

ZBORNİK OBČIN

GROSUPLJE

IVANČNA GORICA

DOBREPOLJE

GOSPODARSKA, KULTURNA IN ZGODOVINSKA KRONIKA

31

GROSUPLJE, 2020

ZBORNİK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA, DOBREPOLJE

Uredniški odbor: Mihael Glavan, Ivan Grandovec, Roža Kek, † Jožef Marolt, Jakob Müller, Drago Samec, Danijel Zupančič

Glavni urednik

Dr. Mihael Glavan

Odgovorna urednica

Roža Kek

Lektorica

Marija Samec

Uredništvo in založba

Mestna knjižnica Grosuplje, Adamičeva cesta 15, 1290 Grosuplje

Zbornik izhaja s podporo vseh treh občin

Grafična priprava in tisk

PARTNER GRAF, d. o. o., Gasilska cesta 3, Grosuplje

Naklada

400 izvodov

VSEBINA

PODROČNA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA ZGODOVINA	5
Zgodnjesrednjeveško grobišče na Muljavi	5
<i>Brina Zagorc</i>	
Višnja Gora: arheološko – zgodovinske skrivnosti iz pozabljenih časov	16
<i>Sašo Porenta</i>	
Arheološka izkopavanja v Grosupljem v zadnjem desetletju	44
<i>Marija Samec</i>	
Šolstvo v Dobropolju 1893–1918	47
<i>Ivan Grandovec</i>	
Višnja Gora v času kapitulacije treh držav (1941–1943–1945)	71
<i>Franc Godeša</i>	
NAŠE OBČINE IN OBČANI	79
Občina Grosuplje v letih 2018–2019	79
<i>Jana Roštan</i>	
Poslovno poročilo Občine Grosuplje (2018–2019)	113
<i>Jelka Kogovšek</i>	
Občina Ivančna Gorica v letih 2018–2019	121
<i>Dušan Strnad</i>	
Občina Dobropolje v letih 2018–2019	159
<i>Igor Ahačevčič</i>	
Začetki občine Ivančna Gorica leta 1995	176
<i>Franc Godeša</i>	
ZNANOST, KULTURA, KNJIŽEVNOST	181
Nagrobni napisi na pokopališčih v župniji Grosuplje	181
<i>Drago Samec</i>	
O zastavi Bralnega društva v Dobropolju (1897)	191
<i>Drago Samec</i>	
Biografije naših učiteljic in učiteljev (III)	195
<i>Jakob Müller</i>	
Pesnik Ivan Zorman iz Šmarja ob 130-letnici rojstva	204
<i>Drago Samec</i>	
Kmet in še marsikaj, ki je znal gospodariti tudi s časom. Portret Franceta Škufca	208
<i>Jakob Müller</i>	
Pisatelj Ludve Potokar (1923–1965)	214
<i>Jakob Müller</i>	
Imena in priimki v župniji Grosuplje v 50 letih obstoja	224
<i>Milena Nagelj</i>	
KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI	229
Louis Adamič: narod in nacija	229
<i>Jakob Müller</i>	
Miroslav Čerar – legenda	233
<i>Ivan Čuk</i>	
Ivan Ahlin (2. 12. 1930): ob visokem življenjskem jubileju	240
<i>Mihael Glavan</i>	

Ustanovni direktor Komunalnega podjetja Grosuplje Tone Krašovec – 90-letnik	242
<i>Drago Samec</i>	
Ivo Frbčar ob sedemdesetletnem jubileju	245
<i>Marija in Drago Samec</i>	
ODŠLI SO	251
Etnolog dr. Boris Kuhar se je zapisal v spomin (31. 8. 1929–11. 12. 2018)	251
<i>Drago Samec</i>	
Jožef Marolt (22. 11. 1934–20. 8. 2019)	254
<i>Marija Samec</i>	
Naš geodet Pavel Križaj (1903–1990)	257
<i>Boštjan Zgonc</i>	
Leopold Sever (3. januar 1939–8. september 2019)	259
<i>Marija Samec, Marjan Potokar</i>	
Tone Bohinc (1931–2018). In memoriam	263
<i>Jakob Müller</i>	
Tone Bohinc (14. 6. 1931–19. 10. 2018), prvi grosupeljski župnik. V spomin.	267
<i>Drago Samec</i>	
Tone Pahulje (1945–2018): duhovnik, kipar in slikar, človek z velikim srcem	270
<i>Marija Podvršič</i>	
Poslovil se je Alojz Predalič (18. november 1927–30. junij 2019)	272
<i>Marija Samec</i>	
Milan Šuštar (1932–2020)	274
<i>Marjeta Humar</i>	
BIBLIOGRAFIJI	279
Bibliografija domoznanskih publikacij občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje za leti 2018 in 2019	279
<i>Drago Samec</i>	
Bibliografija člankov občin Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica za leti 2018 in 2019	303
<i>Marija Samec</i>	
GRADIVO	331
Grosuplje je dobilo ime po Gradiljubu	331
<i>Silvo Torkar</i>	
Vahtarjev Ludve	332
<i>France Vrbinc</i>	

PODROČNA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA ZGODOVINA

ZGODNJSREDNJEVEŠKO GROBIŠČE NA MULJAVI

Brina Zagorc *

Uvod

Muljava, ki je verjetno najbolj poznana kot rojstno mesto Josipa Jurčiča, je bila od zgodnjega srednjega veka dalje ob današnji cerkvi Marijinega vnebovzetja prostor pokopavanja večje družbe. Zgodnjesrednjeveško grobišče je bilo zadnjih nekaj desetletij del več različnih raziskav, ki pa do nedavnega še niso bile podrobneje obdelane in objavljene širši javnosti. V tem prispevku bom predstavila rezultate svojega magistrskega dela z naslovom *Antropološka in arheološka obravnava grobov zgodnjesrednjeveškega grobišča na Muljavi* (Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta v Ljubljani), ki povzema več etap izkopavanj okolice cerkve Marijinega vnebovzetja, ter projekt *Inovativni pristopi k analizam antropološke materialne dediščine* (Študentski inovativni projekti za družbeno korist). Študijski primer projekta je bilo prav obravnavano grobišče.

V tem prispevku so povzeti rezultati treh večjih izkopavalnih etap; prvo je med 1986–1988 vodil Jože Oman (ZVKDS – OE Ljubljana), drugi dve pa v letih 2012 in 2016 ekipa podjetij Primož Stergar, s. p., in Terarhis, d. o. o., pod vodstvom Primoža Stergarja in Roka Žizka. Skupno je bilo do sedaj na tem zgodnjesrednjeveškem grobišču izkopanih vsaj 129 posameznikov, pokopanih v 123 grobovih, v njih pa so izkopavalci v letih 2012 in 2016 dokumentirali tudi grobne pridatke, ki so v tem primeru del takratne noše (govora je predvsem o nakitu). V okviru magistrskega dela sem izvedla podrobnejšo antropološko analizo skeletnih ostankov pokojnikov ter arheološko analizo pridanega nakita. V prispevku so vključeni tudi primarni zaključki kemijskih raziskav, ki so nastale v okviru projekta.

Projekt Študentski inovativni projekti za družbeno korist: Inovativni pristopi k analizam antropološke materialne dediščine

Interdisciplinarni projekt *Inovativni pristopi k analizam antropološke materialne dediščine* so financirali Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije ter Evropski socialni sklad. Pri projektu smo sodelovale študentke arheologije Oddelka za arheologijo s Filozofske fakultete ter študenti s Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani, in sicer Pia Hudournik, Bernarda Sjekloča, Mateja Remžgar, Brina Zagorc in študenti, Boštjan Horvat, Peter Kočman, Ervin Rems in Denis Mavrič. Za nadzor dela in samo poučevanje v času projekta so poskrbeli pedagoški mentorji in strokovni sodelavci z obeh fakultet, izkopavalci z zadnjih izkopavalnih etap in turistični delavci – dr. Matija Črešnar, dr. Mitja Kolar, dr. Tamara Leskovar, dr. Boštjan Genorio, Terarhis, d. o. o., (Sašo Porenta) in Zavod Prijetno domače za kulturo, turizem, promocijo, informiranje in upravljanje Jurčičeve domačije (Matej Šteh). Projekt je potekal med aprilom in julijem 2019 na Oddelku za arheologijo in v laboratorijih Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo (Leskovar, 2019).

---

* Brina Zagorc, diplomirana arheologinja.

Namen projekta je bil spodbuditi povezovanja študentov različnih disciplin in pridobiti nova uporabna znanja in jih znati prenesti naprej v naše nadaljnje delo in karijerne poti. Na projektu smo antropološko materialno dediščino (človeške posmrtno ostanke) z Muljave podrobneje analizirali z več različnih vidikov, ki zahtevajo dodatna specialna znanja in razumevanje arheoloških, kulturnih, fizično antropoloških in kemijskih metod. Človeške posmrtno ostanke smo sprva primerno očistili in opravili antropološko analizo skeleta, katere potek bo opisan v nadaljevanju prispevka. Kostmi smo vzorčili za dodatne mikroskopske in spektroskopske kemijske analize za potrebe iskanja stopnje ohranjenosti elementov v kostnem materialu. Kemijske analize sestave kosti nam namreč omogočajo dodaten vpogled v nekdanje življenje ljudi, prav tako pa lahko opazujemo stopnjo ohranjenosti elementov v kosteh in s tem posledično stopnjo diagenoze. Uporabili smo FTIR (Fourierjevo infrardečo spektroskopijo), s katero smo preverili stanje ohranjenosti kolagena in minerala v kosteh, kar je pomembno za določanje primernosti dodatnih raziskav za rekonstrukcijo DNK. Z napravo LA-ICP-MS smo preverili prisotnost izotopov, ki se jih v nadaljnjih raziskavah analizira za preiskovanje načina prehranjevanja pri preučevani družbi (tipi rastlin in živali) ter migracij pri posameznikih oz. demografski populaciji. AES smo uporabili za analizo kovinskega deleža v kosteh, za kar smo vzorce najprej morali pripraviti (mokri razkroj, merjenje vlage). ETAAS pa smo uporabili za določanje prisotnosti težkih kovin v kosteh. Slednji sta potrdili, da so vzorci močno poškodovani zaradi diagenoze kosti. Diagenoza kosti in ohranjenost kostnega materiala skozi geološki čas je zelo zapleten fenomen, ki je rezultat različnih faktorjev – fizikalnih, kemijskih, mehanskih in histoloških sprememb (Stathopoulou et al., 2008, 168). Na diagenozo med drugim vplivajo temperatura zemlje, prisotnost vode v zemlji, geochemija, pH zemlje, in drugo (Hedges, 2002, 324–326), prav tako pa nanjo vpliva tudi vzrok smrti pokojnika, časovni interval med smrtjo in pokopom ter ravnanje s pokojnikom pred pokopom (Garland, Janaway, 1989).

Vse omenjene analize so služile kot predpriprava za nadaljnje, bolj specifične analize, za katere je potrebno predznanje ohranjenosti organskega dela kosti ali prisotnost različnih izotopov. Prva predstavitev rezultatov projekta je bila vidna tudi v obliki 10. vitrine meseca v knjižnici Oddelka za arheologijo (Hudournik et al., 2019; slika 1).

Zgodovina raziskav na Muljavi

Arheološko najdišče Muljava je v Registru kulturne dediščine registrirano pod EŠD 6018 in je opredeljeno kot prazgodovinsko, rimskodobno in zgodnjesrednjeveško (splet 1). O prazgodovinskih najdbah na Muljavi naj bi govoril že Jernej Pečnik leta 1904 (povzel Ivan Puš v ANSI, 1975, 185), medtem ko so bile rimske ostaline zagotovo dokumentirane in odkrite v neposredni okolici severozahodno od cerkve Marijinega vnebovzvetja leta 2008. Takrat je zaradi zaščitnih izkopavanj ob gradnji novih

Slika 1: Slika postavitve 10. vitrine meseca z naslovom Arheofuzija, ki je bila razstavljen v knjižnici Oddelka za arheologijo na FF UL (splet 2).

poslovnih vežic tam pod vodstvom ZVKD dela izvajal Arhej, d. o. o. Odkrili so ostanke antične *ville rustice* s hipokavstvom in zakladno najdbo 159 novcev, ki so datirani v čas prve tetrarhije (konec 3. in začetek 4. stoletja n. št.) (Hofman, 2008). Danes lahko rekonstrukcijo tlorisa vile vidimo pred novo mrliško vežico.

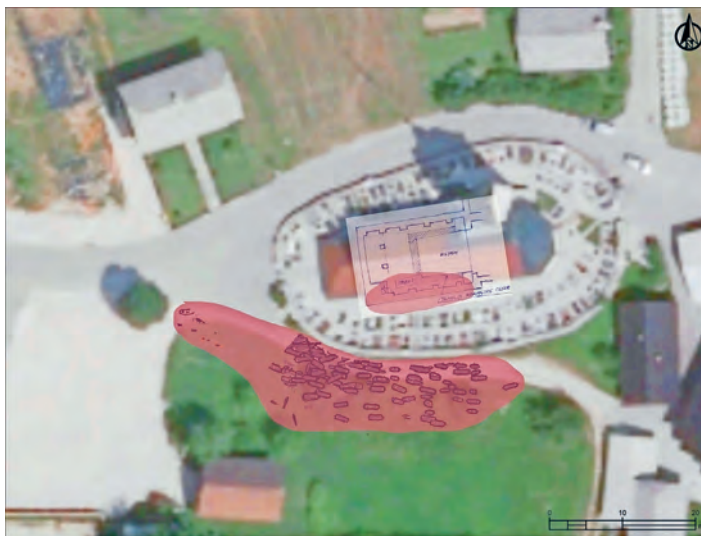
Prva dokumentirana izkopavanja na območju zgodnj srednjeveškega grobišča na Muljavi v okolici cerkve Marijinega vnebovzvetja so bila izvedena pod vodstvom Jožeta Omana med letoma 1986–1988. Sodeč po zapisu Omana (1987, 288) so pri kopanju drenažnega jarka leta 1986 na južni strani cerkve odkopali skelet brez pridatkov, nekaj pa jih je v svojem terenskem dnevniku zabeležil tudi v letu 1987. Leta 1988 je Oman pod današnjim tlakom cerkve odkril tudi temelje neke stavbe, za katero sam pravi, da je *romanska cerkvica*; ta naj bi bila porušena do tal (za podrobnejši opis in interpretacijo tega odkritja glej Zagorc, 2019, 7). Znotraj same cerkve so ob današnjem prezbiteriju v sredinski del cerkve izkopali sondo, v kateri so odkrili več skeletov, ki so bili predani v antropološko analizo in so del predstavljenih rezultatov osteološke analize v tem prispevku. Za skelete, ki so bili predani v antropološko obravnavo, je sicer nemogoče trditi, da so zgodnj srednjeveški, saj Oman pri nobenemu ni dokumentiral nobenih grobnih pridatkov ali ostankov krst. Glede na to, da so bili odkriti v notranjosti današnje cerkve oziroma ob njenih zidovih, vseeno sklepam, da gre za starejše skelete od teh, ki so danes del cerkvenega pokopališča.

Leta 2010 in 2011 so pod vodstvom Primoža Stergarja za potrebe priprave projekta izgradnje kanalizacije, čistilne naprave in izdelave projekta širitve cerkvenega pokopališča izvedli več ročnih in strojno izkopanih testnih jarkov (Stergar, 2010, 2011). Omenjene raziskave so z odkritjem rimskega gradbenega materiala potrdile že omenjeno rimskodobno prisotnost na tem območju. Zgodnj srednjeveško grobišče ob cerkvi Marijinega vnebovzvetja pa so v večjem obsegu Primož Stergar skupaj z Rokom Žižkom, Sašem Porento in 6–8 člansko ekipo izkopali v letu 2012 ob zaščitnem izkopavanju regulacije komunalnih sistemov ter leta 2016 zaradi potreb po širjenju vaškega pokopališča (slika 2). Izkopavanja iz leta 2012 so izvedli južno in deloma jugovzhodno od cerkve, ob vzhodnem delu pokopališkega zidu, ter v pasu ob cesti, ki gre proti zahodu (mimo ostankov rimske *ville rustice*). Iz leta 2016 so izkopno polje izkopali južno od cerkve (Stergar, 2013, 49; Stergar, Porenta, Žižek, 2017, 45). Raziskave so potekale na več zemljiščih, vsa so v območju katastrske občine Muljava.

Slika 2: Muljava. Pogled na izkopno polje leta 2016 (Rok Valič; Geavis, d.o.o., 2016).

Celoten obseg grobišča je zaenkrat še nepoznan in se zagotovo razprostira še pod današnjim grobiščem okoli cerkve in ob njeni neposredni okolici (slika 3). Zgodnj srednjeveški grobovi niso poravnani v linije, so precej uničeni ter večkrat prekopani. Pokojniki so bili položeni na hrbet v grobno jamo pravokotne ali v redkih primerih ovalne oblike, najdbe žebeljev pa nakazujejo uporabo krst. Štirideset grobov je imelo grobne jame obložene s kamni. Večina pokojnikov je bila pokopana v smeri zahod-vzhod z glavo na zahodu z deklinacijami (npr. severozahod-jugozahod in celo sever-jug).

Slika 3: Muljava. Obseg zgodnj srednjeveškega grobišča glede na znane lokacije grobov (po Zagorc, 2019, 15, sl. 3.2).

Arheološka analiza grobnih pridatkov

Arheološki del analize se posveča analizi grobnih pridatkov in s tem tipokronologiji nakita, ki so ga izkopavalci dokumentirali v grobovih. Večino predmetov z Muljave lahko povežemo z značilnostmi t.i. ketlaške skupine. Le-ta je definirana s pojavom litih predmetov v grobovih v času 9. stoletja, njen konec pa se prekriva s pojavom belobrdske skupine na koncu 10. in v začetku 11. stoletja. Za ketlaško skupino so značilni emajlirani predmeti, polmesečasti uhani, naglavni obročki (z različnimi zaključki in odebelitvami), ulite fibule z okrasom in krščanskimi simboli (Kefelja, 2013, 15). Prostorsko so omenjene raziskave omejene predvsem na vzhodnoalpski prostor Slovenije, Avstrije in Madžarske. Tipokronologija in datacija muljavskega nakita temelji predvsem na še neobjavljenih rezultatih doktorske disertacije Jerneja Rihterja (2020). Poleg Rihterjeve tipokronologije pa je nakit datiran tudi po tipokronoloških shemah Stefana Eicherta (Eichert, 2010a, 2010b) in Andreja Pleterskega (2013). Za širši pregled prostora so bile za datacijo uporabljene tudi belobrdske tipokronološke sheme, saj zgodnj srednjeveško grobišče na Muljavi časovno in prostorsko meji tudi na belobrdsko skupino. Ta združuje multietnični srednjeveški arheološki material, ki je značilen za celoten prostor Panonske nižine, Hrvaške, Madžarske, severne in severozahodne Bosne, zahodne Romunije, Vojvodine in Srema v Srbiji, južne in jugozahodne Slovaške, vzhodne in jugovzhodne Avstrije in severovzhodne Slovenije (Demo, 2009, 552). Najznačilnejši predmeti iz grobov belobrdske skupine so naglavni obročki s S-zanko (uporabljeni kot uhani ali okras za lase), dvodelni srčasti priveski, grozdasti uliti uhani, polmesečasti grozdasti uhani, torkvesi, ogrlice z jagodami, prstani, kresila, pasne sponse, ponovno uporabljeni antični, bizantinski in avarski novci, križci, slovanska keramika (Bedić, 2014, 7). Pri analizi

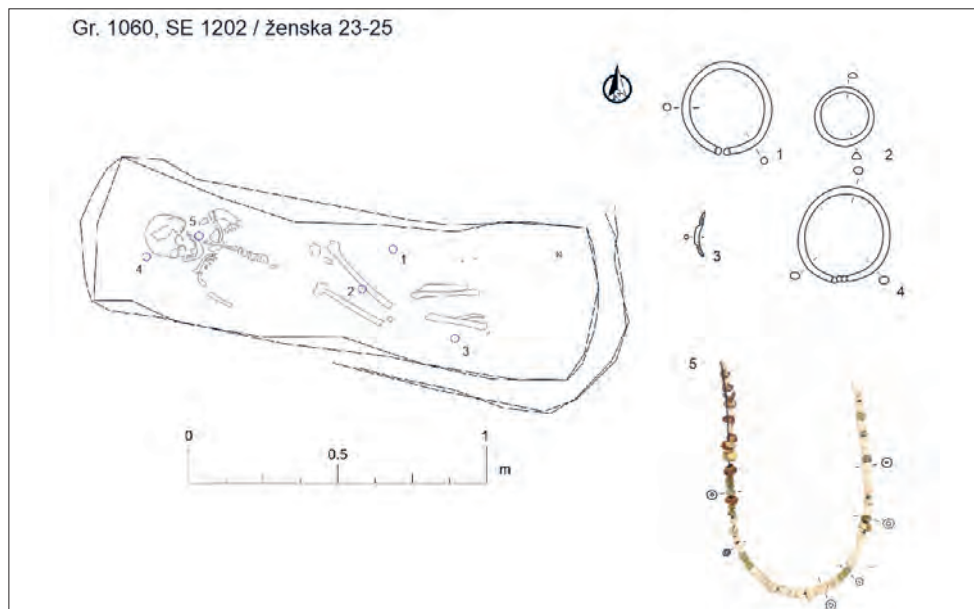

sem uporabila belobrdski tipokronološki shemi, ki sta delo Jochena Gieslerja (1981) in Željka Tomičića (1989, 1992).

V 61 od 118 grobovih, to so grobovi iz let 2012 in 2016, je bilo dokumentiranih 141 grobnih pridatkov, ki so bili del grobnih inventarjev. Grobne pridatke sem v grobem razdelila na naglavni nakit z naglavnimi obročki in uhani, prstane, zapestnice in izdelke iz stekla. Predmeti so bili večinoma narejeni iz bronu, veliko pa je bilo tudi predmetov iz srebra in železa.

Naglavnih obročkov je največ, skupno število je 82, in so razporejeni v 42 grobovih. Pojavljajo se naglavni obročki z odebelitvami, zankami in ravnimi zaključki ter njihove različne kombinacije. Tudi prstanov je bilo več različnih tipov z različnimi preseki in oblikami locna. Trije naglavni obročki so bili zaradi svojega *in situ* položaja ob zapestjih in velikosti označeni za zapestnice, dokumentirana pa sta tudi dva uhana. Nekoliko večje je število steklenih črepinj poznoantičnih čaš, ki pa bi lahko bile del zasutja grobov in izvirajo iz nekaj deset metrov oddaljene rimske *ville rustice*. Posebna je bila ogrlica s steklenimi in jantarnimi jagodami (slika 4), saj je pri nekaterih steklenih jagodah pod zunanjo plastjo stekla vidna plast zlate folije. Ostalo so bili predmeti, ki zaradi različnih razlogov niso bili tipološko določljivi.

Analiza grobnih pridatkov je pokazala, da zgodnesrednjeveškega grobišča na Muljavi ne moremo povezati zgolj s t.i. ketlaško in/ali belobrdsko skupino. Tipologija obravnavanega nakita se torej časovno razteza čez vsaj 200 let, tipološko pa se ujema z nakitom širšega prostora. Čeprav zgodovinsko ni veliko znanega za območje Dolenjske v 10. stoletju, pa lahko na podlagi najdb trdim, da je bilo območje med današnjo Gorenjsko, sočasnimi grobišči na vzhodu Slovenije in zahodu Hrvaške, precej povezano.

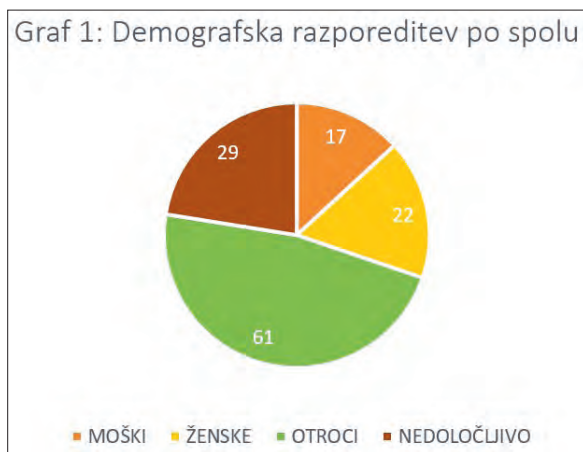

Slika 4: Muljava. Izsek iz kataloga grobov po Zagorc, 2019. Ženski grob 1060 z grobnimi pridatki (M. = 1:2). 1, 4 – naglavni obroček z odebelitvijo, 2 – prstan, 3 – nedoločljiv bronast predmet, 5 – ogrlica iz jantarnih in steklenih jagod. Vektorizacijo grobov je izdelal Sašo Porenta, risbe in vektorizacijo najdb pa Jožica Hrustel.

Rezultati antropološke analize človeških posmrtnih ostankov

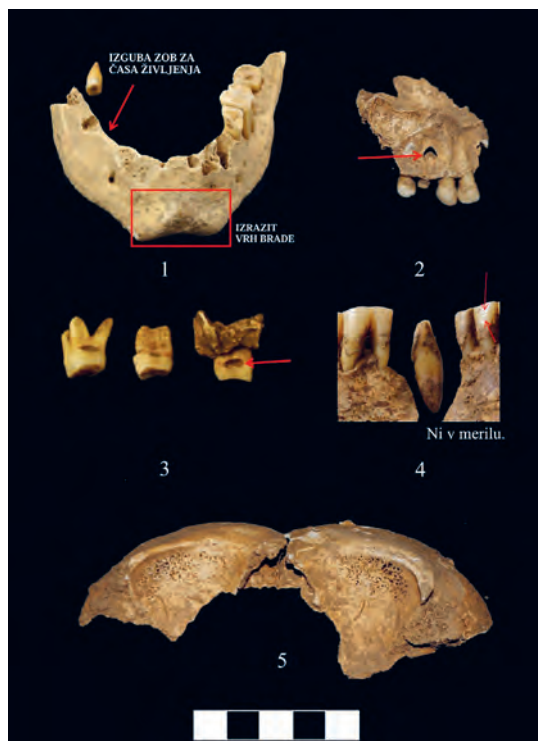
Drugi del analize je bil posvečen analizi skeletov. Opravila sem tipično antropološko analizo z oceno spola in starosti, rekonstrukcijo povprečne višine, beležila sem vse vidne patološke spremembe na kosteh itd. V analizi sem upoštevala splošno uporabljene standarde za oceno spola in starosti (npr.: McKern, Stewart, 1957; Brothwell, 1981; Ubelaker, 1989; Buikstra, Ubelaker, 1994; White, Folkens, 2005, in drugi). Na splošno so bili grobovi precej prekopani in malo je takšnih, ki so bili dobro ohranjeni. Od osteološkega materiala so se ohranili večinoma zobje, na splošno pa so se slabi ohranjenosti navkljub kosti izkazale za dokaj izpovedne.

Na grobišču je izpovedana precej velika prisotnost otroških skeletov, ki jih je slaba polovica, sledi delež nedoločljivih po spolu, nato pa ženske in moški (graf 1). Največja smrtnost je bila med otroki med 1. in 5. letom starosti, kar je primerljivo tudi z drugimi sočasnimi grobišči, saj je to obdobje fiziološko gledano za otroka najbolj stresno obdobje. Druga največja smrtnost je bila med mlajšimi odraslimi posamezniki. Na splošno je obravnavana družba doživela zelo nizko povprečno starost ob smrti, saj se ta giblje okoli 30. leta starosti.

Graf 1: Demografska razporeditev po spolu.

Od patoloških sprememb je bilo zabeleženih največ dentalnih patoloških sprememb, saj so se zobje najbolje ohranili. Pokojniki so trpeli za kariesom in alveolarnimi boleznimi (alveolarnim abscesom in izgubo zob za časa življenja; slika 5: 1–3). Hkrati z obrabo zobne sklenine in zobnim kamnom dentalne patološke spremembe kažejo na slabo ustno higieno. Da je pokopana družba verjetno trpela za slabo kakovostjo življenja, nakazuje tudi kazalca fiziološkega stresa v otroštvu – hipoplazija zobne sklenine in *cribra orbitalia* (slika 5: 4–5), oba pa sta posledica različnih metaboličnih sprememb v organizmu, kot so na primer pomanjkanje različnih vitaminov, prebolevanje bolezni, lokalne poškodbe, prezgodnji porod, podhranjenost, slabokrvnost itd. Pogostost hipoplazije zobne sklenine je razporejena med slabo četrtino posameznikov z dokumentiranimi zobmi, kar prikazuje precej visok delež posameznikov, ki so preživeli fiziološki stres v času otroštva. Visok pa je tudi delež *cribrae orbitalie*, lezij na vrhu orbitalnih sten, saj so odstotki pojavnosti precej visoki glede na število ohranjenih očesnih orbit, kjer se te lezije nahajajo. Slaba ohranjenost kostnega materiala je žal zakrila verjetno večje številkke pojavnosti teh patoloških sprememb. Zaradi slabe ohranjenosti kostnega materiala pa je težko govoriti tudi o pogostosti drugih patoloških sprememb, ki so sicer v arheoloških kontekstih pogoste. Zabeleženih je bilo nekaj primerov degenerativnega osteoartritisa, en primer Schmorlovih vozlišč oziroma hernije in primer vnetja na stegnenici.

Slika 5: 1 - Grob 1 (iz leta 1988). Mlajši odrasel moški, označena sta vrh brade, ki je značilen za moški spol in zaraščene zobnice kot posledica izgube zob za časa življenja. 2 - Grob 1085. Starejša odrasla ženska - alveolarni absces. 3 - Grob 1049. Mlajši odrasel moški, karies na intermedialni strani zgornjega ličnika. 4 - Grob 1021. Odrasla ženska srednjih let, HZS. 5 - Grob 1043. Najstnik – cribra orbitalia (fotografije: Brina Zagorc in Tamara Leskovar, 2017–2019; slike združila Manca Vinazza).

Poleg vseh omenjenih patoloških sprememb sem zabeležila tudi nekaj benignih sprememb na površini kosti (npr. poudarjena mišična narastišča, obrabljene sklepne površine kot posledica klečanja ali ponavljajočih se gibov) in pri zobeh (neenakomeren vzorec obrabe sklenine, ki je verjetno posledica obdelovanja tkanine). Te spremembe kažejo sledove fizične obremenitve v življenju ali pa sledove načina življenja posameznikov in skupnosti.

Diskusija

Obravnavano grobišče je datirano večinoma v 10. stoletje z odstopanji v 9. in začetek 11. stoletja. Najstarejši grob je bil glede na tipokronologijo pridatkov datiran celo v drugo polovico 8. in v prvo polovico 9. stoletja, najmlajša dva pa sta datirana tudi v prvo tretjino 11. stoletja (Zagorc, 2019, 116–117). Sodeč po teh datacijah grobov se je grobišče širilo v smeri zahoda, s tem da je vidna centralizacija mlajših grobov na severnem delu do sedaj izkopenega grobišča.

Skupna analiza arheoloških in antropoloških podatkov je pokazala, da so imele največ pridatkov ženske v rodni dobi, prav tako pa je imelo tudi nekaj moških v grobovih dokumentiran t.i. ženski nakit (s tem mislim naglavne obročke, ki se večinoma pojavljajo v antropološko ocenjenih ženskih grobnih kontekstih). Pri takšni analizi je potrebno imeti v mislih visoko število po spolu nedoločljivih posameznikov, saj jih je od teh skoraj polovica imela v grobu zabeležene pridatke, prav tako pa bi bila sama slika pridanja in nošenja nakita v primeru boljše ohranjenosti skeletov in grobov verjetno drugačna. Na podlagi trenutnih rezultatov pa lahko sklepam, da na Muljavi nekih večjih razlik, razen v večjem številu pridatkov v moških in ženskih grobovih, ni. Možnost, da so moški nosili naglavni nakit, je

seveda povsem realna in je podprta z več različnimi arheološkimi, zgodovinskimi in umetnostnozgodovinskimi primeri iz časa zgodnjega srednjega veka in srednjega veka v Evropi (glej Lavrenčič, 2019, 82–89; Zagorc, 2019, 127–130).

Na večini zgodnj srednjeveških grobišč se arheologi srečujemo s fenomenom manjkajočih otrok (angl. *missing infant phenomenon*), ki pa na Muljavi ni viden. Visok odstotek otrok na Muljavi prikazuje bolj realistično sliko visoke otroške smrtnosti. Več kot polovica otrok je umrla do petega leta starosti, kar načeloma sovпада z najbolj stresnim delom otroškega življenja. Gre za obdobje, ko se pri večini otrok začne uvajati gosto hrano, s prenehanjem dojenja pa otrok izgubi imunsko zaščito, ki jo dobiva preko materinega mleka. Skupaj s slabo higieno lahko nov način prehranjevanja in izguba materine imunske zaščite posledično privedeta tudi do infekcij in bolezni (na primer diareje), ki so za otroka lahko pogostokrat smrtonosne. Pojav večjega števila mlajših odraslih je tudi pričakovan, vseeno pa je v primerjavi z ostalimi sočasnimi grobišči povprečna starost ob smrti precej nizka. Pri ženskah sta največja vzroka za smrt verjetno težave pri rojevanju in poporodne komplikacije.

Rezultati arheološke in antropološke analize kažejo na slabšo kakovost življenja, vendar sem za boljše razumevanje načina življenja za čas zgodnjega srednjega veka na Muljavi naredila še primerjavo z nekaterimi sočasnimi ali skoraj sočasnimi grobišči iz bližnje okolice. Med drugim s Trebnjem (Knez, 1966), Črnomljem (Šribar, 1961) in Središčem ob Dravi (Knific, Tomanič Jevremov, 2005), za širši kontekst pa sem uporabila rezultate, ki jih je v svoji doktorski disertaciji o zdravju belobrdске skupine na Hrvaškem objavila Željka Bedić (2014). Način pokopavanja in lokacija grobišč sta pri primerjanih grobiščih dokaj podobna, pri večini slovenskih oz. dolenjskih grobišč je vidna tudi bližina rimskih ostalin. Primerjalna analiza je pokazala tudi, da so v obdobju konca zgodnjega srednjega veka skupnosti belobrdске skupine in Muljave živele v dokaj podobnih razmerah. Na Muljavi je splošno gledano višje zastopana prisotnost le otroških skeletov, kar le potrjuje predvideno realno stanje otroške umrljivosti. Omembe vredna je tudi povprečna starost, ki se na belobrdskih najdiščih giblje med 35. in 40. letom. Primerjava je prav tako dokazala, da visoka prisotnost dentalnih bolezni v teh skupnostih ni tako nenavadna, čeprav je očitno, da je na Muljavi prisotnost kariesa precej višja kot pri belobrdskem vzorcu. Primerjalna analiza ter razumevanje celotnega zgodnj srednjeveškega konteksta na Muljavi pa bi bilo še boljše in bolj natančno, če bi imeli dokumentirano kakšno večjo naselbino ali več manjših v okolici. Med drugim bi takšno odkritje razjasnilo, ali so bili pokojniki del ene družbe, ali si je to mesto za večni počitek ob ruševinah rimske *ville rustice* in morebitne zgodnj srednjeveške cerkvene prednice današnje cerkve izbralo več različnih lokalnih skupnosti.

Sklepne misli

Kaj lahko sklepamo po vseh izvedenih arheoloških, antropoloških in kemijskih analizah? Obravnava do sedaj izkopanega zgodnj srednjeveškega grobišča je zaenkrat pokazala, da so se pokopani ljudje morda ukvarjali s kmetijstvom in proizvodnjo tekstila, na kar kažejo znaki dolgotrajne fizične obremenitve in neenakomerni vzorci obrabe zobne sklenine kot pomoč tretje roke pri čiščenju volne ali drugega tekstila. Kakovost življenja je bila verjetno nizka, na kar nakazuje prisotnost več dentalnih bolezni in kazalcev fiziološkega stresa v otroštvu. Ob odsotnosti pripadajočih naselbin (ali ene večje) se lahko po primerjavah z drugimi sočasnimi grobišči omeni le verjetnost slabe sanitetne infrastrukture. Zdravstveni in fiziološki stres sta bila lahko posledica enolične in neprimerne prehrane ter mogočih obdobj lakote, ki bi najbolj prizadela otroke. O težkih življenjskih pogojih govorita tudi visoka smrtnost mlajših odraslih in nizka povprečna starost ob smrti. Kemijske analize, izvedene v okviru projekta IPAAMD na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo, so zaenkrat potrdile močno dejavnost diagenoze, ki pa je kisli zemlji navkljub dopustila, da so bili podatki, pridobljeni iz zemlje, zelo izpovedni.

Z interdisciplinarnimi povezavami, ki so dandanes za celostno razumevanje najdišč nujne, lahko še veliko povemo o Muljavi. Nekatere odgovore nam bodo lahko povedali rezultati DNK analiz, ki tre-

nutno potekajo v ZDA, medtem ko je potrebno za druge odgovore še natančneje predelati rezultate kemijskih analiz, ki so bile izvedene v okviru projekta IPAAMD. Veliko bi nam povedale tudi dodatne raziskave stabilnih izotopov, ki bi lahko bili naslednja stopnja kemijskih analiz. Tako bi lahko razširili naše znanje o migracijah in načinu prehrane nekdanje družbe, ki je bila v času zgodnjega srednjega veka pokopana na Muljavi.

Zgodnesrednjeveško grobišče na Muljavi se je zagotovo izkazalo za kompleksno najdišče, ki skriva mnogo podatkov in zgodb, ki se raztezajo čez zadnji dve tisočletji. Prispevek pokriva le obdobje 10. stoletja z odstopanji v 9. in 11. stoletje; vse izkopavalne etape in rezultati projekta IPAAMD pa so zagotovo doprinesli k širši sliki zgodnesrednjeveške Muljave in Dolenjske. Tudi rezultati antropološke analize so se navkljub močni diagenezi izkazali za dokaj realne. V vsakem primeru pa lahko govorimo o precej velikem grobišču za ta čas in prostor, predvsem zato, ker še zmeraj ni odkrito v celoti.

ZAHVALA

Zahvala za pripravo tega prispevka gre predvsem Sašu Porenti za pomoč in svetovanje ob pisanju, prav tako pa bi se rada zahvalila tudi vsem sodelujočim na projektu IPAAMD in vsem, ki so mi pomagali pri izdelavi magistrskega dela.

Literatura

AlQahtani, S. J., M. P. Hector in H. M. Liversidge, 2010, Brief communication: The London atlas of human tooth development and eruption. – *American Journal of Physical Anthropology*, 142, str. 481–490.

Arheološka (ali krajše: ANSI), 1975: *Arheološka najdišča Slovenije*. Ljubljana, DZS.

Bedić, Ž. 2014, *Antropološka analiza osteološke građe bjelobrdske populacije u međurečju Save, Dunava i Drave* (Neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru). Zadar.

Brothwell, D. R. 1981, *Digging Up Bones*. Ithaca, New York, Cornell University Press.

Buikstra, J. E. in D. H. Ubelaker, 1994, *Standards for data collection from human skeletal remains: Proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History, organized by Jonathan Haas*. Fayetteville, Ark, Arkansas Archeological Survey.

Demo, Ž. 2009, *Ranosrednjovekovno groblje bjelobrdske kulture: Vukovar - Lijeve Bara (X-XI. stoljeće) = An early medieval cemetery of the Bijelo Brdo culture = Vukovar - Lijeve Bara (10th -11th centuries)*. Zagreb, Arheološki muzej.

Eichert, S. 2010a, *Die Frühmittelalterlichen Grabfunde Kärntens: die materielle Kultur Karantaniens anhand der Grabfunde vom Ende der Spätantike bis ins 11. Jahrhundert*. Klagenfurt am Wörthersee, Geschichtsverein für Kärnten.

Eichert, S. 2010b, *Die Frühmittelalterlichen Funde aus dem Kirchenfriedhof von St. Peter*. – V: Karpf, K., T. Meyer (ur.), *Sterben in St. Peter: das frühmittelalterliche Gräberfeld von St. Peter bei Spittal/Drau in Kärnten*. Spittal, Stadtarchiv, str. 149–191.

Garland, A. N. in R. C. Janaway, 1989, The taphonomy of inhumation burials. – V: Roberts, C., F. Lee, J. Bintliff (ur.), *Burial Archaeology: Current Research, Methods and Developments*. str. 15–37.

Giesler, J. 1981, *Untersuchungen zur Chronologie der Bijelo Brdo-Kultur: ein Beitrag zur Archeologie des 10. und 11. Jahrhunderts im Karpatenbecken*. Berlin; New York, W. de Gruyter.

Hedges, R. E. M. 2002, Bone diagenesis: an overview of the process. – *Archaeometry*, 44, str. 319–328.

Hofman, B. 2008, *Poročilo o arheoloških zaščitnih izkopavanjih ob ureditvi poslovnih vežic in sekundarnega trga na Muljavi pri Stični*. (Neobjavljeno poročilo, hrani Ministrstvo za kulturo). Ljubljana.

- Hudournik, P., P. Kočman, M. Remžgar, B. Sjekloča in B. Zagorc, 2019, *Arheofuzija - 10. vitrina meseca. Katalog razstave*. Ljubljana. URL: http://arheologija.ff.uni-lj.si/sites/arheologija.ff.uni-lj.si/files/Dokumenti/Knjiznica/vitrina/vitrina10/arheofuzija_katalog_spletna_objava.pdf.
- Kefelja, M. 2013, *Belobrdska stopnja v Sloveniji*. (Neobjavljeno diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta). Ljubljana.
- Knez, T. 1966, Staroslovenski grobovi v Trebnjem. – *Arheološki vestnik*, 17, str. 507–513.
- Knific, T. in M. Tomanič Jevremov, 2005, Srednjeveško grobišče pri Središču ob Dravi. – V: Heranja-Masten, M., N. Korpič, Z. Kresnik, M. Toš, K. Vidic (ur.), *Ormož skozi stoletja, V*. Ptuj, Ptujška tiskarna, str. 160–177.
- Lavrenčič, L. 2019, *Zgodnjesrednjeveški grobišči Žale in Podojnce v Srednji vasi v Bohinju* (Neobjavljeno magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta). Ljubljana.
- Leskovar, T. 2019, *Inovativni pristopi k antropološkim analizam materialne dediščine: javni razpis „Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem - študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016-2020 za študijski leti 2018/2019 in 2019/2020“: končno poročilo*. (Neobjavljeno končno poročilo o izvedbi projekta). Ljubljana.
- McKern, T. W. in T. D. Stewart, 1957, *Skeletal Age Changes in Young American Males: Analysed from the Standpoint of Age Identification*. Natick, Massachusetts, Headquarters, Quartermaster Research & Development Command, Quartermaster Research & Development Center, Environmental Protection Research Division.
- Oman, J. 1987, Muljava. – *Varstvo spomenikov*, 29, str. 268.
- Pleterski, A. 2013, Korak v kronologijo zgodnjesrednjeveškega naglavnega nakita vzhodnih Alp. – *Arheološki vestnik*, 64, str. 299–334.
- Rihter, J. 2020, *Doktorska disertacija*. (Neobjavljena doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani).
- splet 1: Register kulturne dediščine, 2019. – URL: <http://giskd6s.situla.org/giskd/>. (citirano 30. 1. 2019).
- splet 2: 10. vitrina meseca: Arheofuzija. - URL: http://arheologija.ff.uni-lj.si/knjiznica/vitrina_meseca/deseta_vitrina (citirano 2. 2. 2020).
- Šribar, V. 1961, Staroslovensko grobišče v Črnomlju. – *Situla*, 4, str. 81–89.
- Stathopoulou, E. T., V. Psycharis, G. D. Chryssikos, V. Gionis in G. Theodorou, 2008, Bone diagenesis: New data from infrared spectroscopy and X-ray diffraction. – *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 266, str. 168–174.
- Stergar, P. 2010, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah – podpovršinski terenski pregled z ročnimi testnimi jarki in intenzivni pregled zaprtih površin – za potrebe izgradnje kanalizacije na Muljavi*. (Neobjavljeno poročilo, hrani Ministrstvo za kulturo). Celje.
- Stergar, P. 2011, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah – dokumentiranje strojnih testnih jarkov na zemljišču 36/1 in 814/2 K.O. Muljava*. (Neobjavljeno poročilo, hrani Ministrstvo za kulturo). Celje.
- Stergar, P. 2013, Muljava - arheološko izkopavanje ob gradnji kanalizacije. – V: *Arheologija v letu 2012*. Ljubljana, str. 49.
- Stergar, P., S. Porenta in R. Žižek, 2017, Muljava. – V: *Arheologija v letu 2016. Dediščina za javnost*. Ljubljana, str. 45.
- Tomičić, Ž. 1989, *Arheološka slika međuriječja Mure, Drave, Dunava i Save u svetlosti materijalnih izvora bjelobrdskog kulturnog kompleksa*. (Neobjavljena doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb.
- Tomičić, Ž. 1992, Neuere Erforschung der Bijelo Brdo-Kultur in Kroatien (Nova istraživanja bjelobrdske kulture u Hrvatskoj). – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 9, str. 113–118.

Ubelaker, D. H. 1989, *Human skeletal remains*. (2. izd.). Washington D.C., Taraxacum Press.

White, T. D. in P. A. Folkens, 2005, *The Human Bone Manual*. California, Elsevier Academic Press.

Zagorc, B. 2019, *Antropološka in arheološka obravnava grobov zgodnjerednjeveškega grobišča na Muljavi*. (Neobjavljeno magistrsko delo, Univerza v Ljubljani). Ljubljana.

VIŠNJA GORA: ARHEOLOŠKO – ZGODOVINSKE SKRIVNOSTI IZ POZABLJENIH ČASOV

Sašo Porenta *

Z zgodovinskega vidika je Višnja Gora dokaj dobro raziskana, čeprav stari mestni arhivi nedvomno skrivajo še veliko podrobnosti o življenju nekdanjega mesta. Zgodovinopisje se je osredotočalo predvsem na slavne višnjegorske grofe in plemiče, ki so v srednjem veku iz višnjegorskega gradu nadzorovali širši prostor Dolenjske. V zadnjih desetletjih je bilo veliko zapisanega tudi o leta 1478 ustanovljenem deželno–knežjem mestu Višnja Gora. Zapiso o ustanovitvi mesta, življenju v mestu, o nekdanjih prebivalcih, o trgovini, obrteh in še o marsičem drugem so pomembno prispevali k poznavanju zgodovine Višnje Gore.

Arheološka podoba Višnje Gore pa je bila v preteklosti precejšnja neznanka, z izjemo posamičnih najdb, ki so bile odkrite ob različnih posegih v zemeljske plasti. Te najdbe so bile pokazatelj, da se zgodovina Višnje Gore začne tisočletja pred ustanovitvijo mesta leta 1478. Ker pa so pri teh najdbah najdiščne okoliščine v veliki meri neznane, je znanstvena teža takih najdb majhna. Šele s sistematičnimi arheološkimi raziskavami pri gradnji avtocestnega križa ob koncu 90-ih let prejšnjega stoletja ter arheološkimi raziskavami, ki so potekale v zadnjih petih letih ob gradnji kanalizacijskega sistema in prenovi stare šole v Višnji Gori, pa se je začela kazati tudi bogata arheološka podoba Višnje Gore in njene bližnje okolice. V nadaljevanju tega prispevka bo razvidno, da je bilo območje Višnje Gore v preteklosti izredno bogato tudi v arheološkem smislu in da nas v prihodnosti čaka še veliko zanimivih odkritij.

Geografski in zgodovinski oris prostora

Naselje Višnja Gora leži na skrajnem zahodnem robu Dolenjskega podolja, ob avtocesti in železniški progi Ljubljana–Novo mesto. Staro mestno jedro Višnje Gore leži na podolgovatem griču pod razvalinami Starega gradu, novejše naselje pa se nahaja pod starim mestnim jedrom ob Višnjici na obeh straneh avtoceste. Višnjo Goro z vseh strani obdajajo planotasta gričevja, le proti vzhodu se odpira Dolenjsko podolje. Na jugu se dvigata Kriška in Polževska planota, na severu Leskovška planota, na zahodu pa planota, ki se proti zahodu spušča v Grosupeljsko kotlino. Dokaj strma pobočja gričev so večinoma poraščena z gozdom, v dolini pa se nahajajo travniki in njive. Lega Višnje Gore je strateško izredno pomembna, saj se nahaja na prehodu iz Grosupeljske kotline v Dolenjsko podolje. Tu potekajo že od prazgodovine pomembne trgovske in vojaške poti.

Višnja Gora in njena okolica sta izredno bogati v arheološkem in zgodovinskem smislu. Najstarejše najdbe izvirajo iz obdobja bronaste dobe, kulture žarnih grobišč ter iz železne dobe. Bronastodobna naselbina je bila odkrita v Podsmreki pri Višnji Gori, kjer je bil odkrit tudi metalurški obrat ter grobišče iz tega obdobja. Iz okolice Višnje Gore je znana tudi sulična ost iz obdobja kulture žarnih grobišč. Na vzpetini Stari grad nad starim mestnim jedrom je bila v železni dobi naselbina, ki naj bi imela krožne nasipe in pripadajoče grobišče. V bližini Višnje Gore se nahaja še več prazgodovinskih najdišč, kot so Velika Dobrava, Vrh pri Višnji Gori, Sela pri Višnji Gori, Gorenje Brezovo, Nova vas in Blečji Vrh, Podsmreka pri Višnji Gori. V času rimskega obdobja je mimo Višnje Gore potekala glavna rimska

---

* Avtor prispevka je zaposlen v podjetju Terarhis, d.o.o., kot arheološki tehnik. Skupaj s podjetjem Primož Stergar, s.p., je aktivno sodeloval pri arheoloških raziskavah pri gradnji kanalizacijskega sistema v Višnji Gori, pri arheoloških raziskavah ob obnovi stare šole v Višnji Gori in pri arheoloških raziskavah ob gradnji stanovanjskih objektov v Starem trgu pri Višnji Gori.

cesta, ki je povezovala Emono (Ljubljana) in Neviodunum (Drnovo pri Krškem). Sledovi rimske ceste so bili odkriti v bližnjem Dednem Dolu in Starem trgu. Rimske najdbe so bile odkrite tudi na Blečjem Vrhu, Gorenjem Brezovem, Veliki Loki, v Višnji Gori in Zgornji Dragi.¹

Zgodovina mesta Višnja Gora

Pri zgodovinskem pregledu se posvečamo predvsem območju srednjeveške oziroma zgodnjenovoveške Višnje Gore in Starega gradu nad njo.²

Sam grad je bil zgrajen na strateški vzpetini nad cestnim prevalom in ni izključeno, da od tod izvira prvotno nemško ime (Wechsel – menjava, *lat. vicis*). Druga možnost je, da izvira iz staronemškega *wich* (*lat. vicus*), s pomenom dvor, hiša. Grad v Višnji Gori se kot *castello Wichselberg* prvič omenja leta 1154, a je zagotovo bil zgrajen že pred tem. O tem pričajo listine, povezane z imenom njegovih ustanoviteljev, poznanih tudi pod nazivom gospodje Višnjegorski. Izvirali so iz rodbine Askvinov, iz katere je izhajala tudi bolj poznana mejna grofica sveta Ema Krška, ki je razpolagala z ogromnimi posestmi na današnjem slovenskem ozemlju. Gospodje Višnjegorski, bratje Henrik, Ditrik in Majnhard, so posredno zaslужni za ustanovitev samostana v Stični, saj so oglejskemu patriarhu Peregrinu v trajno last podelili velike zemljiške posesti, ki so služile kot ekonomsko zaledje samostanu, katerega ustanovitvena listina je nastala leta 1136.³ Poleg tega gre Višnjegorskim pripisati tudi zasluge za širitev jugovzhodne meje dežele Kranjske vse do reke Kolpe na območje današnje Bele Krajine ter kolonizacijo tega območja.⁴ Na začetku 12. stoletja je meja Slovenske marke in Kranjske med Ogrsko in Hrvaško potekala po zgornjem toku reke Krke in severno od Gorjancev. Okoli leta 1127 so Višnjegorski skupaj s Bernhardom Speinheimskim iz Velikovca in četami z nadškofije v Salzburgu pričeli ofenzivo proti Hrvaški in Ogrski ter premaknili mejo južno od Gorjancev ter onstran rek Kolpe in Bregane.⁵ Obsežne alodialne posesti gospodov Višnjegorskih so zdaj obsegale širok pas, ki se je na severozahodu razprostiral od Litije, Višnje Gore ter ob zgornjem toku reke Krke, na jugovzhodu pa do južnega in jugozahodnega roba Gorjancev.⁶ Posesti tega območja so upravljali s pomočjo ministerialov, ki v zadnji četrtini 12. stoletja izginejo iz javnosti, na gradovih pa jih kot gradiščani zamenjajo vitezi nižjega ranga.⁷

Grofovski naziv je višnjegorskim gospodom pridobil šele Meginhalmov sin Albert Višnjegorski († 1209) kot priznanje za udeležbo v tretji križarski vojni (1189–1192). Grof Albert je bil zadnji moški potomec svoje rodbine. Njegov sin (Albert?) je najverjetneje preminil že pred svojim očetom. Tako je Albertova hči Sofija (†1256) postala dedinja velikih alodialnih posesti, ki so z njeno poroko s Henrikom Andeškim, mejnim grofom iz Istre, po očetovi smrti prešle pod upravo Andeške rodbine. Po Henrikovi smrti so posesti Višnjegorskih postopoma prešle pod upravo vojvode Friderika II. iz rodbine Babenberžanov in pozneje vojvode Ulrika II. iz rodbine Speinheimov. Po njegovi smrti leta 1269 sta deželi Koroška in Kranjska prešli pod vplivno območje češkega kralja Otokarja II. Přemysla, po podpisu Dunajskega miru leta 1276 pa so si ozemlje, koder se je nahajal tudi višnjegorski grad, podredili Habsburžani. Leta 1307 je Henrik Goriško–Tirolski izdal neko listino v vojnem taboru pred Višnjo Goro. Takrat je bil v vojni s Habsburžani zaradi češkega prestola.

1 Register nepremične kulturne dediščine.

2 Povzeto po Otorepec, 1978, 277–294; Gros 1998, 14–27, Mikuž, 1978, 202–210.

3 Grebenc, 1973, 11.

4 Kos, 1987, 14.

5 Hausmann, 1994, 25.

6 Med znane ministerialne gradove umeščamo: Zalog pri Novem mestu, Hmeljnik nad vasjo Karteljevo, Kرونovo, Prapreče, Mehovo, Mokro polje, Mirna, Prečna, Prežek, Čretež, Slepšek in Otočec.

7 Kos, 1994, 63.

Višnjegorski grad je bil upravno središče obsežnega višnjegorskega gospostva in tudi sedež deželskega sodišča vsaj od konca 13. stoletja (1294). Na gradu je v imenu vsakokratnega lastnika stoloval poseben graščan ali kastelan, imenovan tudi grajski grof, ki se prvič omenja leta 1297 v dobi Goriško–Tirolskih. Iz enega od teh gradiščanskih rodov se je verjetno razvil rod vitezov Višnjegorskih. Eden najbolj znanih vitezov je bil vitez Friderik Višnjegorski, ki je padel v bitki s Turki 22. septembra 1575 pri Budačkem.

Zaradi stalne stiske z denarjem je bilo višnjegorsko gospostvo že v 14. stoletju v zastavi za razna posojila. Od leta 1376 do leta 1418 ga je Katarina Celjska zastavila grofom Orteburškim in do leta 1431 celjskim grofom, ki so ga vrnil Habsburžanom.⁸ Od 16. stoletja dalje pa se je zvrstilo na njem še nekaj plemenitih rodbin. Leta 1573 je nadvojvoda Karl prodal gospostvo Juriju grofu Khislu, potlej so bili njegovi lastniki Mosconi in naposled leta 1631 Auerspergi.⁹ Ti so v 18. stoletju grad opustili in prepustili propadu.

Mitnica v Višnji Gori se prvič omenja v babenberškem urbarju, nastalem med letoma 1232 in 1246. V drugi polovici 13. stoletja je v dolini, ob cesti in mitnici, nastalo naselje s cerkvijo sv. Egidija. Na griču pod gradom, v varnem predgradju se je razvilo naselje grajskih uradnikov in posadke. Iz leta 1439 je ohranjen popis dohodkov in izdatkov za višnjegorsko gospostvo: omenjajo se mitnina in davek v Višnji Gori, davka v Šentvidu in Litiji in od podložnikov na podeželju.

Višnja Gora se kot trg prvič omenja leta 1386 (dvakrat!)¹⁰, do srede 15. stoletja pa so z imenom Višnja Gora označevali tako današnji Stari grad, kot tudi naselje pod njim, v dolini pa še zaselek Žabjek ob župni cerkvi sv. Egidija¹¹ in Stari trg. Prav Stari trg je, podobno kot drugod po Sloveniji, dal misliti, da so naselje iz doline preselili na grič pod gradom. Nastanek dveh trških naselij so sprva povezovali z dvojnimi posestništvom.¹² Iz naselja pod gradom, na območju današnjega Starega trga, se je trško naselje razvilo zelo verjetno že v drugi polovici 14. stoletja, če ne že v 13. stoletju.¹³ Na to bi kazala starost cerkve sv. Marije v Starem trgu (danes Brodnikov hlev), ki je bila zgrajena konec 14. ali v začetku 15. stoletja. Kastelic je mnenja, da je patrocinij Lavretanske Marije (Matere božje Lavretanske) mlajšega porekla, pri nas se je ta kult uvedel šele ob koncu 13. stoletja, da pa se omenja v drugih virih prvotna višnjegorska cerkev, posvečena sv. Križu, ki pa je star patrocinij. Lokacija te cerkve ni znana. Zadnikar je izkopaval na mestu cerkve sv. Marije Lavretanske in odkril ostanke neke predgotske stavbe, ki bi lahko bila ostanek romanske cerkve.¹⁴ Leta 1439 se omenja tudi višnjegorska žitna tržna mera, kar bi pričalo, da je imela takrat Višnja Gora tedenski sejem, na katerem se je opravljala menjava med kmečkim podeželjem in obrtniškim prebivalstvom kraja.

Listini iz leta 1441 in 1443 tudi omenjata Višnjo Goro kot trg. Listini pričujeta o izoblikovani skupnosti tržanov ter njenem pečatu. Ta pečat je bil v uporabi dolga stoletja in je nekaj posebnega: njegove oblikovne prvine kažejo na relativno starost – morda je nastal že v 14. stoletju. Še pomembnejši je napis *Pvrc Wexxelwerc* (Grad Višnja Gora), kar potrjuje tezo o razvoju trške naselbine iz naselja grajske posadke in to v pravnem in prostorskem pogledu.¹⁵ Torej najkasneje za leto 1386 lahko trdimo, da je Višnja Gora trg z lastno trško avtonomijo, ni pa še imela svojega sodnika in je bila še v okviru višnjegorskega zemljiškega gospostva. Naslov trga lahko predvidevamo še bolj zgodaj, skoraj gotovo za čas

8 Golec, 2008, 108.

9 Kos, 1902, 336.

10 Golec, 2008, 107. Pirkovič, 1999, 128, pa omenja kot prvo omembo trga letnico 1365.

11 Vikariat je bil leta 1389 inkorporiran stiškemu samostanu skupaj s šentviško župnijo.

12 Pirkovič, 1999, 129.

13 Golec, 2011, 172.

14 Mikuž, 1978, 214.

15 Pirkovič, 1999, 128.

prve polovice 14. stoletja. Začetki predurbane naselitve na prostoru Starega trga pa sežejo zanesljivo v starejšo dobo in so povezani s tamkajšnjo mitnico, izpričano med letoma 1232–1246.¹⁶

Iz leta 1444 je ohranjen zapis najstarejšega trškega privilegija, s katerim je deželni knez Friderik III. na prošnjo sodnika, sveta in prebivalcev trga Višnja Gora potrdil vse privilegije in svoboščine, ki jih imajo prebivalci starih časov kot drugi trgi na Kranjskem. Ob tem so morali vzdrževati tudi vislice pri križu sv. Barbare. Šele leta 1461 je Friderik III. podelil tržanom in prebivalcem Višnje Gore pravico do volitve sodnika, ki bo upravljal trško sodišče v mejah pomirja, ki jih je knez določil štiri mesece kasneje. V opisu pomirja je Stari trg imenovan kot poseben kraj znotraj pomirja.¹⁷ Leta 1461 so dobili v zakup tudi mitnico v Višnji Gori. Ta dohodek je bil še dolgo časa glavni vir dohodka trga in kasneje mesta.

Glavni razlog za gradnjo novega naselja na varnejšem, višje ležečem mestu je bila seveda obramba, vendar povoda za ta korak nesporno niso dali šele ponovljeni vpadi Turkov od sredine 15. stoletja dalje, temveč tudi nemirna prva polovica 15. stoletja. Trg na prostoru današnjega Starega trga je bil preveč izpostavljen in nezavarovan. Omenja se turški požig cerkve sv. Marije v Starem trgu. Da se je selitev pričela že vsaj leta 1461, nakazuje omemba Starega trga ob podelitvi trškega pomirja. Še več, leta 1461 naj bi bila nova Višnja Gora povsem izoblikovana in poseljena.¹⁸ Imenovanje Stari trg za naselje po navadi kaže, da je v bližini že nastala nova naselbina. Tako predstavlja povzdig tedanjega trga, zadnjič izpričanega leta 1475, v mesto leta 1478 le formalno priznanje že nastalega stanja.

Pomenljivo je leta 1450 opisana lega tedaj prvič omenjene starotrške Marijine cerkve, ki naj bi se nahajala »ob cesti«. Golec domneva, da navedba »ob cesti« namesto »v trgu« poudarja, da je nova naselbina takrat že obstajala.¹⁹ Do selitve na novo lokacijo je tako prišlo po prvih turških vpadih in zagotovo pred sredino 15. stoletja (med 1430 in 1450²⁰).²¹

Glavni razlog za gradnjo novega naselja na varnejšem kraju je bila vsekakor obramba. Povoda niso dali šele ponovljeni vpadi Turkov od leta 1469 dalje, temveč nemirna prva polovica 15. stoletja. Že leta 1431 so izpričani znatni stroški za utrditev gradu Višnja Gora.

Pri vsej stvari niti ni relevantno, ali se je Višnja Gora iz Starega trga preselila po morebitnem turškem uničenju, o katerem ni poročil, kakšnem požaru ali samo iz preventivnih razlogov. Gotovo je eno: selitev trškega prebivalstva je bila načrtna, množična in glede na varnostnoobrambne okoliščine omejena na zelo kratek čas. Tlorisna zasnova nove Višnje Gore namreč ne odraža nikakršne stihije, temveč sistematično parcelacijo. Bogati gosposočinski gozdovi, kamnolom na bližnjem Peščeniku in podpora gradiščana višnjegorskega gradu so lahko v kar najkrajšem roku omogočili postavitve nove utrjene naselbine. Tudi njeno obzidje zanesljivo ni začelo nastajati šele leta 1478, kot bi mogli razumeti iz »ustanovne listine mesta«, temveč skupaj z novim naseljem. Obzidje verjetno ni nastalo v celoti že ob podelitvi mestnih pravic, temveč so prvotno obzidali le najbolj ogrožena mesta. Na to bi lahko kazali veliki stroški iz let 1559 in 1560. Takrat so namreč ponekod porušili staro obzidje, na njegovem mestu ali morda nekoliko nižje pa so proti severu, to je proti cerkvi, postavili nov del obzidja.²² Samo obzidani trg je mogel kljubovati hudim turškim vpadom od leta 1469 dalje. Zagotovo sodita šele v ta čas turško uničenje in požig Marijine cerkve v Starem trgu.²³

16 Golec, 2008, 108.

17 Pirkovič, 1999, 128.

18 Golec, 2008, 110.

19 Golec, 2008, 111.

20 Pirkovič, 1999, 128.

21 Golec, 2011, 172.

22 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

23 Golec, 2008, 112.

Odrpito vprašanje je, kdaj je bila zgrajena cerkev sv. Ane. Slogovno jo lahko postavimo še v 15. stoletje, prvič pa je omenjena leta 1507. Vsekakor lahko sklepamo, da je bil prostor zanjo predviden že ob parcelacijski zasnovi nove naselbine.²⁴ Morda je na njenem mestu, ki stoji sredi Višnje Gore na najbolj vzvišenem delu, prej stala neka manjša utrdba, saj je v zidu cerkvene ladje vidna zazidana strelna lina, obrnjena proti sredini mesta. Prezbitarij je gotski in v njem so še neodkrite freske. Viri 16. stoletja jo pogosto omenjajo, vendar razen tega, da je imela stolp, ne izvemo ničesar podrobnega.²⁵

9. julija 1478 je cesar Friderik III. v Gradcu izdal listino²⁶, s katero je tedanji trg povzdignil v mesto. S pridobljenimi privilegiji (mitnina, letni sejmi) so se dvignili mestni dohodki, s tem pa bi bilo omogočeno zidanje obzidja in drugih utrditvenih naprav. Izdan je bil tudi člen o spravljanzu živil okoliških kmetov v mesto pred Turki, kjer so še v 17. stoletju omenjene njihove shrambe ob notranji strani mestnega obzidja.

Priseljevanje okoliških prebivalcev v mesto je bilo počasno in leta 1480 je cesar Friderik III. v listini naročil, da za obrambo mesta najamejo in vzdržujejo določeno število vojakov – najemnikov. Tudi letni sejmi se niso prenesli iz Šentvida v Višnjo Goro. Že v 15. stoletju je bilo gospodarsko življenje dokaj razvito. Zaradi ugodne lege ob pomembni trgovski poti so zlasti uspevale trgovina in različne obrti (kovaška, nožarska, čevljarska, krojaška, usnjarska, lončarska; poleg teh pa so v mestu delali še kiparji, slikarji in izdelovalci violin). Že leta 1512 sta bila ustanovljena ceha kovačev in nožarjev (delovala od 1521), leta 1555 pa še ceh čevljarjev. Vodilna neagrarna dejavnost v Višnji Gori je bila čevljarsko-usnjarska obrt. V Višnji Gori je bilo kar 21 različnih obrti in mesto z 62 hišami je imelo kar 63 obrtnikov. Pomembno je bilo tudi krčmarstvo (v 16. stoletju naj bi bilo kar 29 gostiln). Po drugi strani pa so bili Višnjani tudi močni agrarni gospodarji z veliko lastne obdelovalne zemlje in razvito živinorejo, zlasti konjerejo, namenjeno predvsem tranzitnim dejavnostim.²⁷ Pobirali so mitnino, mostnino in zakupnino od žitnih in solnih mer. Višnja Gora je utrpela škodo med kmečkim uporom leta 1515. Julija leta 1528 so jo neuspešno oblegali Turki, so pa precej pustošili po okolici. Zato je moralo mesto neprestano popravljati obzidje in dvoje mestnih vrat (Spodnja in Zgornja vrata) z dviznimi mostovi.

V pravno-teritorialnem pogledu je bila Višnja Gora (v nemških virih 16. stoletja se imenuje Weichselberg ali Weixlberg) najbolj »čist« primer mesta, saj znotraj mestnega obzidja ni bilo nikakršnih enklav oziroma imunitet drugih gospodov. Poleg tega ni bilo mestnega gradu ali vsaj gosposočinskega upravnega poslopja pa tudi nobenega cerkvenega kompleksa, kot so župnišče (to je bilo pri cerkvi sv. Egidija na Žabjeku), komenda ali samostan, niti t. i. svobodnih hiš, izvzetih iz jurisdikcije mestnih organov. Meščani so bili v pravnem pomenu med seboj enaki in so svoje zadeve znotraj mestnega pomirja urejali izključno sami. Višnjegorska mestna elita je bila tako vsa zbrana za eno mizo, še raje, zlasti v poletnem času, pa na sejah mestnega sveta pri studentu Konjšček (*prun Khontschegkh*) v t. i. Forštatu, nedaleč od Zgornjih (Ljubljanskih) mestnih vrat.²⁸ Studenec je omenjen že leta 1573.²⁹

Mesto je imelo mestno hišo (*komaun ali komun*) (verjetno današnji sedež Krajevne skupnosti, ki se nahaja na zahodni strani sredine mestnega trga)³⁰, dva javna vodnjaka – cisterni, »pranger«, mestno orožarno, kopaljšče, padarja, šolo (verjetno stala na glavnem trgu in pri njej vodnjak)³¹, šolmojstra in mestnega pisarja. Voda se je v cisterni stekala iz strešnih žlebov na obzidju. V virih se večkrat ome-

24 Golec, 2008, 112.

25 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

26 O sami listini glej Golec, 2008, 109.

27 Golec, 2011, 173–174.

28 Golec, 2011, 177–178.

29 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 157.

30 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

31 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

njajo dela na mestnih vodnjakih (*prun, prun khasten*). Iz popisa del se da sklepati, da je bil vodnjak lesen, zbit s klamfami oz. sponami in pokrit z lesenim pokrovom. Železne dele vodnjakov so večkrat čistili rje. Mestni hlapec je moral redno čistiti vodnjak. Večkrat so morali menjati cev, kar nakazuje na obstoj vodovoda.³² Hiše (zidane) v mestu so bile povečini nadstropne, lesene pa pritlične.³³ V letih 1552–1553 so cesto skozi mesto tlakovali s kamni iz mestnega kamnoloma. Iz virov vemo, da srednjeveška deželna cesta ni vodila skozi mesto, ampak je mesto obšla. Šele leta 1567 so deželne oblasti dovolile speljati cesto skozi mesto.³⁴ V letih 1554 in 1555 so rušili zidovja opuščenih hiš v Starem trgu za pridobitev materiala za posipanje ceste.³⁵ Obzidje je bilo krito s skodlami. Poleg dveh glavnih vrat so bila še t. i. Mala vrata. Imeli so tudi uro, ki je bila verjetno na cerkvi oziroma cerkvenem zvoniku. Tekom let je mesto dobilo pravice za različne sejme. Leta 1605 se omenjajo hiše na trgu, v »gasi«, v spodnji »gasi«, na hribčku, tri mesarske stojnice na trgu, kjer je bil razstavljen vzorec javne mere za platno, dve žitni kašči. Smodnik so izdelovali (vsaj od leta 1591 do okoli leta 1748) v mlinu oziroma delavnici za smodnik in stopah (*pulfermaher*) v občinski gmajni v Trsteniku. V zvezi s tem se omenja še kladivo (*hamer*). Ustno izročilo omenja tudi gmajno z mlinom, ki se nahaja na grajskem pobočju. V zvezi s to gmajno se omenjajo dela v jarkih. Omenja se tudi mestni gozd, kjer so dobili les za popravilo mostov, gradnjo mestnega obzidja in podobno. V davčnih knjigah iz 16. stoletja se omenjajo kašče, mlini ter nelocirana krajevna imena *Falkhenschless, Stanizer, Camisch*.

V virih iz 16. stoletja (računske knjige iz let 1554–1555) se omenjajo obrambni stolpi, in sicer: spodnji turn pri stari Wuthalkhi (Butalki), turn pri Aleksandru, turn pri Werderici, novi turn, turn pri Khoslu (Kozlu), turn pri Malih vratcih (danes znan kot Pulferturn). V enem od stolpov je bila orožarna (Pulferturn), v enem (tudi) šola in v enem mestni zapor (omenjen leta 1526).³⁶

Poleg cerkve sv. Ane v mestu in cerkve sv. Marije v Starem trgu je imela Višnja Gora še dve cerkvi. Farna cerkev sv. Egidija (Tilen) se nahaja severno od mesta na lokaciji Žabjek. Do tja je iz mesta vodila pot, ki so jo večkrat popravljali. Cerkev je prvič omenjena leta 1450. Verjetno je že v 16. stoletju pri cerkvi bilo pokopališče.³⁷ Cerkev, posvečena sv. Lenartu, se prvič omenja leta 1461, ko je bil višnjegorskemu trgu določen pomirij. Listina govori o novem križu sv. Lenarta in o griču, na katerem stoji cerkev. Valvasor jo omenja kot *S. Leonardi im Felde*, stiški kronist Pucelj pa kot *Sancti Leonardi in Clivo sopra Campum*.³⁸ Lokacijo cerkve je ugotovil Golec³⁹, ki jo locira na zagozdenelo manjšo vzpetino nad pritokom Trsteniščice v Višnjico. Na tej ledini z imenom *Nadpurga* je na jožefinski vojaški karti iz osemdesetih let 18. stoletja prikazana cerkev sv. Notburge. Zapis iz leta 1744 nam razjasni dvojni patrocinj in s tem tudi lokacijo nekdanj »izgubljen« višnjegorske cerkve. Njen okoliš naj ne bi imel nobene hiše in nobene duše, zato so jo kmalu zaprli in prepustili propadu (po letu 1782). Danes o cerkvi ni nobenih sledov.

Mesto je že kmalu začelo nazadovati in Valvasor ga leta 1689 opisuje: »Pred časom je bila ljubka in čista, imela je veličastne domove, zdaj pa je povsem propadla in je videti veliko praznih in razpadlih hiš.« Glavni krivec za nastali položaj mesta naj bi bili pogosti požari.⁴⁰ Leta 1601 so laški vojaki, gredoč nad Kanižo, požigali in uničevali hiše in kašče ter s hudim razgrajanjem povzročili znatno

32 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156–157.

33 Golec, 2009, 300.

34 Pirkovič, 1999, 129.

35 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 155.

36 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

37 Mikuž, 1978, 214; Vilfan-Bruckmüller, 1978, 156.

38 Mikuž, 1978, 214.

39 Golec, 2008, 112–113.

40 Golec, 1997, 20.

oslabitev mesta na številu meščanov, hiš in obrti.⁴¹ Okoli leta 1750 je v Višnji Gori delovala manufaktura svilenih nogavic, ki je propadla konec 18. stoletja. Leta 1778 so Auerspergi zgradili двореc, ki se nahaja zahodno od starega mestnega jedra – Turjaški grad. Po izgradnji dvorca so turjaški gospodje vanj prenesli sedež gospostva skupaj z deželnim sodiščem. Na prelomu 18. in 19. stoletja so porušili mestno obzidje, ostal je le še severozahodni obzidni stolp (verjetno mišljen t. i. Pulferturn). Tako je v 19. stoletju Višnja Gora obdržala svojo funkcijo kot upravno središče, kot sedež sodnega okraja. Leta 1882 so na Mestnem trgu postavili železni vodnjak - Valvasorjev vodnjak. 1894 je bila skozi speljana železnica, 1900 pa so iz Stične v Višnjo Goro premestili državni urad.

Izgled Višnje Gore v preteklih obdobjih⁴² nam je poznan s slikovnih upodobitev Valvasorja iz leta 1679 in 1689 (mesto in grad), Klobučariča iz leta 1604 ali 1605 (grad), iz božjepotne podobice iz sedemdesetih let 18. stoletja (mesto in grad), Wagnerjeve litografije iz štiridesetih let 19. stoletja (mesto z okolico in grad).

Valvasorjeva bakroreza v Slavi in v Topografiji kažeta Višnjo Goro in grad, narisana v glavnem od vzhoda proti zahodu. Levo na griču grajsko poslopje, desno na položnem hrbtu mesto, v ospredju par hišic Starega trga in stara cerkev sv. Marije. Mesto je obzidano; na vzhodni strani bliže grajskemu pobočju stoji okrogel stolp s stožčasto streho, proti desni teče obzidje s tremi oporniki, mestna vrata so vgrajena v pravokoten, večnadstropen stolp, nad vrati je napisna plošča, spredaj pa se nahaja priklenjen na orjaško verigo orjaški polž. Tik ob stolpu z vrati se nahaja višji, prav tako pravokoten stolp. Nato poteka obzidje v severozahodno smer do okroglega stolpa. V mestu dominira cerkev sv. Ane z lipo, levo proti jugu je vidna neka večja mestna arhitektura.

Na božjepotni podobici iz 70. let 18. stoletja je narisana Višnja Gora (verjetno slikar Niernberger) z zahodne strani, zato, da je poudaril novo zgrajeno fasado cerkve sv. Ane. Na risbi je viden ves vzhodni del obzidja z okroglim stolpom v sredini. Na južnem delu obzidja je majhen stolpič, na severni strani je obzidje že deloma v razvalinah. Tam je za obzidjem vidna večja, večnadstropna kompaktna arhitektura, visoka hiša stoji tudi na južni strani, desno od sv. Ane. Zanimiv je del obzidja z dvema okroglima stolpoma znotraj mestnega obzidja, pred zvonikom sv. Ane. Morda gre za notranji obrambni sistem mestnega trga samega (ob predpostavki, da je bil slikar točen pri upodabljanju).

Na Wagnerjevi litografiji je slikar Schüller upodobil mesto in okolico s severovzhodne strani. V ospredju stoji župna cerkev sv. Egidija, globlje v krajini levo nekaj hiš Starega trga, na griču leži mesto, zgoraj grajske razvaline, desno je novi grad Weichselberg. Mesto je deloma ohranilo obzidje na vzhodni strani, kjer je na jugovzhodnem koncu viden pravokoten stolp, mestna vrata so izginila, na južni strani so se mestne hiše usule iz obzidja, morda je na zahodni strani viden še danes stoječi stolp. Pred sv. Ano stoji skupina hiš. Državna cesta pelje že mimo mesta.

Najstarejša znana upodobitev starega višnjegorskega gradu je iz leta 1601 oz. 1604, ko je Janez Klobučarič (Johannes Clobucciarich) narisal skici starega gradu. Prva je narisana s severne strani iz doline. Na desni stoji trinadstropni osrednji stolp z dvojnimi lonicami v vsaki etaži in s šotorasto streho. Stolp obdaja pravokotno obzidje s stolpičem v severnem vogalu in z dvema večjima stolpoma proti jugovzhodni strani. Levo stoji širša pritlična hiša z dvema večjima oknom in dvokapno streho. Na obzidju napis Vishia Gora. Na drugi skici je grad upodobljen z vzhodne strani. Oba višja stolpa sta zdaj v ospredju skice, osrednji obrambni stolp se je umaknil v ozadje, na desni pa je zdaj zrasla obsežna, dolga enonadstropna stavba z dvokapno streho in vrsto okenskih odprtin. V dolini pod gradom vidimo mestni stolp(!). Na pobočju napis Visgnia Gora.

41 Golec, 2001, 31.

42 Povzeto po Mikuž, 1978, 205–210.

Grad je upodobil tudi Valvasor, vendar sta sprednja stolpa že razvaljena, ker sta brez strehe, za razliko od Klobučaričeve upodobitve. Tudi vrata se zdijo že zapuščena, donžon ima tri etaže, okna so pravokotna, zgoraj so podstrešne konzolice in na vrhu je šotorasta streha. Vsa ostala poslopja se ujemajo s Klobučaričevo upodobitvijo, le da je Valvasorjeva precej kvalitetnejša.

Če gledamo grad na podobici, potem je bil severni del gradu že razvaljen, stal je še severozahodni pravokotni stolp in pa zahodni grajski trakt. Grad je moral biti takrat v res slabem stanju, saj so se leta 1788 Turjačani preselili v nov grad, za katerega so gradbeni material dobili tudi iz Starega gradu.

Za raziskovanje mestne zgodovine Višnje Gore je izrednega pomena odlično ohranjen mestni arhiv. Viri so za čas do sredine 16. stoletja maloštevilni, a vendarle dovolj reprezentativni, odtlej pa ohranjeni neprimerno bolje in bolj uravnoteženo kot za katero koli srednje veliko ali majhno mesto na Slovenskem.⁴³

Najprej pogledjmo ocene števila prebivalstva, ki ga je opravila Irena Vilfan-Bruckmüller na podlagi davčnih knjig.⁴⁴ Tako naj bi v Višnji Gori leta 1567 živelo 540 prebivalcev, leta 1579 – 415, leta 1581 – 550 in leta 1590 okrog 500. Imena so v teh virih pisana v nemščini in v nemški obliki, kljub temu pa lahko domnevamo, da je bila večina prebivalcev slovenskih. Spremembe priimkov v davčnih knjigah kažejo na fluktuacijo prebivalstva. Omenimo naj še podatek, da je celotna župnija (višnjegorski vikariat) leta 1754 štela 1257 prebivalcev.⁴⁵

O stanovanjski kulturi, stanovanjski in gradbeni strukturi nam veliko pove dobro dokumentiran popis hiš iz marca 1748, ki ga je za potrebe katastra sestavilo mestno predstojništvo. Pri opisu hiše je dosleden le pri razlikovanju med nadstropno in pritlično stavbo. Brez rotovža (ne navaja ga noben popis, ker ni šlo za obdavčeno stavbo) je Višnja Gora štela 17 ali dobro četrtino (28,8 %) nadstropnih hiš ter 42 ali blizu tri četrtine (71,2 %) pritličnih. Lokacija hiš je navedena pri 51 hišah, za preostalih osem pa jo je mogoče ugotoviti glede na zaporedje stavb in s pomočjo mlajših davčnih in katastrskih virov. Popis razlikuje med Placem (*am Platz*), Gaso (*in der Gassen*) - v resnici gre za več manjših ulic - in Malo gaso (*in der Gassel*) ob zahodni stranici obzidja, v kateri je stala tudi hiša, označena kot prizidana ob mestno obzidje. Najmanj dosledno je navajanje gradbenega materiala, toda ker je 22 hiš označenih kot lesenih in nobena drugače, lahko sklepamo, da je bilo preostalih 37 hiš zidanih. Popisovalci jih niso izrecno imenovali zidane, ker so predstavljale prevladujoči tip, so pa pri njih trikrat poudarili lesene dele: dvakrat z deskami obdano kuhinjo in enkrat dve leseni sobici. Več kot tri petine zidanih hiš (62,7 %) se zdi presenetljivo visok delež. Neizogibno se postavlja metodični dvom, ali ni bila nemara tudi Višnja Gora bolj leseno mesto, kot bi lahko sklepali iz popisa.

Sočasnih opisov gradbenega stanja nimamo, a si lahko pomagamo z dvema mlajšima. Jožefinska vojaška merjenja iz osemdesetih let 18. stoletja pričajo, da je mesto tedaj dajalo vtis večinoma zidanega naselja. V razdelku o trdnih stavbah so namreč na prvem mestu navedene »zasebne zidane hiše v mestu«. Poleg tega je primerjava s sicer precej mlajšo franciscejsko katastrsko mapo (1825) pokazala, da lesenih stavb v Višnji Gori tedaj skoraj ni bilo več. Nedvomno je na to vplivalo tudi dejstvo, da je mesto Višnja Gora v bližnjem Peščeniku premoglo lastni kamnolom in si je veliko lažje privoščilo zidavo trdnih stavb. Poleg tega je bilo višnjegorsko prebivalstvo po poklicni in socialni strukturi precej izenačeno. Če ne upoštevamo vinotočev, se je v Višnji Gori ukvarjalo z obrtno dejavnostjo tri četrtine hišnih gospodarjev, ki jih je preživljalo tudi agrarno gospodarstvo.

Povezava lokacije, višine davka in poklicnega položaja lastnikov lesenih hiš potrjuje, da podatek o tipu

43 Golec, 2011, 176–177.

44 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 157–158.

45 Mlinarič, 1995, 848–849.

gradnje (lesena, zidana hiša) pri preostalih višnjegorskih hišah resnično ni izostal zaradi malomarnosti. Od 22 lesenih hišic jih je večina pripadala malim obrtnikom, kar 21 jih je stalo v manj uglednih delih mesta, v Gasi in Mali gasi, le ena sama pa na Placu. Preostalih 37 hiš je bilo torej zidanih, samo pri dveh nadstropnih hišah na Placu najdemo še lesene dele stavbe (z deskami obito kuhinjo in leseni sobici), za katere ne bi bilo nikakršne potrebe po dodatni označitvi, če se ne bi razlikovali po prevladujočem stavbnem materialu. Velikost hiš je opisno opredeljena z dvema oznakama: hiša (*Hauß*) in hišica (*Heissel*); pri tem je zadnja - hišica - tesno povezana z označitvijo lesena in pritlična. Vse lesene stanovanjske zgradbe (22) so namreč opisane kot lesene pritlične hišice, ena še z dodatkom majhna, samo kot hišice pa so označene tri pritlične v Gasi.

Razporeditev nadstropnih in pritličnih ter lesenih in zidanih hiš po posameznih mestnih delih nazorno kaže temeljno socialno delitev Višnje Gore na prestižni Plac ter na vse drugo. Zaradi praktičnih razlogov primerjamo na eni strani trg (Plac) in na drugi obe »ulici« skupaj (Gaso in Malo gaso). Od 17 nadstropnih hiš jih je bilo na trgu 13 ali dobre tri četrtine (76,5 %), od 42 pritličnih jih je tu stalo 15 ali dobra tretjina (35,7 %). Višnjegorski trg s skupno 28 hišami je bil skoraj v celoti zidan, saj je podoba kazila le pritlična lesena hiša na njegovi vzhodni strani. Od 27 zidanih hiš jih je skoraj polovica (13) premogla tudi nadstropje. V obeh »ulicah« so, nasprotno, prevladovali pritlični leseni domovi (21 od 31), tretjina hiš (10) pa je bila že zidana in od teh štiri nadstropne. Tri najdonosnejše hiše – največ sta prinašali hiši z donosom 12 goldinarjev – so, razumljivo, stale na Placu. Tudi v naslednjo kategorijo (6<10 gld) s skupno 16 hišami se je uvrstilo znatno več hiš s Placa (11) kot iz obeh ulic (5). V po številu najmočnejši kategoriji (3<6 gld) je razmerje zelo izenačeno: od 30 hiš jih je 14 stalo na Placu, a so bile v povprečju donosnejše od 16 hiš v obeh ulicah. V najnižji kategoriji (1 do manj kot 3 gld) ni nobene trške, ampak je vseh 10 iz ulic. Zidane nadstropne hiše so po donosnosti na višjih mestih, saj jih od 17 kar 16 izkazuje najmanj 5 goldinarjev donosa, od 20 zidanih pritličnih pa 18 najmanj 4 goldinarje. Lesene hiše, ki so bile vse zgolj pritlične, so imele, nasprotno, le izjemoma po 5 goldinarjev donosa (2), dokaj močno so zastopane med hišami s 4 goldinarji donosa (7), sicer pa po večini (9) izkazujejo po 2 goldinarja, tj. toliko kot ena sama med zidanimi pritličnimi hišami.

Z velikostjo hiše in stopnjo obdavčenosti se je najbolj ujemalo število *sob*. V vsem mestu je imela štiri sobe samo druga najvišje obdavčena hiša (15 gld davka) z najvišjim letnim donosom leta 1752 (12 gld), po tri sobe pa druge tri najbolj obdavčene hiše (12–18 gld davka) z letnim donosom 9–12 goldinarjev, vse nadstropne in na Placu. Od skupno 13 nadstropnih hiš na Placu jih je osem premoglo po dve sobi in samo najmanjša zgolj eno. Dvosobne hiše so bile sicer značilnost ulic; takih je mogoče naštetih devet poleg 22 enosobnih hiš, od 13 enosobnih na Placu pa pričakovano 12 pritličnih in samo eno nadstropno. Na velikost hiše so vplivale tudi *kamre*, manjši bivalni prostori, ki v nobeni hiši niso povsem nadomeščali *sob*, saj je imela sleherni višnjegorska hiša vsaj eno pravo sobo. Poleg preostalih prostorov smo kamro odkrili pri dobri polovici hiš na Placu (17), med njimi pri dveh po dve kamri. V ulicah je premogla kamro le tretjina hiš (10), od tega ena hiša dve kamri. Samo pri dveh enosobnih pritličnih hišicah na Placu srečamo še tretji tip spalnega prostora: *izbo ali štibelc* (*Stibel*).

Čeprav bi v vsaki hiši pričakovali *kuhinjo*, so bile brez nje tri pritlične hiše na Placu, ki so sicer vse premogle tudi hlev, dve pa klet. Po dve kuhinji sta imeli dve nadstropni hiši na Placu in – pomenljivo - pritlična hišica v Gasi. Zanimivo je, da *kleti* niso bile domena nadstropnih hiš, ampak jih je imelo celo več pritličnih hiš (21) kot nadstropnih (12). Klet je bila povezana z velikostjo in donosom hiše. Tako na Placu ni imela kleti samo dobra petina hiš, in sicer tri nadstropne ter tri pritlične, ena hiša pa je premogla dve kleti. Nasprotno smo naštetih kleti le pri 11 od 31 hiš v ulicah. Podobno razmerje med Placem in drugimi deli mesta se kaže pri hlevih. Na Placu je imelo hlev tri četrtine hišnih gospodarjev (75 %), med njimi eden dva hleva, v ulicah dobra četrtina (29 %). Pojavljajo se tudi drugi prostori, in sicer samo pri majhnem številu posestnikov. Poleg že omenjene izbe - štibelca, ki sta ga premogli dve pritlični hiši na Placu, so imele tri različno velike hiše *drvarnico* (*holz läg*), in sicer dve na Placu in ena v Gasi.

Oboki (guelb) so bili predvsem v hišah na Placu, saj je le eden od štirih pripadal zidani hiši v Mali gasi, poklici njihovih lastnikov pa odkrivajo, da vsaj v dveh primerih ni šlo za prodajalne, temveč za gostilniški prostor; druga dva oboka sta bila v hišah usnjarja in odsotnega, v Postojni živečega mitninskega nadzornika. Pri oznaki obok moramo izključiti možnost, da bi bila mišljena »klasična« klet, ker so imele vse štiri hiše tako obok kot klet.

Na Placu in v Mali gasi so poleg hiš, ali bolj verjetno, v njihovem sklopu stale še dve klobučarski in tri barvarske delavnice. Za mesto s tako visokim deležem obrtnikov, kot ga je imela Višnja Gora, je skupno število petih delavnic zelo nizko. Tehnično manj zahtevne obrti, denimo čevljarska ali usnjar-ska, so namreč lahko našle svoj delovni prostor kar v stanovanjskih sobah, kamrah in kuhinjah, večino delavnic pa so zaradi nevarnosti požara in za okolje neprijaznih rokodelstev postavili zunaj obzidja. Iz napovedne tabele donosa od hiš (1752) je vidno, da so pred mestom stale: 13 usnjar-skih in tri ključavničarske delavnice, lončarska peč in tri kovačije. V predmestju so imeli Višnjani tudi 16 gumnov (*Heü vnd Dresch Boden*).

Med kriteriji za kategorizacijo hiš po velikosti in kakovosti je najustreznejše merilo število sob; s tem sta se praviloma ujemale tako davčna moč (po popisu 1748) in hišni donos (1752) kakor tudi številčnost in vrste ostalih prostorov. V zgornjo kategorijo hiš so v Višnji Gori v glavnem spadale štiri in trisobne hiše, v srednjo dvosobne in v najnižjo hiše z eno samo sobo. V najvišjo kategorijo so se tako uvrstile hiše dveh gostilničarjev in dveh vinotočev z 12 do 18 goldinarji davka. Za vse štiri hiše so bili značilni nadstropje, tri oz. štiri sobe, kuhinja in hlev. Klet so premogle tri hiše, obok in kamro dve, drvarnico tri ter ena še dodaten hlev. Najpopolnejšo strukturo kaže s 15 goldinarji obdavčena hiša s štirimi sobami, obokom, kletjo, leseno lopo in hlevom. Ta in vse tri trisobne hiše z velikimi hlevi kajpak niso bile naključno v lasti gostilničarjev, saj je stalo mestece ob pomembni deželni cesti. V srednjo kakovostno kategorijo lahko uvrstimo 20 ali dobro tretjino domov s po dvema sobama. Značilna primera sta pritlični hiši jermenarja na Placu in usnjarja v Gasi. Obe sta bili obdavčeni s tremi goldinarji in imeli poleg dveh sob oziroma sobic kuhinjo, klet in hlev. V zadnji kategoriji hiš z manj kot dvema goldinarjema davka je 35 ali tri petine vseh hiš, od tega vseh 22, ki so označene kot lesene. Premogle so le po eno sobo, vse razen dveh kuhinjo, redke pa še kamro, klet ali hlev. Kot primera navedimo leseno hišico s sobo in kuhinjo v lasti zidarja iz Male gase, obdavčeno s pol goldinarja, in na Placu kramarjevo hišico z goldinarjem davčne obveznosti, v kateri sta bili poleg spalnega in kuhinjskega prostora še kamra in klet. Ena takih lesenih hišic s sobico in kuhinjo v Mali gasi je označena kot razpadla in že zelo dotrajana, s pomenljivim dostavkom, da so take tudi druge, ki ji sledijo.

Višnja Gora je mesto, ob katerem lahko tudi najjasneje spoznamo, da letni donos posameznih hiš (1752) istega mesta izraža zelo realna razmerja med hišami glede njihove fizične podobe. Za to mestece imamo ne samo najpovednejše vire iz srede 18. stoletja, ampak tudi dovolj reprezentativen nabor sorodnih virov do nastanka prvega talnega načrta mesta – franciscejske katastrske mape iz leta 1825. Tako je mogoče ugotoviti lokacijo vsake hiše iz časa terezijanskega katastra. Še več, Višnje Gore v vmesnem času ni prizadela nobena večja katastrofa, zato se je do nastanka franciscejskega talnega narisa ohranil večji delež stavbne substance iz srede 18. stoletja in še zgodnejšega obdobja. Franciscejska katastrska mapa prikazuje v samem mestu sicer manj lesenih stavb, kot jih je bilo leta 1748 – to gre pripisati tudi gradbenim predpisom. Zapisnik stavbnih parcel ne razlikuje med pritličnimi in nadstropnimi zgradbami, a tu si lahko pomagamo s parcelnim zapisnikom mlajšega reambulanečnega katastra (1868). Skratka, franciscejski katastrski načrt mesteca, ki je po sredi 18. stoletja v gradbenem in siceršnjem razvoju precej stagniralo, priča o naslednjem: velikost in gradbeni material posamezne hiše gresta praviloma z roko v roki z donosom, ki ga je stavba izkazovala leta 1752.

Potek obzidja označuje ozka umetna terasa, ki obkroža mestni grič. Po njej je potekala nekdanja obzidna pot. Del te poti se zdaj imenuje Sokolska ulica, včasih pa so ji rekli gasa in spodnja gasa. Višnja Gora nima druge ulične mreže, če izvzamemo nekaj ozkih prečnih prehodov med Mestnim trgom in

obzidnimi potmi. Ti prehodi kažejo na nekdanjo delitev zemljišča ob Mestnem trgu na ulične bloke. Med bloki izstopajo stavbišča, krožno razporejena okrog mestne cerkve. Z malo domišljije lahko v njem vidimo prvotno utrjeno jedro predurbanega naselja grajske posadke. Parcelacijska mreža Višnje Gore se zaradi terenskih razmer ni razvila v globino. Zanimivo je, da se hišne parcele na zahodnem robu trga nadaljujejo v globeli pod mestom z vrtnimi parcelami enakih širin. Njim sledijo trakasti njivski delci. Franciscejski kataster iz leta 1825 ob Mestnem trgu prikazuje petdeset stavbišč (med njimi je nekaj praznih in nekaj združenih v večje enote), kar se natanko sklada s podatkom iz leta 1460. Širitev mesta, zabeležena v letu 1609, je šla na račun poselitve pred Zgornjimi mestnimi vrati in ob obeh gasah, kjer so stale skromne, večinoma lesene hišice.⁴⁶

Katastri omenjajo tudi predmestne zeljnike (omenjeni že v 16. stoletju, in sicer pod vzhodno stranico obzidja in med cesto)⁴⁷ in v njihovi zvezi vodnjak (*beÿ dem Brunn*), znamenje ali »pild« (*beÿ dem Bilt*), mitnico (*beÿ der Schranken*), mestno obzidje (*unter der Statt Mauer*) in stranska mestna vrata ali t. i. Malo vratco (*beÿ Klein Terel; unter dem Klein Terel*).⁴⁸ – ki se nahajajo na zahodni stranici obzidja in so tako omogočala dostop do vrtov in njiv v globeli.⁴⁹ Izvemo tudi, da je rotovž označen kot javna zgradba; v obojih mestnih vratih je bilo stanovanje za mestnega stražnika; Pogačnikova hiša št. 10 je bila najeta za šolo. V neposredni mestni okolici je bilo 17 t. i. raztresenih hiš (med njimi gradova Višnja Gora in Višnje – Codellijev grad ter župnišče).⁵⁰ Omenjena je tudi nekdanja Marijina cerkev v Starem trgu, ki je stala še konec 17. stoletja in jo je grof Blagaj spremenil v gostišče, franciscejskem katastru pa je vodena kot stanovanjska in gospodarska zgradba v lasti grofa Blagaja.⁵¹

Ker je bila Višnja Gora gospodarsko v veliki meri odvisna od trgovine, je prav, da si podrobneje pogledamo razvoj te gospodarske panoge na širšem območju Višnje Gore.⁵² Kot je razvidno iz zgoraj navedenih podatkov, je ozemlje (govorimo o ozemlju višnjegorskega deželnega sodišča) Višnje Gore ležalo na pomembnih transportnih poteh. Skozenj je tako potekala skoraj polovica dolenske deželne ceste med Ljubljano in Novim mestom, naslonjene še na antično itinerarsko cesto, prečkala ga je pomembna prastara tovarna pot ob zgornji Krki proti Notranjski, na severu pa je prav tako v znatni dolžini mejilo na savsko rečno pot. Z izjemo prometa na skrajni zahodni dolenski prometnici od Ljubljane preko Rašice in naprej na Kočevsko je višnjegorski deželskosodni okvir povezoval celoten tranzit in trgovski promet skozi Dolenjsko v smeri vzhod-zahod in obratno.

Gospodstvo Višnja Gora je pobiranje mitnine v svojem deželskem sodišču skoraj poltretje stoletje prepuščalo v zakup mestu Višnja Gora. V primeru Višnje Gore in njenega zaledja nista nastanku prve znane mitnice botrovala privilegirana trška naselbina ali sejem, temveč je šlo za mitninsko postajo v podnožju višnjegorskega gradu ob vse pomembnejši prometni poti, podedovani še iz antičnih časov. Kolikšen je bil pomen te poti v prvi polovici 13. stoletja od Ljubljane prek Višnje Gore in Trebnjega proti Krki, izpričuje babenberški urbar, po katerem je prinašala mitnica v Višnji Gori letni dohodek 50 mark denarjev. Ta vsota dvakratno presega prihodek 24 mark denarjev mitnice na Otoku ob prometni povezavi proti Hrvaški vzdolž spodnje Krke. Mitnica v Višnji Gori je ponovno omenjena leta 1365, v zvezi z ustanovitvijo Novega mesta. Viri iz 15. stoletja nam bolj nazorno prikazujejo mitninsko situacijo na višnjegorskih tleh, ko višnjegorsko gospodstvo pridobijo Habsburžani. Od šestdesetih let tega stoletja lahko dokaj kontinuirano sledimo značilni dvojnosti lastništva nad mitnicami med zemljiškim gospodstvom in mestom, njunemu medsebojnemu prepletanju in nenazadnje tudi obsegu prometa.

46 Pirkovič, 1999, 129–130.

47 Vilfan-Bruckmüller, 1978, 157.

48 V celoti povzeto po Golec, 2009, 298–303, 309.

49 Pirkovič, 1999, 130.

50 Golec, 2010, 356.

51 Golec, 2010, 380.

52 V celoti povzeto po Golec, 1995, 75–98.

Če ni šlo že za potrditev obstoječega stanja, je mladi višnjegorski trg dobil mitnino gospostva Višnja Gora prvič v zakup leta 1461, istega dne, ko je Friderik III. z drugo listino podelil Višnjanom pravico voliti trškega sodnika. Kot pozneje v 16. stoletju se je pobirala mitnina na različnih mitnicah v celotnem deželskem sodišču, s čimer so imeli višnjegorski tržani moč nadzorovati in tudi usmerjati promet obravnavanega področja v korist nastajajočega trga. Mitnina je bila sprva podeljena samo za dve leti, saj je cesar leta 1462 potrdil zakup »deželske in trške mitnice« v Višnji Gori do jurjevega naslednjega leta. Sedem let zatem, leta 1469, je bila mitnina še vedno (ali pa s kratko prekinitvijo) v zakupu višnjegorskih tržanov. Habsburžan je tedaj naročil svojemu gosposčinskemu oskrbniku, naj dovoli Višnjanom zapleniti blago vsem tistim, ki bi se skušali izmuzniti mimo mitnice, s čimer se prvič javlja pravica do zasega tihotapljenega blaga. Sočasno je dobival zakup gosposčinske mitnine vse bolj obliko trajnega zakupa. Tako je cesar podelil sodniku, svetu in tržanom Višnje Gore »našo deželsko in trško mitnico« za tri leta od Jurjevega 1471 do istega dne 1474, vendar je storil to s kar enoletno zamudo, šele v letu 1472. Obenem je za tri leta podaljšal tudi zakup solne mere, ki jo po navedbi v listini od nekdanj pobira vsakokratni (trški) sodnik. Potrjevanje obeh zakupov je glede na zapozneli datum postajalo vse bolj formalno dejanje. Presežki nad zakupno vsoto za mitnino in solno mero bodo postali stalen in zagotovljen vir prihodkov tržanov, pozneje meščanov Višnje Gore.

Višnjani so ob izteku 16. stoletja mogli tudi zatrditi, da imajo že več kot sto let v miru pravico pobirati mitnino od živine, žita, vina in drugega trgovskega blaga v mestu in v celem deželskem sodišču Višnja Gora.

Druga oblika mitninske pristojbine, ki je stoletja spremljala zakupno mitnino, a je bila izključno v rokah Višnjanov, se je imenovala mostnina ali mostni denarič (*prukh-pfening*, *prukh-mauth*). Tudi njen izvor sega v drugo polovico 15. stoletja, čeprav se je vsebinsko utegnila nekoliko spreminjati. Kot trdijo višnjegorski meščani okoli leta 1729 v prošnji cesarju, naj bi jim neimenovani cesar že leta 1478 dovolil pobiranje mostnega denariča s ciljem popravila mesta. V resnici ne govori Friderik III. v listini iz leta 1478 o nikakršnem mostnem denariču ali sploh o pristojbini od uporabe mostov, marveč je Višnjanom podelil pravico pobirati po en denarič od vsakega tovornega konja, ki gre skozi Višnjo Goro oziroma pride na tedenski sejem. Zbrani denar naj se porabi za dvig mesta in zgraditev obzidja, vendar traja pobiranje te mitnine le do cesarjevega preklica. Kljub zadnji formulaciji, po kateri bi pričakovali ugasnitev te mitninske pravice, so bili Friderikovi nasledniki obzirni do mladega mesta in mu tega izvirnega vira prihodkov niso nikoli odtegnili. Višnjani so ga začeli opravičevati kot pristojbino od uporabe mestnih mostov in kot takega ga srečujemo prvič leta 1515. Mostnino lahko spremljamo še v prvo polovico 19. stoletja kot enega glavnih prihodkov mesteca, tako da je za več kot stoletje preživela zakup deželskosodne mitnine v rokah višnjegorskih meščanov. Mitnino so bili dolžni plačevati vsi tovarniki in prevozniki trgovskega blaga, razen tistih, ki so bili tega izrecno oproščeni ali pa so imeli pisno oprostitev (od leta 1491 naprej). Leta 1515 (od 9. junija do 25. julija) so uporni kmetje prepovedali pobiranje mostnine in mesto je utrpelo večjo izgubo prihodkov.

Številčni podatki o mostnini, mestni in deželskih mitninah, o žitni in solni meri v Višnji Gori ter seštevki prejemkov in izdatkov v obravnavanih računih zrcalijo v lokalnih razmerah gospodarsko depresijo in krizo, ki so jo doživele slovenske dežele proti koncu 16. stoletja in se je vlekla še daleč v 17. stoletje. Zlasti za Višnjo Goro so bile posledice poslabšanih gospodarskih razmer zelo hude. Obubožano mestece vse bolj tone v dolgovi, tako da je Višnja Gora v prvi polovici 18. stoletja za Novim mestom zadolžena pri davkih največ od vseh mest na Kranjskem. V 17. stoletju je tako kot mostnino, žitno in solno mero mesto tudi zakupljeno mitnino dajalo vsako leto na dan sv. Ulrika (4. julija) v nadaljnji zakup privatnim osebam. Kdaj mesto ni več zmoglo visoke zakupnine in se je mitnicam zato odpovedalo, iz mestnega arhiva ni natanko razvidno. Leta 1707 mesta kot posrednika med gospostvom in mitničarjem ne srečamo več. Zakup deželskosodnih mitnic je mesto tako izgubilo med letoma 1677 in 1707.

Mreža mitnic v višnjegorskem deželskem sodišču je bila odvisna od razporeditve prometnih poti, njen

cilj pa je bil pobrana mitnina od vsakega odseka oziroma vsake zaključene poti. Preusmeritvam prometa in tihotapskim stranpotem so praviloma sledile vzpostavitev novih mitninskih postaj, kar je prišlo še posebej do izraza konec 16. stoletja, vendar do večjih sprememb poti in razporeditve mitnic vse obravnavano obdobje ni prihajalo. Transport in trgovanje so hromile predvsem zapore zaradi kužnih in drugih epidemij in verjetno tudi turški vpadi. Daleč najvišje prihodke je, razumljivo, prinašala zakupljena mestna mitnica v Višnji Gori, saj je zapirala dolenjsko deželno cesto. Razen tovornih poti vzdolž Save in zgornje Krke so se vse stranske in prečne poti stekale na to cesto prav v bližini mesta. Izvrševanje mitničarske službe v mestu je bilo verjetno zaupano mestnima paznikoma, ki sta nadzorovala Zgornja in Spodnja mestna vrata. Mesto je imelo v 16. stoletju mitnice še v Trebni Gorici, Zgornji Krki, Drašči vasi, Fužini, Črnelem, Muljavi, Mrzlem Polju, Leskovcu, Osredku, Zavrstniku, Litiji. Te mitnice so bile pod nadzorom zakupnikov. V 20. letih 17. stoletja se shema mitnic spremeni (sl. 9), saj ni več mitnic na Muljavi, Črnelem, Fužinah, Drašči vasi, Osredku, Zavrstniku. Namesto v Drašči vasi je zdaj mitnica v kraju »auf Schwersch«, namesto na Osredku na Obolnem in namesto v Zavrstniku v Šmartnem. Pojavijo se tudi kraji s sejemsko mitnico: Stična, Šentvid, Primskovo, Veliki Gaber. Omenimo naj še ledinsko ime Šrangar, ki se nahaja na skrajnem zahodu Starega trga. Domačini pripovedujejo, da je tu nekoč stala mitnica ali ljudsko šrangar.

Vzdrževanju poti in cest v obravnavanih stoletjih ni veljala posebna pozornost. Vse do začetka 18. stoletja ni bilo pri cestnih delih v habsburških deželah nobene načrtnosti in sistematike.

Popravljanje je bilo pravzaprav krpanje, ko je po jesenskih in spomladanskih nalivih poslal sodnik mestnega slugo in še kakšnega najetega delavca najdlje do Peščenika. O obsežnejših cestnih delih imamo vesti iz petdesetih let 16. stoletja, ko je Višnjo Goro sploh zajela obsežna graditeljska vnama. Na cesti je delalo tedaj več delavcev tudi po dva tedna na leto, posebej pa so najeti delavci lomili za tlakovanje ceste kamen v bližnjem kamnolomu v gozdu Kosca. Koliko so gradili in popravljali deželno in stranske ceste v mejah deželskega sodišča razni podložniki na račun tlake in koliko zakupniki mitnic sami, ni mogoče ugotoviti. Odveč je govoriti o na splošno zelo slabem stanju prometnih poti na višnje-gorskem območju. V 18. stoletju je država naložila Višnjanom vzdrževalne obveznosti.

Pri prehodu čez mitnico so morali vsi, ki so tovorili trgovsko blago ali gnali živino, svoje blago obvezno prijaviti. Pri večjih mitnicah so morali ponekod opraviti prijavo ne le ustno, marveč tudi pisno z oddajo posebnega spiska blaga. Te prijavne listke — bolete so nato za kontrolo pobirali posebej nastavljeni nadzorniki. K tihotapstvu, ki so ga preprečevali z vzpostavitvami novih mitnic, se je v obravnavanem času štelo tudi nasprotovanje plačilu pristojbine na mitninski postaji. V takih primerih so imeli mitničarji podobno kot drugod pravico do zaplembe.

Tovor (*samb*) kot najpogostejša količinska oznaka v tarifi priča o naravi prometa tedanje dobe – tovarništva na konjih. Pri tovoru ne gre za natančno mero, temveč za količino, ki jo normalno nosi tovarni konj in ki je seveda različna glede na moč konja, težavnost poti in specifiko blaga. Peljaj ali voz (*fuder*) srečamo v 16. in 17. stoletju v mestnih računih le tedaj, ko so z njim vozili kamenje, deske in skodle iz Ljubljane ali pa železne polizdelke s Fužine na Krki. V letih 1558/59 in 1572/73 je šlo skozi mesto vsaj 16.000 otovorjenih konj, v tridesetih letih 17. stoletja 12.000, 1760 pa 7681 konj.

Kot zanimivost naj navedemo še podatke o kugi, ki je, seveda poleg človeških življenj, terjala tudi gospodarsko škodo, predvsem zaradi začasnega zaprtja prometnic. Leta 1553 so zaradi kuge deželne oblasti zaprle ceste, kar je mestu povzročilo izpad dohodka od pobiranja mitnine. Ob koncu leta 1553 govori sodnikov letni račun o neimenovanih okuženih vaseh. 25. julija 1554 je kuga izbruhnila tudi v Višnji Gori, kjer je za posledicami boleznii umrl en človek. Pet dni po izbruhu kuge v mestu, dne 30. julija, je mestni svet ponovno postavil pri Spodnjih in Zgornjih mestnih vratih po enega nadzornika za preprečevanje vstopa ljudi iz okuženih krajev. Tokrat je šlo očitno za stalno in ne samo za nedeljsko stražo, ki jih niso umaknili vse do julija 1555. Veliko huje pa naj bi bila Višnja Gora prizadeta ob kužni

epidemiji leta 1599, saj naj bi terjala kar polovico življenj meščanov in gostačev ter pustila za seboj ne le opuščene in nenaseljene hiše, temveč naj bi zaostanek osebnega davka zaradi množičnega umiranja meščanov samo v 1599. letu narastel na 152 goldinarjev. Tako so poročali Višnjani leta 1609, kar pa je bila sila pretirana trditev ter posledica slabega ekonomskega položaja mesta in nezmožnosti plačevanja davčne obveznosti. Zaradi kuge se 10. decembra 1626 omenja, da je bila ogrožena širša višnjegorska okolica. Črna smrt je ponovno udarila leta 1715, ko je zahtevala dobro desetino življenj v mestu in precej več v celotni župniji.⁵³

Weichselberg oziroma Turjaški dvorec so leta 1788 pozidali gospodje Turjaški, lastniki starega višnjegorskega gradu. Grad so takrat opustili, sem pa so poleg sedeža gospodstva prenesli tudi deželno sodišče. Leži ob vznožju zložnega hriba, zahodno od mesta (Cesta Dolenjskega odreda 19). Dvorec je ostal v posesti Turjačanov vse do konca druge svetovne vojne. Zdaj je v stavbi Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora.⁵⁴

Codellijev grad⁵⁵ oziroma Weichselbach ali *Thurni per Visnye Gore* po Valvasorju, se prvič omenja leta 1443 in je stal na Baronovem hribu. Njegovo ime *Thurn* kaže na njegov srednjeveški nastanek v obliki srednjeveškega stolpa.⁵⁶ Zgodnji lastniki gradu so bili gospodje Galli, zadnji pa Rozalija Codelli roj. Taufferer. Grad je bil med drugo svetovno vojno porušen in njegovi ostanki niso več vidni. Grad je bil po letu 1570 nekaj časa zbirališče višnjegorskih protestantov (vzhodni del žitne kašče, ki je bila imenovana tudi »ajdovska cerkev«).⁵⁷ Pri pristavi graščine naj bi stal mlin (1730).⁵⁸ Toponim Pristava se nahaja severno od Baronovega hriba, toponim Baronov mlin pa ob Višnjici pri uvozu na avtocesto v Višnji Gori.

Za zaključek historične analize podajamo nekaj krajšihotic iz zgodovine:⁵⁹

- 1437: omenjen trgovec iz Višnje Gore, ki je na Reki kupoval olje.⁶⁰
- 1550–1551: popraviljanje lukenj na obzidju; popravilo oken v stolpu na obzidju.
- 1554–1555: mestno obzidje krito s strešnimi deščicami (šintelni).
- 1557–1558: popravilo obzidja s kamni iz kamnoloma; kritje obzidja pri novem stolpu.
- 1559: novi šintelni za mestno obzidje; dela v kamnolomu, kamen za obzidje.
- 1572–1573: prekritje obzidja pri Butalkinem stolpu z novimi deščicami.
- 1573 (1. marec): prošnja Karlu, ker rabijo denar za popravilo obzidja, vrat, stolpov ter za dodelitev pušk, municije, smodnika, svinca.
- 1576–1577: stroški za novo pozidavo obzidja nasproti farovžu in tamkajšnjega stolpa; pokritje novega obzidja nasproti farovžu.
- 1579–1598: popravila šole in Malih vratc v obzidju.
- 1598–1599: mesto je obubožano, mestno obzidje propada, veliko zemljišč opuščeni, vojaščina vse jemlje, plača pa nič; pri trgovini jim škodujeta plemstvo in duhovščina, ki trguje, a ne plačuje nobene mitnine; tedenski sejmi propadajo.

53 Golec, 2001, 27, 30–31, 34–35, 39, 58.

54 Stopar, 2002, 131–134.

55 Stopar, 2002, 135–138.

56 Pirkovič, 1999, 130.

57 Gros, 1998, 23, 27; Mikuž, 1978, 204.

58 Arhiv RS: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=562375>.

59 zapiski Otorepca, ki jih hrani ZVKDS OE Ljubljana.

60 Otorepec, 1978, 284.

- 1599: pravica do vsakoletnega strelskega tekmovanja.⁶¹
- 1599–1600: prekrit stolp pri Malih vratih v obzidju.
- 1714 (10. september): zaradi kontribucije in drugih dajatev, oskrbovanja, nastanitev, premoženjskega davka, mestnega krajcarja, rekrutiranja, slabih letin je tretjina hiš zapuščenih; ostale hiše rušljive, večinoma lesene bajte, obzidje je na mnogih koncih nepokrito in propada; prosijo za odpustitev davkov, tedenske sejme, novo odmero dajatev, prepoved podeželske trgovine, podelitev deželnoknežje mitnine.
- okoli 1740: 4 letni sejmi (19. 6., 26. 7., 1. 9., 6. 11.); veliki stroški za popravila (vodnjak ali cisterna pri mestnem obzidju in za mestna vrata).
- okoli 1750: na trgu je 14 hiš, proti Spodnjim vratom v Gasi 4, pred Malimi vrati do Piškine hiše so bile 3, ki pa so jih uničili vojaki; od Piškine hiše do Spodnjih vrat so bile še 4 hiše; poleg obzidja so bile kašče ali skrinje kmetov, v katerih je bilo žito.
- okoli 1740–1750: poleg obzidja in stolpov morajo vzdrževati tudi 5 mostov; včasih so les dajale okoliške vasi, zdaj pa ne.
- 80. leta 18. stoletja: omenjene kovačnice na zahodni strani mesta, dvižna vrata župnišča, mostič pri pristavi, mostič nad potokom poleg nove manufakture nogavic, mostič čez vodni jarek.⁶²
- 1843: razpuščeni cehi.⁶³
- 1851–1853: gradnja prepustov v okraju Višnja Gora.⁶⁴

Novoveško poselitveno sliko kraja prikazuje kartografsko gradivo habsburškega cesarstva. Iz Franciscejskega katastra za Kranjsko (1825) je razvidno, da so bili na obravnavanem območju mesto, njive, travniki.⁶⁵ Do danes se situacija, razen večje gostote pozidanih zemljišč na račun zmanjševanja kmetijskih zemljišč, ni bistveno spremenila.⁶⁶ Podatki o rabi tal uvrščajo območje med pozidana in sorodna zemljišča, trajne travnike, njive oziroma vrtove, ekstenzivne oziroma travniške sadovnjake.⁶⁷

Arheološke raziskave na območju Višnje Gore

Kljub pestremu in razgibanemu zgodovinskemu dogajanju na območju Višnje Gore do sedaj ni bilo večjih arheoloških raziskav. V glavnem se je raziskovanje Višnje Gore osredotočilo na analizo zgodovinskih virov, kar omogočajo dobro ohranjeni mestni arhivi. Vsekakor pa moramo omeniti tudi druge raziskave, ki so pripomogle k vedenju o bogati preteklosti tega kraja.

Leta 1960 je ljubljanski zavod za spomeniško varstvo pod vodstvom dr. Steleta ugotovil, da sodi višnjansko mesto »*kot celota v vrsto najboljših, pa tudi datiranih mestnih naselij pri nas z obzidjem, obrambno ulico, utrjenimi dohodi in cestnim trgovom*«. Fotografsko so dokumentirali ulico in cestni trg, poleg tega so izmerili in izrisali še vse pomembnejše objekte, vse fasade glavne ulice in cerkev sv. Ane.⁶⁸

Leta 2012 so potekale predhodne arheološke raziskave v obliki sondiranja. Raziskave so potekale v neposredni bližini nekdanje osnovne šole, ki se nahaja na skrajnem jugu mestnega trga, v neposredni

61 Pirkovič, 1999, 130.

62 Golec, 1995, 96.

63 Mikuž, 1978, 205.

64 Arhiv RS: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=452575>

65 Arhiv Republike Slovenije.

66 PISO – Prostorski informacijski sistem občin.

67 PISO – Prostorski informacijski sistem občin.

68 Mikuž, 1978, 208.

bližini Zgornjih (Ljubljanskih) mestnih vrat. Stratigrafsko je bilo zabeleženih 13 sond. Sledovi človeške aktivnosti so prisotni skoraj v vseh sondah. Večina teh aktivnosti je povezana z obdobjem novega veka, kar je glede na zgodovinske podatke in čas nastanka mesta logično. Gre predvsem za različna nasutja za izravnavo in nasutja, ki so nastala z rušenjem objektov v novem veku in tudi recentnem obdobju. Prevladujejo najdbe lončenine, ki so časovno umeščene v obdobje novega veka. Odkriti so bili tudi fragmenti lončenine iz poznega srednjega veka. Med drugim so bili na parc. št. 25/4, k. o. Višnja Gora (parc. št. 158 po franciscejskem katastru), odkriti ostanki gospodarskega objekta. Na parc. št. 26 k. o. Višnja Gora je bil odkrit ostanek temelja, ki je bil opredeljen kot del južnega dela obrambnega obzidja. Na parc. št. 26 in 277, obe k. o. Višnja Gora, so bili odkriti ostanki objektov št. 20 in 25 po franciscejskem katastru. Na območju parc. št. 208, k. o. Višnja Gora (asfaltno športno igrišče jugovzhodno od Zgornjih vrat), sta bili za potrebe geomehanskega vrednotenja izkopani 2 sondi. Zanimiva pa je predvsem plast SE 3, ki se nahaja pod koluvialno plastjo SE 2. Gre za 20 cm debelo plast zelo temno sivega finega meljastega peska, ki se nahaja na globini 2 m. Glede na lastnosti plasti se domneva, da je plast nastala z zastajanjem vode. V tej plasti so bili odkriti 3 fragmenti prazgodovinske (železnodobne) keramike. Ali je na tem mestu nekoč obstajala neka stoječa voda v smislu kala ali vodnega zajetja, je glede na velikost sonde in preoblikovanost reliefa v novejšem času težko reči. Glede na bližino mestnega obzidja in južnih oziroma Zgornjih mestnih vrat in podatka, da je bil pri vratih dvizni most, pa dopuščamo domnevo, da gre lahko tudi za sediment v morebitnem obrambnem jarku. Glede na zaobljenost in velikost prazgodovinskih fragmentov keramike se domneva, da so v to plast prišli s pobočja na jugu, saj je neposredno nad igriščem vzpetina Stari grad, na kateri se nahaja prazgodovinsko gradišče.⁶⁹

V letih 2013–2014 so potekale arheološke raziskave na območju Starega trga. Raziskave so potekale ob gradnji povezovalnega kanala Višnja Gora–Ivančna Gorica, na katerega se navezuje izgradnja kanalizacijskega sistema, ki je predmet pričujočega poročila. Med arheološkimi raziskavami je bila ugotovljena močna hidrološka aktivnost na tem območju – predvsem v smislu poplavljanja in posledično nanašanja materiala. Na območju Profila 8 pa so bile odkrite strukture, ki so interpretirane kot ostanki struktur manjšega objekta in objektu pripadajoče odpadne jame. Na podlagi keramičnega gradiva so datirani v čas poznega novega veka.⁷⁰

Leta 2014 so potekale arheološke raziskave ob gradnji za potrebe ureditve dostopa do grajskih razvalin in izgradnjo kamnitih stopnic na vzhodni strani mestnega obzidja. Ker so bili gradbeni posegi izvedeni le do globine 25 cm, ni bilo odkritih materialnih ali arhitekturnih ostankov.⁷¹

Leta 2015 so bile za potrebe načrtovanja kanalizacijskega sistema v Višnji Gori opravljene predhodne arheološke raziskave. Na območjih v samem mestu Višnja Gora je bilo izkopanih 7 testnih jarkov, opravljene pa so bile tudi geofizikalne meritve. Predhodna arheološka raziskava na delu obrambnih struktur v Višnji Gori je pokazala na dobro ohranjenost notranje fronte vzhodnega obrambnega zidu ter na prisotne ostanke obrambnega stolpa na zahodnem delu obzidja, ki se nahajajo na globini 140 cm pod današnjo hodno površino. Del obrambnega stolpa je viden tudi v georadarskem odboju. Odkrite keramične najdbe večinoma prihajajo iz nasutih plasti in jih lahko časovno umestimo od obdobja poznega srednjega veka do novega veka.⁷²

---

69 Porenta, 2012.

70 Stergar, Žižek, 2014a.

71 Stergar, Žižek, 2014b.

72 Stergar, Mušič, 2015.

Arheološke raziskave ob gradnji kanalizacijskega sistema v Višnji Gori v letih 2015 in 2016⁷³

Arheološka raziskava ob gradnji je obsegala izvedbo arheološkega nadzora in dokumentiranje strojnega izkopa v skupni dolžini 4067 m ter arheološka izkopavanja na skupni površini 40,5 m². Skupno je bilo dokumentiranih 97 izpovednih profilov v skupni dolžini 213 m in 7 tlorisnih situacij v skupni površini 40,5 m².

Stratigrafska slika, evidentirana med arheološkimi raziskavami, priča o močnih antropogenih posegih na območjih predvsem v smislu nasipanja in izravnave za različne ceste in utrditve območij ter različnih gradbenih posegov, ki so območje vsaj od sredine 15. stoletja močno preoblikovali.

Najstarejše odkrite najdbe izvirajo iz prazgodovinskega obdobja in so bile odkrite na območju dolinice (ledinsko ime Kojnca) med Grintavcem in mestom. Gre za majhne odlomke lončenine, ki jih bolj natančno časovno ne moremo opredeliti. Glede na velikost in obrabo bi lahko rekli, da so sem prišli z vodnim delovanjem, najverjetneje z območja Starega gradu, kjer naj bi bila prazgodovinska naselbina. Prazgodovinsko lončenino smo odkrili tudi v dolini Višnjice v Starem trgu, in sicer med železnico in cesto Višnja Gora–Ivančna Gorica. Tu smo zabeležili več različnih nanosov Višnjice in v enem od teh smo odkrili odlomke prazgodovinske (verjetno poznobronastodobne) lončenine. Odlomki so bili manjši in zaobljeni, kar govori o tem, da so bili pod vplivom vodnega delovanja Višnjice. Podobna lončenina je bila odkrita v bližnji Podsmreki.⁷⁴

Na območju Grintavca je bil odkrit odlomek antične tegule oziroma strešnika. Ker je bila odkrita v plasti, ki je bila verjetno nasuta, je zelo težko natančno opredeliti, od kod izvira, in na kakšen način je bila v primarni uporabi. V neposredni bližini smo odkrili tudi ostanke kurišča, kjer pa ni bilo odkritih nobenih drugih najdb in ga ni mogoče časovno opredeliti.

Obdobje srednjega veka, torej časa, ko je nad dolino Višnjice gospodoval grad, v arheološkem zapisu ni pustil velikih sledi, razen morda nekaj posameznih odlomkov lončenine in enega novca, ki ga časovno opredeljujemo v čas 13. ali 14. stoletja.

Glavnina odkritih najdb in struktur po pričakovanju pripada obdobju poznega srednjega veka in zgodnjega novega veka, torej obdobju od sredine 15. stoletja naprej, ko je bilo ustanovljeno mesto (uradna letnica ustanovitve je 1478). Med vsemi odkritji izstopata predvsem obrambno obzidje in obrambni stolp.

Pri obzidju je zelo pomembno, da smo pridobili nova spoznanja o načinu gradnje obzidja in njegovih dimenzijah. Tako smo na zahodni strani mesta odkopali (v dolžini štirih metrov) mestno obzidje, ki je ohranjeno 4 metre v višino in 2 metra v širino. Ugotovili smo, da je bilo, vsaj na tem mestu, obzidje dvodelno in sicer iz 1,2 metra širokega zunanjšega zidu in okoli 0,8 metra notranjšega zidu. Dodatno oporo zidu je nudil tudi poševni oporni zid ali kontrafor. Obzidje je bilo postavljeno na predhodno izravnano površino, ki je bila vkopana v zbito ilovico in delno vsekana v trdno kamnito geološko osnovo. Z notranje strani so bili ponekod na obzidje prizidani objekti.

73 Porenta, Stergar, 2019.

74 Murgelj, 2013.

Pogled na obrambno obzidje mesta.

Na severovzhodnem območju mesta smo odkrili ostanke severovzhodnega obrambnega stolpa. Stolp ni bil odkrit v celoti, saj sega izven območja izvedenega gradbenega posega. Na podlagi odkritega dela domnevamo, da gre za krožni stolp, ki je bil kasneje prezidan in v uporabi za neobrambne namene, na primer za žganje apna ali kot bivalni objekt. V ruševinskih plasteh v notranjosti stolpa, ki nakazujejo na požar, so bili odkriti odlomki lepo okrašenega namiznega posodja z upodobitvami jelena, ženske, rastlinskih motivov, odkrite so bile lepo okrašene pečnice in drugi odlomki različnega posodja (kuhinjskega, namiznega, servirnega). Poleg tega je bil v isti plasti odkrit novec poljskega kralja Sigismunda III. Vasa iz leta 1613 in kamnit »umivalnik« oziroma krstilnik.

Pogled na ostanke severovzhodnega obrambnega stolpa.

Ostanke objektov, predvsem temelje, smo odkrili tudi na zahodnem delu mesta v Sokolski ulici, kjer smo dokumentirali ostanke Sokolskega doma ter še nekaj drugih objektov. Omenjene objekte časovno opredeljujemo v pozni novi vek. Sokolski dom je bil porušen med nemškim letalskim napadom 22. septembra 1943.

Pri izgradnji kanala pri kopališču smo na globini okoli 2 metra odkrili staro strugo Višnjice, ki je nekoč tekla okoli 10 metrov severneje. V strugi smo odkrili večjo količino živalskih kosti in lončenine. Ker so odlomki lončenine in kosti precej veliki, sklepamo, da jih je morala voda prinesiti iz neposredne bližine, verjetno iz Starega trga. Odlomke lončenine bi lahko okvirno datirali na konec srednjega veka ali začetek novega veka, kar pomeni v čas, ko se naselje preseli na utrjen plato in dobi mestne pravice.

Na območju vzhodno in zahodno od mesta smo dokumentirali plasti, ki smo jih interpretirali kot plasti, ki so nastale z vodnim odlaganjem materiala. Na podlagi pisnih virov in dokumentirane stratigrafije dopuščamo možnost, da sta bila na obeh omenjenih straneh mesta v preteklosti nekakšna kanala oziroma jarka, katerih funkcije so glede na zbrane podatke težko določljive. Jarka sta verjetno naravnega nastanka – hudourniška vodotoka z Grajskega griča, ki sta bila mogoče v uporabi tudi v obrambne namene ali za namene posameznih gospodarskih dejavnosti.

Med arheološkimi raziskavami je bila pridobljena večja količina najdb. Med najdbami po pričakovanjih prevladujejo različni fragmenti lončenine, odkriti pa so bili tudi različni fragmenti živalskih kosti, kovinske najdbe, keramični gradbeni material in druge materialne ostaline. Večina najdb pripada obdobju poznega srednjega veka in novemu veku.

Servirni krožnik z upodobitvijo jelena.

Arheološke raziskave ob prenovi stare šole v Višnji Gori v letih 2018 in 2019

V prostorih nekdanje šole se bo v bližnji prihodnosti nahajal muzej, posvečen čebelarstvu, katerega investitor je Občina Ivančna Gorica. Ker pa se stavba nahaja znotraj nekdanjega mestnega jedra, so bile pred obnovo stavbe in okolice potrebne arheološke raziskave v obliki arheoloških izkopavanj. Potekale so v dveh delih. Prvi del se je vršil vzhodno od stavbe nekdanje šole, kjer danes stoji obeležje kranjski sivki. Arheološke raziskave so potekale v aprilu in maju leta 2018. Drugi del izkopavanj pa je potekal septembra in oktobra leta 2019, in sicer na dvorišču pred staro šolo.

V prvem delu izkopavanj smo, na površini dobrih 200 m², pod izravnalnimi nasutji, ki so prekrivala območje, odkrili več vkopov za vertikalne lesene nosilce, ki so verjetno služili za oporo gradbenega odra pri gradnji ali podiranju poznosrednjeveškega oz. zgodnjenovoveškega obzidja. Obzidje je bilo konec 18. in v začetku 19. st. na tem mestu popolnoma odstranjeno, manjše kamenje iz njega pa je bilo kasneje, skupaj z ostanki malte in zemljine, nasuto za izravnavo prostora. Od obzidja je ostalo le nekaj večjih kamnitih blokov, ki so služili za temelj. Odkriti so bili tudi ostanki kolovozne poti oziroma z manjšimi kamenčki tlakovane površine, ki je potekala zunaj utrjenega mesta. Po odstranitvi vseh nasutij pa nas je »pričakalo« manjše presenečenje. Glede na arhivske vire, ugotovitve raziskav ob gradnji kanalizacijskega sistema in primerjave z ostalimi srednjeveškimi oz. zgodnjenovoveškimi mesti smo lahko domnevali, da mora pred obzidjem obstajati tudi obrambni jarek, ki pa se je glede na sestavo tal na tem območju zdel malo verjeten. Kamnita podlaga na območju je namreč dokaj plitko pod današnjimi tlemi in v njo je bilo težko vkopati večje vkope, kakor bi bil obrambni jarek mesta. Vendar so stari Višnjegorci storili prav to! V trdo peščenjakovo kamnito podlago so dobesedno vklesali 5 metrov širok in skoraj 4 metre globok obrambni jarek, ki je služil kot dodatna zaščita pred obzidjem. To v tistih časih ni bilo preprosto delo. Dokumentirali smo ga v dolžini okoli 10 metrov in je potekal v smeri zahod – vzhod. Prepoznali smo, da je bil jarek v času delovanja redno čiščen. Jarek je svojo obrambno funkcijo opravljal okoli 200 let (od okoli leta 1478 – do nekje sredine 17. st.), nato pa je bil postopoma zasut z raznim, predvsem odpadnim materialom, ki je izviral iz porušenih hiš v mestu. Prenehanje delovanja obrambnega jarka je povezano s koncem turške nevarnosti. Prepoznali smo tri glavna zasutja, na vrhu zadnjega smo odkrili tudi novce iz leta 1800, s katerim časovno opredeljujemo dokončno zasutje jarka. Nad tem zasutjem smo dokumentirali tudi skromne ostanke kamnitega temelja stavbe iz 19. stoletja.

Pogled iz zraka na območje raziskav iz leta 2018 po končanih izkopavanjih (foto: R. Trunkelj).

Z izkopavanjem je bilo odkritih tudi veliko drobnih najdb. Med najdbami prevladujejo različni odlomki lončenine (lonci, sklede, čaše ipd.), odkriti pa so bili tudi različni železni, bronasti, stekleni in koščeni predmeti. Časovno najdbe opredeljujemo v čas od 16. do 20. st. Med predmeti izstopa predvsem manjša bronasta obrazna maska nekega »mitološkega« bitja, ki izvira iz ruševinskega nasutja.

Bronasta obrazna maska »mitološkega« bitja.

Po enoletni prekinitvi smo se ponovno vrnili v Višnjo Goro z namenom, da raziščemo še območje (okoli 400 m²) na dvorišču pred staro šolo. Tudi tukaj so zgornje plasti predstavljala razna izravnalna nasutja. Po odstranitvi teh nasutij smo odkrili, da je bilo na območju v preteklosti več antropogenih posegov, ki so v veliki meri poškodovali ali celo uničili starejše plasti ali strukture. Nekdanje plasti so skoraj na celotnem vzhodnem delu odstranjene do kamnite geološke osnove. Predvsem gradbena dela ob gradnji stare šole so močno poškodovala starejše arheološke zapise. Kljub temu smo tudi tukaj uspeli pridobiti nekaj pomembnih informacij, ki se nanašajo na preteklo zgodovino Višnje Gore. Dokumentirali smo nadaljevanje obrambnega jarka proti zahodu, vendar ga sedaj nismo izpraznili. Razlog, da tega nismo storili, je bil, da se v jarku nahaja stavba stare šole, katere kletni prostori se nahajajo v jarku. Poleg tega smo odkrili veliko pravokotno jamo, ki je bila izkopana v živo skalo in je služila kot apnena jama v času gradnje stare šole. Jarek in apnena jama sta se nahajala na vzhodni polovici obravnavanega območja. Na zahodni polovici je bil arheološki zapis nekoliko bogatejši, vendar močno poškodovan, kar je oteževalo branje in interpretacijo tega zapisa. Kljub temu smo uspeli dokumentirati dve fazi ostankov zidane arhitekture. Mlajšo fazo pripisujemo ostankom domačije, ki je stala na tem mestu pred gradnjo stare šole in je vidna na franciscejskem katastru za Kranjsko iz leta 1825. Tem ostankom lahko pripišemo nekatere zidove in ostanke maltnih estrihov. Starejša faza zidane arhitekture je še bolj uničena, saj so na njo nadzidali mlajše zidove. Nastanek teh objektov časovno težko opredelimo, glede na najdbe bi jih okvirno lahko umestili v čas 17. in 18. stoletja. Tudi namembnost teh zidanih struktur je zaenkrat še vprašljiva. Nekatere značilnosti plasti in struktur nakazujejo, da je imel objekt (mogoče gre celo za dva objekta) nekakšno vlogo pri zbiranju vode ali z vodo povezano funkcijo. Iz arhivskih virov vemo, da so v mestu zbirali vodo z obzidja in njemu pripadajočih stolpov. Vemo tudi, da je v neposredni bližini (ali celo skozi) območja raziskav potekal nekdanji mestni vodovod, katerega lončene cevi so bile odkrite ob gradnji kanalizacijskega sistema in tudi že prej. Viri pa omenjajo tudi mestno kopališče. Seveda bi bilo zelo drzno trditi, da odkriti arhitekturni ostanki pripadajo mestnemu kopališču, kljub temu pa ima ta hipoteza vsaj nekaj osnove. Zahodni del raziskanega območja se nahaja tik ob t. i. Zgornjih (Ljubljanskih) vratih, ki so vodila v mesto. Tam je verjetno nekoč stal tudi vhodni stolp ali celo dva (na vsaki strani vrat). Tudi večja kotanja, ki je bila odkrita na območju današnjega uvoza na dvorišče pred staro šolo in se je nahajala tik ob cesti, ki je vodila skozi mesto, povezujemo z vodo. Gre za umetno poglobitev v ilovnato zemljino, ta kotanja pa je z vseh (domnevno) strani obdana s kamnitimi zidovi. Žal se ta struktura nadaljuje proti zahodu in izven našega izkopnega polja.

Med izkopavanji smo tudi tukaj odkrili nekaj drobnih najdb. Med najdbami zopet prevladujejo različni odlomki lončenine (lonci, sklede, čaše ipd.), odkriti pa so bili tudi različni drugi predmeti. Časovno najdbe opredeljujemo v čas od 17. do 20. st.

Z izkopavanji na območju Stare šole v Višnji Gori smo pridobili veliko novih spoznanj o preteklosti majhnega deželno-knežjega mesta, ki je bilo ustanovljeno leta 1478. Predvsem odkritje obrambnega jarka pred obzidjem je pomemben prispevek k že tako bogati zgodovini mesta. Tudi zidane strukture, ki so bile odkrite na dvorišču pred staro šolo, predstavljajo nekaj povsem novega.

*Pogled iz zraka na območje raziskav iz leta 2019 po končanih izkopavanjih
(foto: J. Hauptman in R. Trunkelj).*

Arheološke raziskave ob gradnji stanovanjskih objektov v Starem trgu leta 2019

V Starem trgu pri Višnji Gori, na območju, kjer se gradijo novi stanovanjski objekti, so od aprila do oktobra leta 2019 potekale sistematčne arheološke raziskave. Že kmalu po začetku raziskav je bilo slutiti, da je bilo območje v preteklosti več kot le poplavna in občasno zamočvirjena ravnica ob sotočju Višnjice in Kosce. Arheološke raziskave še vedno potekajo, zato je pričujoči zapis le preliminarni vpogled v dosedanja odkritja, ki pa že sedaj presega vsa pričakovanja.

Na območju, kjer potekajo arheološka izkopavanja, je bila do sedaj odkrita zelo velika količina arheološkega gradiva, ki je časovno opredeljeno v čas od prazgodovine do novega veka. Glavnina odkritega gradiva pripada obdobju poznega srednjega veka in zgodnjemu novemu veku. Med odkritim gradivom prevladujejo keramične najdbe – lončenina, veliko pa je tudi kovinskih (predvsem železnih) predmetov. Velika količina časovno različnega gradiva dokazuje, da je bilo območje obljudeno v dolgem časovnem obdobju.

Če začnemo z najstarejšimi najdbami na območju, je vsekakor v prvi vrsti potrebno omeniti bronast srp iz obdobja prazgodovine oziroma pozne bronaste dobe (okoli leta 1000 pred našim štetjem). Po-

polnoma ohranjen srp je v arheoloških kontekstih redka najdba. Srp ter druge najdbe iz tega obdobja (predvsem lončenina, poleg tega pa tudi manjši bronasti predmeti in orodja iz kremenca) lahko umestimo v kontekst že prej znanega najdišča Podsmreka pri Višnji Gori, kjer so bili odkriti naselbina in ostanki metalurške dejavnosti. Samih arheoloških struktur, ki bi jih lahko neposredno povezovali s tem obdobjem, zaenkrat še nismo odkrili.

Bronast srp in orodje iz kremenca ob odkritju (nista v istem merilu!).

Sledovi iz rimskega obdobja so bolj konkretni in predstavljajo popolno novost na našem širšem območju. Dosedanji izsledki izkopavanj nakazujejo, da se je na območju verjetno nahajal začasni rimski vojaški tabor. Na podlagi drobnih najdb (žeblički vojaških čevljev, ostanki orožja, novci ...) domnevamo, da gre za najzgodnejši tabor rimske vojske v smeri Emone (Ljubljane) proti Siscii (Sisku). Okvirno ga datiramo v 4. desetletje pred našim štetjem, ko so potekale Oktavijanove vojne v Iliriku (35–33 pr. n. št.). To je čas rimske osvojitve naših krajev. Na podlagi raziskav domnevamo, da je bil na mestu tega tabora kasneje (konec 1. st. pr. n. št. in začetek 1. st. n. št.) mogoče postavljen logistični tabor, ki je skrbel za distribucijo zalog za napredujočo rimsko vojsko. Poleg drobnih najdb so bile odkrite tudi precej masivne strukture, in sicer velika kamnita struktura, ki je dolga kar 30 m in široka okoli 4 m, ter velik jarek širine okoli 2,5 m in ohranjene globine okoli 1,5 m. Namen kamnite strukture in jarka je v tej fazi raziskav težko natančno opredeliti. Domnevamo, da gre za sprva obrambne strukture vojaškega tabora, ki so bile kasneje uporabljene v druge namene. Poleg tega je bila odkrita tudi manjša pravokotna kamnita struktura, ki bi lahko predstavljala tlak rimske vojaške barake.

Zračni posnetek na kamnito strukturo in jarek.

Drobne najdbe iz obdobja srednjega veka nakazujejo možnost obstoja še enega vojaškega tabora, ki je izpričan v virih za leto 1307. Zapisano je, da je Henrik Goriško–Tirolski, ki je bil v letih 1306 do 1308 v vojni s Habsburžani zaradi češkega prestola, leta 1307 izdal neko listino v vojnem taboru pred Višnjo Goro. Med najdbami iz tega obdobja zopet prevladuje lončenina, odkriti pa so bile tudi izstrelki samostrela, loka, ostroge ter druge najdbe.

Srednjeveška ostroga in železna ost samostrela (nista v istem merilu!).

Največ do sedaj odkritih najdb pripada obdobju poznega srednjega veka in zgodnjega srednjega veka. Toponim Stari trg in odkrite najdbe nakazujejo, da se je na tem mestu nahajala naselbina, ki je tudi izpričana v pisnih virih in je bila opuščena okoli 1478, ko je bilo v neposredni bližini zgrajeno mesto Višnja Gora. V neposredni bližini območja raziskav se nahaja toponim Šrangar, kar nakazuje na prisotnost mitninske postaje, ki je prvič izpričana že v prvi polovici 13. stoletja. Poleg velike količine lončenine in drugih drobnih najdb so bili iz tega obdobja odkriti kamniti temelji objektov, ostanki peči, odpadne jame ter več ostankov lesenih nosilcev objektov.

Srebrnik cesarja Leopolda I. iz leta 1670.

Preliminarno, na podlagi nekaterih drobnih najdb (gumbi, krogle mušket, deli konjske opreme, bajonet), dopuščamo možnost, da se na območju raziskav nahajajo tudi ostanki, ki so posledica vojaškega spopada med avstrijskimi cesarskimi silami in silami Napoleonovega francoskega cesarstva. Spopad je izpričan v virih in se je zgodil 16. septembra 1813 na območju Višnje Gore.⁷⁵

Bronast pokrov pipe za kajenje tobaka.

⁷⁵ Ravbar, V., 2018, 127–130.

Zgoraj navedena odkritja so plod skrbnega in natančnega arheološkega izkopavanja. Območje raziskav je vse prej kot enostavno za izkopavanja, predvsem v smislu sledenja plastem in informacijam, ki jih le-te skrivajo v sebi. Zavedati se moramo, da gre za poplavno ravnico. Poleg vseh naštetih arheoloških ostankov smo odkrili tudi več strug Višnjice in Kosce, ki sta stoletja dolgo soustvarjali izgled območja, pri tem pa zabrisovali arheološki zapis.

Kljub temu, da arheološke raziskave še vedno potekajo, lahko že sedaj trdimo, da je najdišče Stari trg – Novogradnje izjemnega pomena tako v arheološkem kot zgodovinskem pomenu. Skoraj neprekinjeno časovno sosledje dogajanja na tem območju pričča o izjemni pomembnosti območja v preteklosti, predvsem v vojaško–strateškem smislu. Takšen pomen so prostoru pripisovali v prazgodovinskem, rimskem, srednjeveškem, zgodnjenovoveškem in novoveškem obdobju. Tudi v arheološkem smislu je območje izjemno, saj so najdišča s takim naborom zapisa preteklosti zelo redka, lahko bi dejali izjemna.

Zaključek

IZ pričujočega prispevka je več kot razvidno, kako bogata je preteklost Višnje Gore in njene okolice. V prispevku je zbrana večina do sedaj znanih ugotovitev, ki se nanašajo na preteklost Višnje Gore. Vsekakor gre le za nekaj kock v obsežnem zgodovinskem mozaiku. Raziskovanje zgodovine je dolgotrajen proces, ki zahteva veliko potrpežljivosti in natančno delo različnih strokovnjakov. Le s sistematičnimi raziskavami zgodovine se nam bo prikazala prava podoba nekdanjega življenjskega okolja, v katerem so živeli in ustvarjali nekdanji prebivalci naših krajev. Mi, ki danes prebivamo na teh krajih, smo dolžni ohranjati spomin na nekdanje čase in našim zanamcem zapustiti vedenje in znanje, ki smo ga pridobili, da bodo lahko oni to vedenje nadgradili z novimi spoznanji in dodali še nekaj kamenčkov v slikovit mozaik preteklosti.

Literatura in viri

- BUSER, A. 1969, Osnovna geološka karta SFRJ 1:100.000, list Ribnica. Zvezni geološki zavod, Beograd.
- GOLEC, B. 1995, Trgovski promet na širšem območju Višnje Gore do konca 18. stoletja v luči deželskosodnih in mestnih mitnic. – V: *Zgodovinski časopis*, 49, št. 1, 75-98.
- GOLEC, B. 1997, »Butale so vas, pa ji pravijo mesto«. – V: *Zgodovina za vse: vse za zgodovino*, 4, št. 2, 14-42.
- GOLEC, B. 2001, Kužne epidemije na Dolenjskem med izročilom in stvarnostjo. – V: *Kronika*, 49, št. 1-2, 23-64.
- GOLEC, B. 2008, Nova spoznanja o začetkih Višnje Gore. – V: *V Višnjo Goro: druga knjiga [Pavel Groznik et al.]*, 106-115.
- GOLEC, B. 2009, Zemljiški katastri 18. in 19. stoletja kot vir za stavbno, gradbeno in urbanistično zgodovino slovenskega ozemlja: 2. del. – V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 32, št. 2, 339-396.
- GOLEC, B. 2010, Zemljiški katastri 18. in 19. stoletja kot vir za stavbno, gradbeno in urbanistično zgodovino slovenskega ozemlja: 1. del. – V: *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 33, št. 2, 283-338.
- GOLEC, B. 2011, Elite v majhnih mestih – Višnja Gora »ab urbe condita« (1478) do terezijanskih reform sredi 18. stoletja. – V: *Mestne elite v srednjem in zgodnjem novem veku med Alpami, Jadranom in Panonsko nižino. Zbirka Zgodovinskega časopisa 42*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 169-210.

- GREBENC, M. J. 1973, Gospodarska ustanovitev Stične ali njena dotacija leta 1135. Stična.
- GROS, A. S. 1998, Višnja Gora. - V: *V Višnjo Goro*. Krajevna skupnost in Turistično društvo Višnja Gora, 14-27.
- HAUSMANN, F. 1994, Die Grafen zu Ortenburg und ihre Vorfahren im Mannesstamm, die Spanheimer in Kärnten, Sachsen und Bayern, sowie deren Nebenlinien. – V: *Ostbairische Grenzmarken – Passauer Jahrbuch für Geschichte, Kunst und Volkskunde*, 36, 9-62. Passau.
- KOS, D. 1987, *Bela Krajina v poznem srednjem veku*. Ljubljana.
- KOS, D. 1994, *Med gradom in mestom. Odnos kranjskega, slovenještajerskega in koroškega plemstva do gradov in meščanskih naselij do začetka 15. stoletja*. Ljubljana.
- MIKUŽ, S. 1978, *Umetnostnozgodovinska topografija grosupeljske krajine*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo, 202-210.
- MLINARIČ, J. 1995, *Stiška opatija 1136 – 1784*. Zbirka Monografije, Novo mesto.
- MURGELJ, I. 2013, Podsmreka pri Višnji Gori. *Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije*, 42, Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
- OTOREPEC, B. 1978, *Ob 500-letnici mesta Višnja Gora*. – Zbornik občine Grosuplje, 10, Grosuplje, 277-294.
- PEČNIK, J. 1904, Prazgodovinska najdišča na Kranjskem. – *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 14, sn. 3-4, 142.
- PIRKOVIČ, J. 1999, Višnja gora. – V: *Srednjeveška mesta [Cene Avguštin et al.]*, 127-130.
- PORENTA, S. 2012, *Poročilo o arheološkem dokumentiranju ročno in strojno izkopanih testnih sond na parc. št. 25/4, 26, 277, 208, vse k.o. Višnja Gora (ešd 828, 9675) - rekonstrukcija stare Osnovne šole Višnja Gora z okolico v medgeneracijsko središče Višnja Gora*. Poročila Arhej, Ljubljana.
- PORENTA, S. 2018, Arheološke raziskave ob gradnji kanalizacijskega sistema v Višnji Gori v letih 2015-2016. - V: GROZNIK, P. (ur.), *Višnja Gora: 1478 – 2018: 540-letnica mestnih pravic*. Višnja Gora: Krajevna skupnost, 71-74.
- PORENTA, S., B. ŠTULAR, B. TOŠKAN, Z. MILEUSNIČ in J. DIRJEC 2015, Poznosrednjeveško in zgodnjenovoveško najdišče Župnijski dom v Šentvidu pri Stični. Analiza lončenine in živalskih ostankov = The Late Medieval and Early Post-Medieval site of Župnijski dom in Šentvid pri Stični. Analysis of the pottery and animal remains. - V: *Arheološki vestnik*, 66, 333-397.
- PORENTA, S., STERGAR, P. 2017, Višnja Gora – arheološke raziskave ob gradnji kanalizacijskega sistema. – V: DJURIČ, B., STIPANČIČ, P. (ur.), *Arheologija v letu 2016: dediščina za javnost. Zbornik povzetkov*. Ljubljana: Slovensko arheološko društvo.
- PORENTA, S., STERGAR, P. 2019, *Končno poročilo o arheološki raziskavi ob gradnji sekundarnega kanalizacijskega sistema Višnja Gora*. Poročila Primož Stergar, s.p., Celje, 2019.
- PREMERSTEIN, A. in RUTAR, S. 1899, *Römische Strassen und Befestigungen in Krain*, 9, 46.
- RAVBAR, V. 2018, Bitka za Višnjo Goro 16. septembra 1813. – V: GROZNIK, P. (ur.), *Višnja Gora: 1478 – 2018: 540-letnica mestnih pravic*. Višnja Gora: Krajevna skupnost, 127-130.
- REPE, S. 2006, Svetovna klasifikacija prsti. – *Geografski obzornik*, 53, št. 1. Ljubljana, 14-15. (<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-AHVZWTZZ/>).
- SMOLE, T. 2011 (ur.), Lokalni razvojni program. Strateški sklop 2011-2018. (http://www.ivancna-gorica.si/data/aktualno/seje_svetov_odborov/2011/11.seja/Strateski_del_LRP_osnutek_05_G.pdf). Občina Ivančna Gorica, Ivančna Gorica, 15-21.
- STERGAR, P., MUŠIČ B. 2015, *Poročilo o izvedbi predhodne arheološke raziskave za potrebe načrtovanja kanalizacijskega sistema v Višnji Gori*. Poročilo, 3/2015, Celje.

STERGAR, P., ŽIŽEK R. 2014a, *Poročilo o izvedbi zaščitnih arheoloških izkopavanj in arheološkega dokumentiranja ob gradnji povezovalnega kanalizacijskega kanala Višnja Gora – Ivančna Gorica na območju EŠD: 15564 – Podsmreka pri Višnji Gori – Prazgodovinska naselbina, 15752 – Stari trg pri Višnji Gori – Arheološko najdišče v dolini Višnjice*. Poročilo, 6/2014, Celje.

STERGAR, P., ŽIŽEK R. 2014b, *Poročilo o izvedbi arheološkega dokumentiranja ob gradnji za ureditve dostopa do grajskih razvalin in ureditve Cvingerja na območju EŠD: 828 – Višnja Gora – Mestno jedro, 9674 – Višnja Gora – Arheološko območje Stari grad, 9675 – Višnja Gora – Arheološko območje mesto*. Poročilo, 13/2014, Celje.

STOPAR, I. 2002, Grajske stavbe v osrednji Sloveniji, II/3. *Porečje Temenice in Mirne*, 126-138. Ljubljana.

ŠTULAR, B. 2013, Drobní predmeti. - V: B. Štular (ur.), *Grad Smlednik. Raziskave, 2011-2012*.

VILFAN-BRUCKMÜLLER, I. 1978, Višnja Gora in njeno prebivalstvo v 16. stoletju. Ob petstoletnici mesta. – V: *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 26, Ljubljana, 155-158.

VERBIČ, T. 2013, Geološke razmere na najdišču in v okolici. – V: I. Murgelj et al., *Podsmreka pri Višnji Gori*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine. Zbirka Arheologija na avtocestah Slovenije, 42, 321.

ARHIV Republike Slovenije

<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=562375>

<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=452575> [zadnji dostop / 20.2.2020].

ARKAS – Arheološki kataster Slovenije (skrbnik: Inštitut za arheologijo ZRC SAZU).

<http://arkas.zrc-sazu.si/index.php?kaj=search.najdisce&id=&najdisce=&kraj=vi%9Anja+gora&podrocje%5B0%5D=0&opredelitev=0&vrsta=0&datacija=0&btnSubmit=I%9A%E8i> [zadnji dostop / 20.2.2020].

ARSO – Atlas okolja (skrbnik: Agencija RS za okolje).

http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL%@Arso [zadnji dostop / 20.2.2020].

Digitalna knjižnica Slovenije (skrbnik: NUK).

<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-QLYI3AXZ/?query=%27keywords%3dvi%27C5%A-1nja+gora+wagner%27&pageSize=25> [zadnji dostop / 20.2.2020].

Franciscejski kataster za Kranjsko (skrbnik: Arhiv Republike Slovenije).

<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=231131> [zadnji dostop / 20.2.2020].

GEOPEDIA – interaktivni spletni atlas in zemljevid Slovenije (skrbnik: Geodetski inštitut Slovenije).

http://www.geopedia.si/#T105_F6254:384_x480854_y90152_s15_b4.

http://www.geopedia.si/#T105_x481100_y90440_s14_b4 [zadnji dostop / 20.2.2020].

GRADOVI.NET – Pregled slovenskih gradov, graščin in dvorcev (skrbnik: Gorazd Žagar).

http://gradovi.net/grad/data/visnjagoragrad/visnjagora_valvasor.jpg

http://gradovi.net/grad/data/visnjagoragrad/visnjagora_clobucciarich2.jpg

http://gradovi.net/grad/data/visnjagoragrad/visnjagora_clobucciarich.jpg [zadnji dostop / 20.2.2020].

Kovači v Kropi.

<http://www.sfpr.si/projekti/EU/Kovac/index.html> [zadnji dostop / 20.2.2020].

Kraji – Slovenija – Najlepši izleti po Sloveniji (Višnja Gora).

http://kraji.eu/slovenija/visnja_gora/photos/slo [zadnji dostop / 20.2.2020].

Picture Slovenija – Višnja Gora.

<http://www.pictureslovenia.com/si/oceni/?f=16747> [zadnji dostop / 20.2.2020].

PISO – Prostorski informacijski sistem občin (skrbnik: Realis informacijske tehnologije d.o.o.).

http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=IVANCNA_GORICA [zadnji dostop / 20.2.2020].

Rast – Revija za kulturo, umetnost in družbena vprašanja.

<http://kultura.novomesto.si/si/revija-rast/?id=5109> [zadnji dostop / 20.2.2020].

Razglednice – Prodaja starih razglednic Slovenije.

<http://www.razglednice.eu/contents/sl/d172.html> [zadnji dostop / 20.2.2020].

RKD – Register nepremične kulturne dediščine (skrbnik: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije).

<http://giskd6s.situla.org/giskd/> [zadnji dostop / 20.2.2020].

Slovenski etnološki muzej (Vekoslav Kramarič).

<http://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/vekoslav-kramaric/f0038674>

<http://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/vekoslav-kramaric/f0038673>

<http://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/vekoslav-kramaric/f0038678> [zadnji dostop / 20.2.2020].

Turistično društvo Višnja Gora (skrbnik: Turistično društvo Višnja Gora).

<http://www.td-visnjagora.si/predstavitev/simboli-kraja> [zadnji dostop / 20.2.2020].

ARHEOLOŠKA IZKOPAVANJA V GROSUPLJEM V ZADNJEM DESETLETJU

Marija Samec*

V občini Grosuplje je 60 zavarovanih območij, kjer so evidentirane arheološke najdbe. Če na teh območjih karkoli gradijo, morajo obvestiti arheologe. Zadnje čase je po Sloveniji več izkopavanj, vendar so v glavnem reševalne akcije ob gradnjah avtocest ali stavb. Tudi v Grosupljem je bilo tako. Ob avtocesti pri Cikavi, na mestu, kjer je bencinska črpalka, so arheologi kopali leta 2004, leta 2011 smo jih videvali ob Adamičevi cesti, kjer danes stojita trgovini Hofer in Spar, leta 2018 pa so izkopavali na trasi novega mostu čez železniško progo.

Ob avtocesti pri Cikavi so načrtovali gradnjo avtocestnega postajališča z velikim parkiriščem za tovornjake. Ker pa predel med Šmarjem - Sapom in Magdalensko goro spada med zavarovana arheološka območja, mora teren pregledati in gradnjo odobriti Zavod za varstvo kulturne dediščine. Leta 2004 so začeli z izkopavanji. Nič posebej zanimivega niso našli, saj so tu odlagali material ob prejšnjih arheoloških izkopih.

Marca 2011 pa je ekipa arheološkega podjetja PJP, d. o. o., začela zaščitna izkopavanja na parcelni številki 401/2, k. o. Grosuplje, kjer naj bi gradili trgovini Hofer in Spar. Dela so trajala do maja 2011. Parcela leži severno od železniške proge Ljubljana–Grosuplje in spada v območje, ki je v register kulturne dediščine vpisano kot EŠD 11867 (Grosuplje–Arheološko najdišče Ob železnici). Zanimive najdbe izpričujejo človekovo izrabo tega prostora od srednje do pozne bronaste dobe (od 2. polovice 16. stoletja do 8. stoletja pr. K.) ter rimske dobe (1. in 2. stoletje po K.).

Pri delih na območju izkopavanja je sodeloval Grosupeljčan Damjan Skubic. O svojem delu je povedal:

»Ob železnici, blizu prehoda čez železniško progo proti Brezju, so že našli rimske grobove, zato je to zavarovano kulturno območje, zraven pa spada tudi tako imenovano vplivno območje. Najprej arheologi napravimo ekstenzivni ogled, to pomeni, da hodiš po njivi in iščeš črepinje za lopato na globoko. Nato sledi intenzivni pregled, teren sondiramo na površini 1 m x 1 m in 1 meter globoko.

To delo je opravila vodja izkopavanja Barbara Hofman s svojo firmo Okra. Pokazale so se prazgodovinske najdbe, vendar so plasti precej poškodovane zaradi oranja. Kjer stoji Spar, pa je bilo več rimskih najdb.

Štiri različne plasti smo odkrili. Začnimo z najmlajšo. Široka cesta, z ogromnim jarkom, je dobro utrjena, verjetno je bila zgrajena ob gradnji železnice. Datira v 19. stoletje, vendar ni bila dolgo v uporabi.

Pod to cesto je še ena, tudi novoveška, 3 m široka, vodi iz močvirja v hrib. Našli smo drobce keramike, ki kažejo, da bi bila lahko cesta iz 18. stoletja, vendar točnega časa ne moremo ugotoviti. Čas srednjega veka na tem območju ni zastopan.

Našli pa smo rimsko cesto, ki je bila, kot kaže, zelo prometna lokalna cesta. Ta najdba nas je presenetila, ker so jo nekateri postavljali na drugo stran železnice. Cesta je bila vkopana v teren in je konec 1., verjetneje pa v 2. stoletju našega štetja vodila čez Brvace proti Hrastju.

---

* Slavistka in višja bibliotekarka v p., Ljubljanska 35, 1290 Grosuplje.

Naleteli pa smo tudi na odkritje, ki smo ga poimenovali grobišče. Kasneje se je izkazalo, da je bilo gradivo nanešeno. Verjetno so tu odlagali material, ki so ga izkopali na trasi železnice. Našli smo več loncev, nekaj je bilo skoraj celih. Datirajo v prazgodovino, v kulturo žarnih grobišč, od 1500 do leta 1000 pr. n. št. Nekaj keramike smo postavili celo v zgodnjo, nekaj pa v srednjo in pozno bronasto dobo.

Zame je bila najbolj zanimiva najdba konjska obujka. To je kovinska 'copatka', ki so jo privezali na konjsko kopito, da so ga zavarovali pred obrabo. Našli smo tudi ročno kovane žebličke za čevlje, ki jih imenujemo 'kaliki'. Tako dobro so bili kovani, da se niso obrabili, niti zarjaveli. Precej novcev smo odkrili in seveda mnogo keramike, od drobcev do skoraj celih loncev. Najbolj je keramika poškodovana v plasti, ki so jo orali. Danes plugi orjejo tudi pol metra globoko.«

Iz prazgodovinskega obdobja so odkrili še ožgane kamne in luknje, v katere so bili zabiti koli, na katere so postavili kolibe. Naleteli so na več strug potokov, kar pomeni, da je bilo to območje nekoč precej vodnato in močvirno.

Leta 2017 in 2018 so potekala arheološka izkopavanja na območju znotraj registrirane enote kulturne dediščine Grosuplje – Arheološko najdišče Ob železnici, kjer je nadvoz nad železniško progo. Raziskali so območje, veliko 7000 m².

Izkopali so preko 800 jam za kole, ki spadajo v srednjo bronasto dobo. To so ostanki bivališč. Jame so našli v več nivojih. Keramične, kamnite in kovinske najdbe pričajo o prisotnosti ljudi v daljšem časovnem obdobju. Odkrili so tudi koščke ilovnatga ometa, ki je bil namazan na pleteno ogrodje bivališč.

Jame za kole so našli postavljene tudi v krogu, koli pa niso bili postavljeni navpično, ampak poševno. Namen teh struktur ni popolnoma jasen, morda so bila to krmišča ali staje za živali.

Naselbinsko keramiko predstavljajo lonci, krozniki, latvice, vijčki (predilna vretenca) in uteži za statve. Med kamnitimi najdbami so bili odkruški in sekire. Našli pa so tudi kovinsko, bronasto iglo in bronaste odkruške. Dva bronasta novca pa datirata cesto v čas med 1. in 2. stoletjem po Kr.

Na vprašanje, ali se lahko ustanova iz občine Grosuplje, na primer Mestna knjižnica Grosuplje, poteguje za kak primerek, izkopen v naših krajih, je Damjan Skubic odgovoril:

»O tem bi se dalo pogovarjati. Muzeji so zasuti z izkopaninami bronaste dobe. Grosuplje se lahko poteguje za kakšen primerek, ki je bil izkopen na njegovem območju. Večino izkopanin z grosupeljskega območja hrani Mestni muzej Ljubljana. Tisti, ki izkopava, mora v 5 letih gradivo obdelati in popisati ter ga dati muzeju. Potem pa muzej lahko izkopanine odda naprej.«

Zaenkrat pa je možno videti, kaj so arheologi izkopali na območju trgovin Hofer in Spar samo v zapisu na steni na vrhu stopnic trgovine Spar. Preberemo si lahko kratek opis izkopanin in v vitrini vidimo replike keramične posode, novcev, žebeljčkov in vijčkov. V občini Grosuplje je to edini primer prezentacije arheoloških najdb z domačega okolja.

Vir in literatura:

<https://grosuplje.e-obcina.si/files/other/news/50/135032PORO%C4%8CILO%20-%20Izkopavanja%20v%20Brezju%20pri%20Grosupljem.pdf>

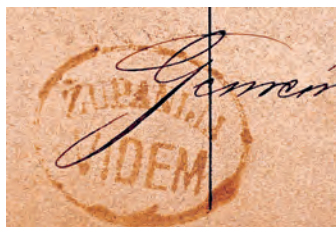
Barbara Hofman: Arheološko izkopavanje v Grosupljem - trgovski center Hofer, EŠD 11867, Grosuplje - Arheološko območje Ob železnici. V: Arheologija v letu 2011 – dediščina za javnost, Ljubljana, SAD, 2012, str. 26.

ŠOLSTVO V DOBREPOLJU 1893–1918

Ivan Grandovec *

1.1 Trirazredna šola v Dobrepolju

Avstrijski cesar Franc Jožef je 14. maja 1869 podpisal in razglasil 3. državni ljudskošolski zakon, ki je stopil v veljavo z začetkom šolskega leta 1869/70. Zakon je razlikoval med splošnimi ljudskimi in meščanskimi šolami, ki so nasledile nekdanje glavne šole. Šolska obveznost se je začela z dopolnjenim šestim letom in se je povečala na osem let. Na meščansko šolo je učenec lahko prestopil po petih letih obiskovanja ljudske. Do tedaj je morala za šolstvo skrbeti župnija, zato so bili učitelji običajno tudi cerkovniki in organisti. Po novem zakonu iz leta 1869 pa so morale za šole skrbeti občine. V primeru, da občine niso mogle vzdrževati ljudskih šol, je bil predviden manjši dodatek z deželne vlade. Predmetnik so razširili s prirodoslovjem, zemljepisom in zgodovino s posebnim ozirom na spoznavanje domovine in državne ureditve, z geometrijo, petjem in s telovadbo za dečke ter z ročnimi deli in gospodinjstvom za deklice. Zakon je dovoljeval tudi vzporednice, da sta lahko bila na šoli dva oddelka istega razreda. V Dobrepolju so tedaj morale poskrbeti za šolo tri občine: Dobrepolje, Podgora in Kompolje. Ker občine niso imele pravih dohodkov, med župani ni bilo veliko posluha za razširitev šole. Tako je bila videmska šola vse do leta 1885 dvorazredna. Učenec je običajno po nekaj letih obiskovanja napredoval v drugi razred, kjer je osemletno obveznost tudi zaključil. Le najbolj sposobni so po petih letih ljudske šole odšli v meščanske. V tistem času je bil med temi redkimi učenci Fran Jaklič. Na Vidmu so šele leta 1895 ustanovili trirazredno šolo. Ker je šola, ki je bila zgrajena 1857, imela le dve učilnici, je bil pouk poldneven (od 8.00 do 11.00, ali pa od 13.00 do 16.00). Čeprav je bilo obiskovanje šole obvezno, pa župani niso izvrševali tega zakonskega določila, saj bi to pomenilo še večje število otrok v učilnici.¹

Žig občine Dobrepolje 1886²

Šolsko leto 1893/94 se je prvič začelo že **sredi septembra**. »Šolska mladina« se je 27. septembra udeležila slavnostne otvoritve železniške proge Ljubljana – Kočevje v Predstrugah. Avstro-ogrski minister za promet Baquehem je pregledal šolske otroke, ki so bili v vrsti in se rokoval z nadučiteljem Matijem Hudovernikom. Sredi septembra je prišel na šolo domačin **Fran Jaklič**. Jaklič se je rodil 6. decembra 1868 kot nezakonski sin učitelja Ribnikarja, ki je kmalu po njegovem rojstvu odšel v Dol pri Ljubljani in je tam čez tri leta umrl.³ Nadučitelj Hudovernik je Jakliča »spravil« v šole in junija 1892 je na koprskem učiteljišču opravil maturo. Začela se je njegova sila uspešna doba v Dobrepolju, ko ga je večina ljudi vzela za svojega, oderuhom pa se je močno zameril. Takoj je prevzel poučevanje v

* Ravnatelj Osnovne šole Dobrepolje, Cesta, 1312 Videm – Dobrepolje.

¹ Več o razvoju šolstva v Dobrepolju si oglej v: Ivan Grandovec: Razvoj šolstva v Dobrepolju. Zbornik občin Ivančna gorica, Grosuplje, Dobrepolje, Grosuplje, 22, 2002, stran 133–154.

² Zgodovinski arhiv Ljubljana. Fond: Okrajno glavarstvo Kočevje; signatura: KOČ 1, 001-1, A 134; tehnična enota 64, arhivska enota 180.

³ Fran Jaklič - Podgoričan. Nevesta s Korinja. Mohorjeva družba, Celje, 1997, stran 95.

drugem in tretjem razredu. Novo leto je pripeljalo v šolo novo moč - učiteljico **Ivano Arko** iz Ribnice, ki je pred tem poučevala v Semiču. Na šoli je ostala do upokojitve aprila 1909. Med Jakličem in Ivano Arko se je spletla ljubezen, ki je dosegla prvi vrhunec v poroki 1899. leta.⁴

Stavba Občine Dobrepolje na desni strani in prve posojilnice na Kranjskem na levi strani slike.⁵

V prvih mesecih leta 1994 je dozorela misel, da je potrebno dvigniti nivo poučevanja z zmanjšanjem števila otrok v razredu. Nujno je bilo potrebno sezidati še dve učilnici. **Prizidek šole se je začel graditi 2. aprila 1894.** Že 7. aprila je deželna vlada gradnjo zaustavila. Telegrafsko je sporočila, da bo cesta preozka. Sledil je ogled 11. aprila, pri katerem so ugotovili, da je bil izgovor o širini ceste velika laž. Cesto so pred gradnjo razširili »za širino komolca« in prizidek šole se je lahko spet gradil. Čeprav je znani anonimnež spet poslal na deželno vlado zahtevo po prekinitvi gradnje, se to ni zgodilo. V začetku maja je prišla na šolo okrožnica okrajnega šolskega sveta, da naj učenci osem polnih dni ali pa šestnajst polovičnih nabirajo koloradske hrošče. V nabirki se je v naslednjih dneh nabralo kar 2564 litrov hroščev. Šolsko leto se je zaradi del na prizidku končalo že 7. julija.

Sliko prizidka šole, ki je bil zgrajen 1894, je narisala Malči Zgonc sredi sedemdesetih let.⁶

4 Fran Jaklič je junija 1894 organiziral shod, katerega se je udeležil tudi Jakličev prijatelj dr. Janez Evangelist Krek. Tedaj so ustanovili prvo posojilnico na Kranjskem. V združni register je bila vpisana 28. 12. 1894. Jaklič je takoj začel s prizadevanji za razsvetljevanje preprostega človeka. Zato je leto po prihodu v Dobrepolje ustanovil tudi Bralno društvo, ki je bilo vpisano v register 24. 1. 1895. V društvu so se zbirali fantje in moške po prvi maši. Zbirali so se v čitalnici, ki je bila v Štehoovi hiši na Vidmu. Tu niso le brali Slovenca, Dom in svet, temveč so se pogovarjali tudi o gospodarjenju na kmetijah in političnem življenju.

5 Slika je nastala leta 2004. Iz arhiva Ivana Grandovca.

6 Slika se hrani v prostorih JVIZ OŠ Dobrepolje.

1.2 Štirirazredna šola v Dobrepolju

Med počitnicami 1894. leta sta se pri šoli prizidali dve učilnici (pritličje in prvo nadstropje). Tako se je 17. septembra, ko se je začelo novo šolsko leto v Dobrepolju, pouk začel s štirirazrednico. Že takoj se je pojavil problem četrtega učitelja. Tako je bil pouk do decembra večinoma poldneven. S prihodom učiteljice **Amalije Vičič** iz Ljubljane, 1. decembra, so bili učitelji razporejeni: prvi razred – Matija Hudovernik, drugi razred – Amalija Vičič, tretji razred – Ivana Arko in četrti razred – Fran Jaklič. V prvem in drugem razredu je bil pouk poldneven, v višjih pa celodneven. Takšno lepo stanje v številu učiteljev pa je bilo le do sredine februarja, ko je moral Fran Jaklič oditi nadomeščat na Velike Poljane.

Kronist je za 14. april 1895 zapisal, da se je tega dne petnajst minut pred polnočjo šolsko poslopje zibalo kakor veja na vetru. »Bog nas obvaruj takega potresa.«⁷ Šolska stavba je bila kar precej razpokana, zato ni bilo pouka do 10. junija. V tem času je bilo potrebno sezidati oba dimnika, severno steno šole (gledala je proti kaplaniji) so povezali, razpoko, ki je bila velika 8 cm, pa so zazidali. Po hodnikih so na stropih nastale razpoke, ki so jih podprli. Med počitnicami so razpoke zamazali in prebelili. Novi učilnici, ki sta bili zgrajeni v poletju 1894, nista bili toliko prizadeti. To šolsko leto je bilo sila slabo za pouk, po ostri zimi, ko iz oddaljenih vasi niso hodili otroci k pouku, je še potros opravil svoje. Pouk se je končal sredi julija, to je mesec dni prej kot običajno.

Šolsko leto 1895/96 se je začelo 2. septembra, zato so nastale vse možnosti, da se konča 15. julija in ne več sredi avgusta. V obeh prvih razredih je učila Amalija Vičič, v obeh drugih oddelkih Ivana Arko, v tretjem razredu Matija Hudovernik, v četrtem pa Fran Jaklič. Ob koncu šolskega leta je okrajni šolski svet iz Kočevja poslal na šolo dopis, v katerem je zahteval, da se šolske zamude sporočajo enkrat mesečno in ne dvakrat kot dotlej. V višje razrede uvaja **nemščino** kot enega od predmetov. Sredi septembra je na šolo prišel še en zelo pomemben dopis:

Otroci iz bližnjih vasi: Videm, Podpeč, Bruhanja vas, Podgorica, Zagorica, Mala vas, Zdenska vas, Cesta in Predstruge začnejo obiskovati šolo z dopolnjenim šestim letom.

Otroci iz malo bolj oddaljenih vasi, iz katerih je več kot pol ure hoda do šole: Podgora, Kompolje in Ponikve, naj začno obiskovati šolo z dopolnjenim sedmim letom in jo morajo obiskovati do dopoljnega trinajstega leta.

Otroci iz Hočevja, Vodic in Ilove Gore, ki imajo do šole več kot uro hoda, pa naj začnejo obiskovati šolo z dopolnjenim osmim letom. Šolo morajo obiskovati do dopoljnega trinajstega leta. Ti otroci morajo imeti pouk le trikrat tedensko.

Ponavljalno šolo pa morajo vsi otroci, ne glede na oddaljenost, obiskovati ob četrtkih.

Šoloobvezni otroci, ki so obiskovali redno šolo po oddelkih:

1. a razred	96 učencev
1. b razred	110 učencev
2. a razred	97 učencev
2. b razred	67 učencev
3. razred	82 učencev
4. razred	64 učencev
Ponavljalna šola	130 učencev
SKUPAJ	653 učencev

⁷ Kronika šole, 1. knjiga, stran 48.

Vseh šoloobveznih otrok je bilo 756, kar pomeni, da je v tem šolskem letu šolo redno obiskovalo 86,4 %. Več kot 100 otrok pa skoraj ni videlo učilnic. Hkrati je okrajni šolski svet 22. 2. 1896 poslal odlok, v katerem so zapisali, da nadučitelj ne sme sporočati v Kočevje izostankov od pouka za otroke iz Ilove Gore, Hočevja in Kompolj. Tudi zaradi takšne politike so mnogi učenci ostali doma.

Prihodnje šolsko leto se je začelo z istimi učitelji. Prvi in drugi razred sta imela poldnevni pouk. V zimskem času ni bilo snega, niti prehudega mraza, ki bi oviral šolski obisk. Sneg je presenetil 12. maja, ko je bila odeja debela 15 cm in je napravila veliko škode v kmetijstvu. Amalija Vičič je zaradi poroke zapustila dobropoljsko šolo 27. maja. **Julijana Jaklič** je z dovoljenjem okrajnega šolskega sveta pričela nadomeščati učiteljico Vičičevo 13. junija.

Na šolo je prišel 2. junija 1896 zelo zanimiv odlok. V njem je bilo zabeleženo, da se mora za oddaljene vasi (Ilova Gora, Hočevje, Vodice, Brezje) ustanoviti **posebni razred, ki bo imel pouk dva dneva v tednu**.⁸ V poletnem času (od 1. aprila do 15. julija) naj bi bil po štiri ure na dan, v zimskem (od 15. septembra do 31. marca) pa tri ure. Učence se mora poučevati verouk, branje, pisanje in številstvo - matematiko. V tem šolskem letu so imeli učenci **prvič**, od kar je obstajala šola, **šolsko veselico**. Vsi učenci so 22. junija v povorki z zastavo odšli k svetemu Antonu, kjer so pri maši lepo peli. Po maši so pod lipami peli, deklamirali in se igrali. Vsi so dobili kruh, ki je bil za večino otrok boljši, kot za današnje učence potica. Šolsko leto se je končalo sredi julija.

Šolsko leto 1897/98 se je začelo tako kot običajno – s sveto mašo. V prvi razred je prišla učiteljica **Franciška Žebre** iz Koprivnika. Ker je bilo v prvem razredu kar 209 učencev, je bil razdeljen na polovico. Imeli so poldnevni pouk. Tudi drugi razred je imel poldnevni pouk z učiteljico Ivano Arko. Tretji in četrti razred sta imela celodnevni pouk. V tretjem razredu so bili tudi učenci, ki niso poznali pisanih črk, niti seštevati in odštevati do deset. V oddelek za posebno oddaljene vasi se je vpisalo 50 otrok. V tem oddelku je poučeval eno uro Fran Jaklič, ostale pa nadučitelj. V februarju je bilo potrebno določiti novi šolski svet. Ker je bilo tedaj potrebno z žrebom določiti dva člana iz sveta, ki ga bosta zapustila, so to tudi storili. Iz sveta sta morala izstopiti Jožef Štih in Janez Erčul. Na njuni mesti sta prišla Franc Mustar iz Kompolj št. 8, ki je postal podpredsednik, in Franc Žnidaršič iz Podgorice. Predsednik je postal župnik Andrej Ramoveš. Prav tako je bil župnik imenovan za krajevnega šolskega nadzornika. Namestnik članov krajevnega šolskega sveta je postal Franc Erčul iz Zagorice 11. Fran Jaklič je dobil 25. aprila šestdnevni dopust, da je šel na izobraževanje o pogojih za ustanovitev **sirarne v Dobropolju**. Tudi to leto so nadaljevali s šolsko veselico ob godu zavetnika mladih svetega Alojzija na Zdenski rebri. Učenci so poleg kruha dobili »z vodo stanjšano vino«. Konec junija so bili ponovno cepljeni vsi otroci proti kozam. Kot običajno je bilo pred koncem šolskega leta še prvo sveto obhajilo.

Predzadnje šolsko leto v 19. stoletju je minilo brez posebnosti. Omembe vreden dogodek je gotovo uspeh učiteljice Žebre, ki je s svojimi prošnjami pri predsedniku šolskega sveta dosegla, da na pepelnico ni bilo pouka. Konec aprila 1899 je odšel Fran Jaklič pomagat – nadomeščat v Dolenjo vas. Zdravnik iz Velikih Lašč je ponovno cepil otroke proti kozam. Nadučitelj se je upokojil 6. 8. 1899. Šolsko leto 1899/1900 se je začelo 9. septembra, kar je teden dni pozneje kot predhodno. Za nadučitelja je prišel 30. oktobra **Kristij Engelman**, ki je bil rojen 24. decembra 1843 v Kranju. Predno je prišel na dobropoljsko šolo, je bil šest let nadučitelj v trirazrednici v Dragatušu. To leto je nastopila ostra zima že v decembru, zato od 8. decembra do konca božičnih počitnic ni bilo pouka. 21. junija, na praznik svetega Alojzija – zavetnika šolske mladine, je bila pri svetem Antonu tradicionalna maša, ki ji je sledila zabava, ki jo je vodil Fran Jaklič. Po lepi stari navadi so otroci dobili kruh s „krščenim vinom“. Ob koncu šolskega leta je bila najprej zahvalna maša, pri kateri so lepo peli učenci tretjega in četrtega razreda pod vodstvom nadučitelja. Ob koncu maše so zapeli zahvalno pesem in cesarsko himno. Celodneven

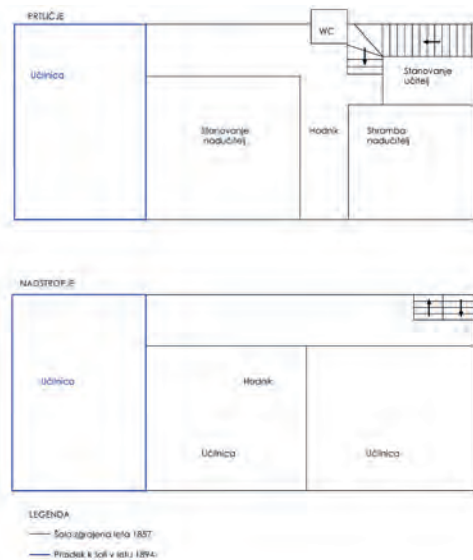
8 Glej odlok Okrajnega šolskega sveta Kočevje z dne 27. maja 1897; številka 573.

pouk sta imela le tretji in četrti razred, ostali razredi pa poldneven. Ob koncu šolskega leta je bil obisk bistveno boljši, kot v preteklih letih. Obisk je bil sledeč:

Razred	Dečki	Deklice	Skupaj
1. a	91	51	150
1. b	39	46	85
2. a	47	41	91
2. b	39	26	65
3.	36	33	69
4.	21	14	35
Oddaljeni	27	26	53
Ponavljalni	60	60	120
Skupaj	360	308	668

V tem letu je bil Fran Jaklič izvoljen za **deželnega poslanca**. Poslanec v kranjskem deželnem zboru je bil do razpada Avstro-Ogrske 1918.

V šolskem letu 1900/01 se je ponavljalna šola začela šele 8. novembra, končala pa se je 28. marca 1901. Z vstopom v dvajseto stoletje se je v Dobrepolju začel pouk v **štirih prvih oddelkih**. Že ob koncu prejšnjega šolskega leta je bilo s pomočjo večkratnih obiskov okrajnih šolskih nadzornikov ugotovljeno, da je na šoli malo učencev, ki bi prišli v četrti razred, temveč morajo zaradi starosti prestopiti v ponavljalno šolo. Po mnenju okrajnega šolskega nadzornika iz Kočevja je bilo potrebno zmanjšati številčnost v prvem razredu, ker bo le na tak način možno, s stalnim obiskovanjem šole, marljivim delom in učenjem, priti v tretji in četrti razred, kjer se je učil nemški jezik. Ta predmet je bil tedaj zelo pomemben za enotnost Avstro-Ogrske, kjer so šivi počasi popuščali. Zaradi večjega števila oddelkov so naleteli na pomankanje učilnic. Kočevski okrajni glavar Thomann je prepričal nadučitelja, da je odstopil shrambo. Dela za novo učilnico so tekla počasi in zato je bilo možno s poukom začeti šele 1. januarja, ko je prišel za učitelja **Ivan Pirnat**, ki je do tedaj učil v šoli Vas-Fara v Pokolpju. Po dveh letih je odšel za nadučitelja v Banjo Loko, od tu pa na Krko. Vsi štirje prvi razredi so imeli zaradi pomankanja prostora poldneven pouk (nekateri dopoldne, drugi popoldne), medtem ko je bila učiteljeva obveznost celodnevni pouk - to je vsaj trideset ur tedensko. Zanimivo je tudi, da so bili čisti oddelki po spolu. Tretji in četrti razred sta imela celodnevni pouk.

Tloris šolske stavbe po preureditvi prostorov leta 1901.⁹

V marcu so bile ponovne volitve v šolski svet. Kompoljski župan Franc Mustar je spet z grobimi besedami napadal nadučitelja. Le na prigovarjanje župnika je nadučitelj privolil, da so se izpeljale volitve. Predsednik je postal župnik Andrej Ramoveš, podpredsednik Janez Štupnik iz Zdenske vasi, člani pa so bili nadučitelj Kristij Engelman, Franc Žnidaršič iz Podgorice in Franc Mustar iz Kompolj. Po prvem obhajilu, ki ga je prejelo 108 otrok, na god svetega Petra in Pavla, je sledila sveta birma, ki jo je podelil knezoškof Anton Bonaventura Jeglič. Škof je prišel na Videm že 5. julija. V šoli je imel pogovor – preverjanje znanja iz verouka. Čez dva dni je zakrament birme prejelo skoraj 600 učencev. Pod vodstvom nadučitelja so učenci ob zaključku šolskega leta 13. 7. 1901 pri maši prepevali **dvoglasno**, kar je velik napredek v razvoju dobrepoljske glasbeno-pevske tradicije. Ob koncu šolskega leta je bilo naslednje število šolo obiskujočih otrok:

Razred	Dečki	Deklice	Skupaj
1. a	86	0	86
1. b	71	0	71
1. a	0	50	50
1. b	0	65	65
2. a	35	40	75
2. b	52	47	99
3.	36	25	61
4.	30	20	50
Oddaljeni	0	0	0
Ponavljalni	52	53	105
Skupaj	362	300	662

⁹ Tloris šolskih prostorov in razporeditev učilnic je izdelal Janko Nose, po skici Ivana Grandovca, ki je obiskoval pouk v tej stavbi v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Stavbo so konec 80-ih let prejšnjega stoletja porušili.

Šolsko leto 1901/02 ni doživelo kadrovskih sprememb. Omeniti velja, da se je ponovno uvedel oddelek za oddaljene učence, ki so imeli do šole več kot uro hoda. V začetku februarja je bila več kot teden močna burja, ki je delala visoke zamete. Učencev skoraj ni bilo k pouku. Učencev iz teh vasi je bilo 42. Sredi februarja je bila na sodišču v Velikih Laščah sodna obravnava zaradi neprestanega zabavljanja in klevetanja kompoljskega župana Mustarja proti nadučitelju. Kaznovan je bil z globo 100 kron in povračilom stroškov sodišču.¹⁰ Po neuspešni tožbi je od krajevnega šolskega sveta prišla zahteva »župljanov« za prenehanje nadučiteljeve pogodbe o najemu župnijske njive, namenjene gojenju sadik sadnega drevja. V drevesnici so se starejši učenci učili tudi prvih korakov v sadjarstvo. Dvajsetletna najemna pogodba je bila podpisana 24. februarja 1885. leta, zato nagajanje spet ni obrodilo sadov.¹¹ Takšno nasprotovanje šoli pa gotovo ni koristilo pouku in pridobivanju znanja. V Zdenski vasi je puštošil velik požar 26. aprila 1902 leta.

Naslednje šolsko leto se je po novi deželni odredbi začelo 1. septembra za redno šolo in za ponavljalno šolo s prvim četrtkom v septembru. Trajala je do konca marca. Zadnji teden januarja je bil zelo slab obisk zaradi mraza in burje. Učiteljica Frančiška Žebre je v začetku aprila zbolela za pljučnico. Po večkratnih tedenskih dopustih je dobila bolniško do začetka novega šolskega leta. Član šolskega sveta Franc Žnidaršič, ki je bil blaga duša, je umrl 29. aprila. Namesto njega postane član sveta Jože Zevnik iz Male vasi.

Novo šolsko leto 1903/04 je bilo leto mnogih nadomeščanj. Ker je bila Frančiška Žebre še vedno na bolniški, jo je 1. septembra kot pomožni učitelj zamenjal **Ivan Krečič** iz Loškega Potoka. Na šoli je poučeval do 12. novembra, nato je odšel nazaj v Loški Potok. Ker je učiteljica Ivanka Jaklič 10. septembra prosila za dopust, jo je prišla 14. septembra nadomeščat **Pavla Jaklič**, tu je ostala do 1. decembra, ko je odšla poučevat v Mokronog. Ivana Jaklič je pričela s poukom naslednji dan. Fran Jaklič je bil v tem času poslanec deželnega zbora, zato se je moral udeleževati njegovih zasedanj, npr. od 23. septembra do 11. novembra. Tedaj so ga nadomeščali drugi učitelji, tako da je bil pouk poldneven. Šolo je 28. septembra zapustil Ivan Pirnat, ki je odšel za nadučitelja v dvorazrednico v Banji Loki. Šele 20. oktobra je na prosto mesto prišel pomožni učitelj **Frančišek Levstek**. Po dolgotrajnem dopustu je 11. novembra pričela ponovno poučevati Frančiška Žebre, vendar le za 11 dni, ko je zopet nastopila bolniško do konca aprila 1904. Z novim letom je prišla nadomeščat obolelo učiteljico **Ana Grebenc** iz Ljubljane. Ko se je 2. maja vrnila Frančiška Žebre z bolniškega dopusta, je dobila Ana Grebenc sporočilo, da gre lahko nadomeščat v Ribnico, vendar se je odločila, da bo ostala rajši pri starših v Ljubljani. Pouk se je zaključil 15. julija s šolsko mašo in slovesno podelitvijo spričeval – šolskih naznanil. Med počitnicami je bil 24. julija hud požar v Podpeči.

Šolsko leto 1904/05 se je začelo s poldnevni poukom, saj je imel Fran Jaklič do 4. novembra zasedanje deželnega zbora. Od 10. oktobra je Jakliča nadomeščal učiteljski kandidat **Jožef Odlasek**, ki je sem prišel iz Mokronoga, nato pa je že konec oktobra istega leta odšel za vodjo šole v Polšnik. Franc Berdavs, posestnik in poštar na Vidmu, ki je bil krajevni šolski nadzornik od pomladi 1902, je umrl 15. decembra. Nadučitelj **Kristij Engelman** je dobil 8. februarja dekret deželnega šolskega sveta, da je prestavljen za nadučitelja v Domžale. Tja je odšel 18. avgusta 1905. **Minka Pogačnik** je prišla 10. marca nadomeščat učiteljico Ivanko Jaklič - Arko¹², ki je bila na dopustu do konca aprila. Minka Pogačnik je po vrnitvi učiteljice Ivanke Jaklič - Arko odšla učiti v Loški Potok. Od 6. do 12. julija je bila zelo huda vročina, zaradi katere je bil po sklepu deželnega šolskega sveta pouk le poldneven. Zadnji

10 ZA 100 kron bi tedaj dobili skoraj 600 kg pšenice, ki je bilo najdražje žito. Dobili bi tudi več kot 700 kg fižola. Delavec je v najboljših letih dobil za deseturni delovni dan 3 do 3,4 krajcarja.

11 Kdo naj bi želel kupiti to parcelo, se da sklepati iz: Fran Jaklič - Podgoričan, Vaška pravda; Mohorjeva založba, Celje 1999.

12 Ivanka Jaklič - Arko je imela s Franom Jakličem devet otrok. Takšne nekajmesečne odsotnosti običajno pomenijo rojstvo otroka. Omenim naj, da je bil to dopust brez plačila.

dan v šolskem letu so učenci po zahvalni maši dobili spričevala. Dečki so domov grede kričali, se razuzdano obnašali ter zatikali naznanila – spričevala za klobuk. Nekateri so iz njih napravili celo pokalice. Ob koncu šolskega leta je šolo obiskovalo 600 otrok. Med letom so tri učenke umrle: Frančiška Žnidaršič iz Kompelj, Frančiška Frkulj s Ceste in Marija Prijatelj iz Vidma. Vsi štirje oddelki prvega razreda in oba oddelka drugega razreda so imeli zaradi pomanjkanja učilnic in učiteljev vse šolsko leto poldnevni pouk, zato tudi ni bilo kakšnega velikega uspeha ob koncu šolskega leta.

Razglednica je nastala ob godu svetega Alojzija 1905, ko so imeli učenci praznovanje zavetnika mladine.¹³

1.3 Priprave na šestrazredno Ljudsko šolo Dobropolje in na gradnjo nove šolske stavbe

Pouk v šolskem letu 1905/06

V Dobropolje je prišel 18. avgusta 1905 novi nadučitelj Štefan Primožič, ki je bil rojen v Bistri pri Vrhniki. Deset let (1889–1899) je bil učitelj na štirirazrednici v Postojni. Nadučitelj v Postojni je postal 14. aprila 1895. Tu je s pomočjo njegovega prizadevanja nastala velika šolska stavba. Deželna vlada ga je septembra 1899 za leto dni poslala na Dunaj. Tu je postal specialist za gluhoneme. Z naslednjim šolskim letom je začel z delom nadučitelja v novoustanovljeni gluhonemnici v Ljubljani. Na njegovo prošnjo ga je deželni svet imenoval za nadučitelja v Dobropolje. V Dobropolju so bili tedaj štirje prvi razredi in dva druga (76 % vseh učencev), kar nam jasno pove, kako malo so se učenci naučili. Problem je bil v tem, da so učitelji imeli dovolj pouka – celo preveč, medtem ko učenci premalo, saj so običajno obiskovali poldnevni pouk. Učitelji so učili po dva oddelka – enega dopoldne in enega popoldne. Krajevni šolski svet, v katerem so bili: Andrej Ramoveš, župnik – predsednik, Janez Štupnik – namestnik, Franc Mustar – član, Jožef Zevnik – član in on kot nadučitelj, je 3. septembra na seji predlagal radikalne spremembe:

1. Krajevni šolski svet s pomočjo okrajnega šolskega sveta zaprosi deželni šolski svet za dodatnega učitelja.
2. Krajevni šolski svet bo takoj začel postopek za razširitev šolskega poslopja, ker želi dati učencem ugodnejše pogoje za učenje.
3. Ker krajevni šolski svet želi, da imajo učenci tedensko toliko ur pouka, kot piše v zakonodaji, hkrati pa se zaveda, da mora zaradi pomanjkanja učilnic biti dvoizmenski pouk, naj bo pouk tudi ob četrtekah dopoldne. Pouk se začne pozimi ob pol devetih, poleti pa ob osmih.

¹³ Vir: Mestna knjižnica Grosuplje, enota Dobropolje.

4. Zadnja dva razreda (3. in 4. razred) naj postaneta 5. in 6. razred, pouk pa naj imata le dopolndne. Delitev na dečke in deklice je v prvem razredu odpravljena, učenci pa naj bi vsako leto prestopili v višji razred. V primeru, da se ne bodo dovolj naučili, lahko razred ponavljajo. Ponavljalna šola traja dve leti, po šestih letih šolske obveznosti. **To pa še ne pomeni, da je v zadnjih dveh razredih potekal pouk po načrtu za šestrazredno šolo**, ker bi morala šola pridobiti soglasje deželnega šolskega sveta.
5. Za otroke iz Hočevja, Hriba, Ilove Gore, Vodice in Brezic naj ostane poseben oddelek – **hribski razred**, vendar pa morajo otroci bolj vestno obiskovati pouk kot preteklo leto, ko je bilo pri pouku največ trinajst učencev.

Deželni šolski svet je po prizadevanju deželnega šolskega nadzornika Frančiška Levca, ki je dobro poznal probleme dobrepolskega šolstva, vse urnike in predloge potrdil. Pouk se je začel s sveto mašo 4. septembra, nato so imeli učitelji še tri dni izpopolnjevanje v Ljubljani. Redni pouk se je torej začel 9. septembra za redno šolo in 11. septembra za hribski razred. Na šolo je prišel novi učitelj **Maks Bajec**, 20. septembra pa še učiteljica **Justina Schwinger**. Prvi razred je imel nadučitelj Štefan Primožič, drugi razred Ivanka Jaklič - Arko, tretji razred Justina Schwinger, četrti razred Frančiška Žebre, peti razred Maks Bajec, šesti razred pa Fran Jaklič. Ker je Jaklič 24. oktobra odšel na zasedanje deželnega zbora, ga je prišel nadomeščati **Jožef Polanc**, ki je ob vrnitvi učitelja – poslanca, 25. novembra, odšel poučevati v Loški Potok. Zanimivo je tudi, da je začelo 26. oktobra snežiti. V naslednjih dneh je zapadlo toliko snega, da nekaj dni ni bilo otrok v šolo. Pouk je bil zaradi hude zime okrnjen tudi od 20. januarja do 14. februarja. Zaradi tega tudi ni bilo hribske šole do 12. marca, ko sta začela v njej poučevati učitelja Bajec in Schwingerjeva. V marcu je precej učencev zbolelo za oslovskim kašljem in jetiko. Pouk je bil ob ponedeljkih, sredah in petkih od 13. do 16. ure. Ker naj bi šel Maks Bajec na dopust zaradi priprav na učiteljski izpit, ga je nadomeščala **Marija Kraševc - Polak**. Ker pa je bil spet sklican deželni zbor, je morala najprej nadomeščati Jakliča, nato pa tudi njegovo ženo, ker se ji je približal čas poroda. Nadučitelj je bil dokaj dejaven v Slovenskem učiteljskem društvu in je zato imel odmeven referat na zborovanju tega društva za kočevski okraj v Ribnici 10. maja. V Dobrepolje je 28. junija prišel ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Ta dan je opravil v šoli spraševanje verouka, naslednji dan je imel birmo. Šolsko leto se je zaključilo 14. julija. Od 535 šoloobveznih so v šestletko hodili 503 učenci – 94 % obisk. Od teh otrok je razred uspešno zaključilo 441 učencev, 60 jih ni moglo napredovati v višji razred, dva pa nista bila vprašana. V ponavljalno šolo so vsaj občasno hodili vsi učenci. V tem letu je bilo vseh šoloobveznih otrok 535 v redni šoli in 134 v ponavljalni šoli. To pomeni, da je bilo v povprečju kar 83 otrok v generaciji.

Priprave na gradnjo nove šole

Krajevni šolski svet je imel 8. oktobra sejo, na kateri so bili prisotni vsi trije župani: kompoljski kot član šolskega sveta, podgorski – Jožef Šteh iz Podgorice in videmski – Jakob Prelesnik iz Zdenške vasi. Dogovorili so se, da bodo obstoječo šolo dvignili za eno nadstropje, v ta namen pa bodo vzeli posojilo v vrednosti 20.000 kron. Sklenili so tudi, da bodo načrtovano gradnjo predstavili vsem trem občinskim odborom na skupni seji. Skupne seje se je 15. oktobra udeležilo 32 moških iz vseh treh občin. Sestanek je vodil nadučitelj Primožič. Skupaj so sklenili vzeti posojilo s tridesetletno dobo odplačevanja. Šolsko stavbo se naj bi dvignila za eno nadstropje. Izbrali so tudi „stavbeni“ – gradbeni odbor v sestavi:

1. Občina Videm: – župan Jakob Prelesnik,
– nadučitelj Primožič
– posestnik Klinc
2. Občina Podgora: – župan Šteh
– posestnik Klavs
3. Občina Kompolje: – župan Mustar

Na novembrski seji krajevnega šolskega sveta na Vidmu je bil sestavljen proračun za leto 1906. Navedem naj nekaj zanimivih postavk v kronah:

• davek od zemlje	2
• zavarovanje šole proti požaru	9
• čiščenje dimnikov	8
• stroški za sprotno vzdrževanje šolske stavbe	100
• čiščenje šolskih prostorov	150
• kreda, črnilo ...	60
• učni pripomočki	100
• učila za revne učence	20
• knjige in revije	35,20
• za blago v dekliški šoli (tečaj)	12
• tiskovine	40
• razni stroški	30
• nova peč v učilnici	100
• SKUPAJ	666 kron, 20 krajcarjev

Gradbeni odbor se je ponovno srečal 18. marca 1906. Sklenili so, da šole ne bodo povišali, temveč bi jo dozidali na severnem delu, na župnijskem zemljišču do kaplanije, k šolski stavbi, ki je bila narejena v petdesetih letih 19. stoletja. V pritličju in prvem nadstropju bi tako pridobili štiri učilnice. Sledila je 22. aprila seja krajevnega šolskega sveta, ki so ji prisostvovali tudi videmski župan, podgorski župan in **deželni poslanec Fran Jaklič**. Ob koncu pogovorov, ki so bili najprej namenjeni organizaciji pouka ob dozidavi šole, so prišli do ugotovitve, da morajo priporočiti občinskim odborom **gradnjo nove šole nasproti obstoječe**. Nova stavba naj bi imela tri učilnice in nadučiteljevo stanovanje. Ker bi bilo možno to novo šolo kdaj tudi razširiti, so predlagali, da morajo biti stopnice široke vsaj dva metra, hodnik pa tri metre.

Po jutranji maši 6. maja so se v šoli sestali vsi trije občinski odbori in razpravljali o novi situaciji glede povečanja šole. Sprejeli so predlog, ki ga je predlagal krajevni šolski svet. Nekateri so celo predlagali, naj bi se zidala velika nova šola, da bi bil pouk le v eni stavbi, obstoječo pa naj bi prodali posojilnici. Spet drugi so menili, da se bo morda čez leta stara šola uporabila za ambulanto, dvorano za predvolilne in druge shode in za ostale potrebe kraja. Vendar pa je ob koncu sestanka obveljala zamisel šolskega sveta iz 22. aprila. Sklenili so še, da se vlado dežele Kranjske zaprosi, da se v Dobropolju za stalno sistemizira šestrazredna šola.

29. maja je sledil sestanek - komisijska obravnava o novogradnji. Zbrali so se predstavniki vseh treh občin, člani gradbenega odbora, krajevnega šolskega sveta,¹⁴ cerkvena ključarja, svetovalec deželne vlade Grletlenhofer, okrajni višji inženir Kirchvehlager ter okrajni šolski nadzornik Turk. Obravnavo je vodil svetovalec deželne vlade. Po dolgotrajni plodni razpravi so se odločili, da kupijo za novo-gradnjo del parcel 429 in 431 k. o. Videm, last župnije v skupni površini 900 m². Cena naj bi bila ena krona za m². Nova šola bo imela tri učilnice, zbornico in nadučiteljevo stanovanje. Za šolo bo še drvarnica in dve javni stranišči. Imela bo tudi klet. Hkrati so zapisali, da je možna gradnja kakršnegakoli objekta med novo šolo in cerkvijo pod pogojem, da je le ta oddaljen 15 metrov od šole, ker bo v nasprotnem primeru jemal preveč svetlobe obema učilnicama, ki sta imeli okna proti stari šoli,

¹⁴ Če natančno preberemo imenovanja v različnih svetih, lahko ugotovimo, da je ena oseba na več položajih hkrati.

predvsem pa glavnino oken proti severni strani.¹⁵ **Dražba, natečaj za najugodnejšega graditelja nove šole, je bila 22. julija** v šolskih prostorih. Dražbe se je udeležilo več podjetnikov. **Izbran je bil podjetnik Anton Krese iz Malih Lašč, ki je dobil delo za 28.000 kron.** Tako so bili izpolnjeni vsi pogoji za začetek gradnje. Do 14. oktobra je bila šola zgrajena do pritličja. Za ta dela so plačali Antonu Kresetu 5000 kron. Nato je bilo delo zaradi prihajajoče zime zaustavljeno. Konec oktobra je bila obzidana drvarnica in dve javni stranišči. Zidava nove šole je spomladi 1907 počasi napredovala, ker je primanjkovalo opeke.

Načrt prostorov nove šole.¹⁶

15 Leta 1938 je bila tu zgrajena polovica Jakličevega doma. Ob dozidavi in rekonstrukciji v avgustu 2000 se je ugotovilo, da je slabo grajen, zato so ga v celoti podrli. Danes že stoji na tem mestu mogočna stavba, ki še čaka financ za dokončanje.

16 Tloris šolskih prostorov in razporeditev učilnic je izdelal Janko Nose, po skici Ivana Grandovca. Sedaj je šolsko poslopje namenjeno občinski upravi in matičnemu uradu, zato je razporeditev prostorov spremenjena.

Šolsko leto 1906/07 se je začelo s sveto mašo 17. septembra¹⁷. Učiteljica Frančiška Žebre je ponovno dobila bolezenski dopust do konca koledarskega leta, zato jo je nadomeščala **Karolina Dostal**, ki je ob novem letu odšla v Loški Potok. Dan pred začetkom pouka so imeli vsi občinski odborniki sejo, na kateri so sklenili prositi krajevni šolski svet in deželni šolski svet:¹⁸

Ponavljalna šola naj bo le od novembra do konca februarja. Za dečke naj bo trikrat tedensko, za deklice dvakrat tedensko.

Namesto mešane dosedanje štirirazrednice naj se ustanovita štirirazredna šola za dečke in trirazredna šola za deklice z možnostjo paralelke.

Hribska šola za oddaljene naj ostane, vendar se naj učenci iz Brezij priključijo v redne oddelke.

Sredi oktobra so bile volitve v krajevni šolski svet. Ostali so isti člani kot v predhodnem mandatu. V februarju so izmed članov za tri leta izbrali predsednika in podpredsednika. Na veliko nadučiteljevo veselje sta ostala ista – to je župnik Andrej Ramoveš kot predsednik in Janez Štupnik kot podpredsednik. Oba sta se trudila za izboljšanje razmer za poučevanje v šoli. Ta svet je v novembru sprejel proračun za naslednje leto. V primerjavi s prejšnjim ga je povečal za 14 %. Najbolj se je povečal na postavkah učni pripomočki in nabava učil revnim učencem. Za vzdrževanje niso namenili sredstev, ker je bila v sklopu novogradnje planirana tudi sanacija stare šole.

Tridesetega decembra je bilo v šoli posvetovanje občinskih predstavnikov vseh treh občin. Pogovarjali so se, kako naj bi pridobili denar za plačilo posojila, ki so ga občine najele ob gradnji šole. Po dolgih usklajevanjih in pikrih besedah na račun rabsipnosti videmske občine so se uskladili, da se uvede občinski davek na pivo v višini 1 krome 40 krajcarjev ter na žganje v višini 40 krajcarjev za liter.

Izobraževalno društvo je bilo ustanovljeno na trikranjevski dan 1907 v prostorih Kmetijske zadruga. Fran Jaklič je imel 27. februarja dopust, da se je lahko pripravil na zbor kandidatov za dunajski državni zbor. Ta je bil naslednji dan v Ljubljani. Z Jakličem je odšlo v Ljubljano veliko dobropoljskih mož. Na listi SLS je bil za kandidata v državni zbor v okrožjih Velike Lašče - Ribnica - Kočevje postavljen Fran Jaklič. Na državnozbornih volitvah 14. maja 1907 je bil tudi **izvoljen**. V Dobropolju je dobil vse razen enega glasu. To nam lahko kaže na enotnost Dobropoljcev, kadar je šlo za skupno dobro.

Sredi maja se je med učenci pojavil mumps. Šola se kljub nalezljivi bolezni ni zaprla, saj je v mrzli in sneženi zimi veliko otrok manjkalo pri pouku in so učitelji sedaj hoteli nadoknaditi zamujeno. Šolsko leto se je zaradi popravil sanitarij v stari šoli končalo teden prej kot običajno.

2.7 Šestrazredna ljudska šola Dobropolje

Na šolo je 14. julija prišel pomemben dopis, kjer so bili objavljeni sklepi deželnega šolskega sveta s seje, ki je bila **4. junija 1907**. Najpomembnejši sklepi so bili:

1. Projektirana enorazrednica na Hribu se ne ustanovi, pač pa naj še naprej obstaja na Vidmu hribski oddelek za učence iz Hočevja, Hriba, Male Ilove Gore in Vodice. Pouk mora biti v tem oddelku od začetka šolskega leta do 31. oktobra in od 1. marca do konca šolskega leta, v obsegu osmih ur tedensko ter dodatno še ene ure verouka, kar pomeni tri dneve v tednu, po tri ure, ki so dolge 60 minut.

17 Na Dunaju so 1905 leta sprejeli izvršne predpise k Državnemu zakonu o ljudskih šolah. Običajno jih imenujemo kar **Novi šolski in učni red**. Po teh predpisih so v ljudskih šolah počitnice 2 meseca, od 16. julija do 15. septembra. Večji poudarek se daje tudi ročnim delom za dekleta.

18 Če bi bila ta prošnja sprejeta, bi to pomenilo za razvoj šolstva v Dobropolju korak nazaj!

2. Predlog, da se razdeli tukajšnja mešana štirirazrednica na dekliško in fantovsko, se prepove ter **ustanovi šestrazredno šolo z manjšimi oddelki.**
3. Ker bo na šoli le dopoldanski pouk brez opoldanskega dveurnega odmora, imajo popoldne učitelji še nekaj časa, ki ga naj po razporedu nadučitelja uporabijo za pouk v ponavljalni šoli in hribskem oddelku. Ure se naj štejejo.
4. V času, ko ne bo pouka v hribskem oddelku, naj bo pouk v ponavljalni šoli – od 1. novembra do zadnjega februarja. Pouk naj bo trikrat tedensko po dve uri za dečke in dvakrat tedensko po dve uri za deklice. Poleg teh ur morajo imeti tudi verouk.
5. Nadučitelj mora vsako leto na deželni šolski svet poročati o številu ur in kdo je poučeval v hribskem oddelku in ponavljalni šoli. Učitelji bodo dobili ure plačane.

Ob koncu šolskega leta ni napredovalo 36 ali 7 % učencev.

Med počitnicami sta dobila sporočilo okrajnega šolskega sveta o premestitvi učiteljica Justina Schwinger, ki je odšla v Dolenjo vas, in učitelj Maks Bajec, ki je odšel za nadučitelja v Banjo Loko. Na to šolo je bila konec avgusta imenovana **Antonija Virk**.

Novo šolsko leto 1907/08 se je začelo z vpisom otrok 15. septembra in naslednji dan s slovesno sveto mašo, kjer so se po starem običaju priporočali svetemu Duhu. Učiteljica Ivanka Jaklič - Arko je takoj nastopila dopust za čas šestih mesecev. Poudariti moram, da je morala učiteljica Jakličeva sama plačevati **Olgo Požene**, ki jo je zaradi rojstva otroka nadomeščala. Konec februarja 1908 je odšla v Dolsko. Po predhodnem soglasju deželnega šolskega sveta s 7. septembra je 13. septembra okrajni šolski svet dal učitelju, **državnemu poslancu Franu Jakliču**, trajen dopust za čas njegove funkcije v dunajskem državnem zboru. Na dobrepoljsko šolo sta bila imenovana tako še dva učitelja: **Pavel Ločnik in Radović**. Pavel Ločnik je nastopil službo 19. septembra, odšel pa je v začetku marca 1908 v Loški Potok. Ker učitelj Radović ni prišel v Dobrepolje, je 21. septembra okrajni šolski svet za učitelja imenoval **Valentina Ivanuša**, ki je tu ostal do 14. septembra 1908, ko je bil imenovan v Veliko Dolino (okraj Krško). Pouk se je tako lahko začel brez nadomeščanj 23. septembra. Na šoli je bilo šest razredov ter oddelek za oddaljene, v katerem je Pavel Ločnik poučeval slovenski jezik, Valentin Ivanuš pa „računstvo“. Ponavljalno šolo ob četrtkih je imel pri dečkih Valentin Ivanuš, pri deklicah pa Franciška Žebre. Verouk sta poučevala župnik Andrej Ramoveš in kaplan Ivan Baloh. Ženska ročna dela je v 3. in 4. razredu poučevala učiteljica Olga Požene, v 5. in 6. razredu pa učiteljica Antonija Virk.

V začetku oktobra je bilo zelo močno deževje. »Že dne 4. oktobra, ko je šolska mladina z učiteljstvom praznovala na slovesen način pri sveti maši, ki jo je služil častiti gospod župnik v proslavo imenovanja Njegovega Veličanstva Franca Jožefa I., je ves dan lilo. Pravi potoki dežja so se pa izlivali dne 5. in 6. oktobra. Slednji dan je grmelo in treskalo. Posledica je bila, da je Rašica pritekla celo na Videm in Podpeč ter tudi v Podgorico, kjer je bila šumeč se razlivala po dvorišču župana Štiha¹⁹. Voda je napolnila vse kotline ter je drla s tako silo, da je s seboj valila težke skale in hlode, ki so bili na žagah. Najstarejši ljudje niso pomnili take povodnji in na večer 6. oktobra je vse hodilo z lučmi gledat, koliko je vode.«²⁰

19 Velik dobrotnik dobrepoljske šole in kulturnega življenja, podgorski župan Šteh, je živel v Podgorici 28. Poudariti pa moram, da je bila ta številka na Vidmu, tam kjer sta še sedaj mogočni Šteho hiši. Šteho so se preselili v novi dom Podgorica 28, 1894 iz Male vasi. Običajno se je med ljudmi uveljavil izraz »pri Štihovih ali pri Štihu«, zato ta opis poplave dejansko velja za Videm in ne Podgorico. V Štihovi hiši so imeli v sredini velik prehod z vratmi in skozi ta vrata je tedaj tekla voda. Pri Štihovih je stanoval tudi Fran Jaklič, ki je ob koncu 19. stoletja od posestnika Jožefa Šteha kupil svoj nekdanji rojstni dom in tam je v prvih letih 20. stoletja tudi zgradil novo hišo.

20 Glej kronika šole, stran 122.

Krajevni šolski svet je na oktobrski seji sklenil uporabiti dvorišče med staro šolo in šolo, ki je bila v gradnji, za telovadni prostor. Ta prostor so namenili zagraditi, da ne bi služil kot bližnjica med cerkvijo in vasmí, ki so južno od cerkve.

Dobrepolje je dosegla 8. decembra 1907 žalostna vest, da je v bolnici Kandija v Novem mestu **umrl nadučitelj Štefan Primožič**. Bil je pobudnik gradnje nove šole, katere otvoritve pa ni dočkal. Njegov prijatelj Čelofiga ga je 11. decembra pripeljal iz Novega mesta. Množica ljudi in duhovniki so ga pričakali pri Štihovi kapelici (tedaj je tu stal križ). Do pogreba, ki je bil naslednji dan na videmskem pokopališču, so se vrstili številni kropilci v šoli, kjer je počivalo njegovo truplo. Naslednji dan je bil tako številčen pogreb, kot ga Dobrepolje še ni videlo. Udeležili so se ga je poleg učencev, staršev in ostalih Dobrepoljcev tudi skoraj vse učiteljstvo iz kočevskega okraja, okrajni glavar in predstavniki deželnega šolskega sveta iz Ljubljane. Na pogrebu so bili predstavniki Učiteljske hranilnice in posojilnice, ki jo je ustanovil in bil njen predsednik do odhoda v Dobrepolje. Prav tako so bili vidni predstavniki Slovenskega učitelja, katerega naj bi v naslednjih dneh začel urejati (zamenjal bi Frana Jakliča). Veliko hvaležnost so izkazali tudi predstavniki Zavoda za gluhe in gluhoneme. Številni venci (14), šest duhovnikov na pogrebu in množica ljudi je dokazala, kako so vsi cenili njegovo delo. Kljub temu da je bil ob smrti star šele 41. let, je pustil slovenskemu šolstvu veliko zapuščino.

Nagrobnik nadučitelju Primožiču na dobrepoljskem pokopališču stoji na častnem mestu v sklopu duhovniških grobov.²¹

Za pokojnikom je na šolo prišla poučevat **Marija Grabrovšek**, ki je tu ostala le do 1. marca 1908, ko je prišel za učitelja **Ivan Štrukelj**, nadučitelj iz Bučke, ki je od Frančiške Žebre prevzel začasno vodenje šole. S 1. marcem je na šoli začel poučevati tudi **Jožef Odlasek**, ki je prišel iz Mokronoga. Sledilo je pomembno priznanje Franu Jakliču, ko je bil **23. 4. 1908 imenovan za nadučitelja na Ljudski šoli Dobrepolje**. Z istim imenovanjem je bil za čas njegovega dela v državnem zboru določen za njegovega namestnika učitelj Ivan Štrukelj. V šoli so prvič v njeni zgodovini, s pomočjo slik o lepotah Kranjske, imeli predavanje fotografa iz Litije. Učenci so bili nad slikami navdušeni. Prav tako je bil

²¹ Foto: Tamino Petelinšek, februar 2020.

3. maja prvi roditeljski sestanek za starše v prostorih Kmetijskega društva.²² Učenci so se predstavili z izdelki, učenke so predstavile igrice²³ Zapuščena sirota, kjer je v glavni vlogi igrala učenka 5. razreda Drobnič s Ceste. Nadučitelj je staršem spregovoril o pomenu sodelovanja med šolo in domom – starši, kaplan pa je imel govor o škodljivosti alkohola in tobaka.

Učitelj in državni poslanec z učenci ob otvoritvi nove šole 15. 5. 1908.²⁴

Kolavdacija²⁵ nove šole je bila 15. 5. 1908. Prevzema so se udeležili: okrajni glavar iz Kočevja baron Schönberger, tehnični izvedenec Jaromir Hamis, podjetnik in gradbenik Krese, krajevni šolski svet in gradbeni odbor. Zaradi določenih pomanjkljivosti šola še ni dobila uporabnega dovoljenja. Kljub temu pa je nadučitelj **18. maja začel na svojo odgovornost poučevati v novi stavbi.** Dan pred svetim Alojzijem je bil **izlet** 67-ih učencev iz dobrepoljske šole z vlakom v Ljubljano. Učence so spremljali nadučitelj, katehet ter učiteljica Žebre in učitelj Odlasek. Ta prvi izlet dobrepoljskih otrok se je začel na gradu, nato so obiskali šentjaponsko cerkev, stolnico, frančiškansko cerkev, cerkev Srca Jezusovega, kinematograf, muzej in Tivoli. Ogledali so si tudi I. mestno ljudsko šolo. Učenci so se veselili vrnil domov, saj je eden od njih imel harmoniko, kaplan je kupil otrokom žemlje in malinovec, za ostale stroške pa je vse prispeval Fran Jaklič. Na dan prvega svetega obhajila, 5. julija, je začelo rahlo deževati. Ljudje so se po dvomesečni suši oddahnili, ker je bilo konec vsakodnevnih voženj vode iz Ponikev, Podpeške jame in Dulaje jame. Mnogi so začeli v času suše govoriti, da bi bilo dobro imeti vodovod. Šolski vodnjak (med obema šolama) je bil dovolj globok, tako da ni primanjkovalo vode. Pouk se je zaključil 15. julija. Statistični podatki za to šolsko leto so bili sledeči:

Vsakanjo šolo (od prvega do šestega razreda) bi morale obiskovati 281 dečkov in 254 deklic, obiskovalo jo je 273 dečkov in 243 deklic. Ponavljalno šolo (dve leti) bi morale obiskovati 81 dečkov in 64

22 Stavba Kmetijskega društva je bila zgrajena 1901. Še danes je to mogočna stavba v centru Vidma.

23 Prvič se omenja dramski krožek na Ljudski šoli Dobropolje.

24 Vir: Mestna knjižnica Grosuplje, enota Dobropolje.

25 Kolavdacija – danes bi to besedo lahko poimenovali tehnični prevzem šole.

deklic, obiskovalo jo je 76 dečkov in 64 deklic. V hribski oddelek pa so hodili vsi – torej 17 dečkov in 23 deklic. Skupen obisk je bil v tem letu izredno dober – 96,58 %. Kar 27 % vseh šoloobveznih otrok od prvega do šestega razreda pa ni ob koncu leta doseglo uspeha, ki bi jih popeljal v višji razred. Med počitnicami se je nadučitelj preselil v novo stanovanje v novi šoli.

Šolsko leto 1908/09 se je začelo 16. septembra s sveto mašo in blagoslovom šole, ki ga je opravil župnik Ramoveš. Med mašo je bil poudarek na razlagi pomena blagoslova, nato pa je v učilnici poleg nadučiteljevega stanovanja blagoslovil križe. Župnik je blagoslovil celo šolsko stavbo in tako se je lahko pouk v novi šoli tudi uradno začel. Iz Idrije je prišel 19. septembra učitelj **Franc Tratnik**, ki je na šoli ostal do konca februarja, ko je odšel za vodjo šole v Črni Vrh nad Idrijo. Že konec septembra je bil prvi nadzor na šoli, ko je na konferenci okrajni kočevski nadzornik Maier učitelje vzpodbujal, da naj dajo več poudarka branju, pisanju in računstvu.

Omeniti velja tudi zanimiv dogodek, da so v organizaciji Slomškove zveze²⁶ postavili na dobrepoljskem pokopališču manjši nagrobnik nadučitelju Štefanu Primožiču. Govor je imel nadučitelj Slapšak, vodja Slomškove zveze, spomenik pa je odkril nadučitelj Ivan Štrukelj.

Ker so v prvih novembrskih dneh kar trije učenci umrli zaradi škrlatinke, je prišel okrajni zdravnik iz Kočevja, ki je za 12 dni zaprl šolo. Kako žalostno je pogledati v župnijsko mrliško knjigo, kjer je do 13. novembra zabeleženih kar dvanajst smrti otrok (predšolskih in učencev). Najhuje je bilo pri družini Hren v Podpeči, kjer so zaradi škrlatinke umrli trije otroci. Okrajno glavarstvo je podaljšalo zaprtje šole do konca novembra. Čeprav se je 1. decembra začel pouk, je bilo doma še veliko otrok, saj se mnogi še niso pozdravili. Konec marca in v začetku aprila je za to tedaj nevarno boleznijo umrlo še šest učencev tukajšnje šole.

Dobrepoljsko izobraževalno društvo je 3. januarja 1909 ustanovilo odsek Telovadnega društva **Orel**. V odbor so bili izvoljeni vsi trije učitelji: Štrukelj, Odlasek in Tratnik. Sredi januarja so pričeli s prvo vadbo, ki se jo je udeležilo nad 70 mladeničev. Šola se je okrepila z novima učnima močema 28. februarja. Tedaj je namesto učitelja Tratnika prišla učiteljica **Stanislava (Slava) Rogel** iz Tomišlja. Tu je ostala do 1. avgusta 1911, ko je bila imenovana v Boštanj. Isti dan pa je prišla nadomeščat Ivanko Jaklič - Arko, ki je odšla na brezplačni dopust zaradi poroda, še učiteljica **Adela Martinc**. V marcu je bil prvi roditeljski sestanek v tem šolskem letu. Kljub slabemu vremenu se ga je udeležilo skoraj 200 ljudi. Nadučitelj je govoril predvsem o pomanjkanju vzgoje, saj se daje poudarek le še znanju in bogastvu, kaplan pa je vzpodbujal starše, naj se doma s hčerami in sinovi več pogovarjajo o pouku in vzgoji. Drugi roditeljski sestanek je bil 23. maja. Nadučitelj je ljudi vzpodbujal k varčevanju, saj je bila tedaj na novo urejena poštna hranilnica na Vidmu. Sledil je še govor učiteljice Antonije Virk o pokorščini. Učenci so se staršem predstavili z **zborom** pod vodstvom učiteljice Slave Rogl ter z recitacijami. Ob koncu je sledila še igra: Majniška kraljica v izvedbi učenk šestega razreda – Drobnič, Rotar, Jakše. Ob koncu so starši zbrali 3 krone in 54 krajcarjev za nakup peska, ki se je razsul pred šolo. Ta prostor je služil kot igrišče.

Učiteljica Ivana Jaklič - Arko je bila upokojena 11. 4. 1909 po šestnajstih letih službovanja na tukajšnji šoli. Do leta 1913 je rodila še dve hčerki. God svetega Alojzija so učenci že po tradiciji proslavljali pri svetem Antonu. Malinovec za veselico sta darovala gostilničar Čelofiga²⁷ in kaplan Baloh, češnje pa je otrokom kupil župnik Ramoveš. Ob koncu šolskega leta so uvedli še eno novost. To je bila šolska raz-

²⁶ Fran Jaklič: O, ta testament! Mohorjeva družba, Celje, 1995, stran 250. Fran Jaklič je leta 1900 ustanovil in vodil Slomškovo zvezo in Slovenskega učitelja, ki je bila katoliško usmerjena revija za učitelje. V Slomškovi zvezi je bil sila aktiven tudi pokojni nadučitelj Štefan Primožič, ki naj bi po izvolitvi Frana Jakliča za poslanca v dunajski državni zbor postal glavni urednik Slovenskega učitelja.

²⁷ Danes je na tej lokaciji gostilna Brdavs.

stava 11. julija. Razstavili so najlepših 70 ročnih del (prtički, vezanine ...) ter 354 zvezkov. Razstavo so si ogledali vsi učenci in precej ljudi. Šolsko leto se je končalo s sveto mašo in razdelitvijo spričeval 15. julija.²⁸

Število učencev v šolskem letu 1908/09

Razred	Dečki	Deklice	Skupaj	Umrlo	Uspeh %
1.	51	39	90	3	70
2.	49	33	82	1	77
3.	59	51	110	5	73
4.	29	47	76	0	80
5.	31	25	56	0	41
6.	18	12	30	1	100
Skupaj 1. – 6.	237	207	444	10	73,5
Oddaljeni razred	21	16	37	0	/
Ponavljalni 1. letnik	41	46	87	0	/
Ponavljalni 2. letnik	21	32	53	0	
Skupaj	320	301	621	10	

Naj citiram še nekaj zanimivosti iz Letnega poročila šestrazredne mešane ljudske šole Dobrepolje za šolsko leto 1908/09:²⁹

1. »Ne trdim, da so učenci naše šole drugačni kakor drugod. Poredni, nagajivi, razposajeni, včasih malo leni, večkrat preveč živi, včasih seveda tudi pridni. Žal, da je zadnjih veliko premalo. Nekateri so že taki, kakor iskra in živo srebro. Kar nič ne morejo biti pri miru niti v šoli niti na cesti in menda doma tudi ne, ker ni zanje nobena obleka dovolj trdna. Toda, dragi oče, draga mati, ne mislite, da imamo v šoli samo take tepčke. Imamo tudi marljive, krotke, dobrohotne, blage, pobožne, vljudne učence in učenke. Poznam učence, ki nikoli ne pozabijo na večerno in jutranjo molitev, se v cerkvi prav lepo obnašajo, na cesti pozdravljajo ljudi in doma so pridni. Znane so mi deklince, ki doma materam skrbno pomagajo v hiši, kuhinji in tudi na polju, kakor bi bile že po dvajset let stara dekleta. Da, da! Nimamo samo osata v šoli, tudi lepih cvetic – vijolic ne pogrešamo. Daj bog, da bi že kmalu iztrebili plevel in osat, kar bi bilo nam in vam v veliko čast in korist.«

2. Učiteljica četrtega razreda je zapisala: »V tem letu sem imela trudapolnega dela dovolj; kajti pomisliti se mora, da so ti učenci prišli iz tretjega razreda, ki je lansko leto štel 105 otrok! Uspehi seveda niso tisti, ki bi morali biti. Vzrok: slab material in nekaj takih razposajencev, ki jim ni para! Vedno se mi je bilo bati, da mi ti kragulji ne pokvarijo vsega razreda. Kljub temu pa je bilo vendar nekaj dečkov in deklic pridnih.«

3. Učitelj šestega razreda je zapisal: »Vedenje v šoli in izven šole učencev tega razreda še ni bilo preveč nerodno. Vendar brez kazni pa tudi ni šlo. Včasih je imel ta ali oni preveč nabrušen jeziček, večkrat prevroč kri, ki mu jo je bilo treba nekoliko ohladiti, tudi se je večkrat ta ali oni kam zazijal in ni pozdravljaval srečujočih ljudi.«

²⁸ Za to šolsko leto je šola prvič izdala letno poročilo.

²⁹ Letno poročilo šestrazredne mešane ljudske šole Dobrepolje 1908/09. URN:SI:DOC-C2WDYRLF iz <http://www.dlib.si>

4. Nadučitelj piše o ponavljalni šoli: »Pri nas se je začela šele meseca novembra in traja do konca februarja. Obiskovati pa morajo šolo dečki po trikrat na teden, deklice pa po dvakrat, vsakokrat po dve uri. V tej šoli se ponavlja in izpopolnjuje, kar so se že učili v vsakdanji šoli. Letos smo se posebno učili praktičnih reči. Omenjam le pošne tiskovine: nakaznico, spremnico, položnico itd. Ta šola je tudi po spolu razdeljena na deško in deklisko.«

5. Za oddelek za oddaljene (hribska šola) pa učiteljica Frančiška Žebre piše: »V ta oddelek pohajajo učenci iz vasi: Hočevja, Hriba, Ilove Gore, Brezja in Vodice. Učenci pohajajo v šolo le trikrat na teden, in sicer le od 15. septembra do konca oktobra in pa od marca do konca šolskega leta. Vsakokrat so po tri ure v šoli. Tudi jim je dovoljeno, da se vpišejo šele po 8. letu starosti. Uspehi oddelka niso veliki, vendar se nekateri nadarjeni nauče v šestih letih prav gladko čitati. Obiskovanje šole je pa nekoliko bolj neredno.«

Šolska stavba, ki je bila dokončana leta 1908, je sedaj namenjena sedežu Občine Dobropolje in matičnemu uradu.³⁰

Šolsko leto 1909/10 se je začelo z mašo 17. septembra. V razredih od prvega do šestega je bilo 430 učencev. Učenci so v času misijona od 26. septembra do 4. oktobra imeli pouka prosto. Na šolo je prišel kot učitelj 27. septembra **Matej Peterlin**, ki je bil doma na Velikih Poljanah. Pred prihodom v Dobropolje je učil v Radovici in bil nadučitelj v Studencu na Dolenjskem. Za Dobropolje je zaprosil zaradi bližine doma, saj je upal, da se bo na tak način rešil jetike. Že konec oktobra je odšel na bolniški dopust, službo v Dobropolju pa je prenehal 17. junija 1910. Že čez 12 dni je umrl. Pogreba so se udeležili vsi učitelji in učenci iz Dobropolja.

Za razvoj šole je gotovo pomemben mejnik **5. oktober 1909**, ko sta iz četrtega razreda nastala dva oddelka. Namesto obolelega učitelja Mateja Peterlina je 7. novembra prišla na šolo **Janja Bertoncelej**.

³⁰ Foto: Tamino Petelinšek, v času koronavirusa, marca 2020.

Že 26. oktobra je bil Vrhušček - Grmada vsa zasnežena. V učilnicah je bil mraz, v šoli pa ni bilo drv. Prvi sneg je zapadel 19. novembra. Čez dva dni je bil v Kmetijski zadrugi sestanek kmetov, kjer se je med drugim razpravljalo tudi o organizaciji pouka oziroma ogrevanja na šoli. Veliko besed proti šoli sta izrekla kopoljski župan Mustar in podgorski župan Zevnik, ki sta osebno nasprotovala vodji šole. December je bil na srečo dokaj topel, saj je bil po mnogih letih božič brez snega. Januar in februar sta bila snežena. Drv za kurjenje peči v učilnicah je začelo primanjkovati 23. februarja, ko so bile ogrevane le štiri učilnice, v ostalih pa je bila temperatura od 8 do 10 °C. Drv niso pripeljali iz Kopolj, ker je to prepovedal župan. Otroci so zaradi mraza v učilnicah bili nekaj dni doma. V januarju je umrla ena učenka, v aprilu pa še dva učenca.

Maja se je roditeljskega sestanka udeležilo le 20 žena, saj je na njemu nadučitelj govoril o zamudah, ki močno poslabšajo znanje otrok. To je bil čas, ko je vsaj tretjina otrok neredno hodila k pouku. Nekateri so doma pomagali, drugi pa tudi lenarili. Vodstvo šole je 19. junija prvič priredilo dobrodelno šolsko veselico. Na njej so učenci peli, deklamirali, imeli so tudi tombolo. Izkupiček je bil 32 kron. K temu denarju je še Fran Jaklič primaknil 20 kron in tako je bilo vse finančno pokrito za otroško rajanje na dan njihovega zavetnika svetega Alojzija na Zdenski rebri. Tam ni manjkalo kruha, malinovca in češenj.

Člani Orla so se 3. julija predstavili v veščinah, ki so jih pridobili preteklo leto. Šolska razstava je bila 10. julija. Na njej je bilo prikazanih nad 300 izdelkov dekljskih ročnih del. Obiskalo jo je veliko ljudi, nekateri se kar niso mogli načuditi izdelkom učenk. Isti dan je bil blagoslovljen gasilni dom na Vidmu, v večernih urah pa je bila na Vidmu ustanovljena podružnica Slovenske straže. Na ustanovnem sestanku so govorili: kaplan Orehek, bogoslovec Žgajnar s Ceste, nadučitelj Štrukelj in državni poslanec Fran Jaklič.

Šolsko leto se je zaključilo kot običajno z mašo in razdelitvijo naznanil. Tudi to leto so odšli trije dečki v gimnazijo, nekaj učenk pa je odšlo v mestne šole v Ljubljano. Kljub tem lastovicam pa je bilo tedaj dobrepoljsko šolstvo še precej klavarno, saj ni bilo urejeno niti ogrevanje učilnic v zimskem času. Tudi za knjižnico se je sredstva dobilo le s težavo. V zimskem času ceste niso bile pluzene, do šole so vodile gazi, ki so jih napravile sani. Zdravstvo je bilo na nizkem nivoju in žalostno je listati po knjigah, kjer je zabeleženo vse preveč smrti predšolskih in šolskih otrok. Še najhujše pa je, da so v tem času nekateri vplivni ljudje v posameznih vaseh videli v učiteljih zlo, ki jim lahko z učenjem otrok odpelje ceneno delovno silo. Vendar toka napredka, ki se je začel s prihodom Frana Jakliča v Dobropole, ni bilo moč več zaustaviti. Na Vidmu je nastalo poleg šole in Kmečke zadruge še tretje žarišče razvoja, to je pri Štihovih, ki so imeli veliko dvorano za kulturne prireditve. Jožef Šteh je kot šolski nadzornik gotovo pripomogel, da se je kolesje šolskega razvoja s pomočjo mnogih učiteljev in deželnega ter državnega poslanca Frana Jakliča začelo hitreje obračati.

Število učencev 1910 do 1918:

Šolsko leto Razred	1910/11	1911/12	1912/13	1913/14	1914/15	1915/16	1916/17	1917/18
1.	97	115	114	96	60	62	63	67
1. b	0	0	0	0	59	59	57	62
2.	80	76	80	88	86	91	95	102
3.	73	86	75	77	86	83	51	61
3. b	0	0	0	0	0	0	52	61
4.	85	44	85	37	65	58	60	78
4. b	0	43		40	0	0	0	0
5.	59	65	53	44	51	37	40	45

Šolsko leto Razred	1910/11	1911/12	1912/13	1913/14	1914/15	1915/16	1916/17	1917/18
6.	37	31	29	26	26	29	19	26
Hribski oddelek	34	38	42	36	34	29	32	42
SKUPAJ	465	498	478	444	467	448	469	544
Napredovalo v %	76	82	72	74	76	68	61	70
Ponavljalna šola	75	94	127	104	110	121	122	111
Skupaj vseh učencev	540	592	605	548	577	569	591	655
Umrli učenci	1	4	0	0	0	1	0	1

Šolsko leto 1910/11 se je začelo 16. septembra. Šola je po štirih mesecih dobila novo učiteljico **Ružo Jeraj**, ki je začela s poučevanjem 4. oktobra. S 1. 11. se je začela ponavljalna šola. Sneg je presenetil 19. novembra, zato je ta dan prišlo v šolo le 20 učencev. Božične počitnice so se začele s postnim dnem 24. decembra. Ker pa so bile učilnice na novega leta dan premalo ogrete, so za nekaj dni prenehali s poukom. Isto se je zgodilo med 21. in 25. januarjem 1911. To se je za nekaj dni ponovilo tudi konec februarja. Drva za kurjavo so se vsako leto pobirala po vaseh. Pri mnogih hišah niso imeli drv niti za doma, zato je pogosto nastal problem ogrevanja šole. V dobropoljski šoli se je 19. 2. prvič organiziral gospodinjski tečaj. Tečaj je obiskovalo 22 deklet. Med drugimi sta tečaj obiskovali dve učiteljici iz Vidma ter učiteljici iz Kamnika in Besnice. Ker je bil ta tečaj skrajšana oblika gospodinjске šole, ki ga je načrtovala vlada dežele Kranjske, je 19. 3. 1911 prišel na obisk »na videl« **deželni glavar Fran Šuklje**. V tečajni obliki so poučevali priznani strokovnjaki s področja sadjarstva in priprave jedi iz sadja, živinoreje in mlekarnstva ter zdravstva v družini. Tečaj se je končal v velikem tednu, 11. aprila, nekaj dni pred veliko nočjo. Predstavniki katoliških učiteljev Dolenjske, ki so bili člani Slomškove zveze, so 6. 6. 1911 prvič imeli srečanje v Dobropolju. Najprej so bili pri svetem Antonu pri maši, nato pa so imeli predavanje o združništvu in poučevanju sadjarstva ter gospodinjških del v ljudskih šolah. Tretjo nedeljo v maju so imeli prvo sveto obhajilo. Prvič so lahko pristopili tudi učenci tretjega in drugega razreda ter učenci, ki so ponavljali prvi razred.

Na predvečer volitev v dunajski državni zbor 13. 6. 1911 »je tukajšnje ljudstvo in Orli Jakliču priredilo lepo serenado z bakljado.« V začetku julija so imeli proslavo, na kateri so zbirali sredstva za plačilo knjižice Letno poročilo za šolsko leto 1908/09. Nabrali so 25 kron in 20 krajcarjev. Omeniti velja, da župani niso bili naklonjeni izdaji letnega poročila ob koncu šolskega leta. Predvsem v mestnih in tržnih naseljih so šole imele dovolj sredstev, da so vsako leto izdale poročilo, ki ga je priporočala deželna vlada za vsako šolsko leto. Ob koncu šolskega leta je bila učiteljica Ruža Jeraj premeščena v šolo Veliki Trn pri Krškem. Na njeno mesto je prišel z novim šolskim letom **Franc Keržič** iz Žabnice pri Kranju. Konec avgusta je bila premeščena v Boštanj tudi učiteljica Slava Rugelj. Zadnjo polovico julija in ves avgust je bila velika suša. Jesenski pridelki so bili skoraj uničeni. V Dobropolju je prišlo 28. 8. 1911 skoraj 3000 vojakov. Poveljstvo in bolniško sobo so naselili v šolske učilnice. Tu so ostali nekaj dni. Zaradi pomanjkanja vode so bile velike težave. Celo struga Rašice je bila na območju občine Dobropolje v celoti suha.

Na šolo naj bi pred začetkom šolskega leta 1911/12 prišel **Jožef Jark**, učitelj iz Loškega Potoka. Ker pa v Dobropolju ni dobil stanovanja, je odšel poučevat v Novo mesto. Zaradi pomanjkanja učiteljev je bil v nekaterih oddelkih pouk le poldneven. Namesto njega pride **Viktor Schweiger**.³¹ V Kompoljah in Podgori je pri večini hiš, kjer so uporabljali vodo iz Kompoljske (Dulaje jame), konec septembra 1911 izbruhnila legionela. Po štirih smrtih iz teh dveh vasi so vsem učencem iz obeh vasi prepovedali

31 Učitelj Viktor Schweiger se je običajno podpisoval **Slavko** Schweiger. Bil je velik poznavalec petja.

obiskovanje šole. Ta prepoved se je končala šele 29. 1. 1912. Prvi sneg je pobelil vrh Vrhuščka³² že drugega oktobra. V zimskem času so učenci pogosto zbolevali za škrlatinko. Štirje učenci so celo umrli. Konec marca je delo na šoli zaključil učitelj Jožef Odlasek. Prevzel je delo nadučitelja v Domžalah. Na njegovo mesto je prišla učiteljica **Ivana Mrhar**. Kot vsako leto so imeli sredi maja prvo obhajilo in ob godu svetega Alojzija proslavo. Konec junija je bila po štirih letih birma. Zakrament je prejelo preko 500 učencev, birmovalec je bil škof Anton Bonaventura Jeglič. Šolsko leto se je končalo 8. julija z mašo, zahvalno pesmijo in cesarsko himno. Po razdelitvi spričeval so se začele dvomesečne počitnice. Učiteljica Antonija Virk je dobila dekret, da bo z novim šolskem letom premeščena na deklško šolo v Ribnico. V avgustu 1912 je bila vojaška divizijska vaja. Poveljstvo s poljsko bolnišnico je imelo svoje prostore v učilnicah.

V novem šolskem letu je začela poučevati **Karla Kramar**. Ob 50. obletnici smrti Antona Martina Slomška je bila 24. 9. 1912 ob osmih sveta maša, nato pa je bila v Štihovi dvorani proslava, na kateri je govoril nadučitelj Ivan Štrukelj. Na prireditvi je bilo veliko recitacij, zbor pa je prepeval Slomškove pesmi. Na proslavi sta bila poleg župnika Andreja Ramoveša in kateheta tudi državni poslanec Fran Jaklič in krajevni šolski nadzornik Jožef Šteh.³³ Učenci so prejeli spominsko podobico in knjižico s Slomškovimi pesmi ter besedili. V začetku oktobra je zapadel sneg, nastopil je mraz, šola je bila brez drv, zato za nekaj dni ni bilo pouka. V oktobru so se vsi učenci udeležili pogreba očeta učencev, ki sta ga blizu Krajčkovke gostilne z nožem umorila dva pijana mladeniča. Kmet se je s svojo hčerko vračal iz Podpeči, kamor je šel kropit mrliča. Mnogo lepši dogodek je bil v začetku novembra, ko se je učitelj Viktor Schweiger poročil z domačinko Gizelo Brdavs. Božične počitnice so bile to leto že od 21. decembra do vključno 1. januarja 1913. Konec aprila je nadučitelja Ivana Štruklja kot začasni vodja šole zamenjal učitelj Franc Keržič. Ivan Štrukelj je bil imenovan na visoko deželno mesto šolskega nadzornika za novomeški in črnomaljski okraj. Na izpraznjeno učiteljsko mesto je prišla učiteljica **Karolina Kleč**. V začetku julija so bili učenci prvega razreda cepljeni proti kozam. Sredi julija se je šolsko leto končalo.

Z novim šolskim letom 1913/14 je na šolo prišel učitelj **Viljem Mazi** iz salezijanskega zavoda na Rakovniku. Na šoli je poučeval le občasno, večinoma pa je bil na Rakovniku. Na šoli so bili večinoma mladi učitelji, ki so imeli komaj nekaj let pedagoške prakse. Edino Frančiška Žebre je bila že od leta 1897. Konec oktobra se je zaključila hribska šola in naslednji teden se je začela ponavljalna šola. V toku šolskega leta ni bilo posebnih dogodkov. Sredi julija se je šolsko leto končalo. V šolski kroniki je z datumom 2. 8. 1914 zabeleženo: *»Bila napovedana splošna mobilizacija. Na vojsko je odrinilo iz naše fare okrog 300 mož in fantov. V ponedeljek 3. 8. 1914 je bilo žalostno slovo na kolodvoru. Vlaki, ki so vozili bolj pogostoma, in vedno so spremljali svojci vsi objokani svoje drage na kolodvor idoče na bojno polje. Med našimi domačini je zadelo tudi šolskega voditelja Franca Keržiča. Da si ravno vedno energičen, sem opazil pri slovesu solzne oči. Dragi France! Pojdi kamor te žene dolžnost in vrni se ravno tako čvrst in zdrav, kakor odhajaš. Bog Te spremljaj! Sto in sto grlj je zavriskalo – vlak je odpeljal naše drage tja – tja na ruske poljane ...«*

32 Vrhušček se je vse do sredine petdesetih let prejšnjega stoletja imenoval najvišji vrh nad Podgoro. Tedaj so ga preimenovali v Grmado, hkrati pa z imenom Vrhušček poimenovali vzpetino med Kamen vrhom in Grmado.

33 Jožef Šteh je bil posestnik in trgovec, ki je bil mecen dobrepoljske kulturno-izobraževalne dejavnosti. V svoji hiši je zgradil tudi veliko dvorano, ki je služila za dejavnosti Bralnega društva in prireditev v kraju.

Znamkice, ki so jih ljudje dobili, če so dali prispevek ob zbiranju vojnih posojil.³⁴

Pouk v šolskem letu 1914/15 se je začel šele po vseh svetih, to je 3. novembra. Učitelji so v septembru in oktobru sodelovali v Rdečem križu in Slomškovem odboru. Tajnik je bil Viktor Schweiger, ki je od avgusta 1914 nadomeščal šolskega upravitelja Franca Keržiča. Učiteljice so pomagale pri hišah, kjer je primanjkovalo moških pri spravlilu pridelkov (ličkanje koruze, pobiranje repe, korenja, sušenje sadja). Prav tako so bile razporejene po posameznih vaseh, kjer so pobirale denarne prispevke za revnejše družine. V Dobrepolju se je nabralo 170 kron in 24 krajcarjev.³⁵ Z začetkom pouka v novembru 1914 je imela šola deset učiteljev, vendar jih je bilo na šoli le šest. Zato je bil pouk predvsem poldneven. Fran Jaklič je bil državni poslanec, nadučitelj Ivan Štrukelj je bil kljub temu, da je bil imenovan za šolskega nadzornika v novomeškem okraju, mobiliziran. Prav tako je bil mobiliziran nadučitelj Franc Krežič. Začasni vodja šole je postal Viktor Schweiger. Tudi učitelj Viljem Mazi je bil mobiliziran. Na šolo je prišel le en nov učitelj – **Rudolf Pečenič**. Oddelek za oddaljene to jesen sploh ni imel pouka. S poukom so začeli šele 8. marca 1915. Pouk bi moralo obiskovati 50 učencev, običajno pa je prišlo le nekaj učencev. Sredi januarja je moral v vojašnico na usposabljanje Slavko Schweiger. Za en mesec se je na šolo vrnil državni poslanec Fran Jaklič. Ponavljalna šola se je končala že 26. februarja. Pomanjkanje učiteljev je bilo na vseh šolah, ker je bila več kot polovica moških učiteljev mobiliziranih. Z videmske šole sta bili 24. aprila začasno posojeni na dekliško šolo v Ribnici učiteljici Karla Kramar in Ivanka Merhar. Šolsko leto se je končalo že 15. junija 1915.

Tudi naslednje šolsko leto 1915/16 se je začelo z dodatno mobilizacijo. Mobiliziran je bil učitelj Rudolf Pečenič. Na šolo je prišla **Ivana Lovšin**. Ob začetku šolskega leta je bilo na šoli le šest učiteljev za devet oddelkov. Šolski vodja Slavko Schweiger je bil od okrajnega glavarstva v Kočevju imenovan za zaupnika pri raznih administrativnih delih za potrebe vojske. Tako je bil že sredi oktobra odstoten zaradi popisovanja žita in mlinskih izdelkov. Če so bile vse učiteljice zdrave, je bilo na šoli le pet delovnih moči namesto enajstih. Učitelj Schweiger je bil tudi med šolskim letom večkrat odsoten. Konec januarja 1916 je prišla na šolo poučevati Marija Drobnič. V maju so po vseh vaseh cepili vse prebivalce proti kozam. Prvič se v kroniki omenja, da so se procesije ob svetem Rešnjem telesu udeležili vsi učenci. Šolsko leto se je zaključilo 12. julija 1916.

³⁴ Gradivo mi je za preslikavo posodila leta 2014 pokojna Marija Bradač iz Zdenske vasi.

³⁵ Leta 1914 je bila vrednost krone približno štiri evre. Vdova je za padlim možem prejela 6 kron mesečno vdovske pokojnine.

Vojak Franc Klinc iz Zdenske vasi, v času dopusta pred domačim kozolcem leta 1916.³⁶

Ob začetku šolskega leta 1916/17 je iz šole odšla učiteljica Marija Drobnič. Začela je poučevati v Šmihelu pri Novem mestu. Na njeno mesto je prišla **Pavla Trefalt** iz Drage pri Loškem Potoku. V oktobru so učitelji po vaseh zbirali sredstva že za četrto vojno posojilo. Tudi pri ljudeh se je čutilo pomanjkanje denarja. V jeseni je moral učitelj Schweiger po vaseh popisovati pridelek krompirja. Sredi decembra ni bilo pouka za dva dni, ker so morali učitelji po vaseh zbirati sredstva za peto vojno posojilo. Po vaseh so zbirali tudi železo in ostale kovine za potrebe vojske. Konec februarja je bila na šolo v Šentrupertu premeščena učiteljica Karla Kramar. Prav tako je bila učiteljica Ivana Lovšin premeščena v Sodražico. Na šolo pa je prišla iz Kolovrata Marija Šketelj. Zadnjo tretjino januarja ni bilo pouka. Zapadlo je veliko snega, pa tudi večina učencev ni imela primernih čevljev za takšen sneg. V času vojne se je dogajalo, da so imeli pri hiši le ene čevlje, otroci so si jih vsak dan izmenjali za šolo. Mlajšim so zaradi prevelikih čevljev noge ovili v »fece«, krpe, ki so jih narezali iz odsluženih oblek. Konec februarja je v šolo v Strugah odšla učiteljica Ivana Merhar, na njeno mesto pa je bila dodeljena **Marija Maurin**, učiteljica iz Novega mesta. V februarju je učitelj Schweiger popisoval seno in slamo, v marcu pa žito, fižol in ostale pridelke. Konec aprila so se učenci srečali z vojaki, ki so bili tedaj na dopustu, v začetku junija so drugič sodelovali na procesiji svetega Rešnjega telesa, praznik svetega Alojzija, 21. junija, pa so praznovali s sveto mašo brez veselice. Zato pa ta dan niso imeli pouka. Šolsko leto se je končalo 14. julija. Konec avgusta je bila učiteljica Marija Maurin premeščena v šolo v Dragi. Prav tako je bila premeščena Pavla Trefalt v Faro. Na šolo so bile za nadomeščanje **dodeljene Bogomila Zupanec, Gabrijela Jakše in Berta Podboj**. Ob začetku šolskega leta 1917/18 je bil na šoli vodja Slavko Schweiger, poleg njega pa je poučevalo še šest učiteljic. V prvi polovici leta **1917** so v vseh cerkvah pobrali zvonove za potrebe izdelave smrtonosnega orožja. Ostala sta le mala zvana pri svetem Antonu in svetem Miklavžu.

³⁶ Gradivo mi je za preslikavo posodila leta 2014 pokojna Marija Bradač iz Zdenske vasi.

Ponavljalna šola se je začela šele 16. novembra, ker je bil Viktor Schweiger ponovno zadržan zaradi popisovanja živil. Ker do 22. novembra občine še niso zbrale drv za šolo, so bile učilnice hladne, zato se je začasno prekinil pouk. Zimski čas je minil v znamenju poročil o smrtnih žrtvah na bojiščih. Prvič pa se omenja, da je bilo v župnijski cerkvi 5. aprila celodnevno čaščenje svetega Rešnjega telesa. Učenci so šli v cerkev, nato pa so imeli prost dan. V začetku junija 1918 je šolo zapustila učiteljica Bogomila Zupanec. Vodja šole Schweiger pa je bil več dni v juniju odsoten zaradi urejanja razne vojne dokumentacije in izobraževanja za že osmo vojno posojilo. Šolsko leto se je zaključilo s sveto mašo in razdelitvijo spričeval 13. 7. 1918. Ob zaključku je bilo že čutiti, da se vojna bliža koncu. O tem so pripovedovali prvi srečneži, ki jim je uspelo priti iz ujetništva na vzhodni fronti.

VIŠNJA GORA V ČASU KAPITULACIJE TREH DRŽAV (1941–1943–1945)

Franc Godeša *

V času II. svetovne vojne smo tudi v Višnji Gori doživeli kapitulacije – razpade treh držav v razdobju štirih let, od 17. aprila 1941 do 8. maja 1945. Kako so potekali ti dogodki v Višnji Gori, opisujejo tudi pisci spominov in kronike, in sicer vojak, sodnik in župnik. Dodal bom tudi nekaj lastnih spominov in nekatere zgodovinske podatke ter posledice posameznih kapitulacij v Višnji Gori.

1. Kapitulacija Kraljevine Jugoslavije – 1941

Dr. Dragiša Cvetković, predsednik vlade Kraljevine Jugoslavije, je 25. marca 1941 podpisal pristop države k trojnemu paktu. Ljudstvo se je zgrnilo na ulice Beograda in drugih jugoslovanskih mest ter protestiralo z znano parolo: »Bolje rat nego pakt.« Sledil je oficirski puč in vlado je prevzel general Simović.

Hitler je zaradi dogodkov v Beogradu ukazal napad na Jugoslavijo, ki se je začel na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, z bombardiranjem Beograda. Začela se je II. svetovna vojna tudi na ozemlju Kraljevine Jugoslavije, katere vojska je 17. aprila 1941 podpisala brezpogojno kapitulacijo.

a) Spomini vojaka

Tone Fajfar, kasneje kot krščanski socialist soustanovitelj Osvobodilne fronte slovenskega naroda 27. aprila 1941 (dejansko 26. aprila), je opisal kapitulacijo Kraljevine Jugoslavije v svoji knjigi »Odločitve«.

Kot vojak rezervist se je na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, nahajal v mitralješkem bataljonu Triglavske divizije na Polici nad Višnjo Goro. Tu so vojaki zvedeli, da so nemška letala bombardirala Beograd in da se je začela vojna. Tedaj so nemški bombniki napadli radijsko postajo v Domžalah in nekaj skladišč v Zalogu. Njegova enota se je nato na lojtrskih vozovih z volovsko vprego premaknila na Peščenik in se nastanila v posameznih hišah. S skupino vojakov se je nahajal v gostilni »Pri Jurju«, kjer jim je Jurjeva mama, gostilničarka, kuhala čaj in zaskrbljeno vzdihovala: »Ubogi ljudje, kaj boste morali pretrpeti.« Iz ljubljanske smeri so prihajale kolone vojakov, med njimi tudi vojaška godba, ter se pomikale naprej proti Višnji Gori in Dolenjski. Na veliki petek, 11. aprila, je do njih prišla vest, da so v Zagrebu ustanovili Nezavisno državo Hrvatsko (NDH). Na kolodvoru v Višnji Gori se je začelo plenjenje vagonov železniških vlakov, ki so prevažali različne pridelke (jajca, lešnike, orehe, pomaranče, rozine, moko, vino itd.), predvsem iz Grčije, namenjene za izvoz na zahod. Začel se je razkroj jugoslovanske vojske. Cele gručice vojakov so nato prihajale iz smeri Novega mesta proti Ljubljani na vozovih, kamionih in peš. Oficirji so začeli zapuščati vojsko. Vojaki so odmetavali orožje. Tudi sam se je odpravil proti Polici ter si tam pridobil civilno obleko ter prisedel na lojtrski voz, ki je peljal vojake proti Ljubljani. Ko se je prikazal ljubljanski grad, je videl, da nad njim plapolala bela zastava – znamenje predaje središča slovenskega naroda. Na dolenski mitnici so jih ustavljali policaji in jih usmerjali v kasarne, kjer so izvajali vpis v Narodno legijo.

Narodni svet, ki je bil 11. aprila 1941 ustanovljen v Ljubljani iz predstavnikov legalnih strank, je tedaj izdal proglas, s katerim je pozval Slovence na red in mir ter proti uporabi orožja zoper tujo silo in za vključitev v Narodno legijo.

---

* Franc Godeša, pravnik v p., Poljanski nasip 32, 1000 Ljubljana.

Jugoslovanski kraljevi vojaki pa so se sicer uprli nemški vojski na severni meji ter pri tem utrpeli 212 žrtev. V sami Višnji Gori ni bilo smrtnih žrtev. Vsaj trije naši krajani pa so kot vojaki kraljeve jugoslovanske vojske padli v nemško vojno ujetništvo, in sicer Janko Zadel iz Mlak, Anton Rus iz Leskovca in Janez Nograšek iz Dednega Dola. Domov so se vrnili šele po končani vojni.

b) Spomini sodnika

Dr. Josip Rus je bil sodnik Okrajnega sodišča v Višnji Gori ter tu živel z družino v letih od 1928 do 1934. Kasneje je kot sodnik v Ljubljani večkrat nadomeščal sodnike v Višnji Gori, tu se je nahajal tudi v aprilskih dneh leta 1941. Naj omenim, da je bil kasneje kot predstavnik levega krila Sokola tudi soustanovitelj Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

V svojih spomilih opisuje, kako so komunisti, ki jih Narodni svet kot nelegalno stranko ni hotel vključiti, in drugi prostovoljci z Borisom Kidričem na čelu, 9. in 10. aprila 1941 s kolesi potovali skozi Višnjo Goro proti Novemu mestu z namero, da se tam vključijo v kraljevo jugoslovansko vojsko. Ob tem se spominja tudi Franeta Milčinskega – Ježka, ki je skrbel za smeh in dobro voljo.

Na veliki petek, 11. aprila 1941, je zjutraj telefoniral na bansko upravo v Ljubljani ter spraševal, kdo je sedaj na oblasti. Po daljšem čakanju je dobil odgovor, da gospod ban sporoča, da se ne ve. Nato je sporočil občinskemu tajniku Ignacu Nadrahu, naj skliče občinske odbornike na sejo na kolodvoru, kjer se je tedaj odvijalo plenjenje železniških vagonov. Okoliški prebivalci so se na kolodvor pripeljali kar z vozovi, Višnjani pa s samokolnicami ter nalagali vanje vse, kar se je nahajalo v vagonih. Odborniki so brezuspešno poskušali vzpostaviti red, vendar ljudstva, ki je kričalo, lezlo drug preko drugega in se tudi pretepalo, ni bilo mogoče zaustaviti.

c) Spomini župnika

Franc Vidmar, tedaj župnik v Višnji Gori, je te dogodke opisal v Kroniki župnije Višnja Gora, kot sledi:

»Na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, so nemška letala napadla Beograd ter mesto spremenila v razvaline. Hrvaška se je proglasila za samostojno državo. V par dneh je bila Jugoslavija premagana. V Višnji Gori je bilo na veliki teden polno jugoslovanskega vojaštva, tudi v župnišču je bilo nastanjenih mnogo častnikov. Na veliko sredo, 9. 4. 1941, se je generalštab 6. Dravske divizije premaknil proti Novemu mestu. Za njim pa je ponoči prišlo v Višnjo Goro iz Ljubljane z vso vojaško opremo mnogo vojaštva ter se jih je kakšnih sto nastanilo v poslopih župnišča. Ponoči so vdrli v vinsko klet in shrambo ter popili skoraj vse vino. Ko se je naredil dan, so se vojaki razšli ter pustili za seboj vso bojno opremo in municijo. En vojak je za slovo tudi ustrelil farovškega psa, ki je bil sicer priklenjen na verigo.

Na veliki petek, 11. aprila 1941, je ljudstvo drlo na kolodvor, kjer so ropali železniške kompozicije. Cerkev pa je bila na veliki petek zjutraj, med velikonočnimi pobožnostmi, prazna, ker je vse drvelo za »mamonom« (pohlep po bogastvu) na kolodvor.

Na veliko nedeljo, 13. aprila 1941 pa so bili že nabiti po Višnji Gori nemški plakati, da se mora oddati vse vojaško in privatno orožje in na občini je zaplapolala nemška zastava s kljukastim križem. To je trajalo le nekaj dni, nato je prišlo v Višnjo Goro brez vsakega odpora italijansko vojaštvo. Skozi mesto so šli kot na paradi: spredaj majhni tanki, za njimi bersaljerji na kolesih s čopi petelinjih peres na čeladah, za njimi vojaška vozila s topovi.«

d) Spomini otroka

Kot otrok v sedmem letu starosti se spominjam, da je bilo povsod v Višnji Gori in okolici ogromno konj, ki jih je jugoslovanska vojska uporabljala za vleko topov in za prevoze. Cesta na Veliko Dobravo

in druge stranske ceste so bile napolnjene s topovi, povsod je bilo tudi polno odvržene vojaške opreme, predvsem pušk.

Višnjani so nosili v Ljubljano k sorodnikom jajca, ki jih je bilo polno zapakiranih v zabojnike, in orehe ter pomaranče, kar jim je prišlo prav za velikonočne praznike. Doma pa je še vedno ostalo mnogo jajc, oluščenih orehov in lešnikov ter pomaranč.

Spominjam se tudi, da je bil veliki četrtek, 10. aprila 1941, v Višnji Gori pri Lužarju (to je hiša, kjer sedaj stanuje ga. Ivanka Ambrož) dimniški požar. Kot je bil tedaj običaj, je mežnar zvonil »plat zvon«, vendar je pozabil, da so po velikonočnem običaju zvonovi tedaj »odšli v Rim«. Požar so gasilci pogasili z ročno brizgalno, ki je še vedno razstavljena v gasilskem domu, vodo pa so črpali iz vodohrana ob Valvasorjevem vodnjaku.

e) Posledice kapitulacije Jugoslavije

Po zasedbi Ljubljane, 11. aprila 1941, se je italijanska vojska v naslednjih dneh premikala proti Dolenjski in zasedla tudi mesto Višnjo Goro, ki je ostalo pod italijansko okupacijo vse do kapitulacije Italije 8. septembra 1943. V okoliških vaseh pa ni bilo italijanskih posadk, ker so se tu nahajale večinoma partizanske enote, na Polici pa od oktobra 1942 posadka vaške straže – legionarjev oz. MVAC (prostovoljna protikomunistična milica), ki je bila tudi v Fedranovi hiši na Hudem pri Ivančni Gorici.

Že 15. julija 1941 pa je bilo na Polževem srečanje aktivistov OF, ki so se ga med drugimi udeležili tudi Boris Kidrič, Zdenka Kidrič, Boris Zihlerl, dr. Jože Rus in krajevni aktivisti OF.

Ker ni namen tega prispevka opisovati dogodkov iz italijanske okupacije, naj le omenim dvoje manj znanih zadev. Tako je Vestnik obveščevalnega urada XI. armadnega zbora Italije 21. julija 1941 prinesel novico, da je bil aretiran Josip Turk (to je bil Mesarjev Pepe) iz Višnje Gore, ker se je na vlaku zaničljivo izražal o Italijanih ter pretepel dva kočevska Nemca. Skoraj neznano je tudi, da je bil prvi Višnjan, ki je bil kot talec ustreljen v Gramozni jami v Ljubljani 12. 6. 1942, Alojz Pajk (to je Klofutov Lojz iz Gase). Kot prvi talec iz naše sosesčine pa Ludvik Fedran, brat zdravnika dr. Fedrana iz Hudega, in sicer 29. maja 1942. Imeni obeh se nahajata na spominskih stebrih pred Gramozno jamo v Ljubljani.

Kapitulacija Italije

1. Umik italijanske vojske iz Višnje Gore

8. septembra 1943 je Italija kapitulirala in italijanska vojska je že naslednji dan zapustila Višnjo Goro v smeri Grosupljega in Ljubljane. Med vojno je bilo v Višnji Gori v stavbi sodišča, na starem gradu, v zgradbah okrog železniške postaje, pred železniškim predorom ter v bunkerjih pred železniškim mostom v Veliki Loki okrog 500 italijanskih vojakov. Postojanka MVAC, Prostovoljna protikomunistična milica, je bila od oktobra 1942 na Polici ter je ob razpadu Italije štela okrog 150 mož, manjša posadka MVAC pa je bila tudi v stari Omahnovi hiši pri kolodvoru, kjer je bila sicer italijanska karabinjerska postaja. Njihov poveljnik je bil v jeseni 1943 medicinec Cvetko Praper, sicer mož Jerebove Fanike. Hkrati z Italijani pa so Polico in Višnjo Goro zapustili tudi legionarji ter se usmerili proti Turjaku.

Višnjo Goro je tako že izpraznjeno 10. septembra 1943 zasedla Cankarjeva brigada, ki je pred tem v Ivančni Gorici presenetila bataljon cca 300 legionarjev iz Stične, Temenice in Sela Šumberka ter jih razorožila. Polovica se jih je vključila v Cankarjevo brigado, ostali pa so odšli domov.

2. Partizanska oblast v Višnji Gori

Ljudstvo je izkoristilo razpad Italije in začelo podirati obstoječe bunkerje in barake ter se oskrbovati z lesom in pločevino ter stvarmi, ki jih je pustila italijanska vojska, prvenstveno z živili, ki so bila skladiščena v stavbi sodnije, z vojaškimi oblačili in dekami.

Vendar pa je to brezvladje hitro prenehalo, kajti oblast je prevzel rajonski odbor Osvobodilne fronte, ki so ga sestavljali aktivisti: Ivo Krevs, Miha Novljan, Franc Jamnik, Anton Erjavec, Tone Albreht, Karel Šerek in Anica Prijatelj ter predstavnik partizanske vojske Rado Pušenjak – Prlek. Glavni štab NOV in POS in Izvršilni odbor OF sta 11. septembra 1943 objavila Razglas o splošni mobilizaciji moških oseb od 17. do 45. leta starosti in Razglas o razpisu volitev v Zbor odposlancev slovenskega naroda. Kot piše Novomeščan Bogdan Osolnik v svoji knjigi »Z ljubeznijo skozi surovi čas«, je kot inštruktor Izvršnega odbora OF, zadolžen za stiško območje, nekje po 15. septembru 1943 prikolesaril iz Stične v Višnjo Goro. Tu se je povezal z Ivetom Krevsom, sekretarjem rajonskega odbora OF, in sklicano je bilo ljudsko zborovanje, na katerem so bili na javnih volitvah izvoljeni odposlanci za Zbor odposlancev slovenskega naroda za rajon Višnja Gora. Odposlanci so bili: Janez Kahne, Dedni Dol, Ive Krevs, Višnja Gora, Franc Mehle, Zgornja Draga, Martin Potokar, Spodnje Brezovo, Edo Turnher, Višnja Gora in Alojz Zupanc, Velika Dobrava.

Prva naloga rajonskega odbora je bila priprava mobilizacijskega spiska moških krajanov za mobilizacijo, ki jo je izvajala Cankarjeva brigada. Le-ta je na širšem območju, od Trebnjega do Škofljice, samo v enem tednu mobilizirala okrog 1550 oseb, od tega 519 v stiškem okrožju. Bogdan Osolnik v svoji knjigi piše, da so bili udeleženci zborovanja v Višnji Gori precej zadržani, kajti že nekaj dni se je iz zapadne strani slišalo zamolklo grmenje topov (to je bilo topovsko obstreljevanje gradu Turjak od 14. do 19. septembra 1943).

Razen mobilizacije in volitev pa je bila nato poglobljena naloga rajonskega odbora ustanovitev gospodarske komisije, popis surovin in hrane v trgovinah, popis živine in mlinov ter preskrba partizanske vojske in prebivalstva s prehrano. Skojevke so organizirale pionirsko organizacijo, izvajale so se vaje za kulturne nastope na mitingih in priprave na šolski pouk.

Vendar pa takšno stanje ni trajalo dolgo, že 22. septembra 1943 se je pojavil nov sovražnik. Ob 11.20 je šest nemških štuk – strmoglavcev z letališča Cerklje ob Krki bombardiralo mesto Višnjo Goro ter odvrгло nanj 18 bomb kalibra 100 do 150 kg. Popolnoma uničenih je bilo pet poslopij, večina ostalih, vključno z osnovno šolo, pa poškodovanih.

V Višnjo Goro je nato okrog 3. ure popoldne iz leskovške smeri vdrla kolona 80 nemških vojakov z dvema tankoma, enim oklepnim avtomobilom in z dvema protitankovskima topovoma. Pred tem pa so s težkim orožjem obstreljevali mesto in ga dodatno poškodovali. V tem času v Višnji Gori ni bilo partizanskih enot, aktivisti OF pa so se po bombardiranju umaknili proti Pristavi in Kriški vasi. Ob bombardiranju je bilo takoj ubitih 7 civilistov, dva, pek Alojz Mustar in njegova žena Marija, pa sta bila težko ranjena in odpeljana v bolnišnico v Novo mesto, kjer sta oba umrla. Najbolj žalostno je bilo opravilo pri dvigovanju žrtev in polaganju v krste iz grobih smrekovih desk, ki jih je na hitro izdelal mizar Alojz Kahne. Krste so bile odnesene v cerkev sv. Ane, kjer je cerkveni pod obarvala kri žrtev, ki je tekla iz njih.

Te civilne žrtve bombardiranja so bile: Tonček Aubrecht (1941), Franci Bernik (1936), Alojz Mustar (1911), Marija Mustar (1911), Julka Pajk (1903), Marija Pajk (1942), Slavko Prijatelj (1929) in Alojz Vidmar (1892). Njihova imena so napisana na spomeniku pred Mestno hišo v Višnji Gori in na višnje-gorskem pokopališču, kjer je naveden napačen datum bombardiranja 21. september 1943, pravilno je 22. september 1943.

Ranjencem sta nudila zdravniško pomoč dr. Vinko Hudelist, zdravnik begunec s Koroške, ki je takrat stanoval v Groznikovi hiši pri šoli v mestu, in dr. Gregor Fedran, zdravnik s Hudega pri Ivančni Gorici. Meščani so se nato spravili na popravilo oken in streh. Šipe so dobili pri domačih mizarjih in v Ivančni Gorici, opeko pa iz kabin in zgradbe na kopališču pri Jernejcu, ki je sicer izdeloval cementno opeko. Naj omenim, da so Nemci izropali šolo, v kateri je bilo tudi nekaj orožja in streliva, iz Omahnove trgovine pa so odpeljali dva voza moke in drugih živil. Pozno popoldne so se nato usmerili proti Leskovcu in na izhodišče v Šmartno pri Litiji. Po nekaterih kasneje pridobljenih podatkih naj bi nek nemški vojak, Slovenec iz Celja, v Leskovcu pripovedoval, da so Višnjo Goro napadli zato, ker so Nemci dobili podatke, da je v Višnji Gori 500 do 800 partizanov in nek višji štab. To je bilo mogoče v dneh, ko so partizanske brigade prehajale Višnjo Goro v smeri proti Grosupljemu. Spomnim se, da je nad mestom krožilo letalo s spuščeni kolesi, ki je kasneje dobilo ime »Rupnikova štorcklja«, ter opazilo, verjetno tudi fotografiralo, vojsko pod seboj. Kasneje, tudi 22. septembra 1943, pa v Višnji Gori ni bilo partizanske vojske, ker je, kot je znano, vodila borbe pri Turjaku, v Ribnici in v Kočevju.

3. Dogajanje po bombardiranju

Družine, ki so jim porušili hiše, ter ženske, otroci in starejši prebivalci Višnje Gore so si nato poiskali zatočišče pri svojih sorodnikih in znancih v okoliških vaseh. Mnogi Višnjanje pa so se zatekli k Lazarju, v domačijo nad kopališčem, kjer so si organizirali tudi skupno kuhinjo. Janez Koricki se še danes spominja, kako so v svinjskem kotlu kuhali makarone in riž, ki ju je bilo tiste čase v izobilju. Na starem gradu je bila organizirana alarmna straža, ki je opozarjala na bližajoče avione. Stražarja, ki sta z gasilsko trobento trobila alarm, sta bila Franc Zupančič – Babčnik in Japčev Jože – Fajfar.

Nato se je začelo na eni strani popravilo poškodovanih hiš, na drugi strani pa, po Odredbi Glavnega štaba NOV in POS z dne 25. 9. 1943, organizirano prekopavanje cest in razdiranje železniške proge. Pri tem je bilo pomembno, da se tračnice niso samo odmontirale, ampak da so se položile na gorečo grmado železniških pragov tako, da so se tudi skrivile. Za uničevanje teh komunikacij so bile mobilizirane partizanske straže, narodna zaščita in civilno prebivalstvo.

Že pred tem, v noči na 17. september 1943, je bil miniran 180 m dolg železniški viadukt v Veliki Loki, zgrajen na 7 podpornih stebrih, od katerih so bili porušeni najvišji trije. Nanj je bila nato zapeljana vlakovna kompozicija, ki je zgrmela pod most. Z vlakovno kompozicijo pa je bil zatrpan tudi tunel pod Peščenikom.

Ko se je stanje umirilo in ni bilo več nemških napadov, je bilo organizirano tudi šolstvo. Ker je bila šola močno poškodovana, se je pouk organiziral v Baronovem gradu, v gostilni pri starem mesarju in v gostilni pri Bašarju. Nato pa je Višnjo Goro zadela nova nesreča. Ob nemški ofenzivi, ki jo je dosegla 1. novembra 1943, so Nemci najprej s težkim orožjem iz Metnaja obstreljevali vas Sela in porušili ter zažgali tri domačije. Med moštvom je bilo največ pripadnikov 162. pehotne divizije, ki so jo Nemci sestavili iz sovjetskih ujetnikov iz Turkestana in Azerbejdžana, ki so jih poimenovali »mongoli«. Ti so ves čas prodiranja od vzhoda, od hrvaške meje streljali talce in ropali slovenske domove. V Ženskem dolu pri višnjegorskem tunelu so zajeli skupino partizanskih mobilizirancev ter jih 23 postrelili na Baronovem travniku, kjer je sedaj severni krak Ceste talcev. Iz mobilizacijskih spiskov, ki so se nahajali nezavarovani na občini Višnja Gora, pa so aretirali 8 partizanskih mobilizirancev, ki so se takrat nahajali na svojih domovih, ter jih 11. novembra 1943 ustrelili v Šmarju kot talce. Ti naši občani so bili: Jože Brodnik, Vinko Hudelist, Anton Piškur, Martin Piškur, Karel Strojjan, Ivan Štepic, Rudolf Trontelj in Anton Ulčar.

Razen Odredbe o prekopavanju cest in razdiranju železniških prog in objektov, je Glavni štab NOV in POS 11. 10. 1943 izdal tudi Odredbo komandam vojaških področij o uničenju vojaških in gospodarskih objektov (gradov, šol, prosvetnih domov itd.), ki bi mogli služiti sovražniku. Na našem območju

je takrat delovala komanda vojnega območja v Stični. Iz območja štaba XV. divizije NOV in POS, Glavnemu štabu NOV in POS z dne 2. decembra 1943 izhaja, da je Cankarjeva brigada 1. 12. 1943 požgala hiše na Polici, kjer so bile v času pred kapitulacijo Italije postojanke italijanske vojske in vaške straže. Nato pa so v Višnji Gori požgali Baronov grad, sodišče, šolo in staro Omahново hišo pri železniški postaji.

Preko zime in pomladi je postala Višnja Gora prehodno ozemlje, na katerem sta se nahajala v okoliških hribih predvsem Cankarjeva brigada in Dolenjski odred, ki je bil ustanovljen 1. decembra 1943 v Kriški vasi, njegov komandant pa je bil Jože Logar – Slovan. Že 27. januarja 1944 pa so iz Grosupljega napadli partizane na območju Kriške vasi in Polževega domobranci in Nemci iz že formirane postojanke v Grosupljem. Nato so začasno zavzeli 13. februarja 1944 tudi mesto Višnjo Goro in 28. maja 1944 je Višnjo Goro zavzel udarni domobranski bataljon M (Mitte) ter ostal v njej vse do 6. maja 1945.

Kapitulacija Nemčije

Težki časi od kapitulacije Italije do kapitulacije Nemčije

Letos mineva 75 let od konca II. svetovne vojne, v kateri je Krajevna skupnost Višnja Gora utrpela 160 žrtev in veliko materialno škodo. Ob nemškem bombardiranju mesta 22. septembra 1943 je bilo ubitih devet civilnih oseb, v Šmarju so Nemci kot talce v času velike nemške ofenzive, 11. novembra 1943, ustrelili osem naših občanov. Med ofenzivo, novembra 1943, so Nemci na Pajžbarjevem travniku pod Baronovim gradom ustrelili 23 partizanskih mobilizirancev z Dolenjske, ki so jih zajeli pri višnjegorskem tunelu.

Na spomeniku pred Mestno hišo v Višnji Gori je vklesanih 60 imen borcev NOV in žrtev italijanske, nemške in domobranske vojske. Na spomeniku ob farni cerkvi je vpisanih 100 imen vojnih in povojnih žrtev, ki jih je povzročila partizanska vojska in Jugoslovanska armada, predvsem domobrancev, pobitih po vojni. Na višnjegorskem pokopališču je pokopanih tudi okrog 30 neznanih borcev NOV, padlih med vojno v bojih po naših hribih, pretežno na Kriško-polževski planoti, ki so bili zakopani po vojni.

Italijanska vojska je požgala Dom na Polževem, hiše in gospodarska poslopja na Pristavi, na Peščeniku in na Sp. Brezovem. V bojih z vaškimi stražarji so partizani zažgali nekaj hiš na Sp. Brezovem in na Zg. Brezovem. 1. septembra 1943 pa so po Odredbi Glavnega štaba NOV in POS o uničenju gradov, šol, posvetnih domov itd., ki bi mogli služiti sovražniku, partizani požgali Baronov grad, sodišče, osnovno šolo ter gospodarsko poslopje pri železniški postaji. Ob nemškem bombardiranju mesta je bilo uničenih 5 stanovanjskih hiš, večina ostalih, vključno z osnovno šolo, pa močno poškodovanih. V času nemške ofenzive 1. novembra 1943 so Nemci s topovi obstreljevali tudi vas Sela ter porušili in zažgali tri domačije.

Vse do 28. maja 1944 je bilo ozemlje mesta in okolice prehodno ozemlje, zasedeno s partizansko ali nemško ali domobransko vojsko z vsemi posledicami za prebivalstvo. 28. maja 1944 je mesto zasedel domobranski udarni bataljon M (Mitte) in se tu obdržal vse do 5. maja 1945. Mesto so večkrat napadale partizanske brigade, obstreljevanja so trajala tudi po več dni, vendar ga niso mogle zavzeti. Mesto je bilo tudi obkroženo z bodečo žico, stražarski bloki so bili na Hribarjevem mostu preko Višnjice in obnovljenem sodišču na mostu preko Pregeljščice. Sedež domobranske posadke je bil v delno obnovljenem sodišču, na gradu in po vsem pobočju od križišča do sodišča pa so bili zgrajeni podzemni bunkerji, povezani s strelskimi jarki, prav tako tudi na Farovškem hribu. Številni prebivalci so bili odpeljani v nemške zapore in taborišča, nekaj jih je bilo tudi pobitih, bodisi v bojih ali na zahrbtnen način.

Preskrbe prebivalcev z živilskimi kartami, kot je bila v času italijanske okupacije, ni bilo več. Prebivalci, zlasti v mestu, so si pomagali za preživljanje na različne načine. Redili so prašiče, kokoši in zajce.

Ker ni bilo kvasa, so zamesili testo z drožmi, izdelanimi iz jagod vinske trte, za sladilo so uporabljali rjav sirup, pridobljen iz sladkorne pese, za tobak so uporabljali posušene liste vinske trte in rman. Z ničemer pa ni bilo mogoče nadomestiti pomanjkanja soli. Vse navedeno pa je bilo mogoče dobiti le na »črni borzi«, ki se je zelo razvila z ilegalnim prinašanjem blaga iz Ljubljane. Vendar je bilo to opravilo nevarno, kajti te osebe, pretežno ženske, so v zasedah pričakali ali partizani ali domobranci, oboji pa so jim zaplenili, kar so pri njih našli.

2. Meseci, neposredno pred koncem vojne

Spomladi 1945 se je vsaj dan bolj ožil obroč okrog nemškega Reicha in pričakovati je bilo njegovo kapitulacijo. Že 6. junija 1944 so se zapadni angloameriški zavezniki izkrcali v Normandiji in prodrli v osrčje Nemčije. Sovjetski zavezniki in partizanska vojska pa so 20. oktobra 1944 zasedli Beograd. Padale so države, nemške zaveznice: Romunija, Bolgarija, Madžarska. 5. aprila 1945 je Rdeča armada prvič stopila na slovenska tla pri Murski Soboti. V nešteti krvavih bitkah je NOV Jugoslavije potiskala okupatorja proti severu in severozahodu. Nemška vojska je za zaustavitev NOV Jugoslavije zgradila obrambne barikade na vzhodnem in južnem delu slovenskega ozemlja. Tako je meseca marca in aprila 1945 potekala fronta po vsej dolžini reke Krke, od Kostanjevice do Žužemberka in vse do Kočevja. Tu je bilo razporejenih 6 domobranskih gibljivih bataljonov in 48 domobranskih postojank z okoli 11.500 vojaki, nedičevci, četniki in vlasovci, skupaj okoli 2.300 mož, ter nemške enote okrog 3.000 mož. Operativna vojska VII. korpusa NOV pa je štela 5.850 mož in zaledne enote 4.740 borcev, skupaj 10.590 mož. 8. aprila 1945 se je začela ofenziva na sektorju Suhe krajine s 4.000 do 5.000 možmi, z vojaki nemškega SS policijskega polka in vlasovci ter 4 domobranskimi bataljoni. Iz spominske literature izhaja, da je nastajal pravi pekel, v katerem so hrumeli tanki, pokale topovske granate ter gorela polja, gradovi in vasi in padali vojaki na obeh straneh. Višnja Gora se je nahajala izven tega ofenzivnega območja tako, da so ji bile te strahote, pretežno bratomornega boja Slovencev, prihranjene.

3. Konec II. svetovne vojne v Višnji Gori

30. aprila 1945 je Hitler napravil samomor, pred tem pa je v oporoki imenoval za novega predsednika Nemčije admirala Karla Donitza. 1. maja 1945 so vkorakale v Trst enote Jugoslovanske armade, naslednji dan pa angloameriške čete z zapadne strani. 4. maja so sovjetske čete zavzele Berlin. 7. maja 1945 je bila v Reimsu v Franciji podpisana kapitulacija Nemčije z zapadnimi zavezniki, naslednji dan, 8. maja 1945, pa v Berlinu s Sovjetsko zvezo.

Medtem pa so pri nas v Sloveniji še vedno divjali hudi boji med nemško in domobransko ter partizansko vojsko pretežno na območju Kočevja, Ribnice, Dobrepolja, vse do Grosupljega in Ljubljane. Na našem območju, kjer ni bilo bojev, se je začela domobranska in nemška posadka iz Višnje Gore, 5. in 6. maja 1945, umikati proti Grosupljemu, kjer je 6. in 7. maja prišlo do bojev med partizani in domobranci. Ko so partizani vdrli v Grosuplje, so se domobranci umaknili proti Lipoglavu in Ljubljani.

6. maja 1945 bila je nedelja, proti večeru je že spraznjeno Višnje Goro zasedla 12. brigada, ki je prišla iz smeri Kočevja in obrobja Suhe krajine ter preko Kriške vasi. Ker so prišle vesti, da se iz smeri Novega mesta pomika proti zahodu močna nemško-domobranska vojska, je postavila zasedo na Peščeniku. Vendar do srečanja ni prišlo, ker je ta vojska že pred tem zavila proti Savi in po tej smeri proti Ljubljani.

Konec vojne, ki je sicer v Sloveniji, kljub kapitulaciji Nemčije, trajala še vse do 15. maja 1945, je bil za prebivalce Krajevne skupnosti Višnja Gora hkrati vesel in žalosten. Kajti tedaj se ni vedelo, kakšna je usoda naših ljudi, ki so bili v partizanih in v internaciji ter v ujetništvu in kje so štirje krajani, ki so jih domobranci aretirali 4. maja 1945 in kakšna bo usoda domobrancev, ki so se z nemško vojsko umaknili na Koroško.

Pred umikom iz Višnje Gore so domobranci, preko dneva 4. maja 1945, pretežno pa zvečer aretirali štiri civilne osebe, in sicer 64-letnega Leopolda Žnidaršiča st. s Peščenika, ki so ga prijeli na bloku, kjer deželna cesta prečka Pregeljščico. Zvečer so iz doma na Mestnem trgu odvedli 66-letnega Milana Defarja in iz bivališča na Peščeniku 57-letnega Jožeta Kodriča, begunca iz Krškega, katerega žena je bila sicer višnjegorskega rodu. Že pred tem so pri Katrniku na hribu v Starem trgu aretirali 23-letnega Francija Groznika iz Višnje Gore. Vsi so bili privedeni v stavbo sodišča, od tam pa je za njimi za vselej izginila vsaka sled. Vsi navedeni so bili zaznamovani kot »rdeči«, ker so bili njihovi družinski člani v partizanih ali pa so bili aktivisti OF.

Sodniki in drugi krajanji so takoj po odhodu domobrancev začeli z iskanjem navedenih krajanov ter so povsod iskali njihove grobove, a jih niso nikoli našli. Pri pregledovanju prostorov, posebej zaporov v sodišču, so ugotovili, da so stene in tla krvava, na zidovih pa so bili pritrjeni železni kavlji.

Ko so julija 1945 kopali po dvorišču sodnih zaporov, so odkrili 10 moških in ženskih trupel, zvezanih z žico, ki pa niso pripadala našim štirim krajanom.

NAŠE OBČINE IN OBČANI

OBČINA GROSUPLJE V LETIH 2018–2019

Jana Roštan *

Občina Grosuplje je s svojimi projekti, usmeritvami, aktivnostmi, s svojim delom tudi v letih 2018 in 2019 sledila Dolgoročnemu občinskemu strateškemu načrtu 2015–2020, ki 3G vizijo razvoja naše občine izpostavlja z Gospodarno, Gostoljubno in Globalno občino Grosuplje, ter hkrati s sloganom Grosuplje Goes Green poudarja usmerjenost občine v zeleno prihodnost.

Pri načrtovanju in izvajanju naših projektov, pri uresničevanju naših ciljev, vizije se te štiri glavne usmeritve pogosto prepletajo, dopolnjujejo, nadgrajujejo, kljub temu pa jih bomo ob hitrem pregledu našega dela in nasploh dogajanja v naši občini v letih 2018 in 2019 poskusili razdeliti v omenjene štiri sklope.

Za župana Občine Grosuplje je bil na lokalnih volitvah 18. 11. 2018 za mandatno obdobje 2018–2022 ponovno izvoljen **dr. Peter Verlič**.

GOSPODARNA OBČINA GROSUPLJE

Pričeli bomo s t. i. težkimi investicijami in sprva izpostavili naše največje projekte.

Župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič, direktor Direkcije Republike Slovenije za infrastrukturo Damir Topolko in predsednik uprave CGP Martin Gosenca so 23. oktobra 2017 podpisali pogodbo za gradnjo nadvoza nad železniško progo v Sončne dvore. Pogodbena vrednost gradbenih del je znašala 3.154.121,79 evrov, Občina Grosuplje je zagotovila 397.776,46 evrov, Direkcija RS za infrastrukturo pa 2.756.345,33 evrov.

Le dober mesec za tem so se na območju bodočega nadvoza že pričela arheološka izkopavanja, pričeli smo tudi z ostalimi zemeljskimi deli.

Na lokaciji so arheologi našli ostanke iz rimskih časov, zasledili so tudi manjše odlomke prostoročno izdelanih keramičnih loncev in latvic iz bronaste dobe z odtisi prsta ali nohta, redkeje v tehniki vrezovanja. Odkrili so ilovnati hišni omet, ki je bil namazan na pleteno leseno ogrodje objekta in je potrdil prisotnost nasebine na tem območju.

5. aprila 2018 smo nato na lokaciji bodočega nadvoza Brezje, med trgovinama Hofer in Spar, že položili temeljni kamen, v uporabo pa smo ga predali 9. novembra 2018.

Slovesnosti so prisostvovali župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič, direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar, predstavnik Direkcije RS za infrastrukturo mag. Dejan Jurkovič, predsednik uprave CGP Martin Gosenca, župnik Župnije Grosuplje Janez Šket, župani sosednjih občin, občinski svetniki,

---

* Strokovna sodelavka za stike z javnostjo na Občini Grosuplje.

predsedniki krajevnih skupnosti in mnogi zadovoljni občani.

Župan dr. Peter Verlič je povedal, da ima občina Grosuplje zeleno barvo v grbu in zastavi, zeleni barvi pa je zavezana tudi z varovanjem okolja, da bi dihali svež in neonesnažen zrak. In promet je zagotovo eden izmed onesnaževalcev. V Grosupljem je po zadnjih podatkih 20.520 prebivalcev, število osebnih vozil v občini pa je le pol manjše, zato skrbimo za razvoj cestne infrastrukture. Ta nadvoz pomeni večjo prometno varnost in bolj pretočen promet.

Veseli smo napovedanega razvoja železniške infrastrukture, zgradili bomo novo parkirno hišo P + R Grosuplje, ki bo omogočila, da bomo pustili avtomobile v Grosupljem ter se naprej proti Ljubljani odpeljali z avtobusom ali z vlakom.

Večjo prometno varnost pomenijo tudi pločniki in kolesarske steze.

Številni zbrani na slovesnem odprtju novega nadvoza Brezje.

Župan dr. Peter Verlič, direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar in predstavnik Direkcije RS za infrastrukturo mag. Dejan Jurkovič so s slavnostim prerezom traku nov nadvoz Brezje predali v uporabo.

Pridih slovesnosti in ekskluzivnosti so dogodku s pevskimi in glasbenimi nastopi dodali Combo zasedba Big banda Grosuplje, Moški pevski zbor Samorastnik in otroci iz vrtca Kobacaj, kanček mojstrstva pa s svojim vodenjem Tadeja Anžlovar.

Nadvoz Brezje, foto: Peter Zakrajšek

Pogodba za gradnjo **parkirne hiše P+R Grosuplje**, ki bo locirana poleg avtobusne in železniške postaje v Grosupljem, je bila med Občino Grosuplje in podjetjem Pomgrad podpisana 23. aprila 2019. Pogodbena vrednost je znašala 5.557.903,47 evrov, za projekt pa smo uspešno pridobili tudi nepovratna sredstva iz kohezijskega sklada v višini 1.655.732,80 evrov.

Pričele so se arheološke raziskave in tudi zemeljska dela. Temeljni kamen smo položili 16. oktobra 2019, gradbena dela pa intenzivno potekajo.

Parkirna hiša P+R Grosuplje bo zgrajena v 6 etažah, v njej bo skupno 222 parkirnih mest, od tega jih bo 161 namenjenih parkiranju po sistemu P+R oz. potnikom, ki bodo za pot na zeleni cilj prestopili iz osebne avtomobila na bolj trajnostna prometna sredstva, to je avtobus ali vlak, 61 jih bo namenjenih plačljivemu parkiranju. Ob parkirni hiši bo tudi zaprta kolesarnica za 40 koles. Prav tako bo parkirna hiša omogočala polnjenje električnih vozil, kolesarnica poleg nje pa polnjenje električnih koles.

Pogodbo za gradnjo parkirne hiše P+R Grosuplje sta podpisala župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič in predsednik uprave gradbenega podjetja Pomgrad Iztok Polanič.

Obeta se tudi celovita prenova železniške postaje, da bo tudi vožnja z vlakom prijaznejša. Predvidena je gradnja novih tirov, otočnih peronov in ureditev postajnega poslopja s parkiriščem ter ostalimi pripadajočimi površinami na območju železniške postaje. Zgradili bomo tudi dva podhoda. Nadvoz pri Motvozu bomo podrli in zgradili novega, širšega, varnejšega, tudi ta bo sledil smernicam zelenega razvoja občine Grosuplje.

Aktivno se zavzemamo za obnovo železniške proge od Ljubljane do Kočevja in ponovno uvedbo rednega potniškega prometa na omenjeni relaciji, prav tako sodelujemo v projektu revitalizacije dolnjske železnice in njene sto let stare čezmejne železniške infrastrukture od Ljubljane do Metlike in Karlovca oz. pozneje še do Zagreba. Pobudnik projekta je naš župan dr. Peter Verlič, ki je tudi predsednik iniciative za spodbujanje raziskav in inovacij na področju železnic Jugovzhodne Evrope (SEESARI). Želja je, da bi železniško progo modernizirali, dosegli višjo potovalno hitrost, okrepili nosilnost proge, uredili postajališča in odpravili nivojske prehode. Progo bi kasneje tudi elektrificirali.

20. junija 2019 smo v bližini avtobusne in železniške postaje v Grosupljem slovesno predali v uporabo novo varovano **kolesarnico za električna kolesa**, s solarnimi paneli in sistemom za upravljanje MUSE mojEkolo, ki omogoča enostavno uporabo preko istoimenske aplikacije ali z uporabniško kartico.

Kolesarnica je plod uspešnega sodelovanja Občine Grosuplje z Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije v okviru evropskega projekta MUSE in predstavlja novost, saj gre za pilotni projekt. V kolesarnici je 8 mest za električna kolesa, omogoča pa tudi izvajanje različnih meritev. Želeli bi, da bi bila kolesarnica samooskrbna, zato bomo v okviru projekta ugotovili, kdaj, pod kakšnimi pogoji, za koliko koles je to možno doseči.

Cilj projekta MUSE je spodbujanje ljudi k uporabi e-koles kot oblike trajnostne mobilnosti in jim omogočiti, da svoje kolo lahko varno shranijo in ga istočasno napolnijo s pomočjo obnovljivih virov energije.

Župan dr. Peter Verlič, direktorica Regionalne razvojne agencije Ljubljanske urbane regije mag. Lilijana Madjar, direktorica Turizma Grosuplje Petra Zakrajšek in direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevnar so s slavnostnim prerezum traku novo kolesarnico predali v uporabo kolesarkam in kolesarjem.

Po slovesnem prerezu traku smo v novo varno kolesarnico že zapeljali prvo električno kolo in ga napolnili.

Na avtobusni postaji pa stoji še en pilotni objekt v okviru mednarodnega evropskega projekta Subnodes. To je pametni interaktivni prikazovalnik integriranega javnega prevoza, ki pa je še v fazi testiranja. Med drugim bo vključeval napovedi prihodov avtobusov in vlakov v živo ter nudil mnoge druge uporabne in zanimive informacije za potnike.

Prikazovalnik, ki je bil do sedaj nameščen poleg urbanomata na avtobusni postaji, pa je svoje mesto našel na avtobusnem postajališču poleg šole v Šmarju – Sapu.

Na **Veliki Ilovi Gori** se od 9. maja 2018 veselijo **novega avtobusnega postajališča**. Otroci na šolski avtobus čakajo bolj varno. 12. maja 2018 pa so dobili novo avtobusno postajališče tudi krajanke in krajanje **Spodnje Slivnice**.

Veseli smo bili novega avtobusnega postajališča na Veliki Ilovi Gori in ...

... na Spodnji Slivnici.

Uredimo tudi površine za kolesarje in za pešce. S kolesarskimi stezami želimo čim bolj povezati samo mesto Grosuplje, načrtujemo pa že tudi kolesarske povezave z zalednimi naselji, proti Velikemu Mlačevemu, Spodnji Slivnici in Cikavi. Prav tako aktivno sodelujemo v projektu »4P – Prijetna Pot Prijateljstva in Povezovanja«. Uredili bomo približno petdeset kilometrov dolgo kolesarsko pot, ki bo vodila od Ljubljane, preko Škofljice, Grosupljega, Ivančne Gorice, Žužemberka in vse do Dolenjskih Toplic.

Uredili smo tudi **več 100 m novih pločnikov**. Izgradnji 1. faze pločnika ob cesti Mlačevo–Rašica, med Malo Račno in Veliko Račno je sledila izgradnja 2. faze v dolžini 443 m vse do centra **Velike Račne**, kjer se je nov pločnik povezal z obstoječim pločnikom. Hkrati smo uredili tudi cestno razsvetljavo ter obnovili vozišče. Pogodba za izgradnjo pločnika je bila med Občino Grosuplje, Direkcijo Republike Slovenije za infrastrukturo in podjetjem KPL podpisana 28. avgusta 2018, pogodbeni vrednost del je znašala 428.293,00 evrov.

Nov pločnik in vsa ostala dela, ki smo jih slovesno predali namenu 5. junija 2019, dvigujejo kakovost življenja krajanek in krajanov Račne.

Novih urejenih površin za pešce so se razveselili v Veliki Račni.

V jeseni 2018 smo v dolžini 120 m dogradili manjkajoči del pločnika **od krožišča pri Logotu v smeri proti Perovemu**, sočasno pa smo uredili tudi prehod za pešce.

Da pa bo mesto Grosuplje čim bolj povezano z urejenimi peš površinami, smo v jeseni 2018 zgradili še manjkajoči del pločnika ob Prešernovi cesti v dolžini 90 m, in sicer **od nogometnega igrišča Brinje Grosuplje do Ceste ob Grosupeljščici**. Tako bo šolska pot za šolarje bolj varna. Sočasno smo povečali parkirišče za 11 novih parkirnih mest. Uredili smo tudi ekološki otok.

Uresničujemo pet strateških stebrov načrtovanja, ki jih predvideva Celostna prometna strategija občine Grosuplje: vzpostavitev celostnega prometnega načrtovanja, spodbujanje hoje kot pomembnega potovalnega načina, optimalno izkoriščanje potencialov kolesarjenja, oblikovanje privlačnega javnega potniškega prevoza in uveljavitev optimiziranega cestnega prometa.

Gradimo prizidek in novo športno dvorano k Osnovni šoli Louisa Adamiča Grosuplje na Tovarjniški v Grosupljem. Temeljni kamen smo položili 19. junija 2019.

Pogodba za širitev Osnovne šole Louisa Adamiča Grosuplje je bila med Občino Grosuplje in podjetjem CGP podpisana 9. aprila 2019. Pogodbena vrednost del je znašala 3.892.202,84 evrov, za gradnjo športne dvorane pa smo pridobili tudi nepovratna sredstva Fundacije za šport v višini 60.000 evrov.

Šola bo dobila 8 dodatnih učilnic s pripadajočimi pomožnimi prostori, to so kabineti, garderobe, sanitarije ipd., športna dvorana pa bo zagotavljala kar 3 vadbene površine z možnostjo organiziranja uradnih panožnih tekmovanj v košarki, odbojki itn., seveda bomo uredili tudi potrebne pomožne prostore, kot so garderobe s tuši in sanitarije, tehnični prostor za hrambo tribun, stolov in drugih pripomočkov za organizacijo različnih dogodkov, prostor za športne pedagoge ipd. Pri gradnji objekta upoštevamo načela trajnostne gradnje.

Pogodbo za širitev Osnovne šole Louisa Adamiča Grosuplje sta podpisala župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič in predsednik uprave CGP Martin Gosenca.

Med lanskimi poletnimi počitnicami smo **obnovili obstoječo telovadnico** te šole. Zamenjali smo športni pod, radiatorje, uredili prezračevanje, zamenjali luči in tudi nekaj opreme.

V tednu otroka, 1. oktobra 2018, smo prenovljeno telovadnico slovesno predali v uporabo. Učenke in učenci so županu dr. Petru Verliču podarili košarkarsko žogo, preden pa so telovadnico čisto zares preizkusili, so prav vsi zapeli še veselo Kekčevo pesem.

Občina Grosuplje je s projektom obnove telovadnice kandidirala na razpisu Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport in pridobila sredstva v višini 42.909,00 evrov ter na razpis Fundacije za šport in pridobila sredstva v višini 44.116,00 evrov. Vrednost investicije je znašala 360.601,16 evrov, izvajalec del pa je bil Lesnina MG oprema.

V zadnjih dveh letih je k dvigu kakovosti življenja naših občank in občanov prispevalo še veliko drugih investicij, zaradi katerih imamo več urejenih površin za šport in rekreacijo, za aktivno in zdravo preživljanje prostega časa, zato je naša občina tesno povezana z urejenimi in varnimi cestami.

1. junija 2018 smo v zaselku Male v Škocjanu odprli in blagoslovili **ново vodovodno omrežje Škocjan–Male**. Poleg vodovoda so dobili tudi nov hidrant z omarico z gasilsko opremo.

V Škocjanu je bilo slovesno in veselo.

12. septembra 2018 smo v Žalni slovesno predali namenu **prenovljeno cesto Veliko Mlačevo–Žalna** od železniške proge do otoka za umirjanje prometa pri Podružnični osnovni šoli Žalna. Cesto v dolžini 835 m smo razširili, uredili odvodnjavanje cestne meteorne vode s ponikovalnicami ter postavili potrebno prometno opremo in signalizacijo.

Vrednost investicije je znašala cca 320.000 evrov. Izvajalca del sta bila Komunalne gradnje in Mapri proasfalt, nadzor nad deli je izvajal Urbing.

V Žalno se vozimo po prenovljeni cesti.

Zbrane je s svojo navzočnostjo presenetil in pozdravil poslanec Državnega zbora RS Janez Janša, saj krajanke in krajanje Žalne pravijo, da ga imajo še vedno malce za svojega sokrajana.

26. septembra 2018 smo pri župnijski cerkvi sv. Mihaela v Grosupljem predali namenu asfaltirano in **lepo prenovljeno Hribsko pot**, eno izmed petih poti, ki vodi na grosupeljski Cerkvni hrib, ki je bila v dolžini dobrih 300 m še makadamska. Uredili smo odvodnjavanje in javno razsvetlavo.

Obnovljena Hribska pot vodi na grosupeljski Cerkvni hrib.

8. novembra 2018 smo pri Domu obrtnikov Grosuplje slovesno predali v uporabo **nov pločnik in druga izvedena dela**.

Na cesti Ob Grosupeljščici smo preplastili cestišče, zgradili pločnik ob cesti, ki Grosuplje povezuje z Jerovo vasjo, uredili odvodnjavanje, talne in vertikalne označbe in cestno razsvetlavo. Pločnik smo sedaj dogradili še pri Domu obrtnikov Grosuplje.

13. novembra 2018 smo na Spodnjem Blatu slovesno predali v uporabo **ново povezovalno cesto Spodnje Blato–Gatina**. Asfaltirali smo še manjkajočih 240 m ceste, ob Gatinskem potoku, ki je dobil tudi svojo označevalno tablo, pa smo postavili ograjo.

V poletnih in jesenskih mesecih 2018 smo sanirali **odsek lokalne ceste Plešivica–Velika Ilova Gora**, natančneje med Gabrjem in Veliko Ilovo Goro, v dolžini 645 m. Uredili smo odvodnjavanje in asfaltirali vozišče. Izvajalec del je bilo podjetje Komunalne gradnje. Vrednost investicije je znašala 114.479,74 evrov.

V dolžini 300 m smo obnovili poškodovano **javno vodovodno omrežje na Gatini**, hkrati pa smo razširili tudi kanalizacijsko omrežje v dolžini 530 m ter rekonstruirali cesto v širini 3 m in v dolžini 670 m. Okvirni skupni znesek celotne investicije je znašal cca 186.000 evrov.

V dolžini cca 250 m smo obnovili tudi **del Taborske ceste proti Ponovi vasi**, med križiščem s Cesto Toneta Kralja in križiščem proti Brezju pri Grosupljem. Sfrezali smo obstoječi asfalt, na najbolj poškodovanih mestih pa zamenjali tamponski material. Celoten odsek smo asfaltirali, izdelali muldo in bankine ter uredili talne označbe. Vrednost investicije je znašala 48.742,38 evrov.

Na Perovem smo 22. maja 2019 odprli urejeno središče vasi. Staro enostanovanjsko hišo smo porušili, da smo dobili večjo preglednost križišča ter širšo površino vozišča. V preostalem delu smo uredili parkovno površino za druženje, srečanja in počitek krajanov, sprehajalcev in kolesarjev. Zasadili smo lipo, uredili vodnjak s pitnikom ter postavili dve klopci, eno z nadstreškom, in informacijsko tablo, saj tam ustavlja tudi avtobus.

Nove lepo urejene športno-rekreativne površine so 31. avgusta 2019 dobili krajanji Spodnje Slivnice. Na Zavrhu smo zgradili novo asfaltno športno igrišče v velikosti 20 x 40 m. Igrišče je v naravi, ob gozdu, nekoliko umaknjeno iz središča kraja, za oddaljene smo ob njem uredili nekaj parkirnih mest.

Vrednost projekta je znašala 162.965,10 evrov, zanj smo preko Lokalne akcijske skupine Sožitje med mestom in podeželjem pridobili sredstva iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v višini 45.479,68 evrov. Igrišče je uredilo podjetje GIB gradnje, d. o. o., za nadzor nad izvedbo del je skrbelo podjetje Urbing.

Nove športno-rekreativne površine na Spodnji Slivnici vabijo športne navdušence.

Krajanji Št. Jurija so se 30. novembra 2019 sprehodili po novi **brvi** čez potoček Šentjurščica, ki se nahaja med cerkvijo v Št. Juriju in Podružnično osnovno šolo Št. Jurij. Pot v šolo bo za naše otroke bolj varna.

V pomladnih in poletnih mesecih 2019 smo v dolžini cca 350 m zgradili **sanitarno kanalizacijo na delu Lahove ceste v Šmarju - Sapu**, suho kanalizacijsko črpališče in elektroenergetski priključek. Pogodbena vrednost del je znašala 333.769,31 evrov, nosilec pogodbenih del je bilo Javno komunalno podjetje Grosuplje.

V Tlakah pa smo uredili **okolico izvira potoka Gorenjca in vodnih korit** ter postavili ograjo, da bo varna točka srečevanja in druženja pa tudi za igro naših najmlajših. Tudi za projekt »Izvir Gorenjca nas združuje« smo preko Lokalne akcijske skupine Sožitje med mestom in podeželjem pridobili sredstva iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, in sicer v višini 8.686,93 evrov.

V načrtu imamo še ureditev Tržnice Grosuplje in bajerja Zacurek z okolico, za izvedbo teh dveh projektov smo namreč preko Lokalne akcijske skupine Sožitje med mestom in podeželjem pridobili sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Prav tako je Občina Grosuplje uspešno kandidirala na javnem razpisu Evropske komisije WiFi4EU (Free Wi-Fi for Europeans) za pridobitev bona v višini 15.000 evrov za vzpostavitev brezplačnega omrežja WiFi. V središčih javnega življenja bomo tako namestili najsodobnejšo opremo za brezžični internet.

GOSTOLJUBNA OBČINA GROSUPLJE

25. junij, dan državnosti, je tudi naš občinski praznik, ki ga vsako leto obeležimo s posebno slovesnostjo, na kateri podelimo priznanja Občine Grosuplje.

Slavnostna seja Občinskega sveta Občine Grosuplje je potekala 20. junija 2018, ko smo praznovali 23. rojstni dan Občine Grosuplje in 27. rojstni dan naše domovine Slovenije.

Slovesnost sta naznanili slovenska in evropska himna, nato pa smo prisluhnili pozdravnemu nagovoru **predsednika Državnega sveta RS Alojza Kovšce**, ki je tudi naš občan, slavnostno nas je ob prazniku nagovoril **župan dr. Peter Verlič**.

Podeljena so bila tudi priznanja Občine Grosuplje. Za prijetno glasbeno popestritev pa so poskrbeli: mala zasedba Pihalnega orkestra Glasbene šole Grosuplje, Mladinski pevski zbor Glasbene šole Grosuplje ter učenci Podružnične osnovne šole Polica in Osnovne šole Šmarje – Sap. Skozi prireditve nas je popeljala Tadeja Anžlovar.

*Priznanje Občine Grosuplje z bronastim znakom Občine Grosuplje za leto 2018 je prejel **dr. Matjaž Barbo**.*

Dr. Matjaž Barbo je zaposlen na Oddelku za muzikologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Kot redni profesor predava estetiko glasbe in novejšo glasbeno zgodovino. Predaval je na več tujih univerzah. Bil je glavni urednik Muzikološkega zbornika, predsednik Slovenskega muzikološkega društva, vodi cerkveni pevski zbor v župniji Marijinega oznanjenja v Ljubljani. Dr. Matjaž Barbo je močno vpet v delovanje v kraju Šmarje – Sap in občini Grosuplje, saj aktivno deluje pri številnih pevskih zborih kot vodja ali organist in tako obogati številne prireditve.

Priznanje Občine Grosuplje s srebrnim znakom Občine Grosuplje za leto 2018 je prejel mag. Marjan Adamič.

Mag. Marjan Adamič je s 45-letnim uspešnim organizacijskim in umetniško-poustvarjalnim delom na kulturnem področju pomembno prispeval k razvoju in popularizaciji ljubiteljske kulture, medgeneracijskega sodelovanja, izobraževanja in promociji slovenske narodne in krščanske omike.

Leta 1973 se je vključil v gledališko skupino PGD Gatina, ki jo je pozneje 25 let tudi vodil. Pred desetimi leti je ustanovil KD sv. Mihaela z gledališko skupino. Kot predsednik tega društva je ustanovil še odraslo in mladinsko folklorno skupino, literarno skupino, tamburaški orkester in nazadnje še mešani mladinski pevski zbor. Mag. Marjan Adamič se je uveljavil kot scenarist, režiser, igralec, vodja zahtevnejših gledaliških projektov, pevec, kontrabasist in tamburaš. Že 40 let sodeluje v cerkvenem pevskem zboru grosupeljske župnije, že 30 let pa, glede na priložnost, upodablja like sv. Miklavža, dedka Mraza, Božička, Abrahama in Krjavlja.

Priznanje Občine Grosuplje z zlatim znakom Občine Grosuplje za leto 2018 je prejel Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje.

Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje je bil ustanovljen leta 1987 pod vodstvom Marjana Sajovica. Ob praznovanju 10-letnice orkestra je Marjan Sajovic predal taktirko Vladimirju Škrlecu. Orkester se je leta 2005 lotil zahtevnejše orkestralne literature z novim dirigentom Boštjanom Dimnikom. Z njim je orkester izvedel dva odmevna koncerta v Slovenski filharmoniji, na mednarodnem tekmovanju v Schladmingu pa je prejel 2. nagrado. V začetku šolskega leta 2006/2007 je postal vodja orkestra zdajšnji dirigent Mitja Dragolič. Uspehe in priznanja so dosegali doma in v tujini. Leto 2012 je orkester zaključil z izdajo zgoščenke Zgodba iz Grosuplja in jubilejnim božično-novoletnim koncertom ob 25-letnici obstoja. Na državnem tekmovanju mladinskih godb v Mariboru leta 2015 je v najstarejši kategoriji dosegel najvišje število točk in pokal. Leta 2017 je Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje praznoval okroglih 30 let, ki jih je obeležil s slavnostnim koncertom v avli Osnovne šole Louisa

Adamiča Grosuplje. V 30 letih obstoja je pihalni orkester tehnično napredoval in izvaja tudi zahtevno koncertno literaturo. Poleg tega rad popestri marsikatero prireditev in dogodek v naši občini.

Zbrani v dvorani Kulturnega doma Grosuplje.

24. rojstni dan Občine Grosuplje in 28. rojstni dan naše domovine Slovenije smo s **Slavnostno sejo Občinskega sveta Občine Grosuplje** praznovali 19. junija 2019. Na slovesnosti, ki sta jo naznanili slovenska in evropska himna, nas je nagovoril župan dr. Peter Verlič, tudi to leto so bila podeljena priznanja Občine Grosuplje.

K popolnosti dogodka so s čudovito pesmijo in glasbo prispevali: Iva in Maja Režek, Petra Ceglar, Ženska vokalna skupina Brinke in Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje. Skozi prireditev nas je popeljala Tadeja Anžlovar.

Tadeja Anžlovar

Župan dr. Peter Verlič

Petra Ceglar

Priznanje Občine Grosuplje z bronastim znakom Občine Grosuplje za leto 2019 je prejel Alojz Zajc.

Alojz Zajc je bil polnih 50 let krajevni odbornik in član sveta Krajevne skupnosti Grosuplje, pri čemer je bil zadolžen za območje vzhodnega dela KS Grosuplje z naselji Spodnje Blato, Praproče, Gatina in Sp. Duplice. Vsa leta je bil dejaven član PGD Gatina, kjer je opravljal razne odgovorne funkcije, med drugim je bil dva mandata tudi predsednik. Lojze je še vedno nepogrešljiv tudi med polharji in lovci, aktiven pa tudi kot planinec, saj je med drugim veliko prijateljev in znancev prvič popeljal na Triglav.

V poznih šestdesetih letih je pod njegovim vodstvom stekla nova cesta med Gatino in Spodnjim Blatom, sledila je izgradnja vodovoda, prve telefonije in kanalizacije ter asfaltiranje lokalnih cest. V devetdesetih letih so širili pokopališče in zgradili mrliško vežico na Gatini, postopoma še javno razsvetljava ter sodobno kanalizacijo, skupaj z obnovo ostale infrastrukture.

Ob vseh projektih pa je kot delaven in odgovoren svetnik in skrben gospodar budno spremljal tudi izvajanje komunalnih dejavnosti, kot je vzdrževanje in pluzenje cest, urejanje vodotokov, upravljanje pokopališča in še marsičesa drugega.

Priznanje Občine Grosuplje s srebrnim znakom Občine Grosuplje za leto 2019 je prejela Marija Podvršič.

Marija Podvršič, po izobrazbi profesorica razrednega pouka, z nazivom svetovalka, je bila vse od 1. 9. 1981 pa do 31. 8. 2019 učiteljica razrednega pouka in vodja Podružnične osnovne šole Polica. Velike zasluge ima pri gradnji nove šole na Polici, ki je pod njenim okriljem postala duša kraja.

Ves čas se je samoizobraževala. Njena želja je bila oblikovati »odprto« šolo, enakopravno sooblikovanje šolske skupnosti vseh, učiteljev, staršev in učencev.

Po pridobitvi nove šole s čudovito in veliko telovadnico je na željo krajanov postala pobudnica ustanovitve Športnega društva Polica avgusta 2017, ki je danes zelo aktivno in številčno.

*Priznanje Občine Grosuplje z zlatim znakom Občine Grosuplje za leto 2019 je prejelo
Turistično društvo Cer Cerovo.*

Turistično društvo Cer Cerovo velik del svoje pozornosti namenja ohranjanju narave in spodbujanju spoštljivega odnosa do njenih lepot in malih ter velikih prebivalcev. Pri tem v veliki meri apelirajo na mlajše generacije. Zato so še posebno ponosni na mlade vodnike, ki so pod okriljem društva Cer, Zavoda za gozdove in Turistične zveze Slovenije opravili izobraževanje s področja gozdne pedagogike.

Turistična zveza Slovenije jim je leta 1917 podelila priznanje za 2. mesto v kategoriji tematskih poti Slovenije v okviru tekmovanja Moja dežela - lepa in gostoljubna. Že pred leti pa so prejeli priznanje Turistične zveze Slovenije za naj tematsko pot ljubljanske regije.

Pri projektu Razširitve naravoslovne učne poti Po sledih vodomca so poleg društva Cer sodelovali tudi Turistično društvo Tabor Cerovo, Turistično in okoljsko društvo Županova jama Grosuplje in Lovska družina Taborska jama. Njihovi naslednji projekti pa so usmerjeni predvsem v izobraževanje mladih na področju ohranjanja narave ter v razvoj turizma v gozdnem prostoru.

Pihalni orkester Glasbene šole Grosuplje.

Ženska vokalna skupina Brinke.

Zbrani v avli Osnovne šole Louisa Adamiča Grosuplje.

Med odmevnejšimi vsakoletnimi prireditvami v naši občini so: **Kolesarski maraton treh občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje**, naša največja športno-rekreativna prireditev, ki je bila 3. junija 2018 jubilejna 20.; festival **Grosuplje v jeseni**, 8. po vrsti, nam je prinesel tudi 1. grosupeljski tek, ter **pržiž prazničnih lučk in miklavževanje v Grosupljem**, ko vsako leto skupaj vstopimo v veseli december.

Utrinki z jubilejne, 20. športno-rekreativne prireditve Kolesarski maraton treh občin.

Manca Špik na festivalu Grosuplje v jeseni.

Skupina Rok'n'band na festivalu Grosuplje v jeseni.

2. grosupeljski tek

Tako na 1. kot tudi na 2. grosupeljskem teku nas je s svojo prisotnostjo razveselila in počastila ena najboljših slovenskih atletinj, naša domačinka Maruša Mišmaš.

Za družaben utrip življenja v naši občini skrbijo tudi številna društva: športna, kulturna, turistična ... Mnoga so v letih 2018 in 2019 obeležila **okrogle obletnice**. Praznovali smo: 60 let Združenja šoferjev in avtomehaničev Grosuplje, 65 let Prostovoljnega gasilskega društva Mala Ilova Gora, 90 let Prostovoljnega gasilskega društva Ponova vas, 80 let Prostovoljnega gasilskega društva Velika Ilova Gora, 20 let društva Sožitje, 10 let Ženske vokalne skupine Brinke, 110 let Prostovoljnega gasilskega društva Grosuplje in 110 let Čebelarkega društva Grosuplje.

Svoj 10. rojstni dan sta praznovala tudi vrtca Zvonček (VVZ Kekec Grosuplje) in Biba, prav tako je bilo slovesno ob praznovanju 10-letnice Podružnične osnovne šole Žalna, 50-letnice Podružnične osnovne šole s prilagojenim programom Brinje Grosuplje in 90-letnice šole na Adamičevi v Grosupljem.

Častitljivi 80. rojstni dan je praznoval tudi naš občan, **olimpionik Miroslav Cerar**, ki smo ga ob tej priložnosti povabili k vpisu v našo spominsko knjigo, njemu v čast pa 20. novembra 2019 v Mestni knjižnici Grosuplje odprli tudi razstavo 8 desetletij Miroslava Cerarja.

Župan dr. Peter Verlič je legendarnemu olimpijcu Miroslavu Cerarju ob njegovem jubileju iskreno čestital ter mu zaželel še veliko uspehov pri opravljanju športnega poslanstva.

Lep okrogli jubilej sta praznovali tudi naši občanki Pavla Lukše in Jožefa Zrnec. Za častitljivi 100. rojstni dan jima je iskreno čestital župan dr. Peter Verlič.

V Mestni knjižnici Grosuplje smo 6. septembra 2018 na ogled postavili razstavo Iz mnogih dežel/ From many lands, o življenju in delu Louisa Adamiča, posvečeno njegovi **120. obletnici rojstva**.

Spomnili smo se še **100-letnice konca 1. svetovne vojne**, ki jo je 11. novembra 2018 praznoval ves svet. V Šmarju – Sapu so obnovili spomenik padlim v 1. svetovni vojni, ki je vzidan v zunanjo steno cerkve, in dogodek pospremili s proslavo.

Naše občanke in občani so bili uspešni na različnih področjih. **Veterani PGD Ponova vas** so leta 2019 že četrto leto zapored postali pokalni zmagovalci Gasilske zveze Slovenije.

Z lepimi nazivi se lahko pohvali tudi Občina Grosuplje. 15. maja 2018 nam je Slovenska filantropija v okviru Nacionalnega tedna prostovoljstva podelila naziv **Prostovoljstvu prijazno mesto**, in sicer za izreden posluh, razumevanje in spoštovanje prostovoljskih organizacij, za sistemsko spodbujanje prostovoljstva tudi v strateških dokumentih občine, za podporo medgeneracijskemu povezovanju, za izkazovanje solidarnosti ter humanosti in vzpostavitev mreže prostovoljcev za pomoč bolnim in onemoglim, za omogočanje brezplačne uporabe prostorov društvom in za sodelovanje v večjih prostovoljskih dobroteljskih akcijah.

3. decembra 2018 smo se razveselili naziva **Branju prijazna občina**, ki ga podeljujejo Združenje splošnih knjižnic, Skupnost občin Slovenije in Ministrstvo za kulturo RS. Naziv Branju prijazna občina smo prejeli z obrazložitvijo, da Občina Grosuplje z lastno podporo in s sodelovanjem svojih institucij, predvsem Mestno knjižnico Grosuplje in Univerzo za tretje življenjsko obdobje Grosuplje, bralni pismenosti in bralni kulturi izkazuje veliko pozornost in naklonjenost. *Izjemno živahna dejavnost na področju knjige, branja, bralne pismenosti se izkazuje v že utirjenih občinskih, regionalnih in nacionalnih projektih, kot tudi v izjemno zanimivih lokalno obarvanih nadgradnjah teh projektov.*

Skrbno negujemo tudi nazive **Mladim prijazna občina**, saj je bil 11. decembra 2019 na redni seji Občinskega sveta Občine Grosuplje sprejet tudi Lokalni program za mladino Občine Grosuplje (2019–2023), in **Starejšim prijazna občina** ter seveda naziv **Občina dobrega življenja**.

Na sejah Občinskega sveta Občine Grosuplje sta bila sprejeta še dva zelo pomembna dokumenta: **Občinski podrobni prostorski načrt Koščakov hrib** in **Občinski podrobni prostorski načrt Športni park Grosuplje**. Odpirata nam namreč vrata za urejanje rekreativnih in športnih površin v Grosupljem.

V Mestnem parku Koščakov hrib se nam med drugim obeta ureditev označenih pešpoti, trim steze, učnih poti, otroškega igrišča in pasjega parka. Seveda bomo namestili tudi klopi, koše in drugo urbano opremo, predvidena je tudi postavitve razglednega stolpa. V Športnem parku Grosuplje pa bodo med drugim svoje mesto našla različna igrišča za športe na prostem.

V okviru Evropskega tedna športa pa smo 19. septembra 2018 slovesno predali namenu športni poligon za vadbo na prostem, ki ga je v Športnem parku Brinje postavila Skupina SIJ - Slovenska industrija jekla.

Direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar, predsednik OKS-ZŠZ Bogdan Gabrovec, podpredsednik OKS-ZŠZ mag. Janez Sodrznik, član uprave Skupine SIJ Igor Malevanov in predsednik Zveze športnih organizacij Grosuplje mag. Mitja Lončar so s slovesnim prerezom traku nov poligon za vadbo na prostem predali v uporabo vsem našim športnim navdušencem.

Na slovesnosti sta se nam pridružila tudi vrhunska športnika Sašo Bertoncelj in Petra Majdič.

Z novoustanovljenim javnim zavodom Turizem Grosuplje je tudi turizem v naši občini dobil nov zagon. Posebej velik potencial vidimo v razvoju zelenega turizma. Naše turistične točke bomo približali našim občankam in občanom, da si bodo ogledali Županovo jamo in se sprehodili po našem Krajinskem parku Radensko polje, nato pa želimo privabiti v našo občino tudi obiskovalce od drugod. Dobrega sodelovanja se nadejamo z Mestno občino Ljubljana oziroma s Turizmom Ljubljana.

Posebej izpostavljamo štiri naravne in kulturne znamenitosti, vse še s precejšnjim potencialom za razvoj turizma: podzemno lepotico Županovo jamo, dobro ohranjen protiturški tabor Tabor Cerovo, bogato arheološko najdišče Magdalenska gora in naš velik naravni biser Krajinski park Radensko polje.

26. maja 2018 smo odprli urejeno vaško jedro vasi Cerovo, Log pod vasjo Cerovo in urejeno ornitološko-botanično krožno **učno pot »Po sledih vodomca«**, ki poteka s Cerovega, skozi gozdni rob, mimo mokrotnih travnikov, do zaselka Podlom in izvira Podlomščice, kjer se nahaja dežela Podlomarjev, in nato po kraškem terenu do Županove jame, od tam pa do Tabora Cerovo in nazaj v vas Cerovo.

Projekt je izpeljalo Turistično društvo Cer Cerovo v sodelovanju z različnimi partnerji in strokovnimi sodelavci, s pomočjo sponzorjev, podprl pa ga je Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja.

Danes 5,2 km dolga pot »Po sledih vodomca« Log pod vasjo Cerovo povezuje z Županovo jamo in s Taborom Cerovo.

Slovesnost ob odprtju nove razširjene 5,2 km dolge poti Po sledih vodomca, ki nas vodi vse od Loga pod vasjo Cerovo do Županove jame in Tabora Cerovo.

V Logu pod vasjo Cerovo, v osrčju narave.

Z leve proti desni: direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar, predsednik Turističnega društva Cer Cerovo Marjan Koščak, poslanec Državnega zbora RS Janez Janša in župan dr. Peter Verlič.

Skozi Županovo jama, ki jo sestavlja sedem čudovitih dvoran, se po novem lahko sprehodimo kar **virtualno**, s klikom na povezavo: <http://www.burger.si/Jame/ZupanovaJama/vrp.html>. A še vedno velja, da tisto pravo podzemeljsko doživetje doživimo le z resničnim obiskom jame, virtualni sprehod pa je lahko dobra motivacija za to odločitev.

Tabor Cerovo je dobil svojo novo **info točko**. Občina Grosuplje in Turizem Grosuplje sta namreč preko Lokalne akcijske skupine Sožitje med mestom in podeželjem uspešno prijavila projekt Tabor Cerovo – za prihodnost in zanj pridobila sredstva iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v višini 62.280,54 evrov, od tega Občina Grosuplje v višini 59.160,89 evrov in Turizem Grosuplje v višini 3.119,65 evrov. Pogodbo za rekonstrukcijo in spremembo namembnosti objekta ob Taboru Cerovo sta nato župan dr. Peter Verlič in direktor GIB gradenj Gašper Ploj podpisala 19. avgusta 2019, le slabe tri mesece pozneje, 14. novembra 2019, pa smo turistično info točko Tabor Cerovo že predali svojem namenu.

Gospodarsko poslopje Tabora Cerovo, ki je bilo zgrajeno leta 1890, in je kot pomožni objekt oz. skedenj služil za spravilo pridelka, je lepo obnovljen. Dotrajane elemente smo zamenjali in objekt vzpostavili v novo funkcijo. Med drugim smo zaprti del v pritličju pregradili ter tam uredili informacijsko točko in javne sanitarije za potrebe obiskovalcev. Pogodbena vrednost del je znašala cca 115.539,36 evrov.

Slovesnost ob odprtju nove turistične info točke Tabor Cerovo.

Nova turistična info točka Tabor Cerovo.

Na dan otvoritve razširjene učne poti Po sledih vodomca je na Cerovem potekalo tudi srečanje evropopotnikov 2018. Po delu te poti namreč poteka tudi delček 5.200 kilometrov dolge **evropske pešpoti E6**, ki vodi pohodnike od Baltskega morja (Finska) do Egejskega morja (Grčija). Preko Slovenije se je vije nekaj več kot 350 kilometrov, za njeno urejenost skrbi Komisija za evropske pešpote v Sloveniji, ki vsako leto organizira tudi srečanje evropopotnikov. Leta 2018 je potekalo na Cerovem, učna pot Po sledih vodomca pa zagotovo predstavlja enega izmed njenih najlepših delov.

Pred Mestno knjižnico Grosuplje stoji nova informacijska tabla o evropskih pešpoteh v Sloveniji.

S slovesno mašo, ki jo je vodil ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore, smo 11. marca 2018 obeležili dokončanje nekaterih obnovitvenih del v **cerkvi sv. Lucije na Dolah pri Polici**.

V zadnjih nekaj letih je bil obnovljen cerkveni zvonik in v notranjosti cerkve oba stranska oltarja, rožnovenske Matere Božje in sv. Neže, križev pot, v cerkvi stojijo nove klopi.

7. oktobra 2018, na rožnovensko nedeljo, je na hribčku sredi Radenskega polja, osamelcu Kopanj, sv. mašo v cerkvi Marijinega vnebovzvetja daroval ljubljanski pomožni škof dr. Anton Jamnik, po sv. maši pa je blagoslovil še obnovitvena dela pri **kapelici Lurške Matere božje**, pri kapelici pri studenčku.

Kapelico je močno poškodovao vihar. Kip Marije danes stoji na lepo izklesanem podstavku, naredili pa so tudi škarpo in postavili ograjo, v spodnjem delu pa so uredili manjše vodno zajetje za živali.

Kapelico je izklesal mojster kamnosek Anton Gosak iz Ljubljane po arhitekturnem načrtu domačinke Anamarije Fink iz Čušperka.

Studeneč, nad katerim se nahaja kip Marije v kapelici, izvira 10 m nad nivojem kraškega polja. Ima stalno vodo in ne presahne niti v največji suši. Voda je pitna, po ljudskem izročilu pa tudi zdravilna, predvsem za oči.

*Zbrani pred kapelico
Lurške Matere božje.*

V **podružnični cerkvi sv. Petra in Pavla na Spodnji Slivnici** je kar dobri dve leti potekala obnova fresk. Uspešno zaključena dela smo s slovesno sv. mašo, ki jo je daroval ljubljanski nadškof msgr. Stanislav Zore, proslavili 9. novembra 2019. Po besedah akademske restavradorke in konservatorke Jerneje Kos so freske v cerkvi nastale okoli leta 1500, v dobi renesanse.

V letih 2018 in 2019 so nas obiskali mnogi visoki gostje in v čast nam je bilo, da smo jih lahko povabili k vpisu v **Spominsko knjigo Občine Grosuplje**.

Občina Grosuplje in Mestna občina Ljubljana uspešno sodelujeta na različnih področjih. Eden vidnejših projektov, ki je plod dobrega sodelovanja, in je občutno prispeval k bolj prijaznemu javnemu prevozu, je bila uvedba mestne linije Ljubljanskega potniškega prometa 3G. Za dobro sodelovanje v skupno korist tudi v prihodnje je župan dr. Peter Verlič 5. januarja 2018 na obisk naše občine povabil župana Mestne občine Ljubljana Zorana Jankovića, ki se je vpisal v našo spominsko knjigo.

17. marca 2018 se je v spominsko knjigo vpisala **veleposlanica Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske Nje. eksc. gospa Sophie Honey**, ki se je ta dan udeležila koncerta Big banda Grosuplje Nat King Cole's 99 v Kulturnem domu Grosuplje.

V spominsko knjigo se je 4. julija 2018 vpisal tudi **predsednik Državnega sveta Alojz Kovšca**, tudi naš občan, ob priložnosti, ko smo v Grosupljem gostili prvo terensko sejo Državnega sveta v mandatu 2017–2022.

5. septembra 2018 je našo občino obiskal **veleposlanik Zvezne republike Nemčije Nj. eksc. gospod Klaus Peter Riedel**. V občinski hiši sta ga sprejela župan dr. Peter Verlič in direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevnar ter mu na kratko predstavila našo občino, uspešno končane in načrtovane projekte, pa tudi naše naravne in kulturne znamenitosti, ki jih je vredno obiskati. Sledilo je povabilo k vpisu v spominsko knjigo, ki jo hrani knjižnica, za tem pa so si skupaj ogledali še uspešno grosupeljsko družinsko podjetje Avtoval, najbolj poznano servisno-prodajno enoto za vozila ter motorna kolesa BMW v Sloveniji.

9. novembra 2019 se je v spominsko knjigo v naši knjižnici vpisal **ljubljski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore**, ki je ta dan daroval tudi sv. mašo v podružnični cerkvi sv. Petra in Pavla na Spodnji Slivnici, kjer smo ta dan slovesno proslavili tudi končano obnovo fresk.

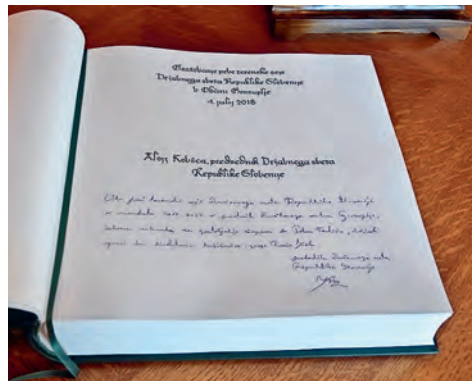
Ob praznovanju svojega 80. rojstnega dne se je v spominsko knjigo 20. novembra 2019 vpisal tudi naš občan, **olimpijonek Miroslav Cerar**.

V spominsko knjigo se je vpisal župan Mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič.

V spominsko knjigo se je vpisala veleposlanica Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske Nje. eksc. gospa Sophie Honey.

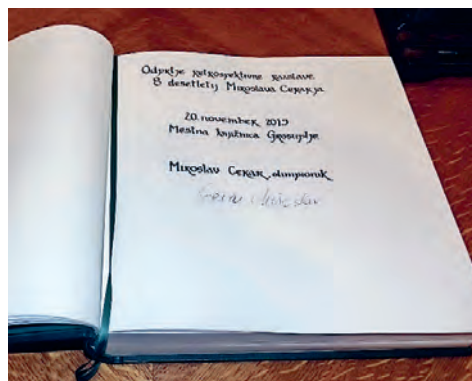

V spominsko knjigo se je vpisal predsednik Državnega sveta Alojz Kovšca.

V spominsko knjigo se je vpisal veleposlanik Zvezne republike Nemčije Nj. ekscc. gospod Klaus Peter Riedel.

V spominsko knjigo se je vpisal ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore.

V spominsko knjigo se je vpisal olimpijonek Miroslav Cerar.

Našo občino so prav tako obiskali:

- 19. februarja 2018 državna sekretarka na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo **Eva Štravs Podlogar** in generalna direktorica Direktorata za turizem **Renata Martinčič**,
- 27. avgusta 2018 podpredsednik Kitajske ljudske zveze za prijateljstvo s tujimi državami (CPAFFC) **Song Jingwu** z delegacijo,
- 17. septembra 2018, ob Evropskem tednu mobilnosti, ministrica za infrastrukturo **mag. Alenka Bratušek**,
- 5. decembra 2018 podpredsednik Stalnega odbora ljudskega kongresa province Hunan **Xiang Lili** z delegacijo,
- 15. marca 2019 evropski poslanec **dr. Milan Zver**,
- 23. avgusta 2019 direktorica Inštituta za mladinsko politiko **Nina Bavčar Čargo** in
- 11. septembra 2019 **delegacija iz Ukrajine**, vodstva več občin, med njimi Mestnega sveta Obuhiv, ko sta župan dr. Peter Verlič in tajnik Mestnega sveta Obuhiv **Sergij Kločko** podpisala tudi **Pismo o nameri sodelovanja med Mestnim svetom Obuhiv v kijevski oblasti in Občino Grosuplje**.

20. septembra 2019 pa so župan dr. Peter Verlič, direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar in predsednik odbora za mednarodno sodelovanje Janez Pintar obiskali občino Vlasenico v Bosni in Hercegovini in dan kasneje, ob praznovanju njihovega občinskega praznika, je naš župan z županom Občine Vlasenica **Miroslavom Kraljevičem** podpisal tudi **Sporazum o sodelovanju med občinama**.

Župan dr. Peter Verlič in tajnik Mestnega sveta Obuhiv Sergij Kločko sta podpisala Pismo o nameri sodelovanja med Mestnim svetom Obuhiv v kijevski oblasti in Občino Grosuplje.

Župan dr. Peter Verlič in župan Občine Vlasenica Miroslav Kraljevič sta podpisala Sporazum o sodelovanju med Občino Grosuplje in Občino Vlasenico.

GLOBALNA OBČINA GROSUPLJE

Že leta 2016 je bil ustanovljen Medobčinski razvojni center občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Trebnje, ki igra še posebej pomembno vlogo na področju navezovanja novih stikov, sklepanja novih prijateljstev ter snovanja in uspešne realizacije evropskih projektov skupaj s projektnimi partnerji iz drugih delov Evropske unije ali celo izven njenih meja.

Občina Grosuplje je že v letu 2017 pristopila k projektu **Europe Goes Local - Podpora razvoju in krepitvi mladinskega dela na lokalni ravni**. V strateškem partnerstvu je sodelovalo 24 nacionalnih agencij programa Erasmus+: Mladi v akciji, v Sloveniji je bil to Zavod MOVIT, Partnerstvo Evropske komisije in Sveta Evrope na področju mladine, Evropski mladinski forum ter mreži POYWE in InterCity Youth.

Projekt je potekal od leta 2016 do 2019, da bi podprl lokalne skupnosti pri izboljšanju kakovosti mladinskega dela, večanju pomena mladinskega dela in krepitvi sistemske podpore izvajanju in razvoju mladinskega dela na lokalni ter nacionalni ravni.

Občina Grosuplje je v okviru projekta sodelovala na več delavnicah, ki so potekale v Sloveniji, udeležili pa smo se tudi študijskega obiska na Švedskem, v mestu Göteborg, organiziranega v sodelovanju s Keks Nätverket, eno izmed vodilnih organizacij v Evropi na področju zagotavljanja kakovosti v mladinskem delu.

Občina Grosuplje je sodelovala v mednarodnem projektu **RECOV - REthinking COLlaborative Values for public services**, dvoletnem projektu, ki je potekal od 1. marca 2018 do 29. februarja 2020. Projekt je Evropska unija sofinancirala iz programa Evropa za državljane, njegov osrednji cilj pa je bil krepitev zavesti evropskega državljanstva ter ciljev Evropske unije.

V projektu je sodelovalo deset partnerjev iz devetih držav: Makedonije, Francije, Italije, Slovenije, Portugalske, Srbije, Albanije, Latvije in Romunije. Vodilni partner v projektu je bila Občina Centar, Skopje, projekt pa je koordinirala ALDA - Evropsko združenje za lokalno demokracijo. Projekt se je izvajal preko seminarjev, razprav, delavnic in je vključeval različne aktivnosti na mednarodnem in na lokalnem nivoju.

V okviru projekta so potekale štiri mednarodne konference: junija 2018 v Makedoniji, v Skopju, januarja 2019 v Italiji, v Santorsu, oktobra 2019 na Portugalskem, v Lizboni, in februarja 2020 v Belgiji, v Bruslju. Posamezni projektni partnerji smo v svojem lokalnem okolju organizirali tri lokalne aktivnosti, sofinancirane z evropskimi sredstvi. Občina Grosuplje je svoje lokalne aktivnosti združila s prireditvami Grosuplje v jeseni, Kolesarski maraton treh občin in županov novoletni sprejem, v projekt Recov pa so bili v kar največji meri vključeni tudi naši občanke in občani.

V dvorani Družbenega doma je 18. septembra 2019 potekal **posvet o prihodnosti Evropske unije: Kakšno evropsko unijo si želimo državljani?** Na posvetu so z nami svoja mnenja delili predstavniki naše in sosednjih občin, pa tudi vladni predstavniki.

Delegacija Občine Grosuplje se je tudi leta 2019 udeležila **Evropskega tedna regij in mest**, ki je potekal od 7. do 10. oktobra v Bruslju. Gre za vsakoletni dogodek, ki uradnikom iz regionalnih in mestnih uprav, strokovnjakom in akademikom omogoča izmenjavo dobrih praks, znanja in izkušenj na področju regionalnega in mestnega razvoja.

Dogodka so se udeležili župan dr. Peter Verlič, direktor občinske uprave mag. Dušan Hočevar, sodelavka iz medobčinskega razvojnega centra Tjaša Pleško in direktorica Turizma Grosuplje Petra Zakrajšek.

Ob robu delavnic so se imeli možnost srečati tudi z našima evropskima poslancema dr. Milanom Zve-rom in Romano Tomc.

Na Evropskem tednu regij in mest v Bruslju.

ZELENA OBČINA GROSUPLJE

Nadaljujemo z evropskimi projekti, ki se po svoji vsebini še posebej osredotočajo na varovanje in ohranjanje narave. Posebej ponosni smo na dva, v katerih Občina Grosuplje sodeluje kot vodilni partner, posebno dodano vrednost pa predstavljata za naš Krajevski park Radensko polje.

Občina Grosuplje je v sodelovanju z Občino Rogaška Slatina in Zavodom RS za varstvo narave ter hrvaškimi partnerji Nacionalnim parkom Risnjak, Gradom Vrbovsko, Udrugo Hyla in Krapinsko zagorsko županijo na javni razpis Programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija–Hrvaška uspešno prijavila **projekt Vezi narave**, katerega osrednji cilj je zaščita in obnova biotske raznolikosti za današnje in prihodnje rodove.

Župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič in namestnik vodje Organa upravljanja Interreg Slovenija–Hrvaška Dimitrij Pur sta pogodbo o sofinanciranju iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj za projekt Vezi narave podpisala 23. avgusta 2018. Vrednost projekta je 2.553.908 evrov, financiranje za Občino Grosuplje znaša 776.700 evrov.

Z izvajanjem projekta smo pričeli septembra 2018, trajal pa bo 30 mesecev. Na Radenskem polju bomo vzpostavili center narave Šica, v Rogaški Slatini bo nastal center narave Sotla, vzpostavljene bodo tudi info dostopne točke Zelenjak ob Sotli, Kanjon Kamačnik in Narodni park Risnjak.

Projekt Vezi narave odpira nove priložnosti za postopno in trajno spremembo odnosa družbe do varovanja in ohranjanja narave ter prepoznavanja njene ključne vloge za dobrobit prihodnjih generacij.

V sodelovanju s Turizmom Grosuplje (Krajinski park Radensko polje), Krajinskim parkom Ljubljansko barje, Kozjanskim regijskim parkom, Direkcijo Republike Slovenije za infrastrukturo (MZI), Centrom za kartografijo flore in favne (CKFF) ter tujima partnerjema iz Danske, Amphi International ApS in Občino Nyborg, in tujim partnerjem iz Nemčije, Verein der Freunde des Deutsch-Poln, EU-Nationalparks Unteres Odertal e.V., pa smo na razpis programa LIFE uspešno prijaviли **projekt Varstvo dvoživk in obnova njihovih habitatov (LIFE AMPHICON - AMPHibian CONservation and habitat restoration)**.

V projektu sodeluje 9 projektnih partnerjev iz 3 evropskih držav, njegov osrednji cilj pa je izboljšati stanje ohranjenosti dvoživk, ki jih varuje Direktiva o habitatih v štirih Natura 2000 območjih v Sloveniji (Ljubljansko barje, Radensko polje - Viršnica, Dobrava - Jovsi in Bohor) ter v treh območjih na Danskem in v Nemčiji.

Župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič in vodja enote za LIFE in ekoinovacije pri Izvajalski agenciji za mala in srednje velika podjetja (EASME) Angelo Salsi sta pogodbo o sofinanciranju iz sredstev LIFE za projekt LIFE AMPHICON podpisala 7. oktobra 2019. Vrednost projekta je 8.079.824 evrov, pri čemer sofinanciranje Evropske unije znaša 60 %, sofinanciranje države 20 %, 20 % predstavlja lastni delež. Občina Grosuplje bo za izvedbo projekta prejela 561.580 evrov, Turizem Grosuplje pa 276.613 evrov. Projekt se je pričel izvajati s 1. novembrom 2019 in bo trajal do 31. decembra 2026.

V Sloveniji bomo v okviru projekta med drugim vzpostavili cca 130 mrestišč, zgradili minimalno 60 podhodov in postavili 10.200 m stalnih ograj za varnejši prehod dvoživk ob selitvah, uredili učne in interpretacijske poti, učilnico na prostem ter postavili informacijske table, opazovalnice in tudi razgledni stolp. V Kozjanskem parku bo vzpostavljen Informacijski center za dvoživke, na Centru za kartografijo favne in flore pa Koordinacijski center za dvoživke.

Krajinski park Radensko polje je 3. decembra 2019 postal del **Skupnosti naravnih parkov Slovenije**. Pristopno izjavo je v dvorani Mestne knjižnice Grosuplje slovesno podpisala direktorica Turizma Grosuplje Petra Zakrajšek.

Močvirska logarica ob sončnem zahodu na Radenskem polju. Foto: Peter Zakrajšek

Naša občina je aktivno sodelovala še v dveh izrazito zelenih evropskih projektih. K **projektu Local-4Green - Local Policies for Green Energy (Lokalne politike za zeleno energijo)**, katerega namen je pomagati lokalnim skupnostim pri pripravi in uveljavitvi inovativnih lokalnih fiskalnih politik, usmerjenih v spodbujanje rabe obnovljivih virov energije v javnem in zasebnem sektorju, smo pristopili 27. julija 2017, projekt pa je trajal do 31. oktobra 2019.

Možne ukrepe, ki smo jih kot občina identificirali, da bi jih z namenom spodbujanja rabe obnovljivih virov energije lahko izvedli, je naš župan dr. Peter Verlič predstavil tudi na eni izmed delavnic na Evropskem tednu regij in mest, ki je potekal oktobra 2019 v Bruslju.

V projektu je sodelovalo 10 partnerjev iz 9 držav sredozemskega prostora, vodilni partner v projektu je bil Valencian Federation of Municipalities and Provinces (Valencijska zveza lokalnih skupnosti in provinc), slovenski partner v projektu pa je bil Gradbeni inštitut ZRMK. Občina Grosuplje je v projektu sodelovala kot pilotni partner.

Drugi projekt, v katerem pa še vedno sodelujemo, prav tako kot pilotni partner, je **LIFE Climate Path 2050 (Podnebna pot 2050)**. Projekt izvaja Institut »Jožef Stefan«, Center za energetska učinkovitost, in je namenjen spremljanju napredka in načrtovanju podnebnih ukrepov za zmanjšanje emisij na področjih stavb, prometa, industrije, kmetijstva, gozdarstva in odpadkov. V okviru projekta je bil med drugim za občine vzpostavljen tudi lokalni semafor podnebnih aktivnosti. Gre za spletno aplikacijo, pri kateri kot občina sodelujemo, in je še v testni fazi.

V občini Grosuplje spodbujamo uporabnikom prijazen javni potniški promet, ki ga dopolnjujejo urejene površine za pešce in kolesarje. 24. oktobra 2018 je bila na 10. redni seji Sveta Ljubljanske urbane regije, ki ga sestavlja 26 županov občin Ljubljanske urbane regije, soglasno potrjena tudi **Celostna prometna strategija Ljubljanske urbane regije: Za ljudi in prostor v inovativni in napredni regiji**. Na Centralni čistilni napravi Grosuplje, ki skrbi, da se odpadna voda prečisti in vrne nazaj v naravo spet čista, je po novem urejena tudi **Učna pot odvajanja in čiščenja odpadnih voda**. Uspešno se izvaja tudi **projekt »plinifikacije občine Grosuplje«**. Energetika Ljubljana je z gradnjo plinovodnega omrežja v Grosupljem pričela že v letu 2018. In zeleno občino Grosuplje tako prav gotovo čaka še bolj zelena prihodnost.

POSLOVNO POROČILO OBČINE GROSUPLJE (2018–2019)

Jelka Kogovšek *

1. PRORAČUNSKI PREJEMKI

1.1. PRIHODKI

Struktura prihodkov občinskega proračuna za leti 2018 in 2019 v primerjavi z veljavnima proračunoma je bila sledeča:

(v EUR)

	realizacija	struktura	veljavni proračun	struktura	IND
	2018		2018		real./velj.pror.
davčni prihodki	12.592.824	73,3 %	13.049.143	71,7 %	97
nedavčni prihodki	3.882.346	22,6 %	4.414.758	24,3 %	88
kapitalski prihodki	162.119	0,9 %	127.300	0,7 %	127
transforni prihodki	537.624	3,1%	606.018	3,3 %	89
SKUPAJ	17.174.913	100,0 %	18.197.219	100,0 %	94

	realizacija	struktura	veljavni proračun	struktura	IND
	2019		2019		real./velj.pror.
davčni prihodki	13.574.767	70,4 %	14.173.568	70,1 %	96
nedavčni prihodki	3.374.970	17,5 %	3.410.222	16,9 %	99
kapitalski prihodki	870.662	4,5 %	1.214.261	6,0 %	72
transforni prihodki	1.454.922	7,5%	1.408.494	7,0 %	103
SKUPAJ	19.275.321	100,0 %	20.206.545	100,0 %	95

Kot je razvidno iz tabele, so bili skupni prihodki v letu 2018 realizirani glede na veljavni proračun 94 %.

Glede na predhodno leto, to je 2017, so bili višji za 240.474 €, predvsem zaradi višjih davčnih in nedavčnih prihodkov. Skupni prihodki v letu 2019 pa so bili realizirani glede na veljavni proračun 95 %. Glede na predhodno leto, to je 2018, so višji za 2.100.408 €, predvsem zaradi višjih kapitalskih in transference prihodkov.

Večina prihodkov je bila v letu 2018 ustvarjena z davčnimi prihodki, in sicer 73,3 %. Delež je višji, kot smo planirali. Dohodnina kot največji davčni prihodek je dosegla planirano, bila pa je za 520.385 € višja od dohodnine leta 2017. Znesek nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča je bil realiziran nižje od planiranega za 17 %, je pa bil tudi nižji kot v letu 2017 za 216.728 €. Iz tega naslova smo v lanskem letu pobrali za 1.020.711 € davkov.

* Vodja urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti Občine Grosuplje.

Tudi v letu 2019 je bila večina prihodkov ustvarjena z davčnimi prihodki, in sicer 70,1 %. Delež je skoraj enak, kot smo planirali. Dohodnina kot največji davčni prihodek je dosegla planirano vrednost, bila pa je za 535.365 € višja od dohodnine leta 2018. Znesek nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča je bil realiziran precej nižje od planiranega za 52 %, je pa bil tudi precej nižji kot v letu 2018 za 530.168 €, saj so se zaradi spremenjene zakonodaje odločbe za odmero tega davka začele izdajati občanom šele proti koncu leta. Plačilo davka se je tako zamaknilo v leto 2020. Zaradi tega smo v letu 2019 pobrali za 490.543 € davkov.

Kar nekaj davčnih prihodkov je bilo v obeh letih ustvarjenih zaradi davkov na promet nepremičnin in na finančno premoženje v letu 2018 v višini 326.169 €, v letu 2019 pa v višini 532.311 € in domačih davkov na uporabo blaga ali opravljanja storitev v letu 2018 v višini 269.141 €, v letu 2019 pa 243.519 €. Sem spadajo okoljske dajatve, komunalne, turistične, ekološke in priključne takse ter pristojbine za vzdrževanje gozdnih cest.

Nedavčni prihodki so bili v letu 2018 nižji od planiranih za 22 indeksnih točk. Znašali so 22,6 % vseh prihodkov. Delež je za 1,7 odstotne točke nižji od planiranega. V letu 2019 pa so bili nižji od planiranih za samo eno indeksno točko. Znašali so 17,5 % vseh prihodkov. Delež je bil za 0,6 odstotne točke nižji od planiranega. Ti prihodki so ustvarjeni zlasti s prispevki investitorjev za urejanje stavbnih zemljišč (komunalni prispevek), prihodkov iz premoženja, zlasti prihodkov od najemnin (osnovna sredstva komunalne infrastrukture, ki jo dajemo v najem JKP, najemnine za poslovne prostore in stanovanja), koncesijskih dajatev posebnih iger na srečo (Motel Kongo) ter prihodkov od prodaje blaga in storitev.

Prispevki investitorjev za urejanje stavbnih zemljišč so bili v letu 2018 precej nižji od možnih, za 26 indeksnih točk. Znašali so 1.081.042 € in so bili višji od tistih v letu 2017 za 314.528 €. V letu 2019 so bili višji od planiranih za 10 indeksnih točk. Znašali so 862.947 € in so bili nižji od tistih v letu 2018 za 218.095 €.

Prihodki od najemnin so znašali v letu 2018 1.459.260 €, v letu 2019 pa 1.430.540 €. Prihodki od dajatev posebnih iger na srečo so dosegli v letu 2018 233.215 € in so bili od predhodnega leta višji za 21.291 €. V letu 2019 so le ti znašali 282.264 € in so bili od predhodnega leta višji za 49.049 €.

Delež kapitalskih prihodkov je v vseh prihodkih znašal v letu 2018 slab odstotek, v letu 2019 pa 4,5 %. V letu 2018 je vrednost teh prihodkov preseгла planirano za 27 %, v letu 2019 pa je planirano vrednost dosegla 72 %. Prihodki od prodaje stavbnih zemljišč so v letu 2018 znašali 101.645 €, od kmetijskih pa 59.573 €. V letu 2019 pa smo prodali za 139.577 € zgradb in prostorov, za 721.531 € stavbnih zemljišč in za 9.198 € kmetijskih zemljišč.

S transfernimi prihodki je Občina zbrala v letu 2018 3,1 % vseh prihodkov, manj od pričakovanega deleža za 0,2 odstotne točke. Teh sredstev se je v preteklem letu nateklo v proračun za 537.624 €.

V teh sredstvih so bili zbrani prihodki od prejetih sredstev iz državnega proračuna v višini 480.364 €, od tega za investicije 324.885 €, kar je za 76.866 € manj kot leta 2017. Sredstva za investicije so bila namenjena sofinanciranju obnove telovadnice pri OŠ Louisa Adamiča Grosuplje (93.865 €), izgradnji vodovoda Ilova Gora (171.768 €), osvetlitve pešpoti ob Grosupeljščici (6.245 €), sredstvom požarne takse (48.305 €) in sofinanciranju dokumentacije projekta parkiranja po sistemu P+R (4.702 €).

Za tekočo porabo smo iz državnega proračuna prejeli 155.479 €, in sicer: za vzdrževanje gozdnih cest (6.294 €), za nevarne šolske poti (55.636 €), za subvencije tržnih najemnin (38.956 €), za sofinanciranje Medobčinskega inšpektorata in redarstva (33.992 €), za sofinanciranje Medobčinskega razvojnega centra (20.160 €) in za sofinanciranje osvetlitve pešpoti ob Grosupeljščici (442 €).

Iz drugih občin pa smo v letu 2018 prejeli sredstva za CERO Špaja dolina (2.109 €).

Iz sredstev proračuna EU smo prejeli sredstva za projekt parkiranja po sistemu P+R (26.644 €), za osvetlitev pešpoti ob Grosupeljščici (26.747 €), za projekt RECOV (1.760 €) in še za izvajanje skupne kmetijske politike za agromelioracijo Gatina (94.468 €).

V letu 2019 pa je Občina s transfernimi prihodki zbrala 7,5 % vseh prihodkov, več od pričakovanega za 3 %. Teh sredstev se je v letu 2019 nateklo v proračun za 1.285.062 €.

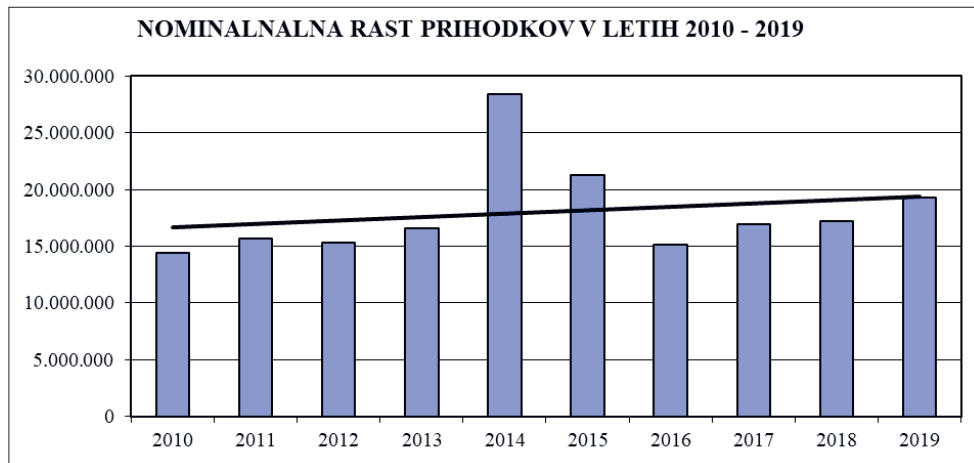
V teh sredstvih so bili zbrani prihodki od prejetih sredstev iz državnega proračuna v višini 600.963 €, od tega za investicije 415.353 €, kar je za 90.468 € več kot leta 2018. Sredstva za investicije Fundacije za šport (59.886 €) so bila namenjena sofinanciranju obnove stare telovadnice in izgradnji nove telovadnice pri matični OŠ Louisa Adamiča Grosuplje, komasaciji in agromelioraciji Gatina (42.705 €), sredstvom požarne takse (52.615 €) in sofinanciranju projekta parkiranja po sistemu P+R (260.147 €).

Za tekočo porabo smo iz državnega proračuna prejeli 185.610 €, in sicer: za vzdrževanje gozdnih cest (11.191 €), za nevarne šolske poti (75.223 €), za subvencije tržnih najemnin (40.834 €), za sofinanciranje Medobčinskega inšpektorata in redarstva (32.272 €), za sofinanciranje Medobčinskega razvojnega centra (22.190 €) in za vzdrževanje vojnih grobišč (3.900 €).

Iz drugih občin pa smo tudi v letu 2019 prejeli sredstva za CERO Špaja dolina (2.109 €).

Iz sredstev proračuna EU smo prejeli sredstva za projekt parkiranja po sistemu P+R (549.625 €), za sofinanciranje projekta Vezi narave (4.250 €), za projekt RECOV (1.385 €), za projekt LIFE (168.474 €) in še za izvajanje skupne kmetijske politike za komasacijo in agromelioracijo Gatina (128.116 €).

Sledeči graf prikazuje nominalno vrednost prihodkov v preteklih devetih letih in nominalen trend rasti:

1.2. PREJETA VRAČILA DANIH POSOJIL IN PRODAJA KAPITALSKIH DELEŽEV

Prejetih vračil danih posojil in prodaje kapitalskih deležev v letu 2018 in 2019 ni bilo.

1.3. ZADOLŽEVANJE

Občina se je v letu 2018 ni dodatno zadolžila. Stanje kreditov na dan 31.12.2018 je znašalo 4.468.523 € in je bilo nižje od leta 2017 za 208.141 €.

V letu 2019 se je Občina dodatno dolgoročno zadolžila samo za kredit na MGRT in sicer za 163.154 €.

Gre za kredit v skladu s 56. členom Zakona o izvrševanju proračuna RS za leti 2018 in 2019. Stanje neodplačanih kreditov na dan 31.12.2019 je znašalo 4.015.397 € in je bilo nižje od leta 2018 za 453.126 €.

2. PRORAČUNSKI IZDATKI

2.1. ODHODKI

Odhodki občinskega proračuna in njihova struktura za leto 2018 v primerjavi z veljavnim proračunom je bila istega leta sledeča:

(v EUR)

	realizacija	struktura	veljavni proračun	struktura	IND
	2018		2018		real./velj.pror.
tekoči odhodki	4.460.919	27%	5.537.862	27%	81
tekoči transferi	6.798.162	41%	7.295.362	36%	93
investicijski odhodki	5.104.458	30%	6.955.443	34%	73
investicijski transferi	379.685	2%	409.342	2%	93
SKUPAJ	16.743.224	100%	20.198.009	100%	83

	realizacija	struktura	veljavni proračun	struktura	IND
	2019		2019		real./velj.pror.
tekoči odhodki	4.217.083	25 %	5.089.763	25%	83
tekoči transferi	7.071.851	41 %	7.442.571	36 %	95
investicijski odhodki	5.406.880	32 %	7.639.492	37 %	71
investicijski transferi	383.266	2 %	412.056	2 %	93
SKUPAJ	17.079.080	100 %	20.583.882	100 %	83

Kot je razvidno iz zgornjih tabel, so bili odhodki v letu 2018 realizirani 83 % glede na plan. Najnižje dosegajo planirane vrednosti investicijski odhodki zaradi prenosa in dokončanja nekaterih investicij v letu 2019. Dobro so bili realizirani tekoči in investicijski transferi.

V letu 2019 so bili odhodki realizirani 83 % glede na plan. Najnižje dosegajo planirane vrednosti investicijski odhodki, predvsem zaradi zamika glavnine investicije v garažno hišo P+R v leto 2020. Tako kot v letu 2018 so bili dobro realizirani tekoči in investicijski transferi.

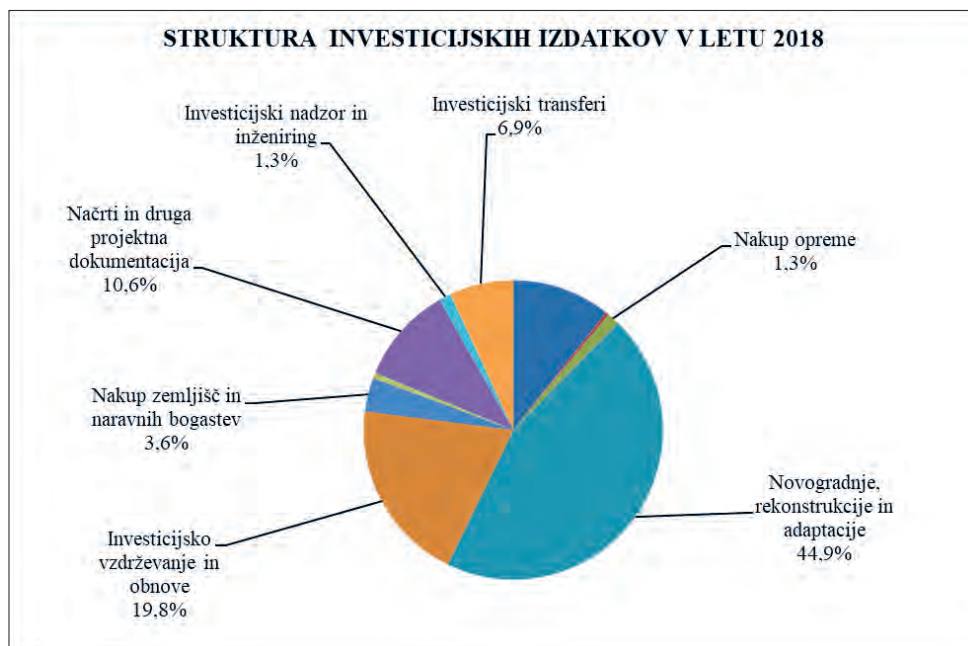
Realizirani strukturni deleži investicijskih odhodkov in tekočih transferov se razlikujejo od planiranih tako v letu 2018 kot 2019. Podoben oziroma enak strukturni delež od planiranega pa dosegajo tekoči odhodki in investicijski transferi.

V letu 2018 je bilo 36 % vseh proračunskih sredstev namenjenih investicijam. Investicijska sredstva so v letu 2018 znašala 5.484.143 €, kar je manj kot v predhodnem letu za 1.589.381 €. V letu 2019 pa je bilo 34 % vseh proračunskih sredstev namenjenih investicijam. Investicijska sredstva so znašala 5.790.146 €, kar je več kot v predhodnem letu za 306.003 €.

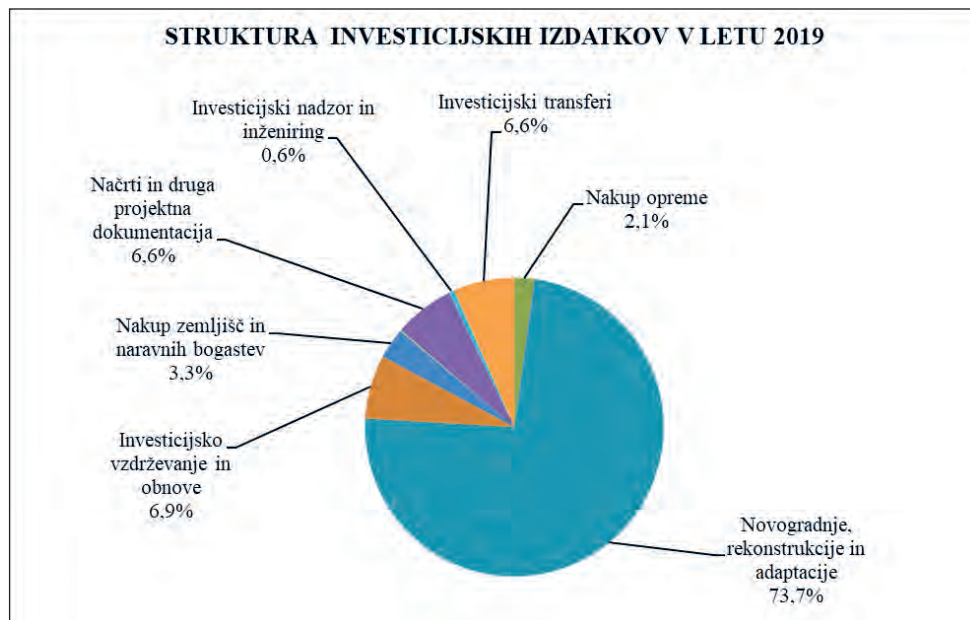
Če primerjamo deleže proračunskih sredstev, namenjenih investicijam, so bili ti v zadnjih letih sledeči:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
33 %	36 %	34 %	45 %	68 %	54 %	33 %	41 %	36 %	34 %

Strukturo investicij v letu 2018, glede na namen porabe, nam prikazuje naslednji graf:

Strukturo investicij v letu 2019, glede na namen porabe, pa nam prikazuje naslednji graf:

Pomembnejše investicije, investicijska vzdrževanja in nakupi v letu 2018.

Na področju investicij v *splošne zadeve (lokalna samouprava, obramba in izredni dogodki)*:

- investicijsko vzdrževanje gasilskih domov in nakup gasilske opreme v višini 131.162 €,
- nakup opreme (računalniška oprema, avdiovizualna oprema, programska oprema, napeljave, itd.) v višini 14.737 €,
- nakup avtomobila v Medobčinskem inšpektoratu in redarstvu v višini 17.990 €.

Na področju *kmetijstva*:

- naložbe v kmetijsko gospodarstvo in ureditev kmetijskih zemljišča v višini 31.054 €,
- urejanje poljskih poti, gozdnih vlak in gozdnih poti v višini 55.946 €,
- agromelioracija in komasacija Gatina v višini 96.738 €.

Na področju *družbenih dejavnosti*:

- investicija v obnovo telovadnice na OŠ L.A. Grosuplje v višini 393.247 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje šol v višini 188.398 €,
- investicijsko vzdrževanje vrtcev v višini 59.911 €,
- investicijsko vzdrževanje Mestne knjižnice Grosuplje v višini 10.000 €,
- nakup knjig za Mestno knjižnico Grosuplje v višini 40.600 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje zdravstvenega doma v višini 613.112 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje poslovnih prostorov in stanovanj v višini 97.304 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje kulturnih domov v višini 11.200 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje zgodovinske in kulturne dediščine v višini 19.984 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje športnih objektov v višini 67.972 €,
- urejanje rekreacijskega območja Koščakov hrib v višini 48.530 €.

Na področju investicij v *cestni promet in infrastrukturo*:

- investicijsko vzdrževanje in gradnja občinskih cest v višini 1.395.499 €,
- ureditev avtobusnih postajališč v višini 17.245 €,
- ureditev javnih parkirišč v višini 27.000 €,
- investicijsko vzdrževanje in gradnja javne razsvetljave v višini 81.729 €,
- investicijsko vzdrževanje in gradnja državnih cest v višini 114.839 €.

Na področju *varovanja okolja*:

- gradnja kanalizacijskih sistemov v občini v višini 820.447 €,
- ravnanje z odpadki (komunalna deponija in obnove na področju ravnanja z odpadki) v višini 16.620 €

Na področju *prostorskega planiranja in stanovanjske komunalne dejavnosti*:

- obnova vodovodnih sistemov v višini 394.654 €,
- nakup zemljišč v višini 197.413 €,
- ureditev centra Perovega v višini 60.697 €,
- prostorsko načrtovanje v višini 77.356 €.

Pomembnejše investicije, investicijska vzdrževanja in nakupi v letu 2019.

Na področju investicij v *splošne zadeve (lokalna samouprava, obramba in izredni dogodki)*:

- investicijsko vzdrževanje gasilskih domov in nakup gasilske opreme v višini 118.000 €,
- nakup opreme (računalniška oprema, avdiovizualna oprema, programska oprema, napeljave, itd.) v višini 16.299 €,
- nakup naprav za nadzor prometa v Medobčinskem inšpektoratu in redarstvu v višini 22.326 €.

Na področju *kmetijstva*:

- naložbe v kmetijsko gospodarstvo in ureditev kmetijskih zemljišča v višini 27.187 €,
- urejanje poljskih poti, gozdnih vlak in gozdnih poti v višini 39.911 €,
- agromelioracija in komasacija Gatina v višini 51.561 €.

Na področju *družbenih dejavnosti*:

- investicija v prizidek in telovadnico na matični OŠ L.A. Grosuplje v višini 1.715.122 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje šol v višini 30.121 €,
- investicijsko vzdrževanje vrtcev v višini 25.000 €,
- nakup knjig za Mestno knjižnico Grosuplje v višini 43.407 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje zdravstvenega doma v višini 39.116 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje kulturnih objektov – Tabor Cerovo v višini 124.981 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje zgodovinske in kulturne dediščine v višini 13.156 €,
- investicije in investicijsko vzdrževanje športnih objektov v višini 138.628 €.

Na področju investicij v *cestni promet in infrastrukturo*:

- investicijsko vzdrževanje in gradnja občinskih cest v višini 289.675 €,
- ureditev avtobusnih postajališč v višini 11.595 €,
- investicijsko vzdrževanje in gradnja državnih cest v višini 31.424 €.

Na področju *varovanja okolja*:

- ravnanje z odpadno vodo v višini 551.003 €,
- ravnanje z odpadki (komunalna deponija in obnove na področju ravnanja z odpadki) v višini 118.245 €

Na področju *prostorskega planiranja in stanovanjske komunalne dejavnosti*:

- obnova vodovodnih sistemov v višini 251.030 €,
- nakup zemljišč v višini 192.255 €,
- prostorsko načrtovanje v višini 35.083 €.

2.2. ODPLAČILO DOLGA

V letu 2018 je bilo odplačano za 708.141 € dolgoročnega dolga. Plačane so bile tudi obresti v višini 55.449 €. V letu 2019 je bilo odplačano za 616.280 € dolgoročnega dolga. Plačane so bile obresti v višini 46.886 €.

2.3. DANA POSOJILA IN POVEČANJE KAPITALSKIH DELEŽEV

V letu 2018 in 2019 ni bilo danih posojil in povečanja kapitalskih deležev. Tako je račun finančnih terjatev in naložb v obeh letih enak 0.

3. REZULTAT POSLOVANJA

V letu 2018 so bili prihodki višji od odhodkov za 431.689 €. Ustvarjen je bil torej proračunski presežek v tej višini. Ker občina v letu 2018 ni dajala posojil in ni dobila nobenih vračil le-teh iz preteklih let, je bil račun finančnih terjatev in naložb enak ničli. Za poplačilo kreditnega dolga smo porabili 708.141 €. Iz leta 2017 smo v leto 2018 prenesli 1.111.934 € neporabljenih sredstev. Stanje na računu dne 31.12.2018 je znašalo 835.483 €.

V letu 2019 so bili prihodki višji od odhodkov za 2.196.241 €. Tudi v tem letu je bil ustvarjen proračunski presežek v tej višini. Ker občina v letu 2019 ni dajala posojil in ni dobila nobenih vračil le-teh iz preteklih let, je bil račun finančnih terjatev in naložb enak ničli. Za poplačilo kreditnega dolga smo porabili 616.280 €. Iz leta 2018 smo v leto 2019 prenesli 835.483 € neporabljenih sredstev. Stanje na računu dne 31.12.2019 je znašalo 2.578.599 €.

Med proračunske prejemke spadajo poleg prihodkov tudi prenosi sredstev iz preteklega leta, prejeta minus dana posojila, če je razlika pozitivna in neto zadolževanje, če je seveda tudi to pozitivno. Med izdatke pa poleg odhodkov uvrščamo še prejeta minus dana posojila, če je razlika negativna in neto zadolževanje, če je le to negativno.

OBČINA IVANČNA GORICA V LETIH 2018–2019

Dušan Strnad *

V leto 2018 smo vstopili z jubilejnim koncertom. Na praznik **Gospodovega razglašenja** je v farni cerkvi sv. Tilna v Višnji Gori potekal jubilejni koncert božičnih pesmi v izvedbi Cerkvenega mešanega pevskega zbora župnije Višnja Gora. Zbor je na ta dan proslavil **40-letnico delovanja pod vodstvom organista in zborovodje Milana Jevnikarja**. Cerkveni mešani pevski zbor je prvič javno nastopil z organistom **Milanom Jevnikarjem** pri polnočnici leta 1977. V vseh teh letih so sodelovali kar s petimi višnjanskimi duhovniki. Naprej s Stankom Kastelicem, nato s Simonom Onušičem, Boštjanom Modicem, Janezom Mihelčičem in od lanskega poletja dalje s Slavkom Judežem.

V mešanem zboru je v štiridesetletnem obdobju sodelovalo preko 75 pevk in pevcev. Danes zbor šteje 18 članov. Vseh štirideset let pa je zboru zvestih še osem pevcev. Poleg zborovodje Milana Jevnikarja so to še: Marija Jevnikar, Ivica Zupančič, Mojca Kastelic, Anica Pirc, Albina Skubic, Jože Gorše, France Vozel in Branko Vozelj. Slednjim je župnik podelil posebno priznanje za več kot 40-letno prepevanje v cerkvenem zboru. Naj še dodamo, da sta **Marija Jevnikar** in **France Vozel** pevca z najdaljšim pevskim stažem. V farni cerkvi prepevata že 70 let!. V nagovoru se je **župan Občine Ivančna Gorica Dušan Strnad** pevcem zahvalil za več desetletno bogatenje cerkvenih bogoslužij in Mešanemu cerkvenemu pevskemu zboru Župnije Višnja Gora podelil spominski kovanec v podobi občinske znamke Prijetno domače. V imenu pevcev se je zborovodji Jevnikarju zahvalil Miha Slapničar.

V nedeljo, 21. januarja 2018, je Plesna šola Guapa v Športni dvorani Osnovne šole Stična organizirala plesno produkcijo Trolsvet. Rdeča nit plesne predstave so bili Troli. Plesalo je več kot 350 plesalcev in plesalk, predstavo si je ogledal tudi **podžupan Občine Ivančna Gorica Tomaž Smole**. Maja Zrilič, ustanoviteljica Plesne šole Guapa, je od decembra 2017 tudi **ambasadorka Občine Ivančna Gorica**

* Župan Občine Ivančna Gorica.

Planinsko društvo Polž Višnja Gora je 27. januarja 2018 na rednem letnem občnem zboru v prostorih gasilskega doma Višnja Gora obeležilo 20. obletnico delovanja društva. Ob svečanem jubileju so slavnostno razvili društveni prapor in izdali jubilejni zbornik, poimenovan »S polži v hribe«.

Ideja o ustanovitvi planinskega društva se je med Višnjani rodila kmalu po ustanovitvi občine Ivančna Gorica. Ustanovni sestanek je 1998 leta sklical Pavel Groznik v prostorih stare šole v Višnji Gori, katerega se je udeležilo 20 članov. Društvo je bilo uradno registrirano 9. marca 1998, za prvega predsednika pa je bil izvoljen Darko Steiner. Za novega predsednika je bil leta 2003 izvoljen Aleš Erjavec, ki društvu predseduje še danes. Planinsko društvo Polž se lahko danes pohvali s 306 članicami in člani. Skupaj z izobraženimi planinskimi vodniki, markacisti in varuhi gorske narave in učinkovitim upravnim odborom pa ne gre zanemariti številnega podmladka, ki ga vzgajajo že v vrtcih in šolah naše občine.

Med številnimi gosti so bili prisotni tudi predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik, predsednica meddruštvenega odbora Ljubljana Marinka Koželj Stepic in ivanški župan Dušan Strnad, ki je društvu izročil spominski kovanec Prijetno domače.

Na prireditvi so svečano razvili društveni prapor, katerega boter je postal župan Občine Ivančna Gorica, Dušan Strnad. Na praporu sta na prednji strani upodobljena zaščitni znak društva – polž pohodnik, na zadnji pa je lehnjakov slap na Kosci z motivi teloha. Praporščak je postal Boštjan Skubic, njegov pomočnik pa Tone Jevnikar.

Na Sokolski ulici v Ivančni Gorici je potekala tradicionalna PUSTNA POVORKA, ki sta jo pripravila Občina Ivančna Gorica in Zavod Prijetno domače v sodelovanju z organizatorjem Tržnice Ivančna Gorica ter Zvezo kulturnih društev Ivančna Gorica in Plesno šolo Guapa.

Pustna povorka, ki ji je (2018) takt dajala nepogrešljiva Stiška godba, je krenila na svojo pot po Sokolski. Predstave so se skupinske, družinske in posamezne maske ter v center Ivančne Gorice privabile številne obiskovalce.

Osrednja svečanost ob slovenskem kulturnem prazniku v Občini Ivančna Gorica, z naslovom »PESEM MOJA JE POSODA TVOJEGA IMENA«, je potekala v sredo, 7. februarja 2018, v prostorih Doma kulture v Šentvidu pri Stični. Večer, ki ga Slovenci posvečamo domači kulturi in poklonu največjemu slovenskemu poetu, sta pripravila Občina Ivančna Gorica in Zveza kulturnih društev občine Ivančna Gorica v sodelovanju s Kulturnim društvom Vidovo.

Da sta v Šentvidu pri Stični kultura in petje doma, je dokazala **osrednja gostja večera, sopranistka Jerica Steklasa**, katere družinske vezi jo vežejo tudi na naše kraje. Na klavirju je mlado sopranistko spremljala **prof. Joelle Bouffa**, priznana francosko-belgijska pianistka. Pesem in vseh oblikah so nam približali še **Moški pevski zbor Vidovo**, **Mladinski pevski zbor OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični** in **člani Gledališke skupine Vidovo** z recitali. Prireditev je povezovala Nuša Volkar.

Vrtec Polžek v Višnji Gori je bogatejši za obnovljeno kuhinjo, kotlovnico, otroške sanitarije in senzorno sobo za otroke s posebnimi potrebami. Simbolična otvoritev in ogled obnovljenih prostorov s kulturnim programom je potekala 19. 2. 2018.

Po Jurčičevi šolski poti od Višnje Gore do Jurčičeve domačije na Muljavi je kljub slabši vremenski napovedi, mrazu in snegu, stopalo več kot 3.000 ljubiteljev literarnega pohodništva. Višnja Gora, ki letos praznuje 540-letnico mestnih pravic, je tudi zibelka najbolj marljive pasme čebel na svetu kranjske sivke. Na startu so člani Čebelarkega društva Stična pohodnikom postregli z medenim zajtrkom in drugimi medenimi dobrotami. Na 15 kilometrov dolgi poti prek Polževega do cilja so pohodniki reševali literarni kviz o prvem slovenskem romanu Deseti brat, ki je bil tudi osrednja tema pohoda v letu 2018.

Na parketu športne dvorane Osnovne šole Stična v Ivančni Gorici so na državnem prvenstvu zaplesali v latinskoameriških plesih. Javnosti se je predstavilo 52 plesnih parov iz petih slovenskih klubov, podeljenih pa je bilo osem nazivov novih državnih prvakov.

Na parket sta po polfinalnem delu najprej stopila predsednik sekcije za standardne in latinskoameriške ples Herman Tomažič in **podžupan Občine Ivančna Gorica Tomaž Smole**. Ob zaključku pa je skupaj z ambasadorjem občine Ivančna Gorica Primožem Jeraličem podelil priznanja najboljšim.

V prostorih Občine Ivančna Gorica so na tiskovni konferenci župan Občine Ivančna Gorica Dušan Strnad, direktor ZD Ivančna Gorica dr. Janez Zupančič in pomočnica direktorja za zdravstveno nego v ZD Ivančna Gorica Marta Praznik predstavili skupni projekt »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih«.

Občina in zdravstveni dom sta skupaj uspešno kandidirala na Javnem razpisu za izbor operacij Ministrstva za zdravje zgoraj navedenega projekta in pridobila nekaj manj kot 550.000 EUR nepovratnih sredstev. Občina, ki je prejela sklep o sofinanciranju v višini 182.324,06 EUR, bo v prostorih prizidka k zdravstvenemu domu zagotovila dodatne prostore za opravljanje zdravstvene dejavnosti, zdravstveni dom pa bo poskrbel za nadgradnjo preventivnih programov, za katerega je prejel sklep v višini 365.136,00 EUR.

V Ivančni Gorici je 24. 3. 2018 potekal tradicionalni 11. velikonočni Ivankin sejem. Sejem je poimenovan po Ivanki iz legende, ki govori o nastanku imena Ivančne.

Na osrednjem pomladanskem dogodku na ivanški tržnici je bila na voljo pestra ponudba lokalnih pridelkov in izdelkov domače obrti, še posebej so bile mikavne stojnice, ki so naznanjale prihajajoče velikonočne praznike z velikonočnimi dobrotami in cvetnimi butaricami. Sejem se je tradicionalno začel s povorko članov Turističnega društva Ivančna Gorica, ki so tržnico obiskali s starinskimi vozički, t.i. kulcami, in prikazali, kako je bilo na tržnici nekoč. Letos so na prizorišče pripeljali ogromne barvne pirhe, ki predstavljajo, kot je povedal idejni vodja skupine Leopold Sever, napredek in razvoj naše občine.

Kot je v navadi, je bilo tudi tokrat poskrbljeno za dogajanje na odru, kjer so se predstavile članice ŽPZ Harmonija, učenci Glasbene šole Grosuplje, podružnica Ivančna Gorica, člani Otroške folklorne skupine KD Stična in Pevci in godci ljudskih pesmi Studenček. Najmlajši so na stojnici Čebelarkega društva Stična izdelovali čebelice, pri članicah Kulturno-športnega društva Dob pa rože iz papirja. Obiskovalci so z zanimanjem spremljali tudi izdelovanje cvetnih butaric na stojnici Marjetke Meglen in Antona Ceglarja, butarice pa so se bohotile tudi na stojnici Turističnega društva Ivančna Gorica. Pridih velike noči so dale domače kmečke šunke, ki so jih obiskovalci lahko degustirali in z glasovanjem izbrali najbolj okusno. Največ glasov je dobila šunka Marte Okorn z Izletniške kmetije Okorn s Pristave.

Obiskovalce tržnice je nagovoril tudi **župan Dušan Strnad**, za dobro razpoloženje pa je ob zvokih harmonike poskrbel ansambel Urok.

Ciril Zajec in Franc Bivic sta prejela posebno priznanje zveze ZŠAM Slovenije. Svoj prosti čas sta več desetletij usmerjala v svojo stanovsko organizacijo. Kljub temu da je bila njuna služba naporna, sta vedno našla čas za prostovoljno delo v združenju ZŠAM Ivančna Gorica.

V obrazložitvi so zapisali: Številne generacije otrok pod budnim očesom **Cirila Zajca** vsako leto opravijo kolesarski izpit in v prvih šolskih dneh prostovoljno opravlja varovanje otrok v bližini šol. **Franc Bivic** že več mandatov uspešno vodi ZŠAM Ivančna Gorica. Pod njegovim vodstvom se člani počutijo domače in so del velike družine. Posebni priznanji sta bila podeljeni na 52. letni skupščini Zveze ZŠAM Slovenije 15. 3. 2018, na kateri je bil izvoljen tudi podpredsednik Zveze ZŠAM Slovenije, član ZŠAM Ivančna Gorica **Branko Praznik**.

Podjetje Cugelj PVC in ALU okna, ki deluje v industrijski coni v Ivančni Gorici, obeležuje 20-letnico obstoja. Pri podjetju kupcem zagotavljajo visoko kvalitetna okna, pvc vrata in ostalo stavbno pohištvo.

Od 26. do 28. marca 2018 je v Zagorju ob Savi potekala 26. revija v državnem tekmovanju otroških in mladinskih pevskih zborov, na katerem se je predstavil tudi Mladinski pevski zbor Osnovne šole Ferda Vesela Šentvid pri Stični.

Mladinski pevski zbor OŠ Ferda Vesela, ki ga vodi Simona Zvonar, je prejel **zlato priznanje z odliko**. Prav tako je prejel nagrado za **najboljši pevski zbor 26. revije – EX AEQUO**, za **najboljši nastop zbora debitanta na 26. reviji**, priznanje pa je prejela tudi zborovodkinja Simona Zvonar kot **najboljša debitantka zborovodkinja mladinskega zbora**.

Nekaj dejstev o zdravju v občini Ivančna Gorica v letu 2018

Bolniška odsotnost delovno aktivnih prebivalcev je trajala povprečno 13,7 koledarskih dni na leto, v Sloveniji pa 14,4 dni. Delež oseb, ki prejemajo zdravila zaradi povišanega krvnega tlaka, je bil nižji od slovenskega povprečja, za sladkorno bolezen prav tako. Stopnja bolnišničnih obravnav zaradi srčne kapi je bila 1,7 na 1000 prebivalcev, starih 35 do 74 let, v Sloveniji pa 2,1.

Pri starejših prebivalcih občine je bila stopnja bolnišničnih obravnav zaradi zlomov kolka 7,1 na 1000, v Sloveniji pa 6,2. Delež uporabnikov pomoči na domu je bil višji od slovenskega povprečja. Stopnja umrljivosti zaradi samomora je bila 15 na 100.000 prebivalcev, v Sloveniji pa 20.

Dejavniki tveganja za zdravje in preventiva

Telesni fitnes otrok je nad slovenskim povprečjem. Stopnja bolnišničnih obravnjav zaradi poškodb v transportnih nezgodah je bila 2,1 na 1000 prebivalcev, v Sloveniji pa 1,6. Delež prometnih nezgod z alkoholiziranimi povzročitelji je bil blizu slovenskemu povprečju. Odzivnost v programu Svit - presejanju za rak debelega črevesa in danke je bila 65,6 %, v Sloveniji pa 64,3 %. V programu Zora - presejanju za rak materničnega vratu je bila 80,5 %, v Sloveniji pa 71,8 %.

Poleg navedenega je raziskava pokazala, da sta razvitost občine in stopnja delovne aktivnosti krepko višji od slovenskega povprečja. Z vzpostavitvijo in delovanjem Centra za krepitev zdravja v Ivančni Gorici pa se bodo kazalniki »zdravja v občini« še izboljšali.

Rokometaši SVIŠ-a iz Ivančne Gorice so 12. 5. 2018 na najlepši možni način sklenili letošnje tekmovanje v slovenski 1. B rokometni ligi. S prepričljivo zmago 34:19 so v nabito polni domači dvorani premagali vrstnike Drave Ptuj in tako osvojili prvo mesto na lestvici, s tem pa vstopnico za nastopanje v rokometni prvoligaški družini. Tekmo sta si ogledala tudi župan Dušan Strnad in podžupan Tomaž Smole.

Predsednik RK SVIŠ Ivančna Gorica Marjan Potokar je omenil, da je tekmovalna sezona 2017/2018 najuspešnejša v zgodovini ivanškega rokometu. Poleg uvrstitve članske ekipe v prvo ligo so si obstanek v 1. ligi zagotovili še mladinci, medtem ko so si selekcije mlajših dečkov A, starejših dečkov A in kadetov zagotovile uvrstitev na zaključni turnir najboljših štirih ekip v Sloveniji. Ivančna Gorica je 19. in 20. maja 2018 gostila zaključni Final 4 turnir kadetov v športni dvorani OŠ Stična.

S slovesno otvoritvijo Čebelnjaka kranjske čebele in parka medovitih rastlin se je 5. 4. 2018 v Višnji Gori začela čebelarstva zgodba, ki je povezana z uvodom v praznovanje prvega svetovnega dne čebel in s 540-letnico pridobitve mestnih pravic Višnje Gore. Njegova postavitve je pomemben del nastajajočega obeležja kranjski čebeli v Višnji Gori, ki bo – v povezavi z bodočo Hišo kranjske čebele v stavbi nekdanje šole – zanimiv turistični produkt in učna ustanova.

Slovesno odkritje spominskega obeležja kranjski čebeli v Višnji gori je potekalo v petek, 18. maja 2018, v sklopu praznovanja prvega svetovnega dne čebel, ki ga je pripravila Občina Ivančna Gorica v sodelovanju s Čebelarstvo zvezo Slovenije.

Zasluge za prepoznavnost in razširjenost v svetu najbolj pridne in najbolj mirne čebelice, ki predstavlja ponos vsem slovenskim čebelarjem, ima Emil Rothschild (1836-1909), eden najboljših evropskih čebelarstvih strokovnjakov svojega časa, ki je prebival in deloval v gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Na prireditvi, katere se je udeležilo preko tisoč domačih in tujih gostov, je župan Dušan Strnad napovedal obnovo starega mestnega jedra s prenovo nekdanje stare šole v Hišo kranjske čebele z interaktivnim muzejem. V Višnjo Goro bi želeli pripeljati del programa Mednarodne čebelarstvene akademije, ki je bila pred kratkim ustanovljena.

Praznovanja prvega čebelarstvenega praznika v Sloveniji sta se udeležila tudi predsednik mednarodne čebelarstvene zveze Apimondia, gospod Philip McCabe, in predsednik Čebelarstvene zveze Slovenije Boštjan Noč, idejni vodja, da se svetovni dan čebel praznuje prav v Sloveniji.

Sledilo je veličastno odkritje interaktivne skulpture obeležja kranjske čebele, katerega avtor je priznani oblikovalec Robert Kuhar, ki se je odločil za ikonografsko upodobitev čebele znotraj obeležja. Avtor nam z izvirno matrico približa visoko učinkovit sistem instinktivnega delovanja celotnega čebeljega roja kot enega organizma. Pohodni terasasti venec obeležja v posebni obdelavi betonske osnove iz šestkotnih elementov pa predstavlja hibrid čebeljega in človeškega sveta. Druga terasa nosi 12 zgodovinsko najbolj upodabljenih motivov slovenskih panjskih končnic. Dodana je ikonografija deležnikov in skladna svetlobna ter zvočna tehnika.

Prireditve je spremljal bogat in raznolik glasbeni program, ki ga je sestavljala 100-članski Simfonični orkester Glasbene šole Grosuplje, ki je bil posebej za to priložnost sestavljen iz Godalnega in Pihalnega orkestra Glasbene šole Grosuplje in Godalnega orkestra Kulturnega društva Stična. Program so sooblikovali še mešana pevska zbor Zborallica in Zagradec ter Godba Stična. Pevec in Višnjan Marko Vozelj pa je s svojim bendom skrbel za zabavo po prireditvi.

V letu 2018 sta obeležila 50-letnico neprekinjenega delovanja Ženski in Moški pevski zbor Vidovo iz Šentvida pri Stični. V soboto, 26. maja 2018, sta pripravila slavnostni koncert v Domu kulture v Šentvidu pri Stični. Jubilej so počastili z nastopom obeh zborov in domačih folkloristov. Na ogled so postavili tudi fotografsko razstavo o polstoletnem delovanju.

Ženski in Moški pevski zbor Vidovo sta bila ustanovljena leta 1968 in od takrat neprekinjeno delujeta. Pobudnik za ustanovitev obeh zborov v Šentvidu pri Stični je bil domačin in član Slovenskega okteta Tone Kozlevčar. Na začetku je bilo v ženskem zboru 38, v moškem pa 43 pevcev. Skozi celotno obdobje petdesetletnega delovanja je pevcem skupna ljubezen do petja in veselje do ohranjanja ljudske kulturne dediščine. Zbora sta pomembno vplivala tudi na začetek Tabora slovenskih pevskih zborov, ki je v letu 2018 v Šentvidu pri Stični potekal 49-ič. Danes zbora vodi zborovodja Urban Tozon.

Slavnostni nagovor na prireditvi je imel župan Dušan Strnad, ki je podelil spominski kovancec **Prijetno domače**, ki sta ga sprejela predsednika zborov Boris Sadar in Anamarija Škrjanc Štruc. Na koncertu so bila podeljena tudi priznanja Javnega sklada za kulturne dejavnosti. Najvišje častno Gal-

lusovo zlato značko za petdeset let prepevanja v šentviškem Moškem pevskem zboru Vidovo je prejel Stane Peček. Čestitke za visok jubilej so pripravili tudi Šentviški slavčki, ki so zboroma podarili sadiko drevesa.

Konec maja 2018 je v Fužini pri Zagradcu potekala slovesna otvoritev prenovljenega prodajnega centra Kmetijske zadruge Stična. Otvoritev je sovpadala tudi z zadrudnim dnevom, ki so ga tokrat združili z odprtjem prenovljene zadruge. Finančni vložek v prenavo je stal pol milijona evrov.

Številne zbrane krajanje in povabljenje goste sta uvodoma pozdravila predsednik **KZ Stična Jože Golf** in **direktorica Milena Vrhovec**. KZ Stična je zgradbo v Zagradcu (natančneje v vasi Fužina) gradila v 80-letih prejšnjega stoletja, takrat še pod vodstvom direktorja Slavka Nemaniča. Za tiste čase je bil to zelo velik objekt, v katerem so bili prehrabena trgovina in železnina s kmetijskim repromaterialom in bifejem. Del stavbe oziroma prostorov pa je bil v lasti Pošte Slovenije.

Ponudbo v prehrabeni trgovini so razširili s toploteko, slaščicami, vinočcem in izdelki ter pridelki z domačih kmetij. V objektu je skupaj 530 m² prodajnih površin, od tega je 330 m² v prehrabnem delu. Imajo tudi dve najemnici, in sicer bo poleg že delujočega frizerskega salona kmalu zaživel še kozmetični.

Čestitkam so se pridružili številni gostje: **župan Dušan Strnad**, predsednik Zadružne zveze **Peter Vrisk**, predsednik KGZS **Cvetko Zupančič**, izvršni direktor veleprodaje pri Mercatorju **Tomaž Blagotinšek**, predsednica Deželne banke Slovenije **Sonja Anadolli** ter predstavniki sosednjih kmetijskih zadrug.

Dogodek so popestrili člani Mešanega pevskega zbora Zagradec in tamkajšnja tamburaška skupina. Blagoslov sta opravila zagraški župnik Sašo Kovač in msgr. dr. Jože Plut. Dobrote, ki so jih na mize prinesli po odprtju, so spekle članice Aktiva podeželskih žena Lisičke.

V sredo, 13. junija 2018, je na pumptrack poligonu za kolesarje v Ivančni Gorici potekala šesta kvalifikacijska tekma za serijo Pumpaj, Slovenija. Tekmovalce in obiskovalce sta pred začetkom pozdravila tudi župan Dušan Strnad ter ambasador občine in ročni kolesar Primož Jeralič.

V najmočnejši in najštevilnejši kategoriji je prvo mesto osvojil domačin Domen Jeraj, ki je postavil čas 5 sekund in 41 desetink. Drugo mesto je osvojil Val Trinle Lampič, ki je za Domnom zaostal malo manj kot tri desetinke. Tretje mesto je s časom 5 sekund in 81 stotink osvojil prav tako domačin Aleksa Šarac.

Domnu Jeraju je uspelo zmagati tudi v kategoriji s skirojem, postavil je čas 6 sekund in 46 stotink. Na drugem mestu se je znašel Taj Jurejevčič. Zaostal je 29 stotink. Tretji je bil s še 21 stotinkami višjim zaostankom Žiga Grebenc.

Košarkarski klub Ivančna Gorica je v soboto, 16. 6. 2018, pripravil slovesnost ob 10-letnici začetkov košarkarske zgodbe v Ivančni Gorici. Jubilej so združili s tekmami in druženjem vseh generacij. Vrhunec dogodka pa je bila osrednja prireditev s podelitvijo priznanj in ogledom pokala evropskih košarkarskih prvakov. Javnosti so predstavili tudi jubilejni zbornik kluba, ki ga je zbral, zapisal in vsebinsko oblikoval Jernej Strnad.

Košarkarski klub Ivančna Gorica so 29. maja 2008 ustanovili ljubitelji košarke Dušan Strnad, Janez Erčulj, Anton Kralj, Željko Perko, Simon Kastelic in Tomaž Smole. Za prvega delovnega predsednika je bil izvoljen Tomaž Smole.

Zdajšnji **predsednik Jože Ulčar** je v nagovoru povedal, da so prav v letošnji jubilejni sezoni v državnih tekmovanjih pod okriljem Košarkarske zveze Slovenije nastopali z vsemi možnimi selekcijami. Od cicibanov do 9 let do članske ekipe so vse ekipe plod razvoja domačih igralcev. Velik navdušenec športa in ustanovni član košarke v Ivančni Gorici je prav gotovo **župan Dušan Strnad**.

V juliju 2018 je Prostovoljno gasilsko društvo Temenica slavnostno položilo in blagoslovilo temeljni kamen za gradnjo novega gasilskega doma v samem centru vasi ob kulturnem domu, podružnični šoli in športnem igrišču. Za Temeniško dolino je to vsekakor velik dogodek, za gasilsko društvo pa nov list v bogati več kot sedemdesetletni zgodovini.

Prireditev se je začela s slavnostno parado gasilcev in slovesno sveto mašo, ki jo je daroval šentviški župnik Izidor Grošelj. Kot je povedal v pridigi, s temeljnim kamnom postavimo začetek nekega novega obdobja in se zahvalimo vsem rodovom gasilcev iz teh krajev.

Spodbudne besede ob položitvi in blagoslovu temeljnega kamna so izrekli predsednik Gasilske zveze Ivančna Gorica Jure Strmole, poveljnik GZ Ivančna Gorica Slavko Zaletelj, častni predsednik GZ Ivančna Gorica Lojze Ljubič, tamkajšnji predsednik krajevne skupnosti Ignacij Kastelic in **podžupan Občine Ivančna Gorica Tomaž Smole**.

Kulturna Jurčičeva povest Kozlovska sodba v Višnji Gori je doživela že svoj dvanajsti prevod, tokrat v kitajščino. Predstavitve je potekala na predvečer Aninega sejma, v soboto, 28. julija 2018, na Mestnem trgu Višnje Gore, razstavo ilustracij pa so si obiskovalci lahko ogledali v prostorih tamkajšnje Mestne hiše.

Zgodbo je v kitajski jezik prevedla slovensko-kitajska umetnica **Huiqin Wang**. Ilustracije knjige so delo njene hčere, uspešne mlade oblikovalke **Liane Wang Saje**. Za glasbeni vložek je poskrbela violinistka Brina Omahen. Obiskovalci pa so si lahko ob ogledu ilustracij privoščili še nekatere priznane kitajske jedi.

Marijino vnebovzetje je eden največjih Marijinih praznikov, ki ga kristjani praznujejo 15. avgusta. Na ta dan se številni verniki po Sloveniji podajo po romarskih središčih, še posebej praznično pa je bilo v letu 2018 tudi v Zagradcu, kjer je potekalo praznovanje 230-letnice obstoja župnije. Praznovanje se je začelo na predvečer praznika z blagoslovom obnovljenih del, nadaljevalo pa na praznični dan z župnijskim dnevom.

Župnija Zagradec, h kateri pripadata še podružnični cerkvi na Valični vasi in Gabrovki, je obhajala 230 let od prihoda prvega duhovnika. Takratni krški župnik Anton Kreševič je prišel v Zagradec avgusta 1788 in pod njegovim vodstvom je stekla gradnja cerkve in župnišča. Cerkev je bila posvečena Mariji Brezmadežni in je v zadnjih treh letih doživela temeljito obnovo.

Na predvečer Marijinega praznika je novomeški škof **msgr. Andrej Glavan** v sklopu praznovanja obletnice župnije slovesno blagoslovil obnovljen glavni Marijin oltar, stranska oltarja z obnovljenima slikama sv. Katarine ter sv. Cirila in Metoda, novi ambon in daritveni oltar s podobami šestih božjih služabnikov in mučencev, škofa Friderika I. Barage, škofa Janeza Gnidovca, škofa Antona Volka,

blaženega mučenca Alojzija Grozdetja ter drinskih mučenk Marije Krizine Bojanc in Marije Antonije Fabjan. Po slovesnem bogoslužju je sledila še procesija z Marijinim kipom in lučkami.

Kot je na slovesnostih večkrat poudaril domači župnik **Sašo Kovač**, so skupaj z župljani opravili še vrsto drugih gradbeno-vzdrževalnih del v notranjosti cerkve, vgradili so nova hrastova vrata na glavnem in stranskem vhodu, uredili fasado cerkve in zvonika. Asfaltirana je bila tudi okolica župnijske cerkve in pokopališča. Vsa obnovitvena dela vsekakor ne bi bila možna brez pomoči botrov in drugih darovalcev. Vsem dvaindvajsetim botrom se je župnik Kovač še posebej zahvalil pri praznični sveti maši v sredo, 15. avgusta, ki jo je vodil rojak **dr. Jože Plut**. Velik delež pri obnovi je primaknila Občina Ivančna Gorica. Ob tej priložnosti je zbrane farane nagovoril **podžupan Tomaž Smole**, župniji pa ob visokem jubileju podelil županov **spominski kovanec Prijetno domače**.

V Kulturnem domu Ivančna Gorica je 7. 9. 2018 potekalo odprtje razstave natečajnih rešitev za nov Kulturno-upravni center Ivančna Gorica. Obiskovalci so si lahko ogledali razstavo natečajnih elaboratov, ki so bili izdelani v okviru javnih natečajev v sodelovanju z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS).

Cilj natečaja je bil, da se za gradnjo na opredeljeni lokaciji pridobi najprimernejšo strokovno rešitev za novo, prepoznavno arhitekturo Kulturno-upravnega centra Ivančna Gorica, ki bo kar najbolj umeščen v obstoječe okolje in bo imel ustrezno funkcionalno, arhitekturno in oblikovno podobo ter bo skoraj nič-energijska stavba.

Z realizacijo projekta bodo omogočeni kakovostni pogoji za knjižnico in izvedbo kulturnih programov, zagotovljeni pa bodo tudi poslovni prostori, je povedal **župan Dušan Strnad**.

Po besedah **generalnega sekretarja ZAPS-a Vlada Krajcarja** je imela strokovna komisija težko in odgovorno nalogo. V vsak natečajni projekt je vloženi preko 500 ur dela. Občina je z izbranim arhitekturnim projektom dobila izjemne rešitve.

Od poletja dalje je v Šentvidu pri Stični potekala energetska sanacija Doma kulture, ki je bil zgrajen leta 1926, takrat imenovan Prosvetni dom. Slovesna otvoritev prenovljene zunanosti je potekala 28. septembra 2018 na ploščadi pred domom. Dom je zunanje obnoven z novo fasado, novim stranskim balkonom, ograjo in je dostopnejši gibalno oviranim osebam.

Da sta v Šentvidu pri Stični res doma petje in ples, so s svojimi kulturnimi točkami dokazali člani mlajših folklornih skupin Kulturnega društva Vidovo in združeni pevski zbori Ženskega in Moškega pevskega zbora Vidovo ter Vokalne skupine Šentviški slavčki. Poleg omenjenih kulturnih zasedb s svojimi prostori v Domu kulture domuje tudi Društvo likovnikov Ferda Vesela.

Po besedah župana **Dušana Strnada** prenova Doma kulture zaokrožuje podobo kraja. Prav Šentvid so ob svetovnem dnevu turizma občinska turistična društva razglasila za najlepši kraj v občini.

Med 6. in 18. oktobrom 2018 so v Buenos Airesu potekale tretje mladinske olimpijske igre. Slovensko reprezentanco Olimpijskega komiteja Slovenije (OKS) v Argentini je zastopalo 14 športnikov in 11 športnic v starosti med 14. in 18. let, ki so tekmovali v 15 športnih panogah.

Pot v argentinsko prestolnico si je z odličnimi rezultati na julijskem evropskem prvenstvu v Gyoru na Madžarskem zagotovila tudi naša občanka, 16-letna Tjaša Zajc z Muljave, ki se je pomerila v atletski disciplini suvanje krogle.

Z zvokom fanfar in dvigom nove zastave Krajevne skupnosti Metnaja se je v četrtek, 11. oktobra 2018, pričelo svečano odprtje večnamenskega igrišča v Metnaju. Investicija je občino stala 90.000 evrov, površina v velikosti košarkarskega igrišča ima postavljena dva koša, dva prenosna gola in ograjo okrog igrišča.

Za Metnaja je športno igrišče izjemnega pomena, je povedal **predsednik KS Metnaja Aleš Pečnik**. Igrišče je tik ob gasilskem domu in ga bodo za gasilske vaje in organizacijo veselic ter drugih družabnih srečanj uporabljali tudi tamkajšnji gasilci, je povedal **predsednik PGD Metnaja Miroslav Tul**. Metnajske gasilce so se ob zaključku prireditve predstavili še z prikazom vaje gašenja požara.

Župan Dušan Strnad, skupaj s predstavnikom Direkcije RS za ceste **Tomažem Willenpartom** in direktorjem Komunalnih gradenj Grosuplje **Viktorjem Dolinškom**, je 14. 11. 2018 z dvigom slovenske zastave slovesno odprl krožišče **Malo Hudo** v bližini podjetij **Akrapovič** in **Rojec** v Ivančni Gorici.

Dogodka so se poleg podžupana **Tomaža Smoleta** udeležili še številni gostje, in sicer vodja projektov na Direkciji RS za infrastrukturo **Bojan Papler**, nekdanji minister za infrastrukturo **dr. Peter Gašperšič**, župan Občine Škofljica **Ivan Jordan** ter ambasador občine in direktor podjetja **Akrapovič**, **Igor Akrapovič**. Med prisotnimi je bilo tudi več občinskih svetnikov, direktorjev javnih zavodov in predstavnikov lokalnih podjetij.

Na **Čebelarstem centru na Brdu pri Lukovici** je potekal tradicionalni posvet ob dnevu čebelarstva, kjer so predstavili dobre prakse čebelarstva in razglasili čebelarstvo najbolj prijazne občine v letu 2018.

Čebelarska zveza Slovenije je v sodelovanju s Semenarno Ljubljana objavila razpis za izbor čebelarstva najbolj prijazne občine 2018. Na natečaj je prispelo 11 vlog čebelarskih društev, med njimi tudi

predlog Čebelarških društev Stična ter Krke in Zagradca iz ivanške občine. Komisija v sestavi Anton Tomec, Tomaž Marolt, predsednik komisije za kulturno dediščino pri UO ČZS in Nataša Klemenčič Štrukelj, svetovalka za ekonomiko pri ČZS, je na slovesni razglasitvi priznanje za prvo mesto dodelila Občini Črna na Koroškem, drugo mesto je pripadlo Mestni občini Ljubljana, **tretje pa Občini Ivančna Gorica**, ki se je, tako kot v letu 2013, ponovno okitila z nazivom Čebelam prijazna občina za lično urejen park medovitih rastlin z učnim čebelnjakom in obeležjem kranjske čebele v Višnji Gori. Priznanje je v imenu Občine Ivančna Gorica prevzel **župan Dušan Strnad** ob prisotnosti čebelarjev obeh čebelarških društev iz naše občine.

V sredo, 12. 12. 2018, je v sejni sobi občine potekala 1. redna konstitutivna seja občinskega sveta Občine Ivančna Gorica v mandatnem obdobju 2018–2022. Sejo je sklical aktualni župan Dušan Strnad, vodila pa jo je najstarejša članica občinskega sveta Milena Vrenčur.

Seja se je začela z državno himno, ki jo je odpel Kvartet solopevcev iz Glasbene šole Grosuplje – podružnica Ivančna Gorica pod mentorstvom prof. Polone Kopač Trontelj. Simbolično je bila odprta še razstava glinenih izdelkov z božično–novoletno tematiko učencev Osnovne šole Stična pod mentorstvom prof. Anke Švigelj Koželj.

Na prvi seji so formalno potrdili tisto, kar so občani in občanke odločili oziroma izvolili na lokalnih volitvah, ki so potekale 18. 11. 2018. Predsednica OVK Elizabeta Žgajnar je predstavila poročilo Občinske volilne komisije (OVK) o izidu volitev župana, članov občinskega sveta in svetov krajevnih skupnosti, potem pa so potrdili mandate skupno 21 občinskim svetnikom in nov štiriletni mandat županu Dušanu Strnadu.

Občinski svet sestavljajo Elizabeta Adamlje, Irena Brodnjak, Magdalena Butkovič, Martina Hrovat, Robert Kohek, Franc Koželj, Anja Lekan, Irma Lekan, Janez Mežan, Silvo Praznik, Tomaž Smole, Alojzij Šinkovec, vsi SDS, Jože Anžlovar in France Omahen, oba SLS, Tjaša Kralj in Andreja Robek Perpar, obe LMS, ter Milan Jevnikar, NSi, Marija Koščak, SD, Milena Vrenčur, DeSUS, Kristina Zadel, SMC in samostojni svetnik Cvetko Zupančič.

Polijska postaja Grosuplje, ki pokriva območje občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje, ima novo vodstvo. S 15. decembrom 2018 je vodenje Policijske postaje Grosuplje prevzel Bojan Petek, ki je zasedel mesto dosedanjega komandirja Franca Žarna.

Svojo poklicno pot je Bojan Petek, ki prihaja iz Kočevja, začel leta 1999 na Policijski postaji Ribnica. Tam je služboval do konca leta 2009, ko je bil premeščen na delovno mesto pomočnika komandirja v Medvode. Leta 2015 je bil premeščen na PP Moste, naslednje leto pa zaradi kadrovskih potreb na PP Kočevje, kjer je delo pomočnika komandirja opravljal vse do prevzema grosupeljske policije. Od leta 2016 dalje je tudi pripadnik posebne policijske enote Policijske uprave Ljubljana, kjer zadnje leto opravlja tudi nalogo komandirja oddelka.

Bojan Petek je na sliki prvi z leve.

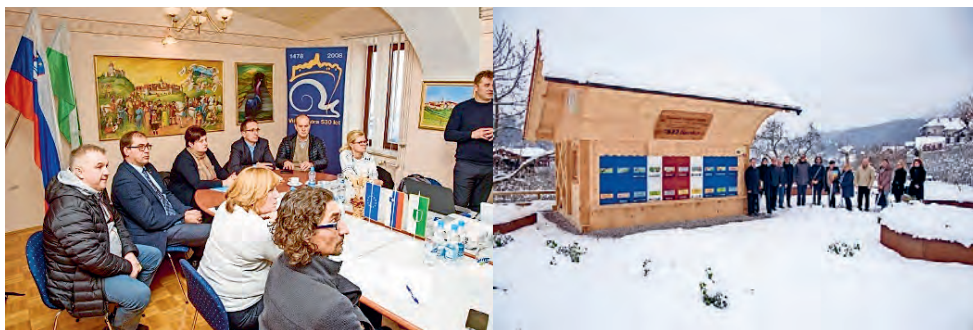

Po Dušanu Strnadu in Cvetku Zupančiču imamo po novem iz občine Ivančna Gorica še enega predstavnika v Državnem svetu Republike Slovenije. Na 14. seji Državnega sveta RS v letu 2018 so mandat potrdili novemu svetniku Danijelu Kastelicu, predsedniku Zveze paraplegikov Slovenije.

Danijel Kastelic bo nadaljeval zastavljeno delo pokojnega Borisa Šušteršiča na področju ohranjanja pravic invalidov ter drugih pomoči potrebnih ranljivih skupin. Predsednika paraplegikov je za kandidata državnega svetnika predlagalo več invalidskih organizacij, zanj pa glasovalo 20 elektorjev.

V Mestni hiši Višnja Gora se je sestal Programski odbor Slovenske čebelarke akademije (SČA), ki je obravnaval programe izobraževanja SČA za usposabljanje čebelarskih inštruktorjev prve generacije in o specialnem programu izobraževanja za vzrejo matic.

Programski odbor je na vzpostavitev dela čebelarke akademije v Višnji Gori podal pozitivno mnenje, ki ga bodo posredovali Upravnemu odboru Kmetijskega inštituta Slovenije. Prav tako se strinja s sodelovanjem čebelarke akademije v projektu vzreje matic na lokaciji Višnja Gora.

Programski odbor je priložnost izkoristil tudi za obisk učnega čebelnjaka v zimski idili.

Prešernov dan smo v občini Ivančna Gorica obeležili na predvečer praznika, 7. februarja 2019, v Druženem domu na Krki s prireditvijo Večnost minljivega in podelitvijo Jurčičevih priznanj in plaket ter praznovanjem 20-letnice delovanja Zveze kulturnih društev občine Ivančna Gorica.

Predsednica ZKD občine Ivančna Gorica **Maja Lampret** je povedala, da ZKD Ivančna Gorica povezuje 22 kulturnih društev, preko 60 glasbenih, gledaliških, likovnih, plesnih, literarnih in drugih skupin. V njih deluje preko 1000 ustvarjalcev. Skupno je organiziranih preko 200 kulturnih dogodkov letno.

Jurčičevo priznanje za dolgoletno podporo in viden prispevek k razvoju gledališke dejavnosti na Krki je prejel **Marko Trunkelj**. **Jurčičeve plakete** so prejeli: **Mojca Zajc** iz KD Krka za aktivno udejstvovanje v kulturnem društvu in prizadevanje za razvoj zborovske dejavnosti v domačem kraju; **Vanja Erjavec Strmec**, članica KD Zagradec za aktivno udejstvovanje v zagraškem kulturnem društvu in skrb za pevski podmladek v njenem okolju; **Otroška folklorna skupina Vidovo** iz Šentvida pri Stični za dolgoletno aktivno delovanje in izjemne dosežke na področju ohranjanja slovenskega ljudskega izročila.

Začetki Zveze kulturnih društev Občine Ivančna Gorica segajo že v leto 1973, ko se je iz delovanja kulturno-prosvetnih društev rodila Zveza kulturno-prosvetnih organizacij Grosuplje. Leta 1978 se je preoblikovala v Zvezo kulturnih organizacij Grosuplje in vključevala 17 kulturnih društev z območja današnjih občin Dobropolje, Grosuplje in Ivančna Gorica. Na državnem nivoju je bil leta 1996 ustanovljen Sklad za ljubiteljsko kulturo. Leta 1999 so se iz ZKD Grosuplje izločila društva iz novonastale občine Ivančna Gorica in nastala je Zveza kulturnih društev občine Ivančna Gorica.

Vodja strokovne službe ZKD Grosuplje Tatjana Lampret se je prezaposlila na Sklad za ljubiteljsko kulturo, Območno izpostavo Ivančna Gorica, na ZKD Ivančna Gorica pa je ostala administrativno-finančna delavka, vodja muzeja in oskrbnica.

Zveza kulturnih društev občine Ivančna Gorica ima tudi zadnja leta precejšnjo povezovalno vlogo. Skrbi za skupni program prireditev in izobraževanja, posebno pozornost pa posveča sodelovanju med društvi in z Občino Ivančna Gorica, Zavodom Prijetno domače, Knjižnico Ivančna Gorica, JSKD Območno izpostavo Ivančna Gorica, šolami in drugimi organizacijami.

Organizira gledališki abonma, več izobraževanj z različnih področij in posebne projekte, kot so: medgeneracijski projekt kvačkanja z naslovom Pravljična preobleka drevesa, projekt Knjigobežnic, dneve kulture v občini Ivančna Gorica in srečanja predstavnikov kulturnih društev.

V sredo, 6. marca 2019, je v prostorih Srednje šole Josipa Jurčiča potekal pogovorni večer z naslovom »Kaj ima EU opraviti s tem?« Pogovornega večera, ki je potekal v sklopu evropskega projekta »CROSSOVER«, se je udeležila aktualna evropska poslanka Romana Tomc. Svoje videnje in izkušnje pa so prisotnim predstavili še župan Dušan Strnad, podžupan Tomaž Smole, predstavniki Študentskega kluba Groš ter mladi iz Srednje šole Josipa Jurčiča in Osnovne šole Stična.

Podžupan Tomaž Smole je povedal, da je občina Ivančna Gorica v tem trenutku vključena v štiri evropske projekte. Eden od teh je CROSSOVER, ki pomaga pri iskanju odgovorov in rešitev na vprašanja o evroskepticizmu. Ta se še posebej pojavlja pri mladih z neudeležbo na evropskih volitvah.

Osrednja gostja večera je bila **evropska poslanka Romana Tomc**, ki Evropo vidi kot skupnost, ki ohranja naš način življenja in nudi varnost svojim državljanom.

V nadaljevanju so svoje izkušnje predstavili tudi profesorja Srednje šole Josipa Jurčiča Igor Gruden in Mojca Saje Kušar in učitelj iz Osnovne šole Stična Igor Rajner. Obe šoli namreč že več let sodelujeta v evropskem programu Erasmus+ in številnih mednarodnih izmenjavah. **Enja Sever, dijakinja Srednje šole Josipa Jurčiča**, je postala ambasadorica EU, ker želi vplivati na prihodnost in boljše stanje.

V Športni dvorani OŠ Stična so 28. marca 2019 predstavili muzikal Tu smo doma, avtorsko predstavo o zgodovinskem spominu, hvaležnosti in mladostnem navdušenju, ki mu je prislunil tudi podžupan Občine Ivančna Gorica Tomaž Smole.

Na OŠ Stična že vrsto let pripravljajo dobredelne prireditve, s katerimi zbirajo sredstva za šolski sklad. Včasih je bil to novoletni bazar, v prejšnjih dveh šolskih letih so organizirali dobredelni koncert s številnimi znanimi glasbenimi gosti. Za letošnje šolsko leto pa so si zastavili drzen, a skrbno načrtovan cilj – avtorski muzikal. Spisali so scenarij in v pripovedi nadebudnih prijateljev, ki iščejo zaklad, odkrivali lepote in bogastvo naše bližnje okolice. Šli so do stiškega samostana in do ptička v samostanskem grbu, pa do rimskega miljnika in do našega rojaka Josipa Jurčiča na Muljavo. Srečali so Krjavlja in se veselili prijateljstva in povezovanja med tremi ivanškimi vzgojno-izobraževalnimi ustanovami: vrtcem, osnovno in srednjo šolo. Slednjič so skupaj odkrili zaklad, ki se ga ne da kupiti – pravo prijateljstvo – in dogodivščine, ki nam jih ponuja odkrivanje naravnih in kulturnih lepote naše občine.

Zgodbo **Dragice Šteh** so vrhunsko odigrali igralci: Ula Batis, Karolina in Kristina Genorio, Ruben Mulh, Tara Moretti, Ela Perpar in Matija Miklavčič. Njihove mentorice so bile: **Jožica Ferlin, Aleksandra Šparl in Lidija Zajc**. Izrazni ples je zaplesala Lea Bernetič Rijavec, zaplesali pa so tudi plesalci, ki vadijo pod mentorstvom Marije Majzelj Oven. V izjemnem orkestru, ki se je zbral prav za to priložnost, so zaigrali nekdanji in sedanji učenci ter nekateri glasbeni gostje. Sodeloval je preko stočlanski pevski zbor, sestavljen iz otroškega pevskega zbora OŠ Stična pod vodstvom **Bojane Mulh**, mladinski pevski zbor OŠ Stična in mladinski pevski zbor PŠ Višnja Gora pod vodstvom Romana Sarjaša ter mladinski pevski zbor PŠ Zagradec pod vodstvom Andreja Oberstarja. Združenemu zboru in orkestru je dirigirala Bojana Mulh, **Roman Sarjaš** pa je avtor glasbe in glasbenih aranžmajev celotnega muzikala Tu smo doma.

Rimski miljnik v središču Ivančne Gorice, ki je tudi simbol v občinskem grbu, je bil večkrat tarča vandalizma. Občina Ivančna Gorica je sprožila akcijo zaščite tega pomembnega kulturno-zgodovinskega spomenika, ki so ga pristojne službe odpeljale na obnovo.

Rimski miljnik, ki je današnje podobo dobil konec 16. stoletja, stoji na križišču cest v središču Ivančne Gorice, kjer se križata Ljubljanska cesta in Cesta II. grupe odredov. Ob ustanovitvi občine Ivančna Gorica je prav ta spomenik postal simbol v grbu novonastale občine. Pred kratkim so bile opažene poškodbe spomenika, ki so posledica vandalizma. Po prenovi, nad katero bo bdel Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, pa se poraja tudi vprašanje o možnosti prestavitve na varnejše in vidnejše mesto, kjer bo spomenik tudi ustrezno zaščiten.

Miljnike oz. miljne kamne so Rimljani postavljali ob gradnji cest in so označevali razdaljo med rimskimi mesti in Rimom. Na območju današnje Ivančne Gorice je ohranjenih več arheoloških najdb, ki pričajo o rimski cesti Emona–Nevidunum, ki je povezovala današnjo Ljubljano in Drnovo pri Krškem. Ohranili so se tudi trije miljniki. Najbolj znan je ravno miljnik, ki še danes stoji v križišču cest. Ohranil se je zlasti po zaslugi stiškega opata Lovrenca Zupana, ki je miljnik dal preoblikovati v znamenje in ga postavil na današnji lokaciji leta 1583. Takrat so bili na njem vklesani novi napisi v latinščini in nemščini ter dodani grbi, povezani s stiškim samostanom. Miljnik je takrat dobil tudi zgornji štirioglati del s špico, kot nekakšno streho. V štirioglatem delu spomenika se nahajajo štiri vdolbine, v katerih so bile včasih podobe svetnikov, farnih zavetnikov, ki so služile kot kažipot. V smeri Stične je bila podoba Matere božje, v smeri Višnje Gore podoba sv. Egidija, v smeri Krke sv. Kozma in Damjana, proti Šentvidu pa je kazala podoba sv. Vida.

Novoizvoljeni občinski svet si je pred začetkom 4. redne seje 15. 4. 2019 ogledal skorajšnji zaključek prenove Ljubljanske ceste v Ivančni Gorici, ki postaja sodobna vpadnica z vso potrebno infrastrukturo. Prenova, ki je zajemala kompletno obnovo cestišča, vodovoda in kanalizacije, postavljena je nova razsvetljava, položeni pa so tudi številni kabelski vodi za telekomunikacijo in elektro napeljavo, je stala slab milijon evrov.

Po zaključku bo vozna površina razširjena, vsebovala bo obojestranski kolesarski pas in hodnik za pešce. Zasvetil bo tudi prvi semafor v Ivančni Gorici za še večjo varnost pešcev in kolesarjev.

17. aprila 2019 je v prostorih gasilskega doma v Zagradcu potekal volilni letni zbor članov Občinske turistične zveze Ivančna Gorica, na kateri so delegati trinajstih turističnih društev sprejeli obsežen program dela za leto 2019 in izvolili novo vodstvo zveze. Dolgoletnega predsednika zveze Pavla Groznika je nasledil prav tako dolgoletni turistični delavec Stane Kralj iz TD Zagradec.

Predstavniki naših turističnih društev so se seznanili s poročilom o delu v minulem letu, ki ga je podal predsednik Pavel Groznik. Groznik je vodenje zveze prevzel pred dvanajstimi leti, ko je nasledil pokojnega predsednika Avgusta Likovnika. Na tokratnem zboru je bilo v zvezo sprejeto že 13. društvo, TD Lavričeva koča Gradišče nad Šentvidom in Stično. Turistična društva sodelujejo pri organizaciji številnih krajevnih in občinskih prireditev, skrbijo za urejenost krajev in čisto okolje, v svoji vrstah pa združujejo okoli tisoč članov.

Stane Kralj se je po izvolitvi zahvalil za podporo in zaželel pomladitev članstva in nadgradnjo sodelovanja z Občino Ivančna Gorica, Zavodom Prijetno domače in drugimi institucijami. Na njegov predlog je nato zbor članov soglasno izvolil Pavla Groznika za častnega predsednika Občinske turistične zveze Ivančna Gorica.

Volilnega zbora so se udeležili tudi generalna sekretarka Turistične zveze Slovenije Karmen Burger, ki je povedala, da letos vodi mladinski svet TZS članica TD Ambrus Ines Klopčič. Zavod Prijetno domače se je kadrovsko okrepil. Nova predsednica Sveta Zavoda je Martina Hrovat, članica Turističnega društva Ambrus. OTZ je partner Zavoda pri projektu RAST, ki je prijavljen na razpisu Lokalne akcijske skupine STIK.

Mladinski pevski zbor Osnovne šole Ferda Vesela z zborovodkinjo Simono Zvonar se je 25. 4. 2019 odpravil na štiridnevni 13. mednarodni zborovski festival »Slovakia Cantat 2019« v Bratislavi. Sodelovalo je 16 zborov iz šestih držav; zapelo je okrog 650 pevcev. Tekmovanje je potekalo v različnih kategorijah glede na starost. Nastope je ocenjevala mednarodna žirija in z velikim veseljem in ponosom sporočamo, da je mladinski pevski OŠ Ferda Vesela osvojil zlato priznanje.

Številnimi pohodniki so se v maju 2019 udeležili sedmega tridnevnega pohoda po Krožni poti Prijetno domače. Krožno pot po vseh dvanajstih info točkah je uspelo obkrožiti kar 40 pohodnikov. V treh dneh so prehodili preko 112 kilometrov.

Skladno s 26. členom Zakona o financiranju občin bodo občine Grosuplje, Ivančna Gorica, Škofljica, Ig in Dobropolje ustanovile organ skupne občinske uprave za skupno opravljanje nalog občinske uprave na področjih: občinskega inšpekcijskega nadzorstva, občinskega redarstva, notranje revizije, varstva okolja in urejanja prostora ter civilne zaščite.

V prostorih Družbenega centra v Grosupljem so v ponedeljek, 13. 5. 2019, župani omenjenih občin, dr. Peter Verlič, Dušan Strnad, Ivan Jordan, Janez Cimperman in Igor Ahačevčič, podpisali namero o ustanovitvi organa skupne občinske uprave. Župani so na podpisu izrazili zadovoljstvo nad skupnim povezovanjem, ki bo pripomoglo k boljšemu in učinkovitejšemu delu občin.

Za 58. opata Cistercijskega samostana Stična je bil v ponedeljek (13. maja 2019) izbran pater Maksimilijan File, ki je nasledil opata Janeza Novaka. Številnim čestitkam se je pridružil tudi župan Dušan Strnad.

Opat Maksimilijan File v družbi nekdanjih stiških opatov Janeza Novaka (levo) in dr. *Antona Nadraha*.

Opat Maksimilijan File izhaja iz župnije Kranjska Gora. Po končani osnovni šoli je odšel v malo semenišče v Vipavi, kjer je šolanje nadaljeval na takratni Srednji verski šoli. Po tretjem letniku gimnazije se je pridružil cistercijanom v Stični, vendar je ostal v Vipavi še toliko časa, da je leta 1993 maturiral na Škofijski klasični gimnaziji. Po maturi je takoj pričel z noviciatom in še jeseni leta 1994 napravil prve zaobljube. Še istega leta se je vpisal na Teološko fakulteto v Ljubljani. Leta 2000 je bil v ljubljanski stolnici posvečen v duhovnika. Po posvečenju je nastopil službo kaplana v Stični, leta 2007 pa postal župnik iste župnije. Od leta 2015 je v stiški meniški skupnosti opravljal službo priorja. Svojemu geslu Sprejmi, Gospod, ki ga spremlja že od prvih redovnih zaobljub, opat Maksimilijan še vedno ostaja zvest.

V petek, 17. maja 2019, se je z uradno otvoritvijo zaključila izgradnja 15 kilometrov dolgega vodovodnega sistema po Leskovški planoti. Vodovod po Leskovški planoti zajema območja naselij: Leskovec, Gorenje Brezovo, Vrh pri Višnji Gori, Kamno Brdo, Sela pri Višnji Gori ter Velika in Mala Dobrava.

Prireditvev je potekala pred vodohranom Škrjanščica. Občini je za izgradnjo nekaj nepovratnih sredstev dodelila država, dobra dva milijona sredstev so namenili iz občinskega proračuna.

Župan in predsednik KS Višnja Gora **Janko Zadel** sta pozvala krajanje, naj se priključijo na javni vodovod. Zakonodajaja namreč določa, da sčasoma vaški vodovodi ne bodo več ustrezali normativom, ki jih določa zakon o pitni vodi.

Projekt je poleg izgradnje vodovoda zajemal še izgradnjo nekaterih objektov. Na Škrjanščici je zgrajen nov vodohran, na Veliki Dobravi pa obnovljen. Prav tako so vgrajeni trije razbremenilniki in dograjeno črpališče Trstenik.

Mešani pevski zbor Zborallica je v nedeljo, 26. maja 2019, s koncertoma v Kulturnem domu Stična obeležil deset let delovanja. Skozi koncert so poslušalce, med njimi sta bila tudi župan Dušan Strnad in podžupan Tomaž Smole, popeljali po desetletni zgodovini zbora.

Tokratni glasbeni repertoar je zajemal uspešnice, ki so pevcem najbolj pri srcu. Zapeli so kar v osmih različnih jezikih, od maternega jezika do angleščine, nemščine, svahilija, srbsčine, makedonščine, izmišljenega vilinskega jezika ter izmišljenega jezika v skladbi Adiemus.

Zborallica, ki deluje v okviru Kulturnega društva Stična in je bila ustanovljena na pobudo zborovodkinje **Janje Omejec Strnad**, se lahko pohvali s številnimi priznanji, tudi mednarodnimi. Omembe vredno je srebrno priznanje, ki so ga prejeli leta 2015 na Ohridskem zborovskem festivalu. Leta 2017 so se na območni reviji pevskih zborov uvrstili na regijsko tekmovanje v Zagorju, kjer so ponovno prejeli srebrno priznanje. Na zborovskem festivalu Majske muzičke svečanosti v Bijeljini (Bosna in Hercegovina) leta 2019 pa jim je petčlanska komisija soglasno podelila 98 točk in s tem zlato priznanje. Prav tako so postali zmagovalci v kategoriji mešanih komornih zborov.

Po izvrstnem izvajanju skladbe *Baba Yetu* (v prevodu pomeni *Oče naš*) na Ohridskem festivalu je zbor prejel povabilo v New York. Zapeli naj bi skupaj z 250-članskim zborom, s profesionalnim simfoničnim orkestrom v Lincoln Centru na Manhattnu v dvorani newyorških filharmonikov.

Na odru stiškega doma kulture so se zboru ob praznovanju pridružili člani **Godalnega orkestra KD Stična**, bobnarska sekcija **Godbe Stična**, flvtistka **Karin Kovaček** ter ena in edina – ambasadorka občine Ivančna Gorica **Nina Pušlar**. Koncert je povezoval nekdanji basist Zborallice in član ansambla SNG Drama **Klemen Janežič**. Vseh 10 let je z zborom povezan tudi nepogrešljivi **Z-band**.

Osrednja svečanost ob prazniku občine Ivančna Gorica s podelitvijo priznanj in nagrad je potekala 31. maja 2019 v športni dvorani OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični.

Tako so se poklonili 50-letni zgodovini Taborov slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični.

Naziv **častni občan** je prejel **Igor Švara** za pomembne dosežke in trajne zasluge pri ohranjanju slovenske ljudske glasbe in zborovske pesmi ter prepoznavnosti Tabora slovenskih pevskih zborov in občine Ivančna Gorica doma in po svetu. Švara že 25 let dirigira združenim pevskim zborom na vsakoletnem Taboru slovenskih pevskih zborov in s svojo karizmo izvablja pesem iz tisočih slovenskih ljubiteljskih pevcev.

Nagrado **zlati grb** občine je prejel **Ignacij Kastelic** za dolgoletno požrtvovalno delo ter izjemne prispevke na področju družbenega življenja in gospodarskega razvoja Temeniške doline in občine Ivančna Gorica.

Anica Bregar in **Jože Glavič** sta bila prejemnika tokratne **nagrade Josipa Jurčiča**. Bregarjevi je podeljeno za dolgoletno uspešno delo na področju gasilstva ter zaščite in reševanja v ivanški občini, Glaviču pa za izjemno delo na področju kmetijstva, gasilstva in prostovoljstva ter kulturnega in družbeno-političnega udejstvovanja v občini Ivančna Gorica. Kip Josipa Jurčiča je v imenu Jožeta Glaviča prevzel sin.

Na svečanosti sta bili podeljeni tudi **plaketi Antona Tomšiča**, in sicer **Turističnemu društvu Višnja Gora** za 90-letno uspešno delovanje, ki je pomembno prispevalo h gospodarskemu, turističnemu in družbenemu razvoju Višnje Gore in občine Ivančna Gorica, in **Simoni Zvonar** za izjemno delo in trajne dosežke na področju glasbene umetnosti, zborovske pesmi in izobraževanja v občini Ivančna Gorica.

Svečanost je spremljal bogat kulturni program s prepletom zborovskega petja, plesa in igre. Zapel je **združení občinski pevski zbor**, sestavljen iz 18 zborov, pod vodstvom zborovodje **Roberta Kohka**. Na avtorski muzikal z naslovom **Tu smo doma** so zapeli, zaplesali in zaigrali tudi učenci OŠ Stična. Združenemu pevskemu zboru OŠ Stična, PŠ Zagradec in PŠ Višnja Gora pa sta se pridružila še **otroški in mladinski pevski zbor šentviške šole**. **Godba Stična** je že ob vходу pozdravljala številne obiskovalce. Prireditev je povezoval radijski napovedovalec in pevec **Marjan Bunič**.

Predsednik Tabora Matej Šteh je vse zbrane povabil na jubilejni 50. tabor slovenskih pevskih zborov. Praznični večer se je zaključil s povorko in pesmijo Pa se sliš' vseh sodelujočih pevskih zborov. Dirigentsko palico je ob zaključku prevzel novi častni občan, dirigent Igor Švara.

V soboto in nedeljo, 15. in 16. junija 2019, je v Šentvidu pri Stični potekal jubilejni 50. tabor slovenskih pevskih zborov. Začel se je s sobotnim koncertom zamejskih in slovenskih zborov iz tujine ter nadaljeval z nedeljskim skupnim koncertom in televizijskim prenosom, katerega se je udeležilo več kot 120 zborov iz vseh koncev Slovenije in zamejstva.

Slavnostni govornik na nedeljski prireditvi je bil predsednik Republike Slovenije **Borut Pahor**, ki je predsedniku Tabora slovenskih pevskih zborov **Mateju Štehu** izročil plaketo zahvale za krepitev 50-letne tradicije najbolj množičnega zborovskega srečanja pri nas, posvečenega slovenski ljudski pesmi. Več tisoč pevcev so nagovorili še predsednik Tabora, predsednik Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti **mag. Marko Repnik** in župan Občine Ivančna Gorica **Dušan Strnad**. Prireditelji so pripravili tudi bogat spremljevalni program. Na šentviškem trgu in v njegovi okolici so pripravili **VidArt 2019** s stojnicami z različno ponudbo ročnih del in umetnostne ter domače obrti. V povorki je poleg pevcev sodelovalo preko 300 sodelujočih, praporašev, godb, mažoret in konjskih vpreg.

Konec junija 2019 se je na televizijskih ekranih še zadnjič zavrtela priljubljena televizijska nadaljevanka Reka ljubezni. Na Slakovi domačiji v Znojilah pri Krki so se zbrali glavni akterji serije, celotna produkcijska ekipa, vaščani in ostali gostje.

Dobrodošlico zbranim so zaželeli: **podžupan Tomaž Smole**, predsednik Krajevne skupnosti Krke **Jože Mišmaš**, predsednik Kulturnega društva Krka **Jože Kozinc** ter lastnik in gostitelj petkove zaključne prireditve na Slakovi domačiji **Jože Bregar**. Povedal je, da so se na domačiji kmalu po začetku serije začeli zbirati tudi ekološki kmetje iz krške doline in ustanovili Združenje ekoloških kmetij Eko ljubezen. Zbrane je nagovoril **programski direktor Pro Plusa Branko Čakarmiš** in se s spominsko plaketo zahvalil Občini Ivančna Gorica ter predsedniku Turističnega društva Krka Slavku Pajntarju – Pinkiju.

Aviratek je tradicionalna rekreativno-dobrodelna prireditev, saj vsak udeleženec prispeva del startnine v dobrodelne namene. Prostovoljno gasilsko društvo Šentvid pri Stični je skupaj z Občino Ivančna Gorica prek Zavoda Prijetno domače organiziralo že sedmi tradicionalni Aviratek 28. septembra 2019. To je tek čez ovire, po dolensko »avire«. Na razdalji osmih kilometrov morajo tekmovalci premagati 20 pristnih in hudomušno poimenovanih ovir, postavljenih na poljskih in gozdnih poteh v okolici Šentvida pri Stični.

Občina Ivančna Gorica je s podjetjem Multiplan arhitekti, d. o. o., ki je osvojilo prvo nagrado na enostopenjskem arhitekturnem natečaju, podpisala pogodbo o izdelavi projektne dokumentacije za Kulturno-upravni center Ivančna Gorica. Pogodbo sta na sedežu Občine Ivančna Gorica podpisala župan Dušan Strnad in direktor podjetja Aleš Žnidaršič.

Pogodba obsega izdelavo projektne dokumentacije s področja arhitekture in ostalih področij, načrte priključkov komunalne, energetske ter prometne infrastrukture in vseh potrebnih elaboratov. Rok za izdelavo vseh faz od idejne zasnove za pridobitev projektnih pogojev, dokumentacije za pridobitev mnenj in gradbeno dovoljenje, projektno dokumentacijo za izvedbo gradnje je 390 dni. Vrednost pogodbe izdelave projektne dokumentacije, katera obsega tudi projektantski nadzor v času gradnje in projekt izvedenih del, znaša 368.172,50 EUR. V sklopu Kulturno-upravnega centra Ivančna Gorica bodo umeščeni kulturna dvorana, knjižnica, upravni prostori in podzemna garaža. Kot je povedal arhitekt Aleš Žnidaršič, so celoten projekt zasnovali kot sodoben, a enostaven objekt s tremi kockami, tremi različnimi programi, vse skupaj pa povezuje skupni parter.

V amfiteatru med Srednjo šolo Josipa Jurčiča Ivančna Gorica in Osnovno šolo Stična je konec avgusta 2019 potekal mednarodni Ivankin tek, športno-rekreativna prireditev znotraj evropskega projekta RUN4EU. Udeležilo se ga je okoli 250 tekačev iz Ivančne Gorice in širše okolice pa tudi iz držav, udeleženci v projektu: Romunije, Madžarske in Italije.

Organizatorji so bili: Občina Ivančna Gorica, Zveza športnih organizacij Ivančna Gorica in Zavod Prijetno domače, nekatera športna društva, srednja in osnovna šola ter gasilci in člani združenja šoferjev in avtomehanicov, ki so skrbeli za varnost udeležencev na poti.

Velik prispevek pri organizaciji je dal tudi domačin in ultramaratonec Toni Vencelj, ki je poiskal primerne proge in poskrbel, da so se Ivankinega teka udeležili tudi nekateri znani slovenski tekači.

V ženski kategoriji se je absolutne zmage veselila naša občanka **Barbara Trunkelj** iz Znojil pri Krki. Naj omenimo, da je **Toni Vencelj na cilj pritekel kot drugi**, kar je več kot odličen rezultat. Absolutna zmagovalca med tekači na 5 km poti sta postala domačin **Leon Palčar** in **Anja Fink**. V sklopu projekta se je 60 udeležencev projekta iz Italije, Madžarske in Romunije udeležilo v prostorih Srednje šole Josipa Jurčiča tudi konference na temo športa in zdravega življenja, na kateri so se seznanili z delovanjem športnih društev in možnostmi za rekreacijo v naši občini, o delovanju Centra za krepitev zdravja, spoznali pa so tudi dve športni zgodbi naših domačinov, gorskih tekačev Tonija in Katje Vencelj ter paraolimpijca Primoža Jeraliča.

V sejni dvorani Občine Ivančna Gorica je 11. septembra 2019 potekala žalna seja v spomin na preminulega Leopolda Severja, častnega občana Občine Ivančna Gorica.

Žalne seje so se poleg sklicatelja, župana Dušana Strnada, udeležili še njegovi domači, častni občani Občine Ivančna Gorica, občinski svetniki in svetnice, predsedniki krajevnih skupnosti, predstavniki društev, organizacij in zvez iz ivanške občine ter nekateri občani in občanke.

Leopold Sever je bil upokojeni učitelj biologije in kemije, turistični delavec, publicist in raziskovalec ter dolgoletni sodelavec uredništva Klasja. O njegovi bogati življenjski in delovni poti je na žalni slovesnosti spregovoril **župan Občine Ivančna Gorica Dušan Strnad**, ki mu je leta 2011 za življenjsko delo na področju vzgoje in izobraževanja, publicistične dejavnosti in aktivnega ohranjanja naravne in kulturne dediščine občine Ivančna Gorica podelil naziv častnega občana Občine Ivančna Gorica.

Pedagoško in poklicno delo pokojnega Severja je zbranim predstavil **ravnatelj Osnovne šole Stična Marjan Potokar**.

25. septembra 2019 je potekala slovesna otvoritev nove gospodarske cone Škrjanč.

Ideja za cono se je pred leti porodila domačinu in podjetniku Milanu Pušljarju iz Škrjanč, ki se že skoraj trideset let ukvarja z gradbeništvom, gradbeno mehanizacijo in avtoprevozništvom. Podjetje, ki danes šteje 40 zaposlenih, je opremljeno z vso ustrezno opremo in mehanizacijo za opravljanje vsakovrstnih gradbenih del. Začeli so leta 2012 z odkupom zemljišč. V sodelovanju z občino Ivančna Gorica in s sprejetim občinskim prostorskim načrtom so zemljišče na pobudo podjetnika namenili obrtnim dejavnostim. Gospodarska cona se razteza na površini 14 hektarov in je v celoti zasedena, v njej pa bo svojo dejavnost opravljalo 22 podjetij.

Tridnevno praznovanje 20-letnice pobratenja med občinama Ivančna Gorica in Hirschaid se je zaključilo v športni dvorani OŠ Stična z obnovitvijo zaveze o nadaljnjem medsebojnem sodelovanju, druženje pa se je nadaljevalo tudi v soboto in nedeljo, 5. in 6. oktobra 2019.

V soboto, 5. oktobra 2019, so na stiškem samostanskem dvorišču odprli obnovljeno fontano, oziroma, kot ga je poimenoval **stiški opat p. Maksimilijan File**, vodnjak prijateljstva.

Izpred samostana so se gostje odpravili proti drevoredu lip, ki je bil ob vstopu v Vzgojno–izobraževalni center Ivančna Gorica ob 10-letnici zasajen v trajen spomin, za 15-letnico pobratenja pa se je preimenovala še ulica v Cesto občine Hirschaid. Tokrat sta župana, v spremstvu svojih najožjih sodelavcev, simbolično zasadila dve novi lipi.

Praznovanje so sklenili v nedeljo. Spominsko tablo na pročelju občinske stavbe v spomin na praznovanje 20-letnice pobratenja so slovesno odkrili župana obeh občin Dušan Strnad in Klaus Homan ter nekdanji župan Jernej Lampret.

Pred svetovnim dnevom učiteljev, 3. oktobra 2019, so podelili nagrade Republike Slovenije na področju šolstva. Med prejemniki nagrade za izjemne dosežke na področju predšolske vzgoje je bila tudi ravnateljica Vrta Ivančna Gorica in podpredsednica Skupnosti vrtcev Slovenije Branka Kovaček.

Nagrade sta podelila minister za izobraževanje, znanost in šport dr. Jernej Pikalo in predsednica Odbora za podeljevanje nagrad Republike Slovenije na področju šolstva dr. Ljubica Marjanovič Umek.

Branka Kovaček že devetindvajset let profesionalno združuje svoje strokovne in osebne sposobnosti z Vrtcem Ivančna Gorica. Prve neposredne izkušnje dela z najmlajšimi je uspešno prenesla v vodenje vrtca in ga v dvaindvajsetih letih razvila v zgleden javni zavod, ki mu zaupa lokalno okolje. Usmerjenost v vseživljenjsko učenje jo je vodilo, da je svojo izobrazbo diplomirane vzgojiteljice nenehno dopolnjevala in iskala strokovne pristope tudi v drugih pedagogikah, kot sta waldorfska in Reggio Emilia, in pridobljena znanja s predavanji in delavnicami uspešno prenesla svojim sodelavcem. Usposobila se je za multiplikatorja znanj na področju refleksije in evalvacije pedagoškega dela ter multiplikatorja za področje krepitve kompetenc za preprečevanje nasilja v družini. V sodelovanju z različnimi ustanovami in zavodi je s sodelavci tvorno preskušala nove in drugačne pristope za kakovostno delo z najmlajšimi. Kot modelni vrtec so v mednarodnem projektu Fit4Kid soustvarjali vsebine dela v programu Za prihodnost naših otrok, tudi za druge slovenske vrtce. S prepričanjem v koristnost izmenjave dobrih praks in moč skupnega delovanja je povezala vse obljublanske vrtce, katerih interese predstavlja in rešuje tudi v Skupnosti vrtcev Slovenije. Pri številnih predpisih in snovanjih novih programov področja ji je Skupnost vrtcev Slovenije v več letih kot iskreni zagovornici zaupala v številnih ustanovah in zavodih predstavljanje iz prakse pridobljenih izkušenj in zagovarjanje interesov vseh javnih vrtcev in pravic otrok v kakovostnih programih slovenskih vrtcev.

Z odprtjem retrospektivne razstave Jožeta Trontlja 23. novembra 2019 v galeriji Muzeja krščanstva na Slovenskem se je začel jubilejni 20. mednarodni Festival Stična. V kulturnem programu so nastopili člani etno skupine Gross upi, ki delujejo pod okriljem Kulturnega društva Stična.

Na uradni otvoritvi je zbrane nagovoril **župan Dušan Strnad** in v podporo stiškim kulturnikom, ki že dve desetletji spodbujajo razvoj kulture v občini, izročil spominski kovanec Prijetno domače. Županovo priznanje sta sprejela **Marko Grabljevec**, predsednik KD Stična in **Mik Lampret**, eden od pobudnikov festivala.

Ob otvoritvi jubilejnega festivala smo si ogledali retrospektivno razstavo **Jožeta Trontlja**, prisluhnili **Gross upom** ter koncertu klasične glasbe v izvedbi **Godalnega orkestra KD Stična** s solistom **Makom Munijem Mihevcem** na klavirju.

V okviru festivala so se na stiških odrih predstavili še: Murat in Jose, Srpsko crkveno pjevačko društvo Srbadija (Bijeljina, BiH), MePZ Zborallica, BTK, Panic Stricken, Prismojeni profesorji bluesa,

Lumberjack, Zgrešeni primeri, Jure Ivanušič, Matej Košir (potopisni večer Tibet) in Petra Vladimirov (literarno-potopisni večer), otroška plesna (z Barbaro Tekavec) in gledališka (s Klemnom Janežičem) delavnica, Lutkovno gledališče Maribor s predstavo Mali modri in mali rumeni, Amatersko pozorišče Mirko Tatalović – Čira iz Srbije s komedijo Vse o ženskah. Nekaj novega je bila izkustvena delavnica Celosten pristop k spoznavanju sebe in drugih (dr. Mateja Centa, Metka Valič) ter Vlado Kreslin in njegova črna kitara.

Ob izteku leta je župan Dušan Strnad v Gostišču pri Japu pripravil sprejem za predstavnike gospodarstva, občinskega sveta, občinske uprave, krajevnih skupnosti, javnih zavodov, društev in zvez. Proglasili so tudi nove ambasadorje Občine Ivančna Gorica. To so postali Dragica Šteh, Marko Vozelj in Anton Posavec.

Gostitelj župan Dušan Strnad je zbranim ponosno povedal, da je revija *Moje finance* nedavno Občino Ivančna Gorica postavila na visoko **21. mesto med občinami, v katerih se najboljše živi in na sam vrh po življenjski moči.**

Posebej je izpostavil še **Primoža Kastelica**, člana PGD Vrh pri Višnji Gori, ki je prejel častni naziv **gasilec junak** po izboru bralcev časopisa *Novice Svet24*. S svojim znanjem je pravočasno rešil življenje svojemu dedku, ki je doživel zastoj srca pri delu v gozdu.

OBČINA DOBREPOLJE V LETIH 2018–2019*Igor Ahačevčič ****Dolina dragocenih danosti, dosežkov in izzivov****Danosti**

Območje, ki ga ozemeljsko pokriva občina Dobrepolje, leži v osrednji Sloveniji, nedaleč od prestolnice države. Zaradi dogodkov v polpretekli zgodovini, v času socialistične revolucije, je ostala potisnjena na rob dogajanja. Obšle so nas prometne povezave, obšla so nas gospodarska dogajanja. Ostale pa so nam naravne lepote in naravna dediščina. Pa tudi kulturna, iz časov do 2. svetovne vojne, ko je to območje še predstavljalo pomembno gibalno razvoja na kulturnem in gospodarskem področju, zlasti na področju kmetijstva.

Vse to so za današnje prebivalce vseh treh dolin (Ponikovske, Dobrepoljske in Struške), ki sestavljajo ozemlje občine, dragocene danosti.

Dosežki

Ljudje, ki so v preteklosti živeli na območju občine, so bili kljeni, delovni, vztrajni in modri. V težkih razmerah kraškega sveta so morali za preživetje priti na dan vsa iznajdljivost, vse sposobnosti in darovi ljudi. Ljudje so izkoriščali možnosti, ki jim jih je nudila narava, zato so se ukvarjali s pridobivanjem apna in oglja, predelavo lesa, živinorejo in poljedelstvom. V novejšem času je bila pomembna elektro industrija in tudi predelava kovin. Vendar so naši predniki visoke rezultate dosegali predvsem na področju živinoreje, v ostalih panogah dosežki niso bili toliko pomembni.

Ko govorimo o dosežkih, je potrebno omeniti nekaj naših pomembnih rojakov: Luka Dobrepoljski, Fran Jaklič-Podgoričan, France Kralj, Tone Kralj, Anton Mrkun, Jernej Pečnik, Stane Novak in drugi.

Izzivi

Naravna, kulturna in gospodarska dediščina naših prednikov je gotovo trden temelj in izziv današnjemu človeku.

Gospodarstvo bo svoje poslanstvo lahko nadaljevalo v smeri čistih dejavnosti na področju elektro industrije, predelave kovin in lesa, ekološkega kmetovanja. Velike možnosti in izzive pa za razvoj turizma daje naša naravna in kulturna dediščina.

Dobrepolje ima trenutno sicer slabše cestne povezave, vendar ima odlično lego, ki odpira povezave do Ljubljane, Grosupljega, Ivančne Gorice, Rašice, Velikih Lašč, Ribnice, Kočevja in dalje do Jadrana. Ko bo stekla redna železniška povezava z Ljubljano, pa bo pomenila odlično, hitro in okoljsko sprejemljivo prometno povezavo s prestolnico.

---

* Dipl. ing. agr., župan Občine Dobrepolje.

Del občine iz zraka (v ospredju OC Stolarna, desno spodaj vas Podgorica, v sredini slike Videm, levo zgoraj Predstruge, v sredini zgoraj vas Cesta, desno zgoraj Zdenska vas s cerkvijo sv. Antona).

Gospodarstvo in infrastruktura

Gospodarstvo

Za namen prikaza gospodarskega stanja v občini Dobrepolje sem se poslužil podatkov iz Poročila Območne obrtno-podjetniške zbornice Grosuplje za leta 2013–2018.

Poslovnih subjektov v občini Dobrepolje je bilo konec leta 2018 **282 enot**, kar je **2 enoti več** kot konec leta 2017, ko jih je bilo 280. Medtem ko se je število samostojnih podjetnikov povečalo, se je število gospodarskih družb že drugo leto zapored zmanjšalo. V občini Dobrepolje je bilo v letu 2018 ustanovljenih **27 novih poslovnih subjektov**, kar je precej več kot v letu 2017, ko je bilo ustanovljeno 18 novih poslovnih subjektov. V občini Dobrepolje je v letu 2018 **prenehalo poslovati 30 poslovnih subjektov**, kar je 7 več kot v letu prej.

Povprečno število zaposlenih v poslovnih subjektih v občini Dobrepolje je bilo konec leta 2018 **470 oseb**, kar je za **4,7 % več** kot v letu 2017, ko je to število znašalo 451. Povečalo se je tako povprečno število zaposlenih pri samostojnih podjetnikih (za 3,5 %) kot v gospodarskih družbah (za 4,6 %).

Celotni prihodki v občini Dobrepolje so se v letu 2018 glede na leto 2017 **povečali** s 54,8 MIO EUR na **57,8 MIO EUR** oz. za **5,5 %**. Povečali so se tako prihodki od prodaje pri gospodarskih družbah kot pri samostojnih podjetnikih. Vsekakor so to zelo dobri rezultati za gospodarstvo občine Dobrepolje.

Vsi poslovni subjekti v občini Dobrepolje so v vseh preučevanih letih izkazovali pozitivni poslovni izid, ki je bil v letu 2018 že drugo leto rekorden. Znašal je 2,6 MIO EUR in je bil za 61,7 % večji kot v letu poprej, ko je znašal 1,6 MIO EUR. Povečal se je predvsem dobiček gospodarskih družb, kar za petkrat(!) glede na leto poprej. Dobiček samostojnih podjetnikov v občini Dobrepolje je v letu 2018 zrasel za 5,6 % glede na leto 2017.

V času ko nastaja ta dokument, poslovna poročila gospodarskih družb za leto 2019 še niso bila pripravljena, tako da smer gibanja gospodarstva še ni poznana. Je pa zanimivo vprašanje, kako močno bo pojav korona virusa vplival na svetovno in s tem tudi na dobrepoljsko gospodarstvo.

V občini Dobrepolje smo kljub težavam, ki so nastajale skozi leta pri izgradnji Obrtne cone Predstruge (gradi se v sodelovanju z zunanjim investitorjem), prepričani, da se bo lokalna gospodarska aktivnost povečala s prihodom nekaj novih obratov in delavnic, ki naj bi po ocenah in predvidevanjih zaposlile dobrih 100 delavcev različnih poklicev.

Gradnja obrtne cone v Predstrugah.

JVIZ OŠ Dobrepolje

V letu 2018 je bil zgrajen v okviru Osnovne šole Dobrepolje tudi vrtec, ki ga zaradi posebnega načina gradnje uvrščamo med t.i. »skoraj nič energijske objekte«. Vsekakor gre za inovativen pristop pri gradnji, ki pa za učinkovito uporabo objekta zahteva novo znanje tudi od uporabnikov, vzdrževalcev in upravljalcev objekta. Za gradnjo je občina prejela okoli 30 % zunanjih sredstev, ostalo pa je morala založiti iz lastnih virov (kredit).

Novi skoraj nič energijski Vrtec na Vidmu, pri osnovni šoli.

Leto 2019

Gradnja večnamenske športne dvorane se je začela v januarju 2019 in je intenzivno tekla skozi celo leto, s planiranim zaključkom gradnje v aprilu leta 2020 in uporabnim dovoljenjem do konca prvega polletja 2020. Ob koncu leta 2019 je bilo ocenjeno, da bo izgradnja športne dvorane, z opremo in zunanjo ureditvijo, stala blizu 4 MIO EUR. Gre pa za objekt, ki se gradi na način, ki ga v tem času opisujemo kot način napredne tehnologije, pri čemer je poudarjena nizkoenergijska oziroma skoraj nič energijska gradnja, kar pomeni zelo nizko porabo energije pri ogrevanju prostora in temu bo primeren tudi vpliv na okolje. Vsekakor je dvorana ena prvih te vrste v Sloveniji in širše. Kakšna bo dejanska poraba energije, pa bo pokazal čas.

Slika 4: Gradnja večnamenske, »skoraj nič energijske« športne dvorane.

Infrastruktura

Suhokranjski vodovod: Suhokranjski vodovod je občina gradila v sodelovanju z občinami Žužemberk, Dolenjske Toplice, Kočevje in Mirna Peč. Za prebivalstvo naše občine to pomeni dodatno zagotovilo varne in stabilne oskrbe z vodo, saj bomo s tem priključeni na dva močna vodna vira. Z izgradnjo suhokranjskega vodovoda bo v naši občini brez povezave na vodovodni sistem ostala le vas Vodice.

Izgradnja vodovodnega omrežja v okviru investicijske operacije Oskrba s pitno vodo Suhe krajine se je zaključila v septembru 2019. Zgrajeno in rekonstruirano je bilo vse s pogodbo med konzorcijem občin ter Ministrstvom za okolje in prostor predvideno vodovodno omrežje. Na območju občine Dobrepolje je bilo na novo zgrajenega 7.600 m in obnovljenega 6.942 m glavnega vodovodnega omrežja, obnovljena oba vodohrana - VH Videm in VH Lipa. Poleg tega je bilo obnovljenih 1.450 m sekundarnega vodovodnega omrežja v Strugah in Kompoljah, obnovljena vozišča posameznih odsekov tako državnih (obnovljena cca 3.900 m polovice vozišča državne ceste Videm–Pri Cerkvi–Struge) kot občinskih cest (v celoti obnovljen odsek LC Pri Cerkvi–Rapljevo v dolžini 1.600 m), zgrajena tlačni in kanalizacijski vod skozi naselje Kompolje v dolžini 1.300 m ter položena dvocevna kanalizacija (optika, JR). Pred začetkom gradnje so bili urejeni tudi vsi lastninsko pravni statusi zemljišč, po katerih poteka novo vodovodno omrežje, oz. na katerih stojijo objekti in naprave vodovoda. Na območju naše občine so bili z dokončanjem del doseženi vsi zastavljeni cilji investicijske operacije.

Kanalizacija in čistilna naprava (ČN): V nekaterih naseljih naše občine je že zgrajen kanalizacijski sistem, ki ga bo potrebno v naslednjih letih še dopolniti ali sanirati, za nekatere vasi pa bo potrebno še pripraviti dokumentacijo za začetek urejanja tega pomembnega elementa v sodobnem načinu življenja.

V letu 2019 je občina začela gradnjo osrednje čistilne naprave, ki je umeščena na polje za Bruhanjo vasjo. Najprej se bodo na to čistilno napravo navezale vasi: Predstruge, Videmski hrib, Videm, Podgorica, Bruhanja vas. V nadaljevanju še Podgora in Kompolje, predvidoma tudi Zagorica in Cesta. Za Podpeč bo verjetno potrebno zgraditi malo čistilno napravo, Mala vas se bo priključila na ČN Zdenska vas.

V letu 2019 je občina začela tudi postopek izgradnje ČN v Obrtni coni Predstruge (OC).

Na območju Strug pa bo potrebno glede kanalizacije še veliko narediti in pri tem upoštevati veliko poplavno ogroženost Struške doline, kar bo zanimiv tehnični in finančni izziv. V okviru projekta protipoplavne zaščite bo potrebno proučiti tudi to problematiko. ČN v Potiskavcu sicer deluje, v letu 2020 pa je načrtovana sanacija kanalizacijskega voda.

Gradnja kanalizacije je splošno gledano finančno in gradbeno zelo zahteven projekt, ki bo trajal v severnem delu občine še nekaj let, zanj pa bo potrebno pripraviti okoli 8,5 MIO EUR, brez upoštevanja kanalizacije v Strugah. Zlasti je pri tem težavno, ker naš kanalizacijski sistem ne dosega velikostnega praga, ki sta ga za finančno pomoč določila R Slovenija in EU. To preprosto pomeni, da mora občina nositi breme skoraj celotnega zneska izgradnje, ki ga torej spet merimo v milijonih (okoli 10 MIO EUR).

Slika 5: Gradnja osrednje ČN Bruhanja vas.

Cestna infrastruktura: V letu 2019 je občina izvajala redno letno in zimsko vzdrževanje občinskih cest. Novogradenj ni bilo. V sodelovanju z Direkcijo RS za ceste (DRSC) pa smo obnovili del ceste skozi naselje Predstruge, pri čemer je občina zgradila pločnik in javno razsvetljava. Javna razsvetljava je prav tako zastarela, kar povzroča veliko vzdrževalnih stroškov. To se je posebej odražalo v letu 2019, ko je bilo zaradi neviht in udarov strele veliko okvar (okoli 40 % več kot v letu 2018).

Z Direkcijo RS za ceste je občina v letu 2019 uskladila projektno nalogo za rekonstrukcijo ceste skozi Kompolje. To je del rekonstrukcije ceste Videm–Pri Cerкви–Struge, ki je uvrščena v bolj srednjeročne državne izvedbene načrte. Zelo pomembno je, da je bil ob gradnji suhokranjskega vodovoda, ki večinoma poteka po trasi državne ceste, saniran ustroj polovice cestišča. Občina bo tudi sofinancirala pripravo projektov, kar je načrtovano za leti 2020 in 2021, saj bi s tem pospešili izvedbo.

Železniška povezava Ljubljana–Kočevje nam daje veliko upanja, da bi s tem nekoliko razbremenili potniški promet, ki sedaj poteka večinoma po cestah in še otežuje slabo cestno infrastrukturo.

Cesta v Predstrugah pred in po obnovi.

Širokopasovna povezava in mobilna telefonija

V letu 2019 je bila širokopasovna napeljava narejena v Mali vasi in na Vidmu, še vedno pa operater ni izpeljal priključitve uporabnikov. Začela so se dela v vasi Cesta, ki se bodo zaključila, kakor tudi v večini ostalega dela občine, v letu 2020.

S signalom za mobilno telefonijo je s postavitvijo mobilne antene, ki jo je postavilo podjetje Telekom, d. d., začasno pokrito celotno območje občine, razen naselja Tisovec. Tu bo signal zagotovljen potem, ko bo omenjena mobilna antena spremenjena v stalno, na višji legi. Načrtovano je, da se stalna mobilna postaja v Strugah uredi v dveh letih (2021/22). Lokacija je že izbrana, še prej pa bo potrebo zgraditi širokopasovno omrežje.

Konec leta 2018 smo v župnijski cerkvi na Vidmu dobili nove zvonove.

Poplavna varnost

Naša občina je bila v letu 2019 končno uvrščena na seznam območij pomembnega vpliva poplav. Uvrstitev na ta seznam je pomembna zato, ker je s tem pridobljen neke vrste ključ, ki odpira vrata do finančne pomoči za izgradnjo protipoplavne zaščite naših vasi. Objavljen je bil javni razpis za izbiro izvajalca priprave projekta in tudi izbran projektant za pripravo zaščitnih in varovalnih oziroma omilitvenih ukrepov. V letu 2020 je načrtovana opredelitev potrebnih ukrepov in začetek izdelave projekta. Brez ustreznih protipoplavnih ukrepov bo občina še naprej ostajala brez možnosti opredelitve lokacije za gradnjo novih stanovanj, saj dejansko brez varovanja pred visokimi vodami večja stanovanjska gradnja ni možna, pa tudi gospodarski razvoj ne.

Slika 8: Poplave v Kompoljah.

V Strugah je najhuje.

Družbeno življenje

Spodbujanje družbene aktivnosti je morda še pomembnejši del poslanstva občine kot infrastrukturni, vendar brez urejene infrastrukture tudi družabnosti ni.

V letu 2019 je občina obnovila poletne večere. Potekali so ob nedeljskih večerih, običajno trajajo prireditve dve uri. Večere pripravljajo domača društva, bistvo teh večerov pa je srečevanje, pogovori o poletnih doživetjih in še o čem. Preprosto, sproščeno druženje.

Poletni večer – ta je bil posvečen čebelarjem.

Kulturni praznik: Ob kulturnem prazniku je bila v avli novega vrtca Ringaraja postavljena razstava fotografij grafik Toneta Kralja iz cikla Zemlja. Fotografije so narejene na posebnem materialu, ki se ne poškoduje, predvsem pa je pomembno, da se ta slika ne razbije in je s tega vidika varna za mlajše otroke.

Najbolj pomembno pa je, da je bilo s tem dogodkom zadoščeno veliki želji kiparja, slikarja, grafika in pedagoga Toneta Kralja, da njegova dela in njihovo sporočilo pride do otrok v najzgodnejšem obdobju življenja. Iz teh slik se lahko res veliko naučijo o življenju, ki se z desetletji v bistvu ne spremeni kaj veliko. Otroci lahko vidijo, kako trdo so delali naši očetje, dedje in pradedje, da so njihove družine preživele. Spoznavajo pa tudi, kako pristno so se veselili ob svojem delu. V neprimerno skromnejših razmerah kot jih živimo danes, so res veliko naredili. Vedno pa se mora človek v »potu svojega obraza« boriti za vsakdanji kruh.

Razstava je bila uvod v leto bratov Kralj, ki ga praznujemo v občini v letu 2020. Obhajamo namreč 125-letnico rojstva Franceta in 120-letnico rojstva Toneta Kralja, ki sta izjemno zaznamovala slovenski ekspresionizem.

Kulturni praznik 2019 – v avli novega vrtca na Vidmu.

Portret bratov Kralj – fotografija lesoreza – ozadje na odru v dvorani Jakličevega doma.

Zagoriški fantje so proslavili 70 let dela: S prireditvijo v mesecu septembru je skupina ljudskih pevcev, ki nosi ime Zagoriški fantje, praznovala 70-letnico bogatega poustvarjanja.

Fantje so ohranili prvotno ime, čeprav skupina že dolgo ni sestavljena le iz Zagoričanov. Bolj od tega je pomembno delo in dosežki, ki jih puščajo za sabo. Številne so narodne in ljudske pesmi, pa tudi običaji, ki so jih obvarovali pred pozabo v (pre)hitrem delovnem in življenjskem ritmu sodobnega človeka.

Zagoriški fantje v letu, ko so obhajali 70-letnico.

Na prireditvi so se sprehodili skozi njihov čas, se spomnili svojih nekdanjih članov in velikih dogodkov iz življenja skupine.

Zastava ponosno plapolala na Kamen vrhu.

Ostale družabne dejavnosti v občini

KD Godba Dobrepolje: Lahko bi rekli, da je najbolj resna in organizirana skupina na področju kulturne poustvarjalnosti v naši občini prav Godba Dobrepolje. Dejansko je nepogrešljiv člen v družabnem življenju. Godba in njena dejavnost je še kako pomembna tudi za obstoj in dobro delovanje glasbene šole (Glasbena šola Grosuplje, Enota Dobrepolje) in privabljanje novih učencev. Glasba je ob športnih aktivnostih najbolj množično zastopana prostočasna dejavnost mladih.

Godba Dobrepolje v letu 2019; proslava ob Dnevu državnosti.

Društvo upokojencev: Ob godbi na področju kulture deluje tudi Mešani pevski zbor Škrjanček, v katerega so vključeni upokojenke in upokojenci. Dejavnost Društva upokojencev (DU) in njihovega pevskega zbora je pravzaprav neprecenljive vrednosti za naše starejše prebivalstvo, saj ponuja neposredno možnost podaljševanja dejavne starosti. V letu 2019 je občina organizirala v sodelovanju z Zlato mrežo dejavnost Prostofer. Gre za neke vrste vzajemno pomoč med starejšimi prebivalci, saj kot vozniki prostovoljci nastopajo člani DU. V letu 2019 je bilo v delo vključenih šest prostovoljnih voznikov, ki so opravili več sto prostovoljnih delovnih ur.

Prva ekipa »prostoferjev« – prostovoljnih šoferjev po končanem usposabljanju (z leve: g. Andrej Vreg, g. Miha Bogataj, vodja Zlate mreže, g. Peter Koritnik, g. Stane Rotar, g. Franci Strah, g. Jani Štrubelj).

Društvo KOMA 750: V razširjenem imenu društva je zapisano: »Društvo za prostočasne dejavnosti mladih«, čeprav v društvu dejansko ni več prav veliko mladih. V društvu delujeta fotografska in glasbena sekcija s skupino KOMA 750, pevsko skupino Mavrica in mlado rock zasedbo LUMBERJACK, ki se uspešno uveljavlja v slovenskem prostoru. VS Mavrica pa je po nekaj letih premora v letu 2019 spet začela z delom.

Mladi rockerji – skupina Lumberjack, akustični nastop.

KD Dobrepolje: Društvo ima nekakšno generacijsko menjavo, vendar sta kljub temu v društvu dve zelo dejavni skupini: Folklorna skupina Ponikve, ki dosegata sam vrh slovenske folklorne, in znamenita skupina ljudskih pevcev Zagoriški fantje, ki je v letu 2019 praznovala 70-letnico dela. Z njimi pogosto nastopi tudi »šmentana citrarka« Veronika Zajec na violinskih citrah, ki so še vedno posebnost v našem glasbenem prostoru.

Branju prijazna občina: Občina Dobropolje je v letu 2019 za vse delo in trud, ki ga vlaga v spodbujanje branja in ustvarjanja na tem področju prejela priznanje: »branju prijazna občina«.

Priznanje občini

TURIZEM: Na področju turizma delujejo v občini kar tri društva: TD Dobropolje, ŠTD Tisovec in TD Podgora. Vsako od teh društev je usmerjeno nekoliko drugače, vsa tri pa si prizadevajo delati pod geslom: »OBČINA DOBROPOLJE – dolina dragocenih danosti, dosežkov in izzivov«. Društva si že nekaj let prizadevajo za spodbujitev dejavnosti, odpirajo prostor in privabljajo ljudi iz drugih sredin. Naš prostor širijo navzven in si prizadevajo postaviti osnovo za prepoznavnost kraja, kar bi ustvarilo podlago in izziv posameznikom, da bi te možnosti pretvorili v gospodarsko korist. Lastno in celega kraja. Osnovne umeritve vseh treh društev so usmerjene v odkrivanje neokrnjene narave in iskanje možnosti sožitja in sobivanja z naravno dediščino, pa tudi kulturno, s katero so naše vasi bogate.

Članice in člani TD Dobropolje na sejmu Alpe Adria v Ljubljani na Gospodarskem razstavišču.

Gasilstvo in CZ: V občini deluje sedem prostovoljnih gasilskih društev, ki so združena v Gasilsko zvezo Dobrepolje. Društva delujejo in so organizirana po vaseh: Ponikve, Zdenska vas, Hočevje, Zagorica, Kompolje, Struge in Videm, ki je osrednje društvo, v katerega se združujejo občanke in občani iz več vasi: Videm, Podpeč, Cesta, Podgorica, Bruhanja vas, Mala vas, Predstruge. Zelo pomembno je omeniti, da so naši gasilci uspešni na tekmovanjih zlasti v mladinskih kategorijah, pa tudi veterani se pogosto izkažejo. Članske vrste so zelo aktivne in veliko časa posvečajo urjenju in tudi teoretičnemu usposabljanju. Živimo namreč na območju, kjer nas občasno sicer doletijo požari, vendar je v zadnjem desetletju potrebno veliko več pozornosti posvečati naravnim nesrečam in tehničnemu reševanju. V tem času so nas dvakrat doletele poplave, žled in vetrolom s katastrofalnimi razsežnostmi. Usposabljanje in oprema za tovrstno delovanje in reševanje v takšnih razmerah je tako fizično kot finančno zelo zahtevno. Obenem tudi država predpisuje za prostovoljne gasilce vse hujše, vse strožje zahteve, na drugi strani pa delodajalci temu ne morejo slediti z nagradami in toleriranjem odsotnosti, kar ustvarja konflikt. Za občine kot glavne financerje dejavnosti pa to postaja skoraj neobvladljivo breme. V zadnjem času se pojavlja še ena zanimiva stvar – država kar samodejno smatra, da so gasilci tudi poznavalci medicine in jih preprosto določa za prve posredovalce oziroma uporabnike AED naprav, defibrilatorjev, pri čemer se dogaja, da je le malo primerov uspešnih, kar pušča pri gasilcih duševne posledice.

Skratka, naša gasilska društva so uspešna in dobro usposobljena, niso pa vrhunsko opremljena. Vseeno so trden temelj naše civilne zaščite (CZ), brez katere si v sodobni družbi ni mogoče več predstavljati uspešnega spopadanja s katerokoli obliko naravne nesreče in odpravljanja njenih posledic.

Društvo podeželskih žena Dobrepolje–Struge: Društvo, ki prostorsko deluje na ozemlju cele občine, se posveča prvenstveno ohranjanju kulinarčne dediščine, nastale na območju naše občine, ukvarjajo pa se tudi z drugo dejavnostjo (izdelava okraskov in izročila ob različnih praznikih v letu – božič, velika noč, sejem na tiho nedeljo pri cerkvi sv. Antona...). Vsako leto v decembru priredijo državno razstavo v pripravi »poprtnika«. Za svoje vztrajno dolgoletno delo je društvo v letu 2019 prejelo Zlato plaketo Občine Dobrepolje.

Članice DPŽ Dobrepolje – Struge ob prejemu Zlate plakete občine v letu 2019 (prva z leve predsednica ga. Marija Nučič).

Društvo gobarjev »Štorovke« Šentrumar – Hočevje: To društvo lahko označimo za društvo z zelo strokovno vsebino. Veliko časa namreč posvetijo prepoznavanju posameznih vrst gob, njihovih rastišč in rastnih razmer. Njihova vsakoletna tridnevna razstava sredi septembra je postala že tradicionalna in širše prepoznavna. Prav tako njihov novoletni pohod. Poleg tega je nadvse pomembno njihovo delo na področju izobraževanja, kjer sodelujejo z osnovnimi šolami v domači občini pa tudi v sosednji občini Ivančna Gorica. Opazen je strokovni vpliv in sodelovanje društva z drugimi gobarskimi društvi po Sloveniji.

Gospodarska društva: V občini delujejo tudi tri društva, ki bi jih lahko uvrstili v društva, ki spodbujajo gospodarsko dejavnost. Gre za govedorejsko, konjerejsko in čebelarstvo društvo. Vsa tri društva temeljijo na nekdanji zelo pomembni dejavnosti pri nas – kmetijstvu, ki je mnogim rodovom naših prednikov zagotavljalo preživetje. Mnogim bi ga lahko tudi danes, vendar z bolj sodobnim pristopom in organiziranostjo, predvsem pa s sodelovanjem in skupnim nastopanjem na trgu. Čebelarstvo je gotovo gospodarsko obetajoča panoga, z veliko možnostmi (apiterapija, apiturizem).

Čebelarstvo je tudi zelo obetajoča gospodarska panoga.

Zdravstvo: Problematika zagotavljanja osnovne zdravstvene dejavnosti v občini je posebej pereča tema. Občina je sicer soustanovitelj javnega zavoda Zdravstveni dom Grosuplje, iz okrilja katerega se je pred leti izločila v smislu pokrivanja osnovne zdravstvene dejavnosti in uvedla osnovno zdravniško oskrbo preko podeljevanja koncesije zdravnikom družinske medicine. Vzdrževanje in posodabljanje zdravstvene postaje je zaostalo, še večji problem pa je splošno pomanjkanje družinskih zdravnikov, kar je po mnenju mnogih zdravnikov primarne dejavnosti odraz vsaj dve desetletji napačno vodenega zdravstvenega resorja v državi. Tako je v letu 2019 eden od koncesionarjev odpovedal sodelovanje na dveh lokacijah v občini, drugi pa na eni, kar je pomenilo redno opravljanje dejavnosti samo na zdravstveni postaji v Strugah, za druge tri lokacije (ZP Videm, DSO sv. Terezija, PSZ Prizma Ponikve) pa smo v odpovednem roku neuspešno iskali nadomestnega zdravnika.

Dobrodelna dejavnost: Zelo pomembno je omeniti tudi dve društvi, ki skrbita za naše soobčane v najbolj ranljivih situacijah. To sta Krajevna organizacija Rdečega križa in Župnijska karitas. Preko prostovoljk in nekaj prostovoljcev so naši starejši sokrajani deležni pozornosti ob praznikih, ko je občutek osamljenosti posameznika še posebej velik, in ob kakšnih nesrečnih dogodkih, ki se v naših

krajih večkrat ponavljajo (poplave, vetrolom, žledolom in na žalost tudi zdaj, ko je med nami korona virus). Za njihovo delo smo jim vsi zelo hvaležni, saj so nepogrešljiv in zelo zanesljiv dejavnik oskrbe in spodbujanja naših ljudi.

Športni dan v Bruhanji vasi.

Šport v letih 2018 in 2019 (pripravil Bojan Novak): V občini Dobrepolje, ki šteje okrog štiri tisoč občanov, je športno življenje precej bogato. Po letu 2010, ko je bil ustanovljen Futsal klub Dobrepolje, se je okrepila tudi k dosežkom usmerjena športna dejavnost, pred tem pa je bilo Strelsko društvo Bukovec edino športno društvo, ki se je aktivno posvečalo tekmovalnemu športu. Tako glavni del športa v občini predstavlja športna rekreacija, ki preko svojih programov skrbi za zdravje in dobro počutje približno petine občanov.

V letih 2018 in 2019 je v občini delovalo deset športnih društev (Športno društvo Dobrepolje, Športno društvo Kompolje, Futsal klub Dobrepolje, Strelsko društvo Bukovec, Športno društvo Ponikve, Športno društvo Predstruge, Športno društvo Cesta, Rokometni klub Dobrepolje, Planinsko društvo Dobrepolje, Športno-turistično društvo Tisovec), medtem ko je eno društvo, ki je bilo dejavno do tega obdobja (Športno društvo Struge), z dejavnostmi (začasno) prenehalo. Vsa omenjena društva, razen ŠTD Tisovec, so povezana v Zvezo športnih organizacij Dobrepolje, ki uspešno usklajuje dejavnosti društev ter skrbi za nekatere skupne projekte. Med temi so najpomembnejša občinska prvenstva, ki jih vodi ZŠO Dobrepolje v sodelovanju z Občino Dobrepolje.

V letih 2018 in 2019 so bila tako izpeljana občinska prvenstva v futsalu (poletna futsal liga), občinska prvenstva v prstometu in občinska prvenstva v teku. Nekaj let prej so potekala še občinska tekmovanja v odbojki na mivki, košarki ter bowlingu. Največ zanimanja je vsako leto vsekakor deležna liga v futsalu, ki preko številnih igralnih večerov poleg igralcev privabi tudi lepo število gledalcev.

Na področju športne rekreacije potekajo številni programi za odrasle. Najbolj množična in tudi strokovno vodena je vadba za ženske in starostnike, ki jo izvaja Športno društvo Dobrepolje. Društvo ponuja številne programe (pilates, zdrava hrbtnica, različne vrste aerobike, funkcionalna vadba), v katere se vključuje veliko ženske populacije. Poleg programov pa izvaja Športno društvo Dobrepolje tudi vadbo v fitnessu, za vse omenjene programe pa ima tudi strokovno izobražen kader. Zadnja leta je

na vadbah opaziti velik porast starostnikov, ki se zavedajo, da jim rekreacija lahko izboljša kvaliteto bivanja v jeseni življenja.

Večje društvo, ki izvaja številne programe, pretežno povezane z vadbo namiznega tenisa, je Športno društvo Kompolje, ki velik del vadbe izvaja v svojih prostorih. Programe izvajajo tudi za otroke in mladino ter za odrasle.

Futsal klub Dobropolje preko svojih številnih vadb skrbi za razvoj mladih nogometašev. V letih 2018 in 2019 so pod svojim okriljem imeli okrog 100 igralcev v domala vseh starostnih skupinah (od U-7 do članske ekipe). Kljub temu da so treningi potekali v šolski telovadnici, ki zaradi premajhnih dimenzij ne omogoča dovolj kvalitetnega treninga, predvsem pa ne izvedbe tekmovanj, so člani kluba barve Dobropolja zastopali na nivojih Medobčinske nogometne zveze Ljubljana (U-7, U-9 in U-11), oziroma državnem nivoju (lige za naslov državnega prvaka) – U-13, U-15, U-19 in članska ekipa. Vse domače tekme je klub odigral v sosednji občini Velike Lašče, kljub temu pa uspel, vsaj za tekme članske ekipe, privabiti veliko podpornikov. Klub je najbolj ponosen na naslov državnih prvakov v starostni kategoriji U-17 v letu 2016.

Naši mladi igralci futsala.

Ostala društva so manjša in imajo večinoma le po eno vadbeno skupino, ob tem pa so ponavadi vezana na določeno vas (ŠD Ponikve, ŠD Predstruge, ŠD Cesta). Planinsko društvo predvsem skrbi za priljubljeno pohodniško točko na Kamen vrhu, kjer ima tudi svojo planinsko kočo. Rokometni klub Dobropolje združuje ljubitelje rokometu, ki je v teh krajih pomembno vlogo igral pred nekaj desetletji. Še vedno pa klub pripravlja vsako leto veteranski rokometni turnir, ki se ga udeleži nekaj ekip iz bližnje in daljne okolice. Z eno ekipo pa se člani udeležujejo tudi podobnih veteranskih turnirjev po državi.

Strelsko društvo Bukovec združuje strelce različnih starostnih kategorij, svoje prostore s štirimi strelskimi programi pa imajo v Jakličevem domu. Ponosni so na svojo strelko Veselko Pevec, ki je leta 2016 v Riu de Janeiru osvojila zlato paraolimpijsko medaljo.

Športna društva poleg omenjenih tekmovanj in prireditev organizirajo še nekaj odmevnih množičnih športnih dogodkov. Športno društvo Dobropolje od leta 2004 prireja tradicionalno prireditev Športni

dan v Bruhanji vasi, ki privabi do 200 aktivnih športnikov. Od leta 2011 pa v sodelovanju z drugimi društvi, predvsem Turističnim društvom Dobropolje, prireja tudi Dobropoljski tek, ki prav tako združi več kot 200 tekačev in je zadnja leta vključen v projekt Teki Dolenjske za pokal Vzajemne. Omeniti velja še v slovenskem merilu prepoznavna strelska tekmovanja strelcev invalidov, ki jih skoraj vsako leto prirejajo člani Strelskega društva Bukovec.

Z novo športno dvorano se bo verjetno že zdaj bogata ponudba športnih programov še izboljšala, saj bo nudila dobre osnovne pogoje za ukvarjanje s športom. Vsa društva pa bodo v svoje vrste poskušala privabiti predvsem dijake in študente, saj je ravno populacija po končani osnovni šoli na športnih igriščih najmanj prisotna. Finančno osnovo za izvajanje športnih dejavnosti nudi Občina Dobropolje skozi letni program športa.

9. dobropoljski tek in 10. dobropoljsko vandranje.

Avtorji fotografij: Bojan Novak, Tamino Petelinšek, Boris Kaplan, Igor Ahačevčič

ZAČETKI OBČINE IVANČNA GORICA LETA 1995

Franc Godeša *

Po osamosvojitvi države Republike Slovenije je do leta 1994 še vedno obstajala občina Grosuplje, v katero smo bili vključeni tudi občani naše današnje občine. Organizacijsko so v njej delovali trije delegatski zbori: Družbeno-politični zbor, Gospodarski zbor in Zbor krajevnih skupnosti. Občino sta vodila predsednik občine in občinski svet s predsednikom sveta.

Leta 1994 pa so potekale intenzivne priprave na preoblikovanje lokalne samouprave v Republiki Sloveniji s sprejemom potrebne zakonodaje. Vse to je dalo podlago za izvedbo referendumu za ustanovitev novih občin in končno za sprejem zakona o ustanovitvi občin, ki jih na podlagi 139. člena Ustave Republike Slovenije ustanovi Državni zbor Republike Slovenije po prej opravljenem referendumu. Zakon je tako določil, da se na območju občine Grosuplje ustanovijo tri nove občine.

Po ustanovitvi novih občin so le-te po podatkih centralnega registra prebivalstva z dne 30. 9. 1994 merile in imele naslednje število prebivalcev: občina Grosuplje 133 km², 14.131 prebivalcev; občina Dobropolje 118 km², 3.530 prebivalcev; občina Ivančna Gorica 227 km², 12.479 prebivalcev.

Potem ko so bile izvedene volitve v občinski svet in za župana, je Občina Ivančna Gorica začela uradno delovati s 1. 1. 1995. Od tedaj je minilo že 25 let. Kot član prvega občinskega sveta bom v svojem prispevku podal nekaj podatkov in spominov predvsem z organizacijsko-upravnega področja nastanka naše občine.

Leto 1994 je bilo referendumsko in volilno leto za ustanavljanje novih občin v Republiki Sloveniji. Začela se je prava referendumsko evforija, Slovenija je bila razdeljena na 339 referendumskih območij (na 228 območjih kasneje referendum ni bil uspešen). Tudi občina Grosuplje je bila razdeljena na osem referendumskih območij: Šmarje - Sap, Grosuplje, Dobropolje, Višnjo Goro, Ivančno Gorico, Stično, Šentvid pri Stični in Suho krajino (Ambrus, Zagradec, Krka). Za ustanovitev nove občine so se pozitivno opredelili le volivci v Krajevni skupnosti Grosuplje, na našem območju pa v Krajevni skupnosti Šentvid pri Stični (kjer je za glasovalo 1.020 volivcev ali 53,66 % od 1.901 udeležencev referendumu). Na vseh ostalih referendumskih območjih pa so se volivci odločili, da ne želijo imeti lastne občine. V nadaljevanju volivcem ni bilo več dano, da bi odločali, kakšno občino želijo in ali naj to morda ostane enotna dotakratna občina Grosuplje. Zadnja možnost izjasnjevanja bi bila lahko jesenska seja Občinske skupščine Grosuplje, ki pa ni bila več sklepčna.

Ob takih zmedenih razmerah je zadevo presekala Državni zbor Republike Slovenije, ki je izhajal iz strokovnih osnov, ki jih je v maju 1993 izdelal prof. dr. Igor Vrišer. V njegovem predlogu je bilo vsebovano, da naj na območju občine Grosuplje nastanejo tri občine: Grosuplje, Dobropolje in Ivančna Gorica. Tak predlog se je zdel tudi vodstvu bivše občine Grosuplje ves čas najbolj sprejemljiv, zato ga je tudi podpiralo.

Takoj po uveljavitvi zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij pa so bile vložene na Ustavno sodišče Republike Slovenije pobude krajevnih skupnosti Dob, Šentvid pri Stični in Temenica za oceno ustavnosti zakona, ker da je v nasprotju z referendumsko voljo občanov, ker jih ne ustanavlja kot samostojno občino Šentvid pri Stični. Prav tako je bila vložena tudi pobuda Krajevne skupnosti Krka za oceno ustavnosti zakona, ker jih ne vključuje v občino Grosuplje. Tudi Krajevna skupnost Višnja Gora je poslala protestno izjavo predsedniku Državnega zbora Republike Slovenije, ker so želeli

---

* Franc Godeša, član Občinskega sveta 1994–1998.

biti priključeni občini Grosuplje. Pobudam in protestom ni bilo ugodeno in občina Ivančna Gorica je dokončno obstala.

Poglavitni razlogi za negativno odločitev volivcev za ustanovitev novih občin, kar jim ne gre zameriti, so bili v dejstvu, da so se občani navadili na Občino Grosuplje, ki je delovala že 30 let. Prisoten je bil tudi strah pred novimi davki ter močna propaganda v tej smeri, tako obrtnikov kot kmetov, k čemur so močno pripomogli tudi naši številni vikendaši. Pomemben razlog za negativno dejstvo je bil, da bodo morali občani vsa pomembnejša upravna dejanja opravljati v Grosupljem na upravni enoti, kar sicer velja še vedno.

V nadaljevanju pa bom opisal rezultate volitev občinskih svetnikov in župana, konstituiranje prvega občinskega sveta in prve odločitve ter probleme, ki so bili prisotni ob ločitvi od občine Grosuplje.

V mesecu decembru 1994, pred petindvajsetimi leti, so potekale prve lokalne volitve v samostojni državi Sloveniji. Namesto prejšnje tridomne skupščine občine smo 4. 12. 1994 volili člane enodomnega občinskega sveta, namesto izvršnega sveta pa župana, za katerega pa je bil 18. 12. 1994 še drugi krog volitev.

Volitve članov občinskega sveta

Zakon o lokalnih volitvah je predvidel število članov občinskega sveta, odvisno od števila prebivalcev v občini. Glede na takratno število prebivalcev 12.479 je občina Ivančna Gorica spadala med občine do 15.000 prebivalcev, za katere je bilo predpisano od 20 do 23 članov občinskega sveta. Naš občinski svet je štel 21 članov, kar je bilo kasneje določeno tudi v statutu občine.

Za volitve so bile v naši občini določene tri volilne enote. V volilni enoti 01, ki obsega srednji, zahodni in severni del občine, se je in se še vedno voli 10 članov občinskega sveta, v volilni enoti 02 v vzhodnem – šentviškem delu občine 6 članov in v volilni enoti 03 v južnem suhokrajinskem delu občine 5 članov občinskega sveta. Volilna propaganda pred volitvami je bila skromna, tedaj še nismo imeli svojega občinskega glasila in tudi ne radia Zeleni val. Kandidati za občinske svetnike in župana so se predstavljali le po krajevnih skupnostih na zborih občanov.

Na volitvah 4. decembra 1994 je od 9.135 volivcev glasovalo 6.337 ali 69,37 % volivcev. Odločali smo se med šestimi kandidatnimi listami. Lista Slovenskih krščanskih demokratov je prejela 6 mandatov (na občinskih volitvah 2014 1 mandat), 6 mandatov je prejela tudi lista Socialnodemokratske stranke (leta 2014 11 mandatov), 5 mandatov je prejela Slovenska ljudska stranka (leta 2014 2 mandata) in 4 mandate lista Liberalne demokracije Slovenije (leta 2014 ni kandidirala). Volivci so namenili 3,3 % glasov tudi Slovenski obrtno-podjetniški stranki – stranki centra in 2,0 % glasov Zeleni alternativni, ki pa nista dosegli volilnega praga in sta ostali brez svetnikov.

Lokalne volitve s strankarskimi listami in proporcionalno razdelitvijo mandatov imajo strankarski značaj. Tako je po volitvah 4. decembra 1994 (in tudi kasneje) nastala situacija, da so nekatere krajevne skupnosti ostale brez svojih predstavnikov. Takšne krajevne skupnosti leta 1994 so bile KS Krka, KS Muljava, KS Metnaj in KS Sobrače, slednja je bila leta 1994 priključena občini Ivančna Gorica iz prejšnje občine Litija. Celo naselje Ivančna Gorica ni imelo svojega svetnika. V prejšnjem skupščinskem sistemu so imele vse krajevne skupnosti najmanj enega odbornika v občinskem Zboru krajevnih skupnostih.

Volitve župana

Volitve za župana v mandatni dobi 1994–1998 so bile za slovenske občine popolna novost. 4. decembra 1994 smo prvič volili na neposrednih in tajnih volitvah župana po večinskem sistemu. Za župana je bil izvoljen kandidat, ki dobi večino veljavnih glasov. Če noben kandidat ne dobi večine glasov, se opravi drugi krog volitev med kandidatoma, ki sta dobila največ glasov.

Na volitvah 1994 so kandidirali trije kandidati: Jernej Lampret, ravnatelj Osnovne šole Ferda Vesela v Šentvidu pri Stični in predsednik upravnega odbora Tabora slovenski pevskih zborov Šentvid pri Stični (prejel je 2.215 glasov – 39,67 %), Jože Košak, direktor Gume Grosuplje (prejel je 1.888 glasov – 33,81 %) in Jože Javornik, član Izvršnega sveta Skupščine mesta Ljubljana in nekdanji predsednik Kmetijske zadruge Stična (prejel je 1.481 glasov – 26,52 %). Volilna udeležba je znašala 69,38 %.

V drugem krogu 18. 12. 1994 sta se pomerila Jernej Lampret (dobil je 52,27 % glasov) in Jože Košak (dobil je 47,73 % glasov). Prvi župan v Občini Ivančna Gorica je tako postal Jernej Lampret, ki je s kasnejšimi ponovitvami ostal župan vse do konca mandata 2006–2010.

Konstituiranje občinskega sveta

Prvo sejo Občinskega sveta Občine Ivančna Gorica je sklical za 23. 12. 1994 ob 16. uri Jurij Kos, predsednik Občinske volilne komisije, v prostorih Krajevne skupnosti Ivančna Gorica. Kot najstarejši član občinskega sveta jo je odprl Anton Vidmar – Ante ter jo po pozdravnih besedah nepričakovano predal v vodenje Nikolaju Erjavcu (SDS), ki je kasneje postal tudi predsednik Komisije za mandate, volitve in imenovanje. Po volitvah 1994 se je iz strank SKD, SDS in SLS ustanovila neformalna koalicijska skupina, ki je imela v občinskem svetu 17 svetnikov, ostala 4 mesta pa so pripadla LDS. Na posvetih predstavnikov te neformalne koalicije, opravljenih še pred sejo, je bila tudi dogovorjena razdelitev vodilnih mest v občinskem svetu. Tako ni bilo vprašanje izvolitve Jurija Goriška (SKD) za predsednika občinskega sveta in Milene Vrhovec (SLS) za podpredsednico sveta. Izvoljeni župan pa je sicer pripadal stranki SDS. Stranka LDS tako ni dobila nobenega vodilnega mesta. Na 1. seji pa tudi nismo dobili sekretarja občinskega sveta in tudi ne tajnika občinske uprave, ker ni bilo predlogov zanj. Sprejeti so bili sklepi, da bo sedež občine na Sokolski ulici 8 v Ivančni Gorici, da občina prevzame odloke in sklepe, ki jih je prej sprejela Skupščina Občine Grosuplje in njen izvršni svet v obdobju do leta 1994, določen je bil tudi žig občine.

Glede na to da še nismo imeli lastnih upravnih delavcev, je bil sprejet sklep, da se za opravljanje upravnih zadev za Občino Ivančna Gorica, za dobo treh mesecev leta 1995 pooblašča delavce upravnih organov bivše Občine Grosuplje.

Na prvi seji pa so bili določeni tudi predstavniki Občine Ivančna Gorica za ureditev medsebojnih premoženjsko-pravnih razmerij in razporeditev delavcev prejšnje Občine Grosuplje. Prvi, ki je postal naš upravni uslužbenec, je bil Vinko Blatnik, ki je bil na drugi seji občinskega sveta 31. januarja 1995 imenovan za tajnika Občine Ivančna Gorica.

V mesecu februarju 1995 pa je izšel na štirih straneh občinski list »Novičar«, ki je objavil tudi imena izvoljenih članov občinskega sveta. Priobčil je tudi članek z naslovom: »Začetek skoraj iz nič«, kar pa se je v naslednjih letih obogatilo v to, kar imamo sedaj. Občani so bili tudi povabljeni, da prispevajo svoje predloge za ime občinskega glasila. Med prispelimi predlogi je bilo izbrano ime »Klasjek«, ki ga je predlagal Martin Groznik iz Višnje Gore.

Naj na koncu omenim še podatek, da je imel občinski svet v mandatu 1994–1998 štirideset sej, od katerih so številne trajale pozno v noč, vse do polnoči in čez. Čisto za konec pa še to: sedanja občina Ivančna Gorica je druga povojna občina na tem območju, prva je bila v istih površinah, razen KS Sob-

rače, ustanovljena leta 1950 ter je trajala do leta 1959, ko je bila združena v občino Grosuplje. Ta prva občina je imela sedež v Zadrुžnem domu Kmetijske zadruge Stična v Ivančni Gorici, kjer je nekajkrat zasedal tudi naš občinski svet.

ZA OSVEŽITEV SPOMINA

Objavljamo imena izvoljenih svetnikov občine Ivančna Gorica: mandat 1994–1998

Igor Bončina, komercialist, Malo Hudo
Nikolaj Erjavec, sociolog, Stična
Franc Godeša, dipl. pravnik, Višnja Gora
Jože Glavič, kmet, Škoflje
Jurij Gorišek, mag. ekonomije, Stična
Pavel Groznik, viš. uprav. delavec, Višnja Gora
Anton Hrovat, stroj. tehnik, Ambrus
Janez Janežič, upokojenec, Bukovica
Igor Jernejčič, mizar, Fužina
Milan Jevnikar, prof., Sp. Brezovo
Marjan Kotar, dipl. iur., Šentvid pri Stični
Lovrencij Lampret, oblikovalec, Šentvid pri Stični
Jože Mihelčič, upokojenec, Grintovec
Jože Perko, šofer, Kal
Franc Rajh, upokojenec, Sp. Draga
Janko Rošelj, dipl. ing. el., Fužina
Nada Stepic, ek. tehnik, Šentvid pri Stični
Milena Vrhovec, ing. agr., Vir pri Stični
Anton Vidmar, kmet. tehnik, Ambrus
Frančiška Vidmar, tekst. konfekc., Ambrus
Andrej Vencelj, delavec, Petrušnja vas

Prvi občinski svetniki, Novičar (Ivančna Gorica), št. 1, februar 1995

ZNANOST, KULTURA, KNJIŽEVNOST

NAGROBNI NAPISI NA POKOPALIŠČIH V ŽUPNIJI GROSUPLJE

Drago Samec *

*Pot je za vse
ena:
iz večnosti
v večnost. (Tone Pavček)*

Posameznikovo življenje je razpeto na čas med rojstvom in smrtjo, skrivnostno spremljevalko našega bivanja.

Smrti so vseskozi pridajali poseben pomen, zato odnosu do nje lahko sledimo daleč v preteklost. Že na našem območju imamo nagrobne ostaline ljudi izpred vsaj 2500 let, če upoštevamo Magdalensko goro z njenimi gomilami in izkopaninami. Nekaj skoraj dve tisočletji starih nagrobnikov iz rimskih časov imamo tudi v našem okolju, če spomnimo samo na rimska nagrobnika ob vratih cerkve sv. Janeza Krstnika na Gatini ter iz Velike Stare vasi, ki je sedaj na steni Glasbene šole v Grosupljem. Spomenik krasita delfina, saj so Rimljani mislili, da so delfini spremljevalci umrlih v svet onkraj smrti.

Predstave o posmrtnem življenju so bile torej različne, že od Homerja zamišljene kot bivanje v nekem kraljestvu žalostne poltemè. A človek je dvignil pogled in ugledal luč od zgoraj. Duše, ki so se ločile od tega sveta, so s krščansko liturgijo bile napotene: »naj duš vernih ne pogoltno globoko jezero Tartara, naj ne padejo v temò, ampak zastavonoša sveti Mihael naj jih privede k sveti luči!« (Verdi, Rekvijem)

In prav v naši župniji imamo zavetnika nadangela Mihaela, okoli njegove cerkve je bilo staro pokopališče, ki so ga ukiniteli. Ob vsaki predstavitvi pokopališča izgine del spomina kraja, zato bi bilo potrebno ujeti izginjajoče vtise in napise, epitafe, ki jih je na novih pokopališčih vse manj. Ob zadnji predstavitvi pokopališča in lovljenju spomina v Šmarju je bila izpostavljena nuja, da se ujame napise tudi na ostalih pokopališčih v občini Grosuplje, ki jih je sedaj kar petnajst. Zajeti so le napisi na običajnih nagrobnikih, ni pa napisov na partizanskih, ki so zajeti v svoji publikaciji (Pomniki NOB v občini Grosuplje, 1987), prav tako ne žrtev druge strani, ki so zajeti v publikaciji z naslovom Farne spominske žrtve, 1, 1995. Večina starejših spomenikov je omenjena v monografiji Staneta Mikuža: Umetnostnozgodovinska topografija grosupeljske krajine, 1978.

S podružnicami so v župniji Grosuplje štiri pokopališča: v Grosupljem, na Gatini, v Mali Stari vasi in na Spodnji Slivnici. Le pokopališče v Grosupljem je novo, ostala pa so starejša, izpred druge vojne, ki kažejo starejšo ureditev, kakor jo je priporočal npr. v letu 1940 izišli Zakonik ljubljanske škofije, ki je v sklopu pokopališč (čl. 434 do 440) določal pravila, da je potrebno poskrbeti, da bo vsako novo pokopališče cerkveno; da mora biti ograjeno; da je potrebno postavljati le take spomenike in napise, ki ustrezajo krščanskemu mišljenju; vsak spomenik mora imeti katoliški verski znak. Pokopališče naj bi imelo v svoji sredi križ ali kapelico, zraven pa prostor za grobove duhovnikov.

---

* Slavist in višji bibliotekar v p., Ljubljanska 35, 1290 Grosuplje.

Čeprav je že leta 1787 cesar Jožef II. ukazal selitev od cerkva, so se temu odzivali le počasi, veliko pokopališč je ob cerkvah ostalo do danes. Že leta 1822 so opustili staro pokopališče okoli cerkve v Škocjanu; v Šmarju je pokopališče okoli cerkve bilo prenešeno na lokacijo ob gasilskem domu v letu 1900, na sedanjo lokacijo pa so začeli pokopavati v letu 1980, staro lokacijo pa so preuredili v park v letu 2014. V Grosupljem so že leta 1965 nehali pokopavati na starem pokopališču ob cerkvi, v letu 1992 pa so zaključili s prenosi grobov na novo pokopališče Resje.

Da na naših pokopališčih ni starih spomenikov, je več vzrokov, med katerimi so predstavljanje pokopališč, pa novi modni trendi tudi na tem področju, saj smo skozi čas zaznali vse od lesenih minljivih križev, prehod na železne ter nato na kamnite oz. marmornate spomenike, ki jih kdaj zamenjajo tudi zaradi rasti standarda, sedaj pa še zaradi menjave načina pokopa. Naša pokopališča skozi čas opazno odražajo vse spremembe, saj so prešla od neurejenosti do marmorne utesnjenosti.

Naselje Grosuplje obvladuje dominantna vzpetina z župno cerkvijo sv. Mihaela. Cerkev je vsaj dve stoletji obkrožalo pokopališče, s širjenjem naselja pa je pokopališče postajalo premajhno, zato so z letom 1966 pokopališče prenesli na novo lokacijo Resje čez železnico, od koder je lep pogled na cerkev. A vtis o starem grosupeljskem pokopališču pri cerkvi nam je ohranil domači pesnik Vinko Žitnik s pesmijo Pokopališče (1939):

*V zaviti strugi voda se blešči,
na dnu leži modrikast pas nebá,
za redkim jelšjem vidim kos ravní,
ki v soncu se zeleno lesketá;
za njo položno iznad kolovoza
se vzpenja reber do robu vasí,
na planem zgoraj cerkev se belí,
krog nje obzidje pa me spomni kraja,
kjer čas otožno z večnostjo se spaja,
kjer svet vso svojo ceno izgubi —
in kjer nas Bogu vrne zadnja groza ...*

Pa tudi staro pokopališče ob cerkvi so večkrat urejali in povečevali, če omenimo le blagoslov »na novo razširjenega pokopališča na Grosupljem« v avgustu 1891.

Tedaj je še stal nagrobnik lastnika gradiča Brinje Ludvika Pourja (1864–1894), oficirja in uradnika. France Adamič se je spominjal, »da je v severnozahodnem kotu pokopališča pri sv. Mihaelu stal kamnit nagrobnik s težkim kockastim podstavkom in več kot meter visokim kamnitim križem, posvečen Ludviku Pourju. Nagrobnik so odstranili konec dvajsetih let, ko so na to mesto pokopali ponesrečenega Franceta Lampiča, »Žvarclja«, najemnika Rusove restavracije na železniški postaji na Grosupljem. (Adamič, 1998, 15.)

K podobi pokopališča naj nam pripomore še opis domačina Braneta Žitnika: »na pokopališču je veljalo, da imajo bolj ugledne družine bolj ugledna mesta. V prvi vrsti na tistem delu pokopališča ob stari cerkvi sv. Mihaela v Grosupljem, ki gleda proti farovžu, so imeli svoje grobove Galetí, Javorniki, Buberni, Vodičarji, Hlačmanovi, Malnski, pod lipo je še vedno Koščakova grobnica. To so bile družine, ki so imele svoje ljudi v javnih službah, ki so veljale za premožne, bolj imenitne. Temu delu pokopališča se je reklo Pod križem.

Na drugi strani cerkve so bili pokopani pa ostali Grosupeljčani. Tudi pokopališče je bilo razdeljeno po rangi.« (So z vilicami pisali, 2014, 177: Žitnik.)

V spomin na pokopališče ob stari cerkvi stoji spomenik, kenotaf z napisom: Jaz sem vstajenje in živ-

ljenje. Jn 11,25. In spodaj: Na tem svetem kraju se spominjamo pokojnih iz rodbin in družin: ... , pred ploščo pa stoji steber s simbolom ognja.

Ob lipi pa je ostal stari sklop nagrobnikov rodbine Košak (vulgo Koščak) v litoželezni ograji (z Dvora), osrednji kamnit nagrobnik: Jožefina Košak *14.2.1844–†8.4.1893; Franc Košak *3.2.1847–†16.3.1914, posestnik, častni občan in 37 letni župan občine Grosuplje, deželni poslanec, imejtelj zlatega zaslužnega križca s krono i.t.d., i.t.d. (Tu je spodaj naveden še izdelovalec spomenika: Alojziji Vodnik, Ljubljana.)

Desni marmornat nagrobnik: Karl Košak, stotnik v Jelačičevem pešpolku št. 29 *20.4.1883–†4.10.1918; Franc Košak *21.5.1878–†20.4.1945; Mara Košak *4.2.1884–†7.10.1965.

Levi marmornat nagrobnik: Ante Košak, stud. jur. *3.11.1894–†16.10.1918; Minka Košak *4.4.1868–†13.11.1936.

Na južni steni cerkve pa so v novejšem času v letu 1994 postavili kenotaf z napisom: Žrtvam komunističnega nasilja 1941–1947.

Na osrednji plošči je napis: »V tišini minulo premnogo je let, / ko z doma odšli ste kot majski cvet, / kruto so vas umorili, / grobove neznano kje skrili. / Vaša imena smo v kamen vklesali, / da boste večno živeli med nami.« S. Ahlin. Avtorica epitafa je domačinka Stanka Ahlin – Frolova (1930–2015).

Pod njo je še seznam žrtev zračnega napada na Grosuplje v aprilu 1945: Boc Alojzij 1933–1945; Cimperman Alojzij 1938–1945; Cimperman Ivan 1940–1945; Čampa Leopold 1922–1945; Košak Franc 1878–1945; Zrnec Frančiška 1922–1945; Zupančič Alojzija 1892–1945.

Sprejmi, gospod, mojo rano, / tebi v smrtni uri darovano! T. Debeljak

Postavili svojci – september 1994.

Dodani so popisi žrtev po vaseh. Leva tabla: Grosuplje (13 navedenih, eden izbrisan); Stranska vas (14 napisanih); Jerova vas (4 navedeni); Brvace (2 navedena). Na desni je plošča s seznamami: Perovo (12 navedenih); Mala Stara vas (8 navedenih); Brezje (2 navedena); Blato (2 navedena); Gatina (2 navedena).

Ta (in takšen) monumentalni kenotaf so v zgodovinski analizi spomenikov poimenovali heroični tip, ker je postavljen na osrednjem delu spominske pokrajine, in sicer na steni pokopališke cerkve. Spominsko tablo so snovalci povezali s starim božjim znamenjem sredi desne fasade cerkve. (Luthar, 2003, 654) Nasproti temu monumentalnemu kenotafu je na nizkem obzidcu navedena njihova žrtev Ana Gale samo s suhoparnimi podatki (Ana Gale, 1909–1944) na sedanji skupni plošči Galetov.

Na območju župnije je v preteklosti pred vhodom v sklop dvorca Praproče stala prostorna grajska kapela sv. Notburge, v njej pa grobnica graditelja dvorca grofa Siegfrieda Lichtenberga z nagrobno ploščo iz leta 1800. Sedaj je kapela opuščena in zapuščena, zaznati pa je še sledove sončne ure in ostankov fresk.

Na sedanjem pokopališču Resje ima poslednje počivališče nekaj pomembnejših domačinov, med njimi: Cveto Budkovič (1920–2000), muzikolog; dr. Emil Čeferin (1912–1997), pravnik in urednik; Ana Čeferin (1936–2002), njegova snaha in ravnateljica šole v Grosupljem; slikar-naivec Viktor Magyar (1934–1980).

Epitaf (napis na nagrobniku, nagrobni napis) je kratek tekst v pokojnikov spomin, napisan na njegovem nagrobniku. Lahko ga sestavlja ena ali več vrstic (ali verzov). Epitaf naj bi z nagovorom bralcu predajal sporočilo o pomenu smrti in odnosu do nje. Večinoma pa je epitaf sporočilo živih o pokojnem, redkeje je avtor sam pokojni. Starejši nagrobniki se ne bojijo povedati, kako so svojci jokali, kakšna čustva so jih pretresala ob odhodu in kakšen je njih odnos do pokojnih. Z napisov torej lahko razberemo stisko ob izgubi svojcev.

Na novejših nagrobnikih verzi postajajo vse redkejši. Na njih so največkrat napisana le še imena umrlih in letnice rojstva in smrti. Tudi napake pri letnicah so, a za te vedo le svojci.

Grosupeljsko pokopališče Resje – je novejše in večje, tudi epitafov je veliko, nekateri so se v zadnjem desetletju že umaknili.

Najbolj pogost nagrobni napis je Tihi dom (47); nato sledijo Počivaj(te) v miru (26); Naj počiva(jo) v miru (11); Na svidenje! (3); nato še Naj vam (mu) bo lahka zemlja z variantama Lahka ti bila zemlja domača in Naj ti bo lahka mila zemljica; N.P.V.M.; Hvala Ti; Slava mu; Vedno v naših mislih; Zadnji dom in Žalujoči ostali!

Na otroških grobovih navedejo Spančkaj sladko! Ali varianto Sladko spančkaj!

Zasledimo celo znakovne oznake pokojnih: Joži Burger ima spodaj note; Jože Kovačič ima spodaj desno čebelje satje s čebelo.

Sorodstvena razmerja so kdaj dvoumna, saj na eni plošči zasledimo relacije: sin, hči, mama, mati, ata, oči, žena sina, mož-ata, stari starši itd. Tako, da ne vemo vedno, kdo je bil naročnik napisa oz. žalujoči.

Na nagrobnikih so ponekod zapisani priimki samo v sklonu (npr. Skubčevi). Družinski nagrobniki z dopisanimi domačimi (hišnimi) priimki so redki: Anžurjevi – Pajk; Cestarjevi – Štrubelj; Malnski – Kastelic; še redkeje so zapisane lokacije: Potokarjevi – Brezje; Žitnikovi – Hrastje.

Prav tako le redki nagrobniki omenjajo poklic:

Alojzij Ahlin, skladiščnik tovarne Motvoz platno *7.7.1900–†29.10.1943, žrtev zračnega napada. Dopis spodaj dodaja: Malnarčkovi Ana Ahlin 1943–1943. Zadaž za križem je tu izjemoma naveden izdelovalec nagrobnika: Vodnik - Jankovič Ljubljana.

Večina epitafov sporoča, da pokojni ostaja v spominu:

Ali je morala usoda tako kruta biti, / da te mora že zemlja kriti.
 Bitje srca je minilo / lepih spominov obilo.
 Čeprav si daleč, o, brezupno daleč / srce le moje dobro, dobro čuti, / da smo si bližji kot kdaj preje / v tej minuti. / Iz teh nas sanj nikdar nihče ne zbudi!
 Delo in poštenje je bilo tvoje življenje.
 Glas iz groba govori, / da vidimo se nad zvezdami.
 Kako bi pozabili, kar srčno smo ljubili.
 Kar smo najbolj ljubili, / smo za vedno izgubili!
 Ko bi naša solza vas obudila / ne bi vas črna zemlja krila.
 Kogar imaš rad, nikoli ne umre – le daleč je ...
 Kratko je bilo to življenje / a veliko je bilo trpljenje.
 Kratko življenje bridko ločenje / na svidenje srečno bo trajalo večno.
 Nihče ne živi za sebe / in nihče za sebe ne umre. / Stvarnikom in staršem hvala, / da smo lahko bili.
 Naš čas je le senca, ki mine. / Žalujoči ostali!
 Odrtran sredi najlepših let, / moral si slovo vzet.

Oh sine dragi, zakaj je to / moralo priti, da mora / tebe že zemlja kriti. Na svidenje.
 Prezgodaj zapustil si svojo družino / ki bridko žaluje nad tvojo gomilo.
 Solza naša grob ti bo rosila, / dokler nas / smrt s teboj ne bo združila!
 Solza na licu pustila je sled, / srce bolečina ranila. / Misel le ena tolaži nas vse, / med zvezdami
 tam nas čakaš nekje...
 Solze čas bo posušil, / nikoli bolečine skrili.
 Srce je dalo vse, kar je imelo / nobene bilke zase ni hotelo.
 Srečo je zakrila žalost, / poti so se razcepile, / a ostajamo še mi / ki ljubimo, čutimo in potrebu-
 jemo.
 Svobodno in srečno leti preko / rojstnih dni in skozi večnost in srečali / se bomo tu in tam, ko si
 bomo zaželeli / sredi praznovanja, ki se ne more nikoli končati.
 Tam, kjer si ti, / ni sonca in ne luči, / le tvoj nasmeh nam v srcih še živi. / Nihče ne ve, / kako boli,
 ko se zavemo, da te več ni.
 Tebi, Jožko, v slovo, / tvoj spomin živi med nami, / ti pa spiš v prezgodnji jami.
 Tebi, Miro, v spomin, / ko v cvetju svojih mladih let / moral si od nas vseh / slovo vzet.
 Truplo tvoje zemlja krije, / v črnem grobu mirno spiš, / srce tvoje več ne bije, / bolečin več ne
 trpiš.
 Tvoj spomin živi med nami, / ti pa spiš v prezgodnji jami!
 Tvoja zvestoba je nepozabna med nami.
 V tišino noči reže krik / - krik srca, ki ječi, / naj vsaj tvoja duša / tam nekje zdaj mirno / spi.
 Veseli s teboj smo živeli / žalostni, ker te več ni... / ostali so živi spomini, / z nami potuješ vse dni.
 (Na nagrobniku je še podoba pokojnega s harmoniko.)
 Vse smo zapustili, da se bomo tu spočili.
 Z bolečino / v srcu / ne dojamemo / usode, / ki mnogo je / prezgodaj / pretrgala / življenje / tvoje.
 Življenje vredno ni, / ker tebe več med nami ni.

Nekateri epitafi so jedrnato kratki:

Mala hišica, / velik počitek.
 Smrt nas ni ločila!
 Vedno v naših srcih.

Drugi imajo že filozofski pridih:

Ljubezen ni le iz teles, / globoko v srcih smo eno!
 Močna kakor smrt je ljubezen.
 Naš čas je le senca / ki mine.
 Življenje mine kakor sanje.

Med primere, ko govorijo pokojni, spadajo:

Nebes se veselim, / tja priti si želim.
 Nisem tu, / sem tvoj angel / in sem vedno s teboj.
 Oče, vem, da me ti čakaš ...

Nekaj napisov je vzeti iz katoliškega izročila:

»Češčena si Marija«, / je angelski glas, / bo zadnja ura bila, / Marija prid' po nas.
 Gospod, ti moj odrešenik; – z varianto Moj gospod – moj odrešenik.
 Jaz pa, po tvoji obilni milosti, / vstopam v tvojo hišo...
 Jaz sem življenje in vstajenje.

Otroški grobovi:

Bil sem angelček pri vas doma, / še lepši sem angel v naročju Boga.
 Kar smo najbolj ljubili, / smo za vedno izgubili!
 Solze, žalost, bolečina te zbudila ni, / tiha mirna je gomila, kjer počivaš, / Branko, ti.
 Tako mlado te je črna zemlja k sebi vzela, / neuresničene sanje si s sabo vzela, / nam pa si veliko žalost zapustila.

Samo en nagrobnik pa je na otroškem grobu imel neslovenski epitaf:

Tu žive sjene brat i sestre / a oboje smo izgubili. / Njih nema zauvjek nema / nikad ih vidjeti više.
 / Tu je njihova humka / igračka djetetu snena / u toploj travi / u sumrak nočenja. / Niko vas djeco / ne može preboljeti.

Za grosupeljsko pokopališče so navedli: »Pokopališče je ogledalo kraja. Z novo pridobitvijo (poslovilnim objektom) ga Grosupeljčani ponosno pokažejo tudi tujim obiskovalcem.« (ZOGID, 2008, 47) A pokopališče, predvsem mestno pokopališče, potrebuje poleg mrliške vežice, kapele, tudi dopolnjeno estetsko podobo celote, kar večinoma rešujejo z zasaditvijo živih mej, dreves in cipres, kar prispeva k večji estetski urejenosti pokopališča in naravnejšemu vzdušju v sicer suhoparnem marmornatem kompleksu.

Pokopališče Gatina:

Podružnično cerkev sv. Janeza Krstnika na Gatini obkroža urejeno pokopališče, ki se ponša celo z v temelj zvonika vgrajenim rimskim nagrobnikom.

Sodobni družinski grobovi so ob družinskem priimku nekajkrat dopolnjeni z domačim priimkom: Adamič – Antonovi; Finkovi – Malenski; Knep – Bernadovi; Rus – Krančanovi; Stajnkovi – Garvasovi.

Največ napisov je podobnih kot drugod: Naj počivajo v miru (2); Počivaj v miru; Počivajte v miru (2); Tihi dom (5); Tu počiva(jo) ...; V miru počivaj; Večna luč naj jim sveti; Večni mir.

Na nekaterih zasledimo tudi status, npr.: Jože Adamič, posestnik na Blatu, 1858–1933. Prav tako tudi družinsko relacijo do žalujočega: mama, žena, oče. Redkeje navajajo starost pokojnega, npr.: mati Šemè Frančiška † 1913 v 56. letu; Šemè Janez † 1892 v 13. letu; oče Šemè Janez † 1935 v 83. letu; Šemè Frančiška † 1911 v 23. letu. Le na enem starejšem nagrobniku je opaziti ime izdelovalca nagrobnika: Iv. Irt, Štefanja vas.

Med grobovi je tudi plošča z napisom: Trem neznanim žrtvam fašističnega terorja v spomin.

Nagrobni napisi izražajo žalost ob slovesu pokojnih:

Naglo, naglo, dragi očka, / si odšel od nas. / Upajmo, da v zarji zlati / našli bomo te.
 Ne jokajte! – od Vas sva se ločila. / V nebesih bova za Vas Boga prosila.
 Ne jočite ob mojem grobu, / le tiho k njemu pristopite /in večni mir mi zaželite.
 Srce trpi, oko solzi. Za Vami iti si želi.
 Ti o Bog usmiljen bodi, milo jih, o Jezus, sodi / V miru naj počivajo, sveti raj naj uživajo!
 Za vso skrb in vse trpljenje, Bog jim večno daj življenje!

Povsem drugačen epitaf pa govori sam mladi pokojnik, ki ga spremlja atribut žoge:

Kako bi dihal rad, / poslušal, gledal, / sedel med vami, / katero vmes povedal. //
 Vendar sem moral umreti, / da bi zaradi bolezni / nehal trpeti./

Pokopališče v Mali Stari vasi

Že po imenu vasi bi sodili, da je pri podružnični cerkvi sv. Katarine manjše pokopališče, ki prav tako sledi sodobnim spremembam, najsi bo po urejenosti in po nagrobnikih.

Tukajšnji družinski nagrobniki večkrat navajajo priimek družine in hišno ime: Ahlin – Makatarjevi; Boc – Škrabčevi; Fink – Kocjanovi; Garbas – Rodbina Jernačeva; Škrjanec – Šormovi.

Pri posameznih pokojnih zasledimo vzroke slovesa, npr.: pogrešan 1945; žrtev vojne.

Tudi tu zasledimo ustaljene obrazce na nagrobnikih:

Naj v miru počiva! Počivaj(te) v miru! Tihi dom; Tukaj počiva ... Naročnik napisa je redko naveden, npr. Žalujoči sin.

Kot epitafi so tukaj tudi unikatni:

Ločitev od dragih je težka!
Iščem te v travah, / iščem te v gorah, / najdem te v zvezdah, / ki sijejo name.

Versko razmišljajoči redke epitaf pa se glasi:

Zemlja mati je trpljenja, / katerega se nisi bal. / Venec večnega življenja / Jezus je zato ti dal!

Pokopališče na Spodnji Slivnici

Pri podružnični cerkvi sv. Petra in Pavla na Spodnji Slivnici imajo pokopališče okoli cerkve, so ga pa v zadnjem času posodobili in dodali prostor za žarne grobove.

Tudi na tem pokopališču se večkrat ponovijo napisi Počivajte v miru, Na svidenje, Tihi dom, Tu počiva ... in s kraticami N.P.V.M. (Naj počiva v miru.)

Na nagrobniku je ob priimku pogosto tudi domače (hišno) ime: Janeškovi – Gruden; Ljubič – Mejaševi; Mehletovi – Tu počiva rodbina Špančeva; Perme – Čelogajevi.

Samo enkrat se pojavi status pokojnega: Tukaj v miru počivata Jernej Perme, posestnik in gostilničar, 1851–1932, in Marija Perme, 1847–1911.

Kot epitafi se pojavljajo sporočila z žalostjo za pokojnimi:

Če bi solza vas zbudila, / vas zemlja ne bi krila.
Oh zakaj si moral ti umreti, / saj tako lepo je bilo s teboj živeti.
Zelo tiho in prazno je brez / tebe, ne moremo verjeti, da / te ni, toda grob nam govori, / da te za večno ni.

Novejši pa je epitaf, ki so ga vstavili v skulpturo odprte knjige:

V našem domu / je praznina / v srcih / naših bolečina / spomin na / tebe še živi / čeprav te več / med nami ni /

Posebno skupino pa sestavljajo epitafi z verskimi vsebinami:

Bog jima daj sveti raj!
Dopolnjeno je!
Jaz sem vstajenje in življenje.
Za nas, ki verujemo, / ni smrti – je življenje.

Na pokopališču izstopata predvsem dva starejša nagrobnika – Drobničev in na severni zunanji steni cerkve vzidan kamnit nagrobnik z napisom:

Tu počivata Matija Perme, †20. 2. 1870, st. 70 l., in njegova žena Marjeta Boc, †21. 3. 1878, stara 74 let.

V zakonu sva se vedno ljubila, / Po smrti eden za drugega molila. / V raju spet se bova združila / In smrt več naju ne bo ločila.

Iz hvaležnosti postavil: / Janez Perme kanonik in dekan / v Alboni v Istri.

Ob tem spomeniku je kopanjski župnik Janez Kebe v župnijsko glasilo Kopanjski zvon zapisal, da je na vznožju nagrobnika navedeni naročnik kanonik Janez Perme »bil rojen 27. 8. 1823 v Karlovcu na Hrvaškem. V mašnika je bil posvečen 24. septembra 1848. Postal je kanonik in dekan v Labinju (Albona) v Istri. Njegov oče je bil pek Anton Perme, rojen 6. marca 1790 na Spodnji Slivnici 13, (Štupnik) in se je preselil v Karlovec, mati pa Katarina, rojena Vujenić. A starša sta mu kmalu umrla in pri študiju ga je podpiral stric Matija Perme, rojen 3. februarja 1800 na Spodnji Slivnici 13 in potem gospodar na Spodnji Slivnici 27 (Čeligo), z ženo Marjeto, rojeno Boc. Zato je imel Janez Perme novo mašo na Kopanju. V znamenje hvaležnosti jima je kanonik Janez Perme postavil nagrobnik.«

Iz župne kronike pa Kebe še dodaja: »Župnik Kogovšek nadaljuje: Ko sem spraševal stare ljudi, so vedeli samo to, da sta bila tu pokopana stari Čeligo s Spodnje Slivnice 27 in njegova žena. Ljudje pripovedujejo, da so imeli leta 1848 novomašno pojedino na dvorišču pred Čeligovim podom. Ljudje štejejo duhovnika Janeza Permeta za domačina, a le njegov oče Anton je bil rojen v kopanjski župniji.« (Kopanjski zvon, 8, 2015, št. 12 (14.6.).)

Pred cerkvijo v vhodni lopi sta dve plošči pokojnim v svetovnih vojnah. Na prvi na levi strani je nadnapis na okviru plošče: Žrtve svetovne † vojne 1914–1918.

Na plošči pa je napis: Iz Sp. Slivnice Boc Janez št. 36; Grum Franc št. 8; Gruden Janez št. 38; Gruden Anton št. 6; Janežič Tomaž št. 28; Perme Anton št. 29; Perme Martin št. 2; Skubic Anton št. 19; Skubic Anton št. 57.

Grob vam izkopala daljna je tujina, / a spomin vam večern hrani domovina!

Na spodnjem robu okvira je še datum: 17.6.1934.

Ploščo na desni strani vhodne lope pa sestavlja seznam: Žrtve komunističnega nasilja iz Spodnje Slivnice

Janežič Ivanka – Ženi 1918–1943; Bavdek Ivan 1926–1944; Greben Tone 1924–1945; Grum Jože 1905–1945; Habjan Jože 1923–1945; Hribar Franc 1922–1945; Janežič Jože 1925–1945; Perme Tone 1925–1945; Trontelj Ivan 1906–1945; Habjan Anton 1904–1946.

... In lep je molk s prstjo zasutih ust. F. Balantič

Načini zapisov na nagrobnikih na vseh naših pokopališčih so večinoma v inicialkah, pogosto brez ločil in tudi z napakami (angelj = angel; britko = bridko; nebi namesto ne bi; nemoremo = ne moremo; otrgan = odtrgan, uzet = vzet; tudi napačne lokacije: Santjago – Čille (= Santiago – Čile), itd.).

Med lepšimi nagrobnimi spomeniki izstopajo starejši nagrobniki družin Adamič, Košak, Lampret, Skubic, Škrjanc.

Ob zaključku: Pokopališča so bolj kot katerikoli prostor človeških skupnosti prostor spomina, spomina na umrle prijatelje, družinske člane, prostor spomina na davne rodove pa hkrati prostor osmišljanja

živečih. (Krečič, 1988, [2].) Kakšno podobo pa bomo dali pokopališčem, bo pokazal čas. A že Valvasor pred 300 leti je vedel: »čas rabi dve gobi, s katerima vse zbríše. Ena se imenuje minljivost, druga pa propadanje.« Če je občutka za estetiko in ohranjanje dediščine kaj več, so celo pokopališča lahko lokacija, ki ostaja v spominu, saj »so nagrobni napisi del kulturnega bogastva, ki ga imamo in ne smemo dovoliti, da bi se pozabilo.« (Stanonik, 1999, 72) Kulturna dediščina je dragocena in predvsem nenadomestljiva.

Literatura:

- Adamič, France: Pourjevi. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje, 20, 1998, 15.
 Farne spominske plošče, 1, 1995.
 Kebe, Janez. Oznanila: Kopanjski zvon (Velika Račna), 8, 2015, št. 12 (14.6.).
 Krečič, Peter: Pokopališča v Sloveniji, 1988, [2].
 Luthar, Breda & Oto Luthar: Kolonizacija spomina: politika in tekstualnost domobranskih spomenikov po letu 1991. Zbornik Janka Pleterškega, 2003, str. 647–664.
 Müller, Jakob: Zgodovina naših grobišč in pokopališč. Ob odprtju pokopališke poslovilne dvorane 12. oktobra 2007. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje, 25, 2008, str. 83–85.
 Pomniki NOB v občini Grosuplje, 1987.
 Rigler, Tomaž: Novi poslovilni objekt na pokopališču Resje na Grosupljem. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje, 25, 2008, str. 45–48.
 Samec, Marija: So z vilicami pisali, 2014.
 Stanonik, Marija: Nagrobni napisi na slovenskih pokopališčih. V: Tihi pomniki minljivega časa, 1999, str. 66–73.
 Valvasor, Janez Vajkard: Čast in slava vojvodine Kranjske, 2, 2010, 252.
 Žitnik, Vinko: Pokopališče. Dom in svet, 51, 1939, št. 9, str. 499.

Spodnji del pokopališča Resje v Grosupljem

Zgornji del pokopališča Resje v Grosupljem.

Starejši nagrobnik z napisom z Gatine.

Nagrobnik z Gatine z dvema epitafoma.

Košakova grobnica ob stari Mihaelovi cerkvi.

Pokopališče na Spodnji Slivnici.

O ZASTAVI BRALNEGA DRUŠTVA V DOBREPOLJU (1897)

Drago Samec

Z učiteljem in pisateljem Franom Jakličem je konec 19. stotletja v Dobrepolju zavel svež veter. Jaklič je postal julija 1893 začasni učitelj, po usposobljenostnem izpitu leta 1894 pa stalni učitelj v Dobrepolju. Ob svojem osnovnem delu v šoli je tudi objavljaj. V letih ustanavljanja bralnega društva je objavil več povesti (1894: Barjanje, Petelin, Svatba na Selih in V pustiv je šla; 1895: Lepi Tonček, Lončar, Pravdar, Pred petdesetimi leti in Vojvoda).

Ob tem je zraven še široko zastavil prizadevanje za kulturni preporod dobrepoljskih rojakov. Poznal je razmere v domači dolini, revščino, zadolževanje, izseljevanje, kar je vse opisoval v povestih. Jaklič je v krogu delovanja Janeza Ev. Kreka bil v ospredju ustanovitve pomembnih dobrepoljskih organizacij: prve vaške posojilnice na Slovenskem, bralnega društva, nato še Kmetijskega društva, mlekarne in sirarne ter živinorejske zadruge.

Jaklič je vedel, da morajo ljudje doumeti, kaj morajo v dolini spremeniti in kako se odzvati razmeram v okolju, zato je skupina pod Jakličevim vodstvom najprej ustanovila bralno društvo. Jakliča je podpiral sorodnik župan Jožef Šteh, po prihodu (24. 4. 1895) pa tudi župnik Andrej Ramoveš, ki je moral po velikonočnem potresu (14. 4. 1895) takoj zavihat rokave za obnovo farne cerkve.

V decembru leta 1894 ustanovljeno Bralno društvo je bilo uradno priznano 24. 1. 1895. Sedež društva je bil v novozgrajenem domu župana Jožefa Šteha na Vidmu. Brali so časopise in knjige, ki jih je Jaklič sam oskrbel, pa tudi Bralno društvo je takoj postalo član in naročnik del Mohorjeve družbe.

A vsem Jakličevo delo ni bilo povšeči, kot je sam zapisal: »'Naklonjenost' vlade sem kmalu občutil. Tedaj, ko je začelo živeti Bralno društvo in ravno začela poslovati posojilnica in je bila moja navzočnost v Dobrepoljih nujno in neobhodno potrebna, so me poslali iz Dobrepolj na Velike Poljane. Upreti se nisem mogel.« (Sluga, pismo.) Pol leta je hodil tja.

Po treh letih delovanja so člani Bralnega društva v Dobrepolju sklenili, da društvo pristopi h Krekovi Slovenski krščansko socialni delavski zvezi v Ljubljani. (Novak, 2006, 17). Zato so želeli razviti svojo lastno zastavo, čemur se je okrajno glavarstvo v Kočevju pod glavarjem Thomanom zoperstavilo, zaradi česar se je društvo pritožilo, dovoljenje je prišlo šele v soboto pred slovesnostjo.

V nedeljo, 12. septembra 1897, so le imeli slovesnost blagoslova društvene zastave. Pred mašo je blagoslov zastave opravil domači župnik Andrej Ramoveš, botra (kumica) pa je bila Engelhilda Lavrič, graščakinja s Čušperka. Glavni govor o pomenu slovesnosti je imel dr. Janez Ev. Krek. Po maši so se z razvito zastavo podali v društvene prostore, po pevcih pa je Zakrajšek deklamiral pesem, ki jo je za to priložnost sestavil duhovnik Matija Prelesnik (Lukatov) s Ceste.

Tedaj so prebrali tudi telegramske pozdrave, med njimi Prelesnikovega iz Novega mesta: »Pri Vas srce mi biti hoče, / pa priti mi je nemogoče; / le v duhu Vam podajam roko, / zastava naj vihra visoko!« in Jakličevega iz Trsta: »Naj zaplapola nova zastava v blagor, ponos in čast cele dobrépoljske župnije! Pod njo naj se zbirajo možje čistega in zlatega značaja!«

Duhovnik in pesnik in tedanji novomeški vikar Matija Prelesnik (1871–1905) je za slovesnost sestavil slavno epsko pesem, ki je bila v časopisu Slovenec objavljena pred slovesnostjo. Prelesniku je bilo epsko pesništvo blizu, saj je v tem času objavil več epskih pesmi (Ingov pir, Ženitev Ferdulfa vojvode, Slavna zmaga Gojnika vojnika), ki s tematiko segajo v čase slovenskega pokristjanjevanja. Tudi ta pesem nosi sledove navedene tematike.

Ob blagoslovljenju zastave bralnega društva v Dobropoljah dne 12. kimovca 1897. leta.

Tam v ravnici lepi in prostrani
te ravnice so sinovi zbrani;
meniš mar pri igri in pri jelu?
Oj nikakor – pri preresnem delu:
zbrani v bitki vroči, smrtonosni
te ravnice sini so ponosni.
Le pogledi vrsto njih junaško:
vsa obleko nosi ti vojaško;
oboroženi od temena do pete
zro neustrašeno v sovraže klete,
ki številno jim stojé nasproti
v divji, neukročeni pohoti,
da bi vzeli zemljico jim rodno,
grudo rodno in doslej svobodno. –
Krog zastave trume lepe, čvrste
teh dolincev zbirajo se v vrste.
Ta jih bode v vroči boj peljala,
ta jih v boju bo navduševala.
To zastavo hočejo braniti,
za njo hočejo tud' krvco liti:
saj pomenja njihovo svobodo
in njih srečo, njihovo usodo.
Že zapeli so rogovi bojni,
že sta se obe sprijeli vojni.
To je bilo krika, bilo vpitja,
bilo klanja, bilo krvolitja!
Že dolincev krči se število,
tujec se zaganja v nje z vso silo;
zmago hoče si izvojevati,
v tla zastavo njih hoče pomendрати. –
Mili Bože! Kaj jaz moram zreti!
Kmalu zmogel jih sovrág bo kleti.
Že junakom našim sila peša,
in zastava, oj, se k tlom poveša. –
Toda glej: majhen broj vojakov,
oj, izbranih samih korenjakov,
zbral se zdajci je okrog zastave,
za njo hočejo dati svoje glave.
S silo vso odbijajo sovrága,
da se otme njih zastava draga.
Nepremično kakor siva skala
pred sovražnega stojé navala.

Prapor dvignili so, dalje drli
in sovražnika do cela strli.
Po nesrečni preje še ravnici
radostni razlegajo se klici:
»Hej, oteta naša je zastava,
prosta, rešena je očetnjava!«

***

Dobro Polje – lepa je ravnica,
kje, oj, kje se najde jej vrstnica?
Lepo res je, rodovito, plodno
in dosihmal prosto in svobodno.
V tej ravnici pa, lepi, prostrani,
danes njeni so sinovi zbrani.
Zbrani niso tukaj le pri jelu,
zbrani pri preresnem tu so delu.
Oj, v ravnico njih sovražnik hruje,
trume iti vidijo v njo tuje,
trume mnogobrojne in grozeče,
hude, nevoščljive njene sreče.
Kot drugam že, tudi semkaj sili
hud sovražnik v groznem, zlem številu.
Ta sovražnik je liberalizem,
socijalni je demokratizem.
Hlapce svoje v svet sta razposlala,
da povsodi bi sama vladala.
Huda v zvezi sta le-ta sovrága,
prav nobeden noče, da omaga.
Ne bojujeta se z meči, loki,
ko z besedo in s peresom v roki.
Hujša sta zato, ker sta prikrita,
premetena, lokava in zvita.
Bratstvo in enakost in svobodo
vsem razglašata in srečno usodo.
Pa ko uk ta širita, nesrečo
v svetu širita čedalje večo.
Hvala milosti naj božji bode,
ki ravna in vodi vse narode!
Dobropoljci so jih že spoznali,
v hrabro četo so se složno zbrali.
Majhno sicer njih je še število,
pa zato odležejo obilo.
V bitko ž njima gledajo neustrašno,

prav nikomur njih srce ni plašno.
 Enega le niso še imeli –
 prápóra, da ž njim bi v boj hiteli.
 Danes pa tudi tega so dobili,
 danes bodo ga blagoslovili. –

*

Slavnost lepo sláviš, Dobro Polje,
 lepo, da ne moreš z lepa bolje.
 Lahko s ponosom se ponašaš:
 vedi: kraje mnoge ti prekašaš.
 Nisi ti Bog vé kako petično,
 pa zastavo imaš lepo, lično.
 Pod praporom, pod le-to zastavo
 bori vedno se za očetnjavo,
 bori se za dve svetinji njeni,
 prav ljubeč ju v ljubavi iskreni.

Bori se za vero ti krščansko,
 bori se za misel ti slovansko!
 Na zastavi glej Ciril-Metoda,
 svetca in učitelja naroda,
 pogled nanju naj za rod te vnema,
 za naš rod, ki drag je bil obema.
 Vrh zastave glej pa križ presveti –
 naj za vero ti ljubezen neti!
 S križem tem Zveličar svet je zmagal,
 z znakom tem i ti ne boš omagal.
 Nepremično kakor siva skala
 pred sovražnega boš stal navala,
 zmagal vse boš stiske, vse nadloge. –
 Kvišku torej, bratje, hej, na noge!
 Že vihra nam pred očmi zastava. –
 Živel rod, živela očetnjava!

Posodobiti je bilo treba seveda njegovo izrazje, ki je kdaj hote arhaično, ob tem da je to jezik 19. stoletja. Posodobljeni so bili le nekateri izrazi, če niso motili ritma: sini = sinovi, pogledi = poglej; gledi = glej; majhen broj = maloštevilen; ptuje = tuje; enakost = enakost; slobodo = svobodo; čemdalje večo = čedalje večjo; jednega = enega (tu – nečesa); petično = bogato; kviško = kvišku; na nju = nanju.

Poetično je izpostavil boj med katolištvom in sovražnikom liberalizmom, ki je vdiral v tedanjo družbo, kot pravi:

*Kot drugam že, tudi semkaj sili
 hud sovražnik v groznem, zlem številu.
 Ta sovražnik je liberalizem,
 socialni je demokratizem.*

Zastavo pa je opisal samo v osnovnih likih, saj pove le, da sta na njej upodobljena slovanska apostola sv. Ciril in Metod, nad njima pa križ, tudi simbol društva, ki je bilo seveda katoliško usmerjeno.

Ikonografija slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda tedaj še ni bila dodelana, upodabljajo ju kot škofa v zahodnem ali slovanskem ornatu, s križem in škofovsko palico, zvitkom z glagolico in knjigo. Njunjo čaščenje je načrtno oživiljal predvsem lavantinski škof Anton Martin Slomšek. Čaščenje se je med Slovenci hitro razširilo in v boju proti nemškemu gospodarskemu in političnemu pritisku postajalo simbol slovenske narodne zavesti. Cirila so potem predstavljali v meniški obleki, Metoda pa v škofovskem ornatu, spremlja ju palij kot znak nadškofovskega dostojanstva. V njunih rokah je običajno odprta knjiga z besedilom in slikovnim delom, pri čemer Ciril kot izumitelj glagolice in začetnik slovanskega pismenstva kaže na besedilo, Metod pa podpira stran s sliko in opozarja na vlogo podobe pri oznanjevanju. Gregorčičeva pesem Blagovestnika nakazuje še izpostavljenost simbola križa v desnici: »v desnici križ, v levici zlate knjige, navdihnjene z nebés.«

Izpostavljeni so torej le osnovni atributi na zastavi, narodna svetnika, ki podpirata narodno zavednost (s simbolom knjige) in krščanski križ:

*Na zastavi glej Ciril-Metoda,
 svetca in učitelja naroda,
 pogled nanju naj za rod te vnema,
 za naš rod, ki drag je bil obema.
 Vrh zastave glej pa križ presveti –
 naj za vero ti ljubezen neti!*

V tem času je Matija Prelesnik bival v Novem mestu kot vikar, zato je povsem mogoče, da zastave pred blagoslovom ni videl in s tem ne vse simbolike na zastavi. V pesmi govori samo o društveni zastavi in jo tako 13-krat poimenuje; trikrat pa sicer uporabi kot sinonim prapor, čeprav nam prapor danes pomeni tehnično povsem drugačno izvedbo. Kot osnovni termin uporablja torej poimenovanje »zastava«. Zastava ima na obeh straneh enak simbol; prapor in bandero pa imata na straneh različne simbole, bandero ima zgoraj še prečko.

Konec 19. stoletja in do druge svetovne vojne so nekatera društva, celo Marijine družbe, imela večinoma bandera.

Zastava Bralnega društva z Vidma v Dobropolju ni ohranjena, sodobne čase sta ugledala njegov izvešek ter knjižna omara iz društvene čitalnice; dokumentiran je tudi žig.

Doslej ni bilo zaslediti, da bi kakšno naše bralno društvo imelo svojo zastavo. Dobropoljsko Bralno društvo je tudi v tem pogledu izjemno.

Literatura:

Bralno društvo v Dobropoljah. Slovenec, 25, 1897, št. 213 (18.9.), str. 4.

Glavan, Mihael: Jakličeva knjiga. Celje, 2009.

Gregorčič, Simon: Blagovestnika. Slovan, 3, 1886, št. 1, str. 6.

Novak, Anka & Miran Hladnik: Fran Jaklič - Podgoričan (1868-1937). Dobropolje, 2006.

Novak, Anka: Jakličeva spominska zbirka. Ob 120-letnici Bralnega društva v Dobropolju. Naš kraj (Videm – Dobropolje), 21, 2015, št. 1, str. 18–21.

Novak, Anka: Ob 100-letnici kulturnega društva Dobropolje. Dobropoljsko-struški zbornik (Dobropolje), 1996, str. 158–194.

Povedane, napisane in prebrane zgodbe: odprta vrata knjižnice Dobropolje: raziskovalna naloga 2012/2013 / raziskovalci: Kristina Grandovec, [et al.]; mentorici: Slavka Centa, Sonja Lenarčič. Dobropolje: Osnovna šola, 2013. 96 f.

Prelesnik, Matija: Ob blagoslovljenju zastave bralnega društva v Dobropoljah dne 12. kimovca 1897. leta. Slovenec, 25, 1897, št. 206 (10.9.), str. 1–2.

Sluga, Tadej: [Pismo Emi Sevšek]. 2008.

BIOGRAFIJE NAŠIH UČITELJIC IN UČITELJEV (III)*

Jakob Müller *

Mihael (Miha) Glavan (1945)

Rojen v Sarajevu, mati Ivana Glavan, služkinja; po koncu vojne se je vrnila na svoj dom na Reber pri Žužemberku, kjer je Mihael preživel zgodnje otroštvo. V štiriletno osnovno šolo v Šmihelu je hodil iz bližnjega Klečeta, kjer je mati od daljnih sorodnikov dobila možnost bivanja v stari hiši z nekaj vrta, v nižjo gimnazijo pa v šest kilometrov oddaljeni Žužemberk. Po petletnem učiteljišču v Novem mestu je jeseni 1964 na Filozofski fakulteti v Ljubljani vpisal angleščino in slovenščino. V drugem letu študija je začel na osnovni šoli Šmarje - Sap honorarno učiti angleščino in naslednje šolsko leto tudi na Grosupljem. Ob delu je študiral, 1970. diplomiral najprej na višji, potem še na visoki stopnji, in se na navedenih šolah redno zaposlil. 1972/73 je začel oba jezika učiti na gimnaziji Josipa Jurčiča v Stični, kjer je bil od 1976 do 1980 ravnatelj, nakar je na Zavodu za šolstvo v Ljubljani postal vodja področja za slovenski jezik in književnost, od 1983 do upokojitve 2007 pa je vodil rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Leta 2004 je doktoriral z disertacijo *Edicijski problemi izdajanja starih knjižnih fondov v faksimiliranih izdajah*.

Leta 1990 je za bibliotekarsko delo dobil Čopovo diplomu, leta 2015 je postal častni občan Občine Ivančna Gorica.

Od njegovega obsežnega in raznovrstnega bibliotekarskega, znanstvenega, publicističnega in uredniškega dela omenimo samo nekaj najpomembnejših dosežkov: pridobil je Trubarjev prevod drugega dela *Nove zaveze* iz leta 1577 in Megiserjev Očenaš v štiridesetih jezikih iz leta 1593, v katerem je objavljeno tudi slovensko besedilo te molitve.

Med številnimi razstavami knjig in rokopisov, ki jih je, opremljene z bolj ali manj obsežnimi knjižnimi katalogi, pripravil doma in v tujini, še posebej izstopata razstavi *Rojstni list slovenske kulture* (2004), na kateri so poleg treh drugih slovenskih rokopisnih spomenikov bili – prvič in edinič v slovenski zgodovini – razstavljeni izvorni *Brižinski spomeniki*; razstavo si je ogledalo 40.000 ljudi, in razstava *Rastoča knjiga v Bavarski državni knjižnici* v Münchnu (2006). Obe razstavi so spremljale publikacije (katalogi) v več jezikih. Odmevnejše razstave je pripravil tudi v Kostanjevici na Krki (2002), Ljubljani (2004) in Gentu (Belgija, 2004), manjše pa vsako leto v svoji matični ustanovi, Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Med faksimili, reprinti in bibliofilskimi izdajami, ki jih je izdal skupaj s spremnimi študijami, navedimo *Štiški rokopis* (1428/1992), Dalmatinov prevod *Biblije* (1584/1994), Trubarjevo *Hišno postilo* (1595/1995) in Gregorčičeve *Poezije* (1882/1994).

Obsežnejša besedila so Glavanove dokumentarne biografije in monografije, v katerih je združil znanstveno temeljitost in literarno prepričljivost, objavljene v samostojnih knjigah ali zbornikih. Najbolj znane so *Zlata knjiga Simona Gregorčiča* (2006), *Trubarjev album: romanje s Trubarjem* (2008), *Mesec s kolobarjem* (o Edvardu Kocbeku, 2011), *Ljubimca z Vošnjakove* (2015), *Rudolf Maister: sto let severne meje* (2018) in druge.

* V Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, št. 30 (2018), str. 192–193, je pomotoma izpadlo ime avtorice; članka o Mariji Perme in o Marjanci Perme Viršek je napisala Marjanca Perme Viršek.

* Slavist in leksikograf v p., Jakhlova 144, 1290 Grosuplje.

Zelo obsežno je tudi Glavanovo uredniško delo: najprej skupaj z Andrejem Inkretom, potem pa samostojno je pripravil 10 zvezkov zbranih del Edvarda Kocbeka in že poprej izdal 7 knjig njegovih dnevnikov (1945–1953).

Ob vsem tem je od leta 1984 glavni urednik *Zbornika občine Grosuplje oz. Zbornika občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje*, ki izhaja vsake dve leti, ter urednik Domoznanske zbirke, v kateri je v zadnjih desetih letih izšlo 10 leposlovnih, etnografskih in publicističnih knjig.

Glavanova bibliografija obsega več kot 230 enot.

Ima dve hčeri: Polono, dipl. komparativistko in anglistko, prevajalko in pisateljico, in Jerico, dipl. anglistko in slovenistko.

Angela (Angelca) Likovič, roj. Žagar (1944)

Rojena na Blečjem Vrhu kot četrti od šestih otrok, oče Jože, kmet, mati Marija, roj. Vovk, kmetica in gospodinja. Pet razredov osnovne šole je končala na Polici (1951–56). Ko so jim podržavili večino zemlje, so se starši odločili, da zapovrstjo štiri hčere vpišejo v nižjo gimnazijo Stična. Čez prvi razred gimnazije je naredila izpit iz slovenskega jezika, matematike in nemškega jezika. Gimnazijo je obiskovala od leta 1957–60: vsak dan, tudi pozimi, peš do železniške postaje v Višnji Gori, nato z vlakom do Ivančne Gorice in spet peš do Stične, skupaj dnevno 14 km hoje. Pozimi ji je oče s hlodom, ki ga je vlekel konj, delal gaz.

Mama je želela postati učiteljica, pa ni mogla, zato sta z očetom poskrbela, da so kar tri hčere postale učiteljice razrednega pouka. Učiteljsiše je obiskovala v letih 1960–65. V tem času je stanovala na Grosupljem, kjer je spoznala moža Andreja in se z njim 1967. poročila, cerkvena poroka pa je morala biti na skrivaj v večernih urah sredi tedna v stari cerkvi sv. Mihaela na Grosupljem.

Prvo službeno mesto mlade učiteljice je bilo v podružnični šoli Žalna (1965–68), kjer je v prvem in drugem razredu učila tudi Janeza Janšo.

Ob hospitacijah je kvaliteto njenega poučevanja opazil šolski inšpektor Perič in ji omenil, da bi bila primerna za pedagoško svetovalko na Zavodu za šolstvo, za kar pa je bila potrebna sedemletna učiteljska praksa. Nato je še štiri leta poučevala na osnovni šoli Grosuplje (1968–72), z Zavodom za šolstvo pa je že sodelovala pri pripravi učnih pripomočkov za novo matematiko na osnovi teorije množic. Ob delu je leta 1971 diplomirala na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

Leta 1972 je nastopila službo na Zavodu RS za šolstvo in postala inšpektorica za nižje razrede osnovnih šol v občinah Idrija, Cerknica in Logatec. Delo je bilo zanimivo, pripravila je veliko vzornih nastopov, z učiteljicami se je zelo dobro razumela – bilo pa je tudi naporno: od doma je odhajala zgodaj zjutraj, vračala pa se je pogosto pozno ponoči, ker je morala ostajati tudi na občinskih sejah.

Leta 1976 je postala direktorica Delavske univerze na Grosupljem, izobraževalne ustanove za odrasle s programom srednje ekonomske šole, dveletne administrativne šole, tečaji tujih jezikov in različnimi drugimi strokovnimi tečaji. Delo je bilo zanimivo in tudi uspešno, vendar si je želela dela z otroki. Tako je leta 1982 postala ravnateljica Osnovne šole Majde Vrhovnik v Ljubljani. To je bila vzorna šola, kjer so hospitalirali študentke in študenti Pedagoške akademije, in šola, kjer so

zelo uspešno razvili nivojski pouk pri matematiki, slovenskem in tujem jeziku. Leta 1986 je ob delu diplomirala na Visoki šoli za organizacijo dela Kranj.

V času Bajukove vlade (junij–november 2000) je bila na Ministrstvu za šolstvo in šport državna sekretarka za vrtce in osnovne šole ministra dr. Lovra Šturma. V tem času je izpeljala postopek, da so lahko tudi v glasbenih šolah poučevali orgle. Prizadevala si je tudi, da bi se v osnovne šole ponovno uvedlo ocenjevanje vedenja, a je bila žal premalo časa na tem mestu. Po padcu vlade se je konec leta 2000 upokojila, ostala pa politično in družbeno aktivna.

Njena politična pot se je začela s članstvom v Krajevni skupnosti Grosuplje in za svoje delo je prejela posebno priznanje. Leta 1990 je bila izvoljena v Družbenopolitični zbor Občine Grosuplje in postala njegova predsednica. Udeležila se je vseh shodov, ki so bili organizirani pri nastanku naše države Slovenije. Od 1994 do 1998 je bila predsednica Občinskega sveta Občine Grosuplje in predsednica Občinskega odbora Slovenske demokratske stranke. Decembra 1998 je kandidirala za županjo Občine Grosuplje in se uvrstila v drugi krog. Leta 2016 je v stranki Glas za otroke in družine prejela belo vrtnico, največje priznanje. Leta 2017 je na listi te stranke kandidirala za predsednico Republike Slovenije. V stranki Glas za otroke in družine, ki se zavzema za občečloveške vrednote, še vedno aktivno deluje.

Vrsto let je bila aktivna tudi v raznih medijih kot komentatorica.

Ima sina Andreja, dipl. inž. strojništva, in hčerko Barbaro, vzgojiteljico.

Milena Lunar, roj. Bavdaž (1947)

Rojena v Gorici, takrat v coni A, ki je imela zavezniško upravo, doma na Vrhovlju pri Kojsem v Goriških Brdih (20 km od Nove Gorice). Oče Oskar, med vojno vpoklican v italijansko vojsko; ob kapitulaciji Italije se je v pridružil partizanom v Beneški Sloveniji, kjer je bil tudi ranjen; po vojni tovarniški delavec v Anhovem. Mati Marija, roj. Gabrijelčič, je bila delavka, med vojno terenka in partizanska kurirka. Doma so redili kravo, imeli vinograd, sadovnjak in nekaj zemlje, tako da so se deloma preživljali tudi s kmetijstvom. Starša sta izhajala iz krščanskih in narodno zavednih družin: očetov stric je bil v Rimu duhovnik, očetova sestra se je odselila v Eritrejo, takrat italijansko kolonijo, kjer je imela trgovino s sadjem; očetovega brata so med vojno v domačem vinogradu ustrelili Nemci, mamin brat je bil prekomorec. Ker sta

starša hčerki pošiljala k verouku, sta bila izključena iz komunistične partije, česa hujšega pa zaradi tega nista bila deležna.

V osemletno osnovno šolo je hodila v tri kilometre oddaljeno Kojško. V Brdih ni hudih zim, vendar so bili kdaj visoki snežni zameti, tako da jih je morala mama drugo za drugo znositi čez zamete do glavne ceste. Po vzoru strica, ki je bil računovodja, se je nameravala vpisati na srednjo ekonomsko šolo, po nasvetu ravnatelja šole pa se je odločila za učiteljsiše v Tolminu. Med počitnicami je delala pri Slovenija-sadje v Plavah, po drugem letniku tudi v počitniškem domu v Novigradu, kjer je spoznala bodočega moža, kot mlad nogometišev vevške Slavije je bil tam na kondicijskih pripravah. Leta 1967 je po petih letnikih učiteljsiše in maturi vpisala na Pedagoški akademiji v Ljubljani matematiko in fiziko. Po prvem letniku se je poročila in postala mati. Septembra 1969 je bila za določen čas sprejeta na osnovni šoli Šmarje – Sap za učiteljico matematike in fizike, po treh letih pa je začela učiti 3. razred.

Leta 1978 je postala pomočnica ravnateljice na Osnovni šoli Louisa Adamiča na Grosupljem, kjer je skrbela zlasti za dislocirano enoto na Adamičevi cesti. Rada je delala s šolskimi kolegicami in kolegi

pa tudi z občinskimi in državnimi organi. Leta 1983 se je vrnila v takrat še podružnično šolo v Šmarje - Sap in bila tu vse do upokojitve leta 2003 pomočnica ravnatelja. V tem obdobju je šmarska šola tudi po njenem prizadevanju dobila telovadnico in pozneje še prizidek, leta 1980 pa je bil v Šmarju odprt tudi vrtec.

Vseskozi je aktivno delovala tudi v različnih organih in organizacijah: v svetu šole, v občinski Samoupravni interesni skupnosti za izobraževanje, v Krajevni skupnosti Šmarje – Sap, kjer so izvedli pet uspešnih referendumov za samoprispevek, bila je predsednica Turističnega društva Šmarje, predsednica Društva prijateljev mladine Šmarje – Sap, več mandatov pa tudi članica Sveta Občine Grosuplje.

Leta 1980 je za svoje družbeno delovanje od Predsedstva SFRJ prejela medaljo zaslug za narod.

Ima dva sinova, Marka, elektrotehnika, in Stanislava, tehnika telekomunikacij.

Dušan Mazaj (1940–2007)

Rojen na Prevaljah, oče Josip Mazaj, učitelj, mati Emilija Mazaj, roj. Kogej, učiteljica. Julija 1941 je nacistična oblast družino izselila v Srbijo, zatočišče so našli v vasi Velika Kruševica (JV od Kragujevca). Po vrnitvi septembra 1945 v Slovenijo sta starša učila pri Sv. Lovrencu na Pohorju, kjer je Dušan začel obiskovati osnovno šolo, 1951 so se preselili v Skopice pri Brežicah, nato v Boštanj pri Sevnici in v Blanco. V šolskem letu 1957/58 se je družina preselila v Šmarje, da bi Dušan lahko obiskoval srednjo tehnično šolo, rudarski oddelek, v Ljubljani. Po maturi se je vpisal na Fakulteto za arhitekturo, nato pa je prestopil na Fakulteto za naravoslovje in tehnologijo, enota za montanistiko. V času študija je na osnovni šoli v Šmarju – Sapu nekaj let učil fiziko in tehniko in zaradi zavzetega sodelovanja pri gradnji šolskega bazena študij za eno leto podaljšal.

Po diplomi se je zaradi štipendijske obveznosti zaposlil v Rudniku Velenje, kjer je delal v jami kot merilec. Nato je delal v Ljubljani v Mineralu, obrat betonskih izdelkov, naredil potrebne pedagoške izpite in 11 let učil v železničarski elektro-kovinarski šoli v Ljubljani tehnični pouk in fiziko. Potem je učil v rudarskem šolskem centru v Velenju, hkrati pa sodeloval v raziskovalni skupini na Rudarskem inštitutu v Ljubljani pri projektu merilnih aparatov v zvezi z vžigom rudarskega eksploziva.

Leta 1996 je znova začel učiti na šoli v Šmarju – Sapu fiziko in tehnični pouk. Njegov pouk je bil metodološko inovativen in zelo privlačen, saj je izdelal vrsto učnih pripomočkov in tehničnih realizacij; pri nekaterih so sodelovali tudi učenci in učenke: uro z lesenim mehanizmom, miniaturni delujoči mlin, mehničnega detla, ki se je sprehajal po deblu in trkal s kljunom, mehničnega psa, ki je reagiral, če se mu je kaj približalo, vesele kroglice, s katerimi je prikazal večino snovi iz fizike za 7. in 8. razred: vrste gibanja, vrste energije, delovanje sil, moč, delo, izkoristek itd. ter Newtonove zakone in Hookov zakon, rodeo – vrtečo ploščad, na kateri je bilo treba zaradi nagibanja v razne smeri loviti ravnotežje, meteorološke naprave za merjenje jakosti in smeri vetra, robota Robija, ki je znal hoditi in je prvošolčkom ob prvem obisku šole podal roko. Največji tehniški projekt pa je bil vlak z lokomotivo in vagoni, s katerimi so se otroci vozili po progi, položeni pred šolsko zgradbo. Z navedenimi napravami so šolarji dobili na regijskih, državnih in mednarodnih šolskih tekmovanjih na področju tehnike več kot deset priznanj.

Še v času fakultetnega študija je izdelal načrt in vodil dela pri ureditvi smučišča z vlečnico na Smoletovem hribu, na šolskem travniku pa plavalni bazen 16 m x 8 m skupaj z garderobo, WC in majhnim bifejem. Tu so se otroci in odrasli lahko naučili plavati. Zaradi pomanjkanja vode v vodovodnem

sistemu so bazen po nekaj letih zasuli.

Še mlad je hodil na nižjo in srednjo glasbeno šolo in konec 70-ih, na začetku 80-ih let kot kitarist sodeloval pri Blejskem kvintetu, ansamblu Borisa Franka in občasno tudi v orkestru RTV Slovenije. Po upokojitvi leta 2004 se je na glasbeni šoli naučil igrati citre, nakar je začel ne le citrati, ampak je citre tudi izdeloval, opremljene s posebnimi oznakami prijemov, tako da so otroci lahko kaj hitro zaigrali zapisano melodijo, v Litiji pa je učil in vodil citrarski ansambel.

Vse življenje se je rad ukvarjal s tehničnimi izumi, inovacijami in realizacijami. Leta 1986 je objavil poročilo o prvem preizkusu prototipa pnevmatskega polnjenja razstreliva, leta 1993 je sodeloval z Zavodom za šolstvo pri učnem programu za rudarstvo, leta 2001 pa je v *Didakti* predstavil Vesele kroglice s fiziko in tehniko.

Poskusil se je tudi v podjetništvu: s prijateljem sta skonstruirala stroj za rezanje trakov za copate Adidas in podpisal pogodbo s tovarno obutve Planika v Kranju. Nekaj časa je izdeloval tudi košarkarske koše za naročnika v Vukovarju.

Imel je dva otroka, sin Matjaž je dr. kemijskih znanosti, hčerka Meta pa dr. filmske umetnosti.

Emilija (Milka) Mazaj, roj. Kogej (1907–1968)

Rojena v Idriji, kjer je po 4-razredni osnovi šoli naredila tri razrede meščanske šole (1920–1923), nato nadaljevala izobraževanje na učiteljski šoli v Tolminu (1923–1927) in leta 1927 maturirala v Vidmu/Udine, usposobljenostni (strokovni) izpit pa je naredila v Gorici 1929, in sicer za učenje v italijanskem jeziku. Kmalu nato je prišla v Jugoslavijo in novembra 1932 v Mariboru naredila dopolnilni izpit s praktičnim izpitom. Bila je učiteljica v Trdkovi (1931–jan. 1932), nato v bližnji Kuzmi (1932–1937) in na Prevaljah (1937–1941). Leta 1939 se je poročila z učiteljem Josipom Mazajem. Leta 1940 je naredila dopolnilni učiteljski diplomski izpit.

Junija 1941 so jo z možem in poldrugo leto starim sinom Dušanom Nemci izgnali v Srbijo. Živel so v Veliki Kruševici, vasici JV od Kragujevca, kjer sta z možem delala na kmetiji.

Od februarja do septembra 1945 je živela v Zlatarici, kraju v severnem delu osrednje Bolgarije, kjer sta v mladinskem domu skupaj z možem vzgajala in učila jugoslovanske otroke s področja Pirota in Niša. Jeseni 1945 se je družina vrnila v Slovenijo in učila pri Sv. Lovrencu na Pohorju (1945–1951), nato v Skopicah pri Brežicah, Boštanju pri Sevnici in v Blanci. Od 1956/57 je učila v Šmarju (od leta 1961 Šmarju - Sapu), in sicer predvsem prvi razred.

Imela je dva sinova, Dušana, dipl. inženirja montanistike, in Milana, rudarskega tehnika.

Josip (Jože) Mazaj (1909–1971)

Rojen v Rázborci, pohorskem naselju samotnih kmetij (področje Slovenj Gradca). Oče Jožef je bil drvar in oglar, nepismen, mati Alojzija, roj. Rozman, hči gozdnega delavca. Sedem razredov osnovne šole je končal v Podvelki (v Dravski dolini), štiri razrede meščanske šole in nato pet letnikov učiteljsišča pa v Mariboru (1927–1932).

Pred vojno je bil učitelj v Kuzmi, Prekmurje, (1934 do 1937), pri Sv. Lovrencu na Pohorju (1937–1939) in na Prevaljah na Koroškem (1939–1941). Junija 1941 so ga z ženo in poldrugo leto starim sinom Dušanom Nemci izgnali v Srbijo. Živel so v Veliki Kruševici, vasi JV od Kragujevca, kjer je družino in sebe preživljal z delom na polju in v gozdu pri kmetih.

Na začetku leta 1945 je bil na političnem tečaju v osvobojenem Beogradu, nato od srede februarja do septembra upravitelj doma v Zlatarici, kraju v severnem delu osrednje Bolgarije, kjer sta skupaj z ženo vzgajala in učila jugoslovanske otroke s področja Pirota in Niša. Tu se je naučil bolgarščine, že prej pa je znal nemško in srbohrvaško.

Jeseni 1945 se je z družino vrnil in ponovno učil pri Sv. Lovrencu na Pohorju (1945–1951), nato pa v Skopicah pri Brežicah, Boštanju pri Sevnici in v Blanci. Od tod je v šolskem letu 1956/57 prišel za upravitelja štirirazredne osnovne šole Šmarje - Sap, ki je v času, ko jo je vodil Mazaj, doživljala velike spremembe. Leta 1959 je bila po petih letih zgrajena nova šolska zgradba. Leta 1960–61 se je šola razširila na pet razredov in se nato vsako leto povečala za en razred, tako da je v jeseni 1963 spet postala popolna osnovna šola. Leto poprej je bil v treh višjih razredih uveden predmetni pouk, leta 1965/66 pa je zaradi spremenjenega zakona – samostojna šola je morala imeti najmanj dva oddelka istega razreda – postala podružnična. V drugi polovici šestdesetih let sta bila z entuziastičnim prostovoljnim delom mladih zgrajena šolski bazen in športno igrišče, v šoli so dobili mlečno kuhinjo. Jeseni 1969 je začela delati tudi mala šola, v kateri so se otroci pripravljali za vstop v prvi razred.

Februarja 1970 je Josip Mazaj stopil v pokoj in naslednje leto umrl.

Imel je dva sinova, Dušana, dipl. inženirja montanistike, in Milana, rudarskega tehnika.

Olga Meglen, roj. Škufca (1950)

Doma v Ponovi vasi; oče Franc, kmet, mati Marija, kmetica in gospodinja. Kmetija je bila kar velika in močna, toda v šestdesetih letih so veliko zemlje izgubili zaradi arondacije, s katero je oblast »zaokrožila« kmetijske površine državne posestva.

V šolo je začela hoditi v bližnji Št. Jurij, ki so ga naslednje leto preimenovali v Podtabor, in tam končala prvih pet razredov. Ker je tudi v 5. razredu vse predmete učil en sam učitelj, je zadnje tri razrede osnovne šole končala na Grosupljem in se nato vpisala na pedagoško gimnazijo v Ljubljani.

Da bo postala učiteljica, je vedela že v predšolski dobi. Na gimnaziji so poleg nemščine imeli tudi ruščino, ki jo je učila profesorica Vena Kušljan - odlična rusistka, toda v odnosu do dijakinj (in dveh dijakov) besedno zelo ostra. Ko je Olga premagala strah, je postala tudi ruščina njen priljubljen predmet, ki ga je z oceno odlično opravila tudi na maturi.

Po maturi leta 1968 je vpisala na Filozofski fakulteti geografijo in zgodovino; za slednjo jo je v gimnaziji navdušil prof. Bogdan Binter. Jeseni leta 1970 je, še pred diplomom prve stopnje, za tri mesece dobila delo vzgojiteljice v mladinskem okrevališču na Rakitni – in tu ostala dve leti. Tedaj je diplomirala in postala predmetna učiteljica v osnovni šoli v Velikem Gabru. Naslednje leto so se preselili v novo, odlično opremljeno šolo. Učila je geografijo, zgodovino, družbeno moralno vzgojo in imela tudi malo šolo za predšolske otroke. Za to delo ni bila posebej usposobljena, tudi pravega načrta in pripomočkov ni bilo, vendar so bili ob koncu leta starši, otroci in ona sama prav zadovoljni.

Po treh letih je dobila službo na podružnični šoli v Šmarju, ki je bila manjša in slabše opremljena od gabske, vendar sta z možem tu gradila hišo. Za polno zaposlitev je poleg geografije in zgodovine učila tudi spoznavanje družbe in glasbeno vzgojo. Na pedagoški je sicer imela violino in pela v gimnazijskem zboru, vendar se je morala za ure glasbe kar temeljito pripravljati, našla pa je dobro povezavo med zgodovino in glasbo in uživala, ko je poslušala otroke, kako so po koncu ure glasbene vzgoje po stopnicah prepevali odlomke iz opernih arij. Ob raziskovalnem izvenšolskem delu so učenke in učenci zbrali zanimive podatke o svojem okolju in kot mentorica je uredila knjigo *Tu smo doma*. Leta 2003 je bil v Šmarju ob 500-letnici šole znanstveni simpozij, na katerem je sodelovala z referatom o zgodovini šmarske šole po letu 1945; izčrpan in temeljiti prikaz šmarske šolske zgodovine je bil objavljen tudi v zborniku *Šmarska knjiga*. Zadnja štiri leta je bila vodja šole. Na šmarski šoli je učila oz. delala od leta 1976 do 2006.

Po upokojitvi se je na univerzi za tretje življenjsko obdobje učila angleščino in nemščino, nato italijanščino – bila je tudi na poletni jezikovni šoli v Riminiju – zdaj pa se s posebnim veseljem uči španščino in obnavlja ruščino. Bila je prva predsednica Turističnega društva Šmarje. Vseskozi je veliko potovala po svetu in spoznanja vključevala v pouk geografije.

Ima sina Gašperja, strojnega tehnika, in hčerko Martino, ekonomistko.

Slavka Mencin, roj. Kadunc (1936)

Rojena na Selih pri Šmarju; oče Miha, kmet, mati Francka, roj. Žumbergar, kmetica, ki je za trgovca v Ljubljani delala jerbare. V šolo v pol ure oddaljeno Šmarje je začela hoditi septembra 1943. Prvi mesec je bila šola partizanska. Spominja se, da jim je učiteljica partizanka, doma s Cikave, predstavila Kajuhovo pesem *Samo milijon nas je*. Naučili so se jo na pamet in za vedno si jo je zapomnila. Od petega do sedmega razreda se je vozila z vlakom v šolo na Grosuplje, kjer so jo učile odlične učiteljice: Lojzka Umnik, sicer ravnateljica, matematiko, fiziko in risanje, Jelka Poženež zemljepis in zgodovino, Marija Bezeljak slovenščino in ruščino.

Ker je bila dobra učenka, je odšla na učiteljske v Ljubljani, tedaj štiriletno. Najbolj se spominja profesorice Milice Potisk, ki jo je učila matematiko in fiziko, in odrezavega dr. Leona Žlebnika, ki je učil pedagogiko in psihologijo. V zadnjem letniku je imela prakso na šoli na Malem Lipoglavu pri blagi in prijazni učiteljici Vrbinčevi. Po maturi leta 1954 je dobila dekret za šolo Orešje na Bizeljskem. Vodja šole Zmaga Vodopivec je učila kombinirani prvi in drugi razred, Slavka pa kombinirani tretji in četrti razred. Zaradi slabih prometnih zvez je v celem letu odšla domov samo trikrat. Ko se je nekoč vračala, se je v velikem gozdu pred Orešjem srečala z volkom. Orešje je pol ure oddaljeno od mejne reke Sotle. Včasih sta s kolegico odšli tudi do bližnje Podsrede ali na Hrvaško, v Kumrovec. Pedagoško in metodično znanje, pridobljeno na učiteljskem, je bilo skromno, zato je imela pri pripravi ur sprva kar težave. Povabili so jo v Zvezo komunistov. Ker

je bila takrat še prepričana materialistka – resnično je samo tisto, kar se da zmeriti, preveriti – je bila o neobstajanju Boga trdno prepričana. Če bi mama zvedela, da je v partiji, bi jo pa kap – vendar je bila daleč, zato je Slavka postala članica. Pred birmo leta 1955 je na partijskem sestanku eden od članov predlagal, da organizirajo na škofa atentat, konkretno: da ga nekdo ustrelji, vendar vodja partijske celice predloga ni sprejel.

Po materinem posredovanju oziroma prošnji je jeseni 1956 dobila službo v Škocjanu (pri Turjaku). Ker na šoli ni bilo organizacije, bi morala na partijske sestanke v Podtabor. To bi kaj kmalu zvedela tudi mati. Da je ne bi žalila, je iz partije izstopila. Otroke je še naprej učila in vzgajala popolnoma v skladu z materialističnim naukom, vendar ji je sosedica nekoč oponesla, da se ji pozna domača verska vzgoja. Na Škocjanu je učila skupaj z Marijo Tomat, pozneje poročeno Škrjanc. V kombinaciji je učila višje tri razrede sedemletke, od leta 1957 pa še osmi razred. Leta 1958 je naredila strokovni izpit. V Škocjanu, kjer je učila do konca šolskega leta 1962/63, se je tudi poročila z domačinom z Rožnika. Zaradi nekaj pritožb v zvezi s poklicnim svetovanjem, zaradi dane negativne polletne ocene iz glasbenega pouka in zadrževanja spričevala učencu, ki ni poravnal naročnine za Pionirski list, predvsem pa zaradi spoznanja, da ne bo mogla imeti otrok, je dala odpoved in tri leta delala na moževi kmetiji. Počutila se je zelo dobro, sproščeno, mož se je vpisal na srednjo ekonomsko šolo v Novem mestu, s taščo sta se dobro razumeli in z možem sta se vozila z motorjem v Novo mesto ter drugam. Če ne bo mogla imeti otrok, ji je bilo za vse čisto vseeno. Potem pa se je izkazalo, da otrok bo in sedem mesecev je preležala v bolnici.

Z rojstvom hčerke se je njen življenjski nazor bistveno spremenil, jeseni 1967 pa je začela delati na osnovni šoli Stična. Prvo polletje je nadomeščala manjkajočo učiteljico ali učitelja, drugo polletje pa je začela učiti na podružnični šoli v Višnji Gori, kjer je ostala do jeseni leta 1971. Ker je bila za predmetnega učitelja predpisana višješolska izobrazba, je vpisala na višji pedagoški šoli v Ljubljani matematiko in fiziko. Naredila je 13 izpitov, potem pa zaradi bolezni, težav pri fiziki in rojstva druge hčerke študij opustila.

Od jeseni 1971 je delala na osnovni šoli Grosuplje: in sicer v podaljšanem bivanju, od jeseni 1985 do 1988, ko se je upokojila, pa je učila četrti razred.

Po upokojitvi je sodelovala v bralnem krožku Univerze za tretje življenjsko obdobje, kjer je odkrila svet bioenergetike in nauk modrega in zdravega življenja, postala presnojedka, pred vseslovenskim srečanjem Selanov in Selank leta 2005 na rodnih Selih pa je na podlagi domačih ledinskih imen oz. mikrotoponimov dokazovala, da so bili Slovani tu naseljeni že v pradavnih časih, za kar je vneto iskala tudi arheološke artefakte ter o vsem tem napisala 44 strani obsegajoče besedilo s številnimi fotografijami in opremljeno z motom: Kdor stoji na ramenih svojih prednikov, vidi dlje.

Ima tri hčerke, Alenka je inženirka matematike in računalništva, Tanja je arhitektka, Mirjam pa ekonomistka.

Nada Neža Rovšek, roj. Cizel (1935)

Rojena na Vidmu – Krškem (zdaj Krško), oče Jože železničar, mati Amalija, roj. Romih, gospodinja. Ko je bila stara deset let, se je oče pri delu smrtno ponesrečil; čez več let se je mati poročila z Jožetom Šerbcem, očetovim prijateljem, ki ji je postal zelo dober oče. V štiri razrede osnovne šole je hodila na Vidmu – Krškem. Prva tri leta je bil ves pouk v nemščini in zelo nereden. Ob telovski procesiji je videla učiteljico z velikim slamnikom, ki je vodila majhne šolarke, da so trosile cvetje. Tedaj je mami zaupala: »Mama, jaz bom postala učiteljica!« Nižjo gimnazijo, ki je imela tedaj tri razrede, je naredila v Brežicah, kamor so se preselili. V gimnaziji je igrala v dramskem krožku. Prvi letnik učiteljskega je končala v Ljubljani. Stanovala je v Domu Anice Černejeve in bila članica dramske skupine. Naslednje tri razrede učiteljskega je končala v Novem mestu. Po tretjem letniku je ob počitnicah v mladinski delovni brigadi

delala na gradbišču avtoceste Slavonski Brod–Beograd.

Kot razredna učiteljica je prvo službo dobila na 4-razredni šoli na Velikem Cirkniku, hribovski vasi blizu Mokronoga. Aprila 1954, proti koncu prvega šolskega leta, je pred sliko Josipa Broza – Tita in pred ravnateljem šentrupertske šole prebrala svečano prisego: »Jaz, Cizel Nada, prisegam pri časti svojega naroda in pri svoji časti, da bom zvesto služila svojemu ljudstvu, da se bom držala ustave in zakonov, da bom varovala in branila demokratični in ustavni red Federativne ljudske republike Jugoslavije in Ljudske republike Slovenije in da bom svojo službo vestno opravljala.« Kmalu se je povezala s starši in domačini, skupaj z drugo učiteljico sta ustanovili dramsko skupino in pod kozolcem igrali veseligr *Dve nevesti* Cvetka Golarja.

Naslednje leto je učila v Zagradcu in bila hkrati tudi upraviteljica, organizirala gospodinjski tečaj in sodelovala v gledališki skupini. S komedijo Marjana Marinca *Poročil se bom s svojo ženo*, ki jo je režirala in v njej tudi igrala, so trikrat nastopili v domačem kraju in gostovali v Ivančni Gorici in Šentvidu. Med njenimi kolegicami je bila Iva Tisovec, poznejša žena pisatelja Pavleta Zidarja. Nato je osem let učila na osnovni šoli v Kresnicah, kjer se je tudi poročila z Ivanom Rovškom, urarskim mojstrom. Jeseni leta 1962 je začela učiti 5. razred v Šmarju – Sapu. Leta 1966 je v Ljubljani na Pedagoški akademiji kot izredna študentka končala predmet slovenski in srbohrvaški jezik in književnosti ter postala predmetna učiteljica.

V šoli in doma si je prizadevala, da bi mladim razvila čut za lep, nepopačen knjižni jezik. Ko je starejši hčerki dedek ponudil lepo marelico, ga je skrbno opozorila: »To ni marelica, ampak dežniček!« V šoli je tudi urejala šolsko glasilo *Mravljica*, vodila novinarski krožek, pripravljala kulturne programe za vse šolske proslave in prireditve, vodila bralno značko, šolsko knjižnico in gledališko-recitatorski krožek. V Šmarju je igrala v kulturnem društvu pod režijskim vodstvom igralca Maksa Furjana v Molièrovi komediji *Namišljeni bolnik*. S predstavo so gostovali po Dolenjskem in Koroškem. Vedno je rada deklamira in nastopala, na pamet zna veliko pesmi in še zdaj rada recitira na prireditvah Zveze borcev in Društva upokojencev. Ob različnih osebnih dogodkih je sestavila marsikakšno pesem prigodnico, napisala pa je tudi svoje spomine.

Za svoje kulturno delo je leta 1978 dobila Jurčičevo plaketo Občine Grosuplje, za delo v Društvu upokojencev je dobila kolajno, najbolj pri srcu pa ji je medalja Rdečega križa, ki jo je dobila za desetkratno darovanje krvi.

Ima dve hčerki, Renato, prof. angleščine in francoščine, in Anito, razredno učiteljico, zdaj vodjo šole.

PESNIK IVAN ZORMAN IZ ŠMARJA OB 130-LETNICI ROJSTVA

Drago Samec

*/Moja pesem je svobodna,
prosta modne struje, –izma;
topla, naša hoče biti,
noče hladnega cinizma.
/V veri, upanju, ljubezni
k vzorom gleda vedno mlada;
stare, nove domovine,
bratov se spominja rada.*

(Zorman, Iz Novega sveta, 1938, 5)

Kadar omenimo slovenske izseljence v Ameriki, najprej pomislimo na pisatelja Louisa Adamiča, ki je pisal predvsem v angleščini.

Med ameriškimi izseljenci pa imamo še drugo izredno zanimivo osebnost, slovenskega pesnika Ivana Zorman. Med rojaki v Novem svetu se je uveljavil tudi kot skladatelj, saj slovenski ameriški zbori na skoraj vsakem koncertu še danes zapojejo kako njegovo skladbo. Pesnik Ivan Zorman je pisal za Slovence v Ameriki predvsem v slovenščini in z delom ter objavami ohranjal tamkajšnje slovenstvo, kar je izpostavil tudi v zgornjem motu zadnje pesniške zbirke *Iz Novega sveta*.

Ivan Zorman se je rodil 28. aprila 1889 v Šmarju (sedaj Šmarje - Sap). Oče Ivan je kot organist prišel v Šmarje leta 1888 ter se tu oženil z domačinko Marijo Pucihar, ki mu je do odhoda v Ameriko rodila troje otrok: Ivana, Jožefa in Karolino. Kmalu so začeli graditi dolenjsko železnico, ki je marsikomu spodjedla zaslužek, zato so mnogi tedaj odšli v obljubljeno deželo Ameriko. Iz Ljubljane je prvi vlak pripeljal v Šmarje 24. julija 1893, Zormanovi pa so se v Ameriko odpravili naslednjega dne, 25. julija 1893, in se najprej ustavili v mestu Ely, v mestu Calumet pa je oče ustanovil pevsko in godbeno društvo. Malega Ivana je oče zgodaj začel uvajati v glasbo, ki ga je spremljala do konca življenja. Oče je v njem budil ljubezen do slovenske besede in slovenstva. Spomladi leta 1898 so se Zormanovi vrnili v domovino na očetov dom v Velesovo na Gorenjskem. Predvsem sta tu z očetom uživala v lepotah Gorenjske. Ob obisku Prešernovega groba si je Zorman v dnevnik zapisal: »V tistih trenutkih me je obšla misel, da je najlepše in najdražje, kar more človek v življenju doseči: biti slovenski pesnik.« Temu klicu se je odzival vse življenje. Tudi na orgle je jeseni 1898 prvič javno zaigral na Šmarni gori ob romarski maši.

Lepih dni na Gorenjskem, ki so mu ostali zasidrani v spominu, je bilo konec, ko so se že naslednje leto za stalno vrnili v Ameriko. Po srednji šoli je z odličnim uspehom končal konservatorij, poučeval je klavir ter nastopal kot pianist po gledališčih in koncertnih dvoranah, tudi kot organist, pevovodja ter imel pet let svoj filharmonični orkester.

Z dotokom novih priseljencev so začeli ustanavljati slovenske narodne domove, največjega prav v Clevelandu, kjer so se Zormanovi ustalili. Da bi ohranili med priseljenci slovenskega duha, so ustanovili slovensko šolo, kjer je Zorman poučeval, neutrudno pa je tudi predaval in govoril na vseh prireditvah kulturnega značaja. V predavanjih je zajemal iz naše narodne zgodovine in literature. Seveda je govoril tudi v angleščini, po radiu npr. o Prešernu.

Svoje pesmi je najprej začel objavljati v clevlandski reviji Čas, kasneje še v večini slovenske periodike v Ameriki. Zaradi pohvalnih ocen je najprej izdal prvo slovensko pesniško zbirko v Ameriki z naslo-

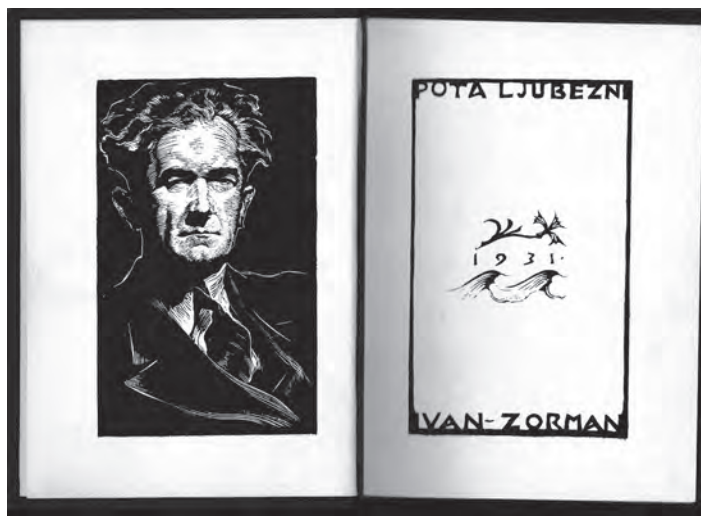
vom Poezije (1919), nato zbirko Pesmi (1922) z dodatkom 22 prevodov pesmi slovenskih pesnikov (Prešerna, Jenka, Medveda ...), sledila pa je zbirka Lirični spevi (1925).

V letu 1925 je obiskal domovino in se tu srečal s prijatelji in znanci. S pisateljem dr. Ivanom Lahom sta se podala do Vrbe, nato pa skozi Vrata do vznožja Triglava, ob prvih klinih pod Pragom pa se je Zormanu zazdelo, da je dovolj, če se je dotaknil v trdo skalo zabitih klinov – ali ni bil s tem pravzaprav - na Triglavu. Tudi triglavski župnik Jakob Aljaž jima je dal prav, da nista izzivala usode. Z dr. Ivanom Lahom, tudi Šmarčanom, sta vzdrževala stike vse do Lahove prezgodnje smrti.

Po vrnitvi v Ameriko je izdal antologijo 34 slovenskih pesmi v angleščini Slovene (Jugoslav) Poetry (1928), saj je želel angleško govoreči svet seznaniti s slovensko poezijo. V uvodu je izpostavil namen knjige v »upanju, da bi naše mlajše Slovence in študente slovanske književnosti približal izvoru.« Opisal je značilnosti slovenskega naroda in slovenske poezije ter izpostavil, da je izbor pesmi povezan z glasbo in spevnostjo. Prevedel je tiste pesmi, ki so pokazale občutek narodne zavesti in izbral je predvsem melanholične in glasbene pesmi, saj je sam bil glasbenik.

Njegove prevode so ponatisnili še v kasnejših angleških antologijah slovenskih pesnikov, v *The parnassus of a small nation* (1957) in *Fragments from Slovene literature* (2005).

Zormanova najlepša pesniška zbirka pa je *Pota ljubezni* (1931), ki mu jo je z lesorezi opremil umetnik Božidar Jakac, dodal pa je največkrat objavljani Zormanov portret.

V pismu Lahu je napisal, da z novo pesniško zbirko odlaša, saj je vse bolj avtokritičen. Leta 1938 je le izšla še zadnja zbirka *Iz Novega sveta*, ki je tudi njegova najboljša pesniška zbirka. Vse zbirke je sam založil in večinoma tudi razdal, zato v mnogih zasledimo posvetila.

Zorman je pesnik samorastnik, vseskozi se je učil z branjem slovenskih avtorjev. Slovensko poezijo je obogatil z motivom slovenskega izseljenca v vsej širini veselja in trpljenja.

Več svojih pesmi je še uglasbil in priredil za različne izvedbe, nekaj pesmi pa so priredili tudi drugi glasbeniki.

Uredil je še zbornik *Slovenske melodije* (1950) s 37 pesmimi za ženski in moški zbor.

Za primer njegovega pesnjenja naj bo izpostavljena v odlomku le pesem Izseljenec:

(1) Začuden gleda svojo rojstno vas.

Obhodil je vse meje in stezice,
poljubil s srcem polja in gorice,
poslušal ptice sred zelenih jas. ...

(6) Zdaj mu odpeva dvoje domovin
in med obema se mu tre življenje,
k obema vabi, kliče hrepenenje —
v obeh je zemlje sin brez korenin.

(7) A naj nestalna, trudna misel roma,
hlepi zdaj onstran, zdaj tostran morjá,
bedi spomin ob mladi sliki doma,
kot večna luč svetilka v dnu srcá.

Zorman je vzdrževal korespondenčne stike z več slovenskimi kulturniki v Ameriki in Jugoslaviji. Med njimi je bil tudi arhitekt Ivan (John) Jager, ki je živel v Minneapolisu (Minnesota), katerega je urbanistično označil. Zorman je Jagru poslal vsaj 18 enot korespondence v povojnem obdobju od 1947 do 1955. Ujela sta se dva domoljuba in Zorman je v pismih odkrival poglede na svoje delo: »Pri rokah imam obsežno, strokovnjaško Slovensko slovnico, kakor tudi nov Slovenski pravopis in Slovensko liriko, cvetnik naše lirične poezije od Prešerna do danes, in še nekaj drugih lepih knjig. V omenjenem cvetniku sem našel tudi pet svojih pesmi, kar me je seveda prav razveselilo. Dalo mi je misliti, da to moje prizadevanje z verzi vendarle ni zaman.« (V pismu Jagru, 8.1.1951.)

Zorman je vodil nešteto koncertov, kjer je sodeloval tudi kot govornik, več let je bil dirigent pri Glasbeni matici v Clevelandu; z zborom je izvajal celo opere. Poučeval je tudi slovenščino in vse to združeval. V pismu arhitektu Jagru (29.1.1947) je podal način dela: »Pred leti smo tu poskušali s slovensko šolo, toda z neposrednim učenjem jezika smo dosegli le pičle uspehe. Zadnje čase pa uporabljam drugo metodo. Imam mladinski zbor, ki šteje nekako 85 otrok. Zdaj je glavno, da pojemo slovenske pesmi. Mimogrede pa razlagam otrokom besedilo in jim prevajam manj znane ali neznane besede.

Uspeh je skoro čudovit. Prej jim je bilo učenje slovenščine v nadlego in muko, zdaj jim je v zabavo in razvedrilo. Tako se najmlajši našega rodu s tem prepevanjem nauče dobre izgovorjave, točnega pomena besedila, zraven tega pa uživajo lepoto slovenske narodne pa tudi umetne pesmi.«

Zorman je živel predvsem v svetu pesmi in glasbe; v ospredju njegovega interesnega kroga je bilo slovenstvo v Ameriki, zato so ga izseljenci znali ceniti, počastili so ga z več odmevnimi prireditvami in odkrili so mu spominsko ploščo in spomenik, ki ga je izdelal kipar France Gorše. Za pesnika Ivana Zormanu sodijo, da spada v sam vrh slovenske literature, ki je nastala v Ameriki v prvi polovici dvajsetega stoletja. (Maver, 1999, 83)

Ivan Zorman je umrl 4. avgusta 1957, pokopan je v Clevelandu na pokopališču Calvary.

Dr. France Adamič je leta 1985 prosil dr. Edija Gobca, ravnatelja Slovenskega raziskovalnega središča v Ameriki (SRCA) pri Clevelandu, da napiše pregleden sestavek o rojaku Zormanu, ki ga je nato leta 1986 objavil v Zborniku občine Grosuplje, samostojna publikacija pa je izšla leta 1991. V letu 2004 so v Šmarju - Sapu ob kulturnem prazniku in ob 500-letnici šole pripravili koncert z Zormanovimi pesmimi v njegov spomin. Domača Mestna knjižnica Grosuplje ima od njegovih zbirk le prve tri, Poezije, Pesmi in Lirične speve. Med fondom pa hrani tudi publikacijo Edija Gobca o njem. Z vsem tem v njegovem rojstnem okolju ohranja Zormanov spomin.

Viri:

- NUK. Zapuščina Ivan Lah, Ms 1475. (2 pismi Ivana Zormana.)
SAZU, Biblioteka, Zapuščina Ivan Jager, R 51. Sklop Ivan Zorman.

Literatura:

- Bajec, Jože: Ivan Zorman. Slovenski koledar, 25, 1978, str. 337–351. (Z bibliografijo.)
Gobec, Edvard: Slovenski ameriški slavček Ivan Zorman (1889–1957). Zbornik občine Grosuplje, 14, 1986, str. 155–164.
Jamnik Skubic, Tatjana: Ivan Zorman najplodnejši, najbolj bran in priljubljen pesnik med rojaki v Ameriki. Grosupeljski odmevi, 39 (29), 2004, št. 3, str. 22.
Jontez, Ivan: Pesnik po božji volji / I. J. Cankarjev glasnik (Cleveland), 5, 1941–42, št. 12, str. 288–293.
Lah, Ivan: Pozdrav iz daljav. (Ivan Zorman: Lirični spevi, Cleveland, Ohio, 1925). Slovenski narod, 58, 1925, št. 61 (15.3.) in št. 62 (17.3.).
Mauser, Karel: † Pesnik Ivan Zorman. Zbornik Koledar Svobodne Slovenije (Buenos Aires), 1959, str. 254–256.
Maver, Igor: Slovene poetry in the U.S.A.: the case of Ivan Zorman. Acta neophilologica, 32, 1999, str. 77–84. (Naslov povzetka: Slovenska poezija v ZDA: Ivan Zorman. Objava tudi v Intelektualci v diaspori, 1999, str. 179–186.)
Petrič, Jerneja: Zorman, Ivan. Enciklopedija Slovenije, 15, 2001, str. 225.
Petrič, Jerneja: Ivan Zorman. Naši na tujih tleh, 1982, str. 443–446.
Petrič, Jerneja: Ivan Zorman / (J.P.). Slovenska izseljenska književnost, 2: Severna Amerika, 1999, str. 453.
Seliškar, Tone: Ivan Zorman, pesnik slovenskih izseljencev. Slovenski izseljenski koledar, 1956, str. 44–50.
Stanonik, Janez: Zorman Ivan. Slovenski biografski leksikon, 4, 1980–1991, 14. snopič, 1986, str. 855–856.
Švent, Rozina: Ivan Zorman: pozabljenemu slovenskemu amerškemu slavčku ob 40-letnici smrti. Slovenski izseljenski koledar 1998, str. 127–133.
Walsh, Patricia: Ivan Zorman (1889–1957): „Slovene-American cultural leader of his generation“. Šmarska knjiga, 2007, str. 473–486.
Zorman, Ivan: Slovenski ameriški slavček Ivan Zorman / uredil Edi Gobec. Celovec – Dunaj, 1991.

KMET IN ŠE MARIKAJ, KI JE ZNAL GOSPODARITI TUDI S ČASOM. Portret Franceta Škufca

Jakob Müller

Mladi France Škufca.

France Škufca se je rodil v kmečki družini leta 1938 materi Mariji, roj. Use-
nik, doma z Malega Osolnika pri Turjaku, in očetu Francu Škufcu, kmetu
v Ponovi vasi. Na srednje veliki kmetiji so redili devet glav govedu, ple-
menskega bika, plemenskega žrebca, oba za spuščanje, tri kobile, tri svinje,
šest prašičev (tri za doma, tri za prodajo), kokoši, zajce in imeli kakšnih
dvajset panjev čebel. Pridelovali so žita: pšenico, rž, ječmen, oves, ajdo;
krmne rastline: repo, kolerabo, korenje, peso so na njivah izmenjavali z lu-
cerno in krompirjem, sadili koruzo, fižol, zelje, solato ... Travnike so kosili
večinoma dvakrat na leto, seno pa spravljali na kozolec in pod. Pozimi je
oče iz domačih host na Jelovcu vlačil podrti les in ga vozil na železniško
postajo. Pogosto mu je pri delu pomagala žena, kmalu ju je spremljal tudi
prvorojenec. Oče ga je, še majhnega, privezal na voz, da ga med potjo ne
bi izgubil. Pri delih je v visoko starost pomagal tudi stari oče Janez. Hlapca
ali dekle niso imeli.

Ko je bil France star tri leta, so se začeli hudi časi vojne. Italijanski vojaki so bili na štiri kilometre
oddaljenem Grosupljem in na Spodnji Slivnici. V začetku decembra so v hosto na Medvedici prišli
partizani. Na sveti večer so jim kmečka dekleta in ženske prinesle potice in drugih dobrot, partizane pa
je obiskal tudi pesnik Matej Bor, sošolec njihovega poveljnika Dolfeta. Naslednjo pomlad so partizani
ustanovili narodno zaščito. Njeni člani, tudi domačini iz bližnjih vasi, so živeli na svojih domovih,
podnevi opravljali vsakdanja opravila, ponoči pa odhajali na akcije. Aprila so zaščitniki v Benatu
umorili vso družino: delavca – tesarja, njegovo nosečo ženo in štiri otroke. Peti, petnajst let star sin, ki
sicer ni več živel doma, se je družil z Italijani, osumili so ga, da ovaja ali da bi lahko ovajal. Naslednjo
pomlad je tudi v Št. Juriju nastala vaška straža.

Oče se ni pridružil ne partizanski ne legionarski strani. Ob razpadu fašistične Italije je bil s petletnim
Francetom z vozom na Grosupljem. Po cestah in travnikih so se potikale vojaške mule, vsepovsod so
ležali kosi orožja. Oče je na voz naložil dva zaboja vojaških konzerv, ki pa jih je moral pred domačo
vasjo predati dvema civilistoma na kolesih, partizanskima podpornikoma. Partizani so očeta mobilizi-
rali. Po dobrem tednu se je vrnil z Blok domov in se nekaj časa skrival.

Ob koncu vojne je bil France star sedem let in jeseni je začel hoditi v dobra dva kilometra oddaljeni Št.
Jurij v prvi razred. Vseh prvcov skupaj je bilo 67. Partizani so šentjurijsko šolo januarja 1943 zažgali
in do konca vojne je pouk potekal po različnih hišah v vasi, kar nekaj otrok pa ga sploh ni obiskovalo.
Tako so v prvi razred hodili tudi več let starejši otroci. V prvih treh razredih je bil odličen, potem pa
je moral zaradi del na kmetiji vse več ostajati doma in ko je bil v 5. razredu, je oče dosegel, da se je
njegovu šolanje kar sredi leta nehalo.

Leta 1950 je oblast silila kmete v zadrugo, kar je pomenilo, da zadrugi predajo svoje imetje: zemljiš-
ča, živino, vozove in druga orodja ter iz gospodarjev postanejo delavci. Oče se pritiskom ni uklonil,
zato so ga večkrat klicali na orožne vaje. Tako je France, 12-letni fant, s konjsko kosilnico, ki so jo že
imeli, pokosil vse travnike in z mamo, ki je vodila konja, zoral vse njive. Naslednje leto spomladi je
moral oče na Kočevsko s konji spravljat posekani les iz gozda. Država je potrebovala devize, sekali so
gozdove in les izvažali. Oče se je trudil, da je presegal predpisano normo in lahko za nekaj dni skočil
domov na kmetijo delat.

Leta 1953 se je po očetovi volji začel učiti za bognarja, kolarja, »da boš lahko sam doma naredil voz in kaj popravil.« Vsak ponedeljek se je s kolesom odpeljal na Ig, kjer se je učil, ob sobotah pa s kolesom spet domov. Sredi drugega učnega leta je opazil, da ima vse več kmetov vozove gumarje. Poklic kolarja bo propal, se je zavedel, ampak oče je zahteval, da se izuči do konca.

Istega leta je bila druga nacionalizacija – kmetje so smeli imeti največ 10 ha zemlje. Domača kmetija se je zmanjšala za tretjino.

Leta 1956 je, po treh učnih letih, star 18 let, postal izučeni kolar. Bilo je v petek, naslednji ponedeljek je začel v Ljubljani delati v kleparski delavnici. Po nadaljnjih treh letih je imel v rokah spričevalo avtokleparskega pomočnika. Vozil se je v službo in delal na kmetiji, večkrat tudi globoko v noč. Brat in starejša sestra sta delala v trgovini – odprte so bile dopoldne, s prekinitvijo dveh ur pa tudi popoldne, zato sta stanovala v Ljubljani, druga sestra, precej mlajša, je študirala.

Leta 1963 je bila tretja nacionalizacija: očetu so vzeli tako rekoč vso zemljo, vendar so Bavščak, kakšne tri in pol hektara, čez nekaj let dobili nazaj. Bavščak je bil močvirnat in težkim združnim traktorjem se je udiralo. Vso ostalo odvezto zemljo so dobili šele po več kot tridesetih letih.

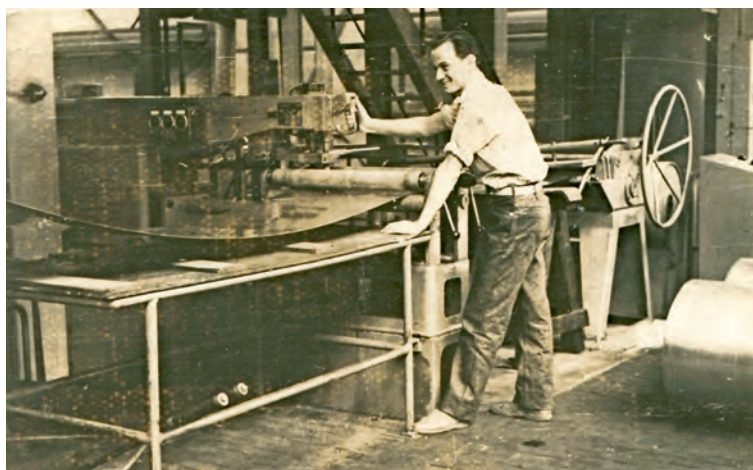
V socializmu kmetje niso spadali v delavski razred, čeprav so delali veliko več kot marsikateri delavec, zaslužili pa dosti manj od večine delavcev. Bili so lastniki zemlje, kapitalisti, torej izkoriščevalci, ki jih je bilo treba zatreti ali vsaj zatirati. Kmetje in njihove žene niso imeli plačanega dopusta ne bolniške, niso imeli pravice do počitniških domov na morju, njihova pokojnina je bila bedna, njihovi otroci niso dobivali otroških doklad in niso imeli pravice do štipendije. Takšna je bila enakost. Vsi kmetje in njihovi družinski člani z otroki vred pa so sodelovali pri gradnji združnega doma: zanj so »prostovoljno« prispevali potrebni les, vozili material in pomagali pri gradnji stavbe, v kateri je bil razen trgovine kmetijske zadruge, kulturne dvorane in krajevnega urada v kleti predviden tudi prostor za uporne kmete: brez okna, samo s svetlobnim jaškom.

Ko je končal drugo strokovno šolo, so ga poklicali k vojakom. Najprej je bil dva meseca v Makedoniji na graničarski »obuki« nad Prespanskim jezerom v mestu Resen, kjer je bila večina prebivalcev Turkov. Nato je bil graničar v Srbiji na jugoslovansko-bolgarski meji, v obmejni karavli v gorovju Besna kobilica pri mestecu Bosilegrad, kakšnih 80 km vzhodno od Vranja. Nekaj let poprej so tu Bolgari pobili vse graničarje, zato se je karavla imenovala Krvavi kamen. Na koncu dveletnega vojaškega roka je bil vojak v Knjaževcu, kjer je od urada Maršala dobil značko odličnega strelca. Maja leta 1960 ga je poveljnik polkovnik Špelič, že preoblečenega v civilno obleko, pozval k sebi v pisarno in mu dal pismo, ki naj ga izroči v domači občini. Že na hodniku vojašnice je pismo odprl in bral »preporuku«, priporočilo partijske organizacije, da je »za celo vreme bio vreden, marljiv i disciplinovan vojniki, odlikovan medaljom za vojničke vrline, dobar radnik i drugarskog držanja, zbog toga druga preporučujemo da se primi u Savez komunista. Smrt fašizmu – sloboda narodu!«

Kakšen mesec po vrnitvi v Ponovo vas ga je predsednik občine poklical k sebi in ga, kot je rad nastopal, grobo oštel, ker da ignorira tako priporočilo in možnosti, ki se mu odpirajo.

Mladi, 22-letni France je razmišljal o vpisu na srednjo tehnično šolo. Študij bi trajal štiri leta, ker ni bil član Partije, so bile možnosti za uspešno delovno kariero omejene, pa še kmetijo, na kateri so delali njegovi predniki, bi prejel ali slej zapustil, pred vsem tem pa mu je šlo po glavi, kje bi si zaslužil avtomobil – zato je sklenil, da odide za nekaj let v Nemčijo. Pred nemškim konzulatom v Zagrebu je z mnogimi drugimi stal celo noč, da je dopoldne prišel do uradnika, ki ga je napolil v Ljubljano. Soglasje za odhod v tujino je morala dati tudi domača Občina, kjer pa so ga zavrnil, češ da je dela tudi doma dovolj. Vendar ni popustil. V Nemčijo je odpotoval s turistično vizo, veljavno tri mesece. Potrebno garancijsko pismo mu je napisala sorodnica kolarskega mojstra z Iga, ki je že dolgo živela v Nemčiji.

Odpotoval je v Vestfalijo, industrijsko najbolj razvito pokrajino v severozahodnem delu Nemčije (bližju države Luksemburg), nekoliko manjšo od Slovenije, a s štirikrat več prebivalci. Mesto se je držalo mesta in tovarna tovarne. Delo je dobil v mestu Werdohl v tovarni medenine. Nekaj nemščine se je naučil že doma. V tovarni je imel listke, na katere si je zapisoval besede, ki jih ni razumel, največ pa se je naučil s poslušanjem nemške televizije. Začel je kot pomožni delavec, napredoval, drugo leto pa postal vodja skupine štirih, ki so delali pri kaljenju medeninaste pločevine. Pločevina je potovala skozi posebno peč, po njeni barvi pa je bilo treba oceniti njeno trdoto, ki jo je po končanem postopku laborant rentgensko preveril. Če trdota medenine ni bila v mejah tolerance, so ploščo izločili. Ko je postal vodja skupine, sta bila oba Nemca iz ekipe nezadovoljna: »auslander«, tujec, pa pred njima, vendar je bil predpostavljeni z njegovim delom zadovoljen, France pa s plačo tudi.

Pri delu v Nemčiji.

Na koncu drugega meseca je odšel na jugoslovanski konzulat v Kölnu, kjer so mu izdali delovno vizo. Po treh letih gastarbajterstva se je leta 1967 vrnil v Ponovo vas s starejšim tovornjakom, že rabljenim traktorjem in z novim osebnim avtomobilom Ford Taunus. Star je bil 27 let, zdrav, poln moči in podjeten. Doma je skupaj z očetom delal na ostanku domače kmetije, s pripeljanim tovornjakom pa je začel voziti, najprej za veletrgovino Sadje – zelenjava, nato za občinsko trgovsko podjetje. Kmalu potem se je oženil z učiteljico zemljepisa in zgodovine, sošolko najmlajše sestre. Leta 1971, ko je bil star 33 let, mu je oče kmetijo tudi uradno prepustil.

Doma je razširil goveji hlev in nato še enkrat, postopoma ga je tudi moderniziral, tako da se je dalo vanj zapeljati s traktorjem, z rešetkami so uredili odtok, tla so obložili z gumo, da ni bilo treba nastilja, krave so dobile samopostrežni napajalnik, molzli pa so jih s strojem. Nadaljeval je rejo pasemske linije S, ki jo je začel že njegov oče. Veliko pozneje so prešli na prasto rejo: krave so se po hlevu prasto gibale. Njihovo število se je postopoma povečalo do 70 glav. Sin je nadaljeval z modernizacijo in uredil tudi molzišče, kamor so druga za druga krave prihajale same, mleko pa je po mlekovodu teklo v hlajeni bazen. Dnevno so ga namolzli tudi do 1000 litrov. Mlečnost so dvignili s koruzno silažo in sojinimi tropinami ter dodatki. Vseskozi je gojil krave rjave pasme. Živino je razstavljal na mnogih živinskih razstavah. Najboljša krava je dobila venec že leta 1954, ko je gospodaril še oče. Sodeloval je na mnogih živinskih razstavah po Sloveniji, Jugoslaviji in Evropi, njegove krave so prinesle domov 10 nagradnih zvoncev. Tradicijo pridobivanja priznanj je nadaljeval sin Klemen.

Ko je bila v 70. letih ustanovljena odkupno-trgovska zadruga, se je vključil vanjo. Zadruga je od kmetov odkupovala živino, kože, mleko in druge kmetijske pridelke ter jih deloma prodajala na drobno,

največ pa kmetijskopredelovalni industriji. France je po nekaj letih postal njen predsednik in to ostal dvanajst let. Ob osamosvojitvi leta 1991 je bil predsednik združne centrale v Ljubljani, v katero so bile povezane odkupovalne zadruga okoliških občin. Trgovina se je sprostila, kmečko živino in pridelke je lahko odkupoval vsakdo. Nekdaj monopolistične zadruga je bilo potrebno preurediti, nekateri vodje so se skušali zadruga polastiti. Pomembno je sodeloval pri preprečevanju divje privatizacije in pri reformi njihovega delovanja. Zadruga še zdaj uspešno delujejo.

Osem let bil predsednik odbora Zveze govedorejcev rjave pasme Slovenije, dve leti tudi predsednik zveze vseh pasem. Udeleževal se je zborovanj Zveze po raznih državah v Evropi. Na svetovnem kongresu Zveze v Madisonu (Wisconsin) pri Chicagu je pod slovensko zastavo nastopil z referatom o stanju goveda rjave pasme v Sloveniji in o delovanju nacionalne Zveze. V tem času se je veliko ukvarjal z razvojem in kvaliteto goveda rjave pasme v Sloveniji. Velik problem, velika nevarnost so bile kvote, ki jih je Evropska unija odmerila posameznim državam članicam. V Sloveniji so bile kmetije izjemno majhne, v povprečju so imele komaj 4 krave na kmetijo, v Nemčiji pa povprečno 46 in v Franciji 43. Zato je bilo potrebno, da so bile slovenskim govedorejcem odmerjene take kvote, ki so jim omogočale razvoj.

Po vrnitvi iz Nemčije se je poleg avtoprevoznštva in govedoreje začel zavzeto ukvarjati tudi s čebelarstvom. Že ko je bil star 10 let, je imel svoje panje. Pred odhodom k vojakom jih je bilo 60. S konjem jih je odpeljal na železniško postajo in naložil na tovorni vlak za Karlovec, za Liko oziroma za Split. Po vrnitvi iz Nemčije je število panjev postopoma povečeval vse do 300, kar pomeni, da je imel kakšnih 12 do 15 milijonov čebel. Povprečni letni donos medu na panj v Sloveniji je bil 20 kg, donos s prevozi pa je bil veliko večji. Dohodki od prevoznštva, čebelarstva in kmetije so bili dovolj, da si je kmalu kupil čebelarski tovornjak, s katerim je v naslednjih desetletjih prepotoval vso severno Jugoslavijo. Njegove čebele so se pasle na sončničnih pasiščih v Mačvi, na lipah v Fruški gori, na akacijevi paši v Bački, na pasiščih po Slavoniji, pasle so se na gozdni paši Maršalovega lovišča v Jelasu (severno od Šida), pa v Liki in po Dalmaciji vse do Splita. Večino medu je prodajal Medexu, katerega kooperant je bil. Po upokojitvi in izročitvi kmetije sinu še vedno skrbi za 60 panjev, od teh jih kakšnih dvajset stoji doma pod kozolcem. Zdaj se je usmeril v ekološko čebelarjenje: čebele se pasejo na ekološko neonesnaženih področjih, za njihovo zimsko prehrano uporablja ekološki sladkor (ki je veliko dražji od navadnega) in čebele zdravi le z uporabo oksalne, mlečne in mravljinčje kisline. Med prodaja največ za Endovital.

Ob vsem tem je vedno imel čas tudi za skupno delo. Deloval ni samo v strokovnem združenju, ampak tudi v kulturnem, gasilskem in čebelarskem društvu ter v političnih organih.

V čebelarskem društvu člani nimajo kakšnih posebnih ugodnosti, pomembna je izmenjava izkušenj in znanj. Šest let je bil predsednik čebelarskega društva, nato še šest predsednik občinske čebelarske zveze. Leta 2002 je opravil izpite in postal preglednik medu. O čebelah je predaval po društvih, ob javnih prireditvah, ob mednem zajtrku pa po šolah in vrtcih. Njegovo delo s čebelami nadaljuje hči, doktorica kemijskih znanosti.

Na kmetiji mu je pri delu kar dolgo pomagal oče, z njimi pa je živel tudi stari oče Janez. Ko jih je ta imel 80, je resno zbolel. Na dom je prišel zdravnik, ga pregledal, zmeril pritisk, temperaturo, poslušal pljuča, srce – in mu dal injekcijo. Še isti dan se je stanje zelo poslabšalo, začela ga je kuhati vročina, zelo se je potil. Poleg dveh sinov je imel stari oče šest poročenih hčera, ki so se ob njem izmenjavale noč in dan, mu stregle in ga negovale. Končno si je opomogel. Pol leta pozneje je, korenina, zunaj pri kašči nabijal obroč na vozno kolo. Mimo se je na poti k bolnemu sosedu pripeljal zdravnik in kar ni mogel verjeti, da vidi starega živega. »To vendar ni mogoče!« je rekel njegovemu sinu. Pozneje so ljudje pravili, da se je zdravnik, star in zelo bolan, poslovlil od žene in hčera, odšel v svojo ordinacijo in tudi sebi dal injekcijo.

Od petnajstega leta dalje je bil France član gasilskega društva, zdaj ima 65-letni staž. Bil je aktiven gasilec in opravil je izpite tudi za gasilskega častnika I. stopnje. Bil je član upravnega ali nadzornega odbora in 18 let predsednik društva.

Sodeloval je tudi v domačem kulturnem društvu in igral glavne vloge v mnogih ljudskih igrah: Njega ni, Divji lovec, Utopljenec, Pod Golico, Matajev Matija in v številnih drugih. Predsednik društva je bil 12 let.

Od leta 1984 do 1988 je bil delegat zbora občin republiške skupščine, bil je tudi delegat občinske skupščine, leta 1991 je bil izvoljen na listi Slovenske ljudske stranke.

Za poklicno delo kmeta govedorejca in za svoje družbeno delovanje je prejel številne nagrade, priznanja in odlikovanja.

Pri delu v hlevu.

Z ženo Milko.

Ob vsem svojem delu in delovanju je vedno imel čas tudi za potovanja. Z ženo Milko sta prekržarila Levant od Krete do Aleksandrije, Kaira, Port Saida, Haife, Jeruzalema, Mrtvega morja do Cipra, prepotovala dobršen del Združenih držav Amerike, bila na čebelarskem kongresu v Južnoafriški republiki, videla Johannesburg, Durban, Kriegerjev park, Capetown, kjer se stikata Atlantski in Tihi ocean, zrla otočje, kjer je bil tedaj zaprt Nelson Mandela, obiskala čudovito urejeno zulujsko kmetijo, prepotovala Španijo in Portugalsko, srednjeevropske države in Rusijo od Sankt Peterburga do Moskve.

Po letih kmetovanja, avtoprevoznitva, čebelarjenja, društvenega in družbenega delovanja se je upokojil. Kmetijo je prevzel sin, elektrotehnik, ki je pustil službo, da nadaljuje oboje, govedorejo in avtoprevoznitvo, slednje predvsem v zvezi z zemeljskimi deli. Prva leta je nadaljeval s širitvijo in modernizacijo hlevov in povečeval število govedi, nato pa se zaradi preštevilnih potrebnih delovnih ur, velikih tveganj in nizke cene mleka preusmeril v mesno govedorejo: goji mlado govedo in obdeluje 50 ha zemljišč. Po denacionalizaciji so v 90-letih dobili nazaj domače travnike in njive, del zemljišč je dokupil, del jih ima v najemu, veliko ljudi namreč obdelovanje zemlje opušča.

Kaj je Franceta Škufca naredilo za tako uspešnega gospodarja, podjetnika in gospodarstvenika: inteligentnost in delavnost, podjetnost in mnogostranskost, odprtost za novo in povezanost s tradicijo, smisel za konkretnost in zavzetost za splošno, politično urejanje zadev, vitalnost, življenjska vedrost, to, da se z ovirami ni spopadal, ampak da jih je znal preseirati, da je imel smisel za stvarnost, realnost in vizijo drugačnega, boljšega? Gotovo pa tudi sposobnost uspešno gospodariti z lastnim časom.

PISATELJ LUDVE POTOKAR (1923–1965)

Jakob Müller

Ludve Potokar, Gradec, 1948

Ludve (Ludvik) Potokar se je rodil na Cikavi pri Šmarju - Sapu očetu Antonu, železničarju, in materi Mariji. Sprva so živeli v čuvajnici ob cestnih zapornicah, pozneje so si nedaleč stran zgradili družinsko hišo. V družini je bilo sedem otrok, pet fantov in dve dekleti.

Po petih razredih osnovne šole v Šmarju se je začel z vlakom voziti v Ljubljano, kjer je obiskoval bežigradska gimnazijo. Težko je prenašal šolsko prisilo in omejevanje, zato niti četrtega razreda nižje gimnazije ni naredil. Kazal pa je nadpovprečno zanimanje za naravoslovje, uredil si je herbarij z več sto primerki, poglobljal se je v življenje žuželk, med neobveznimi predmeti pa se je pridno učil italijanščino pa tudi španščino in angleščino. Bil je izrazit individualist, sodeloval pa je v domači amaterski gledališki skupini, za katero je dramatisiral Lahovo zgodovinsko-domačijsko povest *Uporniki*, in igral v tamburaškem orkestru, vendar mu ni bilo po godu, da je delo skupine usmerjal duhovnik. Že tedaj je pisal dnevnik, ki mu je ostal zvest vse življenje, pa tudi kakšno pesem je že napisal.

Februarja 1942 je bil aretiran, obdolžen, da je deloval proti državi: nagovarjal je italijanske vojake, med katerimi so bili tudi primorski Slovenci, naj dezertirajo, in da gre sam raje v gozdove, kot da bi služil italijansko vojsko. Maja je bil obsojen na enoletno konfinacijo, ki jo je prebil v taborišču v Monigu in Chiesenuovi v Italiji. Ko se je po enem letu vrnil domov, se je na začetku junija 1943 pridružil vaškim stražarjem. Gotovo ne zaradi kakšne ideologije, ker so mu bile vse vedno tuje, prej zaradi grožnje svobodi, vsekakor pa tudi zaradi spora med njegovimi domačimi in partizanskimi terenci, ki so vrgli v njihovo hišo celo bombo.

Po dobrih treh mesecih, ob kapitulaciji Italije, so stražarji dobili povelje, naj se umaknejo na Turjak. Pri Pijavi Gorici so padli v partizansko zasedo. Ludve je bil ranjen in zajet. France Vrbinc, Ludvetov mladostni prijatelj, je pripovedoval, kako je septembra 1943 zvedel, da so partizani Ludveta zajeli in

bil je prepričan, da takoj tudi ustrelili. Vendar ni bilo tako. Ranjenega ujetnika so odpeljali do štaba »Ljubljanske brigade«, kjer ga je politični komisar, ki da ga je osebno poznal, zaslišal, nato pa ukazal, naj ga neki kmet z vozom odpelje domov. Za varno pot mu je napisal tudi dovolilnico. Sredi vojnih operacij pustiti člana sovražne formacije pri življenju in celo poskrbeti za njegovo življenje, je dejanje, vredno občudovanja in zato vredno tudi navedbe komisarjevega imena. Po pisanju literarnega raziskovalca Franceta Pibernika naj bi bil ta komisar Erjavec, s katerim je Ludvetov brat Jože, Pibernikov informator, verjetno mislil Ivana Erjavca – Ceneta, doma s Plešivice, predvojnega študenta prava. Vendar Ivan Erjavec nikoli ni bil politični komisar kakšne brigade, bil pa je partijski poverjenik za grosupeljsko okrožje. Razen tega se je opisano zgodilo 9., Ljubljanska brigada pa je bila ustanovljena 11. septembra. Identifikacija partizanskega ali partijskega humanista tako ostaja nejasna.

Ranjenega Ludveta so iz Šmarja z vlakom odpeljali v bolnico v Ljubljano, kjer je po operaciji ostal na zdravljenju, nakar se je pridružil domobrancem kot vojni poročevalec pri štabu v Višnji Gori, kjer se je spoprijateljil s štabnim kurirjem Maksom Rakom. Propagandne reportažne in druge zgodbe je objavljval v ilustrirani družinski reviji *Slovensko domobranstvo* in rasel v pravega literarnega pripovednika.

Ob koncu vojne sta se Potokar in Rak 9. maja, nekaj po polnoči, še oglasila v Ljubljani pri bratu Jožetu Potokarju, potem pa se na motorju čez Ljubelj prebila na Koroško v vetrinjsko taborišče. Konec maja so ju Angleži z drugimi odpeljali v Pliberk in predali partizanom, ki so jih z vlakom odpeljali do Slovenj Gradca, kjer so v šoli prenočili. Ludve je opazil, da imajo partizani različne uniforme, nekateri tudi enake kot domobranci, edino rdečo zvezdo na kapi so nosili vsi. Zato sta si s škarjicami za nohte iz rdečega obujka izstrigla zvezdo, se naslednje jutro javila za na stranišče, si tam nadela kapo s peterokrako, malo počakala, nato pa vzravnano odšla po hodniku in stopnišču na dvorišče, pozdravila vse straže in po cesti odkorakala v prostost.

Po treh dneh sta pritavala nazaj v Avstrijo, zaradi varnosti živela tri tedne pri slovenskem kmetu pri Borovljah, nato sta se vrnila v Vetrinj. Potokar je bil potem premeščen v taborišče pri Lienzu na Vzhodnem Tirolskem, kjer je v slovenski taboriščni gimnaziji opravil izjemno maturo in se, podobno kot več drugih beguncev, vpisal na univerzo v Gradcu. Z drugimi slovenskimi begunskimi študenti je stanoval v barakah v parku na Hochsteinu, na obrobju mesta, in šest semestrov poslušal predavanja iz botanike.

Tu, v študijski sobi in skupni spalnici, v zelo skromnih razmerah, dostikrat v hudih depresijah, iz katerih ni videl poti, ob razkrajajočem cinizmu in pogostih mislih na samomor, je napisal domala vsa svoja literarna dela: nekaj čudovitih, pretresljivih črtic in izjemno kvaliteten roman *Krivi vir*.

Sredi julija 1948 je, še predno je doštudiral, z ladjo odpotoval v Kanado, kjer je odslužil leto obveznega dela, in sicer na farmi, kakšnih 50 km od Toronta. Gospodar, predvojni slovenski priseljenc, je bil izredno dobrohoten in gostoljuben. Tu je Ludve preživel najlepše leto svojega kratkega življenja, meni njegov biograf France Pibernik. Še vedno je bil v pismenih stikih z dekletom, Ljubljančanko, s katero sta še v Gradcu načrtovala skupno življenje. Zdenka Škof sicer ni bila begunka, vendar je tudi ona prišla v Kanado in pozneje postala zdravnica. Njuni stiki pa so vse bolj slabeli. Ona mu ni mogla zaupati zaradi pijače in boemske labilnosti, on pa ni mogel sprejeti zglednega meščanskega življenja, bal se je, da bi izgubil samega sebe.

Septembra 1949 je zapustil farmo in v bližnjem mestu Hamilton delal v tovarni žice, nekako čez pol leta pa odšel v ZDA, kjer je na univerzi v Clevelandu študiral novinarstvo, deloval v krogu slovenskih izobražencev, ki so poudarjali kulturo in nazorsko odprtost, denar za življenje in študij pa si zaslužil v tovarni svetrov. Na univerzi je poslušal predavanja ter delal izpite in pisal eseje ne le iz angleškega jezika in novinarstva, ampak tudi iz ameriške zgodovine in kulture, ameriške filozofske misli in politične ureditve pa še iz svetovne književnosti, psihologije, ruščine ... Leta 1953, po regularnih treh letih, je

diplomiral in nadaljeval podiplomski študij ter čez dve leti opravil magisterij iz ameriške kulture. Kulturnega novinarstva pa se ni prijel, ampak je odšel na daljni kanadski zahod v Vancouver, kjer ni poznal žive duše. Po treh mesecih je začel poučevati angleško in francosko literaturo na privatnem kolidžu, višji šoli. Po dveh tednih je nezadovoljen odpovedal službo in pri Kanadskih državnih železnicah postal pomožni postajni uradnik, začasno v eni in nato drugi železniški postaji pod Skalnimi gorami, po treh tednih pa na postaji majhnega kraja Blue River, nekaj več kot 400 km od Vancouvra, kjer se je znašel, kot je zapisal France Pibernik, sredi neskončnih gozdov in visokih gora, v silni divjini in brezmejni samoti. Stanoval je sam v leseni koči, si sam kuhal in imel samo nočne službe, ohranil pa je pisemne stike s svetom, s kulturniki, prijatelji in domačimi. Rad je raziskoval čudovito divjjo pokrajino z mnogimi jezeri, botaniziral, nabiral minerale, fotografiral; hodil je tudi na lov, zato si je kupil puško. Še vedno je pisal dnevnik in sem in tja poslal kak članek v begunski listič *Klic Triglava*, ki je izhajal v Londonu. Leta 1956 je navezal pisemske stike z znanko iz dijaških let Milo Marn iz Šmarja, sčasoma se je obnovila nekdanja simpatija in začel je delati načrte, kako bi Mila prišla v Ameriko. Dopisovanje je trajalo od leta 1956 do 1961. Zamisel se ni uresničila: dekle je ostalo v Sloveniji.

Po osmih letih, jeseni 1963, se je preselil nazaj v Vancouver, da na univerzi opravi pedagoški tečaj, potreben za učiteljsko službo. Hodil je na predavanja, sicer pa živel zelo samotno. Konec marca 1965 je odšel za vedno. »Razlogi, ki so onkraj mojega nadzora, so me prisilili v to,« je zapisal v poslovnem pismu.

Na osnovi odlične biografske raziskave Franceta Pibernika je mogoče opisati tudi pisateljevo duševno podobo. Svobodnost sicer ni njegova najmočnejša življenjska drža, je pa središčna, saj se dajo iz nje izvesti domala vse druge njegove osebne poteze. Že kot dijak se ni hotel ukvarjati s stvarmi, ki ga niso zanimale. Zaradi nevarnosti, da revolucionarji uveljavijo diktirano svobodo, se je, čeprav izrazit individualist, pridružil vaškim stražarjem. Njegov izraziti individualizem potrjuje služba obveščevalca, propagandista in vojnega poročevalca v domobranski vojski, torej ne sodelovanje v bojnih enotah, ampak opravljanje individualnih nalog. Pibernik meni, da se protirevolucionarjem ni priključil iz kake nazorske ali ideološke gorečnosti, ampak bolj zaradi privatnih, družinskih razlogov. Glede na Potokarjevo značajsko karakteristiko je to prav verjetno, toda brez nekih globljih in načelnih razlogov njegova odločitev tudi ni mogla biti, sicer ne bi bil tako razočaran nad ideologijo protikomunističnih političnih voditeljev, nad njihovim konceptom domovine pa tudi nad samim sabo in lastnimi dejanji.

Celo življenje je zavračal politični katolicizem in katoliški integralizem. Leta 1954 je prijatelju pisal: »Krščanstvo ni klerikalizem, kakor tudi pravična razdelitev blaga na svetu ni komunizem.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 488–489). Katoliški integralizem je opisal v razmišljanju župnika, dušnega pastirja in predsednika posojilnice, ob delavniškem sprehodu: »Razgledal se je po dolini in mislil na vse mogoče, zakaj po njegovem mnenju v vsej fari ni bilo nič tako lastnega in samosvojega in neodvisnega, da bi se nekod ne dotikalo njegovih skrbi. Če se že kaj vere ni tikalo, je bilo mar cerkvi, če pa že obema tema ne, se je dotikalo pisanih ali nenapisanih zakonov javnega življenja, družbe, skupnosti.« (*Krivi vir*, 156). Katoliški integralizem na konkretni, medčloveški ravni pa se v *Krivi viru* kaže ob župnikovem opozorilu učitelju Janku, ki se je na obisku pri voditelju krajevnih liberalcev do nezavesti opil: »Torej je le resnica, da ste bili pijani ko krava! Veste, se zavedate, katera je prva zapoved narodnega vzgojitelja?« Janko je požrl slino. »Če sami niste vzgojen, kako boste vzgajali otroke?« – In na koncu brutalnega besednega obračuna dobijo župnikovi očitki še ton hipokrizije: »/.../ in ne bi človek nič rekel, vino je vendar božji dar, bodimo odkriti, tudi jaz ga ne črtim.... Ni pa vseeno, ali ga pije človek v pošteni hiši in v pošteni družbi!« (*Krivi vir*, 209). – Zaradi katoliške usmeritve Slovenske kulturne akcije v Argentini Potokar nikakor ni pristal na sicer iskreno ponudbo urednika, da so pripravljene izdati njegov roman, kljub zagotovilu, da ga bojo presojali samo z merili umetnosti.

Ob idejni polemiki, ki jo je v Clevelandu maja 1953 Potokar nenamerno sprožil, so katoliško usmerjeni narodni voditelji izražali celo dvom v njegovo katolištvo. Vendar o Potokarjevem katolištvu in krščan-

stvu ni nikakršnega dvoma. To z odnosom do verskih motivov kažejo njegova literarna dela, potrjuje pa tudi njegov zapis iz avgusta 1956: »Uspešno napisati dobro božično črtico je seveda večja umetnost ko marsikaj drugega, morda samo zaradi tega, ker je nam kristjanom božič tako blizu in tako drag.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 515).

Potokar je v begunskem taborišču težko prenašal medvojne *stražarje* in *mladce*, vse življenje je odklanjal kakršnokoli cenzuriranje ali omejevanje svojih besedil in razmišljanj. Mogoče je s svojo kratko prozo še najbolj gladko sodeloval z levo, socialistično usmerjenim slovenskim časopisom *Svobodna misel* Ivana Molka (Chicago), in sicer predvsem zaradi svobodnosti, odprtosti glasila.

S svobodnostjo se povezuje Potokarjev individualizem. V predvojnem času je sicer sodeloval v krajevnih kulturnih skupini, a zagovarjal svobodnost umetnikov, kot edino merilo umetniškega dela pa njegovo kvaliteto, o čemer piše tudi v *Krivem viru*, v povojnem času pa je v Clevelandu sodeloval v klubu Krog, ki je združeval Slovence, »ki priznavajo svobodo duha, kulturnega ustvarjanja in političnega delovanja« (Pibernik, *Slovenski grob*, 430). Ker se ni pridružil nobeni politični niti nazorski skupini in je imel ostro kritično oko, v veliki meri pa tudi zaradi lastnih pomislekov in blokad, je pogosto ostal javno nem.

Na svobodnost in individualizem se veže tudi Potokarjevo uporništvu, kar kažejo njegova medvojna dejanja in dejavnost, z njegovim svobodnjaštvom pa so povezane tudi črte boemstva, povezanega z zavestjo, da ima pisateljski, umetniški dar, ki je že dobro leto pozneje v Gradcu eksplodiral v literarnem ustvarjanju, realizacijah in načrtih, ki pa so – zaradi pojavljanja novih idej in notranje nestanovitnosti pa tudi zaradi neugodnih zunanjih razmer – večinoma ostale nedokončane.

Eden izmed klasičnih boemizmov je bila Potokarjeva potreba, da je ob pisanju imel na mizi steklenico. Njegovo dekle si je prizadevalo, da bi to razvado opustil, vendar brez večjega uspeha. Potokar je pitje pojmoval kot stvar svoje identitete, kot pogoj za uresničevanje svojega notranjega, fantazijskega, pisateljskega sveta. Marca 1949 piše prijatelju: »Eno je gotovo: pogoj za uspešno beletristično delo je predvsem labilna duševnost, kakršno hvalabogu imam, vsaj večinoma; zaradi tega tudi tako imenovana videzna ali praktična plat mojega življenja na bolj spotakljivi kocki ...« In nekaj vrstic naprej: »Pred menoj stoji liter vina, rdečega ko Kristusova kri. Naposled sem se s tem vinom spet sprijaznil in ga spijem skoraj vsak dan pol litra; včeraj, na primer, sem ga liter in pol ...« (Pibernik, *Slovenski grob*, 389). Aprila 1955, tik pred uspešnim koncem petletnega študija, se znova razkriva njegova boemska brezcilnost: »Kar se novinarstva tiče, ga morda nikoli ne bom opravljal, ker nimam zanj največjih simpatij, akoravno je bil ves moj študij inkliniran v to smer. Lahko da bom v Kanadi sprva kje poučeval, lahko pa da bom tudi novinar. Lahko, in to bi bil rad, da si bom pozneje s prihranjenim denarjem kupil farmo ali kaj podobnega.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 490). Čez slabo leto je, magister kulture, postal pomožni železniški uslužbenec v divjih samotah kanadskega zahoda in po štirih letih dela na železnici je v pismu ponovno potrdil svoje boemstvo: »Moj posel nima z mojo izobrazbo nikakršne zveze. To je po eni strani odraz dejstva, da nisem študiral zaradi tega, da bi se s študijem praktično okoriščal, po drugi strani pa dejstva, da sem pravzaprav tujec.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 529).

Boemstvo mu je podeljevalo pozicijo izven družbe, izključevalo je nenačelne ozire na družbene vezi in zahteve in mu zagotavljalo osebno avtentičnost. Bistvo te avtentičnosti je bil njegov pisateljski, notranji, domišljijiski svet, ki objektivno sicer ni obstajal, v resnici pa je bil globlji, prepričljivejši in resničnejši od zunanjega sveta. Model za Pikapolonico, glavno protagonistko istoimenskega romana, je bila realna Pikapolonica, njegovo dekle. Potokar je živi Pikapolonici priznaval inteligentnost, značajska urejenost, smisel za realno in resnično pa tudi človeško plemenitost, mnoge lepe človeške lastnosti, vendar je bil nad njo ob razsutju njenega odnosa globoko razočaran, ker je bila tako daleč od njegove pisateljske kreature, romaneskne Pikapolonice.

Ob svojem pisateljskem, umišljenem, stvariteljskem, umetniškem svetu je na zunanji svet in družbo gledal kritično, včasih tudi vzvišeno, posmehljivo ali prezirljivo: »Umaknil sem se predvsem zato, da bi svojega prostega časa ne zabijal v klepetanju med realisti, v plitvem, šablonskem življenju raznih torontskih begunskih družb.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 417). Ob snovanju romana *Dediščina lipovega boga* s temo o slovenski begunski skupnosti v Clevelandu se mu je kazala »zgodovina o slovenskem begunstvu in njega strahotni dekadenci, o strahoviti in dejstev in dejanj nezmožni masi več ali manj glupih, tesnogrudih ljudi /.../ Mnogo-mnogokrat me je strah in sram in groza, da sem prilezel v tujino čez Ljubelj v družbi tega usmrajeneega govna.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 454). Srečanje boemstva, praktične brezcilnosti in brezsmiselnosti z uspešnostjo »realistov« je orisal v črtici *Dust of Time*, napisani leta 1954 v angleščini, pozneje objavljeni v lastnem prevodu kot *Prah časa*.

Problem njegove boemsko umetniške drže pa ni življenjska, karierna neuspešnost, ampak izgubljanje ustvarjalnih moči, ki se je vse bolj poglobljalo, izviral pa je iz občutka Potokarjevega tujstva. Kljub boemskosti, ali pa mogoče prav zaradi nje, ni mogel nikoli pretrgati najglobljih vezi z domovino. To dokazuje tudi neprestano mučno predelovanje *Krivega vira*, neuspešno tudi zato, ker so mu bledele ne le duševne podobe domovine, ampak mu je pešala tudi slovenska jezikovna kompetenca. V Novem svetu je večno ostal tujec, zato o njem ni mogel pisati. Blueriversko naravo je opisoval v svojem dnevniku, vendar zgolj reportažno, opisno. V blueriverski hotelski pivnici je srečeval zanimive ljudi: moža z laponskega severa, gojitelja severnih jelenov, Irca, traperja, Američana, premetenega trgovca z lesom. Njihove pripovedi si je zapisoval v dnevnik, niso pa ga prevzele, da bi jih razpletel in pokazal njihovo globljo človeško bit. Dvojna blokada, spominsko-čustvena in jezikovna, je bila petelin njegove lovske puške.

Svobodnost, individualizem in boemstvo so Potokarjeve karakteristike glede na človeško in družbeno okolje, obstajajo pa tudi njegove biološke, genske karakteristike, od katerih je treba najprej omeniti umetniško senzibilnost in njegovo jezikovno moč, sposobnost ubesediti zunanji in svoj notranji svet. Občutljiv je bil za naravo, drobce njene lepote in njene golote. »Hrib in vsa neizmerno spočita šahovnica njiv in travnikov zdolaj po dolini – vse je bilo že nekam samotno in zapuščeno. Le nekje daleč na poljski poti je vlekla počasna volovska vprega voz nastilja. Suhe bili po mejah med njivami so stale kot spomini na bogastvo.« (*Krivi vir*, 155). Celo podobe obrobni likov so neverjetno plastične in presunljive: »Tudi Cenek je bil bled, nem in lenih gibov. Čudno uvelih lic in nasršenih las je stal poleg Slavke, ko majhen človeček s ciganskega voza, kakor mlado, prezgodaj pozeblo življenje.« (*Krivi vir*, 306).

V kratki prozi in v pasusih *Krivega vira* je mojster upodabljanja v deskriptivnem in še bolj v ekspresivnem smislu. Občutljiv je bil za vzgibe človekove duše, strašno Slavkino pomisel, da je oče mamin morilec, je izrazil takole: »Dvoje velikih oken na južnem licu domače hiše se ji je zdelo kot dvoje očes, toda ker so bila okna zaprta, so se zdela očesa mrtva, slepa. V njej se je nekaj dvigalo, hotelo je ven iz nje, koderkoli že, skozi usta ali nos ali oči, hotelo je ven, zakričati je hotelo, zarjuti z živinskim glasom.« (*Krivi vir*, 144).

Potokar v romanu ohranja klasični položaj avktorialnega, vsevednega in izven fabulativnega sveta stoječega pripovedovalca, ki ustvarja podobe sveta in pripoveduje o ljudeh v njem, toda o njihovem notranjem svetu, njihovih mislih, čustvih, nagibih poroča z njihove lastne točke doživljanja. Formalna, slovnična avktorialnost je dejansko tok zavesti literarnih subjektov samih. Veliko večino svojih krajših del je napisal s poudarjeno osebno, izpovedno noto, njegova subjektivnost je bila izjemno močna, zato je presenetljivo, kako se je v *Krivem viru* samodistanciral, tako rekoč uknil in pustil vsakemu liku njegovo lastno, intimno subjektivnost. Zato so liki prepričljivi, polni, plastični, živi. Presoja o vrednosti njihovih čustev in idej, njihovega notranjega sveta in zunanjih dejanj pa je prepuščena bralcu. Morda je tudi to eden izmed razlogov, da nikakor ni zmožni dati romanu *Krivi vir* dokončne podobe.

Če je pisateljska občutljivost in izrazna moč dar rojstva, pa je njegova obrnjenost v pesimizem tudi dar zgodovine: predsmrtnega bega iz partizanskih rok, globoke družbene deziluzije in trajno doživljanje tujstva. Ob vsej svoji svobodnosti in individualizmu je bil globinsko zasidran v domu, v krajih svojega otroštva in mladosti, v domovini. Za njeno nediktaturno svobodo je zastavil svoje življenje in svojo prebujajočo se pisateljsko moč, pa se mu je še v domobranski uniformi razprlo, da je ideja sovražstva proti nasilju utvara, saj tudi sovražstvo jemlje človeku človeškost, spoznal je, da se je zato zastavil za zmoto, in doživel razočaranje, iz katerega se ni rešil nikoli, ne kot pisatelj ne kot človek. In sovražna ideja domovine mu je posegla po življenju in grozljivo pogubila tisoče svojih sinov, njegovih tovarišev. Celó življenje je ostal izkoreninjenec, v Novem svetu pa tujec. V takem bivanju in ob njegovi kritičnosti so mu sproti razpadle tudi lastne ustvarjalne ideje in mu je neustavljivo odtekala njegova ustvarjalna moč. Psihološki simptomi take pozicije in takega doživljanja sebe in sveta so bile ponavljajoče se apatije in depresije, brezvoljnosti in duševne pobitosti, stanja, iz katerih se ni izvlekel tudi po več tednov, z njimi pa vrsta fizioloških pojavov, o katerih piše v pismu aprila 1950: »Vsako jutro in po navadi vse dopoldne občutim neodjenljivo telesno slabost; popiti utegnem le pol kozarca mleka in še tisto me sili k bljuvanju in celo več: k bruhanju. Jem silno malo in kadar grem mimo izložbe z jestvinami, se brž obrnem v stran, kajti spet se mi začne vzdigovati. Truden sem neprestano. Če popijem kozarec vina, mi je slabo. Venomer imam vtis, da mi visi nad glavo temna zavesa, ki me pri hoji s svojimi robnimi šopki udarja po čelu, kar povzroča silno neprijeten občutek.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 437).

Obdobja takih stanj so se vrstila zlasti v Gradcu, kjer so se menjavala z obdobji ustvarjalnih izbruhov, pojavljala so se v Kanadi in Clevelandu in ga spremljala vse do vancouverškega marca 1965. Gregorin septembra 1947 v svojem *Graškem dnevniku* poroča, da je Ludve kar naprej govoril: »Vse, kar pišem, je samo samoprevara. Moram se siliti in zatajevati, kajti če bi napisal na koncu knjige: vse je nesmisel, bi šel lahko ...« (Pibernik, *Slovenski grob*, 339). Še istega leta je Ludve v romanu *Murnova brigada* zapisal razočaranje nad ideološko, propagirano domovino: »Vera v zmago, vera v človeka, v življenje – pajčevina, ki se je sesedla.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 354). Septembra 1948 Gregorin navaja: »A v Ludvetu ni bilo »trepeljaja« dvoma o tem: ‚vse je treba razbiti‘, ‚ne bom gledal te svinjarije‘, ‚sem brez cilja in bom brez cilja ostal‘.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 460). Aprila 1950 je Potokar v pismu zapisal: »Volja mi mineva na tako okruten način, da je joj. Od kod naj jemljem voljo, če ne iz upanja? Od kje je upanje? Kje je tisto veliko upanje, ki se da črpati samo iz neskončne vere in ljubezni? Preprost matematični obrazec, ki sem ga imel napisanega nad svojo posteljo v filozofski sobi III. A na Hochsteingasse 37 v Gradcu, se je glasil $3 \times 0 = 0$. /.../ Mnenja sem, da sem napisal tisti obrazec v hudem napadu dojma o ničevosti slehernosti.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 436–437).

Deziluzionistično in depresivno doživljanje sveta se je v graškem obdobju usmerjalo v uničevalni nihilizem, ki dobi kdaj kar kozmične razsežnosti: »Vse je treba razbiti, sem slišal Ludveta. ‚Trebaja vse porušiti, jaz bom govoril z nekaj kemiki. Treba bi bilo položiti ekrazit čim globlje v zemljo in razbiti Zemljo, Mars in vse te zvezde, tako da se bo Bog ustrašil.‘« Poleg kataklizmičnega kaznovanja človeštva pa iz njegove osebne duševne muke zraste tudi sarkastična titanistična obtožba: »Hvala, vsemogočni sadistični Stvaritelj tega vseplanetnega trpljenja! Hvala za tak nečimrni, strašni dan, kakor je bila današnja nedelja. Angeli, ki ti spremstvo tvorijo, se v svojih treznih in dobrotnih srcih kesajo, ker ti služijo in hvalnice pojo. Vsemogočni Sadist, odvrni svoje oko s tega poprečnika, koder živim, in zaspi za minuto, da bom pobegnil.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 390–391).

Druga smer njegovega protesta, upora in bega pa je bila smer samomora. O tem večkrat piše v svojih kratkih zgodbah, pogosto tudi v svojih pismih, znano pa je tudi iz pričevanj prijateljev. Tako leta 1947 Gregorin poroča: »Ludve je začel slovesno: ‚Ena je rešitev!‘ Uganili smo, seveda, takoj. ‚Obesiti se.‘ ‚Res, tamle je štrik. Kdo gre staviti za dostojno vsoto, da se bom jaz, recimo, v treh letih obesil ali ustrelil?‘« (Pibernik, *Slovenski grob*, 338). Isti januarja 1948 poroča o Ludvetovem napovedovanju: »Tri knjige bo napisal, potem bo na razpotju, ki da ga že zdaj čuti: ‚Ali se bom ustrelil ...‘« (Pibernik, *Slovenski grob*, 357). Leta 1949 se v Beamsvillu sam spominja: »V Gradcu sem poldrugo leto poležaval v

mislih na samomor« in aprila 1950, že v Clevelandu, je v pismu zapisal: »in če bi ne imel predsodkov, bi se že zdavnaj ubil.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 436).

Prvi objavljeni, sicer neliterarni besedili Ludveta Potokarja sta članka o žuželkah leta 1943, prvo leposlovno besedilo pa je izšlo konec avgusta 1944. Za njegovega življenja so bile – v raznih publikacijah in na raznih koncih sveta – objavljene nekatere krajše proze in odlomek romana *Krivi vir*. Prva in doslej njegova edina knjiga je bila izdana leta 1995, trideset let po njegovi smrti, vendar obogatena z obsežno in izčrpno biografsko študijo urednika Franceta Pibernika. Vmes je bil v zdomstvu pozabljen, v domovini pa neznan.

Prvo ustvarjalno obdobje, 1944–1945: vojne reportaže in črtice (8), objavljane v ilustriranem mesečniku *Slovensko domobranstvo*. V njih beremo drugo svetovno vojno na Slovenskem z druge, domobranske strani, ki je v slovenski leposlovni zgodovini skorajda ne poznamo. (V monografiji *Slovenska vojna proza: 1941–1980* (1988) Franceta Bernika in Marjana Dolgana je zajeta izključno partizanska stran.) Motivika sega od reportažnih poročil o položaju na Dolenjskem in povezanosti domobranske vojske s podeželskim prebivalstvom, podob vojnega razdejavanja, tragične usode čustveno prizadetega posameznika, vojnih spopadov do lirične tragike na smrt bolnega dekleta in vse do deziluzionističnega protesta proti vojnemu pobijanju.

V avktorialnem besedilu so partizani skoraj dosledno imenovani *komunisti*, zaradi stilnih razlogov nekajkrat tudi *rdeči*, trikrat pa celo z endoleksom *partizani*, kar gotovo ni bilo v skladu z uradnimi predpisi. Velika izjema glede tega je zasmehovalno-podcenjevalni prikaz partizanskega napada na tunel, ki ga je vodil komandant 18. divizije, narodni heroj Daki. Napad se je za *komunistično* stran končal z več kot sto padlimi. V reportaži so uporabljeni izrazi kot *rdeče tolpe*, *razbojniške tolpe*, *tolovajska sodrga*, *ušivi tovariši*, *ušiva raja*, *ušivi heroji*. To je bilo Potokarjevo prvo vojno besedilo in edino besedilo z najnižjimi izrazi iz domobranskega propagandnega arzenala. Izraz *komunisti* je ideološki, vendar ga avtor drugje nekajkrat mehča in omejuje, tako domobranci v bolnici med *komunisti* omenjajo *uboge mobilizirance s Štajerske in Primorske*. Ločevanje na naše in njihove se vidi tudi v številu mrtvih: *komunisti* jih imajo pogosto neprimerno več kot domobranci, toda v črtici *Božič 1944* se omenja tudi veliko padlih domobrancev. Podobno se kaže tudi v nekaterih obrobnihih motivih: pri domobranskih juriših se prvi dvignejo njihovi nadrejeni in zadeti padejo, pri partizanskih juriših pa tovariše naganjajo komisarji z revolverjem v roki. Na sploh so domobranci prikazovani v bližnjem, individualnem, partizani pa v oddaljenem, panoramskem planu, zato so osebno tragični lahko samo prvi, ki se borijo za svobodo, za dom in domovino. Drugi se borijo za osvoboditev in »rdečo svobodo«. Najvišjih ideoloških gesel, revolucija in Bog, avtor ne zapiše niti enkrat. V eni od reportaž celo omenja, da menda tudi komunisti po svoje praznujejo božič, drugje pa omenja razlaščene njive. Opozarja pa tudi na razliko med podeželjem, kjer v hribih odločajo *komunisti*, vasi v dolinah pa so razbite in požgane, v Ljubljani ter večjih krajih pa da imajo *komunisti* svoje občudovalce in zagovornike.

Po kvaliteti izstopata predvsem dve črtici. *Umirajoča pomlad*, baladna zgodba o mladem, smrtno bolnem dekletu in njenem nekdanjem fantu, sicer domobrancu, ki je pred vojno sanjaril, da bo šel daleč po svetu in nekoč napisal knjigo o ničvrednem življenju. To sta že razpoznavna motiva naslednjega obdobja. V *Božiču 1944*, črtici s položaja, pa v vložnem pismu avtor razkriva svoje globoko humanistično in protivojno mišljenje, saj ne ločuje »naše« in »sovražno«, ubijanje je eno samo, skupno, medsebojno ubijanje in razčlovečevanje: »Tri leta se ubijamo, s krvjo si mažemo roke in srce. Ubijamo se, drugega za drugim, iz dneva v dan. Ubijamo si naša mlada telesa, ubijamo si celo svoje duše.« Metafora o potoku, ki kmalu po izviru pade v prepad, je metafora o neizživeti mladosti, vrženi v pekel ubijanja. Ne poznam pisatelja ne na domobranski in še manj na partizanski strani, ki bi med vojno napisal kaj podobnega. Spoznanje, vredno ne le pisatelja velikega kova, ampak tudi človeka velikega srca. Teh kvalitet 22-letnega pisatelja začetnika ne razveljavlja niti propagandni optimizem zaključka pisma.

Drugo ustvarjalno obdobje: taborišče študentov brez domovine, Gradec (Avstrija), februar 1947–julij 1948; literarno najplodnejše obdobje, 13 krajših del, dva romana, zasnova tretjega in zamišljanje četrtega romana; objavljene tri črtice in odlomek *Krivega vira*.

V ohranjeni kratki prozi (črticah), snovno vezani na hochsteinsko študentsko taborišče, prevladujejo refleksije o izgubljeni domovini in nejasni prihodnosti v tujini. Vse so napisane z močno subjektivno, izpovedno noto in v idilično lirični ali mračno ekspresivni jezikovni strukturi. Temeljni kontrast doma, skupnosti in tujine, samote, zavest domačijske povezanosti in brezdomske izrivanosti, ki se izteka v obžalovanje rojstva in v neugasljivo željo umreti. Preteklost in prihodnost sta izničeni: »Ostal sem, bogve komu v pogubo, v blagoslov menda nikomur.« (*Prah časa*, 17). Na spraševanje o krivdi odgovarja: »Niso nas učili ljubezni, ampak sovraštva.« Tako razkriva zunanjo krivdo, krivdo drugih. Ob otroškem spominu na cigane, ki jih je z drugimi kamenjal, se odpre zavest lastne krivde, etične krivde, krivde srca. Ob zvonovih na veliko soboto pa ga zlomi zavest kolektivne krivde: »Kamenjajte me, na križ me pribijte, zakaj tudi jaz sem eden od razbojnikov.« Nekaj hochsteinskih črtic spada v antologijo slovenske kratke proze.

Roman *Krivi vir* je Potokarjev opus magnum, napisal ga je v Gradcu na Hochsteinu, predeloval, dopolnjeval, krajšal in stiliziral pa vse do smrti. Odlomek o volitvah je bil objavljen tudi leta 1951 v Clevelandu, celotni in edino ohranjeni prvi del pa šele v knjigi *Onstran samote* leta 1995.

Glavno dogajanje romana je postavljeno v leto 1938, osrednje prizorišče je Šmarje, kraj na Dolenjskem, ter okoliške vasi, ki so vse, razen naslovnega zaselka, poimenovane s stvarnimi geografskimi imeni. V avtorktorialni pripovedi, še več pa v pripovedih nekaterih likov (deda, tesarja) so pregledno zajeta vsa obdobja, od koliščarjev, protestantskih krivovercev, Napoleonovega pohoda v Rusijo, avstrijske okupacije Bosne, Maistrovih borcev na Koroškem, boljševidične revolucije v Rusiji, fašističnega nasilja na Primorskem, vojne v Španiji pa še zgodovina sedmerih rodov virske rodbine. V romanu so strnjeni pregledi kmečkega leta, konservativne katoliške okolice, krepitve liberalne zavesti in uvajanja novih, podjetniških in naprednih oblik gospodarstva, nastajanja modernega, tovarniškega in mestnega delavstva, začetkov sekularizacijskega razpadanja katoliškega integralizma, prizadevanj mladih za svobodnejšo in kritično kulturno dejavnost.

Lik podjetnika Pahorja, glavnega nosilca liberalnega naprednjaštva, je podan sukcesivno, v več kosih in v povezavi z več motivi: sodni spor z bratom, gospodarski podvig (kamnolom), izkoriščanje delavke, primorske begunke, politično svobodnjaštvo in jugoslovanski nacionalizem, razsutje osebnega življenja in umor žene, despotska očetovska oblast, koruptivne gospodarsko-politične mahinacije, naivno podcenjevanje komunistov.

Nosilec komunistične doktrine je mladi učitelj Leben s kritično zavestjo o hlapčevanju učiteljstva vsakokratnim oblastnikom, z močnim pedagoškim potencialom in z izoblikovano zavestjo človekovega dostojanstva, prevzet od uresničitve komunističnih sanj v Rusiji ter z razmišljanjem o maščevalni eliminaciji Cerkve ob kritiki njene zgodovine: »Rodove in rodove so učili po vseh farah o zapovedi ljubezni do bližnjega, o preziranju lastnine, v isti sapi pa ščuvali na križarske vojne, pili bratovščino z graščinskimi fevdalci in utrjevali svoje postojanke ...« (*Krivi vir*, 257).

Posebno smer komunizma zastopata Justina, delavka v kamnolomu, ki se navezuje na revolucionarja Kristusa, in zapiti tesar Fistrov Cene z izkušnjo najbrutalnejših dejanj revolucionarjev v Rusiji. Ženske osebe so na obrobju dogajanja, patriarhalna družba je moška, izjemi sta liberalčeva hčerka Slavka, toda predvsem s prebujajočimi se ljubezenskimi čustvi, in samozavestnejša in sproščenejša Roža, tovarniška delavka.

Posebno plast družbe predstavlja mladina, idejno in ideološko še ne dokončno zdiferencirana, ki želi na področju kulture in mišljenja uveljaviti nove zamisli, neodvisne od duhovništva in njego-

vih moralnih in estetskih meril. Med mladimi je tudi Potočnik, avtorjev avtoportet.

Osrednji dogodek so občinske volitve. Stranka na oblasti se je zamenjala, komentar pijanega tesarja po volilnem golažu pa se glasi: »Štiri leta mi, en dan država ... Kje je pravica?«

Preseneča, da je Potokar v času, ko je pisal osebnoizpovedno, subjektivno razbolelo kratko prozo, vzporedno pisal super realistično pripoved, v kateri vsak lik ohranja svojo integriteto, svojo polno subjektivno avtentičnost. Pisatelj sicer ostaja klasični vsevedni pripovedovalec, vendar svojih likov ne presoja s svojimi nazorskimi ali kakšnimi drugimi merili. Zato je tudi prihodnost njihovih življenjskih poti avtorju neznana, dogajalna črta lahko vsak trenutek zavije kam drugam (npr. Slavka Pahor, Janko Leben). Roman *Krivi vir* je skladen s teorijo polifonije ali mnogoglasja, kot jo je leta 1929 objavil ruski filozof literature Mihail M. Bahtin. Ali je Potokar knjigo poznal oz. ali bi jo mogel poznati, ne vemo, misliti pa moramo tudi na možnost, da lahko tako doživljanje življenja izvira iz globinske biti Potokarjevega lastnega odprtega, ciljno, smiselno nikoli zamejenega življenja.

Prvi in edini ohranjeni del romana se začenja in končuje s Krivim virom, edinim krajem, ki v romanu nima stvarnega, dejanskega imena. Imenu *Vir* je namreč dodano *Krivi in prav* ta beseda je edini razkriti nosilec avtorjeve dejanske pozicije in njegovega temeljnega sporočila: krivi, zmotni, nepopolni ali zgrešeni so vsi nazori, vse človeške pozicije in vsi projekti. Morda je tudi *vir sam*, *vir življenja*, tak: kriv, nepravi, brezsmiselni.

Avtorjeva pisma kažejo, da je napisal tudi drugi del romana, vendar ga ni nikoli dokončno zredigiral. Vemo pa, da so v drugem delu osrednji kolektivni dogodki télovska procesija, gasilska veselica in demonstracije proti kralju Petru marca 1941, ko se roman konča.

Zelo presenetljivo je, da je Potokar v letu in pol na Hochsteinu v Gradcu začel ali zasnoval še tri druge romane, ki pa jih je samo delno uresničil na naslednji življenjski postaji v Kanadi.

Tretje ustvarjalno obdobje: avgust 1948–september 1949; Beamsville (področje Toronto, Kanada); napisal 10 krajših besedil in se ukvarjal s štirimi romani; objave: 5 krajših besedil (Chicago, Cleveland).

Načrti krajših del in romanov so kar preganjali drug drugega, uresničil pa jih je le nekaj. Objavljene zgodbe se tematsko vežejo na vojne čase in na čas takoj po njej, nov je motiv mučilnice, ki »posluje« v starojugoslovanskem, italijanskem, medvojnem Rupnikovem in aktualnem komunističnem obdobju.

Ob novelah in črticah redigira drugi del *Krivega vira*, nadaljuje medvojni roman *Murnova brigada*, od katerega se je ohranil samo objavljeni končni drobec, ko glavni lik konča v Kočevskem Rogu. Od *Pikapolonice*, romana, ki ga je pisatelj sam označil kot bizarnega in dinamičnega, je iz pisem naslovni junakinji znana okvirna medvojna fabula o lepi in inteligentni mladenki na treh glavnih prizoriščih: v Ljubljani, Trstu in Rimu, o dveh njenih občudovalcih, eden je poveljnik slovenskih četnikov, drugi pa partizanski komisar, ter o frančiškanki z vohunsko mrežo. Od romana *Krvave zvezde* je znan samo naslov.

Četrto pisateljsko obdobje: marec 1950–junij 1955, Cleveland (Ohio, ZDA). Napisal je dve črtici v angleščini in slovenski članek ob Prešernovi obletnici. Objavljenih je 6 krajših besedil, vse v Clevelandu. Razmišljal je o treh romanih.

V Clevelandu je bil družbeno zelo aktiven, sodeloval je pri slovenskem klubu izobražencev, ki je zastopal nadstrankarstvo, svobodo duha in strpnost. Začel je pisati v angleščini. Snov obeh angleških kratkih zgodb se veže na kraje in čase mladosti v trpkem soočenju s sedanostjo. Ukvarjal se je z redigiranjem *Krivega vira*, razmišljal o romanu *Breskova farma*, v kateri bi bila glavna oseba mlada Carmenicita, njegova zaljubljenka. Rokopisna zasnova se ni ohranila. Pomišljal je tudi o noveli ali

romanu *Dediščina lipovega boga* s temo slovenskih priseljencev v Clevelandu in pomišljal na veliki roman iz revolucije.

Po letu 1954 ni nastalo več nobeno njegovo literarno delo. Zadnja sta ponatisa dveh črtic, objavljenih leta 1960 v Buenos Airesu.

Poleg literarnih del in več krajših publicističnih člankov je, po besedah Franceta Pibernika, napisal na stotine in stotine bogatih, tudi literarno zanimivih pisem, od katerih so mnoga ohranjena, vendar neizdana. In od mladosti do smrti je pisal dnevnik, ki bi bil za poznavanje njegovega mišljenja in pisateljskih načrtov nadvse zanimiv, po njegovi smrti pa je bil uničen.

Ludve Potokar je vrhunski pisatelj, prodoren analitik lastnega življenja, očarljiv opisovalec zemlje in neba, kritičen opazovalec človeka in družbe, čustev in idej, dejanj in nazorov, mojster osebne izpovedi in bahtinovskega mnogoglasja, velik fabulativni komponist in mojstrski stilist. Potokar je pisatelj kritičnega uma, zaradi česar mu je življenje izgubljalo smisel in ga je trl vsezanikujoči nihilizem, spremljan z brezupom in gonom po samouničenju. Vendar je v pismu novembra 1948 zapisal: »V svojem delu vidim smisel in lepoto, v njem sem srečen.« (Pibernik, *Slovenski grob*, 389). Žal je bila njegova izjemna pisateljska moč leta dolgo notranje blokirana in zunanje ovirana. Veliko njegovih del je izgubljenih, veliko pisateljskih zamisli in načrtov se ni uresničilo, z realizirano kratko prozo in velikim torzom romana *Krivi vir* pa sodi v zakladnico žlahtne slovenske klasike.

Viri in literatura

Ludve Potokar, Prah časa: miniature, kratke zgodbe in novele. V: *Onstran samote*, Celje, Mohorjeva družba, 1995, 5–51.

Ludve Potokar, *Krivi vir*. V: *Onstran samote*, Celje, Mohorjeva družba, 1995, 53–308.

France Pibernik, *Slovenski grob ob Tihem oceanu: Pozabljeni pisatelj Ludve Potokar*. V: *Onstran samote*, Celje, Mohorjeva družba, 1995, 309–564.

IMENA IN PRIIMKI V ŽUPNIJI GROSUPLJE V 50 LETIH OBSTOJA

Milena Nagelj *

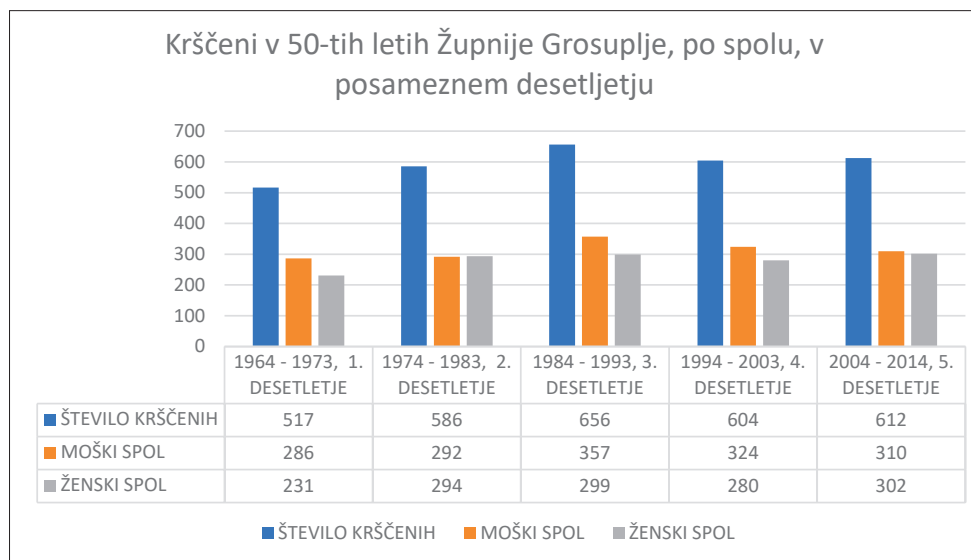
Župnija Grosuplje, posvečena svetemu Mihaelu, je bila ustanovljena 31. avgusta 1964.

Iz krstne matične knjige razberemo, da je bilo od 30. 8. 1964 do konca leta 1964 19 krstov, v obdobju od 1. 1. do 30. 8. 2014 pa 45 krstov.

V krstni knjigi je poleg datuma krsta, rojstnega dneva, imena krščenca, zabeleženo tudi ime zavetnika (drugo ime), status staršev, ime in priimek staršev, datum očetovega in maminega rojstva, datum poroke, botri in opombe. Pod opombe se vpisujejo datumi birme, poroke, smrti, pa tudi datum pozakojnosti, če se otrok rodi pred poroko staršev.

Leta 1964 je bila prva krščenka Majda Trontelj, krščena 30. 8. 1964, krstil jo je Anton Bohinc, župnijski upravitelj.

V 50 letih župnije je bilo krščencev 2975, 1569 moškega spola in 1406 ženskega spola. V naslednjem grafikonu in tabeli se vidi, da je več krščencev moškega spola, največ krščencev pa je bilo v tretjem desetletju, to je od leta 1984 do 1993.

Graf 1 : Krščeni po spolu v 50 letih Župnije Grosuplje (avg. 1964–avg. 2014)

* Milena Nagelj, upokojenka, Spodnja Slivnica 9, 1290 Grosuplje.

NAJPOGOSTEJŠA IMENA, PRIIMKI

Zajeti so vsi vpisani krsti od prvega vpisa 30. 8. 1964 do 31. 8. 2014.

V krstni knjigi so zabeležena imena krščenih pod zaporedno številko. Kot drugo ime je bilo včasih napisano ime krstnega zavetnika, spet drugič pa je bilo najprej zapisano ime krstnega zavetnika, kot drugo pa ime, s katerim se bo krščenec klical.

Problem je tudi pri različnih zapisih enakih imen, kot npr. Patrick, Patrik; Danijel, Daniel, in pri okrajšavah: Danijel, Dani itd. Tako je lahko npr. Aleksander, Sandi, Sašo. Pri ženskah je tako ime npr. Ana, Anica, Anka, ali pa Aleksandra, Sandra, Saša.

1. ŽENSKO IME

V 50-tih letih župnije je bilo krščenih 1406 oseb ženskega spola. Zasedili smo 285 imen, od tega je bilo 127 zapisanih le enkrat.

Na prvem mestu je ime Ana, ki je zapisano 36 krat, na drugem mestu sta Maja in Nina, ki sta bili zapisani v krstni knjigi 35 krat, sledi Petra, ki je bila zapisana 32 krat, na 4. mestu je Barbara (30), 5. sta imeni Mateja in Nika (28), 6. Simona (27), 7. Tina (26), 8. Katarina (25), 9. Anja (24) in 10. imeni Andreja in Tjaša (23).

V prvem desetletju je bilo krščenih 231 deklic, zapisano je bilo 96 imen, od teh je bilo 52 imen zapisanih le enkrat. Na prvih treh mestih so imena Marija (18), Andreja (11) in Tatjana (9), na 4. je Ana (7), na 5. mestu Darija, Irena, Majda, Marjeta in Simona, ki so se v prvih 10 letih zapisala v krstno knjigo 6-krat.

V drugem desetletju je bilo krščenih 294 deklic z 98 imeni, od tega je bilo 47 imen zapisanih samo enkrat. Najpopularnejše ime je bilo Barbara (16), nato Petra (14), Mateja (13), Sabina (11) in Simona (11) skupaj na 4. mestu, 5. Nataša (10), 6. Maja (9), 7. mesto si delijo Brigita (8), Helena (8), Irena (8) in Polona (8).

V tretjem desetletju je bilo krščenih 299 deklic s 103 imeni, le enkrat v desetletju je bilo zapisanih 58 imen. Najpopularnejša imena so bila Nina (19), Maja (17), 3. Katarina in Tina (13), 4. Petra (12), 5. Tjaša (11), 6. Ana (10), 7. Barbara, Simona (9).

V četrtem desetletju župnije je bilo krščenih 280 deklic, pri krstu so zapisali 116 imen, 66 imen je bilo zapisanih le enkrat. Najbolj popularno ime je bilo Anja (15), sledi Eva (13), tretje mesto si delita imeni Ana (11) in Nika (11) in na 4. mestu je ime Klara (8).

V petem desetletju župnije so krstili 302 osebi ženskega spola s 133 imeni, 72 imen je bilo zapisanih le enkrat. Najpopularnejše žensko ime je bilo Nika (10), Klara (8), na tretjem mestu pa so imena Ajda, Manca in Nina (7).

Drugo ime so zapisali bodisi kot klicano ime ali ime zavetnika. V tabeli je navedeno najprej drugo ime in nato prvo ime. Največkrat je bilo za drugo ime uporabljeno ime Marija: Suzana, Majda, Tatjana, Simona, Nevenka, Nataša, Mojca, Lidija, Marjana, Karmen, Maja, Jasmina, Sanja, Ana, Tjaša, Urša, Neli, Maša, Mia. Včasih se zavetnica uporablja, ker ni druge zavetnice, primer: **Ana** je pri imenih: Lidija, Simona, Anja, Loti, Kalina, Arja. Svetnik sv. Gaj - Kaja, Julia Biliart – Julija, Tarzicij – Tara, Lea – Kylie, Danica – Džinata. Drugo ime je tudi pomanjševalnica npr.: Urška – Uršula, najprej je bilo zapisano ime svetnice, drugo ime je ljubkovalno klicano ime. Takih imen je 77.

2. MOŠKO IME

V prvih 50-tih letih župnije je bilo krščenih 1569 oseb moškega spola, za katere so starši izbrali 241 imen, 98 imen je bilo izbranih le enkrat.

Najbolj cenjeno ime je Luka (53), na 2. je Miha (44), 3. Marko (42), 4. Matej (40), na 5. mestu sta imeni Janez in Rok (36), Andrej in Gregor (33) na 6. mestu, 7. Boštjan (32), 8. Matic (29), 9. Blaž, David, Peter (28) in 10. Tomaž (27).

V prvem desetletju je bilo krščenih 286 dečkov s 84 imeni Najpogostejše ime je bilo Andrej (21), sledi Jožef (19), Boštjan (12), na 4. mestu so imena Janez, Tomaž, Matjaž (11), 5. mesto si delita Marko in Aleksander (10), 6. Peter in Roman (9), 7. Robert, Aleš, Igor, Marjan (8), 8. Franc (7), 9. Ivan (6), na 10. mestu so po 5-krat zabeležena imena Matej, Bojan, Boris, Alojzij.

V drugem desetletju je bilo krščenih 292 dečkov, starši in botri so izbirali med 90 imeni, 40 imen je bilo v prvem desetletju zapisano po enkrat. Na prvem mestu je ime Robert (14), na 2. je Matej (13), 3. Janez (12), 4. Marko, Gregor, Boštjan (11), 5. Matjaž in Primož (8).

V tretjem desetletju je bilo 357 krščencev moškega spola, zapisanih je bilo 90 imen, 35 imen je bilo uporabljenih po enkrat. Na prvem mestu je ime Miha (20), 2. Luka in Marko (17), 3. Rok in Gregor (14), 4. Matej (13), 5. Blaž (11).

V četrtem desetletju je bilo krščenih 324 dečkov, v krstni knjigi je bilo zapisanih 113 imen, od teh jih je bilo 60 uporabljenih le enkrat. Popularni sta bili imeni Miha in Luka, ki sta bili zapisani po 15-krat, na 2. mestu je ime Rok (14), 3. Jan (12), 4. Matic, Žan, Jakob (11), na 5. mestu pa sta Nejc in Gašper (9).

V petem desetletju je bilo krščenih 310 oseb moškega spola, v krstni knjigi je bilo zapisanih 123 imen, od tega jih je bilo po enkrat zapisanih 64. Na 1. mestu je Luka (19), 2. David (16), 3. Nik (11) 4. Matic (10), na 5. mestu je Mark (9).

Drugo ime pri moških je zamenjava za prvo ime ali obratno: Aleksander je za Sandi, Sandi – Aleksander, Sašo je drugo ime za Aleksandra, Janko, Jean imata prvo ime Janez. Zavetnik bl. Anton Martin Slomšek – Bartimaj, Janez Krstnik – Anže. Imena, za katere ni zavetnika, kot Mihael za Borut, Denis, Damir, Dan, Anej, Bor, Miha za Urbana ali Janez za Boruta, Miran, Anže, Ruj, Jakob, Martin, Samo, Marko, Anton, Tijan, Andraž. Okrajšave Janez – Jan, Martin – Tine.

3. NAJPOGOSTEJŠI PRIIMKI

Na prvih 20. mestih so naslednji priimki: Zupančič, Kastelic, Mehle, Kadunc, Perme, Trontelj, Hudorovac, Omahen, Šircelj, Brajdič in na 11. Žitnik, dvanajsti priimek si delita Hribar in Janežič, 13. je Zaviršek, Javornik in Rozman si delita 14. mesto, 15. je Boh, 16. mesto si delijo priimki Hren, Kralj, Virant, 17. je Križman, 18. mesto si delita Hudorovič in Potokar, 19. je priimek Skubic, 20. mesto pa si deli sedem priimkov: Bavdek, Bregar, Marinčič, Mohar, Novak, Štrubelj, Vidic.

Priimki Hudorovac, Brajdič, Hudorovič so se pričeli pojavljati v 3. desetletju župnije, prevladujejo pa celo v 4. in 5. desetletju, to je od 1994 do 2014, ko so bili župniki Frančišek Novak, Franci Šuštar in Janez Šket.

Seznam je obsegal 876 različnih priimkov, ki so razvrščeni glede na pogostnost na 35 različnih mest, največ priimkov, 369, je na 35. mestu, ker so se pojavili le enkrat, na 34. mestu je 277 priimkov, ki so se pojavili po 2-krat.

Priimki so zapisani različno in se lahko pojavijo 3-x po enkrat, kot npr.: Jovišič, Jovišić, Jovišić.

V prvem desetletju je bilo krščenih 517 oseb, uporabljenih je bilo 250 priimkov, na prvih desetih mestih so naslednji priimki: Zupančič (21), Trontelj (14), Kastelic (12), Šircelj (10), 5. Kadunc, Perme in Zaviršek, na 6. mestu je Boh, 7. mesto si delijo priimki: Hren, Hribar, Janežič, Skubic in Virant, 8. mesto Garbas, Habjan, Kocman, Križman, Lavrič, Mehle, Omahen, Rozman, Štefe, Vidic in Vovk, 9. mesto Boc, Brodnik, Javornik, Kovačič, Predalič, Škrjanc, Štrubelj in Urbančič, ki so se pojavili po 4-krat, na 10. mestu je 21 priimkov, ki so se pojavili dvakrat, 148 priimkov je bilo vpisanih le 1-krat.

V drugem desetletju je bilo krščenih 586 otrok, uporabljenih priimkov je bilo 290. Na prvih mestih so: Mehle (16), Perme (14), Kadunc (11), 4. mesto: Zupančič, Trontelj, Janežič, Omahen – vsi po 10-krat, Kastelic (9), Žitnik (8), priimki Hren, Hribar, Kovačič, Marinčič so bili zapisani po 7-krat in so na 7. mestu. 159 priimkov se je pojavilo le enkrat v drugem desetletju.

V tretjem desetletju je bilo krščenih 656 otrok, zapisanih priimkov je bilo 348, 207 priimkov je bilo zabeleženih le enkrat. Prvi trije priimki so Zupančič (18), Kastelic (11), Trontelj (10), na 4. mestu je priimek Žitnik, na 5. mestu Križman in Brajdič s po 8-kratno pogostnostjo.

V četrtem desetletju je bilo krščenih 604 oseb, od 308 priimkov je bilo 172 priimkov uporabljenih le enkrat.

Glede na pogostnost so na prvih sedmih mestih naslednji priimki: Zupančič (16), Kastelic (15), Brajdič (13), Hudorovac (12), Rozman (10), Štrubelj (9) in Kralj (7).

V petem desetletju je bilo krščenih 612 oseb, od 325 različnih priimkov je bilo 187 priimkov uporabljenih le enkrat. Na prvem mestu je priimek Hudorovac (22), na 2. Mehle (15), na 3. Hudorovič (12), na 4. sta priimka Kastelic in Brajdič (10), 5. Kadunc (9).

Iz statistike Župnije Grosuplje, od 1964 do 2014, izdelano v novembru 2014.

Za primerjavo navajam najpogostejša imena novorojenčkov v osrednji Sloveniji in v Sloveniji,

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Imena novorojenk in novorojencev:

Obdobje	Osrednja Slovenija	Slovenija
1965 – 1974	Nataša	Marija
1975 – 1984	Maja	Maja
1985 – 1994	Maja	Maja
1995 – 2004	Nika	Nika
2005 – 2014	Eva	Eva
Za dečke:		
1965 – 1974	Boštjan	Robert
1975 – 1984	Miha	Boštjan
1985 – 1994	Rok	Matej
1995 – 2004	Luka	Luka
2005 – 2014	Luka	Luka

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

LOUIS ADAMIČ: NAROD IN NACIJA

Jakob Müller

Jeseni leta 2015 smo izdali antologijo Adamičevih del z naslovom *Novi svet: ljudje in vizije*. Knjiga obsega avtobiografsko, etnično in socialno-politično tematiko njegovih del. Danes so daleč najzanimivejše Adamičeve vizije etničnega, to je narodnega in nacionalnega.

Louis Adamič je po prvem obisku stare domovine (1932–33) ob komentiranju idejnih spopadov v zvezi s slovenstvom zapisal, da je Američan, ki se je rodil v Sloveniji, po variantni opredelitvi pa, da je Slovenec, ki je postal Američan. Marca 2018 je minilo sto dvajset let od njegovega rojstva.

V Združene države je odšel star 15 let, najprej delal pri slovenskem časopisu v New Yorku, nato je bil prostovoljec v armadi ZDA, po odpustu je ostal v San Pedru, Kalifornija, in delal v pisarni pristaniškega pilota. Leta 1929 je postal samo pisatelj, preselil se je v New York, leta 1932 dobil pisateljsko štipendijo in obiskal Jugoslavijo. S knjigo *Native's Return / Vrnitev v rodni kraj* je doživel prvi veliki uspeh. V naslednjih dvanajstih letih je izdal še deset knjig, leta 1949 drugič obiskal Jugoslavijo in o njej začel pisati svojo tretjo knjigo, vendar je ni končal: septembra 1951 so ga na domu v Milfordu, New Jersey, našli ustreljenega. Star je bil 53 let.

Louis, v Sloveniji Adamič, v Ameriki Adamic, sodi med tiste pisatelje, katerih dela se zaradi svoje kompleksnosti v različnih dobah kažejo v različnih, pogosto prav presenetljivih podobah. Literatura o Adamiču obsega 13 knjig, 4 doktorske disertacije, 4 magistrske naloge, gradivo treh simpozijev in nad 1300 različnih zapisov. Daleč največ je o njem napisala Janja Žitnik Serafin: 4 knjige in nad 50 člankov.

Kljub obsežni literaturi Adamičev opus še ni celovito obdelan, njegova politična podoba je še zmeraj manipulirana in tudi v njegovi biografiji ostaja še marsikaj zmotnega. In še nekaj: tudi več kot pol njegovih knjig, da člankov sploh ne omenjam, še nimamo prevedenih.

Osrednja tema Adamičevega pisanja je družba, in sicer na treh ravneh: na ekonomski: delavstvo, sindikati, gospodarska depresija, na politični: vplivanje, odločanje, vodenje, in na etnični: sobivanje ljudi različnih kultur in ras v isti državi.

Za Adamičevo pisanje pa sta značilni še dve lastnosti: močna navezanost na objektivno, zunajbesedilno stvarnost, vendar ubesedovano v subjektivnem, avtobiografskem modusu: pisatelj nastopa ali kot literarni lik z razpoznavnimi avtobiografskimi potezami ali kot reporter, voditelj intervjuja, raziskovalni novinar ali pa kot komentator. Tako se Adamič, katerega samoizobrazbo lahko samo občudujemo: formalno je imel samo šest razredov šole, na neposreden, izkustven način približa aktualnim problemom družbe, ki jih zna dvigniti na raven velikih vprašanj: odnosov posameznika in družbe, lastnine in dela, soodločanja in izobrazbe, svobode in razvoja, demokracije in revolucije.

Toliko o Adamiču na splošno. V nadaljevanju se bom omejil na Adamičevo pojmovanje naroda, zlasti slovenskega, in ameriške nacije.

Prvič je narodno temo obravnaval leta 1928 v članku *Bohunks / Bohunki*. Tako so v Ameriki zaničevalno imenovali slovanske priseljence iz srednje in jugovzhodne Evrope in njihove potomce. Adamič omenja Čehe, Hrvate, Dalmatince, tudi Poljake in Srbe, obravnava pa predvsem Slovence, ki so prišli iz Avstro-Ogrske in pravzaprav še niso imeli prave narodne, ampak deželno zavest. Opravljali so umažana, nevarna in manj plačana dela, živeli v barakarskih narodnih kolonijah in ostajali pogreznjeni v vsakdanje materialne skrbi. Nikoli se niso povsem ločili od stare domovine in tradicionalnih vrednot. Za širšo ameriško družbo, njene probleme in razvoj se niso zanimali, v političnem življenju, urejanju javnih vprašanj niso sodelovali. Ostajali so bolj ali manj zaprti v svoje narodnostne kroge, navezani na slovenstvo, ki pa je v ameriškem melting potu vse bolj izginjalo; bili so anonimni gnoj za ameriški industrijski razvoj.

Na koncu članka skupina rahlo opitih Bohunkov ponoči na cesti prepeva neko slovensko narodno, vendar bi bilo piscu ljubše, da je ne bi, saj celotna situacija dokazuje, da so Ameriki odtujeni.

Članek *Bohunks*, sicer nekoliko skrajšan in glede kritičnosti omiljen, je Adamič vključil v *Laughing in the Jungle / Smeh v džungli* (1932), svojo drugo knjigo. V njej je glavni prvoosebni lik z mnogimi potezami avtorja samega, sicer priseljence iz Kranjske, vendar nikakor ne Bohunk: takoj se začne prilagajati ameriški družbi, zavestno se izvije iz samo slovenskega družbenega okolja, odločno napreduje v znanju angleščine, zanima se za širno Ameriko, za njeno zgodovino in kulturo ter spoznava različne politične ideje in prakse političnega boja in gangsterskega podzemlja. Ko zapusti armado, se ne usužnji kateremukoli delu kot večina priseljencev, ampak se vrže v neposredno, izkustveno doživljanje in raziskovanje Amerike, ki jo imenuje vélika družbena, gospodarska in kulturna džungla, kaos individualne svobode in neobvladljivega razvoja, dežela odprtih možnosti in silnih protislovij.

V potopisu *Native's Return / Vrnitev v rodni kraj* (1934), ki je v Ameriki samo v prvem letu izšel v 25 natisih, z občudovanjem in ponosom pripoveduje o slovenskem jeziku in kulturi kot bistvenem gradniku slovenske narodne identitete, s svojim sproščenim, vitalnim, optimističnim odnosom do življenja in sveta pa je Louis očaral Otona Župančiča. Ta je v znamenitem eseju Adamič in slovenstvo (1932) zapisal: v Adamiču ni nič apriorističnega, brez doktrin je, poln zdravja in optimizma, »velik pisatelj svetovne mere, tak, ob katerih narod na novo izmeri svoja bistvena vprašanja.« Župančič piše o izseljencih kot o delu naroda, ki se je odtrgal od matice, vendar nezavedno ohranja slovenstvo v duhu, v notranjem bistvu, kot nasprotje temu pa postavlja domače narodne stražarje, ki slovenstvo s svojimi ideologijami utesnjujejo in omejujejo, ne skrbi pa jih, da se krši slovenstvo na mejah narodne matice same.

Župančičevo razmišljanje je liberalna in katoliška javnost razumela samo v kontekstu jugoslovanskega nacionalističnega unitarizma, zato so ga eni in drugi ostro napadli. Svoje mišljenje o slovenstvu je Adamič ob vrnitvi v Ameriko zapisal v dnevniških razmišljanjih, ki so izšla v knjigi *My America / Moja Amerika* (1938). Slovenski kulturni inteligenci očita nervozo in frustriranost, »domačijsko« slovenstvo pa obsodi, da je jezikovno, geografsko in duhovno omejeno. Kot možnost za duhovno razklenitev vidi marksizem in, z zadržkom, prenovljeni katoliški univerzalizem.

Adamičevi očitki so krivični, njegovo zdravilo preozko: ozemeljska omejenost slovenstva je dejstvo, je danost, vendar jo je mogoče preseči z znanjem jezikov in z odprtostjo v vse svetove duha. Glede vrazovske hvale ekonomske širine ameriškega knjižnega trga pa se je tudi uštel: po letu 1946 je bil zanj tudi trg angleškega jezika premajhen, da bi mu omogočal primerno materialno eksistenco.

Po vrnitvi iz Jugoslavije leta 1933 in izidu uspešnice je začel načrtno in intenzivno raziskovati Ameriko, ki je bila v težki gospodarski depresiji, vse bolj pa tudi ameriško narodnostno problematiko.

Najpomembnejši članek o tej tematiki z naslovom *Thirty Millions New Americans* / Trideset milijonov Novoameričanov je leta 1934 objavil v reviji, naslednje leto je izšel v posebni brošuri, leta 1938 pa v knjigi *My America*. V članku razpravlja o neposrednih potomcih ameriških priseljencev. Že njihovi starši so živeli z močnim občutkom podrejenosti: angleško so govorili slabo ali sploh ne, bili deležni zasmehovanja in predsodkov, le redki so se uveljavili v družbi, v gospodarstvu ali v političnem življenju. Zaradi vsega tega so se zapirali v lastno skupnost in doživljanje manjvrednosti se je pogosto preneslo tudi na drugo, 30-milijonsko generacijo njihovih otrok. Generacijo, ki je bila v nekem pogledu še bolj frustrirana: njihovi starši so v Ameriko vendarle prinesli neko zavest o svojem izvoru in vsaj občutek za svojo narodno kulturo in zgodovino, ki pa ga – kmetje, delavci, preprosti ljudje – svojim potomcem niso znali posredovati. Zato se jih otroci pogosto sramujejo in celo pretrgajo zvezo z njimi, vendar kljub temu in prav zato sami ostajajo človeško okrnjeni, neodkriti, nesamozavestni, včasih celo šovinistično patriotični. Ne poznajo ameriške zgodovine in kulture, politično so prazni, neustvarjalni, bivajo izven mainstreama ameriškega življenja.

To temno, negativno sliko tridesetmilijonske generacije pozorni in prodorni Adamič vendarle omili: nekateri mladi so se rešili, se človeško polno razvili, nekateri z lastnimi močmi, nekateri zaradi boljših gmotnih razmer, nekateri s pomočjo staršev, ki so jim zmogli posredovati svojo v Novi svet prineseno duhovno dediščino, jih kdaj celo naučili tekoče govoriti svoj prvi jezik, morda so jih celo peljali obiskat staro domovino. Taki ljudje, človeško neokrnjeni, samozavestni in ponosni, se lahko ustvarjalno vključujejo v razvoj ameriške družbe in sodelujejo v uresničevanju ameriških sanj.

Izjemno pragmatičen Adamič, človek z velikim smislom za organizacijo in implementacijo svojih spoznanj, v zaključnem delu članka razvije velikopotezni nacionalni program za človeško, socialno in duhovno emancipacijo milijonov priseljencev in za njihovo tvorno vključitev v ameriško nacijo, program, pri katerem naj sodelujejo vse socialne, izobraževalne in kulturne ustanove: s časopisjem, knjigami, radiem, predavanji, filmom, gledališkimi predstavami in drugimi prireditvami, s šolami od osnovne do univerze, z revidiranjem učbenikov ameriške nacionalne zgodovine, z odpravljanjem predsodkov dominantnega dela skupnosti, s krepitvijo zavesti priseljencev o kulturi in zgodovini narodov, iz katerih izhajajo njihovi starši.

Ameriško nacijo želi homogenizirati in integrirati, vendar ne z asimilacijo pozneje priseljenih, ampak z zdravo krepitvijo njihovega človeškega ponosa in samozavesti ter z vključevanjem njihove kulture dediščine v skupno kulturo nacije.

Najvišje seže Adamičeva zamisel o ameriški naciji v članku *Plymouth Rock and Ellis Island / Plymouth Rock in Ellis Island*, leta 1938 objavljenem v reviji, dve leti pozneje pa v samostojni brošuri in v knjigi *From Many Lands / Iz mnogih dežel*. Plymouth Rock, kraj, kjer je nastala prva uspešna kolonija v Novi Angliji, zajema Staroameričane, potomce priseljencev, ki so se v Ameriki naseljevali od začetka 17. stoletja in vtisnili deželi osnovni kulturni vzorec: angleško dediščino, angleški jezik, kolonialno zavest, ameriško revolucijo, zavest bivanja na meji civilizacije, vero v človeka posameznika, v svobodo in enakosti, idejo blaginje za vse in demokracijo. Od 1840 priseljene državljanke in njihove potomce pa je Adamič zajel z Ellis Islandom, otočkom pred New Yorkom, enim od vstopnih kontrolnih točk novejših priseljencev, ki jih imenuje Novoameričani. Priselili so se iz več kot 50 držav in predstavljajo tretjino vsega ameriškega prebivalstva, v mnogih mestih in krajih tudi polovico ali več. 38 milijonov ljudi ima za sabo množico različnih jezikov in kultur, obsega množice človeških značajev, mišljenj, idej, tradicij in vizij. Dejstva dokazujejo, da te množice niso legla kriminala in ekstremistov, so pa ogromno bogastvo, iz katerega se v interakcijah lahko razvija nova, popolnejša in popolnejša nacija, v kateri bo sleherni imel možnost polno izživeti svojo človeškost in ustvarjalne moči. Toleranca, pravi Adamič, je veliko premalo, manjšina, pravi Adamič, je slab pojem. Identiteta nacije ni statična in dokončna, je v procesu, v razvoju. Proces integracije in homogenizacije ne sme temeljiti na prisili, ampak je organski, življenjski. Smer je zlivanje vseh skupin na podlagi splošnega političnega in kulturnega

vzorca, ki so ga zastavili Staroameričani. Cilj je družba, v kateri ne bo prav nič pomembno, od kod je kdo prišel, ampak kakšen človek je.

S tem je Adamičeva vizija – zelo idealistična – prestopila pluralizem kultur, in nekateri tuji strokovnjaki so jo poimenovali transnacionalni koncept nacije.

Naj povzamem. V prvem obdobju razume Adamič slovenstvo v Ameriki kot tujek, negativiteto, opone se mu zaprtost v lastni krog in v tradirano dediščino. Iz take skupnosti se zato skorajda izseli; vse bolj se amerikanizira: jezikovno, družbeno odgovorno (sodelovanje v vojski), vrednostno, interesno.

Ob obisku stare domovine občuduje slovensko identiteto, temelječo na jeziku in kulturi, ob napadih na duhovno in ustvarjalno svobodo posameznika pa uzre slovensko duhovno ozkost in omejenost, ki jo poveže tudi z jezikovno in geografsko majhnostjo slovenskega naroda.

Ob intenzivnem raziskovanju celostne narodnostne podobe Združenih držav pa uvidi globlje, objektivne socialne in duhovne vzroke za zapiranje priseljskih narodnostnih skupnosti vase, torej za segregacijo: novi priseljenci in prva generacija njihovih potomcev so zaradi podrejenega socialnega položaja in pretrganja kulturnih vezi z nekdanjo skupnostjo roditeljev frustrirane, okrnjene osebnosti, ne pa ponosni, pogumni in ustvarjalni državljani, zato je treba poskrbeti, da se potomci priseljencev človeško, družbeno in duhovno emancipirajo in da bo tudi njihova duhovna dediščina integralni del kulture ameriške nacije.

V obdobju, ko je v Evropi divjala vojna, je Louis Adamič razvil idejo o ameriški naciji kot zlitju, interaktivni sintezi vseh etničnih, narodnostnih in osebnostnih kvalitet, ki vodi v transnacionalno človečnost samo.

MIROSLAV CERAR – LEGENDA*Ivan Čuk **

Olimpijski prvak, svetovni prvak, evropski prvak, pravnik, odvetnik, mož, oče, dedek, funkcionar, dobrodelnik, prostovoljec.

Miroslav Cerar se je rodil leta 1939. Oče Miroslava Cerarja, Ivan Cerar, je bil mornariški častnik v kraljevi mornarici. Ob začetku druge svetovne vojne je bil na rušilcu Zagreb, ki je bil potopljen. Kot častnik je bil nato interniran v Italijo in Nemčijo, domov se je vrnil po vojni. Mama Pavla je bila šivilja in gospodinja. Pred koncem vojne se je z Miroslavom preselila v Ljubljano, kjer sta dočkala konec vojne. Miroslav Cerar je otroštvo preživel pri mamini družini na Turjaku.

Po očetovi vrnitvi domov so stanovali v Ljubljani. Miroslavov stric Toni je bolehal za tuberkulozo. Na zahtevo staršev sošolcev je moral Miroslav na zdravniški pregled, kjer je zdravnik ugotovil, da je zdrav, Miroslavovi mami pa je priporočil, naj se fant prične ukvarjati s telovadbo. Prav tako je učitelj telovadbe Završnik suhemu Miroslavu priporočil več telovadbe. Starša sta devetletnega Miroslava odpeljala v Narodni dom. Želja po novih prijateljih in radovednost do telovadbe sta ga zadržala v Narodnem domu, kjer še vedno ostaja zvesti član.

Ob prihodu v Narodni dom je bilo v telovadnici zelo veliko dečkov njegove starosti. Najprej so skupaj tekli, skakali in izvajali raztezne vaje in vaje moči (ves čas ob glasbeni spremljavi). Nato so bili razvrščeni v vrste. Miroslava so najprej določili v tretjo vrsto (v prvi so bili najbolj sposobni z največ znanja). Spomladi leta 1952 so priredili prvenstvo Ljubljane za pionirje, kjer je Miroslav na presenečenje vseh zmagal in premagal do takrat najboljšega v Ljubljani Lada Vrtačnika.

Miroslav Cerar je tekmoval na šestih orodjih, in sicer na parterju, konju z ročaji, krogih, preskoku čez konja, na bradlji in drogu. Največje spremembe v času Miroslavove tekmovalne poti so bile na parterju. S starih Miroslavovih fotografij je vidno, da je na začetku tekmovalne poti tekmoval še na travi in pesku, kasneje so na to položili blago, ob koncu tekmovalne poti pa se je že uveljavil parter z nizko elastičnostjo. Z Miroslavom Cerarjem so v mlajšem obdobju vadili Janez Reisner in Janez

---

* Dr. Ivan Čuk, 1961, redni profesor Fakultete za šport, profesor športne vzgoje.

Šlibar, nato Boris Gregorka, ki ga je nasledil Jože Senica in ob koncu spet Janez Šlibar. Vsak od njih je pustil pomemben pečat na Miroslavovi telovadni poti. Prve mednarodne uspehe je Miroslav doživel skupaj z Borisom Gregorko, saj je od leta 1958 do leta 1964 osvojil naslov olimpijskega, svetovnega in evropskega prvaka.

Priprave državne vrste v Narodnem domu za svetovno prvenstvo leta 1954 in pogovori ter telovadba z udeleženci tega prvenstva so Miroslavu čisto zmešali glavo in začel je živeti samo za telovadbo. Zaključek državnega prvenstva za mladince leta 1955 je bil na Bledu. Prvo zmago na državnem prvenstvu mu je prinesel preskok čez konja, pri čemer je moral preskočiti letvico pred konjem, kar mu je uspelo šele v zadnjem poskusu (podobno kot Leon Štukelj leta 1924 na olimpijskih igrah, ko je s tem preskokom zmagal v mnogoboju). Naslednje leto je uspeh ponovil in si tako pritelovadil prvo mednarodno tekmovanje, in sicer dvoboj Slovenije proti češkemu društvu ROH, kjer je zmagal. Od tedaj dalje je kljub mladosti postal članski telovadec.

Leta 1957 se je Miroslav prvič srečal s sovjetskimi telovadci na gimnastradi v Zagrebu. Povabili so ga na študentsko tekmovanje in leta 1957 je prvič potoval v Moskvo. Na tekmovanju ni bil preveč uspešen, ampak je pridobil pomembne izkušnje, ki so mu leto kasneje na svetovnem prvenstvu močno koristile, saj je tekmece poznal in imel občutek, da jim je enakovreden. Na svetovnem prvenstvu je v mnogoboju osvojil trinajsto mesto, za šestimi telovadci Sovjetske zveze in šestimi telovadci Japonske. Na konju z ročaji je osvojil bronasto odličje za Šahlinom in Stolbovim (oba Sovjetska zveza).

Po svetovnem prvenstvu leta 1958 je ves svet pričakoval Miroslavov uspešni nastop tudi na njegovih prvih olimpijskih igrah leta 1960 v Rimu. Žal je šlo veliko stvari narobe. Na igre so prišli dva dneva pred tekmovanjem, do noči so iskali telovadnico, slabo spali. Na dan tekmovanja je bil v mestu velik zastoj, avtobus se je kljub policijskemu spremstvu le po polžje premikal. Kar na avtobusu so se preoblekli in ogreli, kot so se le lahko, na tekmovanje so zamudili in bi lahko bili celo diskvalificirani, pa so imeli srečo, da je Ivan Ivančević, član tehnične komisije, dosegel, da lahko tekmujejo, saj je bila zamuda kratka. Prvo sestavo na drogu je Miroslav dobro izvedel, nato pa so bile vse sestave izvedene z napakami. Trema, utrujenost, slaba priprava so naredile svoje. Sicer je bil peti na drogu, šola je bila kruta, a poučna. Za naslednja tekmovanja se je vedelo, na kaj je treba paziti.

Na evropsko prvenstvo bi moral prvič leta 1957, pa je dan pred odhodom zbolel in ostal doma. Tudi drugo evropsko prvenstvo leta 1959 se mu je izmuznilo zaradi poškodbe, je pa tja odpotoval kot novinar, da je vsaj občutil samo tekmovanje. Šele v tretje mu je uspelo in je leta 1961 odšel v Luksemburg, kjer je z zanesljivo in lepo telovadbo osvojil naslov prvaka v mnogoboju, bil je najboljši še na konju z ročaji, na bradlji in krogih, na preskoku in parterju je osvojil tretje mesto.

Svetovno prvenstvo v Pragi leta 1962 je bilo za Miroslava izjemno. Ob osvojitvi naslova svetovnega prvaka na konju z ročaji se je zgodil še izjemen dogodek, ki mu v sodobni športni zgodovini ni para. Ob finalnem nastopu na bradlji so mu sodniki dodelili oceno, ki ga je postavila na tretje mesto. Zaradi izjemno lepo izvedene težke sestave se je na noge dvignilo občinstvo in z izjemnim hrupom prekinilo nadaljnje tekmovanje. Po pol ure se je sestala prizivna komisija in Miroslavu dodelila oceno, ki ga je postavila ob bok Borisu Šahlinu (Sovjetska zveza) na prvem mestu. Ob pripravi razstave se je ugotovilo, da ima Miroslav doma dve zlati odličji in dve diplomi; za zmago na bradlji ima diplomu za tretje mesto, ker so organizatorji pozabili napisati novo diplomu.

Evropsko prvenstvo leta 1963 v Beogradu pred domačim občinstvom je bilo zahtevno, saj je bil Miroslavov cilj, da postane prvi, ki bo dvakrat zapored osvojil naslov prvaka v mnogoboju, malo pa ga je bilo strah, da bi mu kdo očital poroko in s tem nepripravljenost na veliko tekmovanje. Tekmovanje v mnogoboju je trajalo dva dni, prvi dan so bili na vrsti krogi, preskok in bradlja. Zaradi napake je z bradlje padel. V tistem trenutku se je razbremenil pritiska, dobro prespal in zjutraj je bil poln energije,

z vsemi tremi nastopi je opravil vrhunsko ter prehitel vse tekmece. Drugič zapored je postal evropski prvak v mnogoboju in osvojil prvo mesto na konju z ročaji, drogu in krogih, srebro na preskoku in bron na parterju. Slovenski uspeh je dopolnil Tine Šrot z bronastim odličjem na preskoku.

Miroslav je bil prvič v Tokiu leto pred olimpijskimi igrami, kjer je uspešno tekmoval na predolimpijskem turnirju. Obogaten z izkušnjami (med drugim je Boris Gregorka izvajal vadbo tudi ponoči, skladno z časovnim zamikom med Japonsko in Slovenijo) je odlično opravil s predtekmovanjem in finali, kjer je postal olimpijski prvak na konju z ročaji, bronast na drogu in bil šesti na bradlji. Taktika v predtekmovnanju, ko je izvedel lažjo sestavo na konju z ročaji, mu je prinesla zanesljiv finalni nastop, nato pa je v finalu nastopil z vsemi težkimi prvinami in zanesljivo zmagal. Le malo ljudi ve, da je bil Miroslav Cerar v Tokiu tudi tretji na drogu.

Za v Tokio so si telovadci za priprave uradno priborili nogometno žogo in ta jih spremlja še dandanes.

Po zamenjavi Borisa Gregorke, po olimpijskih igrah 1964 leta, z Jožetom Senico so mnogi pričakovali, da se bo Miroslavu močno poznala menjava vaditelja in da bodo rezultati mnogo slabši. Vendar se je Miroslav v letu, ko je bilo leta 1965 evropsko prvenstvo najpomembnejše tekmovanje, dobro pripravil in osvojil v mnogoboju četrto mesto, postal tudi prvak na bradlji, osvojil srebro na konju z ročaji in parterju ter bron na krogih.

Miroslav Cerar o Gregorki: "Izhajal je iz stare Murnikove šole in se strogo držal starih sokolskih načel. Veliko je dal na lepoto gibanja, bil je strog, natančen in odličen asistent. Mnogo treningov smo porabili z izpopolnjevanjem osnovnih prvin, kar je bil razlog za počasnejši napredek. Zato smo se nekatere elemente tekmovalci sami učili, nad čimer Boris Gregorka ni bil navdušen. Šele ko smo jih sami v prostem času zadosti natrenirali, je popustil in jih sprejel. Poudarjal je tudi dopolnilne discipline: atletiko, planinstvo, aktivnosti v naravi."

Spartakiada je tekmovanje v več športih, ki se je v Sovjetski zvezi in na Češkoslovaškem odvijalo vsakih pet let. Miroslav je leta 1965 tekmoval v Pragi in na tekmovanje ima lepe spomine, saj je osvojil šest zlatih medalj. Zanj je bilo to eno od najboljših tekmovanj (z evropskim prvenstvom v Luksemburgu), kar jih je kdaj imel, saj je vse vaje naredil odlično in na konju z ročaji prejel najvišjo možno oceno 10 točk.

Prvo svetovno prvenstvo po zamenjavi vaditelja (1966 v Dortmundu), opravljeni obvezni vojaški službi in prometni nesreči je bilo polno neznank. Vseeno je Miroslavu uspelo doseči izjemen rezultat. Ponovno je zmagal na konju z ročaji in tako drugič zapored postal svetovni prvak na tem orodju. Uvrstil se je še v finala na bradlji in drogu. Žal je na bradlji malo podrsal z nogami po tleh, kar ga je oddaljilo od ponovitve zmage v Pragi, vendar je dosegel še vedno odlično tretje mesto. Na drogu je sestavo dobro izvedel, a so bili drugi boljši. Žal si je zadnji dan prvenstva natrgal dvoglavo mišico na roki in ta poškodba ga je spremljala do konca telovadne poti.

Janez Šlibar je vabil Miroslava Cerarja do leta 1956, ko je odšel na služenje vojaškega roka. Vrnil se je kot Miroslavov vaditelj od leta 1967 do konca Miroslavove poti. Če je bil Boris Gregorka avtokrat, velja za Janeza, da je bil demokrat, saj je veliko bolj prefinjeno obvladal pedagoško-psihološke prijeme, da je vsakemu posamezniku dal tisto, kar je najbolj potreboval. Janezova zelo pomembna misel za tekmovalca, ki se mu je ponesrečil nastop: "Pusti ga, da najprej sam razmisli, kaj se je zgodilo. Ne ga kregat, saj bo že tako veliko razočaranje še večje. Ko bo pripravljen, se bo hotel sam pogovoriti."

Za evropsko prvenstvo v Tampereju leta 1967 je Miroslav ravno dovolj zacelil svojo poškodbo strgane dvoglave mišice na roki, da je sodeloval na državnih tekmah za uvrstitev na evropsko prvenstvo. Vodstvo državne vrste mu je svetovalo, naj se sam odloči, ali bo nastopil ali ne. Miroslav se je ravno dobro počutil, da se je odločil tekmovati. Uspešen je bil kljub velikim pretresom (poškodba, smrt sina),

ki jih je preстал v prejšnjem letu. Miroslav opisuje to tekmovanje: “Na tem prvenstvu sem osvojil dve kolajni. Srebrno na konju in eno bronasto. Ko se spominjam, kako težko sem telovadil, sta mi ti kolajni eni od najdražjih.”

Miroslav se je dvakrat udeležil mediteranskih iger. Prvič je bil leta 1963 v Neaplju in drugič leta 1967 v Tunisu. Z obeh tekmovanj se je vrnil močno otovorjen z odličji. V Neaplju jih je osvojil šest, od tega dve zlati, in sicer v mnogoboju in na konju z ročaji. V Tunisu je bil še uspešnejši in je osvojil sedem odličij, ponovil je zmago v mnogoboju in na konju z ročaji, dodal pa je še eno zmago na bradlji. Tako rekoč ob koncu študijskih obveznosti je imel srečo, da je tekmoval tudi na univerziadi, in sicer leta 1965 v Budimpešti. V mnogoboju je bil drugi za Japoncem Akinorijem Nakayamo, z vrsto, v kateri so bili še August Küssel, Tine Šrot in Čalija Manojlo (iz Bosne in Hercegovine), pa tretji.

Leta 1967 so poletne priprave organizirali na Mangartskem sedlu (2055 m nadmorske višine) kot del višinskih priprav na bodoče napore v Ciudadu de Mexicu (2250 m) med olimpijskimi igrami leta 1968.

Za olimpijske igre leta 1968 v Mehiki je Miroslava doletela redka čast, saj so organizatorji njegov lik uporabili na uradnih plakatih in spominkih za predstavitev orodne telovadbe. Organizatorji so prosili vodjo vrste Janeza Šlibarja, naj opozori telovadce, da ne bi igrali nogometa in po nesreči uničevali inventarja. A ravno ko jim je dal navodilo, naj pazijo, kako igrajo, je žoga poletela proti oknu in razbila steklo. Morda so organizatorji tudi zato malo pogledali državni vrsti skozi prste. Miroslav je odlično telovadil in drugič zapored osvojil naslov olimpijskega prvaka na konju z ročaji. Tudi vrsta, v kateri so bili še Slovenci Janez Brodnik, Tine Šrot, Milenko Kersnič, Miloš Vrtič in Hrvat Damir Anič, je bila odlična, saj je osvojila šesto mesto.

Leta 1969 na evropskem prvenstvu v Varšavi je bil vodja vrste - v kateri so bili ob Miroslavu še Janez Brodnik, Miloš Vrtič in Milenko Kersnič - Marjan Jemec. Miroslav je bil ponovno uspešen, saj je osvojil zlato na konju z ročaji, srebro na bradlji in bron na drogu. Garderobo so si delili s sovjetskimi telovadci, ki so jih spremljali vodja vrste, pomočnik vodje vrste, fizioterapevt (s polno torbico zdravil in pripomočkov) in zdravnik. Za naše razmere še danes težko dosegljiv cilj.

Po letu 1922 je Ljubljana leta 1970 že drugič gostila najboljše telovadce na svetu. Leta 1922 so za tekmovanje naredili stadion za več kot 55.000 (petinpetdeset tisoč) gledalcev, leta 1970 pa so tekmovanje priredili v Hali Tivoli, ki je leta 1970 gostila kar tri svetovna prvenstva, poleg orodne telovadbe še košarko in umetnostno drsanje. Miroslavov nastop je bil odličen, saj je z njim še tretjič zapored osvojil naslov svetovnega prvaka na konju z ročaji, v finalu je mladi Miloš Vrtič osvojil četrto mesto. Vrsta, v kateri so bili še Janez Brodnik, Milenko Kersnič, Avgust Küssel in Drago Šostarič (vsi Slovenci), je bila odlična četrta. Na novega svetovnega prvaka je Slovenija čakala do leta 2005, ko sta v Melbournu v zaporednu dobrih 45 minut postala svetovna prvaka Mitja Petkovšek in Aljaž Pegan.

Miroslav Cerar je bil izjemno eleganten telovadec, vzgojen je bil v duhu, da kar koli naredi na orodju, to naredi tehnično popolno, kar pomeni z največjim možnim razponom gibanja, lahko in seveda brez lepotnih napak. Da je lahko vztrajal v svetovnem vrhu konja z ročaji polnih 12 let, gre zasluga predvsem njegovi izjemni tehniki odbočnih koles, ki je bila za tiste čase izjemna in seveda posledica razmišljanja Borisa Gregorke o tem gibanju. Bistveno, kar velja še danes na konju z ročaji, je popolna iztegnjenost v kolkih, in če je to pri vseh položajih odbočnih koles, je telovadcu omogočeno lahko prehajanje s posameznega dela konja na drugega ter gibanje na enem samem ročaju. Ob kolesih so bili še opaznejši njegovi strigi, saj so bili zaradi Miroslavove izjemne gibljivosti in moči zelo visoki. Tudi pri tem gibanju je postavil normative za ocenjevanje. Miroslav Cerar je bil tudi izjemno dobro telesno pripravljen telovadec. Že v mladosti je imel visoko stopnjo relativne sile, saj je z lahkoto premikal telo in nadzoroval gibanje. Prav tako je že v tistih časih veljal za zelo gibljivega telovadca, saj je imel odlično gibljivost ramenskega obroča, hrbtenice in medeničnega obroča. Sočasna moč in gibljivost sta

mu omogočili dolgo telovadno pot na svetovnem vrhu od leta 1958 do leta 1970. Na tej poti je imel sorazmerno malo poškodb.

Še v času tekmovalne poti se je poročil z Zdenko Prusnik, tudi odlično telovadko v tistem času. Skupaj sta zgradila družinsko hišo v Grosupljem. Zdenka Cerar je umrla leta 2013. Sin Miroslav Cerar mlajši je profesor prava in je bil predsednik Vlade Republike Slovenije, hčerka Alenka je pravnica, druga hčerka Vesna je podjetnica. Miroslav je ponosni dedek sedmih vnukov.

Dva najboljša slovenska športnika, Leon Štukelj in Miroslav Cerar, sta telovadca in pravnika. Leon Štukelj je diplomiral leta 1924, Miroslav Cerar pa leta 1964, oba na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Miroslav je diplomiral po prihodu z olimpijskih iger v Tokiu. Študij prava je bil težak, prvi dve leti je opravil v predpisanem času, za zadnji dve leti pa je potreboval leto več od predpisanega časa. Po pripravništvu na sodišču je tehtal med samostojno odvetniško in sodniško potjo. Pretehtala je samostojnost in leta 1973 je odprl odvetniško pisarno. V njej je bil zaposlen do leta 2005, ko se je upokojil ter pisarno prepustil hčerki Alenki.

Izjemni rezultati na športnem področju in odlični študijski dosežki so Miroslava naredili za eno od ikon Socialistične federativne republike Jugoslavije, saj so bili njegovi uspehi "izdelani" in doseženi v tej državni tvorbi. Ponos vladajočih komunistov in Josipa Broza Tita je bil izjemen, zato je leta 1965 Miroslav dobil priložnost in nagrado, da je kot zadnji predal štafeto mladosti maršalu Titu. Štafeto mladosti so si sicer izmislili v Kraljevini Jugoslaviji Sokoli v čast kralja Petra I. Karadorđevića. Dr. Viktor Murnik je ob menjavi oblasti leta 1945 dejal: "Kralj je mrtev, živel kralj!" in ni bil daleč od resnice.

Najprestižnejše športno priznanje je prav gotovo priznanje Mednarodnega olimpijskega komiteja – L'ordre de Olympique, ki ga je prejel leta 1985. Ob Leonu Štuklju, ki ga je prejel leta 1987, sta za zdaj edina Slovenca s tem priznanjem. Leta 1999 je bil uvrščen v Hišo slavnih telovadcev v ZDA. Prav tako mu je Mednarodna telovadna zveza izrekla priznanje za razvoj telovadbe leta 1971. Leta 2011 ga je v svojo Hišo slavnih v Veliki Britaniji uvrstil Nick Stewart. Na Slovaškem je v Piešťanah kot častni gost posadil lipo v parku pri gimnaziji Pierra de Coubertaina leta 2012.

Tednik TT (Tedenska tribuna) je izhajal med letoma 1953 in 1971. V tem obdobju je imel naklado tudi do 126.000 izvodov. Kot najboljši slovenski športnik je telovadec Miroslav Cerar prejel nagrado tednika TT kar desetkrat zapored, in sicer od leta 1961, ko je postal prvič evropski prvak, do leta 1970, ko je bil svetovni prvak zadnjič. Desetletje, ki ga je obeležil Miroslav Cerar, je bilo izjemno. Tudi novoustanovljeno Društvo športnih novinarjev Slovenije je prvo nagrado za najboljšega športnika podelilo Miroslavu Cerarju. Leta 1969 je to priznanje prejel Ivo Daneu (košarka), leto kasneje pa spet Miroslav Cerar.

V Socialistični federativni republiki Jugoslaviji sta področje športa pokrivala dva časopisa, in sicer Sportske novice, ki so izhajale v Zagrebu v latinici, in časopis Sport, ki je izhajal v Beogradu v cirilici. Pri Sportskih novostih je bil Miroslav Cerar kar osemkrat razglašen za najboljšega športnika Jugoslavije in tudi za najboljšega jugoslovanskega športnika v obdobju 1945–1985. Tudi po mnenju časopisa Sport je bil Miroslav razglašen za najboljšega jugoslovanskega športnika v obdobju 1945–1985. Sportske novice še vedno izhajajo, na svetovnem spletu pa ni nobenega podatka o njihovih nagradah Miroslavu Cerarju, časopis Sport je leta 2019 prenehal izhajati, o njihovih nagradah na svetovnem spletu pa prav tako ni nobenega podatka.

Največja letalska nesreča slovenskega letalskega prevoznika se je zgodila na Korziki, kjer je umrlo vseh 180 ljudi na krovu letala McDonnell Douglas MD-81. Bil je decembrski čarterski let leta 1981 na Korziko in Miroslav je bil z ženo Zdenko prijavljen za izlet. K sreči je dan pred odhodom najmlajša hčerka, enoletna Vesna, zbolela in zaradi visoke vročine se je Zdenka odločila, da ostanejo doma in poskrbijo za Vesnino zdravje. Ob odločitvi si verjetno ni nihče mislil, da jih je Vesna rešila gotove

smrti. Celo nekateri mediji so objavili, da sta bila na krovu padlega letala Miroslav in Zdenka Cerar, saj letalskih vozovnic nista uspela preklicati in sta bila na seznamu udeležencev izleta. Eno vozovnico sta zadnji trenutek dala prijatelju, ki je nato skupaj z družino umrl.

Slovenija se je na referendumu leta 1990 odločila, da uresniči pravico do samodoločbe, in 26. junija 1991 razglasila samostojno Republiko Slovenijo. Zaradi odhoda iz prejšnje države so na športnem področju ustanovili nove organizacije, novonastale državne organizacije pa so se včlanile v mednarodne zveze. Telovadba je že imela svojo Gimnastično zvezo Slovenije, ki se je hitro včlanila v Mednarodno telovadno zvezo. Olimpijsko gibanje v Sloveniji ni imelo posebne organizacije, zato je bilo treba ustanoviti OKS. Med ustanovitelji OKS so bile panožne zveze, med njimi tudi Gimnastična zveza Slovenije in dva posameznika, najboljša slovenska športnika vseh časov, telovadca Leon Štukelj (nosilec treh zlatih, enega srebrnega in dveh bronastih olimpijskih odličij) in Miroslav Cerar, ki je postal podpredsednik.

Leta 1993 se je kot podpredsednik OKS – ZŠZ spoznal s pobudami za fair play. Naslednje leto je bila ustanovljeno evropsko združenje za fair play na sedežu Mednarodne nogometne zveze. Kot nosilec fair playa v Sloveniji je Miroslav poskrbel, da je Adi Smolar napisal himno Fair playa Slovenija, ki deluje pod okriljem OKS – ZŠZ. Ob kongresu evropskega združenja v Ljubljani je prosil Aleksandra Mežka, da napiše himno evropskemu Fair playu v angleškem jeziku in Mežkova himna je bila sprejeta.

Ob 100-letnici Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK) leta 1994 je le-ta ustanovil Olimpijsko akademijo, katere cilj je širiti olimpijsko idejo z različnimi metodami in prijemi. V sklopu pristojnosti Olimpijske akademije znotraj Olimpijskega komiteja Slovenije – Zveze športnih zvez je delovanje na področju muzejske dejavnosti športa, dejavnost pri klubu slovenskih olimpijcev, proslav, izobraževanja. Na mesto predsednika je bil leta 1994 izbran Miroslav Cerar, ki akademijo vodi še danes. Na predlog Slovenske olimpijske akademije je Juan Antonio Samaranch odlikoval Borisa Gregorko z olimpijskim priznanjem za življenjsko delo.

Leta 1998 je bil pod okriljem Olimpijske akademije ustanovljen Klub slovenskih olimpijcev. Za predsednika so izbrali Miroslava Cerarja, ki je takole predstavil klub: "Poleg pristnega druženja bo naš klub skušal s predlogi in pobudami vplivati na delovanje in razvoj športa v Sloveniji, člani pa s svojim zgledom tudi na življenje v državi nasploh." Klub je danes včlanjen v Mednarodno zvezo olimpijcev, ki deluje v skoraj stotih državah po svetu. Ob nastanku je klub želel podeliti častno članstvo Leonu Štuklju, ki ga na zbor ni bilo, in Štukljeva diploma častnega člana je ostala pri Miroslavu doma.

Miroslav se je vedno povezoval z okolji, ki so delala dobrodelno. Tone Fornezzi - Tof ga je povabil v zlato selekcijo Nedeljskega Dnevnika, ki je po Sloveniji največkrat igrala nogomet v dobrodelne namene. Vedno se odzove Zvezi društev za cerebralno paralizo Sonček, za kar so mu zelo hvaležni. Brez Miroslavove prostovoljne dejavnosti tudi nove telovadnice samo za telovadne panoge sredi Ljubljane ne bi dobili. Telovadnica Cerar-Pegan-Petkovšek je bil delovni naslov današnjega Gimnastičnega centra Ljubljana.

V Miroslavovem telovadnem obdobju je bila študijska telovadnica Narodnega doma središče slovenske in jugoslovanske orodne telovadbe. S Cerarjem so telovadili in nastopali za najboljšo vrsto Janez Brodnik, Tine Šrot, Milenko Kersnič, Janko Nastran, Avgust Küssel, Miloš Vratič in še mnogi drugi. Prijateljske vezi, spletene v študijski telovadnici, so tako močne, da tudi danes še niso popustile. Vsak teden se prijatelji dobijo na poživitvi z igranjem nogometa (povprečna starost več kot 75 let) ter nato ob hrani in pijači tvorno razčlenijo igro ter osebne in družbene dogodke. Ni treba poudarjati, da so rojstni dnevi prav tako del skupnih praznovanj, najslavnejše vsakoletno praznovanje pa je piknik ob koncu nogometne sezone. Vse to beležijo budni kronisti znotraj prijateljske družbe. Ob okroglih obletnicah prijatelja obdarijo s posebno številko dogodkov in smešnic, ki so se jim dogodili.

Primeri zapisanih smešnic:

Ko so bili naši telovadci v kanadskem Montrealu, so si šli ogledat svetovno razstavo Expo. Miroslav se je sprehajal med množico in se razgledoval. Pa se je nenadoma pred njega postavil možak in vzkliknil: »Jel vidim dobro? Pa ovo je Cerar! Eh, na ovoj svetskoj izložbi zaista vidiš baš sve!«

Po operaciji obeh kolkov si je močno želel igrati nogomet. Miroslav je mislil, da teče naravnost, čeprav ga je neslo postrani. Prijatelji so mu takoj dali nasvet: »Miro, pojdi nazaj v bolnišnico v Valdoltro, da ti na kolkih naravnajo optiko tako kot pri avtomobilih.«

Miroslav Cerar je še danes izjemno dejaven član OKS-ZŠZ, saj dejavno prisostvuje do 20 dogodkom na mesec in vsaj kakšenmu dogodku v tujini. Imel bo tudi izjemno čast, da bo vodil slovenske športnike na olimpijskih igrah v Tokiju.

Za izjemen prispevek k razvoju telesne kulture in naše družbe je prejel dve najvišji priznanji, v SFRJ nagrado AVNOJ leta 1969 in zlati red za zasluge Republike Slovenije leta 2009.

Pomembnejše letnice v Miroslavovem življenju:

- 1939. rojen
- 1947. začel z orodno telovadbo
- 1952. prvič zmagal na tekmovanju
- 1955. prvič državni (mladinski) prvak
- 1958. prvo odličje na svetovnem prvenstvu
- 1961. prvič evropski prvak
- 1962. prvič svetovni prvak
- 1964. prvič olimpijski prvak
- 1964. diplomiral na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani
- 1968. drugič olimpijski prvak
- 1969. odlikovan z nagrado Avnoja
- 1970. zadnjič svetovni prvak
- 1973. začne odvetniški poklic
- 1981. se po srečnem naključju izogne strmoglavljenju letala na Korziki
- 1985. odlikovan z Ordre d'Olympique (MOK)
- 1985. imenovan za najboljšega športnika po 2. svetovni vojni
- 1991. soustanovitelj Olimpijskega komiteja Slovenije
- 1994. predsednik Slovenske olimpijske akademije
- 1994. predsednik Fair playa Slovenije
- 1998. predsednik Društva olimpijcev
- 1999. imenovan v Hišo slavnih telovadcev v ZDA
- 2005. upokojen
- 2009. odlikovan z zlatim redom za zasluge Republike Slovenije
- 2011. imenovan v Hišo slavnih Nicka Stewarta v Veliki Britaniji
- 2020. predlagan za vodjo slovenske olimpijske vrste na olimpijskih igrah v Tokiju

IVAN AHLIN (2. 12. 1930): OB VISOKEM ŽIVLJENJSKEM JUBILEJU

Mihael Glavan

Politik in gospodarstvenik

Ivana Ahlina prebivalci naših treh občin dobro poznamo, a ob njegovem visokem jubileju s ponosom in veseljem na kratko obnavljamo njegovo življenjsko in delovno pot. Že kot mladinec se je aktivno vključil v družbeno in politično delo na Grosupljem. Pri takratnem Okrajnem komiteju LMS Grosuplje je opravljal funkcijo organizacijskega sekretarja SKOJ-a. Leta 1956 se je redno zaposlil v občinski upravi in delal na področju gradbeništva. V letu 1961 je bil izvoljen za predsednika Občinskega odbora SZDL Grosuplje, leto dni kasneje pa za predsednika Skupščine občine Grosuplje. To funkcijo je opravljal več kot deset let, po daljšem premoru, ko je deloval v gospodarstvu, pa še nadaljnjih pet let. Svoja najbolj intenzivna delovna leta je posvetil gospodarstvu kot komercialni direktor Splošnega gradbenega podjetja Grosuplje in kot pomočnik generalnega direktorja Združenih podjetij gradbeništva – IMOS. Da je bilo njegovo delo vsestransko, pričuje tudi državno odlikovanje »red za vojaške zasluge z zlatimi meči«, ki ga je leta 1976 prejel za delo na področju SLO v občini in pokrajini. Iz časa drugega mandata predsednika Občine Grosuplje se spominjamo njegovega treznega in umirjenega delovanja tudi v prelomnih časih slovenskega osamosvajanja.

Kot delaven, organizacijsko in povezovalno uspešen predsednik (župan) je postavil temelje dolgoročnega razvoja komunalnega gospodarstva tedanje velike občine, zlasti na področju vodooskrbe. Veliko je prispeval k programu izgradnje novih osnovnošolskih objektov. Njegovega gospodarskega dela niso cenili samo občani, cenjeno je bilo tudi v regiji in republiki. Vrsto let je opravljal zelo odgovorno funkcijo v Ljubljanski banki, kjer je številnim našim podjetjem pomagal uresničiti finančni del investicijskih in razvojnih programov.

Ustanovitelj in dolgoletni odgovorni urednik našega Zbornika

Ustanovni sestanek Zbornika (takrat še naše skupne) Občine Grosuplje je bil 29. oktobra 1968 po proslavi občinskega praznika. Novo knjižno domoznansko publikacijo so takrat utemeljili štirje zaslужni občani: prof. dr. France Adamič, predsednik Občine Grosuplje Ivan Ahlin, ugledni nekdanji športnik Ive Krevs in prof. dr. Stane Valentinčič. Za glavnega urednika so izbrali Franceta Adamiča, dolžnost odgovornega urednika pa je prevzel Ivan Ahlin, ki je edini od ustanoviteljev še med nami. Svojo nalogo je zelo uspešno opravljal celih 45 let, dokler mu je to dopuščalo zdravje.

Ob visokem življenjskem jubileju, devetdesetletnici, ki ga bo praznoval letos, je še zmeraj pokončen in trden, čeprav sam v domu počitka, ker se je letos od njega poslovila njegova soproga Dora, naša zasluzna grosupeljska učiteljica. Z njim so seveda intimno družinsko povezani njegova hčerka Maruška in vnukinja, prijateljsko in spominsko pa tudi številni drugi, ki ga obiskujejo, nenazadnje tudi člani uredniškega odbora Zbornika, ki se ga spominjamo na vsakem srečanju.

Delež Ivana Ahlina pri našem Zborniku je v resnici trojen. Kot odgovorni urednik je ves čas zastopal statusno in organizacijsko podobo Zbornika, ob tem je skrbel tudi za skladnost programske zasnove z vsebinsko podobo Zbornika – vselej je pred natisom prebral vse prispevke sodelavcev in večkrat dal tudi drobne predloge za izboljšavo ali popravek, nikoli pa se ni »cenzurno« vpletal v avtorske prispevke, posebej uspešen pa je bil tudi pri pridobivanju finančne podpore podjetij v obliki oglasnih sporočil.

V desetletjih njegovega odgovornega uredništva se je Zbornik večkrat statusno preobrazil. Prvih sedem knjig je izšlo kot založniški projekt skupine občanov, naslednjih osem pod organizacijskim okriljem takratne SZDL, potem pa spet kot projekt skupine občanov, zadnjih deset pa v okviru Mestne knjižnice Grosuplje. Ivan Ahlin je vselej našel času, politiki in aktualni zakonodaji najbolj primerno organizacijsko usmeritev, ki je omogočala neprekinjeno izhajanje publikacije. Drugo področje njegovega dela, ki je nagrajevalo odgovorno uredništvo, je bila njegova skrb za trdne finančne temelje Zbornika. Uspelo mu je, da je Zbornik lahko nemoteno izhajal s pomočjo uprav in gospodarstva tudi po reorganizaciji Občine Grosuplje in nastanku novih treh občin. Ta se še zmeraj izkazuje z odkupom publikacije in njenega širjenja med občani in gosti pa tudi širše v slovenski strokovni javnosti. Že od vsega začetka je znal zagotoviti tudi skromen, a dostojen prostorček za hrambo dokumentacije in arhivskih izvodov. Od leta 2007 nam to zagotavlja Mestna knjižnica, ki je za hrambo domoznanskega gradiva tudi najbolj primerna ustanova.

Ivan Ahlin je opazen in zaslužen tudi s svojim avtorskim deležem v Zborniku. Izdelal je 15 prispevkov, od katerih v desetih obravnava demografska vprašanja v povezavi z gospodarskim razvojem, ostali pa so posvečeni osvetlitvi življenja in dela naših zaslužnih občanov.

Ob visokem življenjskem jubileju ni mogoče prezreti, da Ivan Ahlin še zmeraj zavzeto spremlja celovito bivanje naših občanov vseh treh občin na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju, h kateremu je tudi sam veliko prispeval. Miren in tih je, svojih zaslug ne poudarja, a vsi, ki ga poznajo, in teh je zelo veliko, ga visoko cenijo. Želimo mu še veliko let trdnega zdravja, dobrega počutja in bistrega uma.

USTANOVNI DIREKTOR KOMUNALNEGA PODJETJA GROSUPLJE TONE KRAŠOVEC – 90-LETNIK

Drago Samec

»Dobra komunala je pogoj za razvoj kraja, naselij in občine.«

V času omejitvev, ki jih je narekovala epidemija koronavirusa, je v letu 2020 z zamikom praznoval svoj 90-letni jubilej v naši občini rojeni Tone Krašovec. Njegovo življenje se je prepletalo v hitro razvijajoči se tedanji veliki občini Grosuplje z nastankom in rastjo Komunalnega podjetja Grosuplje.

Anton Krašovec je bil rojen 25. aprila 1930 v Škocjanu pri Turjaku na manjši kmetiji, kjer so živeli v skromnih razmerah, saj je oče kot tesač le občasno dobival delo.

V osnovni šoli je bil odličnjak, zato mu je učitelj pripravljala pot za nadaljevanje šole v Ljubljani, a oče za to ni dal pristanka. Po vojni se je zaposlil pri Gozdnem gospodarstvu Ljubljana, kjer so mu omogočili nadaljnje izobraževanje, tako da je končal srednjo gozdarsko šolo. Nato se je zaposlil na upravi Občine Grosuplje, ob delu pa je študiral na Višji upravni šoli v Ljubljani.

Takratni predsednik občine Grosuplje Ivan Ahlin, sedaj bi rekli župan, mu je leta 1965 povedal, da dela, ki ga opravlja, zaradi novih predpisov ne bo mogel več opravljati preko občine. Predlagal mu je, naj gre na komunalno podjetje. Krašovec ga je vprašal, kje je to podjetje. Odgovor je bil kratek: »Ni ga – potrebno ga je ustanoviti.«

S tem se je utrla pot novemu občinskemu podjetju za področje stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, ki je nastalo pravzaprav »iz nič«. Ustanovni direktor je bil Tone Krašovec. V združenem domu je začel v sobici z mizico in enim stolom. Ob širitvi se je podjetje ukvarjalo z gospodarjenjem s stanovanji in stanovanjskimi hišami v družbeni lasti in komunalnimi dejavnostmi: z organiziranjem odvoza smeti v naseljih, z ureditvijo novega pokopališča Resje. Tedanje kolovozne poti so spreminjali v ceste (npr. Tovarniško, Partizansko, Ob Grosupeljščici) in jih vzdrževali.

Voda je vir življenja, z njo se je ustavilo izseljevanje na podeželju. Poudarek njegovemu delu je predstavljala voda, saj je od doma vedel, kaj pomeni njeno pomanjkanje, saj jo je pogosto z banjko nosil iz potoka. Zato se je zavzemal, da bi napeljali zdravo pitno vodo v vsako naselje, v vsako vas.

Podjetje se je nekajkrat selilo. Njihov sedež je bil tudi v Koščakovi hiši, ki so jo obnovili, nato pa so kupili sedanjo lokacijo, kjer je pred njimi delovala usnjarna Žitnik (Ledrar). Podjetje je pridobilo prostore za skladišča, delavnice in garaže, leta 1977 pa so zgradili, tudi z udarniškim delom, novo upravno stavbo.

Upravljali in vzdrževali so vse vodovode in gradili nove vodovodne sisteme, »širili in modernizirali obstoječe ter širili obseg ostalih komunalnih dejavnosti, vse do reorganizacije podjetja v letu 1990, ko je dotedanja enota gradbene operative prešla v novo podjetje Komunalne gradnje Grosuplje, ki ga je šest let še vodil kot pogodbeni direktor.«

Kot direktor Komunalnega podjetja Grosuplje pa se je z letom 1991 upokojil, za njim pa je ostala množica dosežkov podjetja:

- ko so prevzeli v upravljanje vodovode v občini Grosuplje, je bilo oskrbljeno s pitno vodo le okrog 35 odstotkov občanov. Zajete vode v Grosupljem in Ivančni Gorici je bilo malo, zato so zgradili nove vodne sisteme; v letu 1991 je bilo z vodo oskrbljenih že blizu 90 odstotkov občanov;
- med prvimi v Sloveniji so imeli najbolj urejen podzemni kataster;
- urejena je bila avtomatika na vodovodih;
- prvi med komunalci in gradbinci v Jugoslaviji so imeli rovokopače Volvo in servis zanje;
- kot tretja v Sloveniji je bila zgrajena čistilna naprava Grosuplje;
- v Grosupljem in širši okolici so uredili komunalno opremljena zemljišča, kar je pogoj za razvoj naselja Grosuplje in širše, itd.

Direktor Krašovec je bil več kot desetletje tudi član upravnih odborov SKB banke, Zavarovalnice Triglav, Vodne skupnosti, kar je vse tudi pogojevalo lažje sodelovanje z njimi. Ko so ustanovili samoupravno interesno skupnost za požarno varnost, je bil imenovan za njenega predsednika in jo vodil 12 let do njene ukinitve.

Njegova dejavnost v okviru Komunalnega podjetja Grosuplje je v Zbornikih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje zajeta že v več strokovnih sestavkih, zato so tu navedeni le izstopajoči poudarki. Zaznaven je bil njegov prispevek na razstavi in v zloženki ob 100-letnici vodovoda v Grosupljem.

V Škocjanu je živel do poroke v letu 1965, nato je začel v Grosupljem zidati hišo, vendar pa je svoj novi dom zgradil v Ljubljani. A četudi ni več stanoval v Škocjanu, je vseskozi sobival tudi z rojstnim krajem in še danes se rad vrača v lepo urejeno nadomestno domačo hišo. Udeležuje se vseh kulturnih prireditev v Škocjanu.

Njegov oče Anton Krašovec je bil ustanovni član Prostovoljnega gasilskega društva Škocjan (pri Turjaku), zato je družinsko tradicijo nadaljeval tudi sin. Kot dolgoletni član in tajnik društva je ob obletnici zbral in sestavil knjižico 80 let prostovoljnega gasilskega društva Škocjan pri Turjaku (1923-2003) in v uvodu zapisal: »Ogenj je bil pridobitev za človeka, z njim je ogreval dom in izboljšal prehranjevanje, pa vendar je ogenj postal tudi njegov sovražnik ...« Za bogatejšo vsebino je iskal podatke in gradivo med domačini, po arhivih in periodiki. V zgodovino svojega rojstnega kraja se je zapisal tudi kot predsednik krajevne skupnosti, predsednik gradbenih odborov za elektrifikacijo, za telefonijo in ceste.

Ob drugih objavah o podjetju pa je še posebej izstopajoč sestavek o njegovih učiteljih s priimkom Krische (Usoda nekdanjih škocjanskih učiteljev Antona in Roze Krische, Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje, 26, 2010, 23-28), kjer se je potrudil prikazati ju kot dobrotnika ter ugotovil, da so jima po vojni »odvzeli čast in ugled samo zato, ker je bil njun priimek nemški«.

Tone Krašovec je prejemnik mnogih nagrad in priznanj. Za delo v gasilskem društvu in v SIS-u za požarno varnost so ga nagradili z društvenimi in republiškimi priznanji. Za posebne dosežke v gospodarstvu pa je prejel tudi najvišje priznanje občine Grosuplje Adamičevo priznanje.

V Komunalnem podjetju so posebno pozornost posvečali zaposlenim, saj si je Tone Krašovec podjetje razlagal kot razširjeno družino, ki raste iz strokovnosti, enotnosti in vizije. Trudil se je za korektne in dobre odnose, saj so dobri odnosi ključ za uspešnost. Zato so zaposlenim omogočali izobraževanja in skrbeli za počitniške kapacitete. Teorijo pozitivnega upravljanja z ljudmi je znal prenesti v prakso, saj je v podjetju poznal vse ljudi, vedno jim je posvečal kar očetovsko pozornost, zato so ga tako tudi klicali.

S podjetjem ostaja povezan, sledi vsemu njihovemu napredku in povabijo ga na vse obletnice.

Vseskozi ostaja tudi aktiven, vsak dan prehodi več kilometrov. Zanima ga zgodovina, zato obiskuje zgodovinski krožek v tretji univerzi v Ljubljani. Rad potuje. Z ženo Jožico sta obiskala že večino evropskih prestolnic, pa tudi druge bližnje in daljne dežele in kraje, ki jih skupno raziskujeta. Načrtov pa imata še veliko, naj se jima uresničijo.

IVO FRBÉŽAR OB SEDEMDESETLETNEM JUBILEJU*Marija in Drago Samec*

Ivo Frbėžar je pesnik, pisatelj, slikar, grafični oblikovalec, publicist, fotograf, urednik in založnik založbe Mondena. Rodil se je v Šmarju – Sapu 30. 9. 1949 v zaselku London. Študiral je primerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na londonski šoli za odnose z javnostmi (*London school of public relations, LSPR*). Zaposlen je bil v ljubljanskem Saturnusu, kjer je oblikoval prve kresničke (odsevnike) za otroke in urejal tovarniški časopis *Saturnus reporter*. Danes ima status samostojnega književnika in je član Društva slovenskih pisateljev (DSP). Postal je tudi član Slovenskega centra PEN, več kot 10 let je deloval v upravnem odboru in bil v letih od 2004 do 2006, za časa predsednika Toneta Peršaka, tudi podpredsednik Upravnega odbora Slovenskega centra PEN. V tem času je Grosuplje vsako leto obiskala skupina tujih pisateljev, ki si je ogledala muzejsko sobo Louisa Adamiča v Prapročah, predstavili pa so se tudi na literarnem večeru v Mestni knjižnici Grosuplje. Nekaj let je bil slovenski član Odbora za prevajanje in literarne avtorske pravice pri mednarodnem PEN (T&LRC). Poleg tega je tudi član Društva ekonomskih propagandistov Ljubljana in član Mednarodnega združenja za odnose z javnostmi.

Bil je član Društva likovnih samorastnikov v Ljubljani. Več let se je posvečal slikarstvu in fotografiji, oblikoval koledarje in naslovnice knjig, ilustriral je knjige za otroke.

Danes piše poezijo, lirično prozo, pesmi in prozo za otroke, radijske igre ter literarno kritiko. Občasno piše tudi za časopise, revije in radio, saj je tudi publicist, ki se oglašča na strokovnih spletnih straneh.

V času, ko še ni bilo pesniških delavnic, o kreativnem pisanju se je šele govorilo, je zbral skupino literatov v Literarni klub Grosuplje in organiziral poletno literarno šolo na Polževem. Rodila se je revija *Res* (1988), kasneje še *Reporter zdaj* (1991). V Grosupljem je ustanovil založbo Mondena, pri kateri je izšlo kar 180 literarnih del pretežno slovenskih avtorjev. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je organiziral Adamičeve večere, na katere je povabil znane slovenske pisatelje, pesnike in glasbenike in tako širil vedenje o premalo znanem slovensko-ameriškem pisatelju Louisu Adamiču iz Praproč pri Grosupljem.

Do sedaj je izdal 15 lastnih knjig, od tega 2 v prevodu v tujini, z izborom (zborniki, antologije) pa sodeloval v sedmih. Prevodi njegovih del so v angleškem, italijanskem, španskem, francoskem, portugalskem, češkem, slovaškem, poljskem, ruskem, romunskem, makedonskem, bolgarskem, hrvaškem in srbskem jeziku, haikuji tudi v japonskem. Prejel je štiri mednarodne nagrade za poezijo. Živi na Mali Ilovi Gori, kjer se zadnja leta posveča predvsem poeziji in slikanju.

Hotel je postati slikar, pa ni bil sprejet na akademijo. Amaterizem mu ni dišal. Ujezil se je, zaklenil barve in štafelaj v klet in se odločil, da svoje mesto poišče v drugi ljubezni, to je v literaturi. Po duši je torej slikar, poezija je stopila v njegovo življenje kasneje, čeprav je pisal že v zgodnjih letih, že pri sedmih. Prva nagrada za pisanje ga je doletela že v prvem razredu ob sodelovanju v Mladi njivi, ki jo je pri Ljubljanskem dnevniku urejal Ferdo Godina, s katerim sta kasneje postala dobra prijatelja. Pa vendar tudi danes »slika«, impresija delno določa njegovo poetiko, poezijo in je z njo povezana.

Od začetkov pa do prve objavljene pesniške zbirke je bila kar dolga pot, na kateri se je počasi oblikovala in izoblikovala njegova poetika. Nikoli ga niso zadovoljevale preproste, lepe, že na prvi pogled izpovedne in na prvo žogo všečne pesmice, s katerimi želi avtor s povzemanjem hipnih čustev fascinirati bralca. Meni, da je z vsakdanjim govorom težko poimenovati današnji svet, saj drugače ostane le gola lažniva realnost. To pa, vsaj zanj, ni umetnost. Nerač govori o vplivih, saj je jasno, da z bogatim branjem vsrkavaš in nezavedno naseljuješ svojo bit in dušo. Virtuoznost jezika, »muzika« in skrivnostna vsebina so tisto, kar določa njegovo poetiko in njega kot pesnika.

Prve pesniške zbirke Presežnosti leta 1984 je bil najbolj vesel. V naslednji zbirki Orosilo orosilo iz leta 1993 je že izpilil svojo poetiko. Nekatere pesmi iz te zbirke so bile inspiracija skladatelju Pavlu Šivicu za njegovo zadnjo simfonijo. Tretja pesniška zbirka Jezikanja je izšla leta 1999. V zbirki Stoji gorilna pisana ali za/nos je leta 2001 združil različne literarne oblike. Zavestno je pretrgal takšne in drugačne okove. Ni se pustil (samo)omejevati in prilagajati konvencijam družbe. Knjiga, kakršna je, je nastala zavestno. Tudi sicer je že od mladosti nagnjen k radikalizmu, tudi cinizmu in sarkazmu. Sicer poskuša vedno tudi zbirko samo urediti in enotno oblikovati, kar terja precej discipline, resnosti in dela.

Na nek način se njegova radikalna poetika reflektira tudi v Anti-sonetih, ki so izšli 2011 pri založbi Franc&Franc v Murski Soboti. V slovenski poeziji ima sonet nek poseben, skorajda posvečen status. S svojimi anti-soneti je želel pri sebi temu narediti konec, se posmehnititi temu sonetu in pokazati nek nov, svež prijem. Po drugi strani pa mu ta oblika omogoča, da se izraža v svojem prepoznavnem stilu. In v to posodo je uspel položiti svojo pesem. Zbirka je nastajala polni dve leti, kot celota pa je sestavljena iz kadrov, kot film, ki jih mora v končno sliko/podobo sestaviti bralec sam. S tem bralec sili v sodelovanje in mu obenem dopušča svobodo, ki jo poezija terja od resnega bralca. Antisonete je v džezovski maniri uglasbil grosupeljski glasbenik Klemen Kotar in so izšli na zgoščenki leta 2017.

Pesnikov življenjski jubilej so počastili v Mestni knjižnici Grosuplje in v galeriji Inštituta »Jožef Stefan« v Ljubljani z razstavo fotografij Drznost vrhovodca. Ivo Frbčar, ki ga bolj poznamo kot pesnika, je v mladosti vse svoje ustvarjalne napore usmeril v slikarstvo, a mu ni bilo dano, da bi se izsolal v profesionalnega slikarja. K slikarstvu se je sicer še vračal, tudi kot ilustrator. Njegov vizualni predstavniki svet je spet zaživel v fotografiji. Izkušnje iz slikarstva in grafičnega oblikovanja je vtikal v geometrijsko izpopolnjene kompozicije, barvne kontraste, osvetlitve in teme, ki spominjajo na tihožitja in impresionistične prizore iz narave. »Zajet v objektiv in izoliran v svoji minljivi enkratnosti najnaključnejši izmed Frbčarjevih prizorov premore milino in poezijo haikuja,« je v brošuri ob razstavi zapisal likovni kritik in pesnik Jure Vuga.

Ivo Frbčar kot pesnik postavlja v ospredje pesniški eksperiment, ki ga razume in uporablja kot preskušanje skrajnih meja v pomenih besed in celo v njihovi strukturi, vse do najmanjšega sestavnega dela: glasu oziroma črke. Blizu mu je igranje z večznačnostjo in mnogoplastnostjo, razbijanje in gra-

ditev, ločevanje in povezovanje, zapisovanje in brisanje, prepoznavanje in nespoznavnost, razkrivanje in skrivanje, premetavanje in sestavljanje. Raziskuje izrazne možnosti jezika, navezuje se na izročilo ljudskega pesništva in impresionistično liriko ter obravnava tudi eksistencialne in družbenokritične teme. Kot literarni teoretik se ukvarja predvsem s poetiko.

Morda njegovo življenje in delo najlepše ilustrira haiku iz njegove zbirke *Brinove jagode* (2000):

*Brinove jagode na
moji Ilovi Gori grenke in trpke
same v svojem grmovju.*

O založbi Mondena (1991-2011)

Pesnik Ivo Frbežar (1949) iz Šmarja - Sapa (živel je še v Grosupljem, sedaj pa deluje na Mali Ilovi Gori) ima več zanimanj in povsod pušča opazne sledi. Izpostavljal se je kot pisatelj, pesnik, oblikovalec, ilustrator, fotograf. Začel pa je kmalu ubirati nove poti po svoje in v našem okolju pionirsko, saj je eden od ustanoviteljev Literarnega kluba Grosuplje in pobudnikov revije *Semenje*, ki se je preimenovala v *Res*. Izdajali so tudi časnik *Reporter* zdaj. Iz vsega tega je zrastle še založba. Ivo Frbežar je z ženo ustanovil podjetje Mondena, ki je bilo – ob ostalem – registrirano tudi za založniško dejavnost. Prijatelji in literati Ivo Frbežar, Goran Gluvič in Željko Kozinc so se po debatah odločili, da v okviru Mondene začnejo z izdajanjem slovenskih leposlovnih knjig.

Lastnik Ivo Frbežar je domislil poslanstvo založbe, vedel je, kaj hoče z založbo početi in kam jo umestiti. V ospredju mu je bilo, da bi pomagal domačim neveljavljenim avtorjem, a med njegovimi izdajami naletimo tudi na uveljavljene tvorce domače besede.

Začeli so s prozi namenjeno Jurčičevo zbirko in prva je v njej izšla knjiga domačega avtorja Gorana Gluviča *Navadna pripoved o jeznem Janeszu* (1991), druga pa Frbežarjeva zbirka poetičnih črtic *Kdo me je videl*.

Kmalu so priključili še poeziji namenjeno zbirko *Arion*. Sploh je precej zbirke poezije izšlo pri založbi Mondena, katerih avtorji so bili Ivo Frbežar, Jurij Hudolin, Marko Kravos, Neža Maurer, Tatjana Pregl Kobe, Juan Prenz, Tomaž Šalamun, Milan Vincetič, tudi naš Slavko Zaviršek, precej pa jih je manj znanih. Posebna zbirka je izhajala še pod skupnim imenom *Lirika*, če tu omenimo samo izdaje z naslovi *Moj bog Dragotina Ketteja*, *Hiša svetega Nikolaja Ferija Lainščka* in *Svetla praprot Željka Kozinca*.

Zastopani so bili tudi dramski teksti in v tem literarnem zapisu so več del objavili uveljavljeni avtorji Goran Gluvić, Žarko Petan, Bina Štampe Žmavc in Matjaž Zupančič.

Zanimiva za naš prostor je bila zbirka Mondenin NN (kriminalke), ki so izhajale v mehki vezavi in prodajane v trafikah v takrat impozantnih nakladah preko 10.000 izvodov. Kot avtorji so tu izstopali Goran Gluvić, Željko Kozinc s psevdonimom Peter Malik, Maja Novak in Tugo Zaletel.

Iz njihovega snovanja sta izšli še dve posebni zbirki izborov: antologija sodobne slovenske poezije Do grla v mulj vraščeno in antologija slovenske rokavske poezije Verzi z nosilcev zvoka. Od proznih del bi posebej veljalo omeniti vsaj zgodovinski roman Grenki kruh Ivanke Mestnik, pa tudi Junake petega razreda Janje Vidmar.

Izjemno odzivnost v medijih je založba Mondena doživela ob natečaju, ko je s pokroviteljem GP Grosuplje ponujala tedanjih pet tisoč mark za dokončanje nedokončane Jurčičeve povesti Janez Gremčič: [povest iz viteških časov]. Dolenjska pisateljica Barica Smole je delo posrečeno dokončala (1996), kar je Josip Jurčič začel. Povest je bila v tistem času precej iskana, brana in pozitivno ocenjena; prav tako tudi ponatis mladinske povesti Mladec Dragožit Venceslava Winklerja, katerega prva izdaja je sicer izšla leta 1946.

Založba Mondena se ni zapisala samo literarni tematiki, temveč je izdala tudi več strokovnih knjig, najsibo izvernih ali prevedenih. Tu omenimo le Likovne impresije v treh zvezkih in priručnik o razvoju ilustrirane knjige Upodobljene besede Tatjane Pregl Kobe, pa esej Naš jezik danes dr. Janeza Rotarja; s področja naravoslovja pa več prevodov Jeana Frbežarja, med njimi Gorovja, Reke pa Svetlo in temno ter Svetovi narave. Na politično področje je segel samo prevod dela z naslovom Skrivno življenje J. Edgarja Hooverja.

Drugi ponatis, ki so ga izdali pri založbi, pokriva področje kulinarike, saj so pripravili kuharsko knjigo z naslovom Spretna kuharica, ki je v izvorniku izšla v letu 1923.

Ivo Frbežar je želel k nam uvesti v tujini uveljavljeno obliko žepne knjige, a se je pritoževal, da mu tedaj ni najbolje uspelo. Danes je to običajna oblika cenejših knjig, ki jih lahko kupimo v kiosku ali samopostrežni trgovini, pa morda tudi pustimo na vlaku. V tej obliki so izdali Prešernove Poezije in Jurčičevega Desetega brata.

Tržno najbolje prodajani pa so bili zvezki s skupnim naslovom Najboljše šale, kar 17 snopičev so izdali. Kupci in bralci so se hahljali ob zbranih šalah o blondinkah, Dolenjcih, Gorenjcih, direktorjih, notarjih, odvetnikih, zdravnikih, zaljubljenicah ..., dva snopiča pa sta izšla s šalami, kjer sta nastopala Mujo & Haso.

Domačega okolja se je s spomini lotil Janez Šeme z naslovom Gabrovce, raj moje mladosti, saj je to zaselek blizu Police pri Grosupljem.

Ivo Frbežar je pripravil še izbor Jurčičevih pripovedi, rokopisov in prvotiskov ter esejev in člankov o Jurčičevi dediščini z naslovom Jurčič [-] naš sopotnik. Poseben prispevek v zborniku govori o ideji in pripravi Jurčičeve poti, ki je od tedanjega leta 1994 zrasla v tradicionalen vseslovenski pomladni pohod s startom v Višnji Gori.

Založnik Frbežar je čutil poseben dolg do slovensko-ameriškega pisatelja Louisa Adamiča. Želeli so izdati Zbornik ob stoti obletnici rojstva Louisa Adamiča, pristali pa so samo pri dveh poskusnih izvodih. Prav tako so imeli v načrtu Zbrana dela Louisa Adamiča, v okviru tega tudi prevod knjige Večerja v Beli hiši, a so danes dosegljivi le poskusni snopiči. Še danes nam je žal, da tega načrta niso uspeli izvesti v polnosti.

Na slovenski knjižni trg so torej dvajset let prihajale knjige z znakom založbe Mondena, z njimi pa znana in tudi povsem nova imena. Frbežarjeva založba je bila tedaj edina slovenska založba, ki je izdajala predvsem izvirno slovensko leposlovje. Že tedaj so ga označili, da »izkazuje pravo dolenjsko trmo in žlahtno Jurčičevo zagnanost v skrbi za slovensko knjigo«.

Pri teh Mondeninih izdajah je bil Ivo Frbežar avtor, pisec spremnih besed in prevajalec, uradno pa je v založbi opravljal posle kreativnega direktorja.

Delovanje založbe je bilo vezano tudi na zunanje podpore, saj jim je nekaj namenila občina Grosuplje, nekaj ministrstvo za kulturo, a tega je bilo na leto le za eno knjigo. Nekateri avtorji so se celo odrekli honorarju ali sami dobili podpornika, največ pa so naredili sami v založbi, od oblikovanja do računalniškega preloma. Kadar je bilo potrebno, so prelili sredstva od drugih dejavnosti Mondene na založbo, včasih pa so založili tudi denar iz družinskega proračuna.

Grosupeljska založba Mondena je v svojem dve desetletji dolgem bivanju pustila bogato sled z zajetnim publikacijskim seznamom ter kulturnim sporočilom. Vse njihove knjige si lahko ogledamo v slovenskih knjižnicah, tudi domači Mestni knjižnici Grosuplje.

Na območju naših treh občin imamo skozi čas sicer več manjših založnikov, a s takšnim obsegom in programom je založba Mondena edina, ki res lahko nosi naslov Založba. V največji meri je to zasloga Iva Frbežarja, ob bibliografiji pa zaznamo še delež ostalih družinskih članov in urednika Gorana Gluvića. Zrasla je, kot je omenil lastnik Ivo Frbežar, ob žaru in žrtvovanem družinskem prispevku. Delovala je polni dve desetletji, zato se je po dveh desetletjih vsaj tudi spomnimo.

ODŠLI SO

ETNOLOG DR. BORIS KUHAR SE JE ZAPISAL V SPOMIN (31. 8. 1929–11. 12. 2018)

Drago Samec

Z narodopisjem povezane dogodke na širšem Grosupeljskem je označeval in bogatil etnolog dr. Boris Kuhar, od katerega smo se v decembru 2018 poslovili.

Boris Kuhar, po rodu iz Maribora, kjer je bil rojen leta 1929, je leta 1956 diplomiral na ljubljanski Filozofski fakulteti in prav tam v letu 1965 tudi doktoriral. Kot novinar je delal v letih od 1946 do 1956, nato bil med letoma 1956 in 1962 urednik na Radio-televiziji Slovenija, med letoma 1962 in 1987 pa ravnatelj Slovenskega etnografskega muzeja (SEM) v Ljubljani.

Z nastopom poslanstva direktorja v SEM je že v letu 1962 začel sam raziskovati ljudsko kulturo v vseh Škocjanskih hribov. V poletnem času od junija do julija v letu 1964 je s terensko ekipo iz muzeja sistematično prečesal vseh 12 tukajšnjih vasi. Iz teh raziskav in ostalih njegovih obiskov na terenu je že v naslednjem letu zagovarjal doktorsko disertacijo: Ljudska materialna kultura v Škocjanskih hribih na Dolenjskem s posebnim ozirom na spremembe po osvoboditvi. Tudi v Slovenskem etnografskem muzeju je v letu 1966 pripravil razstavo z naslovom Včeraj in danes v škocjanskih hribih, ob njej pa je izšel še spremni vodnik. Disertacija je pri Prešernovi družbi leta 1972 izšla z naslovom Odmirajoči stari svet vasi: poljudno znanstvena razprava.

Stik s prebivalci Škocjanskih hribov je ohranjal do smrti, saj je stkal precej prijateljskih vezi. Bil je reden gost njihovih etnoloških večerov in razstav ter vabljeni predavatelj, pripravil je razstavo Ko smo bili še vsi kmetje (Škocjan pri Turjaku, 2008), kjer je z zgibanko predstavil osnovo etnološke zbirke v Škocjanu pri Turjaku. In Škocjanci so ga vzeli za svojega, saj so ga imenovali kar 'naš Kuhar'.

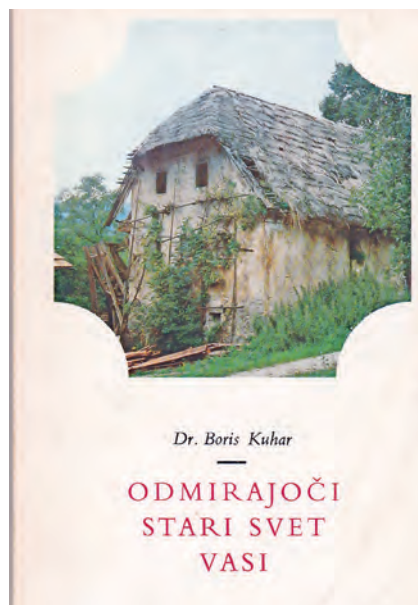
Dr. Boris Kuhar se je po upokojitvi v letu 1987 z družino preselil v grosupeljske Dvore, kjer je užival v okolju in soseščini ter se posebej posvečal kuharski umetnosti.

V občinskem turističnem vodniku Lepote in zanimivosti Grosupljega in okolice (1995) se je s sestavkom Šentjurijska dolina posvetil naseljem in posebnostim vasi Škocjanskih hribov.

Na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Grosuplje je predaval etnologijo in domoznanstvo ter s slušatelji tri leta raziskoval kapelice v občini Grosuplje, kar so leta 2010 kronali s publikacijo Naše kapelice. Članice Društva podeželskih žena Sončnica Grosuplje so ga vedno povabile, da je v nagovoru ob odprtju velikonočnih razstav podal etnološki uvod. Še v letu 2018 je na razstavi šunk v testu predstavil velikonočna obredja in šege ter spomnil na simboliko velikonočnih jedi.

Prav tako je več kot pol stoletja bil reden obiskovalec Muljave, najprej kot ravnatelj SEM, ki je bil tedaj upravljalec Jurčičevega muzeja, po upokojitvi pa svetovalec na Jurčičevini in avtor mnogih etnografskih razstav in prireditev.

Ob svoji 80-letnici je septembra 2009 v Mestni knjižnici Grosuplje pripravil razstavo spominov in spominkov s svojih potovanj ter izbor iz svoje muzejske zbirke; razstava se je selila še na Muljavo, v galerijo Kresnička, in bila je dobro obiskana. Tudi v tem okolju se je počutil sprejetega in večkrat je ponovil: »Na Muljavi so meseci sami maji, tako lepo, tako cvetoče je vedno v tej prelepi deželici Desetega brata.«

Dr. Boris Kuhar je avtor mnogih publikacij in člankov, po upokojitvi pa se je usmeril predvsem v raziskovanje ljudske regionalne in narodne kulinarike ter zdrave prehrane. V izbor obsežnejših publikacij sodijo: Emona in rimska kuhinja (1996); Kuhinja v baroku (1988); Samostanska kuhinja (2002); Kuharica v Prešernovem času (2005); Dobra meščanska kuhinja (2007); Slovenija: izbrana meščanska kuhinja (2009); Prazniki in praznične jedi na Slovenskem (1992) ter Sto značilnih jedi slovenskih pokrajin (1998). Pokrajinska pregleda pa prinašata Dolenjska in belokranjska kuhinja (2002) ter Štajerska kuhinja (2003).

Kot sad njegovega dolgoletnega zbiranja izstopa publikacija s 100 izbranimi recepti pod naslovom Štruklji iz leta 2015.

Dr. Boris Kuhar je prejel več priznanj in nagrad, med njimi Tomšičevo nagrado za novinarsko delo in Valvasorjevo nagrado, ki jo za pomembno življenjsko delo na področju muzealstva in pri ohranjanju in popularizaciji kulturne dediščine podeljuje Slovensko muzejsko društvo. Imenovali so ga še za častnega člana dveh strokovnih nacionalnih združenj, Slovenskega muzejskega društva (2007) in Slovenskega etnološkega društva (2008). Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje ga je 80-letnici predlagalo še za priznanje Turistične zveze Slovenije, saj je vse njegovo delo bilo v službi turizma in gesla o 'moji deželi – lepi in gostoljubni'. Bil je tudi predsednik Rotary kluba Grosuplje.

Poljudne članke s področja prehrane, običajev, letnih časov, odnosa do hrane, pokrajinskih značilnostih, je do zadnjega objavljajl v več časopisih, med njimi v Financah in Večeru.

V zadnji svoji objavi je pisal o sv. Martinu, našem najbolj čaščenem svetniku in tedaj je zapisal: »Za vsakega Martina me vleče na mojo rodno Štajersko. Martin je tam še vedno za vse velik praznik.« Mesec dni po sv. Martinu, v decembru 2018, so ga pokopali na ljubljanskih Žalah.

Etnolog in izjemni znanstvenik dr. Boris Kuhar, ki je tudi naše kraje postavljajl na zemljevid znanstvenih izsledkov in objav, bo ostajl v našem spominu.

Več o njegovem delu je bilo zapisano ob njegovi 80-letnici v Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje, 26, 2010, str. 125-128, zato je tu pridan le dodatek.

JOŽEF MAROLT (22. 11. 1934–20. 8. 2019)*Marija Samec*

V 85. letu se je poslovil Jožef Marolt, diplomirani pravnik, kulturni organizator in družbeni delavec, dolgoletni član uredniškega odbora Zbornika občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje.

Rodil se je v Škocjanu pri Turjaku 22. 11. 1934. Osnovno šolo je sredi vojne vihre obiskoval v Škocjanu, Turjaku in v Marijanišču v Ljubljani. Zaradi vojnih razmer so mu končana štiri polletja nerednega šolanja priznali za štiri razrede. S tem predznanjem je šolanje nadaljeval v Ljubljani, kjer je maturiral na Gimnaziji Poljane. Po gimnaziji je končal študij prava na Pravno-ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Prosti čas med študijem je posvetil ljubiteljski kulturi ter delu v domači gostilni v Škocjanu in v knjižnici v Ljubljani. Vso svojo aktivno delovno dobo je bil zaposlen v Grosupljem. Pripravištvo je opravil na Okrajnem sodišču v Grosupljem in v upravi Občine Grosuplje. Začel je kot vodja oddelka za gospodarstvo, urbanizem in komunalne zadeve takratne velike občine Grosuplje. Aktivno je sodeloval pri ustanavljanju številnih podjetij in obrtnih delavnic, katerih ustanoviteljica je bila občina. En mandat (štiri leta) je bil tajnik Skupščine občine Grosuplje. Od leta 1974 je opravljal pravno službo za več manjših podjetij. V tem času je organiziral zbiranje denarja za ureditev knjižnice v Košakovi hiši in za obnovo nekdanjega Sokolskega doma v Grosupljem za kulturne potrebe.

V letu 1978 je bil imenovan za direktorja Tovarne gostinske opreme Kovinastroj Grosuplje. To podjetje je vodil polnih 16 let do svoje upokojitve. Tu je v prelomnih letih osamosvajanja in ob izgubi 90 % tržnega deleža v bivši Jugoslaviji pokazal vse svoje organizacijske sposobnosti, da je podjetje ostalo eno redkih, ki je preživelo vse do današnjih dni.

Za svoje delo je prejel več priznanj: priznanje in nagrado Louisa Adamiča za gospodarske dosežke, Jurčičevo plaketo in srebrno priznanje Občine Grosuplje za dosežke na kulturnem področju. Bil je stalni sodelavec Zbornika občine Grosuplje, eden od ustanoviteljev in dolga leta tudi član uredniškega odbora. Že v drugi številki Zbornika je pisal o poimenovanju cest in ulic v Grosupljem, saj mu ni bilo vseeno, kakšna bo podoba kraja, v katerem je tedaj živel in delal. Njegovi prispevki s področja kronike

in gospodarstva ter upravne razdelitve sedanjih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje so objavljeni v 13 številkah Zbornika občine Grosuplje.

Po upokojitvi se je vrnil k ljubiteljski kulturi. Skupina krajanov je na njegovo pobudo v Škocjanu v letu 1996 osnovala projekt »Stati inu obstati« za ponudbo naravnih danosti in obuditev zamrlih dejavnosti. Ta Trubarjev rek se je kasneje razširil po Sloveniji na raznih področjih in je prepoznaven naslov vsakoletne tradicionalne kulturne prireditve za Trubarjev rojstni dan v Škocjanu. Leta 2001 je izdal drobno knjižico z naslovom Stati inu obstati v Škocjanu.

Med drugo svetovno vojno sta bila v Škocjanu požgana župnišče in šola. Obnovljena je bila samo šola, ki je bila leta 1970 ukinjena in od tega leta dalje je bila zgradba šole prazna. Organizacijski vodja obnove je bil Jožef Marolt. Združil je delovne predsednike krajevne skupnosti, gasilcev in kulturnega društva in obnovo so končali za 500-letnico rojstva Primoža Trubarja v juniju 2008. Pritličje zgradbe je namenjeno za potrebe krajanov. V okviru projekta je od leta 2001 v obnovljeni zgradbi šole Škocjan na novo urejena in odprta razstava o kulturni dediščini »Včeraj v Škocjanskih hribih«, ki pomeni zametek stalne krajevne etnografske zbirke, ki jo je postavil pokojni dr. Boris Kuhar.

Leta 2000 je dal Jožef Marolt pisno pobudo za ureditev krajevnega centra Škocjan. Predlog so podprli krajevna skupnost, Župnijski urad Škocjan in Občina Grosuplje. Leta 2002 je krajevna skupnost ob otvoritvi poslovilne hiše postavila skulpturo akademskega kiparja Staneta Jarma »Kristus« in podobo Trubarja z odprto knjigo in njegovimi besedami: »Pred Bugam smo vsi glih«. Leta 2003 je Kulturno društvo Škocjan obnovilo in predstavilo s pokopališča v nastajajoči spominski park spomenik Janezu Jerebu, kronistu in kulturnemu buditelju, ki je sicer pokopan na Kopanju. Leta 2006 so postavili spominsko obeležje. Kipar Stane Jarm je izdelal portret Primoža Trubarja in skice dveh napisnih plošč. Prva je posvečena 1000-letnici romanske cerkve v Škocjanu, druga pa 500-letnici rojstva Primoža Trubarja in delovanju protestantskih piscev. Pod lipo so postavili okroglo klop, v sredini pa stoji obeležje, ob katerem obiskovalci v miru posedijo, preberejo napise o krajevni zgodovini in si ogledajo kraj. Leta 2007 je bil Jožef Marolt imenovan za predsednika posebnega odbora za organizacijo proslav v Trubarjevem letu. V župnijski cerkvi sta bili leta 2007 s soglasjem pristojne spomeniške službe postavljeni dve tabli, ki pričata o Trubarju in v cerkvi pokopanih vitezh Turjaških. V cerkvi je bila obnovljena gotska kapela. V zgradbi šole so razširili etnografsko zbirko.

Spisal je igro Osvobodena svoboda in satirično komedijo Prekucije, ki jo je v njegovi režiji leta 2003 uprizorilo domače kulturno društvo. Zasnoval je knjižne izdaje, v katerih je proslavil župnika Janeza Jereba, ki je v Škocjanu sezidal novo cerkev in bil kulturni buditelj: Janez Jereb: 1873–1937: ob stoti obletnici Jerebovega prihoda v Škocjan; Prafara Škocjan pri Turjaku in župnik Janez Jereb; Kako sem vodil škocjansko godbo. Izdal je knjižico Stati inu obstati v Škocjanu leta 2001.

Zasnoval in uredil je zbornik ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja Kraji in ljudje v Trubarjevi fari. Sodeloval je pri mnogih izdajah, ki so izšle v Škocjanu. V Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje je pisal občinsko kroniko, predstavljal je znane podjetnike iz naših krajev, na obletnice Kovinastroja je vedno opozoril s preglednimi članki.

Z zakonu z Marijo – Manco Dolanc sta se mu rodila dva otroka, hči Katarina in sin Matija. Ponosen je bil na 5 vnukov in vnukinj, to so: Klara, Klemen, Živa, Gaber in Bor. Po upokojitvi se je preselil v svoj rodni kraj Škocjan in preživel lepa in ustvarjalna leta v hiši na Tičnici, kjer je rad sprejemal obiske, kjer so se rojevale ideje, kaj vse se da narediti za prepoznavnost Škocjana v občini in Sloveniji. S svojimi idejami in izkušnjami je povezoval krajanov in skupaj z njimi polepšal kraj tudi s kulturnimi prireditvami v juliju v Trubarjev spomin, v decembru pa za spomin na rojstvo Franceta Prešerna. Predvsem je bilo plodno sodelovanje z župnikom dr. Edom Škuljem, ki sta skupaj zapustila nepozaben pečat v Škocjanski dolini.

»Korenin se ne da kupiti, kjer so, je tudi bogastvo. Treba se je potruditi, da se pokažejo,« je v nekem članku zapisal Jožef Marolt. Prav on sam se je ves čas trudil pokazati bogastvo svojih krajev in preko svojega dela tudi njihovo duhovno bogastvo.

Od njega smo se v ponedeljek, 26. avgusta 2019, na pokopališču v Škocjanu pri Turjaku poslovili številni prijatelji, znanci, bivši sodelavci in vsi, ki smo imeli ta privilegij, da smo ga poznali in z njim sodelovali.

NAŠ GEODET PAVEL KRIŽAJ (1903–1990)*Boštjan Zgonc **

Pavel Križaj se je rodil 18. 3. 1903 na Dunaju v družini visokega poštnege uradnika Eugena Križaja, strastnega lovca in dreserja psov, prvega slovenskega kinološkega sodnika, in Pavle Križaj, profesorice klavirja. Otroštvo je preživel na Dunaju, kjer je hodil tudi v gimnazijo, maturiral pa je v Ljubljani, kamor so se vrnili leta 1918 po nastanku Jugoslavije.

Po maturi je najprej študiral pravo na novo nastali ljubljanski univerzi, nato pa se premislil in končal študij geodezije, ki so ga takrat na novo uvedli. Najprej je opravljal novo izmero v Srbiji, z ženo Julijo, rojeno Pogačar sta spoznavala srbsko kuhinjo, ki sta jo nato cenila vse življenje. Nato je služboval v Mariboru in na Ptujju, od koder so družino nacisti izselili v Bosno. Uspelo jim je prek Zagreba priti v Kočevje, kjer so doživeli zasedanje kočevskega Zbora odposlancev slovenskega naroda. Pavel Križaj je odšel v partizane, nato pa so ga konec leta 1944 pri Ribnici ujeli Nemci. Zaprli so ga na ljubljanskem gradu, od koder so ga rešili sošolci, ki so bili pri domobrancih.

Po vojni je najprej opravljal naloge za takratno vlado, a so ga kmalu premestili v Kočevje, kjer je na novo vzpostavil med vojno požgani kataster. Nato je prišel v Grosuplje, kjer je vodil občinski zavod za kataster in tam tudi dočakal upokojitev. Družbeno politično se ni udeleževal, bil pa je član zveze borcev in rezervni oficir. Imel je nekaj znancev, s katerimi se je pogovarjal o filozofskih pa tudi teoloških vprašanjih. Proti koncu življenja je živel v domu za starejše občane Tabor v Ljubljani. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.

Svojo duhovno in intelektualno podobo je oblikoval na Dunaju, v cesarskem mestu. Med prvo svetovno vojno je imel na steni zemljevid Evrope, na katerem je spremljal potek vojne. Kot Slovenec je

---

* Dipl. slavist in komparativist.

simpatiziral z Rusi. Bral je ruske avtorje, predvsem Tolstoja in Dostojevskega. Da bi lahko bral velike romane v izvorniku, se je sam naučil cirilice in se učil ruščino.

Po vrnitvi v Ljubljano se je navduševal nad poezijo slovenske moderne. Izjemno je cenil Ketteja, zaradi njegove močatosti. Na Ptujju se je družil s profesorjem Aličem s ptujske gimnazije, pa z notarjem Maležičem. Ob neki svečanosti je predaval Ptujčanom o Prešernu.

Gestapo ga je po okupaciji večkrat klical na zaslišanje, na katerem so ga v skladu z načrtom o očiščenju Štajerske Slovencev poskušali prepričati, da je vendar Nемеc, saj je rojen na Dunaju, ima nemške šole, govori brezhibno nemško. Vztrajal je, da je kljub temu Slovenec. Gestapovcu je zabrusil: »Če bi se vi slučajno rodili na Kitajskem, ali bi bili zato Kitajec?« To je bilo za gestapovca preveč. Končal je z zasliševanjem in ponoči so jih izselili v Sanski Most, ki je spadal takrat v NDH. Ko so pripravljali minimalno prtljago, je gestapovec vzel s police zbrano delo Franceta Prešerna (uredil Avgust Pirjevec, 1929), vezano v usnje z zlato obrezo. Bral je Prešernove nemške pesmi in izjavil, da je dober pesnik, a preveč slovansko pobarvan. Pavel Križaj se je z njim spustil v polemiko, čeprav je bil trenutek povsem neprimeren. Njegova posvojena hčerka Cvetka, ki je knjigo dobila v dar za birmo, je vzela gestapovcu knjigo iz rok rekoč: »To je moje«. Gestapovec je bil tako presenečen, da ni reagiral. Prešernove poezije so vzeli s seboj v Bosno, z njimi je odšel v partizane in še danes so v knjižnici avtorja teh vrstic.

Pavel Križaj je bil široko razgledan, bral je vse, kar je pomembnega izšlo izpod peres slovenskih pesnikov in pisateljev. Naročen je bil na zbirko slovenskih pisateljev pri Državni založbi Slovenije, bil je član Slovenske maticе, v njegovi knjižnici so bile vse pomembne enciklopedije in seveda veliki ruski romani Turgenjeva, Tolstoja, Dostojevskega. Kupil je elitno izdajo Boccaccia Dekameron, iz ognja, ko so partizani na Mašunu kurili ognje z nemškimi knjigami iz snežniške grajske knjižnice saških knezov Schönburgov, pa je rešil nekaj knjig J.W. Goetheja. Zelo rad je bral H. Heineja zaradi njegovega ostrega humorja. Redno je poslušal dunajski radio in naročen je bil na švicarski časopis Die Weltwoche. Ni se zadovoljil le z novicami iz domačega časopisja.

Že v Kočevju je začel hoditi v cerkev, čeprav so ga pred vojno imeli za boljševika. Do duhovščine je bil kritičen, zlasti zaradi ravnanja škofa Rožmana med vojno. Menil je, da ni razumel duha časa. Kritičen pa je bil tudi do oblasti. Že v partizanih je opazal, da so se nekateri preveč oddaljili od ljudi. Ko je brigada stradala, sam je preživel s plodovi šipka, ki jih je nabiral po kraških gmajnah, so v štabu praznovali rojstni dan ob torti. To ga je jezilo. Zaradi nekaterih njegovih stališč je moral v Kočevje, kar je takrat pomenilo kazensko premostitev.

Iz Kočevja je skupaj z družino obiskoval opero v Ljubljani, ogledal si je vsako večjo novogradnjo, ker ga je zanimala arhitektura. Kot geodet je v Grosupljem opravil parcelacijo območij, kjer so danes naselja zasebnih hiš. Vidi se, da je hotel parcele razporediti tako, da to ni enostavna mreža, ampak upošteva konfiguracijo terena in druga načela oblikovanja prostora. V času njegovega službovanja so tudi v Grosupljem opravili novo izmero in vzpostavili triangulacijsko omrežje.

Kot sogovornik je bil zanimiv, toleranten, rad je imel jasne argumente, ne jakosti besede. Srečeval se je s svojimi sošolci, s sodnikom Podbojem, s slavnim kirurgom dr. Bajcem in še z nekaterimi. Na Grosupljem se je srečeval z župnikom Bohincem in njegovim krogom. Kasneje, ko je živel v domu na Taboru, se je srečeval z jezuiti in z njimi razpravljal o življenju in smrti in o veri. Njegova vera ni bila enostavna. Na mnoga vprašanja je vedno znova iskal odgovore. Molil pa je v latinščini in grščini, verjetno se je tako vračal v svoj mladost.

LEOPOLD SEVER (3. JANUAR 1939–8. SEPTEMBER 2019)*Marija Samec, Marjan Potokar **

Poslovil se je Leopold Sever, učitelj, publicist, domoznanec, sodelavec Klasja in Grosupeljskih odmevov ter Zbornika občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje.

Rodil se je 3. 1. 1939 v Ljubljani na Viču. Ob začetku vojne se je njegova družina iz Ljubljane preselila na Dolenjsko v očetov rojstni kraj Male Lipljene pri Turjaku. Tu je po vojni obiskoval osnovno šolo v Škocjanu. Po končani osnovni šoli je nadaljeval z nižjo gimnazijo in gimnazijo v Ljubljani. Zaradi veselja do naravoslovja in poučevanja v šoli se je leta 1962 vpisal na Višjo pedagoško šolo v Ljubljani, na predmetno skupino biologija–kemija. Diplomiral je septembra 1964.

Prvo zaposlitev v šolstvu je sprejel na OŠ Prevole 1. 9. 1966, na delovnem mestu učitelja biologije in kemije. Že naslednje leto je postal učitelj na OŠ Stična. Tu je tudi ostal do 8. 9. 2002, ko se je po 41 letih delovne dobe upokojil.

Poučeval je biologijo in kemijo, občasno tudi fiziko, tehnični pouk, telovadbo, in srbohrvaščino. Svoje delo je opravljal predano in odgovorno. Trudil se je, da bi se učenci v šoli kar največ naučili. Vedel je, da so nekateri nadarjeni, drugi pač ne. Pomembno mu je bilo, da so se potrudili.

Predmeta biologijo in kemijo je učencem predstavljal zelo nazorno. V razredu je bil s praktičnimi predmeti žive in nežive narave zaseden vsak kotiček. Polno je bilo kamnin, preparatov, tudi kakšen gad, ki ga je sam ulovil, se je našel v zaprtem kozarcu. Njegova učilnica je bila obrnjena proti gozdu, kjer si je z učenci naredil umetno mlako ob šolskem čebelnjaku, da je učencem lahko bolj nazorno predstavljal življenje narave, njeno spreminjanje in naravne procese. Za vsako učno temo je našel primer v naravi. Ker je bilo okno njegove učilnice v srednješolskem centru zelo nizko, je znal izkoristiti tudi bližnjico, da le ne bi izgubljal časa.

Ostalim učiteljem nam je učilnica delovala kot podaljšan del narave. Del nje je bil še manjši zaprti del, nekakšen laboratorij, v katerem je hranil kemikalije, tja pa nepoučenim skoraj ni bilo varno vstopati.

---

* Marjan Potokar, ravnatelj Osnove šole Stična.

V tistem času so na šoli sloveli vsakoletni dvodnevni pohodi po dolini reke Temenice in Bukovice v Temeniški dolini. Z učenci in tistimi učitelji, ki jih je pritegnil k svojemu raziskovanju, so odkrivali suhokrajinske b'če. Prevzela ga je bližina Gradišča in veličina Virskega mesta z okoliškimi gomilami.

Njegova znanja in sposobnosti so bila cenjena, kar so prepoznali profesorji s fakultet. Tako je študentom predstavil uporabo nekaterih učnih sredstev pri pouku kemije.

Prepoznani kvaliteti Severjevega uspešnega dela v prid govori Kumerdejevo priznanje, najvišje priznanje za izjemno uspešno vzgojno-izobraževalno, inovacijsko in organizacijsko delo v osnovni šoli. S tem bi se strinjali številni njegovi učenci, ki so po njegovi zaslugi krenili na pota znanosti.

Z upokojitvijo se je njegovo raziskovanje nadaljevalo in poglobilo. Raziskoval je naše prednamce, staroselce. Napisal je številne knjige, v katerih je strnil svoja odkritja in razmišljanja v nam predstavljen način, kako lahko dojemamo in sprejemamo vse okoli sebe, in kar nas opozarja, da smo del nečesa starodavnega s samoniklo duhovno kulturo, iz katerega se je po mnogoterih vplivih iz okolice oblikoval slovenski narod.

Bil je tesen sodelavec uredništva glasila Klasje, glasila občanov občine Ivančna Gorica, objavljajl je v Grosupeljskih odmevih in Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje, kjer je razvijal svojo publicistično žilico in s svojimi prispevki skrbel za kvalitetne in brane vsebine, priljubljene pri širšem krogu bralcev. Svoje raziskovalno delo je zlasti posvetil proučevanju krajevne zgodovine, etnološke in naravne dediščine ter odkrivanju že davno pozabljenih sledi preteklosti.

Aktiven je bil tudi kot dolgoletni član Turističnega društva Ivančna Gorica in Občinske turistične zveze Ivančna Gorica. Bil je pobudnik in vsakoletni organizator kolesarskega popotovanja po rimski cesti od Ivančne Gorice do Dvora, zavzemal se je za ohranitev rojstne hiše Prešernovega sodobnika Miha Kastelica v Gorenji vasi, je avtor pomnika vode v središču Ivančne Gorice in pobudnik številnih drugih prireditev in turističnih akcij. Turistična zveza Slovenija mu je leta 2018 podelila priznanje za dolgoletno prostovoljno delo v turistično-društveni organizaciji.

Leopold Sever je bil prejemnik naziva častnega občana Občine Ivančna Gorica, prejel ga je leta 2011 za življenjsko delo na področju vzgoje in izobraževanja, publicistične dejavnosti in aktivnega ohranjanja naravne in kulturne dediščine občine Ivančna Gorica in širše regije. Z nazivom častnega občana ga je leta 2015 počastila še Občina Žužemberk.

Šolo je obiskoval tudi kot upokojenec, vedno poln načrtov in idej. Organiziral je pohode v domačo okolico in po Sloveniji, zadnjič meseca maja s povabilom na praznovanje njegove življenjske obletnice z ogledom tičnice pri Sv. Gregorju v bližini Ortneka, kot da bi še zadnjič želel nazorno predstaviti učno uro, kako so si prednamci predstavljali prenos duše na oni svet.

Čeprav je pisal že preje, je po upokojitvi začel izdajati knjige. Svoje otroške izkušnje iz naravoslovja je leta 2009 opisal v knjigi **Pisani plamenčki – zgodbe, v katerih se snov spreminja**. Knjiga, s katero je oral ledino v kemijskem leposlovju, prinaša zgodbe o uporabni kemiji, ki jo srečujemo v vsakdanjem življenju.

Posebno pozornost je namenil geologiji in mineralogiji. Prve kamnine in fosile je sam kupil, da je popestril pouk. Njegova zbirka je obsegala nekaj tisoč primerkov. Tudi učenci so mu prinašali kamnine, fosile in minerale, ki so jih našli v svojem okolju.

Zanimale so ga vode, njihovo imensko in skrivnostno izročilo in pomen vodnih virov v preteklosti za današnji čas. Leta 2004 je izdal knjigo **Pozabljene vode – mali vodni viri v občini Ivančna Gorica nekoč in danes**. Ob gradnji avtoceste so odkopali veliko lepih kamnov, Leopold jih je več rešil.

Z lastniki zemlje se je dogovoril, da jih je smel postaviti kam v bližino ceste, bageriste je prosil, da so mu kamne prepeljali na mesto, enega tudi v krožišče pri železniški postaji v Ivančni Gorici.

Do konca je bil aktiven član Turističnega društva Ivančna Gorica, dolga leta tudi njegov predsednik. Na lastne stroške je organiziral očiščevalne akcije, sam je zvaril koše za smeti in jih razporedil po kraju, sadil je drevesa. Njegova ideja je kolesarski izlet po rimski cesti od Ivančne Gorice do Dvora, kar je leta 2015 popisal v zloženki **20 let s kolesi po rimski cesti Ivančna Gorica–Dvor**.

Za potrebe ekoloških tržnic in proslav je obudil tradicijo »kulčarjev«, ki so na enoosnih vozičkih, kulah, tovorili pridelke ne samo z njiv domov, ampak so vozili prodajat tudi v večja mesta, celo v Trst. Njegovo delo v Turističnem društvu Ivančna Gorica je preobširno, da bi lahko vse popisali.

V letih 1962 in 1964 se je v Škocjanskih hribih mudila ekipa etnologov pod vodstvom dr. Borisa Kuharja. Leopold je tvorno sodeloval z ekipo pri raziskovanju kmečkih običajev v okolici Škocjana, zato ni čudno, da je raziskoval domačo zgodovino tudi kasneje.

Leta 2009 je organiziral obnovo »zgodovinskega pralnega stroja« – obnovili so namreč lužo s kamni za pranje perila. Ta dogodek je popisal v zloženki **Zgodovinske, etnološke in naravne zanimivosti na Škocjanskem**. S svojimi članki o naravoslovnih posebnostih domačih krajev je obogatil nekaj zvezkov Zbornika občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje.

Rad je popotoval po Sloveniji, Hrvaški, Bosni, Srbiji in Makedoniji, peš, s kolesom in z avtom. Kupil si je skledo za izpiranje in odšel v Varaždin, da je iz Drave izpral nekaj zrnc zlata. Potoval je na Islandijo, v Nemčijo in povsod zbiral minerale, fosile in kamnine. V zadnjem času mu je najmočnejši vtis pustilo potovanje po Sveti deželi.

Pogosto je pisal scenarije in vodil pevske in etnološke prireditve, tudi predstavitve svojih knjig je pogosto organiziral sam. Otroci sodelavcev se ga spomnijo kot dedka Mraza, ki je znal ob vsakem novoletnem obdarovanju z igralsko spretnostjo podati tudi kakšno poučno temo.

Organiziral je več pohodov po vodnih virih v okolici Škocjana. Raziskoval je gradišča in življenje gradiščanov, kar je opisal v knjigah **Iskal sem prednamce – dokazi in razmišljanje o starožitnosti Slovencev na dolenskem zahodu** (2003) in **Prazgodovinski svatje in mi – kultura staroveških gradiščarjev jasno odseva tudi v naš čas** (2009). Manjše skupine somišljenikov je popeljal po gradiščih in Tičnicah, o katerih je leta 2013 pisal v knjigi **Tičnice iz naravoverja – zanesljivi kažipotni v slovensko prazgodovino**. Svojo humorno iskrico nam je leta 2011 zapustil v knjigi **Vse dogodivščine na kakó** – 88 zgodb z bolj vesele plati.

Leta 2018 je pod vaško lipo zbral skoraj vse sovaščane Malih Lipljen in jim predstavil svojo knjigo **Male Lipljene – vas, ki je ravno prav**. V njej se je sprehodil skozi vas, od hiše do hiše, popisal ljudi in zanimive zgodbe družin, ki so ali pa še živijo v Malih Lipljenih.

Leopold Sever je bil tudi amaterski novinar. Pisal je za različne časopise, splošne in strokovne, predvsem pa v občinski glasili Klasje in Grosupeljski odmevi, v katere je prispeval humorne zapise in zanimive kvize. V Klasju je popisoval posebne rekorde in jih izdal v dveh knjigah **Dosežki in presežki – 99 + 1 rekord iz vsakdanjega življenja** (2007) in **Z rekordi prijetno in domače – 100 dosežkov in presežkov** (2015). Za potrebe poučevanja in novinarskega dela se je lotil fotografiranja. Več tisoč posnetkov je hranil lepo urejene in razvrščene po tematiki v albumih.

Leopold Sever je bil človek, ki je deloval na različnih področjih, vedno pripravljen vso svojo energijo, znanje in prosti čas vložiti v vse, česar se je lotil. Zato tudi uspehi niso ostali neopaženi, čeprav v svoji skromnosti ni nikoli javnosti posebej opozarjal na svoje delo. Njegovo »vitрино« krasijo mnoga društve-

na, šolska, občinska in republiška priznanja. Že leta 1983 je prejel Jurčičevo plaketo za dolgoletno vestno in uspešno vzgojno-izobraževalno in raziskovalno delo. Leta 1990 mu je Zveza organizacij za tehnično kulturo - Sekcija za kemijo podelila priznanje za delo z mladimi v akciji Gibanje znanost mladini. Prirodoslovno društvo Slovenije ga je leta 1990 nagradilo z Zlato značko za več uspešno izpeljanih projektov pri raziskavah naravnega okolja. Od leta 1995 do 2002 so njegovi šolski krožkarji prejeli 28 zlatih Preglovih priznanj za geološka raziskovanja po Dolenjski.

Leta 1999 je prejel Plaketo Antona Tomšiča za uspešno časnikarsko delo, saj je od nastanka ivanškega občinskega časopisa Klasje pisal in urejal svoji dve strani, pisal pa je tudi še za mnoge tudi strokovne časopise. Kot dolgoletni krvodajalec je dobil občinsko in republiško priznanje Rdečega križa Slovenije. S področja šolstva moramo omeniti še priznanje iz leta 2000 za najuspešnejšega mentorja kemijskih krožkov in leta 2001 priznanje matične šole za 41-letno delo v OŠ. Najbolj pa je bil ponosen na nagrado Republike Slovenije na področju šolstva za leto 2002. Prejel jo je za življenjsko delo v vzgoji in izobraževanju na področju osnovnega šolstva, za izvirne ideje in osebno zavzemanje za njihovo uresničitev v vzgojno izobraževalnem delu na šoli in širšem šolskem okolju.

Po upokojitvi se je iz Ivančne Gorice preselil v Male Lipljene. Sadil in cepil je sadno drevje, vzgajal je sadike iz pešk, odporne proti škodljivcem. Zbiral je staro izročilo z zgodovinskega, ekološkega, naravovarstvenega, etnološkega stališča in neutrudno pisal ter izdajal knjige, večinoma v samozaložbi.

Prezgodnja smrt mu je preprečila mnoge načrte. Tako delovnega človeka, ki se je razdal na toliko različnih področjih in nam zapustil toliko knjižnih del, lahko označimo le z Aškerčevimi verzi iz Čase nesmrtnosti: »V delih svojih živel sam boš večno.«

Veliko je ostalo vprašanj, ki so ostala neizrečena. Pogrešali bomo srečanja in pogovore z njim, a se obenem zavedali, da smo imeli neverjetno srečo, da smo lahko z njim sodelovali, saj nam je v razmislek ponudil marsikatero svoje odkritje in nas tako pritegnil v globočine premišljevanja.

TONE BOHINC (1931–2018) IN MEMORIAM

Jakob Müller

Na Grosuplje je prišel avgusta 1963. Njegov stanovski predhodnik Karel Papež se je človeško in duhovno formiral po prvi svetovni vojni, v drugi pa podoživel kanibalski umor svojega suhorskega predstojnika, zato se je maja 1945 umaknil na tržaško ozemlje, ki ga je upravljala zavezniška anglo-ameriška vojska. Tu so ga organi naše nove komunistične oblasti ugrabili, mu v preiskovalnem zaporu razbili vse zobe, ob izpustitvi pa mu je za vnaprej zagrozil Matija sam. Ko je bil na Grosupljem kaplan, so ga še v poznih petdesetih letih ponoči sem pa tja obiskovali udbovci.

Tone Bohinc je prišel na tedaj še precej kmečko in vaško Grosuplje iz delavskega, »rdečega« Zagorja, kjer je bil njegov predstojnik, ki je bil sicer tudi podobno ugrabljen, odlično izoblikovan v sodobnem duhovnem formatu in modernih pastoralnih oblikah. Bohinc je otroštvo in zgodnjo mladost preživel v vasi Murave nad Javorjami v Poljanski dolini. Bil je nezakonski otrok dekle in sina premožnega, veljavnega kmeta. Z mamo sta tolkla lakoto, zato sta po gozdovih nad Muravami nabirala tudi borovnice in jagode. Če se je mali Tone spotaknil, se je vse nabrano usulo po strmini, da sta z mamo oba lačna jokala.

V vojnih, njegovih najstniških letih, so bile Murave in okoliške hribovske vasi »pogosto del osvobodjenega ozemlja«, ljudje so s partizani sodelovali, jim pomagali in jih podpirali. Prihodnji svet, o katerem se je govorilo in za katerega so se partizani borili, je bil njegov intimni svet: odprava krivic, pregraj med revnimi in bogatimi in enake možnosti. Tone je bil partizanski kurirček, hkrati pa zavzet ministrant patra Metoda. Ko ga je skrbelo, kako bo, tako reven, lahko študiral, so mu partizani zagotavljali, da bo po zmagi lahko vsakdo postal, kar bo želel. Med vodilnimi partizani nad Javorjami sta bila dva iz Šmarja. Eden od njiju je po vojni postal direktor Radia Ljubljana, drugi direktor velike kmetijske zadruge, njun brat pa kmetijski minister.

Tone je imel pravo sestro, njun oče pa se je z mamo poročil šele nekaj tednov pred njeno smrtjo. Umrla je za tuberkulozo, stara trideset let. Takoj potem, kmalu po vojni, je Tone odšel v Ljubljano, v osemletno gimnazijo. Zaradi vojnih let je bil v velikem zaostanku, zato se je lahko šolal po posebnem programu: vsako leto je naredil po dva razreda. In vseskozi je bil odličnjak. Že zgodaj ga je zanimala umetnost, zlasti leposlovje, domače in svetovno. Pozneje je v globine poznal Cankarja in Shakespeara, zanimala sta ga glasba in likovna umetnost. Občudoval je Čajkovskega in Beethovna, Picassa

in Kregarja. Bil je razgledan v filozofiji, blizu mu je bil sv. Avguštín, zanimal ga je Sartre, in v sociologiji, bral je Kreka, Ušeničnika in Gosarja. In imel je izjemen spomin, ne le stvarnega, ampak tudi časovnega. Nekoč mi je pripovedoval neverjetne podrobnosti o tistem oktobrskem dnevu leta 1951, ko je v izložbi knjigarne na Wolfovi uzrl Kocbekovo novelistično zbirko *Strah in pogum*. Poznal je Kocbekovo slovito *Premišljevanje o Španiji*, kjer je pisatelj ostro obsodil cerkveni konservativizem in protikomunizem. Kocbek je bil eden od njegovih političnih vzornikov kako povezati krščanstvo in marksizem. Njegova komunistična tovarišija je knjigo pol leta pozneje izkoristila za izgon pisatelja ne le iz političnega, ampak tudi javnega kulturnega življenja. S prijatelji teologi je Kocbeka na domu večkrat obiskal, da so z njim razpravljali.

Med študijem na teološki fakulteti je razmišljal o misijonarskem delu v daljnih deželah, vabljava se mu je zdela tudi diplomacija, čutil je, da ima darove za komuniciranje, povezovanje in uvidevno urejanje, dejansko pa se je odločil za pastoralo: kot duhovnik bo delal z ljudmi in za ljudi, jih spremljal, jim pomagal v vrtincih in dvigal na plitvinah življenja. Za novomašniško geslo je izbral citat iz *Izpovedi sv. Avguština*: »Bog, nemirno je naše srce, dokler ne počiva v tebi.«

Njegova prva samostojna duhovniška postaja je bila Grosuplje. Formalno je bil kaplan, bivajoč na podružnici, vendar je šmarnski župnik že šest let poprej ob vizitaciji zapisal, da se verniki več ne čutijo povezani z župnijskim središčem. Takoj v prvem letu je opravil in uredil vse potrebno za ustanovitev nove župnije: sporazumno z župnijo materjo in štirimi sosednjimi župnijami določiti meje nove župnije, pridobiti soglasje podružničnih ključarjev in v cerkvi postaviti krstni kamen.

Čez dve leti (1965) je Bohinc poskrbel, da je bila po načrtih Plečnikovega učenca arh. Janeza Valentinčiča obnovljena in prenovljena stara cerkev nove župnije: predvsem je bila v skladu s pravkar sprejetimi koncilskimi načeli postavljena nova oltarna miza, obrnjena k vernikom. Vseh šest oken je dobilo slikana stekla (vitraje), za katere je osnove naslikal akad. slikar Stane Kregar. In še nečesa se iz tega leta spominjam: Bohinčevega veselja ob koncilski odločitvi, da se lahko vsi verski obredi opravljajo v narodnem, torej tudi slovenskem jeziku. Tega ni doživljal samo kot znamenje demokratizacije in narodne emancipacije, ampak tudi kot znamenje narodne afirmacije, potrditve in utrditve, ob čemer ni pozabil dodati za katolištvo grenke kritike, da se je to zgodilo štiristo let po protestantu Trubarju.

Ob vseh teh delih in dogodkih pa se je vse bolj intenzivno ukvarjal s svojim največjim projektom: izgradnjo nove cerkve. Leta 1969 je za arhitekta izbral mladega Janeza Fürsta iz Kranja. Vem, da sta si skupaj ogledala moderno cerkev v Portorožu in še eno v Sloveniji ter nekaj cerkva v Avstriji, in vem, da sta naročnik in arhitekt pri oblikovanju idejnega načrta veliko sodelovala. Prvi problem je bil umešitev nove cerkve samo 30 metrov stran od stare s častitljivo starostjo 700 let. Rešila sta ga odlično: stara cerkvica je ohranila svoj dominantni in vedutni položaj, njen zvonik, katerega poudarja mogočna spomeniška lipa, pa je ohranil tudi svojo funkcijo. Novo cerkev pokrivata dve usločeni stropno-strešni lupini, katerih notranja robova se nad osrednjo osjo cerkve ne združita, ampak potekata nad osrednjo osjo od vhodne do apsidalne strani vzporedno, skozi zastekljeni jašek med njima pa lije v cerkev svetloba neba. Znani slovenski strokovnjak za arhitekturo je v navedeni oblikovanosti strehe prepoznal elemente budistične pagode in na nekem predavanju arhitektu očital tuj, neprimeren arhitekturni in duhovni eklekticizem. Kritika me je tako zbolela, da sem prav nedostojno reagiral, za kar mi je še zdaj žal, vendar še vedno mislim, da je interpretacija učenega kritika napačna: pagodasto usločeni lupini se skladno s katoliško in evropsko umetnostno zgodovino simbolno interpretirata kot dno nevidne, duhovne ladje, v snovnem podkrovju katere se zbirajo verujoči k molitvi in pri obredih.

Izjemno simbolno-funkcijsko je oblikovana tudi notranjost cerkve. Njena osnova je kvadrat v kvadratu, v čemer bi kakšen poznavalec svetovne arhitekture morda uvidel zvezdno simboliko hinduistične Lakšmi, boginje duhovnega in snovnega bogastva, vendar roglji obeh osnovnih kvadratov niso realizirani, stranice diagonalno razpotegnjenega osmerokotnika so zindividualizirane, prostor se v perspek-

tivi zožuje in tla se hierarhično spuščajo vse do ravnice s polkrožnico oltarnega prostora, polkrožnico, ki ponazarja polnost in skladnost Resničnega pa tudi izenačenost individualno različnih ne glede na smer pristopa.

Tudi material, iz katerega je zgrajena cerkev, je nekaj posebnega. Je zmes cementa in zmlate, granulirane in na 1200 °C segrete gline s strukturo satja, zaradi česar je material lažji, ima večjo toplotno in zvočno izolacijo, ne vpija vlage, je odporen proti ekstremnim temperaturam in še potresno trdnjši je. Imenuje se keramzit.

Za notranjo umetnostno opremo si je Bohinc zamišljal figuralne in abstraktne upodobitve, zvrtnane v keramzit in barvno ter materialno obdelane. Svoje likovne vizije, ki sicer niso bile nikoli realizirane, mi je nekajkrat omenil. Še veliko let pozneje, po odkritju Rupnikovega mozaika, se je svojih nekdanjih idej spet spominjal, realizirano uresničitev pa je sprejemal z razumevanjem in naklonjenostjo.

Nova cerkev je bila zgrajena leta 1972. Danes bi najbrž stala nekaj milijonov evrov, pa tudi pred petdesetimi leti so bili stroški gradnje ogromni. Župnija je imela kakšnih tri tisoč prebivalcev, vendar vsi niso bili povezani s cerkvijo. Bohinc sam je svoje lastne potrebe omejil na skrben in nadzorovan minimum, vse dohodke nad tem pa daroval župniji. Od vernikov nikoli ni česa zahteval ali celo terjal, znal pa je ljudi pritegniti in nekatere tudi navdušiti, da so se odločili za velikodušne prispevke. Poleg nedeljske pušice je v cerkvi uvedel redna mesečna darovanja, ob pogrebih pa so sorodniki, prijatelji in sosedje umrlega lahko darovali za potrebe cerkve. Temu, da bi cerkev od nabranih darov morala plačati davek, pa se je uprl. Imel je dobre odnose z državnimi in partijskimi voditelji, ki so bili pripravljeni njegovo več kot lojalnost nagraditi, Bohinc pa je dosegel, da je bil davek na darove odpravljen za vse verske skupnosti na Slovenskem.

Vendar vsega tega denarja ne bi bilo dovolj, dela je bilo treba plačati v kratkem času. Zato je kot predstojnik župnije najel posojilo pri Zadrugi katoliških duhovnikov. Društvo katoliških duhovnikov je bilo naklonjeno novemu družbenemu redu in oblast ga je podpirala. Tako se je odplačevanje dolgov razpotegnilo na dve desetletji in ob odhodu je nasledniku zapustil samo nekaj obrokov. Vmes pa je leta 1977 zgradil še novo župnišče. Načrte je naredil arh. Danilo Fürst, oče arhitekta cerkve; arh. Janez se je namreč že pred tem z avtomobilom smrtno ponesrečil. Staro župnišče so podrli in župnik je več kot leto dni zasilno stanoval v kletnem prostoru pod novo cerkvijo. Novo župnišče si je zamislil kot moderni duhovniški center, v katerem bi imelo skupni dom več pastoralnih delavcev, ki bi lahko upravljali več župnij.

Ob vseh teh graditeljskih in upravnih naporih in podvigih je Bohinc skrbno in načrtno gradil in razvijal tudi občestvo župnije. Dvostopenjski pouk v cerkvi po obeh nedeljskih mašah je takoj po prihodu razvil v popolno veroučno osnovno šolo, ki je pozneje imela prostore pod novo cerkvijo. Leta 1965/66 je bilo veroukarjev tristo, naslednja leta nad štiristo, od zgraditve župnišča do njegovega odhoda pa jih je bilo nad petsto. Otroke je znal pritegniti pa tudi razvedriti in nasmejati. Da bi župniji zmanjšal stroške, je duhovnega sodelavca (kaplana) dobil šele leta 1979. Bil je tudi odličen pridigar. V pridigah se je najpogosteje držal evangelijske vsebine, ki jo je kdaj povezoval s kulturno zgodovino in zaključil s široko, odprto krščansko moralno.

Z mnogimi verniki in vernicami, s preprostimi in izobraženimi, je navezal dobre človeške stike in ob osebnih praznikih jih je rad obiskal. V našo hišo je prihajal dvakrat na leto: ob maminem in mojem godu. Sam sem se s kakšno prošnjo ali naročilom oglasil v župnišču enkrat, dvakrat letno. Zlasti ob obiskih je rad pripovedoval o tekočih načrtih in delih, kdaj tudi o svojem otroštvu in študiju. Ob obisku mi je rad podaril kakšno kvalitetno knjigo ali gramofonsko ploščo in pogovarjala sva se o kakšnem aktualnem dogodku, o kulturi, zgodovini pa tudi o politiki. Bil je intimno, globoko osebno predan socializmu, na katerega je znal sicer gledati tudi kritično; spominjam se, kako je bil leta 1968 prizadet zaradi ruske intervencije na Češkoslovaškem, rad se je smejal, ko je obnavljal spopade don Camilla in Pepponeja. Nekoč mi je rekel, da bi takoj postal član Zveze komunistov, kljub diktaturni demokraciji, zanj nesprejemljiv je bil edino partijski ateizem. Take in podobne izjave so me navadno spravile v ogorčenje, nikoli nisem mogel sprejeti trditev, da je ideja dobra, edino izvedba je še pomanjkljiva. Zato sem bil v polemiki kdaj tudi nedostojen in celo žaljiv in Bohinc je obmolknil, vendar mi političnega izbruha ni nikoli zameril.

V zadnjih dveh desetletjih socializma je Bohinc navezal stike z nekaterimi najvišjimi slovenskimi političnimi voditelji, tudi z Ribičičem in Marinkom, prav spoprijateljil pa se je s Stanetom Kolmanom, veleposlanikom Republike Slovenije v Vatikanu. Spoznala sta se ob grobu Kolmanovega očeta, ki je bil ubit kot partizan in pokopan ob stari grosupeljski cerkvi. Bohinc je bil en mesec v Rimu tudi veleposlanikov gost, nekoč pozneje, ko je bil Kolman predsednik republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi, pa je Bohinca kot gosta povabil na partijsko srečanje grosupeljskih komunistov. Na njem je tovariš Kolman članom in članicam Zveze predaval o urejanju odnosov med Državo in Cerkvijo, po sestanku pa se je organizatorjem zahvalil za vpljudnostno povabilo na večerjo in odšel s prijateljem Bohincem. Od leta 1987 je bil tudi član konference Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Bohinc je dolga leta deloval v Društvu katoliških duhovnikov, bil predsednik društvene Zadruga, predsednik njegove ljubljanske enote in njegov zadnji predsednik. Od leta 1987 je bil tudi član konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Ljubljane. Spominjam se, da mi je pozneje pravil, kako je med prekinitvami sej molil.

Ko sem, moralo je biti pozno spomladi leta 1983, zaradi maše potrkal na vrata župnišča, je Bohinc prišel iz spodnjih prostorov. Da imajo spominsko srečanje ne vem že na koga, je rekel, morda na pokojnega arh. Janeza Fürsta, in mi na vratih še povedal, da bo jeseni odšel. Rekel je, da mu z ordinariata že nekaj časa sporočajo, naj se odpove upravi župnije, in zdaj se je dokončno odločil.

Po dveh krajših duhovniških postajah na rodnem Gorenjskem se je kot upokojenec in duhovni pomočnik naselil v trnovskem župnišču, kjer so se pri župniku Janezu Pogačniku zbirali pomladno usmerjeni kulturniki. V tistem času sem mu predlagal, da bi izdal njegove pesmi; nekatere je objavil v revijah, koledarjih in zbornikih, za nekatere sem vedel, da so zapisane samo v njegovem dnevniku. Večina ali vsaj mnoge so nastale v njegovem grosupeljskem obdobju, še posebno mi je ostala v spominu balada o padajočem drevesnem listu. Pobude ni sprejel, omenil pa je Toneta Pavčka. Ponudbo sem ponovil še v času, ko je že bival v domu Mane nobiscum in že imel manjše težave s spominom. Tudi takrat je ponudbo odklonil.

Umrli je 19. oktobra 2018.

Z ženo sva njegov grob v Javorjah lahko obiskala naslednjo pomlad. Znova me je prevzela trdost pokrajine in razgled iz njegovih Murav: po pobočju navzdol, v Javorjah se svet zravna, za cerkvijo pa zdrsne v globino, da pogled zaplava proti daljavam; vse bolj je širo, odprto, svetlo, svobodno za duhovno rast v povezovanju in ustvarjalnosti. Kakor izkustveni in duhovni svet, kakršnega je nosil v sebi in delil Tone Bohinc.

**TONE BOHINC (14. 6. 1931–19. 10. 2018), PRVI GROSUPELJSKI ŽUPNIK
V SPOMIN***Drago Samec*

»Maksima mojega življenja je pravzaprav dobrota. Brez dobrote je vse zlagano. Ni vse ljubezen; več je dobrota, ker vključuje ljubezen. Zato bodimo dobri.« Tako je svoje poslanstvo označil Tone Bohinc.

V Grosupljem je mlada župnija, saj utrip življenja pestri šele od leta 1964, pred tem je bila 35 let ekspozitura, duhovna izpostava šmarske župnije. V spominu prebivalcev so ostali trije ekspoziti, Anton Ravnikar, Anton Golè in predvsem kot zadnji Karel Papež. Ekspozit Golè je že v letu 1936 na škofijo poslal predlog za ustanovitev župnije, a je čas okoli vojne udejanjenje preprečil.

Z dekretom za šmarskega kaplana je leta 1963 v Grosuplje prišel Tone Bohinc, ravno v času poteka drugega vatikanskega koncila, ki je prinesel več novosti v življenje Cerkve, predvsem pa je prenovil potek liturgije. Ekspozit Bohinc je takoj začel s postopkom za ustanovitev župnije, obenem pa se je lotil prilagajanja stare cerkve sv. Mihaela duhu koncila. Dodali so Kregarjeve vitraje, umaknili pa so tedaj stare oltarje, ostalo je samo nekaj baročnih svetnikov in Kristusov korpus. Nova župnija je zaživela v avgustu 1964 in stara cerkev je bila premajhna za razvijajoče se okolje, zato je začel s pripravo za gradnjo nove cerkve z načrti arhitekta Janeza Fürsta. V letu 1970 je pridobil gradbeno dovoljenje in gradnja se je takoj pričela. Ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik je v juniju 1972 že blagoslovil novo cerkev.

Da so v tako kratkem času v Grosupljem ustanovili župnijo, zgradili cerkev in župnišče, ima »nedvomne zasluge župnik Tone Bohinc, in to ne le zaradi svojih organizacijskih sposobnosti, ampak tudi zaradi korektnega odnosa do oblasti, socializma in narodnoosvobodilnega boja. Vseskozi je delal v korist celotne slovenske Cerkve in širil prostor demokratičnih pravic Cerkve in vernikov. Ob Bohinčevih velikih osebnih odpovedih in žrtvah je bila gradnja cerkve prej kot v dveh letih zaključena, arhitektura

cerkve pa dokazuje ne le arhitektov, temveč tudi župnikov izredni čut za sodobno estetiko in sodobne pastoralne potrebe.« (Müller, 1997, 10-11.)

Tone Bohinc se je rodil 14. junija 1931 v župniji Javorje nad Škofjo Loko, v naselju Murave. Med vojno je celo kuhal žganje za bolnišnico Franja in kot partizanski kurir nosil pošto čez Blegoš na Primorsko. Od zgodnjega otroštva je v njem tlela želja, da bi postal duhovnik, zato je že med vojno, ko ni bilo duhovnika, v cerkvi vodil molitve ob nedeljah in praznikih, vodil je celo verske pogrebe za padle partizane. Pri odločitvi za poklic mu je pomagal rojak prof. dr. Maks Miklavčič, teolog in arhivar. Pred odhodom v malo semenišče mu je v letu 1945 zbolela mama, zato ji je stregel noč in dan. Drugo jutro po njenem pogrebu je vstopil v malo semenišče v Ljubljani in ta dogodek ga je spremljal vse življenje.

Mašniško posvečenje je prejel 29. junija 1958 v Ljubljani; duhovniško službo je opravljal kot kaplan v knapovski župniji Zagorje ob Savi; v letu 1963 pa je prišel v Grosuplje in se z vso vnemo in sposobnostmi vpregel v bitje nastajajoče župnije. Ob vsem pastoralnem delu, ki ga je polno zaposlovalo, ob gradnji cerkve in župnišča, je bil tudi član zveze borcev in SZDL, ob vsem je deloval v okviru duhovniškega društva in verskih komisij. Kasneje je bil še predsednik Društva slovenskih duhovnikov. Bil je dejaven tudi na socialnem cerkvenem področju in pomagal pri reševanju perečih problemov slovenskega duhovništva, saj je bil goreč zagovornik dialoga.

Zaradi nedokazanih obtožb se je poslovil od svoje grosupeljske župnije v letu 1983, bil dve leti župnik v Kropi, od 1985 do 1994 pa v Retečah pri Škofji Loki. Po upokojitvi je bil duhovni pomočnik v župniji Ljubljana-Trnovo.

Domačini v Grosupljem se še spominjajo, da je imel v župnišču pisarno s knjigami do stropa in na steni podobo Matere božje z detetom, ki je bila prestreljena s streloma iz gestapovskega revolverja.

Zgodaj je v Koledarju Mohorjeve družbe in Družinski pratiki začel objavljati pesmi, nekatere njegove pesmi so tudi uglasbili; pa tudi različne prispevke o duhovnikih in pastoralni službi. Po nekdanjem policiškem župniku Jožetu Gregoriču je prevzel uredništvo Družinske pratike za leto 1991, namenil pa mu je tudi poslovilni govor ob pogrebu v Stični. V času simpozija o Louisu Adamiču (1981) je v Glasniku, glasilu Slovenskega duhovniškega društva, napisal o njem daljši prispevek.

Duhovnik Tone Bohinc je še v jugoslovanskem času prejel nekaj priznanj, med njimi red zaslug za narod s srebrno zvezdo in plaketo Ilegalca, to je odličje mesta Ljubljane.

Za knjigo ob srebrni obletnici nove cerkve v Grosupljem je v uvodu napisal: »Kljub vsem tegobam pa vesel priznam, da so bila leta gradnje moja najlepša duhovniška leta. Osebnostno so mi najbolj v spominu ostali nekateri dogodki, med njimi, ko so vzdali v temelj kamen, ki sem ga prinesel z vrha Triglava za simbol povezave in pripadnosti slovenstvu in Cerkvi.« Tu lahko dodamo, da je bil navdušen planinec.

V intervjuju za Delo (28.1.1978) je povedal: »Po diplomii so me poslali za kaplana v Zagorje. Ko sem Finžgarju povedal, kam me pošiljajo, je rekel: »Rad jih imej, nikar jih ne zmerjaj, pa boš dobro vozil.« Dobro sem vozil. Ko sem bil v semenišču, sem se treh stvari v življenju bal: da bi bil zagorski kaplan, da bi imel opraviti z gospodarskimi in denarnimi posli in da bi moral zidati. Vse me je doletelo.«

V nekrologu za duhovnikom Francetom Lokarjem je povzel duhovnikovo življenje, kot bi pisal o sebi: »Vseskozi je doživljal lepote in tegobe, sončne in senčne strani, srečo Gospodovega vinograda in težo božjega kamnoloma. Na župnijah je doživljal velike radosti, srečeval pa se je tudi s trpkostmi in preizkušnjami ...«

Ob vseh težavah, ki so Bohinca pestile v življenju, je v pesmi Hrepenenje izrazil svoj vitalni optimizem:

*Dokler en sam
bo sončni žarek
vlival upanje v življenje,
lastovka
oznanjala novo pomlad
in cvetoča češnja
obljubljala sadove,
je vredno upati
v lepše dni.*

(DP, 1991, 85)

Po Bohincu je bil peti župnik v grosupeljski fari dr. Franc Šuštar, ki je kot pomožni ljubljanski škof, ob somaševanju duhovnikov, vodil pogrebni obred v njegovi domači fari Javorje nad Škofjo Loko 21. oktobra 2018. Od nekdanjega župnika Toneta Bohinca so se poslovili tudi grosupeljski farani.

**TONE PAHULJE (1945–2018):
DUHOVNIK, KIPAR IN SLIKAR, ČLOVEK Z VELIKIM SRCEM**

Marija Podvršič *

21. maja 2020 bo minilo dve leti, ko je s tega sveta odšel Tone Pahulje, človek z globoko vero, umetnik. Od njega smo se poslovili 23. maja 2018 na Muljavi v spremstvu 60 duhovnikov in škofa mons. Andreja Glavana.

Rodil se je leta 1945 v Dolenji vasi pri Ribnici kot najmlajši od petih otrok. Pred njim so se rodile štiri sestre. Od leta 1964 do 1968 je obiskoval gimnazijo v Vipavi. Po odsluženem vojaškem roku je leta 1970 začel študirati na Teološki fakulteti v Ljubljani in bil leta 1975 posvečen. Kot kaplan je eno leto služboval na Brezovici pri Ljubljani. Šest let je bil župnijski upravitelj na Selih pri Šumberku, od leta 1982 do 2007 pa župnik na Polici pri Grosupljem. Zadnjih 10 aktivnih let je deloval kot duhovni pomočnik na Muljavi, med blagimi in dobrimi ljudmi, kot je sam večkrat dejal. Mir pa je našel v Znojilah, v svoji hišici nasproti sonca. Po daljših bolezenskih težavah je leta 2017 našel zavetje v Domu starejših na Vidmu.

Tone Pahulje je znal služiti Bogu in ljudem in si prizadevati za pravičnost, mir in ljubezen. Okrog njega so se zbirali otroci. Pričakoval jih je z bonboni v žepu in jih z ljubeznijo vodil na poti odraščanja. Znal se je izmakniti pravilom, ki so se mu zdela nesmiselna, in z modrostjo najti rešitve. Šoli na Polici je pri reševanju prostorske stiske velikodušno odprl vrata župnišča in bil prijazen gostitelj. Ljubil je umetnost, obnavljal oltarje, poslušal klasično glasbo, v prostem času pa svoje intimne občutke prelival na platna, kiparil in hodil na sprehode v naravo, kolikor mu je njegovo šibko srce dopuščalo.

Kot umetnik se je v prvem ustvarjalnem obdobju posvečal predvsem slikarstvu in mu ostal zvest vse življenje. Z oljnimi barvami je slikal na lesene plošče in platna. Upodabljal je podobe z religiozno tematiko, krajine in motive iz narave, tihožitja, stare kmečke hiše, še posebno ljubi so mu bili šopki cvetja. Svoja globoka čustva je izražal z intenzivnimi, močnimi barvami. Z začetkom teološkega študija pa se je začel resno ukvarjati tudi s kiparstvom. Kot kipar se je omejeval na motiv Križanega, ki

* Vodja podružnične šole Polica v pokoju

ga je izpovedoval globoko religiozno in umetniško izvirno. S kipom Križani nosi breme sveta, nabitim z dinamiko in trpljenjem ter povezanim z zemljo in človekom, je presenetil tudi poznavalce sodobne slovenske umetnosti.

Svoja likovna dela je razstavljal v Novem mestu, Šmarju - Sapu, na Grosupljem, Polici, Muljavi in drugje.

Poznal je bolečino in razumel stiske ljudi. Vedno je šel bolečini naproti. Njegovo sočutje in blage besede so bile tolažba v preizkušnjah. S skromnostjo in potrpežljivostjo je prinašal mir in upanje. Zato bo ostal v srcih ljudi, ki se ga bomo s hvaležnostjo spominjali. Njegov grob krasijo številni poslikani kamni in izrazi zahvale, naše domove pa njegove slike in kipi in njegov pozdrav Mir s teboj.

POSLOVIL SE JE ALOJZ PREDALIČ (18. NOVEMBER 1927–30. JUNIJ 2019)

Marija Samec

V 92. letu starosti se je poslovil prvi direktor Kovinastroja Grosuplje, uspešen obrtnik in družbenopolitični delavec Alojz Predalič.

Rojen je bil novembra leta 1927, očetu Matiju in materi Uršuli, na Zgornji Slivnici pri Grosupljem. Bili so nemirni časi med dvema svetovnima vojnama. Starša sta imela kmetijo in že od malega se je naučil delati. Izučil se je za ključavničarja. Po koncu druge svetovne vojne je odslužil triletni vojaški rok na Malem Lošinjju. Po vrnitvi domov je nekaj let delal v zadrugi v Grosupljem, potem pa v Litostroju v Ljubljani, kjer se je priučil tudi strugarstva.

V letu 1953 se je poročil in leta 1954 se je rodila prva hči Tatjana. Z ženo Ano sta najprej živela v njegovi rojstni hiši na Zgornji Slivnici, potem pa je začel graditi hišo v Grosupljem, kamor so se preselili skupaj s staršema leta 1959. Konec tega leta se je rodila druga hči Silva.

Leta 1960 je skupaj še z nekaj sodelavci ustanovil podjetje za izdelavo gostinske opreme Kovinastroj, kjer je bil prvi direktor vse do leta 1967. V teh letih je ob delu končal višjo šolo za organizacijo dela in pridobil naziv inženir organizacije dela.

Leta 1967 je šel na svoje in postal obrtnik. Leta 1972 je zgradil drugo hišo v Grosupljem, pod Brinjskim hribom. Zraven je naredil tudi delavnico za izdelavo gostinske opreme. Ves čas je svojo dejavnost nadgrajeval. Na začetku je izdeloval gostinsko opremo za kuhinje po naročilu, zadnja leta pa je uvedel lastno linijo konvektomatov, ki so jih kupovali tudi večji kuhinjski obrati. V tej delavnici, ki jo je sčasoma še razširil z dodatno halo, je delal do svoje upokojitve leta 1989, potem pa je dejavnost prepustil starejši hčeri in zetu, ki se je v njegovi delavnici zaposlil kot mlad fant. Sedaj pa družinsko obrt nadaljuje njegov vnuk.

Alojz Predalič je bil član Zveze obrtnih združenj v Ljubljani, je povedal Avgust Gril, tudi obrtnik iz Grosupljega. Spoznala sta, da obrtniki potrebujejo združenje, ki bi jim pomagalo pri delu, saj je bilo obrtništvo zapostavljeno. Leta 1974 sta s skupino obrtnikov ustanovila Obrtno združenje Grosuplje.

Na pobudo Alojza Predaliča in s prispevki obrtnikov in Obrtne zbornice Slovenije so začeli graditi Dom obrtnikov in se leta 1988 preselili v novo stavbo ter ustanovili Obrtno zadrugo Magro. Preko zadruge so obrtniki nabavljali material brez davka in zadruga je v tistem času dobro delovala.

Leta 1958 je bilo ustanovljeno Združenje šoferjev in avtomehanicov Grosuplje in Alojz Predalič se je med prvimi včlanil v društvo, saj je službeno veliko potoval in je videl v društvu neko varnost in zaščito. Ko je stopil v petdeseta leta, se je odločil, da se začne ukvarjati z lovom, zato se je včlanil v Lovsko družino Grosuplje. Kakih trideset let je bil strasten lovec, ki je šel kdaj na lov tudi v tujino, v Bosno ali celo v Afriko. Njegove trofeje še vedno krasijo dom na Perovem, kjer si je postavil tretjo hišo in se po upokojitvi leta 1989 vanjo preselil.

Bil je velik domoljub in rad je imel Slovenijo, zato je sodeloval pri ustanovitvi Demosa v letih 1989–1990. V prvih letih po osamosvojitvi Slovenije je bil tudi svetnik v Občinskem svetu Občine Grosuplje.

Obdobje pokoja je užival trideset let. Tudi v tem času je bil delovno aktiven, in sicer se je posvetil bolj delu okrog doma, urejanju doma in gozda ter lovu. Z ženo Ano sta ta leta uživala lepo življenje, saj sta se končno lahko posvetila drug drugemu in si privoščila tudi kak dopust na morju ali v toplicah.

Bil je pošten in pokončen mož, ki mu je bilo pomembno tudi širše dobro. Trudil se je za napredek in dobrobit ne le lastne družine, ampak tudi svoje občine in svojega kraja. Imel je veliko idej, kaj bi še izpeljal in izboljšal, in ko se je za nekaj odločil, je šel do konca. Projektov se je loteval z entuziazmom, nič mu ni bilo težko. Bil je garač. S svojo besedo je znal prepričati somišljenike, da so se združevali in skupaj premagovali težave pri delu. Zaupali so njegovi presoji in njegovim idejam.

Alojz Predalič je bil ob vseh obveznostih tudi dober učitelj in družinski oče. Hčeri sta se poročili, rodili vnuke, zadnja leta so se družinskim kosilom pridružili že pravnuki. Včasih se jih je zbralo več kot dvajset, saj so kot družina vedno držali skupaj.

Zadnjih nekaj let se je boril z boleznijo. Kljub močni volji je telo začelo popuščati in 30. junija 2019 je omagalo, 4. julija pa smo ga pospremili na njegovi zadnji poti na grosupeljskem pokopališču Resje. Z nagovori so se od njega poslovili domači ter predstavniki obrtnega združenja Grosuplje in ZŠAM Grosuplje.

MILAN ŠUŠTAR
(1932–2020)*Marjeta Humar ***(Foto: Primož Zidar)*

26. marca 2020 je v ljubljanskem Kliničnem centru za posledicami padca umrl Milan Šuštar, član uredniškega odbora *Kamniškega zbornika* od leta 1996. Na njegovi delovni mizi v hiši na Duplici so ostala besedila, ki jih je jezikovno pregledoval za XXV. številko *Kamniškega zbornika*, in na strani, kjer je končal branje, odprta knjiga Jožeta Možine o slovenski zgodovini.

Ob njegovi 80-letnici smo mu v *Kamniškem zborniku* posvetili članek. V tem prispevku bomo osvetlili tudi zadnjih osem let njegovega življenja.

Profesor Milan Šuštar se je rodil 4. junija 1932 v Podgorici v občini Dobropolje. Diplomiral je na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani, se poročil z zdravnico Julko Matjan z Vira pri Nevljah in se kmalu preselil v Kamnik. Na Duplici sta si z ženo zgradila hišo. Po eni strani se je čutil Kamničana, močno pa je ostal povezan tudi s kraji, v katerih se je rodil in odraščal, vse življenje pa je vzdrževal tudi prijateljske stike s sošolci iz gimnazije in študijskimi kolegi.

Kot profesor slovenskega jezika in književnosti je deloval na Osnovni šoli Frana Albrehta v Kamniku, na Srednji vzgojiteljski šoli v Ljubljani, na Srednji agroživilski šoli v Kamniku oz. v Ljubljani, kot že upokojen pa na kamniški ekonomski šoli. Bil je odličen pedagog in vsestransko razgledan človek. Ko je odšel službovat v Ljubljano, sem na prošnjo ravnatelja prof. Vekoslava Ferbežarja kot začetnica prevzela njegovo delo na Osnovni šoli Frana Albrehta. Kolegialno mi je predal vse vaje in dodatno gradivo za pouk, ki ga je ustvaril sam.

Ob pedagoškem delu se je posvečal še marsičemu drugemu, zlasti pa kulturi in kulturni dediščini, kot poslanec in svetnik občinski politiki, v prostem času pa raziskovanju vojnih in povojnih žrtev na Kamniškem, pisanju člankov, urejanju, oblikovanju in lektoriranju različnih zbornikov in knjig. Odkar

---

* Dr. jezikoslovnih znanosti, sodelavka Inštituta Frana Ramovša ZRC SAZU.

je znova začel izhajati *Kamniški zbornik*, je bil Milan Šuštar pomemben in zvest sodelavec uredništva.

Z ženo je pred več kot štiridesetimi leti sprejel oskrbovanje celotnega spomeniškega kompleksa Svetega Primoža nad Kamnikom. Zanj je vzorno skrbel. Takrat je Sveti Primož postal to, kar je danes: cilj romarjev, turistov in rekreativcev ter raziskovalcev kulturne zgodovine in likovne umetnosti. Ker se je zavedal zgodovinske in umetniške pomembnosti cerkve in vseh objektov v njeni bližini, se je dogovoril z umetnostnim zgodovinarjem dr. Ferdinandom Šerbeljem, da je napisal znanstveno monografijo *Sv. Primož nad Kamnikom*, fotografije je prispeval Marjan Smerke, risbe Maja Črepinšek, nemški prevod daljšega povzetka Hanka Štular, angleški prevod pa Gerda Frasa. Delo je izšlo leta 1995 pri Mladinski knjigi, stroške za izdelavo in izdajo knjige pa je ob sodelovanju donatorjev prispeval Milan Šuštar. Isto leto je prav tako v samozaložbi izdal še priročni vodnik z istim naslovom in istimi avtorji. Noben kamniški umetnostni spomenik nima tako bogate in lepe monografije ter vodnika! Knjigi sta bili hitro razprodani. Raziskovalci so razkrili marsikaj novega, zato je bilo treba monografijo obnoviti. S prof. Šuštarjem sva se dogovorila z dr. Ferdinandom Šerbeljem, da se pripravi nova izdaja. Knjiga je izšla v začetku leta 2019.

V mežnariji pri Sv. Primožu so se dolga leta srečevali tudi prijatelji in sošolci, ki so se v prvih letih po vojni srečevali v Marijanišču, ki so ga leta 1947 preimenovali v Dijaški dom Ivana Cankarja. V poslovnem govoru Janezu Debeljaku je Milan Šuštar zapisal:

»Vsi smo bili doma z Dolenjskega in Notranjskega, hodili na Poljane ali na klasično gimnazijo. Leta 1949 je nastala prijateljska družba, ki se je poimenovala Se-Fe. Vsako leto v oktobru smo se srečali v gostilni Za gradom na Streliški ulici v Ljubljani. Tam smo se sestajali 30 let. /.../ Nasmehnila se mi je sreča, da sem dobil v najem staro mežnarijo pri Sv. Primožu nad Kamnikom. /.../ Z veliko vnemo sem začel obnavljati in urejati prostore. Ko so prišli prvi prijatelji na obisk, smo vedeli, da se bomo v prihodnosti tu srečevali. Osip (Ivan Strmole), ki je bil upravnik dijaškega doma, je preskrbel odpisane postelje in odeje, rjuhe pa smo vedno prinašali s seboj. Začela so se vsakoletna svetoprimoška srečanja, ki so trajala dobrih 20 let. Sestajali smo se zadnji petek v septembru. Zbor je bil na Stahovici, potem pa peš do Sv. Primoža. Ko so se prikazali prvi pohodniki, sem v zvoniku pozvonil z velikim zvonom za dobrodošlico. Ob prihodu je vsak zaužil kozarček domačega, postlali smo si postelje, nato pa je nastopil glavni kuhar Frenk (France Kljun), ki je bil v črni kuhinji pravi mojster za jedi na žaru. Debate ob hrani in pijači so se zavlekle do zgodnjih jutranjih ur. Zjutraj zajtrk, nato pa, če je bilo primerno vreme, pohod na Veliko planino. Razšli smo se v soboto popoldne. /.../ Pri Sv. Primožu smo pustili trajno sled. V zgornjem delu mežnarije visi na steni lesena tabla v izmeri 80 x 220 centimetrov. To je relief omizja štirinajstih mož v zrelih letih. Izdelal ga je Koren in na neki način postavil spomenik našemu dolgoletnemu druženju.«

Za delo pri Svetem Primožu je ljubljanska nadškofija Milanu Šuštarju 3. marca 2002 podelila posebno priznanje in zahvalo »za dolgoletno vestno in požrtvovalno skrb za mežnarijo in cerkev Svetega Primoža in Felicijana«. Nadškof in metropolit dr. Franc Rode je priznanje utemeljil z besedami: »S svojim poznavanjem zgodovine in umetnosti, predvsem pa s svojo gostoljubnostjo, velikodušno bogatite obiskovalce te cerkve.«

Za Milana Šuštarja lahko rečemo, da je bil magister elegantiae, kot so take ljudi imenovali stari Rimljani. Njegov smisel za lepo kažeta ne samo knjigi o Svetem Primožu, ampak tudi druga izdana dela.

V zborniku *Naši kraji in ljudje*, ki ga je leta 1996 izdala Občina Dobrepolje, je napisal pregledne portrete Dobrepoljcev: Staneta Novaka, Antona Hrena - Kompoljskega, Frančiška Kralja - Angelarja Zdenčana, Jožefa Prelesnika, dr. Matija Prelesnika, Josipa Jakliča, Andreja Kančnika in drugih. V ponatisu Ljubičeve Narodopisne knjižnice leta 2017 je pisal o slikarju Tonetu Žnidaršiču, 2019 pa v občinskem glasilu *Naš kraj* o kiparju Stanetu Keržiču.

Leta 1999, ob 130-letnici rojstva Frana Jakliča, ustanovitelja prve rajfajznovke na Kranjskem, je Milan Šuštar uredil zbornik s posvetovanjia *Zadružništvo včeraj, danes, jutri*, ki so ga izdali Občina Dobropole, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Ministrstvo za znanost in tehnologijo.

Že kot študent je Antonu Slodnjaku, svojemu univerzitetnemu profesorju, obljubil, da bo oskrbel nove izdaje del pisatelja Frana Jakliča - Podgoričana. Za izdajo Jakličevih narodopisnih povesti *Nevesta s Korinja* in *Sin*, ki jo je uredil in je izšla leta 1997, je napisal tudi spremno besedo ter knjigo opremil z ilustracijami slikarja Franceta Kralja. Leta 1999 pa je pri Celjski Mohorjevi družbi izšla Jakličeva zbirka kratke proze *Vaška pravda*. V knjigi so reprodukcije umetniških del Franceta Kralja iz zbirke Milana Šuštarja. Študijo o teh slikah je napisal umetnostni zgodovinar Milček Komelj. Fotografije je prispeval Marjan Smerke.

Povezanost prof. Šuštarja z Dobropoljem je Kamnik obogatila z galerijo del Franceta Kralja, ki jo je uredil v svoji hiši.

Po spremembi družbenopolitičnega sistema in osamosvojitvi Slovenije je bil prof. Šuštar dvakrat občinski poslanec: leta 1990 je bil izvoljen v skupščino občine Kamnik, in sicer v zbor krajevnih skupnosti, po štirih letih (1994–1998) pa je postal član občinskega sveta. Kot svetnik je štiri leta vodil komisijo za volitve, imenovanja, priznanja in administrativne zadeve.

31. januarja 1996 je občinski svet imenoval komisijo za popis žrtev druge svetovne vojne na Kamniškem. Njen predsednik je postal prof. Milan Šuštar. Komisija se je zavzeto lotila dela. V letu in pol je popisala imena s partizanskih spomenikov v celotni občini, pregledala in izpisala spominsko literaturo in arhivsko gradivo Ministrstva za notranje zadeve in Zgodovinskega arhiva mesta Ljubljana. *Zbornik žrtev druge svetovne vojne*, ki je kot plod tega dela izšel leta 1998 in popravljena izdaja leta 2004, je bil zlasti po zaslugi prof. Šuštarja zastavljen tako, da ni razdvajal žrtev niti ni vzbujal političnih pomislekov in nasprotovanj. Kamnik se je s tem delom dostojno oddolžil vsem žrtvam druge svetovne vojne na Kamniškem. Svoje delo za *Zbornik žrtev druge svetovne vojne* je prof. Šuštar opisal tudi v zborniku *Demos na Kamniškem*, ki je izšel leta 2010.

Zelo pomembna je bila vloga prof. Šuštarja pri *Kamniškem zborniku*. Bil je med pobudniki oživitve te publikacije. Za vsako knjigo je opravljial lekture in korekture vseh člankov. Kot član uredniškega odbora je sodeloval pri izbiri člankov, pesnikov in likovnih ustvarjalcev, ki bodo predstavljeni v naslednji knjigi. Skratka: brez njega, ki je delu za zbornik posvetil kar nekaj mesecev, bi bilo knjigo težko izdati.

Predstavniki kamniške občine se radi pohvalijo, da praznujemo občinski praznik na rojstni dan Rudolfa Maistra. Datum je predlagal prof. Milan Šuštar, eden od ustanovnih članov Društva general Maister Kamnik, občinski svet z županom Tonetom Smolnikarjem pa je predlog brez oklevanja sprejel.

***

Kot javni človek je bil prof. Milan Šuštar cenjen in uspešen, zasebno pa sta z ženo doživela kar nekaj hudih udarcev.

Leta 1966 se je jima rodil težko pričakovani sin Bojan. Bil je bister in zanimiv fant, središče in smisel njunih prizadevanj. Življenje pa ni prizanašalo z udarci. Bojan je star 25 let umrl. Spominjam se, da mi je Milan nekaj časa po tej hudi izgubi rekel, da ga boli želodec. Moje besede, naj gre k zdravniku, saj najbrž ni kaj zelo hudega, lahko pa je najhujše, je mirno zavrnil: »Ne, najhujše ne more biti, to sem že doživel!« Tudi z Damjanom, ki sta ga z ženo vzela v rejo, nista imela sreče. Želela sta ga posvojiti, pa se je on odločil za drugačno življenje.

Kljub tem težkim izkušnjam pa vsaj na zunaj nista bila zagrenjena. Razumela sta stisko drugih ljudi in jim pomagala z dobro besedo in materialnimi sredstvi. Življenje sta si lepo uredila. Oskrbovala sta hišo in vrt, Sveti Primož, obiskovala kulturne prireditve, hodila na morje, kjer sta imela prikolico, na potovanja, npr. na Kubo, Kitajsko, v Rusijo, in na izlete po Sloveniji. Ko je žena Julka hudo zbolela, je do smrti stal ob njej in ji pomagal. Želel je, da ostane doma, saj je čutil hvaležnost do nje, ker si je zelo prizadevala, da bi imela večjo družino, in dolga leta skrbela zanj. Julka je bila res poseben človek. Spominjam se, ko smo šli onadva in midva z možem v Bruselj. Videlo se je, da ni popolnoma zdrava, vendar je ljubeznivo pomagala vsem, še preden smo pomislili, kaj potrebujemo.

Po ženini smrti je ostal sam v hiši. Julko, s katero se zaradi njene bolezni že dolgo ni mogel pogovarjati, je močno pogrešal, saj je bil kljub vsemu z njim, kot je rekel, »živ človek«. Življenje so mu lajšali člani nečakove družine, knjige, sosedje. Umrli je v času epidemije koronavirusa, prepovedi obiskov v bolnišnici, pogrebov, na katerih so lahko prisotni le najožji člani sorodstva, brez petja, govorov.

***

Občinski svet občine Kamnik je Milanu Šuštarju leta 2001 podelil zlato priznanje »za življenjsko delo na področju kulture, promocije kulturne dediščine in za njegov prispevek k slovenski zgodovini«.

Viri

Marjeta Humar: Milan Šuštar – osemdesetletnik. V: *Kamniški zbornik, XXI, 2012, 325–326.*

Arhiv Milana Šuštarja.

BIBLIOGRAFIJI

BIBLIOGRAFIJA DOMOZNANSKIH PUBLIKACIJ OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE ZA LETI 2018 IN 2019

Drago Samec

Kriteriji za sestavljanje domoznanske bibliografije naših treh občin postajajo zaradi čedalje večjega števila založb in izdajateljev, ki so povezani z nami samo s svojim sedežem, nujno čedalje selektivnejši.

Tako bibliografija zajema samo publikacije:

- katerih avtor (ali prevajalec, urednik ...) živi (ali je bil rojen) na našem območju in
- katerih tematika je vezana na ozemlje naših občin (oz. obravnava občane).

Zajete so tudi manjše izdaje, zloženke in razglednice ter elektronske knjige, kolikor jih je bilo mogoče zaslediti. Od periodičnih publikacij so zajeta župnijska oznanila, šolska, društvena in lokalna glasila ter zborniki, ki izhajajo letno (in dvoletni zbornik).

Za zbiranje gradiva je potrebno iskati informacije v dnevnem in lokalnem časopisu in drugih medijih ter po terenu samem, osnova pa je vzajemni katalog slovenskih knjižnic Cobiss. Knjigi je življenje osmišljeno in omogočeno le, če dospe v knjižnico, saj le tam ostane vpisana v spomin okolja in naroda skozi čas.

Bibliografija je sestavljena samo kot abecedno-imenski katalog za obe leti skupaj. Zapisi so skrženi, pri posameznih avtorjih so dela navedena sumarno. Seznamu je dodano neknjižno gradivo in izbor za naše območje zanimivejših diplomskih in magistrskih nalog.

Ko se ozremo - v teh dveh letih - na izdane publikacije, pogled obstane na nekaj naslovih, tudi na krajevnih zbornikih. Med njimi naj izpostavimo le za vsako občino nekaj izjemnih publikacij:

- za Dobrepolje so okusno izstopajoče sladke pregrehe – sladice Leaneen Nine Kastelic ter botanična pot Branka Dolinarja in Edija Zgonca. Več odmeva je doživel še album dobrepoljske glasbene skupine Lumberjack: Brez nadzora, brez morale;
- v sklopu publikacij občine Grosuplje izstopajo publikacije: župnika Janeza Kebeta Naselja v župniji Kopanj in Spodnja Slivnica, Janeza Koščaka Zapisi o Žalni ter več zvezkov Franca Severja-Frante (ter še film Preboj po njegovi predlogi). Obe leti sta bili v znamenju Louisa Adamiča, saj so prevedli njegovo delo (From many lands, 1939) Iz mnogih dežel, na kar smo morali čakati kar 79 let; izšel pa je še zbornik s simpozija o Adamiču;
- v okviru Ivančne Gorice izstopajo pregledne publikacije Cerkev sv. Filipa in Jakoba v Višnjah Davida Papeža, Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschild dr. Andreja Šaleharja v založbi zavoda Prijetno domače ter zbornik ob 50. obletnici Tabora pevskih zborov Šentvid pri Stični Pojo naj ljudje Dragice Šteh; v sklopu Višnje Gore pa še zbornik ob 540-letnici mestnih pravic: Višnja Gora (1478–2018) ter pregled o 90 letih turizma v Višnji Gori Razcvet turizma ali Tako se je pričelo v Višnji Gori. V Stični pa so izdali še najstarejša cistercijanska redovna pravila iz 12. stoletja iz Stične s faksimilom, prevodom in komentarjem Carta Caritatis prior.

Vse tri občine povezuje skupna publikacija Željka Kozinca Lepote in vrednote treh dolin: domoznansko popotovanje po občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje, ki je izšla konec leta 2019 v zbirki Domoznanska zbirka občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje.

Gradivo z vseh treh občin prinaša še nova izdaja pregleda: Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje.

Doslej so več publikacij izdali predstavniki tretjega življenjskega obdobja, sedaj pa se pojavljajo knjižice še rosno mladih, dijakov in celo osnovnošolcev. Vsaka publikacija vsebuje v sebi celovit trud avtorjev in vsaka je vredna naše pozornosti.

V sedanji računalniški eri so na voljo tudi elektronske knjige, prav tako je spletno dostopna periodika, pa linkov do teh del ni navedenih, saj se spreminjajo. Prav tako so na spletu dostopni spletni lokalni portali ter domače strani različnih institucij: občin, župnij, šol, društev in podjetij, ki jih je za iskanje informacij, tudi o izdanih publikacijah, potrebno sproti pregledovati, življenjski vek njihovih besedil pa je pogosto kratek.

Na območjih naših občin je čedalje več tiskarn, ki postajajo tudi založnice. Bolj aktivne tiskarne v Grosupljem so bile: Amset, Čakš, Grafis trade, Kocman grafika, Partner graf, Repovž, Silveco, Tipografija; v Ivančni Gorici Alfagraf in Potovanje duše; v Šmarju - Sapu Center grafike in Mišmaš.

Od založb so v zajetih dveh letih delovale v Grosupljem: Caligra, Grafis trade (ob ostalih izdajah tudi z množico zvezkov potrošnih romanov: Doktor, Dr. House, Dr. North, Dr. roman, Felicia Ljubezenski roman, Mala kuhinja); Padre (z zbirkami potrošnih romanov Julija, Mala klinika, Petra in Stella) in Partner graf; v Ivančni Gorici Potovanje duše; v Stični Cistercijanska opatija in Muzej krščanstva na Slovenskem; v Šmarju - Sapu Buča, Center grafike, Čukec, Mišmaš ter Mardarina kot založba zvočnih posnetkov; v Šentvidu pri Stični Samastur; v Zgornji Dragi Korekt plus.

Domoznanska bibliografija temelji predvsem na sprotnem lovljenju zapisov tiskanega, klasično objavljenega domoznanskega gradiva. Bibliografija prinaša periodiko, publikacije, neknjižno gradivo in diplomske naloge. Znotraj sklopov je razvrščena samo po abecedi avtorjev (ali naslovov), saj bi tematska razvrstitev znatno povečala obseg, a je bibliografija vseeno obvladljivo pregledna.

Periodika za leti 2018 in 2019:

Bilten. Prostovoljno gasilsko društvo Višnja Gora. (Le spletno dostopno.)
5, 2018. (Izšlo 26. januarja 2018, 31 str. Natisnjeno 200 izvodov.)

Farno pismo. Žalna: Župnija. Župnik Andrej Šink.
2018, št. 1–26; 2019, št. 1–26.

Grosupeljski odmevi: glasilo prebivalcev občine Grosuplje. Grosuplje: Občinski svet občine Grosuplje, 1995–. 34 cm. Mesečnik; urednik Brane Petrovič. (Tudi spletno dostopno.)
44, 2018, št. 1–7, 9–12 (komplet!); 45, 2019, št. 1–12.

Kopanjski zvon: *oznanila župnije Marije Vnebovzete, Kopanj.* Župnik Janez Kebe.
11, 2018, št. 1–22; 12, 2019, št. 1–18.

Klasje: časopis občanov Ivančne Gorice. Ivančna Gorica: Občinski svet občine, 1995–. 42 cm. Mesečnik, urednik Matej Šteh.
24, 2018, št. 1–9; 25, 2019, št. 1–7.

Klicar: glasilo župnij Škocjan – Turjak. Župnik Janez Selan.
37, 2018, št. 1–7.

Koledar prireditev v občini Ivančna Gorica. Ivančna Gorica: Zavod Prijetno domače.
2018. 41 str., ilustr.; 10 x 21 cm. 4.000 izvodov;
2019, [87] str., ilustr.; 15 x 11 cm. 2.000 izvodov.

Križanke senior. Šmarje - Sap: Čukec, 2016. (Dvomesečnik.)
3, 2018/19, št. 13–18; 4, 2019/20, št. 19–22.
(Založba Čukec iz Šmarja - Sapa izdaja tudi revije Čukec ter še Križanke za mlade, z recepti, za zahtevne in Lahke križanke.)

Krmar: glasilo župnije Ivančna Gorica. Župnik Jurij Zadnik.
28, 2018, št. 1–16; 29, 2019, št. 1–16.

Krški zvon: glasilo župnije Krka. Krka: Župnija. Župnik Dejan Pavlin.
2018, št. 1–18; 2019, št. 1–19.

Megafon: interno glasilo podjetja Akrapovič. Ivančna Gorica: Akrapovič, 2014–. 42 cm. (Polletnik.)
2018, št. 10–11; 2019, št. 12.

Mihaelovo pismo: oznanila župnije Grosuplje. Župnik Janez Šket.
34, 2018, št. 1–18; 35, 2019, št. 1–16.

Moj info: Grosuplje, Škofljica, Ig, Šmarje - Sap, Višnja Gora, Ivančna Gorica, Šentvid pri Stični, Krka, Zagradec, Videm - Dobropolje, Struge, Turjak: lokalne informacije. Maribor: Praoko. (Zgibanka), 23 x 10 cm
2018, marec, [8] str.; 2019, marec, [10] str.

Naš kraj: informativno glasilo občine Dobropolje. [Dobropolje: Občina Dobropolje], 1995–. 30 cm. Mesečnik, urednik Bojan Novak.
24, 2018, št. 1–12; 25, 2019, št. 1–12.

Novice Malega Pariza: neodvisno glasilo stranke. [Ponikve, Dobropolje: HU-ZPP]. 30 cm. 200 izvodov; urednik Štefan Perhaj.
2018, št. [1]; 2019, št. [1].

Oznanila župnije sv. Jerneja v Ambrusu. Ambrus: Župnija. Župnik Uroš Švarc. 13, 2018, št. 9–17 (jan.–jul.); 14, 2018, št. 1–7 (avg.–dec.); 14, 2019, št. 8–17 (jan.–jul.); 15, 2019, št. 1–7 (avg.–dec.).

Oznanila župnije Videm–Dobrepolje. Videm–Dobrepolje: Župnija. Župnik Franc Škulj. 45, 2018, št. 1–26; 46, 2019, št. 1–26.

Oznanila: župnija sv. Jakoba, Polica. Župnik dr. Jože Plut. 2018, št. 1–13; 2019, št. 1–15.

Oznanila župnije Šmarje - Sap. Šmarje - Sap: Župnija. Župnik dr. Bojan Korošak. 13, 2018, št. 9–17 (jan.–dec.); 14, 2018, št. 1–7 (avg.–dec.); 14, 2019, št. 8–17 (jan.–jul.); 15, 2019, št. 1–7 (avg.–dec.).

Oznanila župnije Zagradec. Zagradec: Župnija. Župnik Sašo Kovač. 18, 2018, št. 1–24; 19, 2019, št. 1–24.

Rokometni klub SVIŠ (Ivančna Gorica). Bilten / Rokometni klub SVIŠ, Ivančna Gorica. (25), 2018/2019.

Šentviška mreža: oznanila župnije Šentvid pri Stični. Župnik Izidor Grošelj. 2018, št. 1–12; 2019, št. 1–12.

Tabor slovenskih pevskih zborov. Šentvid pri Stični: Tabor slovenskih pevskih zborov. 49, 2018, 48 str. O kresi se dan obesi. Uredila Matej Šteh, Ilija Bregar. 700 izvodov; 50, 2019, 64 str. Pa se sliš', naj se sliš'. Uredila Matej Šteh, Ilija Bregar. 700 izvodov.

V Materini šoli: glasilo Bernardove družine. Stična: Cistercijanska opatija, 1985–. Urednik p. dr. Anton Nadrah, fotografije p. Branko Petauer. Mesečnik. 33, 2018, št. 1–12; 34, 2019, št. 1–12.

Višnjani: glasilo krajevne skupnosti Višnja Gora. Višnja Gora: Krajevna skupnost, 1994–. Urednik Pavel Groznik. 2018, št. 1–4; 2019, št. 1–4.

Vrtnica svete Terezije: interno glasilo Zavoda svete Terezije na Vidmu. [Dobrepolje: Zavod svete Terezije na Vidmu.] 2018, št. 49; 2019, št. 50.

Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje: gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika / [glavni urednik Mihael Glavan]. Grosuplje: [Mestna knjižnica Grosuplje], 1969–. 30, 2018, 296 str. (*Zbornik je v nakladi 500 izvodov izšel v juniju 2016.*)

Združenje rejcev konj slovenske hladnokrvne pasme
[14]. 2018 (Občni zbor ZRKSH, Šentjernej): Višnja Gora: Združenje rejcev konj slovenske hladnokrvne pasme, 2018. [40] str.
15. 2019 (Občni zbor ZRKSH, Novo mesto): Višnja Gora: Združenje rejcev konj slovenske hladnokrvne pasme, [43] str.

Župnijski list. Št. Jurij pri Grosupljem. Župnijski upravitelj Janez Kebe; duhovni pomočnik Boštjan Modic. 4, 2018, št. 1–18; 5, 2019, št. 1–17.

Župnijski zvon: glasilo višnjegorske župnije. Višnja Gora. Župnik Slavko Judež. 15, 2018, št. 1–18; 16, 2019, št. 1–18.

Publikacije:

Adamič, Louis: Iz mnogih dežel / Louis Adamič; prevedla Mojca Dobnikar; [spremna beseda Blaž Gselman]. Ljubljana: Sophia, 2018. 420 str.; 22 cm. (Zbirka Previharimo viharje, 12.)

Prevod dela: From many lands. 400 izvodov.

Adamičeva poizvedba o izkušnji Združenih držav / Blaž Gselman: str. 411–421.

Pisatelj Louis Adamič (1898–1951) s Praproč pri Grosupljem je leta 1913 emigriral v ZDA. Izseljensko tematiko je raziskoval vse svoje življenje. Knjiga je najprej izšla leta 1939 in je to naš prvi prevod. Temelji na dvajsetih portretih priseljencev različnih narodnosti; med njimi v zgodbi Stari tujec ob kuhinjskem oknu spoznamo težko življenje Slovenca Antona Kmeta, ki se je kot mlad in močan mož preselil v Ameriko, po letih težkega dela pa je pred nami kot starec.

Predstavitve prevoda in zbornika Strpnost ni dovolj je bila v marcu 2019 v Kulturnem domu Grosuplje.

Adamič, Louis – glej še: Enyeart, John Paul
Konferenca Iz mnogih dežel
Na robu
Olivieri, Andrea
Pelhan, Aljoša

Ambrus – glej: Prostovoljno gasilsko društvo Ambrus

Anis Anzelj, Katarina: Izvorna modrost rastlin za dobrobit človeka: 8 zdravilnih rastlin in njihova eterična olja / [avtorja Katarina Anis Anzelj, Matic Amon Anzelj; ilustracije K. Anis Anzelj]. [Višnja Gora]: Zavod Zavestna, 2019. 14 str.: ilustr.; 21 cm.

1.000 izvodov. Pri avtoričinem podjetju Zavod Zavestna s Kriške vasi nad Višnjo Goro je izšel priročnik o zdravilnih eteričnih oljih.

Atlas ptic Slovenije: popis gnezdk 2002–2017 / [avtorji tekstov Tilen Basle ... et al.]; uredili Tomaž Mihelič ... [et al.]. Ljubljana: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, 2019. 603 str.: ilustr., zvd.; 31 cm. Izšlo v maju 2019.

Gozdarski inženir in varstveni ornitolog Tomaž Mihelič je eden od šestih urednikov atlasa, ki prikazuje razširjenost ptic, ki so v letih 2002–2017 gnezdile pri nas. Atlas je nastajal 15 let ob sodelovanju 40 strokovnjakov in 600 prostovoljcev. Soavtor Tomaž Mihelič (1974) živi v Št. Juriju pri Grosupljem.

Aubreht, Dejan: Zaton posameznika. Ljubljana: KUD Apokalipsa: Srednjeevropski raziskovalni inštitut Soeren Kierkegaard, 2018. 189 str. (Posebne izdaje / KUD Apokalipsa; 42).

O avtorju na sprednjem zavihku ovitka. Naklada 200 izvodov.

Delo dr. Dejana Aubrehta, Grosupelčana in doktorja filozofije, prinaša komentar ključne Kierkegaardove kategorije posameznika-posamečnika in z njo povezanih tem.

Baker, Amy J. L.: Kako se uspešno soočiti z ločitvijo staršev: delovni zvezek za otroke, ki se spoprijemajo z ločitvijo, odtujevanjem in konfliktom lojalnosti / Amy J. L. Baker, Katherine C. Andre; prevedla in priredila Andreja Terbos; [spremna beseda založnika: Matej Zaplotnik]. Višnja Gora: Svetovalno izobraževalni center MIT, 2018. VII, 115 str.: ilustr.; 26 cm.

V svetovalno-izobraževalnem centru MIT iz Dednega Dola nudijo psihosocialno pomoč in svetovanje osebam, ki se ob ločitvi znajdejo v stiski.

Barbo, Matjaž: Slovenska muzikologija: kratek prelet po zgodovini / Matjaž Barbo; [prevod povzetka Jason Blake]. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. 134 str.: ilustr.; 25 cm. (Zbirka Historia facultatis).

Ob nakladi 200 izvodov je izšla še elektronska izdaja. Obravnava tudi več osebnosti z našega območja: (stiški samostan), Matjaža Barba, Cvetka Budkoviča, Ludvika Puša, Eda Škulja in Stanka Vurnika. V tem času je avtor izdal še publikacijo: Slavko Osterc: klasik modernizma, Veržej, 2018. Dr. Matjaž Barbo je predavatelj na muzikološkem oddelku na Filozofski fakulteti, živi pa v Šmarju - Sapu.

Blagoslovitev opata p. Maksimilijana Fileja. Cistercijanska opatija Stična – 18. avgust MMIX: [obrednik blagoslovitve opata] / [urednik Nikolaj Aracki Rosenfeld]. Stična: Cistercijanska opatija, 2019. 16 str.: ilustr.; tudi z notnim gradivom.

Red svete maše ob umestitvi in razlaga grba 58. stiškega opata p. Maksimilijana Fileja.

Blizu ljudem: slovenske splošne knjižnice / [glavna urednica Vesna Horžen; fotografije Aleksander Lilik in fotografski arhivi slovenskih splošnih knjižnic]. [Grosuplje]: Združenje splošnih knjižnic, [2019]. 34 str.: foto; 21 cm.

5.000 izvodov. Združenje splošnih knjižnic ima sedež v Grosupljem, predstavljena je namembnost knjižnic ter njihova mreža v državi; vsaka splošna knjižnica je prikazana s fotografijo in naslovom.

Bregar, Marija: Ljubezen - upanje / Marija Bregar; [uredila Irena Bregar, fotografije Robert Bregar]. Potok pri Muljavi: samozaložba, 2018. 159 str.: ilustr.; 23 cm

Naklada 150 izvodov. [O avtorici], str. 156, portret.

Pesniška zbirka, na koncu v razdelku Doživetja, ima pet enostranskih proznih prispevkov. Nekaj naslovov pesmi: Muljava in krajani, Naša vas, Muljavski božji hram, Krka in krška dolina, Bičje, Rdeči cvet ...

Pesnica Marija Bregar je bila rojena 17. 9. 1938 v vasi Bičje pri Grosupljem. Po poroki se je preselila na Potok pri Muljavi, je članica Društva podeželskih žena Ivančna Gorica ter društva upokojencev, sodeluje na srečanjih literatov seniorjev.

Bricelj, Katja: Beli zajček / Katja Bricelj; ilustrirala Klara Maver. Šmarje - Sap: samozal. K. Bricelj, 2018 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 11 str.: ilustr.; 21 x 21 cm. 100 izvodov.

Pravljica in risba sta združili dve generaciji / Marija Samec na zadnji strani platnic.

Slikanico za šolske otroke sta soustvarili avtorica Katja Bricelj (1949) in ilustratorica osnovnošolka Klara Maver, ki živi v Šmarju - Sapu. Izid knjige je podprla Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje.

Bricelj, Suzi: Ilustracije: Galerija Lek, 4. december 2018–3. februar 2019 / [besedilo Iztok Premrov]. [Ljubljana]: Galerija Lek, 2018. Zgibanka, [6] str.: ilustr.; 23 cm

Zgibanka prinaša 6 ilustracij z razstave ilustratorke Bricelj, na str. [6] so njen življenjepis, izbor razstav in izbor ilustriranih knjig ter portret.

Ilustratorka Suzi (Suzana) Bricelj je ilustrirala še vrsto učbenikov za slovenščino v osnovni šoli in sodelovala pri drugih publikacijah in v periodiki. Suzi Bricelj (1971) je mladost preživela v Šmarju - Sapu.

Cankar, Ivan: Šopek Cankarjevih pisem iz Slovenskih goric na Rožnik / ob prvem izidu uredil in uvod napisal Tine Debeljak; uvodna in spremna beseda ob novem natisu Mihael Glavan; [risbe Bara Remec]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018. 181 str.: ilustr.; 26 cm

Debeljakov Šopek Cankarjevih pisem / Mihael Glavan: str. 7–10; Ob petindvajseti obletnici smrti Ivana Cankarja / Tine Debeljak: str. 27–76; Šopek v spomin Ivanu Cankarju ob 100. obletnici njegove smrti / Mihael Glavan: str. 125–178.

Carta Caritatis prior: znanstvena monografija [in faksimile] / [urednik Nikolaj Aracki Rosenfeld]. Stična: Cistercijanska opatija, 2019. 139 str.: ilustr.; 23 cm + faksimile ([12] str.). (Monumenta Sitticensia; 1)

Na naslovni strani tudi: Prvotna listina ljubezni. Besedilo Listine ljubezni vzporedno v latinščini in slovenski prevod, razprave v slovenščini in angleščini. Izšlo je 300 navadnih in 100 oštevilčenih izvodov s faksimilom po originalu MS 31, ki ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.

Vsebina: Stična v srcu Evrope / Maksimilijan File, str. 9–13; Carta Caritatis prior – prepis in prevod, str. 15–39; Izvirni duh cistercijanske identitete / Nikolaj Aracki Rosenfeld, str. 43–65; Carta Caritatis prior / Nataša Golob, str. 67–90; Dr. Josip Turk in njegov prispevek k zgodovini cistercijanskega reda / Miha Šimac, str. 91–105; Plamen ljubezni / Mauro-Giuseppe Lepori, str. 109–129; Stična ob jubileju / Nikolaj Aracki Rosenfeld: str. 133–139.

Publikacija predstavlja najstarejši ohranjeni cistercijanski primerek redovnih pravil iz Stične, ki je najverjetneje nastal v Stični sredi 12. stoletja. Dragoceni kodeks iz NUK-a je bil na dan umestitve opata (18.8.2019) razstavljen v kapiteljski dvorani stiškega samostana; tedaj je izšel tudi ta znanstveni zbornik s faksimilom, prepisom in prevodom.

Cedilnik, Gabrijela: Čriček v daljavi je pesem zapel / Gabrijela Cedilnik; ilustrirala Karmina Zadnik; [avtorica spremne besede Marija Samec; likovna oprema Joanna Zajac Slapničar]. Ivančna Gorica: JSKD RS OI, 2019. [36] str.: ilustr.; 27 cm. 200 izvodov.

Popotnica pesniški zbirki / [Marija Samec], str. [34]; O avtorici pesmi; O avtorici ilustracij, str. [35].
Otroške pesmice so posvečene avtoričinim vnukom. Avtorica Gabrijela Cedilnik (1949), upokojena učiteljica in zborovodkinja, živi v Grosupljem.

Ceglar, Karel A.: Življenje in delo Franca Ksaverja Pirca: dokumentirano z njegovim dopisovanjem / Bogomil Brvar, Karel A. Ceglar. Peče: Kulturno in športno društvo, 2018. 621 str.: ilustr.; 31 cm. 100 izvodov.
Karel A. Ceglar (1912–1998) iz stiške družine duhovnikov Ceglarjev se je kot salezijanec in zdomski duhovnik posvetil tudi izdaji del misijonarja Pirca (1997); tokrat jo je Bogomil Bervar dopolnil z novejšimi podatki, tako da je izšla zajetna knjiga.

Cerovo – glej: Po sledih vodomca

Čebelarstvo in čebelarški muzej Koželj. Šmarje - Sap: Anton Koželj, [2018]. [12]str.: ilustr.; 21 cm. Besedilo v slovenščini, s prevodom v angleški jezik.
Vodnik o delu družinskega podjetja in s prikazom spremljajočih dejavnosti: poslikave panjev, turizma in čebelarškim muzejem. Vodnik je izšel že v slovenščini (2015), tokrat pa je dodan vzporedni prevod v angleščino.
Čebelarški muzej v Šmarju - Sapu, ki ga je zasnoval Anton Koželj, hrani veliko eksponatov dolenskih čebelarjev in je edini muzej v občini Grosuplje.

Čeferin, Peter: Sodni dnevi / Peter Čeferin, Vasja Jager. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2019. 231 str.; 21 cm. 1.200 izvodov.
Odvetnik dr. Peter Čeferin se je – v tandemu s pisateljem in novinarjem Vasjo Jagrom – lotil še kriminalke. Odvetnik dr. Peter Čeferin (1938) je tudi avtor strokovnih člankov in znanstvenih monografij. Soustanovil je Odvetniško družbo Čeferin. Živi v Grosupljem.

Čeferin, Peter – glej še: Golob, Tadej: Nespodobni odvetnik

Debeljak, Mateja: Sredi betona rojeva se cvet / Mateja Debeljak; [uvodna beseda Toni Brinjovc]. Ljubljana: Salve, 2019. 123 str.; 16 cm. 500 izvodov.
Avtorica Mateja Debeljak (1990) iz Tržiča pri Strugah (občina Dobrepolje), socialna delavka in svetovalka, se predstavlja z zbirko misli in zgodbo.

De Laat, Gita Mateja: Kam pa ti hodiš v šolo?: šolanje na domu v Sloveniji / Gita Mateja de Laat; [ilustracije Katarina Anis Anzeljc]. Grosuplje: S. Jamnik, 2018. 179 str.: ilustr.; 21 cm. 300 izvodov. O avtorici: str. 174–175.
Avtorica je diplomirana zgodovinarica, študirala je še na Nizozemskem, kjer je spoznala moža, z družino živita v Lučah pri Grosupljem. Svoje otroke poučujeta doma, iz izkušenj nastajajo njene publikacije. V letu 2019 je izšel še priročnik: Mami, a greva dragulje kopat? ali Priročnik za 1. razred osnovne šole, namenjen staršem, ki svoje otroke šolajo na domu. Več objav ima na spletu.

Dobrepolje – glej: Dolinar, Branko & Edi Zgonc
Kozinc, Željko: Lepote in vrednote treh dolin
Lenarčič, Sonja: Plesali in peli vesel'ga srca
Pozdravljeni tisočkrat, mili zvonovi
Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje

Dolinar, Branko & Edi Zgonc: Vodnik po rastlinskem svetu ob Rimski cesti Jerneja Pečnika: odsek od mostu čez Trubarjevo Raščo v Ponikvah do Velikih Lašč – miljnik pri Trotovškovi / Branko Dolinar, Edi Zgonc; [fotografije Alenka Mihorič ... et al.]. Dobrepolje: Turistično društvo, 2019. 60 str.: ilustr.; 21 cm. 100 izvodov.
Ljubiteljski botanik Branko Dolinar in domači turistični iniciator Edi Zgonc sta sestavila vodnik ob dobrepoljski pešpoti oz. Rimski cesti Jerneja Pečnika, ki zajame opis poti, 29 rastlinskih vrst in ponatis Dolinarjevega članka Pregled flore, ki je izšel v Hladnikii, 2019.

Dom kranjske čebele: Višnja Gora: Občina Ivančna Gorica = Home of the Carniolan Honey Bee: Višnja Gora: Municipality of Ivančna Gorica. Ivančna Gorica: Prijetno domače, 2018 (RKKO). [12] str.: ilustr.; 21 x 21 cm
Knjižica prinaša podatke o čebelarju Emilu Rotschützu, kranjski čebeli, mestu Višnja Gora ter o obeležju kranjski čebeli ter domu kranjske čebele z načrti v prihodnosti. Izšlo ob odkritju obeležja 18. maja 2018.

Društvo prijateljev konj Višnja Gora

20 let Društva prijateljev konj Višnja Gora / [glavni urednik Pavel Groznik; fotografije Marjan Travnik ... et al.]. Višnja Gora: Društvo prijateljev konj Višnja Gora, 2019. 250 izvodov.

Družinski zdravnik: [znižajte holesterol z zdravo prehrano in recepti iz medicine] / [urednik Vesna Milović]. Grosuplje: Studio Galen, 2018. 247 str.: ilustr.; 19 cm

Na ovoju tudi: Knjiga Galen, Drugačna knjiga o zdravju.

Naklada 180 izvodov, v istem letu še dotis 300 izvodov.

Ekologija odnosov v VVZ Kekec Grosuplje: eko vrtec VVZ Kekec Grosuplje / [avtorice besedil Majda Fajdiga ... [et al.]; uredila Andreja Jaklič Šimnic; viri fotografij arhiv VVZ Kekec Grosuplje; avtorji likovnih del otroci sodelujočih skupin]. Grosuplje: Vzgojnovarstveni zavod Kekec, 2018 (Grosuplje: Partner graf). 168 str.; ilustr.; 22 x 22 cm

Naklada 250 izvodov. Izšlo v maju 2018. Enote so: Kekec, Tinkara, Mojca, Rožle, Pika, Pastirček, Zvonček, Kosobrin in Trobentica. 66 avtoric govori o odnosih v vzgojno-izobraževalnem procesu med otroki in vzgojiteljicami.

Enyeart, John Paul: Death to fascism: Louis Adamic's fight for democracy. Urbana; Chicago; Springfield: University of Illinois, cop. 2019. XII, 216 str.: ilustr.; 23 cm. (The working class in American history)

Ameriški profesor zgodovine John Paul Enyeart z Univerze Bucknell v Pensilvaniji se ukvarja z delom našega Louisa Adamiča. Delo je izšlo 30. junija 2019 in ga že prevajajo.

Frbčzar, Ivo – glej: Ivo Frbčzar

Frelih, Marko: Slovenci ob Belem Nilu - [dr. Ignacij Knoblehar in njegovi sodelavci v Sudanu sredi 19. stoletja] = Slovenians along the White Nile - [Dr Ignacij Knoblehar and his associates in Sudan in the mid-19th century] / Marko Frelih; [angleški prevod DZTPS, Urška Furlan; fotografija Blaž Verbič]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2019. 75 str.: ilustr.; 30 cm. 300 izvodov.

V stiškem Muzeju krščanstva na Slovenskem je bila razstava odprta od 22. avgusta do 22. septembra 2019. Sodelavec Slovenskega etnografskega muzeja dr. Marko Frelih je ob katalogu za razstavo zbral gradivo iz SEM in tudi iz stiškega gradiva. Tedaj je izšel še strip mladega Ožbeja Šilca o Knobleharju: Proti izviru Nila.

Stiški Muzej krščanstva na Slovenskem je od decembra 2017 do aprila 2018 gostil tudi razstavo Baba wa Bambuti: obisk misijonarja in antropologa Paula Schebeste na Slovenskem leta 1933 in njegova afriška zbirka v Slovenskem etnografskem muzeju, ob njej pa je izšla še publikacija.

Galli, Tanja: Prijateljstvo brez meja = Limitless friendship = L'amitié sans frontières = Freundschaft ohne Grenzen = La fiaba d'amicizia = Vriendschap zonder grenzen = Prijateljstvo bez granica = Prijateljstvo brzu konca / Tanja Galli; ilustracije Zoja Makovec; [prevodi Anita Medved ... et al.]. Grosuplje: Osnovna šola Louisa Adamiča, 2019. 87 str.: ilustr.; 22 cm. 200 izvodov.

Uvodnik / Janja Zupančič: str. 3.

Učiteljica Tanja Galli je napisala zgodbo o prijateljstvu, ki je v knjigi prevedena v angleški, francoski, hrvaški, italijanski, nemški, nizozemski in romski jezik, ilustracije se pri vsakem prevodu ponovijo.

Glavan, Mihael & Damijan Stepančič: Naš Maister: [v stripu] / [ilustracije] Damijan Stepančič; [besedilo] Mihael Glavan. Dob: Miš, 2019. 127 str.: ilustr.; 25 cm

Dr. Mihael Glavan je v tej publikaciji prispeval besedilo o Rudolfu Maistru. Generalu Maistru in njegovemu življenju se je posvetil še v publikaciji Rudolf Maister: sto let severne meje: življenje in delo Rudolfa Maistra Vojanova 1874–1934 (2018); sodelovanju Borisa Pahorja in Edvarda Kocbeka pa se je posvetil v publikaciji: Brez Kocbekovega sodelovanja ne bi bilo Osvobodilne fronte (2018).

Uredil in komentar dodal pa je še dvema deloma enajste knjige Kocbekovih Zbranih spisov: Zgodnji in mladostni eseji in spisi (2019) in Esejstika 1938–1957 (2019). Je urednik Domoznanske zbirke občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje ter njihovega Zbornika.

Dr. Mihael Glavan (1945), kulturnik, urednik in bivši vodja Rokopisne zbirke v NUK-u, živi v Stični.

Glavan, Mihael – glej še: Cankar, Ivan

Glavan, Polona: Gverilci. Druga izdaja. Ljubljana: Beletrina, 2018. 139 str.; 22 cm
Nova izdaja zbirke kratkih zgodb z avtoričinim uvodom. Avtorica je za zgodbe, zbrane v tej knjigi, prejela več nagrad, mnoge pa so bile že prevedene v tuje jezike. Ob drugih prevodih je prevedla tudi roman Nordijska mitologija angleškega pisatelja Neila Gaimana; v hrvaščino pa so prevedli njen roman Kakorkoli (Kako god, 2018). Pisateljica in prevajalka Polona Glavan (1974) po rodu izhaja iz Stične.

Gliha, Franc: Camino de Santiago »v dveh delih«: 2017–2018. Grosuplje: Ekonos, 2018. 236 str.: fotogr.; 25 cm
100 izvodov. Pri podjetju Ekonos (Ekonomsko svetovanje, Grosuplje) je izšel vodnik, priročnik in potopis o romarskem potovanju Franca in Sonje Gliha po Jakobovi poti. V knjigi je objavljena množica selfijev. Avtorja sta občana občine Grosuplje.

Gluić, Goran: Gledališke igre. Ljubljana: Genija, 2019. 261 str.; 21 cm
Povečani tisk. 100 izvodov.
Vsebina: Argentinski tango; Blejski grad; Plakat; Zaprti grobi svet družine Mark.
Avtor Goran Gluić je izdal še kriminalko Diktator (2019) in prevod izbora odlomkov Malega princa, katerega avtor je Antoine de Saint-Exupéry (2019).
Pesnik, pisatelj in dramatik Goran Gluić (1957) živi v Grosupljem.

Golob, Nataša: Srednjeveški rokopisi in rokopisni fragmenti: Arhiv Republike Slovenije. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti: Arhiv Republike Slovenije, 2018. 291 str.: faks.; 24 cm. 400 izvodov.
Knjigi in zbirki na pot / Peter Štih: str. 7–8. O avtorici na zadnjem zavihku platnice.
Tokratni katalog prinaša fragmente srednjeveških rokopisov in njihovo ohranjenost. Precejšen del fragmentov (še iz stiške rokopisne delavnice iz 12. stoletja) je bilo uvezanih v druge kodekse, tudi iz Višnje Gore in Boštanja pri Grosupljem.

Golob, Tadej: Nespodobni odvetnik: biografija dr. Petra Čeferina. Radovljica: Didakta, 2018. 246 str.: ilustr.; 24 cm. 1.500 izvodov.
Doktor / Aleksander Čeferin: str. 5–6.
Biografijo odvetnika dr. Petra Čeferina je sestavil pisatelj Tadej Golob. Spoznamo njegove korenine, rodovnik, starše, pa viharna leta v Agrokombinatu, zakonsko življenje z Ano in družino. Zgodbo spremljajo razmišljanja o poklicu odvetnika in njegovi znani primeri. V letu 2019 je knjiga doživela ponatis in prevod v angleščino: Indecent attorney: a biography of Peter Čeferin.

Grosupeljski krog: kolesarska karta [kartografsko gradivo]. Merilo: 1:40.000. Grosuplje: Turizem, 2019. Zemljevid [Občine Grosuplje], 45 x 38 cm, zložen na 15 x 10 cm. Zadaj: opisi 10 etap s fotografijami. 2000 izvodov je izšlo jeseni 2019.

Grosuplje – glej še: Blizu ljudem
 Ekologija odnosov v VVZ Kekec Grosuplje
 Grosupeljski krog: kolesarska karta
 Javno komunalno podjetje Grosuplje
 Kozinc, Željko: Lepote in vrednote treh dolin
 Kulturno društvo sv. Mihaela Grosuplje
 Nogometni klub Brinje Grosuplje
 [Občina Grosuplje]: spoznajte nas ...
 Občina Grosuplje [Slikovno gradivo]: Koledar 2019
 Turistična kolesarska karta [Občine Grosuplje
 Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje

Hamun, Živa: Živa knjiga / avtorica, [ilustrirala] Živa Hamun. Grosuplje: samozaložba Ž. Hamun, 2018. [24] str.: ilustr.
Otroška ilustrirana pesniška zbirka je izšla v 50 izvodih, izdala jo je OŠ Brinje Grosuplje, tiskala pa tiskarna Silveco iz Grosupljega. Knjiga vsebuje 30 pesmi v različnih oblikah, med njimi tudi dve likovni pesmi. Predstavitve zbirke je bila 15. oktobra 2018 v Mestni knjižnici Grosuplje. Avtorica Živa Hamun je v juniju 2018 končala Osnovno šolo Brinje v Grosupljem, živi pa v naselju Brinje.

Hrovat, Polona: Polonine stezice: o vedno sijoči Poloni, ki je v Ambrusu pustila neizbrisen pečat: izbrana dela Polone Hrovat / [zbrala in uredila Maja Tratar; slikovno gradivo arhiv Kulturnega društva Ambrus]. Ambrus: Kulturno društvo, 2019 ([Grosuplje]: Partner graf). 66 str.: ilustr.; 25 cm. V aprilu 2019 izšlo 100 izvodov.

KD Ambrus: Draga Polona!, str. 8–9; Maja Lampret: Prijateljica z veliko začetnico, str. 10. O avtorici na zadnji strani platnice.

Zvrstijo se Polonina vezna besedila za različne prireditve v Ambrusu, vpleteni so njeni verzi in pesmi (npr. Ambrus), ritmična besedila in zgodbe (Pomladno jutro, Božična zgodba, Božič je praznik za vse) ter pripoved Čigavčkava Tončka v dialektu.

Kulturnica Polona Hrovat (1979–2019) je živela v Ambrusu.

Hudej, Franc: Prihodnost, ki se je že pričela. Ljubljana: samozaložba, 2019. 212 str.; 24 cm.

100 izvodov. O avtorju na zadnji tiskani strani.

S tematiko družbenih procesov skozi čas in predvidevanji za prihodnost se tu ukvarja avtor Franc Hudej (1939), dr. socioloških znanosti, ki živi v Višnji Gori v Pregljah.

Ivančna Gorica – glej: Košarkarski klub Ivančna Gorica

Kozinc, Željko: Lepote in vrednote treh dolin

Zveza kulturnih društev občine Ivančna Gorica

Mestna knjižnica Grosuplje, enota Ivančna Gorica

Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občinah Grosuplje, Ivančna

Gorica in Dobrepolje

Ivo Frbžar: Drznost vrhovodca: ob avtorjevi 70-letnici: [Galerija Instituta »Jožef Stefan«, 9. 9.–2. 10. 2019 / [Jure Vuga]. Ljubljana: Institut »Jožef Stefan«, 2019. Zloženska ([4] str.): ilustr.; 22 x 21 cm

Vsebina: Namerna nenamernost kot metoda doseganja poësie pure v fotografiji Iva Frbžarja / Jure Vuga, str. [2–3]; Ivo Frbžar, str. [4] (Biografija.)

Razstava fotografiskih del pesnika in založnika Iva Frbežarja (1949) iz Šmarja - Sapa (in sedaj Male Ilove Gore).

Izbrane teme organizacije in managementa: monografija ob 90-letnici rojstva prof. dr. Staneta Možine / uredniki Rudi Rozman, Nada Zupan, Aleša Svetic. Ljubljana: Društvo Slovenska akademija za management, 2018. 183 str.: ilustr., portret; 24 cm. 100 izvodov.

V spomin prof. dr. Stanetu Možini / Rudi Rozman: str. 1–4.

Sociolog prof. dr. Stane Možina (1927–1917), po rodu z Gatine pri Grosupljem, je predaval na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

Jamnik, Anton: Svet osamljenih tujcev: komunitarna in postmoderna kritika liberalizma / Anton Jamnik; [spremnje besede Boštjan Žekš, Ali Žerdin, Manica J. Ambrožič]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018. 360 str.: ilustr.; 25 cm. 600 izvodov.

Iz vsebine: Svet "tujcev" in medčloveški odnosi / Boštjan Žekš: str. 7–10; Pogovoriti se moramo o ... liberalizmu / Ali Žerdin: str. 11–14; Kako se zares etično odločati / Manica J. Ambrožič: str. 15–16 in O avtorju: str. 359–360.

V razširjeni doktorski disertaciji avtor razmišlja o razkroju skupnosti in mejah liberalizma ter razmahu individualizma – po ameriškem filozofu Johnu Rawlsu. Predstavitev knjige je bila 13. novembra 2018 na SAZU. Pomožni škof, teolog in predavatelj dr. Anton Jamnik (1961) je po rodu z Male Ilove Gore pri Grosupljem.

Janša, Janez: Prvorazredni - sistem za lažno elito: Slovenija se je osamosvojila, osvobojena še ni / Janez Janša; [fotografije Matic Štojs Lomovšek ... et al.]. Ljubljana: Nova obzorja, 2019. 54 str.: ilustr.; 22 cm.

Naklada 800 izvodov. Izšlo v januarju 2019, že v aprilu 2019 pa dotis z dodanim poglavjem.

Predsednik SDS opiše svoje videnje slovenske družbe ter poda razloge za sedanje stanje v državi. Politik Janez Janša (1958) je bil rojen na Plešivici pri Žalni v občini Grosuplje.

Javno komunalno podjetje Grosuplje

Katalog splošnih informacij o storitvah družbe: za zdravo družbo in čisto okolje. Grosuplje: Javno komunalno podjetje Grosuplje, Občina Grosuplje (Grosuplje: Partner graf).

2018, 42 str.: ilustr.; 21 cm;

2019, 54 str., ilustr.; 21 cm.

Uporabnike JKP so informirali o svojem poslanstvu, o odvozu in urejanju odpadkov, pitni in odpadni vodi,

dimnikarskih storitvah ter kontaktnih zvezah. Izšli sta še knjižici za občini Dobrepolje in Ivančna Gorica, ki imata enako vsebino, le načrt odvoza odpadkov za vsako leto je prilagojen vsaki občini posebej.

Jurčič, Josip: A goat trial in Višnja Gora / Josip Jurčič; ilustrator Robert Kuhar; translators Evelina Ferrar, Marcus Ferrar. Ivančna Gorica: Zavod Prijetno domače, 2018. 1 zgibanka (14 str.): ilustr.; 27 cm. 1.000 izvodov.

Prevod dela: Kozlovska sodba v Višnji Gori. V trde platnice vlepljena zgibanka.

Na str. 14 še kratka predstavitev Višnje Gore in zgodbe. Ilustrator Robert Kuhar (iz Višnje Gore) je z ilustracijami opremil slovensko izdajo, pa danski (2014) in sedaj angleški prevod Kozlovske sodbe.

Jurčič, Josip: Ivan Erazem Tatenbah: izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine. [Rače]: Občina Rače–Fram, 2018. 155 str.; 18 cm.

V letu 2019 je izšlo še več zvočnih Jurčičevih elektronskih izdaj (Jurij Kozjak, Deseti brat, Rokovnjači, Doktor Zober, Telečja pečenka).

Pisatelj Josip Jurčič (1844–1881) je bil rojen na Muljavi pri Ivančni Gorici.

Jurčič, Josip: Ying tao shan gong vang an = Kozlovska sodba v Višnji gori / Josip Jurčič; zhongwen panyi, prevedla Ren Zengqiang in Huiqin Wang; chatu he zhuangzhen sheji, ilustrirala in oblikovala Liana Saje Wang. Višnja Gora: Turistično društvo Višnja Gora, 2018 (Šmarje - Sap: Center grafike). [19] str.: ilustr.; 27 cm

Besedilo v kitajskem jeziku. Slikanica. 500 izvodov.

Kozlovska sodba v kitajskem prevodu je bila predstavljena v okviru privreditve Moja dežela, lepa in gostoljubna, v petek, 23. novembra 2018. Razstava ilustracij Liane Saje Wang je bila odprta v mestni hiši v Višnji Gori.

Kastelic, Nina: Leaneen: sladke pregrehe / [besedilo, fotografije sladice] Nina Kastelic. Videm - Dobrepolje: M. Vodičar, 2019. 179 str.: ilustr.; 26 cm.

2.000 izvodov; še v istem letu je izšel ponatis s 1500 izvodi, a s spremenjenim krajem izida – Veliko Račno in v lastni založbi.

Avtorica Nina Kastelic (1993) je ena bolj znanih kuharskih blogerk. Izhaja iz Zagorice v Dobrepolju, kulinariki se je posvetila že z diplomsko nalogo na etnologiji: Kulinarična dediščina Dobrepoljske doline.

Kavšek Vrhovec, Petra: Vem-povem [Garnitura]: slikovne kartice / avtorici Meta Dolinar, Petra Kavšek Vrhovec; ilustrator Matjaž Dekleva. Polhov Gradec: [samozal.] M. Dolinar; Ivančna Gorica: samozal. P. Kavšek Vrhovec, 2019. 200 slikovnih kartic: barve; 11 x 8 cm, v škatli 16 x 11 x 9 cm. Priloga: Vem-povem. Priročnik k slikovnim karticam / Meta Dolinar, Petra Kavšek Vrhovec; [ilustrator Matjaž Dekleva]. 71 str.: ilustr., tabele; 15 cm.

Soavtorica Petra Kavšek Vrhovec je profesorica logopedije in surdopedagogike ter živi v Ivančni Gorici.

Kebe, Janez: Naselja v župniji Kopianj in Spodnja Slivnica. Ljubljana: Salve, 2018. 240 str.: zvd.; 30 cm. 60 izvodov.

Župnik župnije Kopianj (in kanonik) Janez Kebe (1942) je sestavil publikacijo, ki zajema podatke o naseljih Velika in Mala Račna, Čušperk, Predole, Velika Ilova Gora, Gabrje in še Spodnja Slivnica. Po starih hišnih številkah je navedel rodbinska debela za približno zadnjih 200 let; dodana so stara hišna imena.

Klančar, Anja: Ko izgubiš ---: zgodba o prebolevanju samomora v družini / Anja Klančar; [spremne besede Bogdan Dolenc, Bojana Avguštin Ahčin, Franc Hočevar, Marjan Fank, Sonja Podržaj in Sandra Mijanovič]. Ljubljana: Družina, 2018. 102 str.; 19 cm. 600 izvodov.

Avtorica Anja Klančar je občanka občine Grosuplje.

Konferenca Iz mnogih dežel: ob 120. obletnici rojstva Louisa Adamiča (2018; Ljubljana)

Strpnost ni dovolj: prispevki s konference Iz mnogih dežel: ob 120. obletnici rojstva Louisa Adamiča / [uredniški odbor Larisa Daugul ... [et al.]; prevod Maja Lovrenov; izvirne ilustracije Samira Kentrič]. Ljubljana: Sophia, 2018. 222 str.: ilustr.; 24 cm. (Borec, 70, 2018, št. 751–753.)

300 izvodov. Izšlo 14.1.2019. Konferenca je potekala 22. marca 2018 na ZRC SAZU.

Vsebina: Louis Adamič: antifašist in antikolonialist / John Enyeart; Iz zapuščine Borisa Kidriča o Louisu Adamiču / Božo Repe; Louis Adamič – človek dveh domovin / Rozina Švent; Revolucija v delih Louisa Adamiča / Jakob Müller; Adamičev odnos do komunizma in Rusije / Milan Mrđenović; Družbeni angažma v literarnem novinarstvu Louisa Adamiča / Leonora Flis; Ameriški staroselci v izbranih delih Louisa Adamiča / Ksenija Šabec; Primer Adamič: solidarnost z ameriškim delavskim razredom / Blaž Gselman; Dinamit - učbenik za političnoekonomske

prvošolce / Borut Golob; Še žival se upre: Adamičeva šola mišljenja / Samira Kentrić. (S. Kentrić je po rodu Grosupeljčanka.)

Kopanj – glej: Kebe, Janez: Naselja v župniji Kopanj in Spodnja Slivnica

Koršič Zorn, Verena: Tone Kralj: cerkvene poslikave na Tržaškem, Goriškem in v Kanalski dolini = le pitture murali nelle chiese dell'area triestina, del Goriziano e della Val Canale / Verena Koršič Zorn; fotografije, fotografie Carlo Scлаuzero; [prevod v italijanščino, traduzione in italiano Daniela Milotti Bertoni]. 2. izdaja. Gorica = Gorizia: Goriška Mohorjeva, 2018. 109 str.: ilustr.; 31 cm

Vzporedno slovensko besedilo in prevod v italijanščino. Ponatis izdaje iz leta 2008. *Predstavitev ponatisa je bila 20. marca 2018 v Katoliški knjigarni v italijanski Gorici.*

Slikar in kipar Tone Kralj (1900–1975) iz Zagorice v Dobrepolju je v knjigi predstavljen kot cerkveni freskant.

Košarkarski klub Ivančna Gorica

Zbornik Košarkarskega kluba Ivančna Gorica ob 10-letnici delovanja / [zbral, zapisal Jernej Strnad; fotografije arhiv Košarkarskega kluba Ivančna Gorica]. Ivančna Gorica: Košarkarski klub, 2018 (Ivančna Gorica: Alfagraf). 75 str.: ilustr.; 21 cm. 400 izvodov.

Koščak, Janez: Zapisi o Žalni: gradivo za kroniko. Grosuplje: samozaložba, 2018 (Grosuplje: Partner graf). 562 str.: ilustr.; 24 cm.

Avtor naveden na ovitku in v kolofonu. 100 izvodov.

Avtor Janez Koščak (Finkov, 1931), pravnik in Žalčan po rodu, je zbral skozi čas množico domoznanskega gradiva, od župnije, graščine Boštanj, običajev in zgodovine. Sedaj živi v Grosupljem.

Koščak, Lučka: Odprt vrt: umetniški projekt = Open garden: art action / [umetnica Lučka Koščak; besedilo kustosinja Mojca Grmek; fotografije Lučka Koščak]. [Grosuplje–Plešivica: samozaložba, avgust 2018 (Grosuplje: Partner graf)]. Zloženka, [10] str.: ilustr.; 10 x 8 cm

50 izvodov. *Odprti vrt je projekt dogajanja med 17. in 31. avgustom 2018 pri domu umetnice Lučke Koščak. Zvrstili so se gledališko-plesne predstave, pravljичno potovanje in večer ob glasbi ter delavnice. Projektu je sledil fotograf Tone Stojko, z njim ujeti trenutki so bili razstavljeni v Mestni knjižnici Grosuplje.*

Kozinc, Željko: Lepote in vrednote treh dolin: domoznansko popotovanje po občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje / [besedilo], fotografije Željko Kozinc. Grosuplje: Mestna knjižnica, 2019. 360 str.: ilustr.; 24 cm. (Domoznanska zbirka občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, 10.)

400 izvodov. Beseda urednika / Mihael Glavan: str. 5.

Domoznanski in turistični vodnik po naših treh občinah prinaša obsežen in na novo zajet pristop do okolja. Vsaka občina je označena s svojo določujočo barvo in s posebnostmi, ki so se avtorja posebej dotaknile.

Novinarska prva predstavitev je bila v sredo, 11. decembra 2019, v Mestni knjižnici Grosuplje, sledile so predstavitve po občinah, literarna predstavitev pa je popestrila kulturni praznik v občini Grosuplje.

Koželj, Vida – glej: Peter Pavel Glavar

Koželj Horvat, Sabina: Stopinja v skali. [Zagradec: Župnija], 2018. 320 str., [15] f. ilustr. pril.; 24 cm.

Knjigi na pot / Sašo Kovač, str. 5–6. Na str. 320 podatki o avtorici.

Roman Stopinja v skali opisuje dogajanje v domačem okolju – izšel je ob 230-letnici župnije Zagradec. Izstopajo posebnosti reke Krke od izvira do Žužemberka, Muljava, čas od halštatske ere preko rimske dobe do časov fužine na Fužini. Osrednja nit romana je gabrovska legenda o Marijini stopinji v skali pri Gabrovki, odtis naj bi pustila v času kuge konec 16. stoletja.

Avtorica Sabina Koželj Horvat (1972), doma iz Zagradca ob Krki, živi v Osijeku na Hrvaškem. Objavlja tudi pod psevdonimom Ann Brush. Objavila je več kratkih zgodb in roman za odrasle in mlade ter slikanice, ki jih je ilustrirala njena sestra Anka Švigelj Koželj (1975), tudi doma iz Zagradca ob Krki, ki sedaj uči v Osnovni šoli Stična.

Kralj, Tone – glej: Koršič Zorn, Verena: Tone Kralj: cerkvene poslikave na Tržaškem
Zbornik ob stodesetletnici rojstva Mare Kralj

Krampač, Tone – glej: Ljubljanske družine v 18. stoletju

Krevs Birk, Uršula: Sprachwissenschaftliche Methodologien I: ein Reader. Ljubljana: Filozofska fakulteta v Ljubljani, Abteilung für Germanistik mit Niederlandistik und Skandinavistik, 2018. 152 str.: ilustr.; 30 cm. V istem letu je izšlo še nadaljevanje študijskega gradiva: Sprachwissenschaftliche Methodologien II: ein Reader, 2018. 183 str.

Dr. Uršula Krevs Birk predava na germanistiki na Filozofski fakulteti v Ljubljani, po rodu pa je iz Grosupljega.

Krka – glej: Turistično društvo Krka. Krka

Kuhar, Boris – glej: Valentinčič-Furlan, Nadja: Poklon Borisu Kuharju

Kulturno društvo sv. Mihaela Grosuplje [Slikovno gradivo]: [Koledar] 2020. [Grosuplje]: Kulturno društvo sv. Mihaela, [2019]. Koledar (13 f.): barvne fotografije; 50 x 30 cm.

Koledar s fotografijami z nastopov društva.

Laharnar, Boštjan: Železnodobne zgodbe s stičišča svetov / Boštjan Laharnar, Peter Turk; [avtorica seznama razstavljenih predmetov Vesna Svetličič; fotografije Tomaž Lauko ... [et al.]; zemljevidi GeoPodobe Vida Bitenc; risbe in grafični prikazi Ida Murgelj ... et al.]. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2017. 223 str.: ilustr., zvd.; 30 cm.

Z našega območja so posebej obravnavana: Virsko mesto (str. 41–44); Prvak v oklepu (Stična, 45–49); Kneginje v zlatu (Stična, 52–56); Gomile, vez med mrtvimi in živimi (Stična in Magdalenska gora, 61–65). Skozi cel katalog pa besedilo podpira slikovno gradivo z naših lokacij, predvsem z Magdalenske gore, Valične vasi in Vira pri Stični. Omenjen je tudi starinokop Jernej Pečnik s Ceste v Dobropolju.

Lenarčič, Sonja: Plesali in peli vesel'ga srca!: zbornik ob 15-letnici delovanja folklorne skupine na OŠ Dobrepolje / [avtorica Sonja Lenarčič; slikovno gradivo, fotografije iz osebnih arhivov Martine Prhaj ... [et al.]; likovna oprema učenci izbirnega predmeta Likovno snovanje III]. Videm: OŠ Dobrepolje, 2019. 87 str.: ilustr.; 24 cm. 300 izvodov. *Od šolskega leta 2001/2002 gojijo na šoli folklorno dejavnost. Podali so pregled aktivnosti po šolskih letih, dodali so opise plesov, opis noše, nekaj izštevank, zagovor, intervju z mentoricami ter slikovno gradivo.*

Les usluga (Peter Kastelic)

Srečno 2019 – Les usluga Peter Kastelic [Slikovno gradivo]: [Koledar] 2019. Grosuplje: Les usluga Peter Kastelic, [2018]. Koledar (13 f.): barvne fotografije; 32 x 20 cm.

Mizarska delavnica, katere lastnik je Grosupeljčan Peter Kastelic, tudi s koledarji obvešča potencialne stranke o sposobnostih svoje ekipe. Na fotografijah so ponazorjeni njihovi izdelki, od pohištva do darilnega programa.

Ljubljanske družine v 18. stoletju / [popis prebivalcev župnij] iz izvornih listinskih zapisov transkribiral Tone Krampač; [uredil in spremno besedo napisal Lovro Šturm; avtor uvodne razprave Vlado Valenčič; zemljevid ljubljanske škofije leta 1754 Mateja Rihtaršič]. Celje: Mohorjeva družba; Slovenska matica, 2018. XXXI, 223 str.: faks., tabele; 31 cm

Besedilo v slovenščini, latinščini ali nemščini. 400 izvodov.

Knjiga prinaša uvodne razprave ter popis ljubljanskih meščanov in njihovih družin v prvem slovenskem popisu prebivalstva v času Marije Terezije. Zahtevno delo je opravil poznavalec rokopisnih arhivskih gradiv arhivar mag. Tone Krampač iz Luč pri Grosupljem.

Lopert Loborec, Alenka: Šmarske živalske / [avtorici besedila Alenka Lopert Loborec, Barbara Struna; avtorji ilustracij Karen Kitič, Mark Ilovar, Naja Ljubanovič, Matic Babnik, Uroš Tomažin, Gal Puconja, Matic Hočevar, Marko Ivanovič, Mía Jerlah, Jaka Jozelj, Lana Brezovar, Žana Škerjanc]; avtorici grafike v črkah Lana Brezovar, Žana Škerjanc]. Šmarje - Sap: Osnovna šola Šmarje - Sap, 2019. 1 kartonka ([16] str.): ilustr.; 29 cm. 200 izvodov. *Prečni format. Slikanica s pripovedjo v verzih za predšolske otroke.*

Makovec, Tomaž: Medicina je padla na glavo. Ljubljana: Buča, 2019. 228 str.: ilustr.; 24 cm

Knjigi na pot / Mojca Zvezdana Dernovšek: str. 227–228.

O avtorju na sprednjem zavihku ovitka. 400 izvodov.

Publikacija se osredotoča na današnjo družbeno ideologijo gospodarske rasti in dobička, ki je okužila tudi zdravstvo. Dr. in magister farmacije Tomaž Makovec (1959) je naš občan.

Markov, Jovan: Življenjske zgodbe treh bratov / Jovan Markov; [avtorja fotografije Jovan Markov, Ivo Puhar]. Polica: samozaložba, 2018 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 200 str.: ilustr.; 21 cm.

300 izvodov. O avtorju: str. 200.

Avtor Jovan Markov (1946) živi na Polici pri Grosupljem. Knjiga predstavi zgodbe treh bratov, ki so iz Makedonije odšli v svet.

Megla, Maja: Stres, kuga sodobnega časa / Maja Megla; [ilustracije Anja Marincelj; fotografije Nada Žgank]. Ljubljana: Chiara, 2018. 341 str.: ilustr.; 23 cm.

O avtorici na zadnjem zavihku ovitka.

Ponatis še v letu 2018; v letu 2019 2. natis, a tokrat v založbi Reset Restart iz Višnje Gore.

Svoje podjetje Reset Restart ima avtorica v Kriški vasi nad Višnjo Goro, deluje pa na področju založništva, izvajanja delavnic in predavanj. Avtorica Maja Megla je bila do leta 2018 novinarka pri Delu, potem so jo odpustili in ob tem je doživela hud stres. Del njenega zdravljenja je bilo tudi sestavljanje te knjige.

Mestna knjižnica Grosuplje, enota Ivančna Gorica

Knjižnica Ivančna Gorica - programska knjižica: jesen/zima 2018–pomlad 2019 / [teksti Ksenija Medved in Maruša Pušnik; fotografije Anita Globokar, Matej Macedoni, Anja Thaler-Zupan, Petra Volkar]. Ivančna Gorica: [Mestna knjižnica Grosuplje, enota Ivančna Gorica], [september] 2018. [24] str.: ilustr.; 15 x 15 cm

Vsebina: Ura pravljic s palčkom Bralčkom, družinska pravljica ob kamišibaju, slovensko-angleška ura pravljic, beremo s Tačkami, bralni klub »Kranjska čbelica.

Metnaj – glej: Prostovoljno gasilsko društvo Metnaj

Mihelič, Tomaž – glej: Atlas ptic Slovenije

Možina, Stane – glej: Izbrane teme organizacije in managementa

Muzej krščanstva na Slovenskem: MikS / [Nataša Polajnar Frelih, Tadej Trnovšek; foto p. Branko Petauer, Zvone Pelko]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2019. Zloženka, [6] str.: ilustr.; 21 cm. V novembru 2019 je izšlo 200 izvodov. Podani so predstavitve, pedagoški program in odprtost.

Na robu = On the brink: Moderna galerija, Ljubljana, [25. 4.–15. 9. 2019: vizualna umetnost v Kraljevini Jugoslaviji (1929–1941): mednarodna pregledna razstava]. Ljubljana: Moderna galerija, 2019. 445 str.

Rdeča nit razstave je pogled na Kraljevino Jugoslavijo, kakor nam jo poleg tedanjega prizorišča na svoj način razkriva potopis Louisa Adamiča Vrnitev v rodni kraj, ki je v Združenih državah Amerike izšel leta 1934 in tam postal večkrat ponatisnjena uspešnica. V Kraljevini Jugoslaviji je bilo to delo prepovedano. Opazno mesto v koncipiranju razstave so namenili potovanju našega ameriškega izseljenca Louisa Adamiča po rodni deželi in knjigi, ki jo je to spočelo ter spopadu na umetniški levici.

Nadrah, Anton: Evharistični čudeži / zbral in priredil Anton Nadrah. 3. spremenjena in dopolnjena izdaja. Stična: Cistercijska opatija, 2019. 72 str.: 16 cm. (V šoli najsvetejših Src; 12.)

V letu 2018 sta izšli njegovi knjižici Še naprej vsak dan molite rožni venec ter v letu 2019 molitvenik Sveti Benedikt pomaga.

Teolog in pater dr. Anton Nadrah (1937), upokojeni stiški opat, je po rodu iz Mleščevega pri Ivančni Gorici. V samostanu je tudi voditelj Bernardove družine ter urednik mesečnika V Materini šoli.

Nadrah, Nace – glej: Nadrah-Ravbar, Valerija

Nadrah-Ravbar, Valerija: Križev pot župnika Naceta Nadraha: v 72. letu njegove mučeniške smrti / Valerija Nadrah-Ravbar; Marko Istenič; [večina fotografij arhiv Marije Skubic]. Ljubljana: Salve, 2018. 96 str.: ilustr.; 19 cm. (Bernardova knjižnica, 32.)

Ignacij (Nace) Nadrah se je rodil leta 1896 na Mrzlem Polju pri Stični. Kot duhovnik je služboval v Puščavi na Pohorju, kjer so ga napadli leta 1947, za posledicami napada je umrl. Avtorja sta sorodnika Naceta Nadraha in sta opisala njegovo življenjsko pot ter dodala slikovno gradivo. Uvod je napisal Nacetov nečak, upokojeni opat dr. Anton Nadrah.

Netopirček Branko v Županovi jami / Ana Vrhovec in otroci iz VVZ Kekec Grosuplje ; [ilustracije otroci iz vrtca Zvonček, skupina Želodki, Ana Vrhovec]. Grosuplje: VVZ Kekec, 2019 (Grosuplje: Partner graf). [28] str.: ilustr.; 30 cm. 50 izvodov. *Velike tiskane črke. Slikanica za šolske otroke.*

Nogometni klub Brinje Grosuplje

Nogometna šola: NK Brinje Grosuplje / uredila Irena Gantar; tekst Janez Kovačič; fotografije Vasja Ambrožič, Matej Macedoni, Gregor Rozina. Grosuplje: NK Brinje, september 2018. [10] str.: ilustr.; 21 x 21 cm. Ovojni naslov.

Predstavitvena knjižica kluba z vsemi dejavnostmi in poslanstvom, ki ga opravlja. Klub je bil ustanovljen v juliju 2003.

Novak, Bogdan: Spomini iz pozabe. Ljubljana: Genija, 2018. 127 str.: ilustr.; 21 cm.

150 izvodov.

Avtor Bogdan Novak (1944), novinar in pisatelj, sedaj živi v vasi Čagošče v občini Ivančna Gorica. V zbirki kratkih zgodb je nanizanih nekaj spominskih zapisov. Začne z mladostnimi spomini, ko je sodeloval z ekipo etnologov Etnografskega muzeja v Šentvidu pri Stični v letu 1950; konča pa s sodobnimi reminiscencami iz sedanje vasi in bližnje Bukovice.

Novak, Franci: Vračanje pogleda / Franci Novak; [spremni zapis Cvetka Bevc]. Ljubljana: Književno društvo Hiša poezije, 2018. 59 str.; 24 cm. (Zbirka Sončnica, vsa nora od svetlobe). 200 izvodov.

O zbirki Vračanje pogleda / Cvetka Bevc: str. 57; O avtorju: str. 59.

Predstavitve pesniške zbirke je bila 27. februarja 2019 v Knjižnici Dobrepolje.

Avtor Franci Novak (1969) pesnik, vitez poezije, pisatelj in fotograf, je doma v Dobrepolju.

Novak, Janez: Čez leto dni / Janez Novak, Dragica Šteh; [ilustracije] Dora Šandor; [uredil] Igor Jereb. Ljubljana: Policijski vikariat, 2018. 115 str.: ilustr.; 21 cm.

Spremna beseda / Igor Jereb: str. 5–6. O avtorjih: str. 9–11.

100 izvodov; še v istem letu je sledil dotis 150 izvodov.

Zbirka prinaša 12 pridig Janeza (doma so mu rekli Janko) Novaka; avtorica 57 pesmi pa je njegova sestra Dragica Novak, poročena Šteh. Janez Novak (1961–2017) je mladost preživel v Velikih Pecah v občini Ivančna Gorica. Bil je župnik v župniji Trebelno, nato pa prvi policijski vikar.

[Občina Grosuplje]: spoznajte nas ... / [besedilo Uroš Perme po različnih virih; uvodnik Boris Kuhar; fotografije Urban Cerjak [et al.]]. Grosuplje: Turizem, 2019 (Grosuplje: Partner graf). [20] str., barvne ilustracije; 15 x 21 cm; pripet zemljevid 42 x 30 cm, zganjen na 15 x 21 cm.

Ovojni naslov. Avtor naveden v kolofonu. Prva izdaja je izšla v letu 2014; le deloma prilagojena slovenska druga izdaja je izšla v aprilu 2019 v nakladi 3.000 izvodov. Z besedo in sliko so predstavljene kulturne in naravne znamenitosti v občini Grosuplje.

Občina Grosuplje [Slikovno gradivo]: Koledar 2019 / [Fotografije: Brane Petrovič, Jana Roštan]. Grosuplje: Občina, november 2018 (Grosuplje: Partner graf). Koledar (13 f.): barvne fotografije; 50 x 30 cm.

Koledar (2019) s fotografijami turističnih točk ob različnih prireditvah.

Koledar (2020) s fotografijami turističnih lokacij.

Odlične jedi iz buč / [zbrala in uredila Tanja Pance]. Grosuplje: Grafis trade, 2018. 72 str.; 21 cm. Mala kuhinja: najboljši weekend recepti; 35.

Olivieri, Andrea: Una cosa oscura, senza pregio. Roma: Alegre, 2019. 429 str.: ilustr.; 21 cm. (Biografija Louisa Adamiča.)

Ordo electionis, confirmationis & installationis abbatis = Obrednik izvolitve, potrditve in umestitve opata / [urednik Nikolaj Aracki Rosenfeld; glasbena notacija Ælred Jeneš]. Stična: Cistercijanska Opatija, 2019. 22 str.: note; 30 cm. Besedilo v slovenščini, latinščini in nemščini.

Osnovna šola Louisa Adamiča Grosuplje. Podružnična šola Žalna

Osnovna šola Louisa Adamiča Grosuplje, Podružnična šola Žalna: zbornik ob 10-letnici nove šole / [avtorji Stanka Erjavec, Peter Verlič, Janja Zupančič, Meta Košir, Jože Miklič [et al.]; fotografije šolski arhiv ... [et al.]. Grosuplje:

OŠ LA, 2019. 105 str.: ilustr.; 28 cm.

Naklada 350 izvodov. Izšlo v maju 2019.

Dne 6. junija 2019 je praznovala šola v Žalni. Jubilejni zbornik prinaša podatke o šolstvu v Žalni, poudarek pa je na zadnjem 10-letnem obdobju, ki ga uokvirja novo zgrajena šola, tudi s preglednicami za ta šolska leta. Dodani so vtisi obeh vodij, učiteljev ter učencev.

Osnovna šola Louisa Adamiča Grosuplje. Dislocirana enota Adamičeva

[Bilten ob 90-letnici DE Adamičeva OŠ LA Grosuplje / [prispevke pripravili Tanja Žagar ... [et al.]; zbrala in uredila Saša Kastelic; spremna beseda Janja Zupančič]. Grosuplje: Osnovna šola Louisa Adamiča, 2019. [27] str.: ilustr.; 30 cm. 350 izvodov.

Bilten vsebuje le dva pogleda na preteklost, predvsem pa je predstavljena sedanja šolska prepletenost po razredih, učencih in dejavnostih.

Pance, Tanja – glej: Odlične jedi iz buč

Papež, David (1998): Cerkev sv. Filipa in Jakoba: ob petdeseti obletnici obnove požgane cerkve / [besedilo zbral in uredil David Papež; fotografije arhiv vaščanov vasi Višnje, župnijski arhiv]. Ljubljana: Salve, 2018. 64 str.: ilustr.; 24 cm.

Avtor naveden v kolofonu. 400 izvodov.

Publikacija prinaša zgodovino cerkve skozi čas, bombardiranje v letu 1943 in blagoslov ponovno pozidane cerkve v letu 1968. Knjiga je izšla ob jubilejni petdeseti obletnici pozidave cerkve, na žegnanjsko nedeljo, 12. 8. 2018. Vsebinsko dopolnjujejo pesmi domačih ljudskih pesnikov in slikovno gradivo.

Pelhan, Aljoša: Iz mnogih dežel = From many lands: ob 120. obletnici rojstva Louisa Adamiča / Aljoša Pelhan; [fotografije iz zapuščine Louisa Adamiča, Maja Savelli]. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2018. 95 str.: ilustr.; 21 cm. 300 izvodov.

Besedilo v slovenščini in deloma tudi v angleščini.

Publikacija je izšla ob razstavi ob 120-letnici rojstva pisatelja Louisa Adamiča v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, ki je bila odprta od 22. marca do 31. maja 2018, gostovala pa je tudi v Grosupljem. Publikacija ob bogatem slikovnem gradivu predstavlja delo in pomen ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča.

Petauer, Branko: Fatimska pastirčka nas učita živeti: šmarnice za odrasle / Branko Petauer; [spremna beseda Anton Nadrah]. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2018. 75 str.; 20 cm. 1.600 izvodov.

Letošnjim fatimskim šmarnicam na pot / Anton Nadrah: str. 7–8. O avtorju: str. [77].

V letu 2019 je izšla še njegova knjiga: Dnevnik stiških pohodnikov.

Pater cistercijan Branko Petauer (1961), župnik župnije Stična, je pisatelj ter predvsem še izjemen fotograf.

Peter Pavel Glavar: 1721–1784 / [besedilo Vida Koželj; fotografije družina Koželj]. [Trebnje: Občina; Mirna: Občina, 2019] [Grosuplje: Partner graf]. Zloženka, [12] str.: ilustr.; 21 x 10 cm. Besedilo v slovenščini in prevod v angleščino. Izšlo v letu 2019.

Zloženko o duhovniku in čebelarju Petru Pavlu Glavarju, ki je živel v Komendi in v Lanšprežu, je spisala Vida Koželj iz Šmarja - Sapa, ki se - kot vsa družina - ukvarja s čebelarstvom.

Plahčinski Drobne, Nina: Moj navdih. Šentvid pri Stični: samozaložba, 2018. 48 str.: ilustr.; 20 cm.

Pesniška zbirka je izšla v marcu 2018 v 50 izvodih v samozaložbi. Ustvarjalka Nina Plahčinski Drobne je doma v Šentvidu pri Stični. Edini izvod je v knjižnici v Ivančni Gorici.

Planinsko društvo Polž Višnja Gora

S polži v hribe: 20 let delovanja Planinskega društva Polž Višnja Gora: 1998–2018 / [napisal in uredil Dušan Štepec]. Višnja Gora: Planinsko društvo Polž, 2018 (Grosuplje: Partner graf). 108 str.: ilustr.; 24 cm. 500 izvodov.

V zbornik o planinskem društvu Polž Višnja gora so vključili ustanovitev društva in njegov razvoj, trud ob Poti dveh slapov in Jurčičevi poti, pa seznane članstva in priznanj, posebej so opisali še prapor.

Po sledih vodomca [Kartografsko gradivo]: naravoslovna učna pot: panoramska karta = Panoramic map of Natural educational trail: Cerovo pri Grosuplju! / izdelava zemljevida Panorama, Peter Simončič; oblikovanje Andreja Lotrič; fotografije: Marjan Koščak, Andreja Lotrič, Tomaž Mihelič, Uroš Perme, Brane Petrovič, Katarina Podržaj,

Tomi Trilar, Marjan Trobec, idr. [Cerovo: Društvo Cer, 2018]. Zemljevid: barve; 40 x 44 cm na listu 42 x 58 cm, zložen na 22 x 11 cm.

Vsebina: panoramska karta z legendo; na drugi strani fotografije lokacij, živali, dejavnosti ter posebej: Cerovo, Log pod vasjo Cerovo, Podlom, Županova jama in Tabor Cerovo, vse s prevodom v angleščino. Zemljevid je izšel ob odprtju razširjene učne poti v maju 2018.

Po sledih vodomca: naravoslovna učna pot: Cerovo pri Grosuplju[!] / besedila: Marija Kolšek, Andreja Lotrič, Uroš Perme, Jože Prah, Nataša Ravbar, Tomaž Verbič, Damjan Viršek; oblikovanje Andreja Lotrič; prevodi Žiga Oset. [Cerovo: Turistično društvo Cer (Grosuplje: Partner graf, 2018). 51 str.: ilustr.; 17 x 24 cm. 1500 izvodov.

Vsebina: Naravoslovna učna pot z lokacijami: Cerovo, Log pod vasjo Cerovo, Podlom, Županova jama, Tabor Cerovo; ptice; vsebine tabel ob poti.

Vodnik je izšel ob odprtju razširjene učne poti na Cerovem v maju 2018.

*Publikacija je izšla še v angleškem prevodu z naslovom: **On the trail of the Kingfisher**: Natural educational trail: Cerovo by Grosuplje, [2018], 51 str.*

Polajnar Freljih, Nataša: Sveta noč, blažena noč: 200-letnica uglasbitve in prve izvedbe božične pesmi (1818–2018) = Silent night: 200th anniversary of the musical setting and first performance of the Christmas carol (1818–2018) / Nataša Polajnar Freljih; [angleški prevod Franc Smrke; fotografija Marko Freljih in fotodokumentacija MKS]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2018 ([Grosuplje]: Partner graf). 59 str.: ilustr., portreti, zvd., note; 30 cm.

Slovensko besedilo in prevod v angleščino. 300 izvodov. Publikacija je spletno dostopna!

Katalog z razstave o božični pesmi Sveta noč, blažena noč, ki je bila v Muzeju krščanstva na Slovenskem v Stični odprta od 4. 12. 2018 do 9. 2. 2019. Direktorica Muzeja krščanstva na Slovenskem v Stični je raziskala zgodbo znane božične pesmi Sveta noč, blažena noč, ki je prevedena iz nemškega izvirnika Stille Nacht, heilige Nacht. Predstavi avtorja, z nastankom povezane kraje in širitev pesmi pri nas ter prve objave.

Ponikvar, Urška: Our diary: a guide for dating couples. Grosuplje: samozaložba, 2018. 132 str.: ilustr.; 21 cm.

Prevod dela: Najin dnevnik. 200 izvodov.

Avtorica je leta 2017 prav tako v samozaložbi izdala izvirni priročnik Najin dnevnik: vodnik za pare v spoznavanju. Urška Ponikvar (1981, Male Lipljene) je pedagoginja in svetovalka na področju zakonske in družinske terapije.

Pomniki narodnoosvobodilnega boja v občinah Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje / [urednik Franc Štibernik; fotografije Franc Štibernik ... et al.]. 2. izdaja (popravljen in dopolnjen). Grosuplje: Združenje borcev za vrednote NOB, 2019 (Grosuplje: Tipografija). 376 str.: ilustr.; 25 cm. 300 izvodov.

Prva izdaja je izšla v letu 1987 pod naslovom Pomniki NOB v občini Grosuplje, sedaj pa je izšla posodobljena in razširjena izdaja.

Poti knjige: enodnevno potovanje skozi zgodovino knjige na Slovenskem / [urednik Tadej Trnovšek; avtorji Tadej Trnovšek, Sara Primec, Matej Šteh, Borut Lampret, Maja Lampret et al.]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem; Jurčičeva domačija et al., 2019. 16 str.: ilustr.; 21 cm.

V decembru 2019 je izšlo 5500 izvodov. Brošura kot delovni list po s knjigo povezanih lokacijah: Muzeju krščanstva v Stični, Jurčičevi domačiji na Muljavi, gradu Bogenšperk z Valvasorjevim domom, Frančiškanskem samostanom v Novem mestu in Trubarjevi domačiji na Rašici.

Pozdravljeni tisočkrat, mili zvonovi ... / besedili Franc Škulj in Tina Kadunc. [Videm-Dobrepolje: Župnija Dobrepolje, 2018]. Zloženka, [6] str.: ilustr.; 21 x 14,5 cm

Zloženka je izšla ob posvetitvi petih novih dobrepoljskih zvonov, Videm, 25. novembra 2018. Zvonovi so bili uliti v nemškem Passau, blagoslovil jih je metropolit nadškof msgr. Stanislav Zore. Doslej so zvonili železni iz leta 1923, ker je prejšnje bronaste pobrala prva svetovna vojna. Od prejšnjih je ostal samo mali bronasti zvon iz leta 1738 livarne Samassa.

Pozor, koncentrat!: [zbirka vaj za razvijanje pozornosti in koncentracije] / [avtorice Maja Čebulj, Janja Pečelin, Tadeja Podgorelec, Petra Radujko, Neža Rajh, Janja Vilar, Antonela Vovk]; spremni besedi Tadeja Podgorelec, Petra Hribar Horzelenberg]. Grosuplje: Osnovna šola Louisa Adamiča, 2018 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 208 str.: ilustr.; 30 cm. 250 izvodov.

Dragi uporabnik, uporabnica zbirke vaj! / Petra Hribar Horzelenberg: str. 3; Uvod : pozornost in koncentracija v šoli / Tadeja Podgorelec: str. 5–8.

Prostovoljno gasilsko društvo Ambrus

Prostovoljno gasilsko društvo Ambrus: 110 let: 1908–2018 / [zbrala in uredila Alenka in Aleš Mohorčič; foto lastni arhiv PGD Ambrus]. Ambrus: Prostovoljno gasilsko društvo Ambrus, 2018. 68 str.: ilustr.; 21 cm. 400 izvodov.

Ob jubileju so ambruški gasilci izdali zbornik o svojem delovanju skozi čas in spominsko medaljo, oblikovano posebej za to priložnost. Zbornik je izšel ob slovesnosti, 21. julija 2018.

Prostovoljno gasilsko društvo Metnaj

Zbornik ob devetdeseti obletnici ustanovitve Prostovoljnega gasilskega društva Metnaj / [odgovorni urednik Rudi Meglič; arhivski podatki Emil Fink; fotografije arhiv PGD Metnaj]. Metnaj: PGD, 2019. 76 str.: ilustr.; 23 cm. 200 izvodov.

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1929. Publikacija je spletno dostopna.

Razcvet turizma ali Tako se je pričelo v Višnji Gori in njeni okolici: 90 let od ustanovitve Turističnega društva Višnja Gora / urednik Marjan Potokar. Višnja Gora: Turistično društvo, 2019 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 212 str. 500 izvodov.

V soboto, 5. oktobra 2019, je Turistično društvo Višnja Gora proslavilo 90-letnico delovanja. Ob podelitvi priznanja starosti turizmu Pavlu Grozniku in razglasitvi najlepših krajev v občini je društvo ob jubileju, saj delujejo že od leta 1929, izdalo obsežen zbornik, ki prinaša na enem mestu prvič tako celovito zbrane podatke, gradivo ter slikovno gradivo, da dopolni zgodbo društva do sodobnih poti in turistično ponudbo kraja.

Po uvodniku predsednika društva Jožeta Grosa in drugih uvodih se je raziskovanje delovanja društva od začetkov lotil predvsem urednik Marjan Potokar z več sestavki, besedila so dodali še Franc Godeša, Jože Gros, Pavel Groznik, Anica Petrič, Marija Pilko, Robert Kuhar. Zbornik je zgledna publikacija, saj kot četrta knjiga dopolnjuje zbirko, ki so jo naslovili V Višnjo Goro; zbornik sam pa želi spomniti še na Dom kranjske čebele z muzejem, ki raste v kraju.

Rijavec, Petja: Najini valovi. Dob pri Domžalah: Miš, 2019. 213 str.; 24 cm. Povečani tisk. 500 izvodov. Lom valov ali Petdeseta so nova trideseta samo na pogled / Janja Vidmar: str. 209–213. Izšli tudi druga izdaja ter elektronska izdaja.

Prvi ljubezenski roman avtorice je bil Piarovka (2014), to pa je njen drugi ljubezenski roman. Petja Rijavec (1971) se ukvarja z odnosi z javnostjo in živi v Grosupljem.

Rothschütz – glej: Šalehar, Andrej: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschild

Rus, Veljko: Veljko Rus v pogovorih z javnostjo / uredil Niko Toš. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2020. 468 str.: tabeli; 24 cm (Izšlo v letu 2019!)

V knjigi je zbranih 22 njegovih intervjujev iz let od 1988 do 2013, dodani so opisi in ocene znanstvenega opusa sociologa dr. Veljka Rusa. V letu 2019 je izšla še knjiga Deset filozofsko-socioloških spisov Veljka Rusa, 1957–1964. Sociolog dr. Veljko Rus se je rodil v Višnji Gori očetu in tamkajšnjemu sodniku dr. Jožetu Rusu. Dr. Veljko Rus (1929–2018) je predaval na Fakulteti za družbene vede in bil je redni član SAZU.

Sever, Franc: Past na Menini planini: kako smo preliščili XIV. SS-divizijo Galicija na Menini planini / Franc Sever - Franta; [uvodna opomba Jožica Hribar; fotografije avtorjev osebni arhiv, MNZS]. 5., prenovljena izdaja. Ljubljana: Sophia, 2019. 154 str.: ilustr.; 22 cm.

Naklada 400 izvodov, še v istem letu je izšel dotis.

Knjigi na pot / Jožica Hribar: str. 7–8; Spomini borcev in bork / Slava Gruden, Vera Igričnik-Slavka, Valerija Skrinjar Trvrz: str. 149–152. O avtorju na zadnjem zavihku ovitka.

Knjiga je popotnica filmu Preboj, ki je nastal po avtobiografski pripovedi Franca Severja-Frante, takrat komandanta operativnega štaba Šlandrove in Zidanškove brigade ter bataljona Vojske državne varnosti. Dogajanje je potekalo na Menini planini v marcu 1945. Film z naslovom Preboj je režiral Dejan Babosek, v vlogi Frante je nastopal Domen Valič.

Letu 2019 je izšel tudi ponatis spominov Trenutki odločitev ter tematska številka revije Borec z naslovom Franta: poklon gozdovom.

Franc Sever – Franta (1923), partizan, oficir vojnega letalstva, pisatelj in gospodarstvenik, je po rodu iz Št. Jurija pri Grosupljem.

Skrivnosti Marijinih prikazovanj / [zbrala in uredila Aneta Stoilovski; prevodi Miha Trpin]. Višnja Gora: Spiritus sanctus, 2019 (Grosuplje: Čakš). 411 str.: ilustr.; 25 cm. 1000 izvodov.

Avtorica Aneta Stoilovski živi v Kriški vasi nad Višnjo Goro, kjer je tudi sedež njenega podjetja Spiritus sanctus. Pri tem podjetju je v letu 2018 izšla še njena knjižica Prve jaslice.

Spodnja Slivnica – glej: Kebe, Janez: Naselja v župniji Kopanj in Spodnja Slivnica

Stična – glej: Carta Caritatis prior
Muzej krščanstva na Slovenskem
Poti knjige

Stoiloski, Aneta – glej: Skrivnosti Marijinih prikazovanj

Stojanović, Ina: Čebela Bela iz Podsmreke: pravljica skozi didaktiko / Ina Stojanović; [ilustracije Tija Dobrič (11 let), Mitja Dinej Dobrič (8 let), Eva Ferkulj (13 let); fotografija iz družinskega arhiva Franca Bobnarja]. Višnja Gora: samozaložba Ina Stojanović, 2018. 31 str.: ilustr.; 27 cm. Izšlo še v sodelovanju z JSKD RS OI Ivančna Gorica. 200 izvodov.

Knjiga prinaša pravljico, vprašanja, napotke za igro, pobarvanke ter pogovor s čebelarjem Francem Bobnarjem iz Višnje Gore. Dodala je še pesem: Jaz sem čebela.

Publikacija je izšla v maju 2018, ob svetovnem dnevu čebel in dogodkih v zvezi s tem v Višnji Gori. Avtorica Ina Stojanović živi na Vrhu pri Višnji Gori.

Šalehar, Andrej: Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschild / [[besedilo], fotografije] Andrej Šalehar; [prevodi Doris Debenjak, Andrej Šalehar, Miha Genorio]. Ivančna Gorica: Zavod Prijetno domače, 2018 ([Grosuplje]: Partner graf). 203 str.: ilustr.; 25 cm. 500 izvodov.

Leta 1866 se je Emil Rothschild preselil na grad Podsmreka pri Višnji Gori ter začel s trgovino s kranjskimi čebelami ter s publikacijsko dejavnostjo. Predstavljena je dejavnost družine ter umeščenost v okolje Višnje Gore.

Šentvid pri Stični – glej: Šteh, Dragica: Pojo naj ljudje

Šetina, Neža: Trenutek smrti. Bevke: Smar-team, 2019. 32 str.; 21 cm. 50 izvodov.

Osnovnošolka Neža Šetina iz Šmarja - Sapa je napisala zgodbo, pri kateri jo je na Osnovni šoli Šmarje - Sapa usmerjala mentorica Nežka Ana Rajh.

Šmarje – Sap – glej: Čebelarstvo in čebelarski muzej Koželj

[**Športno-turistično društvo Tisovec**]

Koledar 2020: Dobrepolje stoji na treh stebrih ... govori legenda / [fotografije Janko Nose]. [Tisovec: ŠTD, 2019]. Koledar (13 f.): barvne fotografije; 30 x 42 cm.

Koledar s fotografijami vasi dobrepoljske občine in z navedbami dogodkov.

Šteh, Dragica: Pojo naj ljudje: zbornik ob 50. obletnici Tabora pevskih zborov Šentvid pri Stični / Dragica Šteh; [urednik Mihael Glavan]. Grosuplje: Mestna knjižnica, 2019 (Grosuplje: Partner). 356 str.: ilustr.; 21 cm. (Domoznanska zbirka občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje; 9). 550 izvodov.

Podnaslov na platnici: Zmagoslavje množičnega zborovskega petja.

Spremna besedila so napisali urednik dr. Mihael Glavan, Igor Tršar, Jernej Lampret, Stane Peček, Igor Švara, Ilija Bregar in Matej Šteh. Predstavitev zbornika, ki zajema polstoletno obdobje pevskih taborov, je bila pred jubilejnim 50. taborom, 13. junija 2019, v Šentvidu pri Stični, saj Tabori pevskih zborov pripravljajo že od leta 1969. Tu so predstavljeni vsi, tudi z odlomki govorov in spominov akterjev.

Šteh, Dragica: Škrat Ivan in princesa Ivanka: začetek iskanja zakladov v deželi Prijetno domače / avtorica Dragica Šteh; ilustratorica Tina Avbar. Ivančna Gorica: Zavod Prijetno domače, 2018. 27 str.: ilustr.; 30 cm. 3000 izvodov. *Knjiga prinaša uvodno pravljico v raziskovanje 12 zakladov dežele Prijetno domače, torej okolja občine Ivančna Gorica.*

Avtorica Dragica Šteh iz Šentvida pri Stični je pesnica, pisateljica in scenaristka ter profesorica matematike na osnovni šoli v Zagradcu.

Štepic, Lilijana: Angleško besedotvorje: za srednješolce in odrasle: priročnik za učinkovito učenje angleškega besedotvorja: razlaga pravil v slovenskem jeziku, veliko vaj z rešitvami in testi. Višnja Gora: Korekt plus, 2018. 126 str.: ilustr.; 30 str.

Avtorica je v svojem podjetju izdala še več svojih jezikovnih učbenikov, večinoma ponatisov: ABC nemške

slovnice 2; *Ali je angleščina v 2. letniku srednje šole res tako težka?; Angleščina po slovensko: za 7., 8. in 9. razred osnovne šole; Naučimo se angleških časov. V letu 2019 pa je tu izšel še njen prevod dela avtorice Petre Hopf-Seidel: Kronična persistentna lajmska borelioza.*

Avtorica Lilijana Štepic, germanistka, živi v Zgornji Dragi pri Višnji Gori, kjer ima tudi založniško podjetje.

Tabor nad Cerovim: slovenski kulturnozgodovinski dragulj / [fotografije Jožica Rus, Peter Zakrajšek]. Grosuplje: Turizem Grosuplje; Št. Jurij [pri Grosupljem]: TD Tabor, [2019]. Zloženka, [8] str.; ilustr.; 12 x 12 cm. 1000 izvodov. *Zloženka je izšla v jeseni 2019. Na kratko so na rjavem ozadju predstavljeni z besedilom in fotografijo cerkev sv. Nikolaja, Tabor z obzidjem ter Puščava sv. Antona.*

Tabor nad Cerovim: Turistično društvo Tabor – Št. Jurij. Št. Jurij pri Grosupljem (Mala vas pri Grosupljem): Turistično društvo Tabor, [2019]. Zloženka, [6] str.; ilustr.; 21 x 10 cm.

Zloženka je v 4. izdaji izšla konec leta 2019. Na kratko so predstavljeni z besedilom in fotografijo cerkev sv. Nikolaja, Tabor z obzidjem ter Puščava sv. Antona.

Tisovec – glej: Športno-turistično društvo Tisovec

Tomažin, Andrej: Anonimna tehnologija. Ljubljana: LUD Literatura, 2018. 153 str.; 20 cm. (Zbirka Prišleki.) 500 izvodov.

Zbirka kratkih zgodb o tem, kaj je v času, ko je umetna inteligenca prerasla človeka, sploh še človeško.

Avtor Andrej Tomažin (1988), Grosupeljčan, je končal študij komparativistike in slovenistike, piše pa prozo in poezijo. To je njegovo tretje prozno samostojno delo.

Tratar, Roman: Julijske Alpe. Osrednji del: enciklopedični vodnik. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2019. 223 str.; ilustr., zvd.; 22 cm. 800 izvodov.

Beseda urednika / Andrej Stritar: str. 7–8; O avtorju na zadnjem zavihku ovitka.

V vodniku so opisani vrhovi določenega območja ter markirane poti, tudi brezpotja.

Publikacija je izšla 22.10.2019; predstavitev so bile na knjižnem sejmu 2019 v Ljubljani ter decembra v knjižnici v Ivančni Gorici, ena pa v januarju 2020 v Mestni knjižnici Grosuplje.

Avtor Roman Tratar (1975) je po rodu z Vira pri Ivančni Gorici.

Trnovšek, Tadej: Zaklad pisarja Bernarda / Tadej Trnovšek; ilustriral Damijan Stepančič. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2018. 36 str.; ilustr.; 29 cm. 300 izvodov.

Prva izdaja je izšla v letu 2011, to pa je ponatis.

Zgodovinar Tadej Trnovšek je zaposlen v stiškem Muzeju krščanstva na Slovenskem.

Turistična kolesarska karta [Občine Grosuplje: kartografsko gradivo] / [fotografije: Peter Zakrajšek, Irena Gantar, Zoran Kovačević.]. Merilo: 1:40.000. Grosuplje: Turizem, 2019 [Grosuplje: Partner graf]. Zemljevid [Občine Grosuplje], 45 x 38 cm, zložen na 13 x 8 cm. *Zadaj: opisi 4 etap s fotografijami. 2000 izvodov je izšlo jeseni 2019.*

Turistično društvo Krka. Krka: Turistično društvo, maj 2019.

Izvir reke Krke in Krška jama. Zloženka, [12] str.; ilustr.; 21 x 10 cm.

Skriti zakladi Krke. Zloženka, [12] str.; ilustr.; 21 x 10 cm.

Turnšek, Metod: Dramatika: velika karantansko-panonska trilogija / Metod Turnšek; pripravil Milan Dolgan. Ljubljana: samozaložba M. Dolgan, 2018. 269 str.; ilustr.; 21 cm

Vsebina: Predgovor, str. 5–7; Turnškov karantansko-panonski podvig in drugi takšni poskusi, str. 9–127; Črtice o delu in življenju dr. Metoda Turnška, str. 253–267 / Milan Dolgan. Kralj Samo in naš prvi vek; Država med gorami; Krst karantanskih knezov; Živi naj karantanski knez; Zvezdi našega neba, str. 131–252 / Metod Turnšek.

V samozaložbi je dr. Milan Dolgan izdal 300 izvodov publikacije. Dr. Metod Turnšek (1909–1976) je bil stiški cistercijan, liturgični pisec in komendator na Rebrci nad Železno Kaplo.

Valentinčič-Furlan, Nadja: Poklon Borisu Kuharju: 1929–2018 / Nadja Valentinčič-Furlan; fotografije iz arhiva Mire Bučar in Mateje Logar; SEM. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2019, [23] str.; ilustr.; 21 cm.

Publikacija dopolnjuje razstavo filmov in fotografij in predstavlja življenjsko zgodbo Borisa Kuharja in njegov filmski opus, filmov in oddaj, ki jih je sooblikoval. Razstava je bila v SEM odprta od 9. maja do 31. oktobra 2019.

Etnolog dr. Boris Kuhar, muzealec in novinar ter publicist, je živel in deloval v Grosupljem.

Viršek, Roman: Živalce iz narave in štalce / Roman Viršek; ilustrirala Katja Viršek. Grosuplje: samozaložba., 2019. [27] str.: ilustr.; 29 cm. 100 izvodov.

Roman Viršek, gradbenik, je izdal zbirko otroške poezije.

Višnja Gora: 1478–2018: 540-letnica mestnih pravic / [glavi urednik Pavel Groznik; fotografije Danilo Bevk ... et al.]. Višnja Gora: Krajevna skupnost, 2018 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 168 str.: ilustr.; 25 cm. 2.000 izvodov. *Publikacija je tretja knjiga v seriji V Višnjo Goro. V knjigi so predstavljena društva, krajevna skupnost ter ustanove, dogodki ter nekaj zgodovinskih osebnosti (Anton Tomšič, Janko Ev. Polák ter Lukež Klinc). Predstavitve knjige je bila 24. maja 2018 v mestni hiši v Višnji Gori.*

Višnja Gora – glej: Dom kranjske čebele
Društvo prijateljev konj Višnja Gora
Planinsko društvo Polž Višnja Gora
Razcvet turizma ali Tako se je pričelo v Višnji Gori

Višnje – glej: Papež, David; Cerkev sv. Filipa in Jakoba

Vovk, Jože: Izdelava električnih tokokrogov: srednje poklicno izobraževanje, električar 1. letnik: delovni zvezek za praktični pouk. Grosuplje: samozaložba, 2018 ([Ljubljana]: Srednja šola tehniških strok Šiška). 48 str.: ilustr.; 30 cm. 75 izvodov.

Avtor Jože Vovk (1968) iz Grosupljega v letu 2018 izdal še dva delovna zvezka v okviru iste šole: Vzdrževanje informacijske opreme – računalnikar (za 1. letnik) in Napredno vzdrževanje programske opreme (za 3. letnik.)

Zaviršek, Slavko: Nove mladike. Cikava: samozaložba, 2019 ([Šmarje - Sap]: Center grafike). 51 str.; 22 cm. Spremna beseda avtorja, str. 5, portret. Nove mladike: Slavko Zaviršek / Boštjan Zgonc: str. 7. Slavko Zaviršek - pesnik domače zemlje in ljudi / Marija Samec: str. 9–11.

500 izvodov. Potiskane so samo lihe strani.

Pesnik Slavko Zaviršek (1948), pravnik, živi na Cikavi pri Grosupljem. Tokratna zbirka prinaša sklop kratkih verzov, oblikovanih v štirivrstičnice.

Zbornik ob stodesetletnici rojstva Mare Kralj, slikarke, kiparke, ilustratorke, filmske maskerke, oblikovalke keramike in lutk: Univerza za tretje življenjsko obdobje Ljubljana, umetnostnozgodovinski študijski krožek »Spoznajmo svoje mesto in domovino« / [mentorica in vodja projekta Olga Paulič; urednica zbornika Meta Hauliček]. Ljubljana: samozaložba avtorjev, 2019 (9. september). 74 str.: ilustr.; 21 x 30 cm

V zborniku je zajeto delo slikarja Toneta Kralja, njegove žene Mare Kralj (1909–2010) ter brata Franceta Kralja.

Zgonc, Edi – glej: Dolinar, Branko

Zorko, Franci: Življenje je kot cvetoče polje / [besedilo, ilustracije] Franci Zorko; [ilustracija na platnicah Mihaela Zorko; spremna beseda Marija Samec]. Grosuplje: samozal., 2018. 79 str.: ilustr.; 21 cm

Tako smo živeli / Marija Samec: str. 77–78.

300 izvodov. *Natisnjeni izvodi so brezplačni in niso namenjeni prodaji.*

Grosupeljčan Franci Zorko (1958) je s to publikacijo izdal že drugo zbirko kratke proze, spominov iz otroštva. Izdal pa je še zbirko zgodb za otroke: Boža in Bučko (2019).

Zupančič, Jernej: Kulturna geografija: raznolikost svetovnega prebivalstva in kulturnih pokrajin. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. 281 str.: ilustr., zvd.; 24 cm. 300 izvodov.

Geograf dr. Jernej Zupančič (1963) predava na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Po rodu je iz Ambrusa v občini Ivančna Gorica.

Zupančič, Mitja: Bodi to, kar si = Be what you are / Mitja Zupančič; ilustracije Vid Andročec; [prevedle in prepesnile Adriana Mujanovič, Mina Kranjc in Anita Medved; spremna beseda Irena Daugul in Anita Medved]. Grosuplje: OŠ Louisa Adamiča, [2019]. [27] str.: ilustr.; 21 cm. 100 izvodov.

Vzporedno slovensko besedilo in angleški prevod. Avtor pesniške zbirke Mitja Zupančič (2002) je bil učenec Osnovne šole LA Grosuplje.

Zveza kulturnih društev občine Ivančna Gorica

20 let Zveze kulturnih društev občine Ivančna Gorica / [uredniški odbor Polona Hrovat, Tatjana Lampret, Špela Zupančič, Maja Lampret]; slikovno gradivo arhivi kulturnih društev, Občine Ivančna Gorica in Zveze kulturnih društev občine Ivančna Gorica]. Ivančna Gorica: Zveza kulturnih društev občine, 2019 ([Grosuplje]: Partner graf). 89 str.: ilustr.; 25 cm

200 izvodov. *Po nagovorih je zgodbo Zveze kulturnih društev Ivančna Gorica predstavila Tatjana Lampret v prispevku Sporočilo časa, nato pa se predstavi 22 kulturnih društev v občini, od Ambrusa do Zagradca, vsako na dveh straneh v besedi in sliki. Dodanih je še nekaj misli mladih kulturnih ustvarjalcev. Izšlo v aprilu 2019.*

Žalna – glej: Koščak, Janez: Zapisi o Žalni

Osnovna šola Louisa Adamiča Grosuplje. Podružnična šola Žalna

Ženska vokalna skupina Brinke

10 [Deset] let Ženske vokalne skupine Brinke: 2009–2009: KD Šentjurski oktet / [uredila Tamara Derman Zadavec; besedila: Jolanda Ravnikar ... [et al.]; fotografije arhiv ŽPS Brinke]. Grosuplje: Ženska vokalna skupina Brinke, 2019. 68 str.: ilustr.; 23 cm

Vsebina: Jolanda Ravnikar: Uvodnik; Intervju z zborovodkinjo Tino Vahčič; Pevsko desetletje Brink po zapisih iz kronike zbora izpod peresa prve altistke Biserke Jakopin, str. 11–59. *Zbornik prinaša kroniko zbora z bogatimi ilustrativnim gradivom; izšel je ob 10-letnici, ko so dne 11. maja 2019 priredile tudi jubilejni koncert v avli Osnovne šole Louisa Adamiča Grosuplje.*

Žorž, Mirjan: The symmetry system / [[text], all drawings, diagrams and tables if not specified otherwise] Mirjan Žorž. 2nd edited. Grosuplje: [selfpublisher] M. Žorž, 2019. 212 str.: ilustr.; 30 cm.

Prva izdaja Žorževe publikacije o simetriji kristalov je izšla v letu 2002. Geolog dr. Mirjan Žorž živi v Grosupljem.

Zvočni in DVD posnetki:

Lumberjack: Brez nadzora, brez morale. [Zvočni posnetek]. Ljubljana: Nika, 2018. 1 CD (31 min, 46 sek: stereo; 12 cm + 1 knjižica ([12] str.).

Skladbe: Tisti dan; Kdo; Sanje; Pleše; Soj; Lažem; Čas; Kralj; Čist vse; Štanz. Dobrepoljsko glasbeno skupino Lumberjack sestavljajo: Rok Ahačevčič, vokal, kitara; Robi Glač, kitara; Jaka Novak, bas kitara; David Podgornik, klaviature, tolkala in Blaž Kuster, bobni.

Pušlar, Nina: Nina [Zvočni posnetek]. [Slovenija]: [samozal.] N. Pušlar; [Ljubljana]: Sonictribe Records, cop. 2019. 1 CD (35 min, 34 sek): stereo; 12 cm + 1 zloženka.

Vsebina: Svet na dlani; Ujemi ritem; To mi je všeč; Za naju; Včeraj in za zmeraj; Moj mali svet; Za vedno; Naj nič te ne ustavi; Pusti me. *V zloženki so podatki o izvajanju glasbi in fotografija izvajalke. Pevka Nina Pušlar (1988) izhaja iz Ivančne Gorice.*

Marko Vozelj in Mojstri. Oljke, rožmarin in sol [Zvočni posnetek] / Marko Vozelj in Mojstri; [avtor glasbe Matjaž Vlašič; avtor besedil Marko Vozelj; aranžma Matjaž Vlašič, Boštjan Grabnar, Martin Štibernik]. [Kranj]: MV Musicland, [2018]. 1 CD (33 min, 6 sek): [stereo]; 12 cm

Marko Vozelj (1968) je pevec zabavne glasbe iz Višnje Gore.

Razglednice, podobice:

Ivančna Gorica: Prijetno domače [Slikovno gradivo] / foto Studio Markelj. Ivančna Gorica: TD in Občinska turistična zveza, [2018]. Razglednica: barvna; 11 x 16 cm.

Razglednica prinaša višinsko fotografijo z dronom: panorama mesta. Izšlo leta 2018.

Ivančna Gorica: Prijetno domače [Slikovno gradivo] / foto Gašper Stopar. Ivančna Gorica: TD in Občinska turistična zveza, [2018]. Razglednica: barvna; 11 x 16 cm.

Razglednica prinaša tri fotografije: vodnjak, miljnik in občinsko stavbo. Izšlo leta 2018.

Kozlovska sodba v Višnji Gori [Slikovno gradivo] / napisal Josip Jurčič, ilustrirala Liana Saje Wang. Višnja Gora: TD, [2018]. Razglednica: barvna; 12 x 17 cm.

Razglednica prinaša risbo tepeža po kozlovi senci, ki ga je upodobila Liana Saje Wang. Izšlo leta 2018 ob prevodu Kozlovske sodbe v kitajski jezik.

Kralj, Tone: Jezusovo rojstvo, 1944. Freska v prezbiteriju župnijske cerkve v Dekanih [Slikovno gradivo] / Tone Kralj; foto Boštjan Gregorič. Dekani: Istrsko društvo Helio Diakon, 2017. Razglednica: barvna; 11,5 x 16,5 cm. Pod sliko voščilo: Visjeu Buežič, sriječnuo novuo lietuo in mir Treh kraluo vn uošćmuo. Slika celotne freske svete Družine s pastirji in jaslami.

Kralj, Tone: Jezusovo rojstvo, 1944. Freska v prezbiteriju župnijske cerkve v Dekanih [Slikovno gradivo] / Tone Kralj; foto Boštjan Gregorič. Dekani: Istrsko društvo Helio Diakon, 2017. Razglednica: barvna; 16,5 x 11,5 cm. Pod sliko voščilo: Visjeu Buežič. Slika Matere Marije in Jezuščka.

Kralj, Tone: [Vitraži: Oznanjenje, Vnebovzetje, Milost in Odrešenje]. Vitraži v cerkvi sv. Jakoba v Opatiji [1952]. [Slikovno gradivo] / [Tone Kralj]. [Opatija: Župnija], [2018?]. Razglednica: barvna; 11 x 15 cm in 15 x 11 cm. Ležeča in pokončna razglednica z vsemi štirimi vitraži.

Kralj, Tone: Vstali Jezus in apostoli. Triptih v prezbiteriju cerkve sv. Petra v Ilirski Bistrici [1960]. [Slikovno gradivo] / Tone Kralj; foto Katja Ceglar. Ilirska Bistrica: [Župnija], 2019. Reprodukcijska – kot podobica: barvna; 8 x 18 cm.

Na hrbtni strani še molitev. Triptih je iz leta 1960.

Perko, Tomaž: [Papež Janez Pavel II., relikvija v Ivančni Gorici.] [Slikovno gradivo]. [Ivančna Gorica: Župnija, 2019]. Kot podobica: barvna; 8 x 10 cm.

Na hrbtni strani še molitev. Podobica je izšla ob blagoslovu relikvije v Ivančni Gorici, 27. 10. 2019.

Reka ljubezni. [Krka. Slikovno gradivo] / [foto Slavko Pajntar-Pinki & Marjan Borovnik. [Ivančna Gorica: Prijetno domače, 2019]. Razglednica: barvna; 10 x 14 cm.

Na hrbtni strani: V srcu ljubeč par in 8 posnetkov lokacij v vasi Krka nadaljevanke Reka ljubezni.

Sv. Filip in Jakob. Višnje – pri Ambrusu. [Slikovno gradivo]. [Ambrus: Župnija, 2018]. Kot podobica: barvna; 11 x 7 cm.

Na hrbtni strani: V hvaležen spomin ob petdeseti obletnici ponovne pozidave cerkve v Višnjah; 16.3.1943 – bombardiranje vasi; 11.8.1968 blagoslov ponovno pozidane cerkve; 12.8.2018 – blagoslov obnovljene cerkve. Podobica je izšla 12.8.2018.

Višnja Gora: Dom kranjske čebele [Slikovno gradivo] / foto in oblikovanje Foto Travnik. Višnja Gora: Turistično društvo, [2018]. Razglednica: barvna; 10 x 15 cm.

Razglednica prinaša štiri fotografije: panorama mesta, nov čebelnjak, spomenik polžu in kranjski čebeli v mestu, v sredi z napisom in grbom. Izšlo v maju 2018.

Višnja Gora: Obeležje kranjski čebeli [Slikovno gradivo] / [avtor Robert Kuhar; izvedba Dolinox in GPI tehnika; foto in dizajn Robert Kuhar. Višnja Gora: RKKO [Korporativno oblikovanje], [2018]. Razglednica: barvna; 13,5 x 20,5 cm.

Fotografija obeležja kranjski čebeli v Višnji Gori ponoči. Dodani motivi Višnje Gore - slovenske pravljice; mestnih pravic od 1478 in Emila Rotschütza. Posebna izdaja razglednic, posvečena slovenskemu obeležju kranjski čebeli in 540 letnici mestnih pravic. Izšlo v maju 2018. Osnovni podatki tudi v angleščini.

Izbor domoznansko zanimivih seminarski, diplomskih in magistrskih nalog:

Bratina, Špela, geodetinja (1994): Obdelava in interpretacija gravimetričnih meritev nad kraško jamo: primer Županove jame: magistrsko delo. [Ljubljana: Š. Bratina], 2019. XIV, 55 str., [8] str. pril.: ilustr.; 30 cm.

Mentor Miran Kuhar, somentorica Polona Pavlovčič Prešeren. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Gruden, Matic (1992): Možnosti za razvoj turizma v Krajinskem parku Radensko polje: diplomsko delo. Brežice: [M. Gruden], 2018. 56, 17 str.: graf. prikazi; 31 cm.

Mentor Marko Koščak. Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Brežice.

Kastelic, Nina (1993): Kulinarična dediščina Dobrepoljske doline: diplomsko delo. Ljubljana: [N. Kastelic], 2018. 62 f.; 30 cm + 1 CD: ilustr.

Mentorica Mateja Habinc. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Primec, Sara (1992): Samostan Stična v obdobju turških vpadov: magistrsko delo. Grosuplje: [S. Primec], 2019. 107 str.: ilustr.; 30 cm.

Mentor Sašo Jerše. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino.

Seliškar, Mojca (1992): Možnosti razvoja podeželskega turizma v občini Ivančna Gorica na primeru doline zgornje Krke: magistrsko delo. Ljubljana: [M. Seliškar], 2019. X, 56 f., [6] f. pril. + Info karta Krka (zloženka: ilustr.; 49 x 35 cm): ilustr.; 30 cm.

Mentor Andrej Udovč, somentor Anton Perpar. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo.

Sever, Miha, geograf: Hidrogeografske značilnosti tekočih površinskih voda v porečju Grosupeljščice: seminarska naloga. Ljubljana: [M. Sever], 2018. 57 str.: graf. prikazi, fotogr., zvd.; 30 cm.

Mentor Tajan Trobec. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo.

Tadić, Marija (1995): Muzej krščanstva na Slovenskem: nastajanje njegove umetnostnozgodovinske zbirke, umestitev zbirke v stalno razstavo in primerjava z nekdanjim škofijskim muzejem: seminarska naloga. Ljubljana: [M. Tadić], 2019. 40 str.: ilustr.; 31 cm. Mentorica Katja Mahnič. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za umetnostno zgodovino.

Tešar, Nuša: Grosuplje in njegova prepoznavna vrednost: kipi v urbanem javnem prostoru: magistrsko delo. Ljubljana: [N. Tešar], 2018. 223 str.: ilustr.; 30 cm

Mentor Matjaž Uršič. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Zagorc, Brina: Antropološka in arheološka obravnava grobov zgodnesrednjeveškega grobišča na Muljavi: magistrska naloga. Ljubljana: [B. Zagorc], 2019. 480 str.: ilustr.; 30 cm. Mentorica Tina Milavec, somentor Mario Novak. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo.

Zupančič, Špela (1995): Hišna imena v Ambrusu: diplomsko delo. Ljubljana: [Š. Zupančič], 2018. 85 str.: tabele, zvd.; 30 cm + [1] optični disk (CD-ROM).

Mentorica Vera Smole. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.

BIBLIOGRAFIJA ČLANKOV OBČIN DOBREPOLJE, GROSUPLJE IN IVANČNA GORICA ZA LETI 2018 IN 2019

Marija Samec

Bibliografija prinaša izbor člankov iz večine slovenskih časopisov in revij za leti 2018 in 2019. Urejena je po obsežnejših tematskih sklopih, ki se pokrivajo s številčnimi vrstilci po UDK. Izbrani članki se nanašajo na dogajanja v treh, v naslovu naštetih občinah. Znotraj leta in tematske skupine so članki urejeni kronološko in periodika abecedno. Ob vsebinskih sklopih pa je izpostavljen ključni (povednejši) naslov. Pogosto citirani časopisi in časniki so navajani s kraticami, ostali pa s polnim imenom.

Občinska glasila: Naš kraj (Dobrepolje), Grosupeljski odmevi (Grosuplje) in Klasje (Ivančna Gorica) ter druga glasila, ki izhajajo na območju naštetih treh občin: Višnjan, V Materini šoli, šolska glasila ... so v celoti domoznansko gradivo, zato posameznih člankov iz njih ne navajam.

Nekateri časopisi, članki, obvestila, "domače strani"... se pojavljajo tudi na medmrežju – internetu. Teh nisem zajela v svoji bibliografiji, ker se prehitro spreminjajo.

Seznam pregledanega časopisja in uporabljenih kratic:

Acta carsologica, Acta historiae artis Slovenica, Acta neophilologica, Annales, Argo, Arheološki vestnik, Bilten - Poštne znamke, Borec, Bukla, Cerkvni glasbenik (Cg), Cvetje v jeseni, Demokracija, Delo, Delo in dom (priloga Dela), Dnevnik (Dn), Dolenjski list (Dl), Dom (Čedad, Videm), Družina (D), Družinski kažipot (priloga Družine), Dve domovini, Etnolog, Finance (F), Gasilec, Gea, Geografski vestnik, Glasnik SED (Slovenskega etnološkega društva), Glasnik (Škofljica), Gloss, Gospodarski vestnik (Gv), Hacquetia, Hladnikia, Horizont, Jana, Kakovostna starost, Kmečki glas (Kg), Knjižničarske novice (Kn), Koledar GMD (Goriške Mohorjeve družbe), Lipov list, Lisa, Čarovnija okusa, Liter jezika: literarno jezikoslovna revija, Livarski vestnik, Ljubljana, Mama, Mercator, Mladika (Trst), Mladina, Moj dom (priloga Dnevnika), Moj malček, Moja Slovenija, Naša družina (priloga Družine), Naša luč, Naša žena, Naše jame, Nedeljski Dnevnik (NDn), Nedelja (cerkveni list krške škofije, Celovec), Nedelo, Nika (priloga Dnevnika), Novi glas (Trst, Gorica), Novi Matajur (Čedad), Novi tednik (Nt), Novice (Celovec), O konjih, Oddih (priloga Dnevnika), Odprta kuhinja (priloga Nedela), Odvetnik, Ognjišče, Obrtnik, Ona, Ona plus (priloga Dela), Pet zvezdic, Pilot (priloga Dnevnika), Planinski vestnik (Pv), Podjetnik, Poetikon, Polet (priloga Dela), Posavski obzornik, Porabje (Monošter), Potepanja, Primorska srečanja (Ps), Primorske novice (Pn), Primorski dnevnik (Pd), Prometno-varnostni vestnik, Proteus, Rast, Reporter, Revija obramba, Revija o konjih, Rodna gruda, Salomonov ugankar, Slovenija, Slovenske novice (Sn), Slovenski čebelar (Sč), Sodobno kmetijstvo, Spika, Spomeniškovarstveni razgledi, Srečno, sose (Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva), Stati inu obstati, Stop, Story, Strokovnjak, Studia historica Slovenica, Svet 24, Svet in ljudje, Svet nepremičnin, Svobodna beseda, Svobodna misel, Šola zdravja, Šolska kronika (Šk), Šolski razgledi (Šr), Šport, Šport mladih, Trobla, TV okno (priloga Novega tednika), Umetnostna kronika, Varstvo spomenikov, Večer, Vikend (priloga Dela), Vojnozgodovinski zbornik, Vzajemnost, Zarja, Zaveza, Zdrava ona, Zdravko: glasilo ZD Ljubljana, Zgodovinski časopis, Živa (priloga Dolenjskega lista).

Posebni znaki:

// - Začetek novega članka

0 SPLOŠNO. KULTURA

2018

*Zeleni bralci preplavili občino Ivančna Gorica / Petra Volkar. – Knjižničarske novice, 28, 2018, št. 2 (7.8.), str. 27–29, foto. (V Knjižnici Ivančna Gorica iščejo nove poti do bralcev).

*20 ustvarjalnih let: Knjižnica Ivančna Gorica: obiskal jo je že vsak drugi občan / J[anja] Ambrožič. – DI, 69, št. 48 (29.11.), str. 18, foto. (Knjižnica v Ivančni Gorici (1998–2018) je obletnico proslavila z druženjem ob Cankarjevih pesmih in pismih).

2019

*Grosuplje – Letni nastop folklorne skupine sv. Mihael / Milena Nagelj. – D, 68, št. 1 (6.1.), str. 22, foto. (Folklorna skupina KD sv. Mihaela Grosuplje je 30. novembra nastopila s programom Po Koroškem, po Kranjskem).

*Knjižnica Ivančna gorica[!] na Jurčičevem pohodu / Roman Rozina. – Knjižničarske novice, 29, št. 1–2, str. 38, foto. (Knjižnica Ivančna Gorica se je predstavila na Jurčičevem pohodu).

*Dve desetletji profesionalne in ljubiteljske kulture / Saša Senica. – Delo, 61, št. 269 (22.11.), str. 12, foto. // Začel se je jubilejni 20. Festival Stična / G. S. – Sn, 29, št. 320 (28.11.), str. 17, foto. (Festival Stična 2019).

*Kresničke obujajo Jurčičevo domačijo / T. Š. – Sn, 29, št. 326 (4.12.), str. 9, foto. (Kulturno društvo Kresnička na Muljavi obstaja 30 let).

2 VERSTVO

2018

*Božični odmev na Krki / S. Mirtič. – DI, 69, št. 1 (4.1.), str. 5, foto. (Glasbeni dogodek Kulturnega društva Krka).

*Predsednik nosi zapestnico Stične mladih / Helena Nagode. – D, 67, št. 2 (7.1.), str. 11, foto. (Predsednik Borut Pahor je podaril mladim organizatorjem slovensko zastavo, prejel pa je zapestnico Stične mladih).

*Žalna – »Še mi hitimo k jaslicam!« / Mojca Hribar, foto Brane Petrovič. – D, 67, št. 3 (14.1.), str. 20, foto. (MePZ Samorastnik z gosti je organiziral božični koncert v Žalni).

*Stična – Izpoved vere in izročila / Jože Potrpin. – D, 67, št. 3 (14.1.), str. 17, foto. (Jaslice v Stični prikazujejo cerkve v okolici, stare obrti: mlinarstvo, žagarstvo, kovaštvo, gostilničarstvo, živinorejo in prizore Kristusovega rojstva).

*Maša za domovino na Polici / Anka Smrekar. – D, 67, št. 5 (28.1.), str. 21, foto. (Župnik Jože Plut je na Polici že osmič daroval mašo za domovino z dodanim kulturnim programom).

*Mož Cerkve, vnet za edinstvo kristjanov / Bogdan Dolenc. – D, 67, št. 8 (18.2.), str. 20, foto. (Pred desetimi leti je od nas odšel beograjski nadškof dr. Franc Perko).

*Grosuplje – Po Prešernovi poti / Milena Nagelj. – D, 67, št. 11 (11.3.), str. 23, foto. (Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje je že dvanajstič organizirala pohod na Kopanj in kulturni program za kulturni praznik).

*Nežne freske zdržale stoletja dolgo / Janez Mihovec. – Sn, 28, št. 75 (19.3.), str. 26, foto. (Cerkvica svetega Petra na Kamnem Vrhu pri Ambrusu slovi po slikarijah Janeza Ljubljanskega).

*Elegični barvni spev / Ferdinand Šerbelj. – D, 67, št. 13 (31.3.), str. 12–13, foto. (Razmišljanje ob Bergantovem križevem potu v Stični).

*Dobropole – Videm – Blagoslov župnijske knjižnice / A. V. – D, 67, št. 18 (29.4.), str. 22, foto. (Župnik Franc Škulj je dal na voljo svoje knjige v knjižnico za župljane).

*Šentvid pri Stični – Koncert ob 10-letnici Karitas / Jožica Jevnikar, foto Gašper Stopar. – D, 67, št. 19 (6.5.), str. 23, foto. (Nastopili so moški, ženski in otroški pevski zbori, folklorna skupina, pritrkovalci).

*Žalna – 80 let temeljnega kamna sv. Antona / Maja Zajc Kalar. – D, 67, št. 20 (13.5.), str. 22, foto. (Cerkev sv. Antona na hribu nad vasema Mala in Velika Loka).

*Anton Pahulje / Božidar Metelko. – D, 67, št. 24 (10.6.), str. 29, foto. (2. maja 2018 je umrl Anton Pahulje, dolgoletni župnik na Polici in na Muljavi).

*Prva v mladi župniji / M. Š. – D, 67, št. 34 (19.7.), str. 34, foto. (Primož Meglič prvi novomašnik, ki je pel novo mašo v Župniji Ivančna Gorica).

*Obnovljena ob jubileju / L. M. – D, 67, št. 33 (16.8.), str. 34. (V Zagradcu ob Krki so ob 230-letnici župnije blagoslovili obnovljeno farno cerkev).

*37. Stična mladih. Stična mladih diha in živi z nami 365 dni / Urška Flisar. – Ognjišče, 54, št. 3, str. 84-85, foto. // Ne boj se, pridi v Stično! / Tomaž Kavčič. – D, 67, št. 38 (16.9.), str. 11, foto. // Prihajajo zaradi vzdušja in prijateljev / Janja Ambrožič. – D, 69, št. 38 (20.9.), str. 24, foto. // Mladi se ne bojijo / Klemen Čeligoj. – D, 67, št. 39 (23.9.), str. 1+10–11, foto. (Mladi na 37. narodnem srečanju v Stični so se zgledovali po Mariji).

*Šola pri naslednikih patra Ašiča / Karina Cunder Reščič. – Odprta kuhinja, priloga NDn, 12, št. 38 (22.9.), str. 12–15, foto. (V Cistercijskem samostanu Stična nadaljujejo Ašičevo tradicijo zdravljenja z zdravilnimi zelišči in kisi).

*Grosuplje – Župnijski dan s škofom Šuštarjem / Milena Nagelj. – D, 67, št. 39 (23.9.), str. 22, foto. (Ob župnijskem dnevu je mašo daroval nekdanji grosupeljski župnik, zdaj ljubljanski pomožni škof Franc Šuštar).

*Anton Bohinc / Franc Šuštar. – D, 67, št. 45 (11.11.), str. 29, foto (18. oktobra 2018 je umrl nekdanji grosupeljski župnik Anton Bohinc).

*Stanislav Škufca / Božidar Metelko. – D, 67, št. 47 (25.11.), str. 29, foto. (V 84. letu starosti je umrl starosta novomeških škofovskih duhovnikov, rojen v Spodnjem Brezovem pri Višnji Gori).

*Samostan Stična in Stiški rokopis / Manica Godec. – Liter jezika (Maribor), 9, št. 12 (dec), str. 71–72. (O samostanu in rokopisu).

*Ta dobrepoljska srca, ti zvonovi! / Romana Drobnič. – D, 67, št. 48 (2.12.), str. 19, foto. (Nadškof Zore je posvetil štiri nove zvonove v Dobrepolju).

*Bil je vzornik duhovnikom / Ivo Žajdela. – D, 67, št. 48 (2.12.) str. 14, foto. (Pred 150 leti se je rodil na Mrzlem Polju pri Ivančni Gorici Ignacij Nadrah).

*Prispodoba za življenje / Ivo Žajdela. – D, 67, št. 51–52 (20.12.), str. 26, foto. (Blagoslovitev obnovljenih orgel na Kopanju).

*Jaslice z vsega sveta / Mojca Purger. – D, 67, št. 51–52 (22.12.), str. 23, foto. // V jasliah tudi psiček Snoopy / Drago Perko. – Sn, 28, št. 346 (22.12.), str. 40, foto. (Športna novinarka Meta Zoran je s Turističnim društvom Šmarje – Sap pripravila v Turenčku razstavo jaslíc z vsega sveta).

*Stiške podeželske jaslice / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 75, št. 52 (26.12.), str. 27, foto. (Božje rojstvo je postavljeno v slovensko okolje, predstavljene so kmečke obrti in prizori kmečkega življenja).

*Dete rajsko, varuj nam hišo / Branko Petauer. – V: Jaslice, 18, dec. 2018, št. 22, str. 17–19, foto. (Družinska božična zgodba).

*Stična: Iz naših župnij / Karmen Posavec. – V: Jaslice, 18, dec. 2018, št. 22, str. 43–44, foto. (V Stični so jasličarji pod vodstvom Marjana Zadravca v središče jaslic postavili sveto družino, dodali stiške stavbe: Gradiček, šolo, gostilno, mlin in prikazali dela, ki so jih opravljali menihi).

2019

*Škrabec, Milan: Romarski pozdrav: slovenski božjepotni kraji na starih razglednicah, Celje, 2019. (Vsebuje opise far in razglednice krajev: Kopanj, str. 104-105, 3 razglednice; Krka na Dolenjskem, str. 117-118, 3 razglednice; Stična, str. 252-253, 3 razglednice; Zdenska vas, str. 404, 1 razglednica).

*Umor župnika Naceta Nadraha / Ivo Žajdela. – Reporter, 12, št. 1 (1.1.), str. 58–59, foto. // Slovenski mučenci 20. stoletja / Metod Benedik. – D, 68, št. 51 (14.4.), str. 20, foto. (Župnik Ignacij Nadrah, rojen na Mrzlem Polju pri Stični, je bil umorjen 9. januarja 1947).

*Gospodarstvo stiškega samostana / Branko Petauer. – D, 68, št. 3 (20.1.), str. 17, foto. (Pod vodstvom jasličarja Marjana Zadravca so poleg Jezusovega rojstva prikazali še gospodarstvo stiškega samostana).

*Ranjenega sta tolkla, dokler ni izkrvavel / Vojko Zakrajšek. – Sn, 29, št. 52 (23.2.), str. 14–15, foto. (Pred 31 leti je Perica Majstorović umoril Marka Levstika, župnika v Šmarju – Sapu).

*Ciril Hočevnar (1930–2019) / K. H. – D, 68, št. 11 (17.3.), str. 27, foto. (Nekrolog za organistom in zborovodjem iz Župnije Ambrus).

*P. Maksimilijan File je novi stiški opat / U. – D, 68, št. 20 (19.1.), str. 15, foto. // Osebno: P. Maksimilijan File. Že v tretjem razredu je vedel, da bo duhovnik / Ana Rupar. – D, 68, št. 21 (24.5.), str. 21–22, foto. // V Stični že župnik / L. M. – DI, 70, št. 34 (22.8.), str. 23, foto. // Bližina in domačnost / Ivo Žajdela. – D, 68, št. 34 (25.8.), str. 11, foto. (13. maja 2019 so v Stični posvetili 58. stiškega opata).

*Cerkev naj bi prinesli angeli s Turškega / Primož Hieng. – Sn, 29, št. 240 (6.9.), str. 26, foto. (O cerkvi Žalostne Matere božje v Dednem Dolu pri Višnji Gori).

*Bo Krka spet kraj čudežnih ozdravitev? / Milka Krapež. – Zarja Jana, št. 31 (30.7.), str. 16–18, foto. (Mladi župnik Dejan Pavlin skuša v Župniji Krka v občini Ivančna Gorica obnoviti romanja).

*38. Stična mladih 2019. Stična vabi mlade / Lidija Markelj. – DI, 70, št. 38 (19. 9.), str. 22. // Kar 5000 mladih / Lidija Markelj. – DI, 70, št. 39 (26. 9.), str. 23, foto. // Druženje za rast duhovnosti / Bojan Rajšek. – Nedelo, 25, št. 39 (28.9.), str. 22, foto. // Stična točka mladostnega veselja in vere / Klemen Čeligoj. – D, 68, št. 39 (29.9.), str. 16–17, foto. (Na 38. srečanje Stična mladih je prišlo več kot 5000 mladih).

*Ivančna Gorica – Prejeli relikvije in umetniško sliko sv. Janeza Pavla II. / Petra Volkar. – D, 68, št. 45 (10.11.), foto. (Cerkev v Ivančni Gorici že hrani relikvije sv. Bakhite in zdaj še sv. Janeza Pavla II.).

*Blagoslov fresk / Milena Nagelj. – D, 68, št. 47 (24.11.), str. 15, foto. (V cerkvi sv. Petra in Pavla na Spodnji Slivnici so blagoslovili obnovljene freske).

*Geslo ostaja nespremenjeno: Delaj in moli / Boris Blaič. – Živa, priloga DI, 18, št. 12 (dec.), str. 14-15. (Skoraj 900 let po ustanovitvi so konec novembra svoj prvi dan odprtih vrat pripravili v Cistercijanski opatiji Stična).

*Stiške jaslice – Pridejo k Skrivnosti, iščejo lepoto / Ksenija Hočevnar. – D, 68, št. 51–52 (22.12.), str. 24, foto. (Na obisku pri jasličarjih v Stični, letos bodo Betlehem spremenili v okolje Kranjske Gore).

*Dejan Kastelic in Tadej Koleša: Pridi k jaslicam in jih odnesi s seboj: naši jasličarji: Šentvid pri Stični / Dragica Šteh. – Jaslice, 19, št. 23 (dec.), str. 11-12, foto. (Na obisku pri jasličarjih iz Šentvida pri Stični).

*Meta Zoran: Kako so športno novinarko Meto Zoran potovanja po svetu spodbudila k zbiranju jaslic / Mojca Purger. – Jaslice, 19, št. 23 (dec.), str. 20-21, foto. (Zbirateljica je iz Šmarja – Sapa.)

*Gospodarstvo stiškega samostana: Stična / Branko Petauer. – Jaslice, 19, št. 23 (dec.), str. 31, foto. (Jaslice v Stični s podobo gospodarstva stiškega samostana.)

*Žive jaslice mladih: Grosuplje / Milena Nagelj. – Jaslice, 19, št. 23 (december), str. 41, foto. (Mladi in skavti so pripravili predstavo živih jaslic).

34 PRAVO. KRIMINAL

2018

*Med prazniki ga je zabodel do smrti / Primož Knez. – Dn, 68, št. 2 (4.1.), str. 12, foto. // Novo leto čakal ob umorjenem Danijelu / Tina Horvat. – Sn, 28, št. 2 (4.1.), str. 2–3, foto. // Dal mu je streho nad glavo, on pa ga je zabodel / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 2 (11.1.), str. 13, foto. // Žrtev po zločinu zavil v preprogo / Damjana Žist. – Večer, 74, št. 121 (29.5.), str. 20, foto. (Danijela Ceglarja iz Lučarjevega Kala je Žarko Malašević med novoletnimi prazniki umoril).

*Krka vzela Žiga in Patricijo / Tanja Jakše Gazvoda. – Sn, 28, št. 85 (29.3.), str. 2–3, foto. // Mladi življenji ugasnili v Krki / Dragana Stankovič. – Dn, 68, št. 73 (29.3.), str. 32, foto. (Umrla Patricija Blatnik je bila doma iz Primče vasi pri Zagradcu).

*Delavci Elektra, ki to niso bili / Ju. P. – Delo, 60, št. 85 (13.4.), str. 8. (Predrzni tatovi krađejo po okolici Grosupljega).

*Dr. Janko Jamnik in dr. Milko Novič. Sporni postopki v zadevi Novič / Petra Janša. – Demokracija, 22, št. 16 (19.4.), str. 38–45, foto. // Umor naročil iraškemu policistu / Boštjan Celec. – Sn, 28, št. 123 (10.5.), str. 5, foto. (Dr. Michel Stephan naj bi naročil umor dr. Janeza Plavca Iračanu Ali Hamzad Rashidu). // Milko Novič se je odpeljal na prostost / Ju. P. – Delo, 60, št. 210 (12.9.), str. 1–2, foto. // O umoru spet od začetka / Jure Predanič. – Sn, 28, št. 294 (30.10.), str. 4, foto. // Jamnik je imel Noviča za agresivnega in nepredvidljivega / Mojca Furlan – Rus. – Dn, 68, št. 292 (19.12.), str. 13, foto. // Noviča razbremenjujejo žrtvini starši / Aleksander Brudar. – Sn, 28, št. 342 (19.12.), str. 5, foto. (Sojenje za umor dr. Janka Jamnika se nadaljuje, več člankov se pojavlja v različnih glasilih).

*Tornado Beletovim na Krki zmel kozolec / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 207 (3.8.), str. 5, foto. (Veter je na Krki podiral drevesa in odkrival strehe).

*Požar uničil senik nekdanjega župana / Aleksander Brudar. – Sn, 28, št. 253 (19.9.), str. 5, foto. (Pogorel je senik Rudolfa Rometa v Veliki Stari vasi pri Grosupljem).

*Neraziskana smrt Kajzarjevega Jožeta / Vojko Zakrajšek. – Sn, 28, št. 297 (3.11.), str. 14–15, foto. (29 let je minilo od neraziskanega umora Jožeta Glavana iz Kuželjevca pri Ambrusu).

2019

*Sodelavca umrla na poti v službo / Janja Ambrožič. – DI, 70, št. 2 (10.1.), str. 21, foto. (Dva delavca firme Akrapovič iz Ivančne Gorice sta umrla na poti v službo v Črnomelj v vozilu sodelavke, ki je povzročila nesrečo).

*Dr. Janko Jamnik in dr. Milko Novič. Sodnik poslal tožilko iz razpravne dvorane / Tina Recek. – Večer, 75, št. 9 (19.1.), str. 20–21, foto. // Tožilka hoče drugega sodnika / Mojca Furlan – Rus. – Dn, 69, št. 15 (19.1.), str. 16, foto. // Jamnika ni bilo strah za življenje, ampak za ugled inštituta / Tamara Krivec. – Dn, 69, št. 45 (20.2.), str. 14, foto. // Novič mirno koraka k zastaranju / Toni Perić. – NDn, 58, št. 10 (13.3.), str. 4, foto. // Milko Novič v drugo nedolžen / Boštjan Celec. – Sn, 29, št. 104 (17.4.), str. 4, foto. (Sojenje Milku Noviču za umor dr. Janka Jamnika se nadaljuje, več člankov se pojavlja v različnih glasilih).

*Nemec si je sam skopal grob / Vojko Zakrajšek. – Sn, 29, št. 118 (4.5.), str. 14–15, foto. (Sredi maja 2002 so na Ilovi Gori odkrili okostje od poletja 1998 pogrešanega Karla Weisa. Sodišče je Ljubico Vozlič obsodilo na 14 let zapore 16 let po storjenem zločinu).

*Nadlegovane natakariče si ne upajo več delati / Aleksander Brudar. – Sn, 29, št. 240 (6.9.), str. 5, foto. (V Grosupljem poostren nadzor policije zaradi vlomov v lokale).

35 JAVNA UPRAVA

2018

*Po krožišču še nadvoz / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 10 (13.1.), str. 14 (Na Malem Hudem gradijo krožišče za hitrejši dostop do poslovne cone).

*Romski svetnik ima pri gradnji čebelnjaka težave z občino / Andraž Rožman. – Dn, 63, št. 25 (31.1.), str. 11, foto. // Občina v proračunu išče denar za odvoz kupa prsti / Andraž Rožman. – Dn, 68, št. 48 (28.2.), str. 9, foto. (Župan dr. Peter Verlič trdi, da je zemljišče v lasti Občine Grosuplje).

*Gradili bodo parkirno hišo / vbr. – Dn, 68, št. 58 (12.3.), str. 9. (V garaži ob železniški postaji v Grosupljem bo 222 parkirnih prostorov).

*Po sprehajalni aleji do prenovljene postaje / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 77 (4.4.), str. 10, foto. (Kolodvorska ulica v Grosupljem bo sprehajališče, obnovljena bo železniška postaja, zgradili bodo nov nadvoz nad progo).

*V Višnji Gori pripravili dvojno praznovanje / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 22 (31.5.), str. 5, foto. (Ob občinskem prazniku in 540-letnici pridobitve mestnih pravic so izdali jubilejni zbornik).

*Prvi koraki k uresničitvi kolesarske povezave / Rok Nose. – DI, 69, št. 22 (31.5.), str. 3, foto. (Župani petih občin so podpisali dogovor o sodelovanju).

*Primestne občine si želijo učinkovit javni prevoz / Damjan Viršek. – Delo, 60, št. 220 (24.9.), str. 9, foto. // Občina Grosuplje v gradnjo parkirne hiše P+R / Vanja Brkić. – Dn, 68, št. 231 (6.10.), str. 11, foto. (Grosuplje ima dobre izkušnje z mestnim avtobusom 3G, uredili bodo še železniško postajo in parkirno hišo).

*Verličeva konkurenca se je pojavila tik pred zdajci / vb. – Dn, 68, št. 242 (19.10.), str. 39, foto. // Zmaga za Verliča in SDS / aro. – Dn, 68, št. 266 (19.11.), str. 5, foto. (Na lokalnih volitvah je imel sedanji župan Verlič dva protikandidata: Florijana Fuchsa in Dušana Rusa).

*Zgradili nadvoz, nevarnega prehoda ne bodo ukinitili / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 258 (9.11.), str. 7, foto. (Zgradili bodo nadvoz čez progo iz Brvac v Sončne dvore).

*Več kot pol žensk / J. A. – DI, 69, št. 51 (20.12.), str. 35, foto. (V Ivančni Gorici so potrdili mandate svetnikom in županu).

2019

*Parkiraš v Grosupljem in z vlakom v Ljubljano / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 3 (5.1.), str. 10, foto. // Šest kandidatov za gradnjo grosupeljske parkirne hiše / Vanja Brkić. – Dn, 69, št. 16 (21.1.), str. 8, foto. // Parkirno hišo bo gradil Pomgrad / Vanja Brkić. – Dn, 69, št. 81 (8.4.), str. 8, foto. // Garažna hiša v Grosupljem za manj prometa v Ljubljani / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 94 (24.4.), str. 10, foto. (Zanimanje za gradnjo parkirne hiše v Grosupljem je veliko).

*Ivanški viadukt čez progo bo zgrajen šele po letu 2022 / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 8 (11.1.), str. 8, foto. (Nadvoz po izbiri občine, ki je zavmila idejno zasnovo nadvoza po nasipih, zato ga bodo gradili na betonskih stebrih).

*Hiša kranjske čebele. Pomembna tudi za državo / J. A. – DI, 70, št. 6 (7.2.), str. 36, foto. (Zaživela naj bi v obnovljeni stari šoli sredi Višnje Gore).

*Zmogljivosti na progi Grosuplje–Ljubljana bo treba povečati / Andraž Rožman. – Dn, 69, št. 51 (4.3.), str. 9, foto. (Z gradnjo parkirne hiše se bo število potnikov na vlakih povečalo).

*Nekdanji župan Pavlin posloval precej po domače / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 60 (14.3.), str. 10, foto. (Občina Dobrepolje je za čistilno napravo v Zdenski vasi plačala več od pogodbene vrednosti).

*Stroji v Ivančni Gorici ne bodo več utripali / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 67 (22.3.), str. 10, foto. (Podjetje Elektro Ljubljana bo napeljšalo nov daljnovod).

*Grosuplje kot mali Disneyland / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 98 (30.4.), str. 10, foto. (Občina namerava urediti površine za šport in rekreacijo na Koščakovem hribu in v bližini Sončnih dvorov).

*Pet občin namerava združiti nekatere službe / Andraž Rožman. – Dn, 69, št. 108 (14.5.), str. 8, foto. // Mamljivi denar sili župane k skupnim občinskim upravam / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 108 (14.5.), str. 10, foto. (Župani občin: Grosuplje, Ivančna Gorica, Škofljica, Ig in Dobrepolje so podpisali pogodbo o ustanovitvi skupnega organa občin).

*Država varčuje na voliščih v Grosupljem / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 117 (24.5.), str. 10, foto. (Okrajna volilna komisija je ukinila štiri volišča).

*Nesrečni višnjegorski klanec v obnovo / Primož Knez. – Dn, 69, št. 123 (31.5.), str. 1+14, foto. (Na klancu, ki je potreben obnove, so pogoste nesreče).

*Po občini Ivančna Gorica. V deželi Zlatega polža, Pekarne Mišmaš in Štupnikovega mlina / Janja Ambrožič. – Dl, 70, št. 23 (6.6.), str. 18–19, foto. (Lepote in zanimivosti občine Ivančna Gorica).

*Zakaj zamujajo dela na grosupeljski postaji / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 135 (14.6.), str. 10, foto. (Železniška postaja bo spremenila svojo podobo, nadvoz pri Motvozu bodo porušili in zgradili novega in zaradi uskladitve obeh projektov je prišlo do časovnega zamika).

*Parkirišče čaka na sodišče / aro. – Dn, 69, št. 143 (24.6.), str. 10. (Makadamsko parkirišče pri trgovini Tuš čaka na odločitev sodišča v postopku odločitve pripadajočega zemljišča).

*Pošta v Grosupljem v novih prostorih / x. – Dn, 69, št. 155 (9.7.), str. 8. (V novih prostorih na Partizanski cesti).

*Občini še bolj povezani / Rok Nose. – Kg, 76, št. 29 (18.7.), str. 7, foto. // Po desetletjih prošenj so le dobili asfalt / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 168 (24.7.), str. 10, foto. (Končali so prenovno regionalne ceste med Žvirčami in Ambrusom).

*Začetek obnove višnjegorskega klanca / Andraž Rožman. – Dn, 69, št. 197 (28.8.), str. 1+10, foto. (Obnovili bodo asfaltno prevleko, odstavnega pasu pa ne bodo gradili).

*Milijone je zadel na pošti / Tomica Šuljić. – Sn, 29, št. 243 (10.9.), str. 2–3, foto. // Je novi milijonar spet iz Grosuplja? / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 209 (11.9.), str. 5, foto. // Koliko so letos z loto dobitki zaslužile občine? / Andraž Rožman. – Dn, 69, št. 212 (14.9.), str. 12, foto. (Srečna občina bo z davkom na igre gradila prizidek k Osnovni šoli Louisa Adamiča Grosuplje).

*Dobili bodo kulturno-upravni center / M. Žnidaršič. – Dl, 70, št. 37 (12. 9.), str. 5. (V Kulturno-upravnem centru Ivančna Gorica bodo kulturni dom, knjižnica in občinska uprava: projektno dokumentacijo pripravlja podjetje Multiplan arhitekti: okvirna vrednost naložbe bo znana ob koncu projektiranja).

*Električna napetost v Ivančni Gorici bo še nihala / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 240 (17.10.), str. 5, foto. (Največja gospodarska cona v ivanški občini bo povsem zaživel z novim daljnovodom).

*Zgradili bodo zadrževalnik voda / Andraž Rožman. – Dn, 69, št. 274 (28.11.), str. 11. (Zadrževalnik Veliki potok bi rešil Grosuplje pred poplavami).

*Ambasadorji občine / M. Ž. – Dl, 70, št. 52 (27.12.), str. 23, foto. (Ambasadorji Občine Ivančna Gorica so postali Anton Posavec, Dragica Šteh in Marko Vozelj).

36 SOCIALNA VPRAŠANJA

2018

*Mišična distrofija ga je priklenila na voziček, popolnoma je odvisen od drugih / Janja Ambrožič. – *DI*, 69, št. 5 (1.2.), str. 23, foto. / Bor Tit Jerlah iz okolice Ivančne Gorice prosi za pomoč pri zdravljenju in opremi).

*Po sanaciji poslovanja bodo gradili / Bojan Rajšek. – *Delo*, 60, št. 1 (3.1.), foto. (Zavod Prizma iz Ponikev v dobropoljski dolini po uspešni sanaciji poslovanja razmišlja o gradnji bivalnega objekta).

*Varno zatočišče za ranjene malčke / Helena Kocmur. – *Nedelo*, 24, št. 6 (10.2.), foto. (Desetletnica centra Palčica v grosupeljskem kriznem centru).

*Sistematični pristop in spoznanja občine Ivančna Gorica / Tomaž Smole. – *Kakovostna starost*, 21, št. 2 (2018), str. 49–50, foto. (V rubriki Družinski in drugi neformalni oskrbovalci. Prispevek je bil predstavljen na 1. slovenski konferenci o neformalni oskrbi 8. maja 2018 na Brdu pri Kranju).

*»Imajo ga radi, ker naredi vse, kar mu rečejo.« Idi Koletnik, Grosuplje / Božo Rustja. – *Ognjišče*, 54, 2018, št. 5, str. 28-30, foto. (Idi Koletnik je fant s posebnimi potrebami).

2019

*Paraolimpijcu iz garaže ukradli dragoceno kolo / Drago Perko. – *Sn*, 29, št. 128 (15.5.), str. 5, foto. (Invalid in ročni kolesar Primož Jeralič iz Ivančne Gorice).

*»Vezla sem do dveh ponoči« / Božo Rustja. – *Ognjišče*, 54, 2018, št. 7, str. 28-30, portret. (Intervju z invalidko Danico Nose iz Podtabora, Struge).

37 ŠOLSTVO

2018

*Veliko več kot le učitelj / J. A. – *DI*, 69, št. 4 (25.1.), str. 34, foto. (Plesna šola Guapa iz Ivančne Gorice).

*Več kot 400 živali zasedlo osnovno šolo / Andreja Podlogar. – *Dn*, 68, št. 36 (14.2.), str. 26, foto. (Pust na Osnovni šoli Šmarje – Sap).

*Grosuplje - Prešernov pohod / Milena Nagelj. – *D*, 68, št. 9 (3.3.), str. 25, foto. (UTŽO Grosuplje je organizirala že 13. pohod iz Grosupljega na Kopanj).

*Šola zdravja: Skupina Grosuplje / Anton Rajh, str. 20, foto. // Skupina Ivančna Gorica / Dragoslava Jokovič, str. 20, foto. // Skupna Šentvid pri Stični / Irena Urbas, str. 22, foto. // Skupina Zagradec / Matjaž Marinček, str. 22, foto. V: Šola zdravja, št. 6 (marec 2018).

*Ni bojazni za ukinitev / G. Stopar. – *DI*, 69, št. 18 (3.5.), str. 15, foto. (Obnovili so šolo v Ambrusu).

*Vajencem učna mesta in lepe štipendije / Janja Ambrožič. – *DI*, 69, št. 44 (2.11.), str. 14, foto. (V Srednji šoli Josipa Jurčiča pričakujejo odobritev vajeniškega programa za oblikovalce kovin in orodjarja).

*Pred vrati šole ostalo 200 ukaželjnih glasbe / Bojan Rajšek. – *Delo*, 60, št. 261 (13.11.), str. 8, foto. (Grosupeljski glasbeni šoli ministrstvo še ni dalo dovoljenja za večji vpis).

*Že 70 let dom ustvarjalne mladine / Janja Ambrožič. – *DI*, 69, št. 52 (27.12.), str. 24, foto. (Vzgojno-izobraževalni zavod (VIZ) Višnja Gora).

*Rok v računalniški igrici med najboljšimi na svetu / Gordana Stojilković. – Sn, 28, št. 350 (29.12.), str. 6, foto. (Rok Tekavec je 19-letni dijak četrtega letnika Ekonomske srednje šole v Ivančni Gorici).

*Bilten OŠ Stična. (Na povezavi <http://www2.arnes.si/~osljstic6/virsko-mesto/virsko-mesto-2018.pdf> si lahko ogledamo in preberemo zanimiv in slikovit, kar 195 strani obsegajoč zapis o 2. prazgodovinskem dnevu v šolskem letu 2017/18 pod naslovom Virsko mesto).

2019

*Gradite na veselju in pogumu, da se (vse) da / Andreja Podlogar. – Dn, 69, št. 36 (14.2.), str. 31, foto. (Osnovna šola Šmarje – Sap).

*V Grosupljem bodo povečali šolo in zgradili športno dvorano / aro. – Dn, 69, št. 66 (21.3.), str. 8, foto. // Louis Adamič bo dobil nov prizidek / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 66 (21.3.), str. 10, foto. // Reševanje prostorske stiske v Adamičevi šoli / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 83 (10.4.), str. 10, foto. // Do večje šole z manj obremenjujočo gradnjo / ea, ap. – Dn, 69, št. 95 (25.4.), str. 26, foto. (Huda prostorska stiska sili grosupeljsko občino v šolsko naložbo brez pomoči države).

*Avtorski muzikal stiških učencev in učiteljev / B. D. – Sn, 29, št. 89 (2.4.), str. 16, foto. (V dvorani OŠ Stična so uprizorili enourni muzikal Tu smo doma).

*Tam dijak ni le številka / Meta Černoga. – NDn, 58, št. 13 (3.4.), str. 16, foto. (Srednja šola Josipa Jurčiča je vzgojila številne uspešne generacije).

*Za en dan so se vrnili v železno dobo / Boris Dolničar. – Sn, 29, št. 92 (5.4.), str. 16–17, foto. (Učenci OŠ Stična so podoživeli prazgodovinski dan o življenju prebivalcev Virskega mesta pred 2500 leti).

*Otroci brez vzgojiteljic, vodstvo pa v ZDA / Lovro Kastelic. – Sn, 29, št. 114 (29.4.), str. 2–3, foto. (Hudi očitki na račun zasebnega vrtca Ribniček iz Ivančne Gorice).

*Iz velikolaškega okraja 19: ósovnikarji / Metka Starič; skice Tone Ljubič. Trobla (Velike Lašče), 25, št. 5, str. 49, foto. (O izdelovalcih osovnikov. Iz: Tone Ljubič: Izumrle panoge domače obrti v okolici Turjaka, 1951.)

*Tudi če padajo prekle, mi telovadimo / Alenka Cevc. – Zarja Jana, 2019, št. 33 (13.8.), str. 30–33, foto. (Grosupeljska skupina deluje od leta 2014. Šteje 35 članov in vadi pri Domu starejših občanov).

379 DRUŠTVA

2018

*Jožef Jerič / Tita Porenta. – V: Veliki ljudje slovenskega čebelarstva = The great people of Slovenian beekeeping, 2018, str. 56, portret 57. (Duhovnik in čebelar Jožef Jerič je bil rojen leta 1823 na Gradišču pri Stični. Urejal je dve čebelarški reviji, Die Krainer Biene in Kranjsko čebelo ter nato tudi časopis Slovenec).

*Emil Rothschild Ravenegg (Roschütz, Rožič) / Tita Porenta. – V: Veliki ljudje slovenskega čebelarstva = The great people of Slovenian beekeeping, 2018, str. 64–66, portret. (S podjetjem Kranjski trgovski čebelnjak je v Podsmreki pri Višnji Gori razvil trgovino s čebelami. Podjetje je cvetelo v letih 1875–1900).

*Vetrolom Dobrepolje / Uroš Gačnik. – Gasilec, 72, št. 1, str. 24, foto. (Akcije gasilcev pri pomoči krajanom ob vetrolomu).

*110 let Čebelarkega društva Krka in Zagradec. – Sč, 120, št. 1, str. 20. (Na Krki so čebelarji pripravili praznovanje ob obletnici).

*Lojzetu Kovačiču za 90 let / PGD Radohova vas. – Gasilec, 72, št. 2, str. 46, foto.

- *Ludvik Verbič (5.9.1942–6.7.2017): v spomin / ČD Stična. – Sč, 120, št. 3, str. 107, portret.
- *Stiški veteran – Steyr / Gregor Arko. – Gasilec, 72, št. 3, str. 30-31, foto. (Gasilski kamion).
- *Št. Jurij. Valinčanje, turčanje in sekanje pirhov / Milena Nagelj. – D, 67, št. 17 (22.4.), str. 20, foto. (Grosupeljski župnik Janez Šket in TD Št. Jurij obujata velikonočne običaje).
- *Ponosni na svoj dom / J. A. – DI, 69, št. 17 (26.4.), str. 35, foto. // Spominska plošča v novem gasilskem domu / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 70, št. 19 (9.5.), str. 15, foto. (PGD Vrh pri Višnji Gori).
- *Po sledih vodomca – raj za popotnike, zgled za turizem / Andreja Podlogar. – Dn, 68, št. 128 (6.6.), str. 26, foto. (Učna pot Po sledih vodomca poteka po delu evropske pešpoti E6).
- *Ustvarjajo lepe in uporabne predmete / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 24 (14.6.), str. 24, foto. (Srečanje rokodelcev Upokojskega društva Višnja Gora).
- *S Slovenskimi novicami izberite naj gasilko! / B. K. P. – Sn, 28, št. 184 (11.7.), str. 7, foto. (Kot prvo med 12 finalistkami predstavljajo Moniko Kastelic, članico PGD Šmarje – Sap, ki je mati dveh otrok in prostovoljka od osmega leta).
- *110 let v službi ljudstva / M. Ž. – DI, 69, št. 30 (26.7.), str. 34, foto. (PGD Ambrus).
- *Vinko Sever: (1926–2018): v spomin / ČD Stična. – Sč, 120, 2018, št. 7–8, str. 240, portret.
- *Aleš Kutnar (1976–2018): v spomin / ČD Krka in Zagradec. – Sč, 120, št. 9, str. 270, portret.
- *LD Ivančna Gorica se je predstavila na sejmu v Stični / Zvone Lavrič. – Lovec, 101, št. 10, str. 480–481, foto.
- *Drugošolci OŠ Stična prvič na obisku pri lovcih / Maja Miklavčič. – Lovec, 102, št. 5, str. 252, foto. (LD Ivančna Gorica.)
- *Alojz Zelnikar (1925–2018): v spomin / ČD Krka in Zagradec. – Sč, 120, št. 11, str. 336, portret.
- *Turistično društvo Cer Cerovo / Andreja Lotrič, Kristina Podržaj. – Lipov list, dec 2018, str. 14–15, foto. (Društvo širi vzgojo za spoštljiv odnos do narave).
- 2019**
- *Eksplozija v Pekarni Grosuplje / Jošt Kadunc. – Gasilec, 73, št. 1, str. 18, foto. (Požar je uničil velik del proizvodnih prostorov).
- *Najštevilnejše slovensko konjerejsko društvo bo letos praznovalo dvajsetletnico / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 76, št. 2 (9.1.), str. 32, foto. (Društvo prijateljev konj Višnja Gora).
- *Preventivna akcija »Mobilni telefon« / Alojz Markovič. – Prometno-varnostni vestnik, 73, št. 2, str. 10, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).
- *V znamenju motoristične preventivne akcije / Gašper Stopar. – Prometno-varnostni vestnik, 73, 2019, št. 4, str. 17, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).
- *Projekt Sožitje v Ivančni Gorici / Alojz Markovič. – Prometno-varnostni vestnik, 73, 2019, št. 4, str. 18, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).
- *Radovedni netopir iz Permetove dvorane / Tomaž Bukovec. – NDn, 58, št. 22 (5.6.), str. 10–11, foto. (Pri Županovi jami je društvo Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje priredilo Dan doživetij).

*Jamski laboratorij na pragu Ljubljane / D. VI. – D, 68, št. 24 (16.6.), str. 33, foto. // Dolenjsko kraško podzemlje / x. – Dn, 69, št. 156 (10.7.), str. 24, foto. (Ob ogledu Županove jame in okolice na delavnicah spoznavate posebnosti kraškega sveta).

*Ciril Zajec in Ciril Grabljevec prejemnika svečane listine AVP RS / Alojz Markovič. – Prometno-varnostni vestnik, 73, 2019, št. 7, str. 16, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).

*Člani ZŠAM Ivančna Gorica aktivni tudi v drugi polovici leta / Alojz Markovič. – Prometno-varnostni vestnik, 73, 2019, št. 7, str. 19, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).

*Kjer je volja, tam je vodomčeva pot / Andreja Podlogar. – Dn, 69, št. 162 (17.7.), str. 22, foto. (Naravoslovna učna pot se začne na Cerovem).

*Polžje dirke in kazen za kozla / Primož Hieng. – Sn, 29, št. 197 (25.7.), str. 26, foto. (Anin sejem v Višnji Gori).

*Posvet članic Regije Ljubljana II. na Muljavi / Darja Koščak. – Gasilec, 73, št. 7/8, str. 81, foto. (Darja Koščak je gasilka iz Ivančne Gorice).

*Čemu je namenjen prižig sveč v krožišču v Ivančni Gorici / Gašper Stopar. – Prometno-varnostni vestnik, 73, št. 8, str. 17, foto. (ZŠAM Ivančna Gorica).

*Tukaj se je začelo ... – Prometno-varnostni vestnik, 73, št. 8, str. 17, foto. (ZŠAM Grosuplje je začela z varovanjem otrok na cesti prvi dan šole).

*Winnetou in Kekec sta bila v isti jami / Boštjan Fon. – Sn, 29, št. 222 (20.8.), str. 8, foto. (V Županovi jami so včasih snemali filme).

*20 let Društva ljubiteljev konj Višnja Gora / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 76, št. 34 (21.8.), str. 1+40, foto. (Organizirali so povorko s konji, pohod in tekmovanje na kmetiji Čož v Leskovcu pri Višnji Gori).

*Tabor nad Cerovim kmalu še privlačnejši / Vojko Zakrajšek. – Sn, 29, št. 228 (26.8.), str. 26, foto. (Tabor nad Cerovim je ednini popolnoma obnovljen protiturški tabor na Slovenskem).

*Državno prvenstvo v endurancu / Manca Mirmik. – O konjih, 26, št. 9, str. 32–33, foto. (Helena Okorn, rojena v Grosupljem, na konju HA Elba je bila na tekmovanju nepremagljiva).

*Skrivnostni prebivalci kraškega podzemlja / Andreja Podlogar. – Dn, 69, št. 209 (11.9.), str. 24, foto. (Turistično društvo Županova jama – turistično in okoljsko društvo Grosuplje tradicionalno organizira noč netopirjev ob Županovi jami).

*V blato in čez ovire za nov kombi / Drago Perko. – Sn, 29, št. 249 (16.9.), str. 8–9, foto. (Gasilsko tekmovanje z ovirami v Šentvidu pri Stični).

*Nov dom za gasilce / M. Ž. – DI, 70, št. 38 (19.9), str. 22, foto. (PGD Muljava).

*Konjeniški pohod Društva prijateljev konj Višnja Gora / Jure Omahen. – O konjih, 26, št. 10, str. 61, foto.

*Pohod ob melodiji konjskih kopit / Katarina Kršinar. – Kg, 76, št. 46 (13.11.), str. 27, foto. (Konjerejsko društvo Radohova vas).

*Dedku je rešil življenje / B. B. – DI, 70, št. 47 (21.11.), str. 12, foto. (Gasilec leta po izboru bralcev Sveta 24 je postal Primož Kastelic iz PGD Vrh pri Višnji Gori).

*Naša potepuška brizgalna / Anton Kastelic. – Gasilec, 73, št. 11/12, str. 101, foto. (PGD Šmarje – Sap se je s svojo staro brizgalno udeležilo mednarodnega srečanja gasilcev v Avstriji).

*Novo vozilo na Polici / Sebastijan Kastelic. – Gasilec, 73, št. 11/12, str. 94, foto. (PDG Polica je dobilo novo gasilsko vozilo).

39 ETNOLOGIJA

2018

*Kulturna dediščina: Vodnjak v Orehku / Simona Kermavnar; foto Aleš Kastelic. – Notranjsko-primorske novice [Elektronski vir] (26. mar. 2018). – Postojnski preprih, 12, št. 87, str. 21. (Opisan je tudi vodnjak v Veliki Račni pri Grosupljem).

*Kopalnica je bila mini, grablje amerikanke / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 42 (14.2.), str. 16–17, foto. (Anica in Stefan Nose z Bojanjega Vrha sta zbrala 1650 kosov kmečkega orodja).

*Babičini recepti so njen navdih / Klara Nachtigal. – Kg, 70, št. 13 (28.3.), str. 15, foto. (Sladke pregrehe Nine Kastelic – Leaneen iz okolice Grosupljega).

*Z najboljšimi velikonočnimi dobrotami v Ljubljano / Barbara Remic. – Kg, 76, št. 17 (24.4.), str. 20, foto. (Tradicionalna velikonočna pogostitev Ivanjščic iz Iv. Gorice).

*Poprtnik pečejo tudi moški / M. Leskovšek Svete. – DI, 69 (20.12.), str. 17, foto. (Na 6. državni razstavi poprtnikov v Jakličevem domu na Vidmu).

2019

*Obredni kruh s posebnim pomenom / Dragica Heric. – Kg, 70, št. 1 (26. 12.), str. 44, foto. (Državna razstava poprtnikov v Jakličevem domu na Vidmu).

*Najboljša izdelka prinesla moška / Barbara Remec. – Kg, 70, št. 13 (27.3.), str. 20, foto. // Jože in Matevž premagala vse gospodinje / P. H. – Sn, 29, št. 74 (18.3.), str. 16–17, foto. (4. ocenjevanje in razstava šunk v testu v Grosupljem).

*Najmlajše in babice povezuje miza / Sn, 29, št. 101 (12.4.), str. 8–9, foto. (Društvo podeželskih žena Sončnica Grosuplje, upokojenci in Vrtec Rožle so pripravili pokušino dobrot).

*Nagradili smo naj pirhe Slovenskih novic / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 106 (19.4.), str. 9, foto. (Na podelitev je prišla tudi Beti Lunder iz Dobrepolja, ki trpi za mišično distrofijo. Kljub temu vsako leto sodeluje na natečaju pirhov, tokrat smo ji čestitali, ker je skupaj z Jožetom Kovačičem izdala pesniško zbirko Zgodbe v pesmi in sliki).

*Ohranjajo tradicijo / Slavko Mirtič. – Kg, 76, št. 29 (17.7.), str. 19, foto. (19. tekmovanje v žetvi pšenice s srpom na Kitnem Vrhu).

*Obredni kruhki z magično in zdravilno močjo / Milan Glavonjič. – Sn, 29, št. 343 (20.12.), str. 8–9, foto. (Razstava poprtnikov na Vidmu – Dobrepolje).

5 EKOLOGIJA. NARAVA

2018

*Možnosti uporabe blata s Centralne čistilne naprave Grosuplje / Tadej Cimerman, Vlasta Medvešek Crnkovič. – Strokovnjak, 2, št. 2 (dec. 2018), str. 149-152. (Problem kopičenja blata v čistilni napravi Grosuplje).

2019

*V Grosuplju pomagajo žabam / X. – Dn, 69, št. 58 (12.3.), str. 9. (Ob cesti Mlačevo–Račna ob Radenskem polju društvo Preplet s pomočjo gasilcev postavi zaščitne ograje, zvečer pa pobirajo žabe in jih v vredih prenesejo čez cesto na polje, kjer odložijo jajčeca).

*Dvoživke v obnovljenih habitatih / aro. – Dn, 69, št. 201 (2.9.), str. 8, foto. (Na voljo so mednarodna sredstva za zaščito mokrišč).

*Blaznost na Krki / Tomaž Ogrin. – Dn, 69, št. 202 (3.9.), str. 13, foto. (Podjetje Kenir dela malo hidroelektrarno in tako uničuje Krko).

61 ZDRAVSTVO

2018

*Eden od geodetov se je krepko zmotil / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 21 (26.1.), str. 11, foto. // Lekarniški ravs v Grosuplju – dve nasprotujoči si meritvi, zbornica pa upošteva tisto od Lekane Ljubljana / Andreja Rednak. – F, št. 14 (22.1.), str. 8, foto. // Kolarjeva ugodila Lekarni Ljubljana, koncesionarka potegnila kratko in opozarja na kršenje zakonodaje / Andreja Rednak. – F, št. 50 (14.3.), str. 4, foto. // Če bi se v lekarni vstopalo skozi vogale ... / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 62 (16.3.), str. 10, foto. // Zaradi lekarne še ovadba / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 65 (20.3.), str. 11. // Kolarjevo doletela kazenska ovadba zaradi lekarne v Grosuplju / Andreja Rednak. – F, št. 54 (30.3.), foto. // Lekarnarica iz Grosuplja poziva Fakina, naj ukrepa glede MOL in Lekarne Ljubljana / Andreja Rednak. – F, št. 216 (13.11.), str. 5, foto. (V Grosupljem so tri lekarne na kvadratnem kilometru).

*V centru za krepitev zdravja bodo imeli celo tolmača / Janja Ambrožič. – Dl, 69, št. 11 (15.3.), str. 5, foto. (Občina Ivančna Gorica je na razpisu ministrstva za zdravje dobila več kot pol milijona evrov).

*Po desetletjih so jo dočakali / J. Ambrožič. – Dl, 69, št. 38 (20.9.), str. 5, foto. (V začasnih prostorih v Srednji šoli Josipa Jurčiča je Zdravstveni dom Ivančna Gorica odprl fizioterapijo).

2019

*V Zagradcu so končno dobili lekarno / Bojan Rajšek. – Delo, 61, št. 2 (4.1.), str. 8, foto. (Po dveh letih peripetij je Lekarna Ljubljana odprla lekarniško enoto v Zagradcu v občini Ivančna Gorica).

63 KMETIJSTVO, NARAVA

2018

*Nov košček v mozaiku večstoletne tradicije čebelarjenja v naših krajih / Janez Kebe. – Sč, 120, št. 2, str. 48, foto. (Iz urbarja graščine Boštanj, 1747–1761).

*Kmetija Kotar – P'r Špan. Ko je mož ostal brez službe, sta se odločila za predelavo / J. A. – Dl, 69, št. 8 (22.2.), str. 16, foto. (Branka Kotar iz Šentvida pri Stični prodaja mleko in mlečne izdelke).

*Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz / Andrej Šalehar. – Delo, 60, št. 43 (22.2.), str. 17, foto. (Ob 150-letnici ustanovitve prvega Kranjskega trgovskega čebelnjaka družina Rothschütz na gradu Podsmreka pri Višnji Gori).

*S 4 ha računajo na dve delovni mesti / B. Dušič Gornik. – Dl, 69, št. 9 (1.3.), str. 17, foto. (Že 20 let v vasi Krka družina Redek goji prepelice).

*Živi leksikon čebelarstva zgodovine / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 107 (21.4.), str. 16+25, foto. (V Šmarju – Sapu čebelarji Anton Koželj, ki ima zgledno urejen čebelarski muzej).

*Kranjska sivka ob bok višnjegorskemu polžu / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 91 (20.4.), str. 11, foto. // Čebelnjak kranjske čebele v Višnji Gori / Občina Ivančna Gorica. – Sč, 120, št. 5, str. 146, foto. // Kranjska čebela bo dobila spomenik / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 117 (4.5.), str. 8, foto. // Višnja Gora postaja čebelarska prestolnica: svetovni dan čebel / Janja Ambrožič. Dl, 69, št. 20 (17.5.), str. 24. // Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 75, št. 21 (23.5.), str. 3, foto. // Čebelnjak kranjske čebele in park medovitih rastlin v Višnji Gori / M[arko] B[orko]. – Sč, 120, št. 6, str. 183. // Slovesno odkrijte obeležja kranjski čebeli v

Višnji Gori / Občina Ivančna Gorica. – Sč, 120, št. 6, str. 183-184, foto. // Stara šola bo postala Hiša kranjske čebele / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 209 (4.8.), str. 8–9, foto. (Višnja Gora se spominja čebelarja Rothsčüta iz Podsmreke in postaja novo čebelarsko središče z odprtjem čebelnjaka in parka 10. 5. 2018).

*Človeška ribica je doma tudi v Stični / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 126 (12.5.), str. 14–15, foto. (Obletnica odkritja proteusa na Viru pri Stični).

*Obnovljen objekt KZ Stična v Zagradcu. Pridobitev za zadrugo in domačine / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 75, št. 22 (30.5.), str. 32, foto. (Predsednik KZ Stična Jože Golf in direktorica Milena Vrhovec sta prerezala trak ob odprtju prenovljenega objekta).

*Prezgodaj za velike napovedi, dovolj za upanje / Iztok Ilich. – Sn, 28, št. 181 (7.7.), str. 24–25, foto. (V Rajski dolini pri Lipljenih gojita konje Manca in dr. Klemen Potočnik).

*Pšenico so želi kot nekoč / S. Mirtič. – DI, 69, št. 28 (12.7.), str. 34, foto. // Osemnajsta žetev / Slavko Mirtič. – Kg, 75, št. 29 (19.7.), str. 17, foto. (18. žetev s srpi v Kitnem Vrhju).

*Regijsko tekmovanje v oranju za ljubljansko regijo. Prvič za memorialni pokal v spomin na Alojza Avšiča / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 75, št. 31 (1.8.), str. 7, foto. (DPM Kalček je v Stanski vasi ob Višnjici organiziral tekmovanje v oranju).

*Stiški mojstri kisa / Karina Cunder Reščič. – Odprta kuhinja, pril. Nedela, 12, št. 39 (29.9.), str. 12–15, foto. (Dediščino patra Ašiča v stiškem samostanu nadaljuje pater Krištof Čufer).

*Svetovno prvenstvo v čebelarjenju / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 293 (20. 12.), str. 9, foto. (Tekmovanje mladih čebelarjev bo v Ivančni Gorici).

2019

*Stari načini zdravljenja domačih živali / Valentin Skubic. – Glasnik SED, 59, št. 1, str. 125–127, foto. (Kako so včasih zdravili živali v okolici Višnje Gore).

*Pregled flore ob Rimski cesti Jerneja Pečnika od Ponikev do Velikih Lašč (Dolenjska, Slovenija) / Branko Dolinar. – Hladnikia, 2019, št. 43, str. 48–66, foto. (Ljubiteljski botanik je ob pomoči članov TD Dobrepolje popisal zanimive rastline in rastlinske združbe ob rimski cesti).

*Polža na verigo, čebelo pa v hiši / Primož Hieng. – Sn, 29, št. 41 (13.2.), str. 9, foto. (V Višnji Gori bodo odprli hišo kranjske čebele, saj je tu že leta 1868 deloval čebelar Rothsčütz).

*Takšnega dela si država ne more privoščiti / Maja Prijatelj Videmšek. – Delo, 61, št. 106 (11.5.), str. 22–23, foto. (Tomaž Mihelič iz Št. Jurija pri Grosupljem izdeluje ornitološki atlas Slovenije).

*Pšenico so želi s srpi / S. Mirtič. – Kg, 76, št. 28 (11.7.), str. 5, foto. (19. žetev s srpi na Kitnem Vrhju).

*Strojni krožek Kmetovalec. Dan travništva / Franci Omahen. – Kg, 76, št. 37 (11.9.), str. 8, foto. (SK Kmetovalec združuje kmete iz občin Dobrepolje, Ivančna Gorica in Grosuplje).

*Hiša kranjske čebele v stari šoli / Primož Hieng. – Sn, 29, št. 303 (11.11.), str. 26, foto. (Višnjani že 90 let uspešno delujejo v turizmu, njihova paradna konja sta – polž in čebela).

64 GOSPODINJSTVO

2018

*Restavracija Kongo, Grosuplje / Okusojedci. – Sn, 28, št. 52 (24.2.), str. 24, foto. (Ponudba jedi v restavraciji ob casinoju).

*V gostilno pri Obrščaku še danes zahaja Krjavelj / Roman Končar. – Sn, 28, št. 71 (15.3.), str. 23, foto. (Na znameniti Muljavi vas pričakujejo z odprtimi rokami, dobro voljo in domačo hrano).

*Ne uporablja termometra in ure / Janja Ambrožič. – Živa, pril. DI, 17, št. 8 (17.8.), str. 28–29, foto. (Vlaganje z Damjano Ostanek Heric).

2019

*Konec s pesmijo in izvrstno hrano / (dk). – NDn, 58, št. 22 (5.6.), str. 29, foto. (Vinska akcija Nedeljskega na Gradišču nad Stično).

*Prva postrvijada na Krki / P. H. – Sn, 29, št. 111 (25.4.), str. 26, foto. (Na posestvu Magovac).

*Prva gradiška salamijada / M. F. – Sn, 29, št. 114 (29.4.), str. 16, foto. (Na Gradišču nad Stično).

*Ptiček z božičnega poprtnika / Reporter, 12, št. 50 (16.12.), str. 54–56, foto. (V studiu Jagababa na Lobčku zakonca Saša Drobnič Škrjanec in Mitja Škrjanec izdelujeta spominke, potice z zaščitenim simbolom ...).

66/69 INDUSTRIJA IN OBRT

*Namesto Kaligara vodenje Livarja prevzel Rovere / Sebastijan Morozov. – Dn, 69, št. 33 (11.2.), foto. //Livar: novi kompresorji in izkoriščanje odpadne vode / Borut Hočvar. – F, št. 68 (10.4.), str. 20, foto. (Livar iz Ivančne Gorice).

*Škoda ima v krvi, Grosupeljčan je obudil Škodin znak iz leta 1938 / Miloš Milač. – F, št. 34 (20.2.), str. 13–14, foto. (Miha Škoda, 32-letni avtomobilski navdušenec, je Grosupeljčan).

*22 zlatih hlebcev Pekarne Grosuplje na policalh Mercatorja / x. – Nika, pril. NDn, 56, št. 8 (21.2.), str. 7, foto. (Na 10. ocenjevanju kruha je Pekarna Grosuplje prejela 22 priznanj).

*Vseslovenski sejem. Z vlakom brezplačno na vseslovenski sejem / J. J. – Sn, 28 (18.4.), str. 9, foto. // Tokrat bo še večji in še bogatejši / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 15 (12.4.), str. 24, foto. // S Slovenskimi novicami na Vseslovenski sejem / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 100 (14.4.), str. 29, foto. // Srečni nagrajenci Novic z vlakom na sejem / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 104 (18.4.), str. 10–14, foto. // Kupovali, se zabavali in vozili s helikopterjem / Staš Ivanc. – Sn, 28, št. 109 (23.4.), str. 6, foto. // Družini prijazen sejem / Dragica Heric. – Kg, 70, št. 17 (25.4.), str. 16, foto. // Še vreme je poskrbelo, da je uspel / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 17 (26.4.), str. 24, foto. (2. vseslovenski sejem na posestvu Jap v Prapročah pri Temenici).

*Akrapovič presešel mejo tisoč zaposlenih / x. – Novi glas (Trst–Gorica), 22, št. 15 (27.4.), str. 14, foto. (Podjetje deluje v Ivančni Gorici in Črnomlju).

*Skoraj propadel, danes privlačen za prevzem / Sebastijan Morozov. – Dn, 68, št. 119 (26.5.), str. 5. (Livar Ivančna Gorica).

*Velika pridobitev za kraj / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 22 (31.5.), str. 16, foto. (Prenovljena Kmetijska zadruga v Zagradcu opravlja tudi pogodbene poštne storitve).

*Don Don postaja prvi pek na Balkanu / B. Dušič Gornik. – DI, 69, št. 28 (12.7.), str. 14, foto. (Podjetje, ki ima sedež v Pekarni Grosuplje, odpira obrate v šestih državah Balkana).

*Avstrijci kupili še Kongo in casino Lev / Sebastijan Morozov. – Dn, 68, št. 244 (22.10.), str. 5, foto. (Od Elektrončka, ki je v lasti Joca Peččnika, so Avstrijci kupili tudi Kongo hotel in casino).

*Vseslovenski sejem, jesenski. Brezplačno z vlakom na Vseslovenski sejem / J.J. – Sn, 28, št. 267 (3.10.), str. 9, foto. // Obujena tradicija sejmov v Šentvidu pri Stični / Blaž Kondža. – Sn, 28, št. 268 (4.10.), str. 19–20, foto. //

Vseslovenski sejem za vse okuse in žepe / Jaroslav Jankovič. – Sn, 28, št. 272 (8.10.), str. 17–18, foto. (Jesenska izvedba Vseslovenskega sejma na posestvu Jap v Prapročah pri Temenici).

*Creteophaltu je menda odzvonilo / A. S. – Delo, 60, št. 257 (8.11.), str. 8, foto. (Podjetje Röfix s Cikave polaga zračen asfalt za visoke obremenitve, ki pa ima pomanjkljivosti).

*Nekoč je Gabriel Aluminium prodajal »jajčaricam« iz Hrvaške, danes multinacionalkam / Vanja Tekavec. – Manager, pril. Finance, št. 45 (23.11.), str. 22–23, foto. (Podjetje Aluminium, katerega lastnik je Andrej Gabrijel, deluje v Grosupljem).

*Heta prodaja terjatve do ene največjih slovenskih livarn / Sebastjan Morozov. – Dn, 68, št. 258 (9.11.), str. 5, foto. (Livar Ivančna Gorica).

*Eksplozija v Pekarni Grosuplje. Eksplozija v pekarni je lažje poškodovala sedem ljudi / Andraž Rožman. – Dn, 68, št. 275 (29. 11.), str. 1+8, foto. // Kruh bodo spet pekli prihodnji teden / Andraž Rožman. – Dn, 68, št. 276 (30.11.), str. 10, foto. // Do eksplozije je prišlo zaradi plina / Janja Ambrožič. – Dl, 69, št. 49 (6.12.), str. 24, foto. (Eksploziral je plin, požar je uničil del proizvodnje v Pekarni Grosuplje).

*Tudi ponaredki so priznanje za naše delo / Matej Štakul. – Dn, 68, št. 277 (1.12.), str. 29, foto. (Uroš Rosa, izvršni direktor podjetja Akrapovič).

*Po spodletelem prevzemu Livar v prodajo / Sebastjan Morozov. – Dn, 68, št. 285 (11.12.), str. 5, foto. (Po spodletelem menedžersko-delavskem poskusu prevzema avstrijski lastnik prodaja podjetje Livar iz Ivančne Gorice).

2019

*Vrtnarstvo Frbežar, Mali Vrh pri Šmarju. – Cvetje za poletje, 2019, 12 str. (O nasadih in novih trendih, o vrtovih od načrta do izvedbe).

*Eksplozija v Pekarni Grosuplje / (J. A.). – DL, 70, št. 1 (3.1.), str. 22, foto. // Novembrski požar zaradi eksplozije plina / I. R. – Delo, 61, št. 79 (5.4.), str. 11, foto. // Za poldrugi milijon škode / Tamara Krivec. – Dn, 69, št. 79 (5.4.), str. foto. (Po eksploziji v Pekarni Grosuplje je nastala velika škoda).

*Pekarno zaprli že po treh mesecih / Janez Petkovšek. – Sn, 29, št. 13 (15.1.), str. 9, foto. (Lastnik pekarnice Happypek v Domžalah je bila družina Blatnik iz Dobrepolja).

*Posebni revizorji bodo pregledali poslovanje / Sebastjan Morozov. – Dn, 69, št. 45 (52.2.), str. 5, foto. (Livar Ivančna Gorica).

*Poroka slovenskih prevoznih podjetij / Sebastjan Morozov. – Dn, 69, št. 135 (14.6.), str. 5, foto. // Grožnja s kazensko ovadbo zalegla / Sebastjan Morozov. – Dn, 69, št. 196 (27.8.), str. 5, foto. (Traig iz Ivančne Gorice).

*Pri Zlatem polžu je ves čas živahno / Andreja Podlogar. – Dn, 69, št. 186 (14.8.), str. 22, foto. (Mestno kopališče Višnja Gora dobro posluje).

*V Livarju se obetajo lastniške spremembe / Sebastjan Morozov. – Dn, 69, št. 214 (17.9.), str. 5, foto. // Delničarji Livarja pred ponovno razlastitvijo / Sebastjan Morozov. – Dn, 69, št. 283 (9.12.), str. 5, foto. (Britanski finančni sklad bi rad odkupil 16-milijonske terjatve do Livarja).

*Notranja oprema. Kuhinja naj bo po meri kuharja, miza pa za veliko družino / Andreja Podlogar. – Moj dom, pril. Dn, 23, št. 413 (25.9.), str. 6–8, foto. (Mizarstvo Perovšek in njegov lastnik Gregor Perovšek).

*Jennifer Lopez vadi na drogu iz Grosuplja / Staš Ivanc. – Sn, 29, št. 294 (30.10.), str. 12–13, foto. (Jani Štepec in Iztok Vodičar sta ustanovila podjetje Lupit Pole v Grosupljem).

7 UMETNOST

2018

*Pro remedio et pro salute animae nostrae / Mija Oter Gorenčič. – Acta historie artis Slovenica, 23, št. 1 (2018), str. 25–67, 239, foto. (Memoria v srednjeveškem umetnostnem okrasju cisterce v Stični kot odsev tesne povezanosti s plemstvom).

*Tone Kralj. Obotavljivo srečanje s Tonetom Kraljem. – V: Komelj, Milček: Življenje z umetnostjo, 2018, 2. zv., str. 107–114. // Tone Kralj v treh možnih svetovih: zagovor eticizma / Neja Kaiser. – Analiza: časopis za kritično misel, 22, 2018, št. 3, str. 85–199, foto. // V sliko je prelil duhovno stanje Primorcev v času fašizma / Iva Koršič. – Novi glas (Trst–Gorica), 23, št. 12 (29.3.), str. 13, foto. (O ponatisu knjige o Tonetu Kralju in njegovem delu).

*Darovanje v templju. Tone Kralj / Jožef Muhovič. – Magnificat, 5, 2018, št. 2, str. 2–5, ilustracija na platnici. (Slika v župni cerkvi sv. Petra v Ilirski Bistrici nad krstilnikom v krstni kapeli, dimenzije: 310 x 165 cm – na lesonitu).

*Leskovec nad Višnjo Goro [cerkev sv. Ožbolta – poslikan strop, freske], str. 105–107, foto.; Mrzlo Polje (pri Ivančni Gorici, antični objekt), str. 162–163, foto.; Šmarje – Sap (cerkev Device Marije), str. 261–263, foto.; Velike Češnjice (cerkev sv. Ane), str. 274–275, foto.; Zagradec (cerkev Marijinega brezmadežnega spočetja), str. 295–297, foto. – V: Varstvo spomenikov: poročila, 53, 2018.

*Ženevske novice: glasilo Združenja ženevskih Slovencev (Ženeva). Ženeva = Genève: Združenje ženevskih Slovencev, 1992–. (Urednica Lučka Koščak, umetnica s Plešivice, ki je urednica in avtorica več člankov).

*Predstavitev monografije o Tonetu Kralju. – Novi glas (Trst–Gorica), 23, št. 17 (10.5.), str. 11, foto. (V Tržaškem knjižnem središču so na večeru Kava s knjigo predstavili ponatis monografije o Tonetu Kralju Verene Koršič Zorn).

*Sovica Oka. – Lutkovno gledališče Ljubljana [gledališki list], premiera 17. maj 2018, [26] str., foto. (Avtorica likovne podobe marionetne predstave po pravljici Svetlane Makarovič, ki je v knjižici predstavljena s 24 fotografijami, je Suzi Bricelj iz Šmarja – Sapa).

*Spomini na Toneta Kralja / Marko Manin. – Novi glas (Trst–Gorica), 23, št. 19 (24.5.), str. 11, foto. (Pogovor z msgr. Francem Vončino, župnijskim pomočnikom v Rojanu pri Trstu).

*Obrazi ekspresionizma – Odtisi duha / M. V. – Delo, 60, št. 120 (28.5.), str. 25, foto. // Odtisi duha / K. H. – D, 67, št. 24 (10.6.), str. 12, foto. // Obrazi ekspresionizma. – Posavski obzornik, 22, št. 13 (21.6.), str. 15–17, foto. // Umetnost, ki je kršila, kar se je kršiti dalo / Vojko Urbančič. – Delo, 60, št. 202 (3.9.), str. 11, foto. // (V kostanjeviški Jakčevi galeriji so bila med slovenskimi in tujimi avtorji razstavljena tudi ekspresionistična dela Franceta in Toneta Kralja).

*Kekec / M. V. – Delo, 60, št. 183 (10.8.), str. 17, foto. // Kekca so vrteli po vsem svetu / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 217 (13.8.), foto. (Režiser Kekca je bil Grosupeljčan Jože Gale).

*Navdušen samo nad eksperimentom / Maja Šučur. – Dn, 68, št. 185 (13.8.), str. 24, foto. (Grosupeljčanka Breda Škrjanec, kustosinja v Mednarodnem grafičnem likovnem centru, je postavila razstavo Rika Debenjaka).

*Tone Kralj in Slovanska kapela Lamberta Ehrlicha / Saša Quinzi. – Novi glas (Trst–Gorica), 23, št. 31 (30.8.), str. 8, foto. (O Kraljevih freskah v Cirilovem akademskem domu (Ljudskem domu) na Streliški ulici v Ljubljani (nekdanji Ljudski kuhinji, sedaj waldorfski šoli)).

*Kralj z nadangelom prebodel Mussolinija / Iztok Ilich. – Sn, 28, št. 301 (8.11.), str. 6, foto. (Župnik Jože Abram–Trentar se je z Jakobom Aljažem zavzemal za naše gore in angažiral slikarja Toneta Kralja za poslikavo dveh cerkva: v Mostu na Soči in Pevmi).

2019

*Višnjegorski slikarji 17. in 18. stoletja, njihovo socialno in naročniško okolje / Boris Golec. – Acta historiae artis Slovenica, 24, [št.] 1, str. 37-81, ilustr. (Frančišek Karel (Francesco) Faenzi, Franc Faenzi, Janez Jakob Menhard (Mönhardt), Jakob Killer, Karel Ludvik Gentilli, Peter Straspurger, Franc Anton Nirenberger, Franc Ksaver Nirenberger, Anton Nirenberger).

*(Ne)sakralni motivi na obočni poslikavi iz prve polovice 14. stoletja v stiškem križnem hodniku / Mija Oter Gorenčič. – V: Profano v sakralnem: študije o vizualizaciji posvetnih teženj in motivov v sakralni umetnosti, 2019, str. 11–70, foto. // Od upodobitev mesecev do cvetličnih šopkov: profane slike v rezidencah cistercijanov in kartuzijanov na Slovenskem po samostanskih inventarjih / Tina Košak. – V: Profano v sakralnem: študije o vizualizaciji posvetnih teženj in motivov v sakralni umetnosti, 2019, str. 147–201, foto. (Stiški križni hodnik so poslikali v času okoli leta 1330, upodobili pa so celo zodiakalna znamenja. Po inventarjih Cistercijanske opatije Stična od 1638 do 1734 so predstavljena slikarska oprema v rezidenčnih prostorih opatije: opatova spalnica, knežja soba, vse na str. 151–162).

*Spomeniška afera na Muzejskem trgu v Ljubljani / Damir Globočnik. – Zgodovina za vse, 26, št. 2, str. 42–68, fot. (Po nenaklonjenem članku slikarja in publicista Čora Škodlarja je kip Franceta Kralja, ki je predstavljal kmečko mater z otrokom in kravo, postal leta 1939 tarča nasilnih dejanj).

*Slivje – Obnovljena Kraljeva freska v Slivju / J. B. – D, 68, št. 7 (17.2.), str. 24, foto. (Obnovili so fresko, ki jo je Tone Kralj v Slivju naslikal leta 1944).

*Na robu : vizualna umetnost v Kraljevini Jugoslaviji (1929–1941) / Moderna galerija. – Delo, 61, št. 95 (25.4.), str. 21. (Rdeča nit razstave je bil pogled na Kraljevino Jugoslavijo, kakor jo je razkril potopis Louisa Adamiča v knjigi Vrnitev v rodni kraj).

*Gibanje, ki je na oltar postavilo idejo dialoškosti / Igor Bratož. – Delo, 61, št. 142 (24.6.), str. 19, foto. (Razstava ekspresionistov Obrazi ekspresionizma, v kateri so bila razstavljeni tudi dela Franceta in Toneta Kralja, je gostovala na razstavi na Kutni Hori na Češkem).

*Jože Trontelj: retrospektiva / R. L. – Delo, 61, št. 270 (23.11.), str. 28, foto. (Grosupeljčan, slikar, kipar in rezbar Jože Trontelj, je razstavljal v Galeriji Muzeja krščanstva na Slovenskem v Stični ob otvoritvi 20. festivala Stična).

*Mozaiki. - V: Občinska stavba v Novi Gorici / Alenka Di Battista, Katarina Mohar, str. 38-41, foto. (Tone Žnidaršič iz Dobrepolja je avtor talnih mozaikov v mestni hiši Občine Nova Gorica.)

78 GLASBA**2018**

*Ponosen na vnuka / J. A. – DI, 69, št. 3 (18.1.), str. 32, foto. (Višnjan Marjan Petrič (Elvez) je ponosen na vnuka Marcela, ki je ustanovil zasedbo Duo Marcel&Matic).

*Dejan Vunjak pomaga tudi otrokom / Roman Turnšek. – Sn, 28, št. 24 (26.1.), str. 10, foto. (Grosupeljski glasbenik soorganizira dobrodelno prireditve Živimo življenje z nasmeškom).

*Vsako leto 10 novih pevcev – brez zaposlitve / L. K. – Sn, 28, št. 69 (8.3.), str. 8, foto. (Grosupeljčanka, altistka Mirjam Kalin, nastopa v ljubljanski operi in je mentorica mladim opernim pevcem).

*Nina Pušlar. Moj glavni cilj ni biti slavna, ampak biti pevka / Manca Kramar. – Dn, 68, št. 56 (9.3.), str. 11, foto. // Muzikal Cvetje v jeseni / x. – Dn, 68, št. 167 (23.7.), str. 25, foto. // Fundacija Nine P. / Dejan Vodovnik. – Sn, 28, št. 226 (23.8.), str. 10, foto. // Nina osmič pred domačo publiko / G. Stopar. – DI, 69, št. 44 (2.11.), str. 34, foto. // Koncert uspešnic / Urša Premk. – Novi tednik, 73, št. 48 (29.11.), str. 44, foto. // V solzah pred občinstvom / Danica Lovenjak. – Pilot, pril. NDn, 56, št. 48 (28.11.), str. 1+14, foto. (Nina Pušlar).

*Pol stoletja zborov Vidovo : Abraham / M. Ž. – DI, 69, št. 23 (7. 6.), str. 18. (Na 50-letnici društva (1968–2018) so zapeli ženski in moški pevski zbori iz Šentvida pri Stični).

*Žlahтна Bernarda in Marcos Fink / PAL. – Novi glas (Trst–Gorica), 23, št. 22 (14.6.), str. 1+3, foto. (Starši Bernarde in Marcosa Finka izhajajo iz grosupeljske občine, Marcos živi v Gorenji vasi pri Polici. Pevca sta z večerom samospevov nastopila v prestižni dvorani gledališča Verdi v Trstu).

*49. tabor slovenskih pevskih zborov. Slovenski pevski praznik / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 24 (14.6.), str. 18. foto. // Združili več kot 1.000 pevcev / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 25 (21.6.), str. 1+24, foto (Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični).

*Dobrodelni koncert ob 25-letnici Samorastnikov / Mojca Hribar. – D, 67, št. 30 (22.7.), str. 15, foto. (V cerkvi sv. Martina pod Boštanjem je MoPZ Samorastnik z dobredelnim koncertom praznoval 25-letnico prepevanja).

*Dejan Vunjak. Ljubezen, ki jo je podedoval po Brendiju. Dejan Vunjak se navdušuje nad vodnimi plovili / Roman Turnšek. – Sn, 28, št. 230 (27.8.), str. 11, foto.

*Deveti koncert Višnjanskih fantov / Marinka Marinčič Jevnikar. –KG, 75, št. 46 (14.11.), str. 18, foto. (Pevska skupina Višnjanski fantje je navdušila z dalmatinskim melosom).

2019

*Violinske citre je dobil od vaškega tihotapca / Milan Glavonjič. – Sn, 29, št. 5 (7.1.), str. 8+9, foto. (Dobropoljec Jože Zajc je violinske citre zapustil vnukinji Veroniki).

*Podmladek slovenskega rokenrola bo februarja nastopil tudi na Emi / Valentina Vidmar. – DI, 70, št. 4 (24.1.), str. 38, foto. (Glasbeno skupino Lumberjack sestavljajo glasbeniki iz Dobropolja in Ivančne Gorice).

*20 let Ansambla Krjavelj / Mojca Marovt. – Sn, 29, št. 27 (29.1.), str. 22, foto. (Narodnozabavni Ansambel Krjavelj iz Stične je obletnico praznoval s koncertom v OŠ Šentvid pri Stični).

*Bili smo manj izobraženi, vendar smo imeli več duše / Borut Mehle. – Dn, 69, št. 44 (23.2.), str. 18+19, foto. (Glasbenik Jože Braco Doblekar je bil rojen v Št. Juriju, živi pa v Grosupljem).

*Nina Pušlar. Da bi bilo vsaj toplo / Robert Rebolj. – Vikend, pril. Dela, 1383 (1.6.–7.6.), str. 1+14, foto. // Koncert Nine Pušlar / x. – Dn, 69, št. 141 (21.6.), str. 29, foto. // Nina Pušlar ima svet na dlani / Matic Kremžar. – Novi tednik, 74, št. 27 (4.7.), str. 39, foto. // Prek dvorcev in gradov v ljubljanske Križanke / Stop, 2019, (23.8.–29.8.), str. 5–6, foto. // Nina Pušlar privablja tisoče obiskovalcev / O. B. – Sn, 29, št. 237 (4.9.), str. 10+11, foto. // Ni se pustila zmešati in zavesti / (cr). – Pilot, pril. NDn, 58, št. 38 (25.9.), str. 1+14, foto. // Septemrska rešitev: Križanke / Grega Kališnik. – Nedelo, 25, št. 35 (31.8.), str. 32, foto. // Zmernost je recept, ki deluje / Klavdija Miko. – Zdrava ona, 21, št. 48 (10.12.), str. 46, foto. (Pevka Nina Pušlar živi v Ivančni Gorici).

*Dejan Vunjak glasbenik / Reporter, 12, št. 29 (22.7.), str. 76–77, foto. // Odnos ga je čez balanco / Roman Turnšek. – Sn, 29, št. 230 (28.8.), str. 26, foto. // Dejan Vunjak je nastopal že kot osemletnik / O. B. – Sn, 29, št. 238 (5.9.), str. 11, foto. (Portret pevca iz Šmarja – Sapa).

*Vse najboljše z Višnjanskimi fanti / Marinka Marinčič Jevnikar. – Kg, 76, št. 48 (27.11.), str. 15, foto. (10. obletnica moškega zbora Višnjanski fantje).

*Vrnitev v isti zasedbi / Mojca Marovt. – Sn, 29, št. 328 (5.12.), str. 18, foto. (Ansambel Povratniki iz Ivančne Gorice).

796 ŠPORT

2018

*Po Jurčičevi poti v deželo desetega brata / Jožica Hribar. – Vzajemnost, št. 2, str. 78–79, foto. // Po poteh prvega slovenskega romanopisca / M. Ge. – Lipov list, št. 1, str. 25, foto. // V snegu na pot tri tisoč ljudi: 25. pohod po Jurčičevi poti / Janja Ambrožič; foto Gašper Stopar. – DI, 69, št. 10 (8.3.), str. 24, foto. (Jubilejni pohod po Jurčičevi poti).

*Miroslav Cerar. Štukljev naslednik / I. Vidmar. – DI, 69, št. 8 (22.2.), str. 34, foto. // Zame je osnova zmernost / Evropski teden športa, pril. Dela, 60, št. 208, (10.9.), str. 34, foto. // Miroslav Cerar / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 248 (26.10.), str. 8, foto. // Bog na konju / Alenka Kavčič. – NDn, 56, št. 43 (24.10.), str. 8, foto. (Legendarni telovadec Miroslav Cerar, olimpijonek, bog konja, dobitnik tridesetih kolajn z največjih tekmovanj, bo praznoval osemdeset let).

*Maruša Mišmaš. Mišmaševa ekspresno do forme / x. – Sn, 28, št. 148 (4.6.), str. 21, foto. // V finale z državnim rekordom / S. V. – Delo, 60, št. 189 (11.6.), str. 16, foto. // Ponosna, da je vsaj poskusila. Maruša Mišmaš v teku na 3000 m z zaprekami enajsta / Saša Verčič. – Delo, 60, št. 185 (13.8.), str. 20, foto. (V Grosupljem rojena atletinja se vrača na tekaške steze).

*Triindvajsetič po rimski cesti / Rok Nose. – DI, 69, št. 24 (14.6.), str. 1, foto. // S kolesom po rimski cesti. Potovanje je primerno za vse generacije / Živa, pril. DI, 17, št. 6, str. 14–15, foto. (Kolesarjenje poteka po rimski cesti od Ivančne Gorice do Žužemberka).

*Dolenjski Martin Krpan dvigne 795 kil / Drago Perko. – Sn, 28, št. 170 (27.6.), str. 6, foto. (Simon Stopar iz Ivančne Gorice je postavil nov svetovni rekord v powerliftingu).

*Novinci v ligi boljši na lokalnem derbiju / Rok Nose. – DI, 69, št. 37 (13.9.), str. 21, foto. (Rokometaši Ivančne Gorice na uvodni tekmi premagali Trebanjce).

*Aviratek 2018. Preplet pustolovščine, druženja in zabave / Tina Jereb. – Dn, 68, št. 214 (17.9.), str. 25, foto. // Ritodrsno do žgečkljive Dolenjke / Grega Kališnik. – Nedelo, 24, št. 38 (22.4.), str. 29, foto. // Dolenjci ovire zamenjali z avirami / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 267 (3.10.), str. 6–7, foto. // Avire jih niso mogle ustaviti / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 40 (4.10.), str. 24, foto. (Zabavna rekreacija v Šentvidu pri Stični).

*Nogomet. Bled pred Ivančno Gorico / Gregor Terzić. – Dn, 68, št. 233 (9.10.), str. 16, foto. (Nogometni klub Ivančna Gorica).

*Lea Debeljak, novinka v izbrani košarkarski vrsti / Mitja Knez. – Novi tednik, 73, št. 46 (15.11.), str. 19, foto. (Pet let je trenirala ŽKK Grosuplje).

*Blatna zabava / Primož Jurman. – Sn, 28, št. 326 (3.12.), str. 25, foto. (V Šentvidu pri Stični je potekal Can–Am–Adventure 2018 – tekma s štirikolesniki).

*Sedemnajstletnica dvignila 145 kilogramov / Drago Perko. – Sn, 28, št. 333 (10.12.), str. 8–9, foto. (V Ivančni Gorici so pripravili tekmovanje v triatlonu).

2019

*Slovenci dvakrat na boku, a vseeno prvi čez Atlantik: Grosupeljčan se je dirke udeležil tretjič, a ker gre v tretje rado, je zmagal. – Svet 24, 7, 2019, št. 56 (9.3.), str. 16–17. (Jadrnica je prečila 2800 navtičnih milj čez Atlantik v regati Atlantic Rally for Cruisers; član ekipe je bil Grosupeljčan Boštjan Škerlj).

*Pohod po Jurčičevi poti. – DI, 70, št. 9 (28. 2.), str. 36. // Po poti Josipa Jurčiča / Elica Pavlič. – Glasilo občine Dolenjske Toplice, 21/3, št. 237 (mar.), str. 13. // Izziv za slepega Matijo / Janja Ambrožič. DI, 70, št. 10 (7.3.), str. 44, foto. (26. pohod po Jurčičevi poti, udeležilo se ga je več kot sedem tisoč ljudi).

*Maruša Mišmaš. Nervozna sem, a tako mora biti / Bojan Brumen. – Večer, 75, št. 48 (28.2.), str. 24, foto. // Štiri leta po vabilu prvi nastop / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 111 (17.5.), str. 24, foto. // Takoj odkljukala normi za SP in OI / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 113 (20.5.), str. 16, foto. // Mišmaševa rekordno v Ljubljani / šr. – Dn, 69, št. 128 (6.6.), str. 20, foto. // Vrhunsko za Evropo / sta, šr. – Večer, 75, št. 136 (15.6.), str. 22, foto. // »Po poškodbi sem zrelejša in pogumnejša« / Uroš Šemrov. – Dn, 69, št. 161 (16.7.), str. 18, foto. // Tvegala bo in kar bo, pa bo / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 198 (29.8.), str. 19, foto. // Najbolj stresni del za dva finala / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 224 (28.9.), str. 27, foto. (Grosupeljska atletinja Maruša Mišmaš).

*S kolesom po rimski cesti / Rok Nose. – Živa, pril. DL, 17, št. 6, str. 14–16, foto. (Pobudnik kolesarjenja po rimski cesti od Ivančne Gorice do Žužemberka je bil Leopold Sever).

*Skok v prazno izpod oblakov / Tomaž Bukovec. – NDn, 58, št. 30 (31.6.), str. 12–13, foto. (Letališče Šentvid pri Stični je trenutno najbolj padalsko aktivno letališče v Sloveniji).

*Od pulznega motorja do praznega krompirja / Ema Buban. – Sn, 29, št. 222 (30.8.), str. 16–17, foto. (Letalski fly-in piknik v Šentvidu pri Stični).

*Izpolnil sanje, ker se preživlja z igranjem košarke / Gregor Terzič. – Dn, 69, št. 201 (2.9.), str. 21, foto. (Grosupelčan Martin Krampelj, košarkar Cedevita Olimpije).

*Miroslav Cerar. Na Japonsko po medalje in dobre zglede / Novica Mihajlovič. – Delo, 62 (4.2.), str. 1+9, foto. // Oktober je mesec Miroslava Cerarja / S. V. – Delo, 61, št. 236 (12.10.), str. 1, foto. // Osem desetletij Miroslava Cerarja / aro. – Dn, 69, št. 236 (12.10.), str. 10, foto. // Miroslav Cerar. Legenda / Saša Verčič. – Delo, 61, št. 248 (26.10.), str. 8, foto. (V Grosupljem živeči »bog konja«, dobitnik 30 kolajn z največjih tekmovanj, praznuje 80 let).

81/82 JEZIKOSLOVJE IN KNJIŽEVNOST

2018

*Slovenščina za vsak dan / Miha Vrbinc. – Nedelja (tednik krške škofije, Celovec), str. 18, foto. (Vsak teden izhaja na zadnji strani v koroškem časopisu Nedelja jezikovni kotiček, v katerem nadaljuje očetovo delo Miha Vrbinc. Oče France Vrbinc je bil rojen v Šmarju – Sapu).

*Puščavska vrtnica. – D, 67, št. 13 (11.2.), str. 13. (Roman p. Branka Petauerja iz Cistercijanskega samostana Stična).

*Šopek Cankarjevih pisem iz Slovenskih Goric na Rožnik / Samo Rugelj. – Bukla, št. 140 (feb.–mar.), str. 11, foto. // »Blagoslovljeni, solčni Rožnik ...« / Irena Štaudohar. – Delo, 60, št. 65 (20.3.), str. 14, foto. // Po sto letih je Cankar še kako živ / Andraž Gombač. – Pn (Koper), 72, št. 106 (11.5.), str. 16–17. (V Cankarjevem letu je dr. Mihael Glavan predstavil ponatis Cankarjevih pisem Štefaniji Bergman na Rožnik).

*Prvi dnevni časnik je star 150 let / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 95 (9.4.), str. 8–9, foto. // Slovenski narod, ki po zemlji hodi / Stane Kocutar. – Večer, 74, št. 77 (4.4.), str. 18, foto. // Zanj sta skrbeli tudi Jurčič in Tavčar / Miroslav Slana – Miros. – NDn, 56, št. 17 (25.4.), str. 13, foto. // Prvi uredniki Slovenskega naroda / Damir Globočnik. – Teorija in praksa, 55, št. 4 (okt.–dec.), str. 817–833, 959–960. str. 817–833, 959–960, foto. (Za urednika Slovenskega naroda je bil določen Anton Tomšič (1842–1871) iz Dednega Dola pri Višnji Gori, po njegovi smrti pa ga je nasledil Josip Jurčič (1844–1881) z Muljave).

*Dr. Peter Čeferin. Zanimajo nas življenja izjemnih ljudi / Valentna Plahuta Simčič. – Delo, 60, št. 144 (26.6.), str. 15, foto. // Kdo je naredil Petra Čeferina velikega / Maja Remi. – NDn, 56, št. 27 (4.7.), str. 15, foto. // Nespodobni odvetnik / Blaž Meseč. – Delo, 60, št. 175 (1.8.), str. 5. (Tadej Golob je napisal biografijo Nespodobni odvetnik o grosupeljskem odvetniku dr. Petru Čeferinu).

*V centru Merkur / Samira Kentrič. – Bukla, št. 143 (jul.–avg.), str. 10, foto. (V Grosupljem rojena Samira Kentrič, ilustratorka in performerka, piše knjige in riše).

*Mačka ne sme hoditi po tipkovnici / Valentina Plahuta Simčič. – Delo, 60, št. 162 (7.7.), str. 15, foto. // Slovenske pisateljice: Polona Glavan / Mateja Arnež. – Gloss, pril. Dn, št. 235 (dec. 2019), str. 18+20, foto. (Polona Glavan iz Stične je pisateljica in prevajalka).

*Louis Adamič, Novi svet – ljudje in vizije: izbrani odlomki iz dvanajstih Adamičevih knjig. Mestna knjižnica, Grosuplje, 343 str. / Boštjan Zgonc. – Dve domovini = Two homelands, 47, 2018, str. 174–175. (O knjigi Jakoba Müllerja o delu Louisa Adamiča je pisal v Grosupljem rojeni Boštjan Zgonc).

*Ko izgubiš. »Dve leti nisem mogla izgovoriti te besede« / Brigite Ferlič Žgajnar. – Delo, 60, št. 276 (30.11.), str. 4, foto. // »Trebalo je samo poslušati« / J. K. – D, 67, št. 48 (2.12.), str. 2, foto. (Grosupeljčanka Anja Klančar je napisala knjigo o prebolevanju samomora v družini).

2019

*Kako je jež pregnal lisico iz luknje / povedal Anton Dremelj-Resnik iz Petrušnje vasi; ilustr. Jelka Godec – Schmidt, str. [48]–51; Oče zapusti osla trem sinovom / povedala Pepa Korenova iz Šentvida pri Stični; ilustr. Ančka Gošnik – Godec, str. 60; Kača pod kamnom / Anton Dremelj – Resnik; ilustr. Zvonko Čoh, str. 69–74; Škrat v kozarcu / povedala Erjavčeva teta iz Velikih Češnjic, ilustr. Ana Zavadlav 75–[79]; Zaklete kraljične / povedal Lojze Adamlè, ilustr. Jelka Godec – Schmidt, str. [137]–142; Zvezda na čelu / povedal Tone Boh iz Podgorice pri Grosupljem, ilustr. Ana Zavadlav, str. 150–[155]; O pustu in zakletem gradu / Anton Dremelj – Resnik, ilustr. Zvonko Čoh, str. 162–172; O mladeniču, ki je premagal zmaja / Anton Dremelj-Resnik, ilustr. Zvonko Čoh [174]–174–[195]. – V: Tristo zajcev: najlepše slovenske ljudske pravljice iz zapuščine Milka Matičetovega / [poiskala, prepoznala in preoblekla] Anja Štefan ...]. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2019.

*Andrej Tomažin: Anonimna tehnologija. Elementi človeškosti in njen zakon / Gabriela Babnik. – Delo, 61, št. 46 (26.2.), str. 14, foto. // V jeziku in za njim ni zares ničesar več / Maja Šučur. – Dn, 69, št. 178 (5.8.), str. 24, foto. (Grosupeljčan Andrej Tomažin je napisal zbirko kratkih zgodb o omrežnem svetu, korporacijah, svobodni volji, ki je ni, in pisateljih, ki jih upravlja kupec).

*Sodni dnevi. Peter Čerferin in Vasja Jager združila moči / Barbara Gradič Oset. – Novi tednik, št. 17 (25.4.), str. 10, foto. // Soavtorja odvetniškega kriminalnega romana Sodni dnevi: odvetnik Peter Čerferin in novinar Vasja Jager / Samo Rugelj. – Bukla, 15, št. 147 (mar.–apr.), str. 22–23, foto. (V novem kriminalnem romanu je glavni junak odvetnik).

*Ko najine mostove odplaknejo valovi / Anja Intihar. – Delo, 61, št. 185 (13.8.), str. 12, foto. (Petja Rijavec živi v Grosupljem. Napisala je roman Najini valovi).

*Maja Megla: Stres. Največ stresa je zaradi strupenih medčloveških odnosov / Andreja Podlogar. – Oddih, pril. Dn, 69, št. 243 (21.10), str. 24, foto. (Svoje podjetje Reset Restart ima avtorica v Kriški vasi nad Višnjo Goro, deluje pa na področju založništva, izvajanja delavnic in predavanj. Avtorica Maja Megla je bila do leta 2018 novinarka pri Delu).

902 + 94 ARHEOLOGIJA + ZGODOVINA

2018

*Vir pri Stični: prazgodovinsko svetišče? / Sašo Porenta, Primož Stergar, Lucija Grahek. – Arheologija v letu 2018, str. 46–47. (Dediščina za javnost: zbornik povzetkov o raziskavah na Viru pri Stični).

*Požig Lavričeve usnjarne. – Demokracija, 23, št. 2 (11.2.), str. 70, foto. (Partizani so 14. 1. 1943 požgali Lavričevo usnjarno v Šentvidu pri Stični).

*Skrivnost prazgodovinskih grobov / Vesna Teržan. – Mladina, št. 16 (20. 4.), str. 74–77. (Vojvodinja Mecklenburška je izpeljala arheološka izkopavanja v Stični, na Magdalenski gori in v Vinici).

*Ivanka Kozlevčar Černelič: »Kako zelo smo bili zaničevani!« / Blaž Knez. – Zaveza, 28, 2018, št. 107 (marec), str. 64–81, foto. (Intervju s slavistko Ivanko Kozlevčar Černelič, doma z Gorenjega Brezovega pri Višnji Gori).

*Janče za kazen / Tomaž Kočar. – Zgodovinski časopis, 73, 2019, št. 1–2, str. 204–206, foto. (Kamen-mejnik v spomin na dogodke 3. junija 1753, ko so zaradi neredov na sejmu v Stični ubili enega kmeta ter tri tobačne nadzornike, štiri iblajtarje in tri vojake; podložnika z Volavij so obsodili na obešanje na kolesu, hlapca pa na smrt z mečem).

*Krška jama – mesto večnega počitka v srednji bronasti dobi / Ida Murgel. – V: Srečanja in vplivi v raziskovanju bronaste in železne dobe na Slovenskem: zbornik prispevkov v čast Bibi Teržan, str. 53–69, foto. (Arheološka raziskovanja bronaste dobe v Krški jami: pokopi, keramika, okras bradavice s kaneluro).

*Kruti vojni čas za Defarjevo Marico / Franc Godeša. – Svobodna beseda, 4, št. 36 (okt.), str. 22–23, foto. (O primorski begunski družini v Višnji Gori).

*Domen Valič v vlogi komandanta Frante / Aljaž Verhovnik. – Svobodna beseda, 4, št. 38 (dec.), str. 2, foto. (Po knjigi Franca Severja – Frante Past na Menini planini so posneli film Preboj).

*Kdo je začel bratomorno vojno? Delovanje kaplana Ivana Lavriha v Dobrepoljski dolini / E. Mesojedec. – Svobodna beseda, 4, št. 38 (dec.), str. 18–19, foto.

*Stalna razstava kateregakoli nacionalnega muzeja je eno od spričeval civilizirane družbe / Dragica Jaksetič. – Delo, 60, št. 195 (25.8.), str. 26–27, foto. (V Narodnem muzeju razstavljajo bronasta oklepa iz Stične in Novega mesta).

2019

*Extinct Medieval boroughs in southern Slovenia / Boris Golec. – Annales, 29, št. 3, str. 373–392. (Ugasli srednjeveški trgi v južnem delu Slovenije in razvoj mest od 16. do 18. stoletja: Šentvid pri Stični, Višnja Gora).

*Z ukano rešil 500 borcev iz okupatorjevega obroča: Franc Sever – Franta, partizanski komandant, udeleženec bitke na Menini planini / Aljaž Verhovnik. – Svobodna beseda, 4, št. 39 (jan.), str. 18–19, foto. // Snemanje partizanskega filma Preboj končano: scenarij po knjigi Past na Menini planini avtorja Franca Severja-Frante / Janez Alič. – Svobodna beseda, 4, št. 41 (mar.), str. 22, foto. (Po knjigi Franca Severja – Frante Past na Menini planini so posneli film Preboj).

*Dobrepoljska dolina; Struška dolina. – V: Možina, Jože: Slovenski razkol: okupacija, revolucija in začetki protirevolucionarnega upora, 2019, str. 449–497, foto. (Zgodovinar dr. Jože Možina je podal pogled na vzroke nasprotij v letih vojne, na partizansko nasilje, revolucijo in vaše straže v dobrepoljski in struški dolini. Predstavitev knjige je bila v Vidmu-Dobrepolju v petek, 13. decembra 2019).

*V Ambrusu so počastili spomin na vse žrtve vojne / Milan Muhič. – Reporter, 12, št. 3 (21.1.), str. 51. (V rubriki Pisma in odgovori piše Ambrušan Milan Muhič o napakah v dopisu Grosupeljčana Franca Štibernika o vojnih žrtvah).

908 DOMOZNANSTVO

2018

* »Kje sta pa računalnik in TV?« : domačija Josipa Jurčiča / besedilo in fotografije Janja Ambrožič. – Živa, priloga DL, 17, št. 1, str. 16–17, foto (Jurčičevina na Muljavi).

*V deželi desetega brata – Muljava, str. 234–237, foto. – V: Hieng, Primož: Nenavadni vodnik po nenavadni Sloveniji, 3. del, 100 svežih idej za izlete in potepanja (O Muljavi in Jurčiču, za izlete).

*Človeško ribico poznamo že četrtrisočletja – Stična, str. 292–295, foto. – V: Hieng, Primož: Nenavadni vodnik po nenavadni Sloveniji, 3. del, 100 svežih idej za izlete in potepanja (O človeški ribici iz Stične v letu 1768).

*Studenček pod skalco tako ljubezniv – Škocjan pri Turjaku, str. 304–305, foto. – V: Hieng, Primož: Nenavadni vodnik po nenavadni Sloveniji, 3. del, 100 svežih idej za izlete in potepanja (Izvir Zdravšček).

*Prostovoljske dejavnosti so lepilo družbe: Miha Genorio, Zavod Prijetno domače / Mateja Gruden. – Lipov list, št. 2, str. 16–17, foto. (Intervju z direktorjem zavoda Prijetno domače iz Ivančne Gorice).

*Po poti ljubezni. – Lipov list, št. 2, str. [43], foto. (Turistična pot po filmu v vasi Krka).

*Koški slapovi najlepši po odjugi / Janez Mihovc. – Sn, 28, št. 79 (23.3.), str. 26, foto. (Slapovi Kosce so skriti v odročni soteski pri Višnji Gori).

*Ambrus – prijetna domačnost in toplina. – Lipov list, št. 5, str. 24, foto. (Opis kraja in posebnosti).

*Po sledih vodomca. Lipov list, št. 5, str. 25, foto. (Cerovo pri Grosupljem).

*Po reki ljubezni / G. Stopar. – Dl, 69, št. 22 (31.5.), str. 21, foto. (Spust po Krki).

*Po sledih nadaljevanke / Tina Horvat. – Sn, 28, št. 146 (2.6.), str. 4–5, foto. (Na Krki so snemali slovensko nadaljevanko Reka ljubezni).

*Gradišče nad Stično. Brgles z zlato ribico, Verbuč s štokljjo / Jože Miklavc. – Kg, 75, št. 26 (27.6.), str. 13, foto. (Na Gradišču so priredili tekmo v hitrostnem kipaerjenju z motorno žago).

*Kritično ogrožena ribica v tekmi s tovornjaki / Maja Prijatelj Videmšek. – Delo, 60, št. 177 (3.8.), str. 1+4, foto. (Nad stiško ribico na Viru pri Stični parkirajo tovornjaki).

2019

*Geodetske meritve za umestitev dela Županove jame v globalno koordinatno osnovo: izmera do Velike dvorane / Aleš Marjetič, Polona Pavlovčič Prešeren. – V: Raziskave s področja geodezije in geofizike 2018: zbornik del, str. 51–60.

*Iz majhnega zraslo veliko / Boris Dolničar. – Sn, 29, št. 31 (2.2.), str. 33, foto. (O Grosupljem na starih razglednicah je pripovedovala Marija Samec).

*S Sveto vojsko nad alkohol / Dejan Vodovnik. – Sn, 29, št. 38 (9.2.), str. 40, foto. (Od ustanovitve Društva treznosti 1. in 2. stopnje na Polici pri Grosupljem je preteklo že 110 let).

*Lavričeva pot / Andrej Praznik. – D, 68, št. 7 (17.2.), str. 31, foto. (Krožna pot okoli Šentvida je dolga 18 km).

*Za en dan so se vrnili v železno dobo / Boris Dolničar. – Sn, 29, št. 92 (5.4.), str. 16–17, foto. (Prazgodovinski dan na turistični kmetiji Grofija na Viru pri Stični).

*Na miljnik so se spravili mah, lišaji in vandali / B. R. – Delo, 61, št. 93 (23.4.), str. 10, foto. (Miljnik v Ivančni Gorici bodo temeljito obnovili).

*Prijetno domače – Občina Ivančna Gorica / Zavod Prijetno domače. – D, 68, št. 24 (16.6.), str. 36, foto. (Oglasno sporočilo Zavoda Prijetno domače za izlete po občini Ivančna Gorica).

*Dolenjsko kraško podzemlje: Županova jama / Andreja Podlogar. – Dn, 69, št. 156, (10. 7.), str. 24, foto. (Lepote podzemnega sveta se trudijo prikazati člani Županove jame – turističnega in okoljskega društva Grosuplje).

*»Poznate razliko med vodomcem in vodomko?« / Petra Janša. – Demokracija, 24, št. 30 (25.7.), str. 28–29, foto. (Naravne lepote Po sledih vodomca v okolici Cerovega).

*Tabor nad Cerovim kmalu še privlačnejši / Vojko Zakrajšek. – Sn, 29, št. 228 (26.8.), str. 26, foto. (Obnovili bodo staro gospodarsko poslopje pod Taborom).

*Čudežni svet brez sonca / Ana Pia Debeljak. – Trobla (Velike Lašče), 25, št. 6 (30.10.), str. 32–33, foto, (Društvo OTC Škofljica je obiskalo Županovo jamo).

*Princesa jo je prekopala / Janez Mihovec. – Sn, 29, št. 311 (19.11.), str. 26, foto. (Na Magdalenski gori je izkopavala vojvodinja Mecklenburška).

929 BIOGRAFIJE

2018

*Jurčič, Josip / Marijan Dović. – Encyclopedia of romantic nationalism in Europe (Amsterdam), 2018, str. 372–373.

*Človečnost neke odločenosti / Roman Končar. – Sn, 28, št. 5 (6.1.), str. 8, foto. (Nekdanji župan Ivančne Gorice Jernej Lampret je tudi dober igralec – Krjavelj).

*Kaznovanje odvetnika zaradi krepkih besed neupravičeno / Iva Ropac. – Delo, 60, št. 13 (17.1.), str. 7, foto. (ESČP razsodilo, da so slovenska sodišča kršila svobodo izražanja odvetniku Petru Čeferinu).

*Kopali so za temelje, izkopali pa mamuta / Primož Hieng. – Sn, 28, št. 17 (19.1.), str. 8–9, foto. // Sam Bog jim je poslal tega mamuta. Ali hudič?: 80 let neveljskega mamuta / Glorija Lorenci. – V soboto, pril. Večera, 74, 2018, št. 51 (3.3.), str. 18–20, foto. (Mamuta v Nevljah pri Kamniku je izkopaval Grosupeljčan **dr. Fran Kos**, ki je bil tedaj zaposlen v Prirodoslovnem muzeju v Ljubljani).

*Anton Šinkovec st. – Demokracija, 23, št. 2 (11.2.), str. 70, foto. (Kratka biografija vrvarskega podjetnika, očeta lastnika grosupeljske tovarne Motvoz in platno).

*95 let Franc Sever - Franta / Aleksandra Jankovič. – Svobodna beseda, 4, št. 29 (mar.), str. 32, portret. // Nič ne bi zamenjal iz svoje preteklosti / Boris Šuligoj. – Delo, 60, št. 65 (20.3.), str. 8, foto. // Svet mora imeti več mirovnikov kot vojakov / Anton Varnava. – NDn, 56, št. 27 (4.7.), str. 6, foto. // »Smrkavec« rešil 500 ljudi / NDn, 56, št. 52 (24.12.), str. 16, foto. // Dekleta so kriva, da ni postal narodni heroj / Bojan Rajšek. – Delo, 60, št. 297 (27.12.), str. 8–9, foto. (Po romanu Preboj na Menini planini je režiser Dejan Babosek posnel film Preboj).

*Stanko Vurnik (1898-1932) / Silvester Čuk. – Ognjišče, 54, št. 4, str. 46–47, foto. (Portret Šentvidčana).

*Božič se mora zgoditi v srcu. Duhovnik, ki je po duši fotograf. Pater Branko Petauer / Barbara Kastelec. – Praznična Družina, št. 4 (advent in božič), str. 4–7, foto. (Intervju s stiškim menihom, fotografom in pisateljem).

*Ko je pristal na vozičku, ga je rešil šport / Drago Perko. – Sn, 28, št. 92 (6.4.), str. 9, foto. (Toniju Zakrajšku iz Žalne je požagano drevo zlomilo hrbtnico).

*Prekmurec, ki je postal Višnjan / Sn, 28, št. 114 (28.4.), str. 40, foto. (Na pragu 86. leta je Štefan Horvat ustvarjal ljubiteljski slikar in aktiven izumitelj in inovator).

*Več zdrave pameti, pa bo manj sporov: naš pogovor / Anita Žmahar. – Vzajemnost, 2018, št. 5, str. 18–21, foto. (Intervju z glavno tržno inšpektorico Andrejo Grlič iz Grosupljega).

*Revolucija v delih Louisa Adamiča / Jakob Müller. – Borec, 70, št. 751/753 (2018), str. 93–103, 213–214. (Ob izidu knjige Louis Adamič: Novi svet).

*Sašo Hribar: Mislim sem, da je človek, a se je izkazalo, da je samo politik / Teja Roglič. – Ona plus, 8, št. 6, str. 54–57, foto. (Intervju).

*Andrej Kurent - večno drugi / Neva Brun. – Vzajemnost, 2018, št. 6, str. 66–67, foto (O nečaku Louisa Adamiča, igralcu Andreju Kurentu).

*Služba kot delo, slikarstvo kot način življenja / Jožica Hribar. – Vzajemnost, 2018, št. 9, str. 40–41, foto. // Vse to sem doživel: spominsko delo Friderika Hrasta / Maca Jogan. – Svobodna beseda, 4, št. 27 (jan.), str. 21, foto. (O 90-letniku Stičanu Frideriku Hrastu in njegovi knjigi Vse to sem preživel).

*Partijski sekretar naslikal oltarno Marijo / Vladimir Jerman. – Sn, 28, št. 146 (2.6.), str. 8, foto. (Stičan Friderik Hrast je naslikal oltarno Marijo v cerkvi Marije Snežne v Črnotičah).

*Ana Petrič / Janja Ambrožič. – DI, 69, št. 26 (28.6.), str. 44, foto. (Portret Višnjanke).

*Dr. Peter Verlič / Petra Janša. – Demokracija, 23, št. 28 (12.7.), str. 35–37, foto. (Portret grosupeljskega župana).

*Odkar mu je maček zažgal hišo, živi v gozdu / Lovro Kastelic. – Sn, 28, št. 282 (18.10.), str. 6–7, foto. (Slavc Knafelj živi v gozdu blizu Police pri Grosupljem).

*Boštjan Romih. Pokojnemu očetu želje ni izpolnil, jo je pa mami / A. K. – Sn, 28, št. 231 (28.8.), str. 10, foto. // K ženi le v sili / Roman Turnšek. – Pilot, pril. Dn, (4.10.–10.10.), str. 1+14, foto. // Nova obsesija Boštjana Romiha / Roman Turnšek. – Sn, 28, št. 298 (5.11.), str. 10–11, foto. // Prevetren in presoljen / Roman Turnšek. – Sn, 28, št. 307 (14.11.), str. 26, foto. (Boštjan Romih živi na Polici pri Grosupljem in pleza, kolesari ter jadra).

*Fran Jaklič (1868–1937) / Čuk Silvester. – Ognjišče, 54, 2018, št. 12, str. 42–43, foto. // Fran Jaklič - 150 / Tatjana Hojan. – Šolska kronika, 51, št. 1/2, str. 172, portret. (Ob 150. obletnici rojstva dobrepoljskega pisatelja).

2019

*Boris Kuhar, novinar Slovenskega poročevalca: obdobje 1949–1952 / Iztok Ilich. – Glasnik SED, 59, 2019, št. 2, str. 161–168, foto.

*Da ne bi nikoli obupali / Marjana Ogorevc Žgalin. – Zarja, št. 13 (26.3.), foto // V iskanju prave diagnoze / Tia Kemperle. – Bogastvo zdravja, 2019, št. 97 (nov.), str. 18–19, foto (Grosupeljčan Rok Ljubič bi letos praznoval 40. rojstni dan, a je umrl devetega junija 2017, po štirinajstletnem boju z zahrbtno boleznijo. Na spletu več objav).

*O posvečenem življenju in redovništvu / Anton Nadrah. – V: Odsev Luči: štiridesetletnica oživitve Klarine karizme v Sloveniji (Nazarje), 2019, str. 39–52, foto.

*Franc Sever – Franta. Da junaki ne bi bili pozabljeni / Miha Raičević. – Večer, 75 (10.1.), str. 32, foto. // Stop! Snemamo Preboj! / Biserka Karneža. – Reporter, 12, št. 9 (4.3.), str. 42–44, foto. // Partizan [Franc Sever - Franta] in igralka častna občana (Ljubljane) / Peter Pahor. – Dn, 69, št. 89 (17.4.), str. 10, foto. // Letošnja častna meščana Ivanka Mežan in Franc Sever – Franta / Matjaž Rušt. – Dn, 69, št. 105 (10.5.), str. 9, foto. // Na Brniku je pil kavo s Titom in Kardeljem / Vesna Levičnik. – Dn, 69, št. 106 (11.5.), str. 10, foto. // Svoboda. Domoljubje. Tovarištvo. Samozavest. Socialna varnost / Franc Sever – Franta. – Delo, Sobotna priloga, 69, št. 177 (3.8.), str. 21. // Ljubljčan: Franc Sever – Franta: Zaradi tiste zadnje petine bi vse še enkrat ponovil / Lora Power. – Ljubljana, 24, št. 7 (sep.), str. 6, foto. // Heroji se zgodijo v najtežjih trenutkih / Simona Pintar Skeledžija. – Ljubljana, 24, št. 7 (sep.), str. 7, foto. // Franta in Tit / Jože Dežman. – D, 68, št. 39 (29.9.), str. 6, foto. // Film in ulična predstava Preboj / vl. – Dn, 69, št. 235 (11.10.), str. 9, foto. // Preboj. – Gloss, pril. Dn, 69, št. 236 (12.10.), str. 44, foto. // Po 74 letih partizani ponovno zasedli Ljubljano / vl. – Dn, 69, št. 237 (14.10.), str. 9, foto. // Filmski spomenik tovarištvu, ki ne izgublja časa / Tina Lešničar. – Delo, 61, št. 240 (17.10.), str. 17, foto. // Preboj skozi obroč na svobodo / (df). – Pilot, pril. Dn, (17.10.–23.10.), str. 1+14, foto. // Franta / Boris Šuligoj. – Delo, 61, št. 245 (23.10.), str. 24. // Amaterji na Menini planini / Anže Lebinger. – Dn, 69, št. 245 (23.10.), str. 23, foto.

*Doma si naenkrat samo oče in mož / Tomaž Ranc. – Večer, 74, št. 32 (9.2.), str. 32, foto. (Grosupeljčan Aleksander Čeferin, predsednik Uefe, je tudi mož in oče).

*Louis Adamič / Miran Černec. – Demokracija, 24, št. 12 (21.3.), str. 58–59, foto. // Poklon Adamiču : razstava ob 120-letnici rojstva / (km) Katja Munič. – Pd, 75, št. 28 (2.2.), str. 16. // Čas Dinamita je ponovno pred nami /

Kristina Božič. – Večer, 74 (29.3.), str. 16, foto. // Kozmopolit iz mnogih dežel, edini svoje vrste / K. R. – Delo, 61, št. 60 (14.3.), str. 16. // Kraljevina Jugoslavija – država in umetnost na robu / Jožica Grgič. – Delo, 61, št. 96 (26.4.), str. 21, foto. // Večmedijska razstava / Vladimir P. Štefanec. – Delo, 61, št. 123 (31.5.), str. 12, foto. // V ZDA je komaj kaj, kar ne bi bilo rezultat priseljenkega dela / Jožica Grgič. – Delo, 61, št. 161 (16.7.), str. 15, foto. // Živeti slovenstvo / Erika Jazbar. – D, 68, št. 34 (25.8.), str. 10, foto. // »Tito ni toliko človek, kot je simbol. Za ene in za druge« / Aljaž Vrabc. – Delo, 61, št. 270 (23.11.). str. 14, foto. (Ob jubileju Louisa Adamiča (1898–1951) so pripravili razstavo v NUK-u in prevedli delo Iz mnogih dežel).

*Za abrahama so si kuhali sami / S. M. – Sn, 29, št. 74 (18.3.), str. 16, foto. (Gregor Podržaj in pred njim oče že 50 let izdelujejo štedilnike na Perovem pri Grosupljem).

*Malica na odru se je izkazala za napako / Gregor Butala. – Dn, 69, št. 75 (1.4.), str. 28, foto. (Portret v Grosupljem rojenega igralca Gregorja Zorca).

*Dr. Peter Čeferin, odvetnik z najdaljšo odvetniško prakso v Sloveniji / Nenad Glüks. – Reporter, 12, št. 3 (1.4.), str. 44–49, foto. (Portret grosupeljskega odvetnika).

*Dr. Milan Adamič / Damijan Štefanc. – Delo, 61, št. 92 (20.4.), str. 31. (Nekrolog za umrlim slovenskim pedagogom, psihologom in didaktikom, ki se je rodil v Vidmu – Dobropolju).

*Recepti za veselo življenje / Žana Kapetanovič. – Zarja, 5, št. 24 (11.6.), str. 8–11, foto. (Tomaž Vesel, predsednik Računskega sodišča, ima več hobijev: vrtnarjenje, kulinarika, nogomet ...).

*Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije. Za radikalne spremembe je potrebna trma / Zoja Zdešar. – Ona, pril. Dela, 21, št. 24 (18.6.), str. 22–23, foto. // Vsak otrok bi moral na počitnice / Duša Podbevšek – Bedrač. – Nika, pril. NDn, št. 120 (22.5.), str. 10–11, foto. (Novinarka, urednica in predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije je bila rojena v Višnji Gori).

*Važno je biti pošten in ne sovražiti / Vanessa Čokl. – Večer, 75, št. 142 (22.6.), str. 18–19, foto. (Portret specialista za civilno in medijsko pravo. Grosupeljčan dr. Rok Čeferin je novi ustavni sodnik).

*Sašo Hribar / Sonja Javornik. – Stop, (27.6.), str. 8–9, foto. (Sašo Hribar, ki živi na Vrhu nad Višnjo Goro, že od leta 1990 pripravlja oddajo Radio Ga ga).

*Komisar za Sveto deželo / Franci Kek. – NSn, 58, št. 27 (10.7.), str. 8, foto. // Frančiškanski habit odpira vsa vrata / Jaroslav Jankovič. – nSn, 29, št. 321 (28.11.), str. 10–11, foto. (Frančiškan Peter Lavrih, ki vodi turiste v Sveto deželo, je bil rojen v Velikih Dolah pri Temenici v občini Ivančna Gorica).

*Alojz Kovšca / Petra Janša. – Demokracija, 24, št. 28 (11.7.), str. 23–27, foto. (Portret predsednika Državnega sveta Alojza Kovšce, ki živi v Veliki Račni pri Grosupljem).

*Poslovil se je Leopold Sever / Občina Žužemberk. – Na dlani.si (Trebnje), sep. 2019, str. 10. (Pokojni Leopold Sever, znan učitelj in publicist, doma iz Malih Lipljen, je bil častni občan Žužemberka).

*Raj, iz katerega bodo morda pobegnili / Janja Zupancič Grašič. – Nedelo, 25, št. 36 (7.9.), str. 12–14, foto. (Družina Boštjana Romiha živi na Polici).

*Borut Hrovatin, 84-letni psiholog: V penziji nisem bil niti pol ure / Alenka Cevc. – Zarja-Jana, št. 38 (17.9.), str. 27–29, foto. (Intervju s psihologom Borutom Hrovatinom, ki živi v Žalni).

*V politiko, ker ni bilo asfaltirane ceste / Smilja Štravs. – Dn, 69, št. 236 (12.10.), str. 13, foto. (Grosupeljski župan dr. Peter Verlič, rojen v Ljubljani, že 25 let živi v Tlakah pri Šmarju – Sapu).

*Za turizem že 90 let / M. Ž. – Dl. 70, št. 42 (17.10.), str. 5, foto. (Pavel Groznik, organizator vseh prireditev TD Višnja Gora, je dobil zlato plaketo TZS).

*Miroslav Cerar, 80 let / Veso Stojanov. – Sn, 29, št. 288 (24.10.), str. 1+12–13, foto. // Z razstavo so se poklonili olimpijcu / J. R. – Sn, 29, št. 316 (23.11.), str. 16, foto. (V Ljubljani in v Mestni knjižnici Grosuplje so odprli razstavo 8 desetletij Miroslava Cerarja).

*»Slovenci se moramo naučiti sobivati z razlikami.« Predsednik Državnega zbora Alojz Kovšca / Božo Rustja.– Ognjišče, 55, št. 12, str. 8–13, foto. (Intervju s predsednikom Državnega zbora).

*Praznični Marko Vozelj. Najlepše je z njegovimi puncami / Andreja Comino. – Zvezde Lady, št. 52 (24. 12.), str. 8–9, foto. (Pevec zabavne glasbe Marko Vozelj živi v Višnji Gori).

GRADIVO

GROSUPLJE JE DOBILLO IME PO GRADILJUBU

Silvo Torkar *

Grosuplje ima historične zapise: 1136 *Groslupp*, 1220–1250 *Gross Lup* in *Grasslup*, 1249 *Grazlup* itd.

Kraj s historično enakim imenom, *Graslab* na avstrijskem Štajerskem, tik nad Koroško, pa se ponša s še starejšimi zapisi: 860 *ad Crazulpam*, 927 *ad Grazluppa*, pred 982 *Crazluppa*, 982 in 984 *Grazluppa*, v 12. in 13. stol. *Graslup*, *Grazlaup* ipd.

To skrivnostno krajevno ime, ob katerem so si trli in belili glavo številni imenitni jezikoslovci od Pintarja, Ramovša do Bezlaja in še koga, je doživelo ničkoliko razlag, katerih avtorji so ime izvajali iz takšnih ali drugačnih slovanskih ali tujih apelativov.

Poljski jezikoslovec Stanisław Rospond (1906–1982) je v svoji monografiji **Słowiańskie nazwy miejscowe z sufiksem -jъ** (Wrocław, 1983, str. 73–74) ponudil prepričljivo razlago imena *Grosuplje* iz staroslovenskega (slovanskega) osebnega imena. Ustanovitelj naselja se je po njegovem imenoval *Gradiljub*, krajevno ime pa je tvorjeno s staro, že davno ne več živo svojilno pripono *-jъ* in torej pomeni *Gradiljubje (selo)*. Osebo ime je zloženko, katere prvi del se je ohranil tudi v staropoljskem imenu *Grodzislaw* iz l. 1397, v ruskem imenu *Gorodislav* iz 12. stol. in v srbskem imenu *Gradislav* iz 14. stol. Rospond navaja tri krajevna imena z osnovo *Grad-* in s pripono *-jъ*, izpričana v slovanskem prostoru: poleg našega *Grosuplja* in glede na historične zapise (po izvoru) popolnoma enakega imena *Graslab* na avstrijskem Štajerskem še srbska *Gradislalja crkva* (omenjena v Dečanskih hrisovuljah okr. 1330) in pa egejskomakedonsko ime *Gradobor-jъ* (danes pogrčeno v *Grademporion*). *Grad-* izhaja iz glagola *graditi* v pomenu 'ograjevati, obdajati s plotom'.

O tem, kako se je *Gradiljub* prelevil v *Graslup* in *Grosslup* (nemška uradna oblika vse do l. 1918) oz. današnje slovensko *Grosuplje*, Rospond sicer v knjigi ne govori. Omenja le, da je bilo ime že »zgodaj substitucijsko močno germanizacijsko zapisano«. Pri tem je očitno imel v mislih germanistom dobro znano t.i. *zweite Lautverschiebung*, torej »drugi premik glasov«, imenovan tudi *starovisokonemški*, ki je povzročil, da je glas *t* v določenih položajih (npr. med dvema vokaloma) prešel v *s*, dokončan pa je bil nekako v 8. stol. Kar je v angleščini *water*, je v visoki nemščini postalo *Wasser*. Kako so naši predniki v 8. in 9. stol., ko so prišli v stik z Bavarci, izgovarjali ime *Gradiljub*, lahko samo domnevamo, toda očitno je bil izgovor tak, da so ga Bavarci substituirali v *Graslup*.

Predlagana Rospondova razlaga imena *Grosuplje* se zdi vsekakor prepričljiva, čeprav bi jo bilo potrebno glasoslovno podrobneje osvetliti.

---

* Dr. jezikoslovnih ved, sodelavec Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU.

VAHTARJEV LUDVE

France Vrbinc *

Naša hiša na Sapu je stala na majhni vpetini nad državno cesto. Kdor je z grosupeljske strani hotel v Šmarje, je šel tam mimo. Kadar je bilo vroče, so se šolarji radi ustavljali pri nas, da so v veži dobili korec vode, ki jo je bila mama prinesla na glavi v škafu iz sosedove cisterne; pri nas nismo imeli lastnega vodnjaka.

Prijatelj Ludve ni prihajal k nam zaradi vode. »Prišel je spet v hišo, snel z obešalnika ob vratih brač, sedel na stol in začel brenkati,« mi je vselej povedala stara mati, ki je Ludveta zaradi naglušnosti le videla, a ne slišala. Ko sva dorasla, so naju v prosvetnem društvu povabili, da prevzameva vlogi v Jurčičevem Desetem bratu. Ludve je bil suh in visok, oblečen v suktno je igral strica Dolefa, ki je častil dobro kapljico, meni pa so dodelili vlogo zdravnika Venclja in dali blazino okrog pasu, da sem dobil zajetnejšo postavo.

Nastopanje na odru naju je spodbudilo, da sva hotela »ustvarjati«. Zgodovinsko povest Ivana Laha »Uporniki«, katere glavni junak je bil doma na Sapu, je Ludve dramtiziral. Od prizora do prizora je pisal s svojo izrazito pisavo rokopis igre, ki naj bi zaživela na šmarskem odru. Pretipkaval sem vloge in se z Ludvetom pogovarjal o podrobnostih odrske postavitve.

Žal sva oba prekmalu dobila druge, nepričakovane vloge v neogibni življenjski igri tedanje mlade generacije ...

---

* Dr. jezikoslovnih ved, urednik in publicist.